ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקווי — סניף אה"ק כפר חב"ד — ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרֲכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקֻבָּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל־תֶּחֱרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: ד תַּחַת־אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה:
ה וַיָּשִׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: ו הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ:
ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִי־יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: יא יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבְזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יב אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לְיָתוֹמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יד יִזָּכֵר | עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ
נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וְיַכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: יז וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה
כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרֶהָ:
כ זֹאת | פְּעֻלַּת שָׂטָנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יֱהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי
לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כְּצֵל־כְּנָטוֹתוֹ
נָהָלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: כד בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וַאֲנִי | הָיֵיתִי חֶרְפָּה
לָהֶם יִרְאוּנִי יָנִיעוּן רֹאשָׁם: כו עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְחַסְדֶּךָ: כז וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עָשִׂיתָהּ: כח יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ | וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה
וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: ל אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

כו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר לְךָ טַל
יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ
מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה
עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״ט ק״י ..... ג

ג) מאמר ד״ה קטנתי מכל החסדים וגו׳ (עם ביאור בדרך אפשר) ש״פ וישב, כ״ף כסלו, ה׳תשי״ז ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת וישב, כ״ף כסלו ה׳תשי״ז ..... י

ה) לקוטי שיחות פרשת וישב (בלה״ק) כרך טו ..... טו

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כ

ז) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישב ..... כא

ח) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב ..... מב

ט) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת וישב ..... מג

י) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת וישב ..... נו

יא) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... נט

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יב) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת וישב ..... סב

יג) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב ..... פה

יד) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישב ..... צא

טו) נביאים וכתובים שמואל-א פרק כ, תהלים פרק ה-ו ..... צג

טז) עין יעקב מסכת שבת ..... צה

יז) מסכת זבחים עם ביאורים מדף יא עד דף יז ..... צו

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

יח) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו״ר הזקן ..... קכד

יט) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון אדמו״ר הזקן ..... קכה

כ) תורה אור – ד״ה מים רבים אדמו״ר הזקן ..... קכו

כא) שערי אורה אדמו״ר האמצעי ..... קכט

כב) דרך מצותיך – ספר המצוות אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קכט

כג) תורת שמואל תרל״ב אדמו״ר מוהר״ש ..... קל

כד) קונטרס החלצו אדמו״ר מוהרש״ב ..... קלא

כה) ספר המאמרים ה׳תש״א אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלא

כו) לקוטי דיבורים אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלב

כז) ספר הזכרונות אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלג

כח) אגרות קודש אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלה

כט) חומש לקריאת התורה פרשת וישב ע״פ חומש ״תורה תמימה״ ..... קלו

ל) לוח זמנים לשבוע פרשת וישב ..... קמב

לא) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קמג

בס״ד. ש״פ וישב, כ״ף כסלו, ה׳תשי״ז

(הנחה בלתי מוגה)

קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וְגוֹ׳[1]. וּמֵבִיא כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ״ר הַצֶּמַח צֶדֶק[2] מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[3] לְעוֹלָם אַל יַעֲמֹד אָדָם בִּמְקוֹם סַכָּנָה לוֹמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס כוּ׳ אִם עוֹשִׂין לוֹ נֵס מְנַכִּין לוֹ מִזְכֻּיּוֹתָיו, מַאי קְרָאָה, קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים גוֹ׳, וּפֵרַשׁ רַשׁ״י הֵקְטָנוּ וְנִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי בִּשְׁבִיל הַחֲסָדִים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ. וְהִנֵּה, יֵשׁ עוֹד פְּרוּשׁ בָּזֶה, כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל קָטַנְתִּי[4], שֶׁבְּכָל חֶסֶד וָחֶסֶד שֶׁהַקָּבָ״ה עוֹשֶׂה לָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת שָׂמֵחַ בְּמְאֹד, כִּי חֶסֶד כוּ׳ הִיא בְּחִינַת קְרֻבַת אֱלֹקִים כוּ׳ וְכָל הַקָּרוֹב אֶל ה׳ בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהַגְבֹּהַ לְמַעְלָה מַעְלָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר שָׂמֵחַ רוּחַ לְמַטָּה כוּ׳, כָּל שֶׁהוּא קַמֵּיהּ יוֹתֵר הוּא יוֹתֵר כְּלֹא וְאַיִן וָאֶפֶס. וְצָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ אֶפְשָׁר לְתַוֵּךְ בֵּין ב׳ הַפְּרוּשִׁים הַנַּ״ל (נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי, קָטַנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ, וּבְטוּל וְשִׁפְלוּת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַקָּטְנוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה), דִּלְכְאוֹרָה הֵם פְּרוּשִׁים הָפְכִּיִּים.

ב) **וְיוּבַן** בְּהֶקְדֵּם בְּאוּר הַצֶּמַח צֶדֶק[2] הַטַּעַם שֶׁעַל־יְדֵי הַנֵּס מְנַכִּין לוֹ מִזְכֻּיּוֹתָיו, עַל יְסוֹד פְּרוּשׁ אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ[5] בְּעִנְיַן שְׂכַר מִצְוָה בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא[6], שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי אֵי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ הֵאָרָה כִּי אִם מִבְּחִינַת מְמַלֵּא־כָּל־עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ הַחַיּוּת שֶׁשַּׁיָּךְ לָהָעוֹלָם, וְכֵיוָן שֶׁמִּצְוֹות עִנְיָנָם הַמְשָׁכַת בְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין, לָכֵן, שְׂכַר מִצְוָה בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא, כֵּיוָן שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל הַמְשָׁכַת בְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין. אָמְנָם, עִנְיַן הַנֵּס הוּא הַמְשָׁכָה

---

1) וישלח לב, יא. 2) אוה״ת וישלח (כרך ה) ע׳ תתעד. וראה גם ד״ה קטנתי הא׳ תרע״ח (סה״מ תרע״ח ע׳ פד ואילך). ד״ה הנ״ל תרח״ץ (סה״מ תרח״ץ ע׳ קנה ואילך). 3) שבת לב, א. 4) תניא אגה״ק ס״ב. 5) סימן ג. 6) קידושין לט, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וְגוֹ׳[1] - דברי יעקב אבינו כהקדמה לבקשתו
2 מהקב״ה שיצילו מאחיו עשו: ׳קטנתי׳ - איני ראוי עוד לקבל חסדים, אחר
3 כל החסדים שעשית לי (״כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני
4 מחנות״). וּמֵבִיא כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ״ר הַצֶּמַח צֶדֶק[2] מַאֲמַר
5 רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[3]
6 לְעוֹלָם אַל יַעֲמֹד אָדָם
7 בִּמְקוֹם סַכָּנָה (מתוך תקווה
8 להינצל) לוֹמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ
9 נֵס כוּ׳ (כיון שאף) אִם
10 עוֹשִׂין לוֹ נֵס מְנַכִּין לוֹ
11 מִזְכֻּיּוֹתָיו, מַאי קְרָאָה
12 [=מה ראיה לכך מהמקרא]?
13 קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים גוֹ׳,
14 וּפֵרַשׁ רַשׁ״י הֵקְטָנוּ
15 וְנִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי בִּשְׁבִיל
16 הַחֲסָדִים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ.
17 וְהִנֵּה, יֵשׁ עוֹד פֵּרוּשׁ
18 בפסוק זֶה, כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר
19 אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בתניא
20 בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ דִּבּוּר
21 הַמַּתְחִיל קָטַנְתִּי[4], שֶׁבְּכָל
22 חֶסֶד וָחֶסֶד שֶׁהַקָּבָ״ה
23 עוֹשֶׂה לָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת
24 שָׂמֵחַ רוּחַ בְּמְאֹד, כִּי חֶסֶד
25 כוּ׳ הִיא בְּחִינַת קִרְבַת
26 אֱלֹקִים כוּ׳ - החסד הוא
27 קירוב שמקרבים את האדם
28 מלמעלה, והאדם שאתו נעשה
29 החסד מרגיש ׳קרבת אלוקים׳,
30 וְכָל הַקָּרוֹב אֶל ה׳ בְּיֶתֶר
31 שְׂאֵת וְהַגְבֹּהַ לְמַעְלָה
32 מַעְלָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר
33 שָׂמֵחַ רוּחַ לְמַטָּה כוּ׳, כָּל
34 שֶׁהוּא קַמֵּיהּ [=לפניו] יוֹתֵר
35 הוּא יוֹתֵר כְּלֹא וְאַיִן
36 וָאֶפֶס - כיון שמבחינתו יתברך,
37 אפילו דרגה הנעלית ביותר, אינה
38 נחשבת כלל, גם האדם ה׳קרוב׳
39 אליו יתברך מכיר אשר חוץ ממנו יתברך הכל אין ואפס ומרגיש ׳קטן׳ יותר.
40 וְצָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ אֶפְשָׁר לְתַוֵּךְ בֵּין ב׳ הַפְּרוּשִׁים הַנַּ״ל בתיבת
41 ׳קטנתי׳ (נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי, קָטַנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ, וּבְטוּל וְשִׁפְלוּת,
42 שֶׁהוּא עִנְיַן הַקָּטְנוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה של האדם המתבונן שהכל

ביאור בדרך אפשר

43 כאין ואפס לגביו יתברך), דִּלְכְאוֹרָה הֵם פְּרוּשִׁים הָפְכִּיִּים?
44 נאמר בזוהר ״איהו (ה׳ יתברך) סובב כל עלמין.. איהו ממלא כל עלמין״.
45 ממלא כל עלמין - כוחו האלוקי מלובש בכל נברא ונברא להחיותו (כמאמר
46 חז״ל: ״מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב״ה מלא את העולם״). אור זה
47 מצטמצם בכל נברא לפי ערכו,
48 ואנו יכולים (על ידי זיכוך
49 חומריות הגוף) להרגישו גם
50 בעולם הזה כשם שאנו מרגישים
51 את חיות הנפש הממלאת את
52 הגוף. סובב כל עלמין - אור
53 אלוקי בלתי מוגבל, שאינו
54 מצומצם בהתאם לנבראים (אף
55 שחיות הנבראים מגיעה גם מאור
56 זה), ואין הנבראים המוגבלים
57 יכולים להרגישו.
58 בסעיף הבא יתבאר כי בקיום
59 המצוות אנו ממשיכים הארה
60 מאור הסובב והוא הנקרא ״שכר
61 מצוה״, ולכן ״שכר מצוה בהאי
62 עלמא ליכא״. וכמו כן בניסים
63 העושים שידוד מערכות הטבע
64 מתגלה האור הבלי־גבול
65 שלמעלה מהעולמות.
66 ב) וְיוּבַן בְּהֶקְדֵּם בְּאוּר
67 הַצֶּמַח צֶדֶק[2] הַטַּעַם
68 שֶׁעַל־יְדֵי הַנֵּס מְנַכִּין לוֹ
69 מִזְכֻּיּוֹתָיו, עַל יְסוֹד פֵּרוּשׁ
70 אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן בְּאִגֶּרֶת
71 הַקֹּדֶשׁ[5] בְּעִנְיַן שְׂכַר מִצְוָה
72 בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא [=שכר
73 מצוה בעולם הזה, אין][6],
74 שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי
75 ומוגבל אֵי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת
76 נִמְשָׁךְ הֵאָרָה כִּי אִם
77 מִבְּחִינַת מְמַלֵּא־כָּל־
78 עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ הַחַיּוּת
79 שֶׁשַּׁיָּךְ לָהָעוֹלָם, וְכֵיוָן
80 שֶׁמִּצְוֹות עִנְיָנָם הַמְשָׁכַת
81 בְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין - בקיום המצוות אנו ממשיכים הארה מאור
82 ה׳סובב־כל־עלמין׳ והוא נקרא ׳שכר מצוה׳, לָכֵן, שְׂכַר מִצְוָה בְּהַאי
83 עָלְמָא לֵיכָּא, כֵּיוָן שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל הַמְשָׁכַת בְּחִינַת
84 סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין. אָמְנָם, עִנְיַן הַנֵּס הוּא הַמְשָׁכָה מִבְּחִינַת

ביאור בדרך אפשר

סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין, כַּיָּדוּעַ[7] **שֶׁהַנְהָגַת הַטֶּבַע הִיא מִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא** - האור והחיות המלובש בעולמות באופן פנימי, ממלא, הוא מקור הנהגת כל העולמות והנבראים באופן מסודר, **וְאִלּוּ הַנְהָגָה נִסִּית** הגורמת שידוד מערכות הטבע **הִיא מִצַּד אוֹר הַסּוֹבֵב דַּוְקָא** שלגבי אור זה אין כל הגבלות של סדרי העולם,

ולכן ביכולתו לשנות סדרי בראשית, וכאשר ישנה הנהגה ניסית, מרגישים שהעולם מונהג מאור בלתי מוגבל - ׳סובב׳.

וְכֵיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס נִמְשָׁךְ אוֹר הַסּוֹבֵב, נִמְצָא, שֶׁהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס הִיא אוֹתוֹ עִנְיָן כְּמוֹ הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות, וְלָכֵן שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁכַּאֲשֶׁר עוֹשִׂין לוֹ גֵּס אֲזַי מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו, לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס נִמְשָׁךְ בְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַזְּכֻיּוֹת, שְׁכַר מִצְוָה.

ג) **וּבְאוֹר** הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, עִנְיַן הַגֵּס אֵינוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל בְּטוּל הַטֶּבַע לְגַמְרֵי, שֶׁאָז אֵין זֶה שַׁיָּךְ כְּלָל לָאוֹר הַמְמַלֵּא, שֶׁהֲרֵי שִׁדּוּד הַטֶּבַע שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס הוּא רַק בְּפֶרֶט אֶחָד[8], וְאִלּוּ כְּלָלוּת וְעֶצֶם מְצִיאוּת הַדָּבָר הַנַּשְׁמִי (שֶׁבּוֹ נַעֲשָׂה הַגֵּס) נִשְׁאָר בִּמְצִיאוּתוֹ, בִּתְכוּנוֹתָיו וְחֻקָּיו כוּ׳, כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא, וְאִם־כֵּן, עִנְיַן הַגֵּס הוּא הַמְשָׁכַת הַסּוֹבֵב בִּמְמַלֵּא דַּוְקָא. וְזֶהוּ שֶׁגֵּס הוּא מְלְשׁוֹן הֶרֶמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[9] אָרִים נִסִּי, לְפִי שֶׁעִנְיַן הַגֵּס אֵינוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל בְּטוּל הַטֶּבַע, אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁהַטֶּבַע גּוֹפָא שְׁמִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא עוֹלֶה וּמִתְרוֹמֵם לַהַנְהָגָה נִסִּית הַזְּכֻיּוֹת, שְׁכַר מִצְוָה, דְּכֵיוָן שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹות הוּא בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי, נִמְצָא, שֶׁהַמְשָׁכַת הַסּוֹבֵב שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות הִיא בַּמְמַלֵּא דַּוְקָא[10].

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁעַל־פִּי הָאָמוּר מוּבָן שֶׁיֵּשׁ עִלּוּי בְּגֵס הַמְלַבֵּשׁ בַּטֶּבַע, כְּמוֹ הַגֵּס דְּפוּרִים, לְגַבֵּי גֵּס גָּלוּי שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כְּמוֹ עִנְיַן הַגֵּס הוּא הֶרֶמַת הַטֶּבַע גּוֹפָא, חֲרֵי מוּבָן, שֶׁכְּכָל שֶׁיִּשְׁנָהּ מְצִיאוּת הַטֶּבַע יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נַעֲשֵׂית בְּהַטֶּבַע גּוֹפָא הַנְהָגָה נִסִּית, אֲזַי הַגֵּס הוּא בְּעִלּוּי גָּדוֹל

מִבְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין, כַּיָּדוּעַ[7] שֶׁהַנְהָגַת הַטֶּבַע הִיא מִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא, וְאִלּוּ הַנְהָגָה נִסִּית הִיא מִצַּד אוֹר הַסּוֹבֵב דַּוְקָא. וְכֵיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס נִמְשָׁךְ אוֹר הַסּוֹבֵב, נִמְצָא, שֶׁהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס הִיא אוֹתוֹ עִנְיָן כְּמוֹ הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות, וְלָכֵן שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁכַּאֲשֶׁר עוֹשִׂין לוֹ גֵּס אֲזַי מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו, לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס נִמְשָׁךְ בְּחִינַת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַזְּכֻיּוֹת, שְׁכַר מִצְוָה.

ג) וּבְאוֹר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה, עִנְיַן הַגֵּס אֵינוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל בְּטוּל הַטֶּבַע לְגַמְרֵי, שֶׁאָז אֵין זֶה שַׁיָּךְ כְּלָל לָאוֹר הַמְמַלֵּא, שֶׁהֲרֵי שִׁדּוּד הַטֶּבַע שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס הוּא רַק בְּפֶרֶט אֶחָד[8], וְאִלּוּ כְּלָלוּת וְעֶצֶם מְצִיאוּת הַדָּבָר הַנַּשְׁמִי (שֶׁבּוֹ נַעֲשָׂה הַגֵּס) נִשְׁאָר בִּמְצִיאוּתוֹ, בִּתְכוּנוֹתָיו וְחֻקָּיו כוּ׳, כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא, שֶׁהֲרֵי שִׁדּוּד הַטֶּבַע שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּס הוּא רַק בְּפֶרֶט אֶחָד[8], וְאִלּוּ כְּלָלוּת וְעֶצֶם מְצִיאוּת הַדָּבָר הַנַּשְׁמִי (שֶׁבּוֹ נַעֲשָׂה הַגֵּס) נִשְׁאָר בִּמְצִיאוּתוֹ, בִּתְכוּנוֹתָיו וְחֻקָּיו כוּ׳, כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא כמו בנס קריעת ים־סוף, נעשה שינוי בטבע רק בפרט מסוים - מי הים ניצבו כמו חומה, אך חומר המים נשאר כמקודם, **וְאִם־כֵּן, עִנְיַן הַגֵּס הוּא הַמְשָׁכַת הַסּוֹבֵב בִּמְמַלֵּא דַּוְקָא** - אור הסובב הבלתי מוגבל מאיר ופועל בתוך תכונות אור הממלא, ואור הממלא ממשיך לפעול

ביאור בדרך אפשר

כפי מגבלותיו. (בדרך משל מנפש האדם - אור הסובב נמשל לכוח הרצון של האדם שבכוחו לפעול בתוך תכונות השכל (שהוא כוח פנימי, ׳ממלא׳ שבאדם) להלוטתו כרצונו, שלכן נאסר על שופט לקחת שוחד ״כי השוחד יעוור עיני חכמים״, מפני שלאחר לקיחת השוחד רצונו יטה גם את שכלו לטובת נותן השוחד. למרות שהשכל נשאר בתכונותיו, כוח הרצון פועל בו שינוי). **וְזֶהוּ שֶׁגֵּס הוּא מְלְשׁוֹן הֶרֶמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[9] **אָרִים נִסִּי, לְפִי שֶׁעִנְיַן הַגֵּס אֵינוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל בְּטוּל הַטֶּבַע, אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁהַטֶּבַע גּוֹפָא [=עצמו] שְׁמִצַּד אוֹר הַמְמַלֵּא עוֹלֶה וּמִתְרוֹמֵם לַהַנְהָגָה נִסִּית הַזְּכֻיּוֹת, שְׁכַר מִצְוָה** (במאמר אחר מבאר הרבי שזהו גם הטעם שהיום בו נעשה הנס הינו יום מיוחד ומרומם, כמו שנאמר ״זה היום עשה ה׳ נגילה ונשמחה בו״). **וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַזְּכֻיּוֹת, שְׁכַר מִצְוָה, דְּכֵיוָן שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹות** (המשכת אור הסובב) **הוּא בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי**, (המונהג כפי אור הממלא), **נִמְצָא, שֶׁהַמְשָׁכַת הַסּוֹבֵב שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות הִיא בַּמְמַלֵּא דַּוְקָא**[10].

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁעַל־פִּי הָאָמוּר מוּבָן שֶׁיֵּשׁ עִלּוּי בְּגֵס הַמְלַבֵּשׁ בַּטֶּבַע, כְּמוֹ הַגֵּס דְּפוּרִים שמהלכים טבעיים, כביכול, הביאו להצלה, ורק במבט כללי ניתן לראות הנס שבזה, **לְגַבֵּי גֵּס גָּלוּי שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כְּמוֹ הַגֵּס דְּקֵרִיעַת יַם סוּף, דְּכֵיוָן שֶׁכָּל עִנְיַן הַגֵּס הוּא הֶרֶמַת הַטֶּבַע גּוֹפָא, חֲרֵי מוּבָן, שֶׁכְּכָל שֶׁיִּשְׁנָהּ מְצִיאוּת הַטֶּבַע יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נַעֲשֵׂית בְּהַטֶּבַע גּוֹפָא** והעולם כמנהגו נוהג, **הַנְהָגָה נִסִּית, אֲזַי הַגֵּס הוּא בְּעִלּוּי גָּדוֹל יוֹתֵר. וְיִתֵּירָה מִזֶּה,**

7) ראה ריש וסוף ד״ה החודש בהמשך תרס״ו. ובכ״מ. 8) ראה גם תו״מ סה״מ תמוז ס״ע סח. 9) ישעי׳ מט, כב. 10) ברשימת ההנחה, שענין זה אינו בבירור (המו״ל).

ביאור בדרך אפשר

שֶׁעִקַּר מַעֲלַת הַנֵּס הוּא בְּנֵס שֶׁבְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר לְגַמְרֵי עד ש׳אין בעל הנס מכיר בניסו׳, וכמובא בגמרא (נדה לא, א) דוגמא משני בני־אדם שיצאו לעשות סחורה ונתקע לאחד מהם קוץ ברגלו, התעכב והפסיד ספינתו של חברו, לימים נודע שטבעה הספינה ועיכוב זה היה לטובתו, הרי נס זה מלובש בטבע יותר **עַד כְּדֵי** כָּךְ שֶׁעַל־פִּי דִּין אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ עַל זֶה בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי נֵס - ״יחיד שנעשה לו נס באיזה מקום.. חייב הוא עצמו כשיראה אותו מקום לאחר שלשים יום לברך.. שעשה לי נס במקום הזה״ (סדר ברכת הנהנין פרק י״ג). אולם על נס המלובש כל־כך בטבע אינו יכול לברך. אך דווקא בנס זה מתגלית מעלת הנס, **דְּכֵיוָן** שֶׁהַטֶּבַע הוּא בְּתֹקֶף יוֹתֵר, **אֲזַי הַנֵּס וְהַהֶרְמָה הוּא בְּיוֹתֵר**, כיון שאין הטבע מתבטל מפני הנס, אלא **שֶׁהַטֶּבַע גּוֹפָא כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּתֹקֶף מְתַעֲלֶה לְמַדְרֵגַת הַנֵּס. וְעַל־פִּי־זֶה יוּבָן גְּדֶל מַעֲלַת הַיּוֹם־טוֹב וְהַגִּלּוּי דְי״ט כְּסִלּוּ, דְּאַף שֶׁהַנֵּס הָיָה מְלֻבָּשׁ בְּטֶבַע, הֲרֵי מִצַּד זֶה גּוֹפָא גְּדֻלָּה יוֹתֵר מַעֲלַת הַנֵּס, שֶׁהַטֶּבַע גּוֹפָא מִתְעַלֶּה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע.**

ד) **וְהִנֵּה** עַל־פִּי הָאֱמוּר לְעֵיל שֶׁעִנְיַן הַנֵּס קָשׁוּר עִם עִנְיַן הַזְּכֵיּוֹת, מוּבָן, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁעִקַּר מַעֲלַת הַנֵּס הוּא בְּנֵס שֶׁבְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר לְגַמְרֵי, כֵּן הוּא גַּם בִּכְלָלוּת עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, שֶׁכְּכָל שֶׁהָעֲבוֹדָה נַעֲשֵׂית בְּמַצָּב שֶׁל הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר יוֹתֵר אֲזַי הַגִּלּוּי הוּא נַעֲלֶה יוֹתֵר. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[11] שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי עִנְיַן הַהַעֲצָרָה וְהַהַעְכָּבָה, שֶׁהָאוֹר נֶעְצָר וּמִתְעַכֵּב וְאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה וִיגִיעָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה גִּלּוּי אוֹר נַעֲלֶה יוֹתֵר, וְעַד שֶׁמִּתְגַּלֶּה ה׳עֶצֶם׳. וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים שְׁמֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ גַּס, וְצָרִיךְ לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי לְהָבִין דְּבַר שֶׁכֶל, הִנֵּה עַל־יְדֵי יְגִיעָתוֹ לְבָרֵר אֶת הַהֶעְלֵם הֲרֵי הוּא מַשִּׂיג גַּם אֶת עֶצֶם הַשֶּׂכֶל, הַיְינוּ, לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׂכֶל נִמְצָא בְּכֹחַ הַמַּשְׂכִּיל - כוח ההשכלה שבנפש שממנה באות ההשכלות, (והוא הכוח הגורם שינוי בכוח ההשכלה, שילד מסוגל להשכיל פחות, וככל שגדל משכיל יותר), **אֶלָּא גַּם כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׂכֶל הוּא** במקורו **בְּעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ** שם נמצא השכל באופן מופשט בדומה לאש הנמצא במקורו באבן הנקרא ׳צור החלמיש׳ שהוא בדקות ובהעלם גמור, **וְעַד שֶׁלּוֹקֵחַ אֶת עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, שֶׁשָּׁם אֵי־אֶפְשָׁר לְחַלֵּק בֵּין עִנְיַן אֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ כוּ׳** (בדרגה זו אי־אפשר להגדיר שישנו שם ׳שכל׳ כענין בפני עצמו, ואפילו בתכלית הדקות). ולכל דרגות אלו יוכל להגיע על־ידי יגיעתו בהבנת ההשכלה. **וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, לָמָּה יִגְרַע חֶלְקוֹ שֶׁל זֶה שֶׁכְּלֵי מֹחוֹ טוֹבִים, וְיֵשׁ לוֹ גּוּף זָךְ וּנְשָׁמָה זַכָּה כוּ׳** ומדוע לא יתפוס את עומק ההשכלה כאיש פשוט זה? **אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּעִנְיַן הֶהֱעֵלֵם שֶׁבּוֹ דַּוְקָא נִמְצָא ה׳עֶצֶם׳. וְהַיְינוּ, שֶׁעִם הֱיוֹתוֹ עִנְיַן שֶׁל הֶעְלֵם, מִכָּל־מָקוֹם, שָׁם דַּוְקָא נִמְצָא (שְׁטָעלְט זִיךְ אַרַיין** [=קבע את

ביאור בדרך אפשר

שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[11] (במאמר שנאמר בליל שבת) **שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי עִנְיַן הַהַעֲצָרָה וְהַהַעְכָּבָה, שֶׁהָאוֹר נֶעְצָר וּמִתְעַכֵּב וְאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה וִיגִיעָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה גִּלּוּי אוֹר נַעֲלֶה יוֹתֵר, וְעַד שֶׁמִּתְגַּלֶּה ה׳עֶצֶם׳** (- כמשל המובא בחסידות על עניין דומה, ממים הזורמים במרוצה, כאשר יש מעצור בדרכם, והם בכוחם בוקעים ועוברים, אז תגדל מרוצתם ביתר שאת ויתר עוז). **וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים שְׁמֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ גַּס, וְצָרִיךְ לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי לְהָבִין דְּבַר שֶׁכֶל, הִנֵּה עַל־יְדֵי יְגִיעָתוֹ לְבָרֵר אֶת הַהֶעְלֵם הֲרֵי הוּא מַשִּׂיג גַּם אֶת עֶצֶם הַשֶּׂכֶל, הַיְינוּ, לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׂכֶל נִמְצָא בְּכֹחַ הַמַּשְׂכִּיל, אֶלָּא גַּם כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׂכֶל הוּא בְּעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, וְעַד שֶׁלּוֹקֵחַ אֶת עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ, שֶׁשָּׁם אֵי־אֶפְשָׁר לְחַלֵּק בֵּין עִנְיַן אֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ כוּ׳. וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, לָמָּה יִגְרַע חֶלְקוֹ שֶׁל זֶה שֶׁכְּלֵי מֹחוֹ טוֹבִים, וְיֵשׁ לוֹ גּוּף זָךְ וּנְשָׁמָה זַכָּה כוּ׳. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בְּעִנְיַן הֶהֱעֵלֵם שֶׁבּוֹ דַּוְקָא נִמְצָא ה׳עֶצֶם׳. וְהַיְינוּ, שֶׁעִם הֱיוֹתוֹ עִנְיַן שֶׁל הֶעְלֵם, מִכָּל־מָקוֹם, שָׁם דַּוְקָא נִמְצָא (שְׁטָעלְט זִיךְ אַרַיין**

11) ד״ה קטנתי דליל ש״ק פ״ד ואילך (תו״מ חי״ח ע׳ 221 ואילך).

ה׳עצם׳ מַמָּשׁ, וְעַל־יְדֵי בְּרוּר הַהֶעְלֵם לוֹקְחִים אֶת ה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. וְזֶהוּ כְּלָלוּת הָעלוּי שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים, שֶׁעַל־יְדֵי בְּרוּר הַהֶעְלֵם נַעֲשֶׂה עִלּוּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁלּוֹקְחִים לֹא רַק אֶת אוֹר הַגָּו - אור מדוד ומוגבל (׳קו׳ דק) שנמשך לעולמות ומאיר בכל עולם לפי דרגתו, וְלֹא רַק אֶת הָאוֹר כפי שהוא במקורו לפני הצמצום, שנקרא אור הַכָּלוּל בְּה׳עֶצֶם׳, אֶלָּא גַּם אֶת ה׳עֶצֶם׳ עַצְמוֹ. וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַנִּפְסִים שֶׁבְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר לְגַמְרֵי, שֶׁבָּהֶם דַּוְקָא נִמְשָׁךְ ה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַחְבּוּר דְּמַמָּלֵא וְסוֹבֵב שאור הסובב הבלתי מוגבל מאיר בתוך העולם המוגבל (המקבל חיותו מאור הממלא), שֶׁהַטֶּבַע גּוּפָא כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּתֹקֶף מְתעַלֶּה לְמַדְרֵגַת הַגֶּפֶן. לסיכום, על־ידי עבודה במצב של העלם והסתר משיגים את ה׳עצם׳ שלמעלה מכל דרגות האורות וגילויים.

ה) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַתְּווּךְ בֵּין ב׳ הַפְּרוּשִׁים בְּקָטְנְתִּי, נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי, קָטְנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ, וּבְטוּל וְשִׁפְלוּת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַקָּטְנוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, עַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ שֶׁכָּל עִנְיָן שֶׁל עֲבוֹדָה לְחֵטְא יֶחְשַׁב[12] (עַל־דֶּרֶךְ נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי), דְּמָאן דְּמַחְוֵי בְּמָחוֹג קָמֵי מַלְכָּא כו׳[13], וּמִזֶּה בָּא לִתְנוּעָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ לִבְחִינַת ה׳עֶצֶם׳, כַּיָּדוּעַ[14] שֶׁתְּשׁוּבָה מַגַּעַת לְמַעְלָה מִמְּצִוּוֹת הֵם רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּתְשׁוּבָה מַגַּעַת בְּבַעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ שבכוחו לשנות הרצון, ואף שעבר האדם על רצונו, בכוחו למחול על־זה. וּכְלָלוּת הָעִנְיָן הוּא, הצד השוה שבשני הפירושים ב׳קטנתי׳, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת דְּקָטְנְתִּי נַעֲשֶׂה שַׁיָּךְ לְה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. וְעִנְיָן זֶה (הַשַּׂיָּכוּת לְה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ) הוּא לֹא רַק בְּעִנְיַן הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה, אֶלָּא גַּם בְּעִנְיַן דְּקָטְנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁנִּמְצָא מִצַּד עַצְמוֹ (שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה) בְּמַצָּב שֶׁל שִׁפְלוּת וְקַטְנוּת, הִנֵּה גַּם אָז שַׁיָּךְ לְה׳עֶצֶם׳, כֵּיוָן שֶׁה׳עֶצֶם׳ נִמְצָא בְּהֶעְלֵם דַּוְקָא (כַּנַּ״ל), אֶלָּא, שֶׁשַּׂיְכוּתוֹ לְה׳עֶצֶם׳ הִיא בְּהֶעְלֵם, וְצָרִיךְ לְגַלּוֹת זֹאת עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ כו׳. לסיכום, ב׳ הפירושים ב׳קטנתי׳ יש להם שייכות זה לזה, כי ל׳קטנות׳ (בשני המובנים) יש שייכות עם ה׳עצם׳.

ביאור בדרך אפשר

שלמעלה מכל אורות וגילויים שאינם מבטאים כל כוחו העצמי, וְעַל־יְדֵי בְּרוּר הַהֶעְלֵם לוֹקְחִים אֶת ה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. וְזֶהוּ כְּלָלוּת הָעלוּי שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים, שֶׁעַל־יְדֵי בְּרוּר הַהֶעְלֵם נַעֲשֶׂה עִלּוּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁלּוֹקְחִים לֹא רַק אֶת אוֹר הַגָּו שנמשך לעולמות ומאיר בכל עולם לפי דרגתו, וְלֹא רַק אֶת הָאוֹר כפי שהוא במקורו לפני הצמצום, שנקרא אור הַכָּלוּל בְּה׳עֶצֶם׳, אֶלָּא גַּם אֶת ה׳עֶצֶם׳ עַצְמוֹ. וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַנִּפְסִים שֶׁבְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר לְגַמְרֵי, שֶׁבָּהֶם דַּוְקָא נִמְשָׁךְ ה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַחְבּוּר דְּמַמָּלֵא וְסוֹבֵב שאור הסובב הבלתי מוגבל מאיר בתוך העולם המוגבל (המקבל חיותו מאור הממלא), שֶׁהַטֶּבַע גּוּפָא כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּתֹקֶף מְתעַלֶּה לְמַדְרֵגַת הַגֶּפֶן. לסיכום, על־ידי עבודה במצב של העלם והסתר משיגים את ה׳עצם׳ שלמעלה מכל דרגות האורות וגילויים.

ה) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַתְּווּךְ בֵּין ב׳ הַפְּרוּשִׁים בְּקָטְנְתִּי, א. נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי, קָטְנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ מפני ריבוי החסדים, וּב. בְּטוּל וְשִׁפְלוּת, שֶׁהוּא עִנְיַן הַקָּטְנוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה שהאדם צריך להתבונן ב׳קרבת אלוקים׳ ולהרגיש שפל מזה. שלכאורה, כפי שהקשה לעיל, שני הפירושים הם הפכיים; כי על פי הפירוש הראשון ׳קטנתי׳ הוא ענין שלילי - מיעוט זכויות, ועל פי הפירוש השני ׳קטנתי׳ הוא מעלה - עבודה של ביטול ושפלות. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, עַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת - כפירוש השני ב׳קטנתי׳ - נִרְגָּשׁ אֶצְלוֹ שֶׁכָּל עִנְיַן שֶׁל עֲבוֹדָה לְחֵטְא יֶחְשַׁב[12] - הרגשת השפלות באה כאשר מתבונן בגדולתו יתברך ומגיע למסקנה שכל עבודתו נחשבת כהשפלה אצלו יתברך, כמו מלך בשר־ודם אם יעבדו לפניו כמו שעובדים לפני אדם פשוט, למרות כל מאמצי העובד, נחשב זאת לגבי המלך השפלה, כי העבודה צריכה להיות כפי ערך הנעבד, כך לפי ערך גדולתו יתברך, גם עבודת הצדיקים נחשבת כחטא, (עַל־דֶּרֶךְ פירוש דברי יעקב ׳קטנתי׳: נִתְמַעֲטוּ זְכֻיּוֹתַי - פירוש הראשון ב׳קטונתי׳), דְּמָאן דְּמַחְוֵי בְּמָחוֹג קָמֵי מַלְכָּא כו׳[13] [=מי שסימן בידו כאשר עמד לפני המלך] נענש בעונש מוות, שלגבי המלך עצמו אפילו תנועה קלה נחשבת כמרידה במלכות, וּמִזֶּה בָּא לִתְנוּעָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ עבודת התשובה לִבְחִינַת ה׳עֶצֶם׳, כַּיָּדוּעַ[14] שֶׁתְּשׁוּבָה מַגַּעַת לְמַעְלָה מִמְּצִוּוֹת, כִּי מִצְוֹת הֵם רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וּתְשׁוּבָה מַגַּעַת בְּבַעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ אלו, שבכוחו לשנות הרצון, ואף שעבר האדם על רצונו, בכוחו למחול על־זה. וּכְלָלוּת הָעִנְיָן הוּא, הצד השוה שבשני הפירושים ב׳קטנתי׳, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת דְּקָטְנְתִּי נַעֲשֶׂה שַׁיָּךְ לְה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. וְעִנְיָן זֶה (הַשַּׂיָּכוּת לְה׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ) הוּא לֹא רַק בְּעִנְיַן הַבְּטוּל וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁמִּצַּד הָעֲבוֹדָה - שעל ידי עבודתו מגיע לה׳עצם׳, אֶלָּא גַּם בְּעִנְיַן דְּקָטְנְתִּי כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁנִּמְצָא מִצַּד עַצְמוֹ (שֶׁלֹּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה) בְּמַצָּב שֶׁל שִׁפְלוּת וְקַטְנוּת, הִנֵּה גַּם אָז שַׁיָּךְ לְה׳עֶצֶם׳, כֵּיוָן שֶׁה׳עֶצֶם׳ נִמְצָא בְּהֶעְלֵם דַּוְקָא (כַּנַּ״ל), אֶלָּא, שֶׁשַּׂיְכוּתוֹ לְה׳עֶצֶם׳ הִיא בְּהֶעְלֵם, וְצָרִיךְ לְגַלּוֹת זֹאת עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ כו׳. לסיכום, ב׳ הפירושים ב׳קטנתי׳ יש להם שייכות זה לזה, כי ל׳קטנות׳ (בשני המובנים) יש שייכות עם ה׳עצם׳.

---

12) ראה סה״מ תרנ״א ע׳ עה ואילך. תרנ״ט ע׳ סד. תרפ״ט ע׳ 4. וש״נ. 13) ראה חגיגה ה, ב. 14) ראה סהמ״צ להצ״צ לט, ב. תו״מ סה״מ תשרי ע׳ צג. חשון ע׳ רסה.

ביאור בדרך אפשר

ו) וּמִזֶּה מוּבָן הַ׳בְּכֵן׳ בְּנוֹגֵעַ לַעֲבוֹדָה, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ עִנְיָנִים נַעֲלִים דַּוְקָא, אֶלָּא אֲפִילּוּ עִנְיָנִים תַּחְתּוֹנִים, עִנְיָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הַעֲלָמוֹת וְהֶסְתֵּרִים (וְאַדְרַבָּה, עִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם נַעֲלִים יוֹתֵר, כַּנַּ״ל), צְרִיכִים לְבָרְרָם - לגלות את הקדושה החבויה בהם, ועד לבחינת

ה׳עצם׳ כנ״ל. וְעִקַּר הָעֲבוֹדָה עַתָּה הִיא לֹא בְּהַמְשָׁכַת אוֹרוֹת וְגִלּוּיִים, אֶלָּא בַּעֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, וּבְאֹפֶן שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא לְיָדוֹ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹתוֹ מִיָּד, לִלֹּא חֶשְׁבּוֹנוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין אָתָּנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה בְּסוֹד הַבֵּרוּרִים[15], וְלָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת חָטֹף וְאֶכוֹל חָטֹף וּשְׁתֵי[16]. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים לוֹקְחִים אֶת הָאוֹרוֹת וְהַגְּלוּיִים הַיּוֹתֵר נַעֲלִים הַכְּלוּלִים בְּהָ׳עַצְמוּת׳, וְעַד לְהָ׳עַצְמוּת׳ מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

לפי שעתה הוא זמן הבירורים היותר אחרונים דעקבות משיחא וכאשר למשל קדירה בגמר בישולה היא רותחת ביותר ובעת הרתיחה מה שבשולי הקדירה עולה למעלה. כמו כן בתוקף הבירורים בזמן האחרון הנה כמה דברים שנראים לנו על־פי שכל רחוק מאד שיתוקן יכול להיות שהוא קרוב לגמרי.. ולכן אנחנו מצידינו אין אנו יכולים וגם אין רשאים (בזמן הזה בפרט) לברר מה שקרוב או רחוק על־פי שכלנו, כי־אם מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנחנו להשתדל בכוחות עצומות והשם־יתברך יעשה את שלו ויהי׳ בעזרינו״. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים לוֹקְחִים אֶת הָאוֹרוֹת וְהַגְּלוּיִים הַיּוֹתֵר נַעֲלִים הַכְּלוּלִים בְּהָ׳עַצְמוּת׳, וְעַד לְהָ׳עַצְמוּת׳ מַמָּשׁ.

15) ראה אג״ק אדמו״ר מוהרש״ב ח״א ע׳ רסו. וש״נ. 16) לשון חז״ל — עירובין נד, א.

המשך מעמוד יד

שיחת שבת פרשת וישב, כ״ף כסלו ה׳תשי״ז

ולכאורה אינו מובן: כיון שבהסוג שלהם הרי הם בתכלית השלימות, אם־כן, מה תובעים מהם שידעו אודות דרגא נעלית יותר, מאחר שבהסוג שלהם לא חסר מאומה?

אך הענין הוא - שכל נברא צריך לידע שלהיותו נברא לא מספיקה עבודתו. ואף שאינו מרגיש חסרון בעבודתו - הרי הסיבה לכך היא לפי שהוא נברא, ואינו יודע מה שלמעלה ממנו, אבל באמת עליו לדעת שכל עבודתו אינה מספיקה, ולכן זקוק הוא לפעולתו של יוסף.

יב. כ״ק מורי וחמי אדמו״ר דיבר פעם[58] אודות הענין דיוסף והשבטים - ביחס לאדמו״ר הזקן ושאר חבריו תלמידי המגיד, ואמר, שמה שכתוב[59] ״ראביו שמר את הדבר״, קאי על הרב המגיד, שהוא ידע וכו׳.

ומזה מובן, שהענין האמור לעיל היה גם אצל תלמידי המגיד ביחס לאדמו״ר הזקן - שהרי אדמו״ר הזקן היה הצעיר שבהם, ולדעת כמה מהם גם הקטן שבהם, ואף־על־פי־כן, גם העבודה שלהם זקוקה לעבודה של חב״ד דוקא, כי, אף שהיו קדושי עליון, מכל־מקום, עבודתם היא רק בבחינת בירור ראשון כו׳[60], וכידוע[61] משל הפשתן, שעיבוד הפשתן נעשה על־ידי חב״ד דוקא[62].

58) ראה ״רשימות״ חוברת קפו ס״ע 11. אג״ק שלו ח״ד ריש ע׳ רסג. וראה גם תו״מ ח״י ס״ע 258. וש״נ.
59) פרשתנו לז, יא.
60) חסר קצת (המו״ל).
61) ראה לקו״ד ח״א קמב, א. אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״ב ע׳ שע.
62) חסר סיום השיחה (המו״ל).

בס״ד. שיחת שבת פרשת וישב, כ״ף כסלו ה׳תשי״ז.

בלתי מוגה

א. בהתוועדות י״ט כסלו לפני עשרים שנה, סיפר כ״ק מורי וחמי אדמו״ר[1] אודות הסדר שהיה אצל אדמו״ר הזקן בי״ט כסלו תק״ס, כלומר, בי״ט כסלו הראשון לאחרי גאולת אדמו״ר הזקן:

בגלל תוכנה של אגרת הקודש ״קטנתי״[2] שכתב אדמו״ר הזקן אחר ביאתו מפטרבורג, שבה הזהיר ביותר שלא יהיה רעש (״עס זאָל ניט זיין קיין שטורעם״) וכו׳ - לא ידעו חסידים כיצד יהיה הסדר בי״ט כסלו. ידעו רק שבי״ט כסלו לא יאמרו תחנון, אבל יותר מזה לא ידעו.

וכאשר הגיע מכתבו של הדוד מורנו רבי יהודה לייב (אחיו של אדמו״ר הזקן, בעל מחבר ספר שארית יהודה)[3] שחסידים לא יבואו לשבת שלפני י״ט כסלו כו׳,

- בתקופה ההיא כבר בטלו אמנם התקנות דלאזני[4] שהגבילו את הזמנים שבהם יכולים לבוא לאדמו״ר הזקן, אבל אף־על־פי־כן, היה השבת הנ״ל יוצא מן הכלל, בהתאם לאגרת הקודש קטנתי הנ״ל, בגלל החשש מפני ענינים בלתי רצויים כו׳ -

אזי נתחזק עוד יותר אצל החסידים הספק כיצד יהיה סדר ההנהגה בי״ט כסלו.

ואז הציע החסיד ר׳ יעקב מסמיליאן, שהיה ה׳שלוחא דרבנן׳ של כולל חב״ד - שהחסידים ימסרו לו את הכספים בהקדם האפשרי, ובמילא יוכל להגיע לאדמו״ר הזקן בהקדם יותר כדי למסור את הכספים, ובהיותו שם, אולי יעלה בידו לבטל את הגזירה.

עצה זו נתקבלה אצל החסידים, ואכן הצליחה העצה ובטלה הגזירה, ולקראת י״ט כסלו באו חסידים רבים, ונערכה סעודה, ואדמו״ר הזקן התוועד, ואמר מאמר דיבור־המתחיל לשנה הבאה קבעום[5].

ב. (וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א:)

כיון שאדמו״ר הזקן אמר אז המאמר דיבור־המתחיל לשנה הבאה קבעום, הנה מיני אז נעשה י״ט כסלו יום־טוב הקיים לעד ולעולמי עולמים.

ועל־דרך נרות חנוכה שקיימים לעד - כמו שכתב הרמב״ן[6] בפירוש דברי המדרש[7] ״שלך גדולה משלהם שאתה מדליק את הנרות״ הקיימים לעד, שאי אפשר לומר שהכוונה לנרות המקדש, דכיון שאינם בזמן הגלות, הרי אינם קיימים לעד, אלא הכוונה היא על נרות חנוכה הקיימים לעד. וכמו כן גם י״ט כסלו, שמיני אז נעשה יום־טוב הקיים לעד[8].

ויתירה מזה - כיון שאדמו״ר הזקן משווה י״ט כסלו לחנוכה, הרי מוכח שי״ט כסלו הוא יום־טוב שיהיה קיים לעד (לא רק בזמן הגלות, אלא) אפילו בביאת המשיח:

ענינו של חנוכה שייך למשיח - שזהו שנרות חנוכה הם שמונה נרות (דלא כנרות המקדש שהם שבעה נרות, וזוהי מעלה נוספת בנרות חנוכה לגבי נרות המקדש, בהתאם לדברי הרמב״ן הנ״ל), כנגד כינור של ימות המשיח שיהיה של שמונה נימין[9].

וכמו כן שייך גם י״ט כסלו להגילויים דלעתיד לבוא - שהרי החידוש דלעתיד לבוא הוא שתהיה התאחדות הכלי עם האור, נברא עם בורא, עד שהגשמי עצמו יהיה אלקות למעלה גם מהרוחני, שלכן תהיה הנשמה ניזונית מן הגוף[10]. וענין זה נמשך על־ידי לימוד החסידות והליכה בהדרכותיה ומנהגיה - שהתגלותה בי״ט כסלו - שעל־ידי חסידות פועלים התאחדות הנברא עם הבורא.

---

1) שיחת ליל י״ט כסלו תרצ״ז ס״ג (סה״ש תרצ״ז ע׳ 211 ואילך).
2) תניא אגה״ק ס״ב.
3) ראה אודותיו – בספר שארית יהודה (קה״ת, תשי״ז) בסופו.
4) נדפסו ב״התמים״ חוברת ב ע׳ לב ואילך.
5) אולי הוא ד״ה לשנה אחרת קבעוה במאמרי אדמו״ר הזקן הקצרים ע׳ שכא.
6) ר״פ בהעלותך.
7) ראה במדב״ר פט״ו, ו. פרש״י ר״פ בהעלותך.
8) ראה גם שיחת ש״פ תולדות, מבה״ח וער״ח כסלו ס״ב (לעיל ע׳ 210).
9) ערכין יג, ב.
10) ראה סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ רלא. וש״נ.

וזהו תוכן המאמר לשנה הבאה קבעום - שהיום־טוב די"ט כסלו נעשה דבר קבוע, דקבוע אינו בטל[11], שיהיה יום־טוב גם בביאת המשיח, במהרה בימינו.

* * *

ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור־המתחיל קטנתי מכל החסדים גו'.

* * *

ד. האמור לעיל (בהמאמר[12]) - לא לדרשה קאתינא, אלא הכוונה היא בפשטות בפועל ממש.

ישנם כאלו שצריכים לעבוד עבודתם בעבודת הבירורים במקום פלוני ופלוני ובעבודה פלונית ופלונית, כפי שהורו להם, ובסופו של דבר רוצים הם להתחמק מזה;

פלוני מתרץ שאין לו רשיונות לנסוע, ופלוני מתרץ תירוץ אחר, ופלוני אומר שרצונו להיות בעל עסק...

וכמו כן בנוגע לתלמידים שרוצים לשלוח אותם למקום אחר כדי לייסד ישיבה, ואף־על־פי־כן אינם נוסעים, כיון שטוענים שרצונם להיות בסמיכות ל"ארון הקודש"[13]!

ונקודת הענין - ששוכחים שעיקר העבודה עתה היא עבודת הבירורים, לברר את ההעלמות וההסתרים, שדוקא על־ידי־זה לוקחים את ה'עצמות', כמו שנתבאר בהמאמר[14].

ענין זה היו צריכים להבין מעצמם שיש לרצות בכך, כיון שהענין הכי נעלה הוא ענין עבודת הבירורים, ובפרט שמעמידים אותם על החלק היפה ואומרים להם בפירוש הנה החלק היפה[15] שממנו תתפרנס וכו', ולאחרי כל זה הולכים ומחפשים ענינים אחרים.

ובסופו של דבר, כאשר יש קשיים בפרנסה, באים להתאונן ולבקש ברכה על פרנסה...

על כגון דא נאמר[16] "אולת אדם תסלף דרכו ועל הוי' יזעף לבו": הוא בעצמו מסבך את הענינים ("ער אליין פאַרדרייט"), ויש לו עוד טענות להקב"ה לדרוש ממנו פרנסה!...

- (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק, ואמר:) מה שכבר סיבכו וסילפו, יש להמליץ על זה את הכתוב[17] "לא לחכמים לחם", ושתהיה להם פרנסה; אבל המדובר הוא על העובדה שפלוני בא לתבוע, בה בשעה שמקודם לכן לא ציית!... גם כלפי הקב"ה צריכים קצת יושר... ובכל זאת, מובן שאין הכוונה כו' חס־ושלום, והלואי שתהיה להם פרנסה, כאמור, "לא לחכמים לחם", כי, מה שכבר נעשה הרי זה דבר אבוד, אבל מכאן ולהבא על־כל־פנים ישתדלו לתקן עד כמה שיכולים לתקן. -

והגע עצמך:

האם זהו הענין והתפקיד שלנו - להיות מונחים כל הזמן בגשמיות, בפרנסה גשמית, עד שלפעמים צריכים להיות עסוקים בענינים תחתונים במשך כל היום, ואילו להקב"ה מקדישים מספר דקות בלבד?!...

התעסקותו של יהודי היא לעשות בשביל הקב"ה את כל הענינים: "דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים"[18] - כמבואר בכמה מקומות[19] שזהו ענין תורה ומצוות ונשמות, ומהתעסקות זו תהיה פרנסתו של יהודי גם בגשמיות.

כיצד יתכן איפוא שתמורת זה יתעסק במשלוח חבילות, לעבוד בשביל גוים כדי שיוכלו ללבוש את הלבושים הדרושים להם; בענין זה צריך הוא להתעסק?!...

כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאר[20] שבלבושים יש כמה בחינות: לבושי הראש ולבושי הגוף ולבושי הרגל, לבושי הראש והגוף הם לבושים דקים, שהם מצמר ופשתים, מה־שאין־כן לבוש הרגל שהוא לבוש גס מעור בהמה ועד לערדליים ("קאַלאָשן");

11) ראה לקו"ש ח"ה ע' 172 ובהערה 2 שם. וש"נ.
12) בסופו (לעיל ע' ח).
13) ראה "התמים" חוברת ב ע' קכו.
14) פ"ד (לעיל ע' ו ואילך).
15) ע"פ לשון חז"ל – פרש"י ס"פ נצבים.
16) משלי יט, ג. וראה המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.
17) קהלת ט, יא.
18) לשון חז"ל – ברכות נז, ב.
19) ראה תקו"ז ת"ו (כב, ב). וראה גם מכתב כ"א מנ"א שנה זו (אג"ק חט"ו ע' שלה).
20) סה"מ תר"ל ע' מח. המשך וככה תרל"ז פקי"ב. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 20 הערה 29. וש"נ.

ואילו הוא צריך ללבוש שני זוגות ערדליים?!... להתמסר לגמרי ("אינגאַנצן אָפּגעבן זיך") עבור ענינים אלו?!

ובכן: העבודה צריכה להיות עבודת הבירורים, לא להיות מונח בענינים גשמיים לצורך פרנסת עצמו, וגם לא להיות מונח בחיפוש ענינים של אורות וגילויים, אלא צריך להיות מונח בעבודת הבירורים, לברר ההעלמות וההסתרים.

ובמילא, כאשר יש במקום מסויים העלם והסתר - אין זו סיבה שלא לנסוע לשם, אלא אדרבה, אם ההעלם הוא גדול יותר, צריכים בוודאי לנסוע לשם כדי לברר את ההעלם, וכמאמר רבותינו ז"ל[21] "לפום צערא אגרא".

וכמו שנתבאר בהמאמר[22], שעל־ידי עבודת הבירורים, שזהו ענין הביטול והשפלות ד"קטנתי", לוקחים את האורות והגילויים היותר נעלים הכלולים בה'עצמות', ועד לה'עצמות' ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו"].

* * *

ה. על[23] הפסוק[24] "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", מפרש הרב המגיד ממעזריטש[25]: "וישב יעקב" - שיעקב היה במצב של ישיבה ועכבה "בארץ", בענינים ארציים. ולמה עשה זאת? בכדי ללקט - "מגורי" (מלשון "אוגר בקיץ"[26]) - את ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים ולהעלותם ל"אביו" שבשמים.

ואף־על־פי שהישיבה והעכבה בארץ היא ירידה, הרי זה רק לפי שעה, ודוקא על־ידי־זה באים לתוספת ועליה.

וזהו "בארץ כנען" - כנען מלשון מסחר, וכמו שכתוב[27] "ולא יהיה כנעני עוד בבית ה'", והנהגת המסחר היא שתחילה מוציאים כסף כדי להרוויח לאחרי כן, כמו שכתוב[28] "יש מפזר ונוסף עוד"[29].

ו. ההוראה מזה[30]:

יהודי לא צריך לחפש ענינים גדולים דוקא, אלא עבודתו צריכה להיות ללקט, לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה שנמצאים בעניני העולם.

ובשביל מה צריכים לעשות זאת - בשביל "אביו", אביו שבשמים. וכמאמר רבותינו ז"ל[31] ישראל נמשלו לדבורה, "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים", היינו, לא עבודה על מנת לקבל פרס בגשמיות או ברוחניות[32], אלא העבודה כולה צריכה להיות לאביו שבשמים.

ובכדי לפעול בעצמו שלא יתערבו ("אַריינכאַפן זיך") פניות בעבודה - הרי זה על־ידי עבודה בענינים פשוטים דוקא. כאשר עוסק בענינים נעלים של הבנה והשגה, אזי יכולים להתערב פניות, ובכדי שעבודתו תהיה נקיה, ללא פניות, הרי זה על־ידי עבודה פשוטה בענינים פשוטים דוקא.

וכדברי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר[33] שהפשיטות של אנשים פשוטים מתקשרת עם פשיטות ה'עצמות', וכמו כן בנידון דידן: פשיטות העבודה בענינים פשוטים, מתקשרת עם פשיטות ה'עצמות'.

---

21) אבות פ"ה מכ"א.

22) פ"ה (לעיל ע' ז).

23) שיחה זו (מלבד ס"ז) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 76 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

24) ריש פרשתנו.

25) אור תורה ריש פרשתנו.

26) משלי יו"ד, ה.

27) זכרי' יד, כא.

28) משלי יא, כד.

29) ראה גם תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. ובכ"מ.

30) ובהקדמה:
איתא בגמרא (ב"מ פד, א. וראה ל"ת להאריז"ל תולדות כז, יג) "שופרי' דיעקב אבינו מעין שופרי' דאדה"ר". וכמו כן ידוע שיעקב ורבקה הם בדוגמת אדם וחוה, וע"י ה"מרמה" שרימו את עשו בענין הברכות, נעשה תיקון חטא עה"ד דאדם וחוה (ראה אוה"ת בלק ע' א'יד־1-2. סה"מ תרס"ח ס"ע נח ואילך. תש"ג ע' 187. וראה גם תו"מ ח"ב ע' 222. וש"נ).
וכיון שיעקב הוא דוגמת אדה"ר, הרי מובן שכל ענייניו של יעקב שייכים לכל בנ"י, כי, כשם שנשמת אדה"ר כוללת את כל הנשמות, כך גם נשמת יעקב כוללת את כל הנשמות, כידוע (ראה תניא אגה"ק ס"ז), ולכן, כל הענינים שהיו אצל יעקב, כולל גם ענין הנ"ל, מהווים הוראה לכל בנ"י בכל דור ודור (מהנחה בלתי מוגה).

31) ראה דב"ר פ"א, ו. לקו"ת ראה כח, סע"ד. ובכ"מ.

32) ראה תו"א נח יו"ד, ריש ע"ב. תולדות יח, ב. ובכ"מ.

33) ראה סה"ש תש"ו ע' 3. וש"נ.

וזוהי המעלה של קבלת עול, שבגללה נקראים בני ישראל בשם "צבאות הוי'"[34] - כי ענינו של איש צבא הוא קבלת עול.

וזהו הפשט ב"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" - שבכדי להגיע ל"אביו", שכל עבודתו תהיה רק בשביל אביו שבשמים, הרי זה על־ידי "ארץ מגורי" דוקא, על־ידי עבודה פשוטה, ללא חכמות וללא פשט'לעך, שאז נאבדים כל הפניות, ונעשית ההתקשרות עם "אביו".

ז. דובר[35] לעיל (סעיף ד) שצריכים לעסוק בעבודת הבירורים, לברר את ההעלמות וההסתרים, שדווקא על־ידי־זה באים לה'עצמות', והעבודה צריכה להיות בדרך קבלת עול, ללא חכמות.

- דובר עם מישהו שהיה דבר נכון שיכהן ברבנות במקום פלוני, אבל הוא (כיון שלא רצה לא לציית) "התחכם": הוא הלך אמנם למקום פלוני, אבל הליכתו היתה מלכתחילה באופן כזה שהבעלי־בתים לא יהיו חפצים בו... ואחר כך בא וטוען שהוא מצדו מוכן, אבל לא חפצים בו!...

צריכים איפוא לילך בלי חכמות.

ואפילו מי שחושב שהוא חכם גדול, ומצד זה הרי הוא קודם לכהן גדול[36] - עליו לדעת, שהקדימה שלו - לדעתו - יכולה להיות בנוגע לכל שאר הענינים, אבל בנוגע לבית המקדש וקדש הקדשים, היינו, בנוגע לעשיית דירה לו יתברך בתחתונים (שהרי עיקר ענין הדירה הוא בבית המקדש וקודש הקדשים), שזהו תכלית הכל - הרי להכנס לקודש הקדשים היה יכול רק הכהן־גדול, ואילו הוא, יתכן שאפילו לירושלים אינו יכול להכנס[37]!... ובמילא, גם אם הוא חכם הכי גדול, הנה בנוגע להענין דעשיית דירה בתחתונים, עליו להיות בטל לכהן־גדול.

ח. וזוהי ההוראה של יעקב אבינו:

יעקב עסק בעבודת הבירורים. הוא הלך לחרן ועבד בצאן לבן, והתייגע רבות, "ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני"[38],

ומה גם שמלבד היגיעה היה בזה גם צער הגוף - שמזה מביא אדמו"ר הזקן[39] ראיה שאף־על־פי שאין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולצערו, לפי שהגוף שייך לא אליו אלא להקב"ה, מכל־מקום, "לצורך" (דהיינו בשביל ממון, שענינו ברוחניות הוא עבודת הבירורים) - מותר.

ולכאורה היה יעקב יכול לטעון: לשם מה אלך לחרן? הן אמת שיעקב ועשו אינם יכולים להיות ביחד, אבל מצד זה, היו יכולים לשלוח את עשו מבאר שבע לחרן, ויעקב ישאר בבאר שבע בבית מדרשו של שם ועבר?

אבל יעקב לא שאל שום קושיות, והלך לעבוד עבודתו בעבודת הבירורים בדרך קבלת עול, ואף שעשה זאת בקבלת עול, עשה זאת בחיות ושמחה, כמו שכתוב[40] "וישא יעקב רגליו".

ועל־ידי־זה הנה לא זו בלבד שלא היתה אצלו ירידה, אלא אדרבה - "מטתו שלימה"[41], עם כל הענינים שלקח עמו משם[42].

וזהו "בארץ כנען", מלשון מסחר - שהרוויח מזה, כיון שבירר את כל הניצוצות אצל לבן וגם אצל עשו, ועד שעל־ידי המשכת המקיף על עשו פעל ש"וישקהו"[43] בכל לבו.

וכמו כן נכלל ב"כנען" - ענין המסחר בגשמיות, שנתעשר בעשירות גדולה, בריבוי יותר מכמו שהיה לפני־זה.

ט. וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שעל־ידי הענין ד"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" אזי - "בארץ כנען", "יש מפזר ונוסף עוד", היינו, שעל־ידי הפיזור והירידה מרוויח פרנסתו ברוחניות ופרנסתו בגשמיות.

---

34) בא יב, מא. וראה המשך באתי לגני ה'שי"ת פ"י ואילך (סה"מ תש"י ע' 125 ואילך).
35) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.
36) ראה הוריות יג, א (במשנה).
37) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ג ה"ב.
38) ויצא לא, מ.
39) שו"ע אדה"ז חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ודיניהם ס"ד, ובקו"א סק"ב.
40) שם כט, א. וראה ב"ר פ"ע, ח. הובא בפרש"י עה"פ.
41) ויק"ר פל"ו, ה. ועוד.
42) ראה לקו"ש ח"א ע' 63 ואילך. תו"מ ח"ד ע' 153 ואילך. שיחת ש"פ תולדות ס"ט (לעיל ע' 214).
43) וישלח לג, ד. ב"ר פע"ח, ט. הובא בפרש"י עה"פ. וראה תו"א וישלח כו, א.

ועד שפועלים אחר כך - "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"[44], כי, עבודת הבירורים בדרך קבלת עול וחיות, שמגעת בפנימיות הנפש, פועלת ביאת משיח הפרטי אצלו[45], וזוהי גם הכנה לביאת משיח הכללי - "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"[46].

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

* * *

י. כבר דובר פעם[47] שישנו "ביכל" עם מאמרי אדמו"ר הזקן, וכנראה שנרשמו עוד בחייו, כיון שכותבים על אדמו"ר הזקן "שליט"א" וכיוצא בזה, וניכר שההנחות הם מדוייקות, כי, כמה מאמרים שב"ביכל" זה נדפסו בתורה אור ולקוטי תורה, והדברים מתאימים.

ב"ביכל" זה יש גם מאמר קצר - כנראה מהשנים שבהם היה אדמו"ר הזקן אומר תורות קצרות[48] - על הפסוק[49] "מאלמים אלומים בתוך השדה וגו' תסובינה אלומותיכם ותשתחוונה לאלומתי".

- ענין זה נתבאר גם בתורה אור[50] ובתורת חיים[51] בארוכה, וכנראה שההתחלה מזה היא תורה קצרה זו, ואחר כך ניתוסף אריכות ביאור הענין. וכמו שמצינו בנוגע להמאמר[52] דיבור־המתחיל ראו כי הוי' נתן לכם את השבת[53]. -

וזה לשון התורה[54]:

מאלמים אלומים בתוך השדה וגו' תסובינה אלומותיכם ותשתחוונה לאלומתי. מאלמים אלומים הוא ענין העלאת 'מיין־נוקבין' לברר ולהעלות מרשות הרבים לרשות היחיד כו', וזהו מאלמים אלומים כמו קיבוץ שבלים רבים לעשות מהם אגודה אחת כו'. והעלאת 'מיין־נוקבין' של השבטים להעלות ליחודו יתברך לאין־סוף ברוך־הוא היה צריך שיתעלו דרך מדריגת יוסף לפי שהן מעלמא דנוקבא ויוסף מעלמא דדוכרא, וד"ל. [ובמקום אחר[55] מבואר שהבירור שנעשה על־ידי השבטים שהם נשמות דבריאה הוא בירור ראשון, ולאחרי־זה צריך להיות בירור שני על־ידי יוסף שהוא נשמה דאצילות]. אך הם לא ידעו זאת, ולכן חרה להם מאד על זה. וד"ל.

יא. והענין בזה:

צריכים אמנם להיות ב"רשות הרבים" ולעסוק בעבודת הבירורים, אבל, צריכים לדעת, שכל מה שפועלים אינו מספיק עדיין, ובכדי שתהיה התכללות באלקות, יש צורך בפעולתו של יוסף, שעל־ידו נעשית העליה לעולם האצילות, דאיהו וחיוהי חד ואפילו איהו וגרמוהי חד[56].

אמנם, "הם (השבטים) לא ידעו מזה", ואפילו לאחרי שיוסף סיפר להם אודות החלום, עדיין לא הרגישו מעלתו של יוסף.

וטעם הדבר - לפי שבענין וסוג הנבראים היו הם בתכלית השלימות, ולכן לא הרגישו מה שלמעלה מהם. כלומר: הרגש החסרון, ובמילא גם מעלת הדרגא שלמעלה יותר - שייך רק אצל מי שבסוג שלו גופא אינו בתכלית השלימות. וכיון ש'בריאה' ו'אצילות' - מדריגת השבטים ומדריגת יוסף - הם באין־ערוך כלל, ועולם הבריאה בדרגת הנבראים הוא תכלית השלימות, לכן לא נרגש שם ענין של חסרון, כיון שבמדריגה זו כשלעצמה אין ענין של חסרון.

ואף־על־פי־כן, ענין זה (שהשבטים לא הכירו במעלתו של יוסף) היה בלתי־רצוי - והם נתבעים על כך - ועד שכתוצאה מזה נתגלגל הענין דגלות מצרים, ועוד כמה ענינים, כולל גם הענין הידוע שנזכר בה"פייט" דיום הכיפורים[57].

המשך בעמוד ט

44) שם, יד.
45) ראה תניא אגה"ק ס"ד.
46) עובדי' א, כא. הובא בפרש"י וישלח שם.
47) ראה שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) סכ"ז (לעיל ס"ע 144). וש"נ.
48) ראה "סקירה כללית" שבסו"ס מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' תקפט ואילך. וש"נ.
49) פרשתנו לז, ז.
50) פרשתנו כז, ג ואילך.
51) שם סג [רד], ג ואילך.
52) לקו"ת ר"פ בשלח.
53) ראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 136 ואילך (נעתק ב"היום יום" יז שבט). תרצ"ז ריש ע' 198.
54) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' יח־יט.
55) תו"א שם כח, א־ב. וראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיז. וש"נ.
56) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).
57) בסדר העבודה פיוט "אלה אזכרה" (ד"ה הם כענו).

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

א.
השאלה על סמיכות הפרשיות וישלח - וישב

את הסמיכות שבין פרשת וישב, שבה מתחיל, כדברי רש"י[1], סיפור "ישובי יעקב ו(ישובי[2]) תולדותיו", לבין סוף פרשת וישלח, ששם מסופר[3] על "ישובי עשו ותולדותיו" (עד מלכי אדום ואלופי עשו שאחריה[4]), מסבירים חז"ל[5] באמצעות משל:

"משל למלך שהיה לו מרגלית מושלכת בתוך העפר ובתוך הצרורות הוצרך המלך לפשפש בעפר ובצרורות להוציא את המרגלית מתוכן, כשהגיע המלך למרגלית, הניח את העפר ואת הצרורות והתעסק במרגלית" – וכך בענייננו, אי־אפשר להגיע לישובי יעקב, אלא לאחר הסיפור, לפחות בקצרה, על ישובי עשו ותולדותיו.

אנו מוצאים זאת גם – כמסופר במדרש[6] – לגבי "עשרה דורות מאדם עד נח", ולגבי "עשרה דורות שמנח ועד אברהם", שעליהם מסופר "בבת אחת" ו"כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב התחיל מתעסק בהן".

ותמוה, כי, לכאורה, אין המשל מתאים לענייננו:

בדוגמאות האחרות שהובאו לעיל, היה הפסק של עשרה דורות בין אדם לבין נח וכך גם בין נח לבין אברהם, ולכן הוכרחה התורה למנות את כל הדורות החולפים עד שמגיעים אל העיקר, אל נח ואל אברהם, כשם שבמשל מוכרחים לחפש בתוך העפר עד שמוצאים את המרגלית, כי המרגלית מושלכת בתוך העפר.

לעומת זאת, יעקב הוא הרי בנו של יצחק, ומדוע יש צורך לחפש בין עשו ותולדותיו, כדי להגיע אל יעקב ותולדותיו[7]?

ב.
אין "עירוב" בין יעקב ועשו

לגבי מאורעות עשו, הקשורים ליעקב (כגון הסיפור על ברכות יצחק, וכדומה), ניתן היה לומר, שבהם יעקב "חבוי", כביכול, ו"מעורב" ב"עפר" של עשו, והכרחי לספר על מאורעות עשו כדי לדעת מה ארע ליעקב.

אפילו על הסיפור, שבסוף פרשת וישלח[8], על התיישבות עשו בקביעות בהר־שעיר, ניתן לומר (כפי שמסביר המהר"ל[9]), שהוא קשור לישובי יעקב. כי רק לאחר שעשו קבל את שעיר והתיישב שם, נעשה יעקב ליורש היחיד של ארץ ישראל[10] וזוהי תכלית הסיפור על "ישובי יעקב ותולדותיו" – הסיפור על "ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב"[11].

אך אין הדבר מובן לגמרי, כי במשל מדובר על מרגלית הטמונה בתוך העפר ויש צורך לחפשה, ואילו לפי ההסבר דלעיל ייתכן רק לומר, שיש קשר, ולכל היותר (כלשון המהר"ל) יש "עירוב" בין "יעקב עם עשו בענין הישוב", אבל אין הענינים מעורבים לגמרי ואין ישוב יעקב טמון בתוך ישובי עשו, כך שיש צורך "לחפשו" ולמוצאו בתוך ישובי עשו.

ויותר מכך, אינו מובן: מסופר בפסוקים על תולדות עשו ואלופיו וישובם, עד למלכי אדום "אשר מלכו... לפני מלוך מלך לבני ישראל"[12], עד לתקופת שאול המלך[13], ועל

---

1) ריש פרשתנו.

2) כפי' הרא"ם, לבוש האורה, חי' ופי' מהרי"ק לפרש"י.

3) וישלח לו, א ואילך.

4) פרש"י שם, מ.

5) תנחומא פרשתנו א, הובא בפרש"י ריש פרשתנו (עם שינויים, כדלקמן סעיף ד). - בתנחומא שם מקדים (לפני המשל) "ולמה נתעסק הקב"ה מתחלה ביחוסיהן של א"ה" (ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז "למה נתעסק הכתוב לכתוב יחוסיהם כו'", ע"ש) - אבל מזה שמסיים "לכך נסמכה פרשת אלופי בני עשו לפרשה זו" משמע, שהמשל מבאר סמיכת הפרשיות (והקדמת יחוסי עשו ליחוסי יעקב), כבפנים [שלכן הביא המשל בפרשתנו דוקא. ועייג"כ לשון רש"י ריש פרשתנו].

המשל בסגנון אחר נמצא בב"ר פל"ט, יו"ד (ורות רבה בסופה) - בנוגע לאברהם (ודוד), והובא בפרש"י דה"א בתחלתו (בשם הב"ר) - אלא שי"א (שה"ג ע' רש"י) שפירוש זה אינו לרש"י.

6) ועד"ז בפרש"י כאן (וראה גם ב"ר ור"ר שם) - אלא שבתנחומא מסיים "כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב" (ולא הזכיר ע"ד נח), וברש"י - "וכשבא לנח האריך בו.. ומשהגיע אצל אברהם האריך בו". וראה לקמן בפנים סעיף יא.

7) ע"ד מה שהקשה בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) לרש"י כאן.

במשכיל לדוד מפרש, שבשביל שכתב ואלה תולדות יצחק לא הי' יכול לפרש עניני יעקב בלבד שהרי עשו ג"כ מתולדות יצחק, מש"ה כתב תחילה ישובי עשו בקיצור, וזהו בהתאם להמשל, ד"אחר שהזכיר תולדות יצחק נפל המרגלית שהוא יעקב בין החול והיינו עשו ולפיכך הוצרך למשמש בחול וכו'" -

אבל נוסף על העיקר שאין זה כלל כבהמשל ש"המרגלית מושלכת בתוך העפר" צע"ג שהרי בשביל זה שנאמר ואלה תולדות יצחק מספיק שיכתוב רק עשו ותולדותיו - יחוסו [ע"ד בני קטורה ותולדות ישמעאל (ס"פ ח"ש). תולדות נחור (ס"פ וירא וברש"י שם)], אבל אין הכרח לכתוב (אפילו בקיצור) ישובי עשו ו(בפרט) ישובי תולדותיו (ראה רא"ם כאן).

8) לו, ח ואילך.

9) גו"א כאן.

10) ראה רש"י וישלח שם, ז: אלך לי מכאן אין לי חלק כו'.

11) פרש"י פרשתנו לו, ב. וראה רא"ם ולבוש כאן.

12) וישלח לו, לא.

13) ראה רש"י וישלח שם: ובימי שאול כו'. מפרשי רש"י שם. ב"ר פפ"ג, ב ובמהרז"ו [אבל ראה יפ"ת (ורש"י) שם. ולהעיר מרש"י (ושאר מפרשים) למ"א כב, מח. ואכ"מ]. אבל ראה רשב"ם, ראב"ע ועוד עה"פ.

אלופי עשו שהיו "לאחר שמת הדד ופסקה מהם מלכות"[4], שאצלם אין כלל "עירוב" עם ישובי יעקב ותולדותיו[14].

ג.
שאלות נוספות על המדרש ועל רש"י

בנוסף לכך נדרש הסבר גם על מספר פרטים במשל כדי להבין את משמעותם בנמשל, ומהם:

א) מה הם שני הענינים של "עפר" ו"צרורות"[15]?

ב) מדוע מודגש ש"כשהגיע המלך למרגלית הניח את העפר ואת הצרורות ונתעסק במרגלית" – לכאורה, מובן מאליו, שכאשר מוצאים את המרגלית, מתעסקים רק בה; והיה צריך להכתב בקיצור[16] "כשהגיע המלך למרגלית התעסק בה"[17]?

מההרחבה בלשון המשל ניכר, שגם לאחר מציאת המרגלית – "כשהגיע... למרגלית" – צריכה להיות פעולה מיוחדת "הניח את העפר...", כדי לאפשר את ההתעסקות במרגלית.

ד.
שינויים ברש"י לעומת המדרש

ועוד: כאמור פעמים רבות, ישנם בפירוש רש"י על התורה "ענינים מופלאים"[18] – וכאן רואים שרש"י מצטט בפירושו את המשל מן המדרש, אך ישנם כמה שינויים, ומהם:

א) במקום "לפשפש בעפר...", הוא אומר "ממשמש בחול וכוברו בכברה".

[הפרט של "כוברו בכברה" מוזכר במדרש במקום אחר[19] שבו מובא המשל, אבל שם מובא כל המשל בסגנון אחר, ורש"י לוקח (משם?) רק את הפרט של "כוברו בכברה"]

ב) גם רש"י מציין את שני הפרטים של "חול" ו"צרורות", אבל בשינוי: בתחילת המשל הוא מזכיר רק "חול" ("נפלה בין החול... ממשמש בחול"), ובסוף המשל הוא אומר "משמצאה הוא משליך את הצרורות", ואיננו מזכיר "חול"[20].

ג) גם הענין האחרון שבמשל מובא ברש"י בשינוי – "משמצאה הוא משליך את הצרורות" – "משליך" במקום "הניח".

ה.
פירוש המהר"ל והקושי עליו

המהר"ל[9] מסביר, שרש"י אינו מזכיר "חול" בסוף המשל, אלא אומר "משליך את הצרורות", כי מילים אלו באות להסביר מדוע התורה "לא דיבר עוד מעשו" לאחר שהתחילה לספר על ישובי יעקב, כי כל ישובי עשו, שאין בהם צורך למען ישובי יעקב, הם כצרורות, שצריך להשליכם[21];

ולכן הם נקראים "צרורות", כי לישובי עשו המאוחרים אין מלכתחילה "עירוב" עם ישובי יעקב, כמו הצרורות, אשר "אין למרגליות עירוב עם צרורות, רק עם החול".

אבל פירוש זה אינו מובן לכאורה, כי לפי זה אין שום חידוש בענין של "משליך את הצרורות", כי העובדה ש"אחר שהתחיל הכתוב לדבר מיעקב לא דיבר עוד בעשו" מובנת כבר בתחילת המשל, כי ברור שהוא "ממשמש בחול" רק "עד שמוצא את המרגלית"[22],

ובנוסף לכך יוצא לפי פירוש זה, שכבר לפני מציאת המרגלית אין צורך לחפשה בין הצרורות, כי היא אינה מעורבת בה מלכתחילה. אבל מלשון רש"י נראה, שרק "משמצאה הוא משליך את הצרורות", ולפני מציאתה היא מעורבת בם, כמפורש בלשון המדרש: מושלכת בתוך העפר ובתוך הצרורות... לפשפש בעפר ובצרורות.

ו.
שלימות יעקב "לשפוט את הר עשו"

ההסבר לכל הנ"ל הוא:

תכלית ישובי יעקב איננה רק התיישבות יעקב ובניו בארצם – ארץ ישראל, אלא, כדברי יעקב אל עשו, "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"[23]. כלומר, כפירוש רש"י, קיום המטרה "בימי המשיח... ועלו[24] מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

---

14) בבאר מים חיים שם: שעיקר ישיבת יעקב הוא מה שנתיישבו זרעו בארצם ותנשא מלכותם וזה הי' א"א כ"א שימליך תחלה מלכי אדום וכו' - אבל לא הסביר דבריו.

15) ראה לקמן הערה 20.

16) ע"ד לשון הב"ר ור"ר דלעיל הערה 5.

17) ע"ד הערת הרא"ם בלשון רש"י.

18) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

19) ב"ר שם ("הביא מכברות וכבר כו'").

20) במשכיל לדוד מתרץ, שהחול הוא הדק שאפשר לכוברו בכברה, והוא "משל על דורות הקודמים לצדיק שאין כתוב בהם רק פ' הוליד וכו'", וצרורות הוא החול הגס שנשאר למעלה עם המרגלית שצריך גם משמוש כדי לברר המרגלית, והנמשל שהם אחי הצדיק הנכללים בתולדות אבותיו שצריך "קצת ביאור", ע"ש. אבל (נוסף על הנ"ל הערה 7): מזה שרש"י מדייק "משליך את הצרורות", משמע, שהצרורות הם גרועים יותר (בשייכותם להמרגלית) מהחול, כפשטות תוכן ענין הצרורות, וכפי' הגו"א (שהובא לקמן בפנים סעיף ה).

21) ועד"ז תי' בלבוש כאן.

22) לשון רש"י.

23) וישלח לג, יד.

24) עובדי' בסופו.

ואת זאת באים חז״ל להסביר באמצעות משל המרגלית: אין מדובר כאן רק על ישובי יעקב כשלעצמם, שעליהם אין מתאים לומר שהם טמונים בתוך ישובי עשו ותולדותיו, אלא על המטרה המושלמת שאליה צריך יעקב להגיע – אבוא... שעירה; דבר זה מושג רק באמצעות העבודה עם ישובי עשו ותולדותיו (כדלהלן), ולפיכך, שיא השלימות של יעקב טמון בתוך עשו.

בכך יובן מדוע מונה התורה את ישובי עשו ותולדותיו, את מלכי אדום, עד למלך הדר, שהיה בימי שאול – כי שאול היה משיח ה׳[25], ואילו זכו, היה מתממש על ידו היעוד ״ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו״.

ז.

שני אופנים: הפיכה לטוב, ואיבוד

זהו ההסבר גם של שני הענינים שבמשל – ״עפר״ ו״צרורות״ – כי בענין של ״לשפוט את הר עשו״, יש שני אופנים ל״בירור״ ומשפט:

א) האופן שבו יתברר ויזדכך עשו לעתיד לבוא, כפי שיארע למספר אומות שייהפכו לטוב[26], כנאמר[27] ״אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם... לעבדו...״, וכנרמז במאמר חז״ל[28] ״עתיד חזיר ליטהר״, וחזיר הוא רמז למלכות אדום[29].

ב) את החלק שבעשו שהוא רע גמור יהיה צורך לאבד ולהשמיד לחלוטין, כנאמר[30] ״והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש... ואכלום ולא יהיה שריד״...

שני אופנים אלו דומים לשני הענינים של עפר וצרורות: עפר הוא דבר שמעלים ומסתיר, כבענינינו, שהעפר מסתיר את המרגלית; אך אין זה רע מוחלט, ואפשר להפכו לטוב, ואפילו להפיק ממנו תועלת, כקליפה השומרת את הפרי[31] (וכפי שיהיה לעתיד לבוא ״ועמדו זרים ורעו צאנכם״[32]); ואילו מן הצרורות אין שום תועלת, כי אם להיפך, הם דבר מזיק (כביטוי הנפוץ בגמרא[33] לגבי נזקי בהמה), שצריך להשמידו.

ח.

התעלות יעקב - על־ידי זיכוך עשו

יעקב מגיע לשלימות, כאשר תקויים ההבטחה ״ורב יעבוד צעיר״[34] באמצעות ״לשפוט את הר עשו״.

הסיבה בפנימיות הענינים לכך שעשו מכונה ״רב״, ושלימות יעקב תלויה ב״ורב יעבוד צעיר״, היא, בדומה[35] לעובדה שאדם מדבר מוכרח להזדקק לחי־צומח־דומם (למזונו) כדי ש״יחיה האדם״ ויקיים את המוטל עליו,

וכך לגבי ״ורב יעבוד צעיר״, – כי שורשו ומקורו של עשו נעלה משורש יעקב (ולכן הוא הבכור), כפי שמוסבר בספרי קבלה וחסידות[36], ששורשו של עשו הוא ב״עולם התהו״, הנעלה מ״עולם התיקון״ – דרגת יעקב.

וכאשר ״מברר״ יעקב את ניצוצות הקדושה של ״תהו״ הנמצאים אצל עשו, ומעלה אותם לשורשם, מתעלה גם יעקב, ובכך הוא מגיע לשיא שלימותו.

זוהי סיבה נוספת למניית המלכים ״אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני־ישראל״ בתורה – כי בכך נרמזת ההתעלות שאליה מגיע יעקב באמצעות ״בירורו״ של עשו. כידוע[37], ששורשם של מלכי אדום הוא ב״מלכין קדמאין דתהו״, ולכן הם ״מלכו לפני מלך מלך לבני ישראל״, כי שורשם נעלה יותר.

ט.

ההוראה: ״הניח את העפר״

וזוהי ההוראה לבני ישראל בתקופת הגלות:

הירידה לגלות – ובמיוחד הגלות הזו האחרונה, גלות אדום ״(ישובי עשו ותולדותיו״) – היא כדי ״לברר״ את הניצוצות שבדברים הגשמיים[38], דבר המביא להתעלות הנשמה מעל לשורשה – כי הניצוצות הם מ״תהו״, הנעלה משורש הנשמה שב״תיקון״.

עבודה רוחנית זו נרמזת במשל המרגלית המושלכת בעפר ובצרורות:

המרגלית היא משל לניצוץ הקדושה שנפל לעפר

---

25) ש״א כד, ז. שם, יא. ועוד.

26) ראה בכ״ז לקו״ת ראה ד״ה וכל בניך פ״ג.

27) צפני׳ ג, ט.

28) הובא ונסמן בלקו״ת שם. וראה לקו״ש חי״ב ע׳ 175.

29) ויק״ר (ועוד) ס״פ שמיני. ובכ״מ. וראה רש״י תולדות כו, לד.

30) עובדי׳ א, יח. הובא ברש״י ישן ריש פרשתנו. וראה רש״י ויצא ל, כה.

31) ראה של״ה יט, ב. אוה״ת נשא ע׳ ערב. סה״מ תרנ״ט ע׳ קעו. ובכ״מ (וראה סנהדרין נט, ב: שמש גדול). ולהעיר שקדימת עשו ליעקב הוא כקדימת הקליפה לפרי (ל״ת להאריז״ל ס״פ וישלח. אוה״ת בשלח ע׳ שס. סה״מ עת״ר ע׳ סג. ועוד).

32) ישע׳ סא, ה.

33) ב״ק רפ״ב במשנה. ועוד.

34) תולדות כה, כג.

35) ראה תו״א בשלח סה, ד ואילך. לקו״ת צו יג, ב. ובכ״מ.

36) ראה תו״א ותו״ח ר״פ וישלח. ובכ״מ.

37) ראה ג״כ זח״ג קכח, סע״א.

38) תו״א ר״פ לך. שם קיז, ב. ועוד. וראה לקו״ש ח״ג [המתורגם] ע׳ 80.

וצרורות[39], שהם שני סוגים של דברים גשמיים:

"עפר" מורה על דברים גשמיים שרק מסתירים את ניצוצות הקדושה, והיהודי יכול בעבודתו לזככם ולהעלותם לשורשם;

"צרורות" הם דברים שרעים לחלוטין, עד אשר אי־אפשר לגלות בהם את ניצוץ הקדושה (על ידי עבודה רגילה[40]), אם כי הוא קיים אצלם, בהעלם מוחלט[41] — דברים אלו יש לדחות ולהרחיק[42].

וגם לאחר ש"הגיע... למרגלית", לפני ההתעסקות עמה, יש צורך בפעולה של "הניח את העפר..." — להוכיח שלדברים הגשמיים (ללא ה"מרגלית") אין שום חשיבות עצמאית, ומתעסקים בם רק כדי להוציא את ניצוצות הקדושה שבהם.

לכן משפיעה הפעולה של "הניח את העפר..." על עצם הוצאת המרגליות: כאשר מייחסים חשיבות לדברים הגשמיים, אי־אפשר לברר מהם את הניצוצות כראוי, כי אם להיפך, ההתעסקות בהם גורמת לירידה בדרגת הנשמה[43].

רק כאשר האכילה והשתיה וכל הצרכים הגשמיים נעשים באופן של "מניח" — הנחת העפר והצרורות שבהם — ניתן לברר את הניצוצות כראוי, ולהביא להתעלות הנשמה.

י.

ההסבר לשינויים שבפירוש רש"י

כך יובנו השינויים שבפירוש רש"י, הרומזים לפרטים שבעבודת ה"בירורים" (יינה של תורה):

עיקר עבודת הבירור היא מן ה"חול" (ולא מן ה"צרורות" שמהם אי אפשר להוציא מרגלית בדרך הרגילה), ולכן צריך תחילה להיות "אדם ממשמש בחול": צריך למשש, לחפש במקום שהמרגלית נמצאת — "בחול", ולא בצרורות, ששם היא איננה ניתנת ל"בירור".

לאחר מכן צריך ל"ברר" את הניצוצות (שהיו בחול המעורב טוב ורע) — "כוברו בכברה" — הבדלה מוחלטת בין הטוב לרע, הפרדת המרגלית — ניצוץ הקדושה.

ולבסוף מסיים רש"י באזהרה "משמצאה הוא משליך את הצרורות מידו" — צריך להשליך את הרע המופרד — וכאן נקרא החול המבורר בשם "צרורות":

כל עוד לא הבדילו את הטוב מן הרע, הרי הדברים הגשמיים הם בבחינת חול — העלם הניצוץ האלקי; אבל לאחר ש"כוברו בכברה", הובדל הטוב מן הרע, ואז נעשה החול לצרורות[44], שצריך להשליך אותם[45], כי אין בהם כלל טוב וקדושה, אלא רע מוחלט.

כוונת הדברים בעבודה הרוחנית של האדם היא: הזיכוך המושלם של הגשמיות יכול להיעשות רק כאשר ברורה ההנחה, שבה עצמה אין שום חשיבות — ואשר לכן, מיד כאשר מוצאים את המרגלית, "הניח את העפר..." — והם (לולא ניצוצות הקדושה שבהם) אינם אלא צרורות. לפיכך, הוא "משליך את הצרורות", מיד לאחר שהוא מוצא את המרגלית ורק כך הוא "נוטל המרגלית", (כמאמר חז"ל[46]: תוכו אכל קליפתו זרק — תוכו אכל קשור עם קליפתו זרק).

יא.

בירור הניצוצות - דוקא על־ידי יעקב

העבודה של "בירור הניצוצות" החלה בעיקר על־ידי יעקב[47], שבאמצעותו החלה ההכנה למתן תורה[48], כשם שבפשטות, החלה גלות מצרים — שהיא ההכנה למתן תורה[49] — בירידת יעקב ובניו למצרים.

החידוש שבמתן תורה הוא השראת ו"המשכת" בחינת האלקות שלמעלה מן העולמות, ורק על־ידי כך מתאפשר "בירור" מושלם, באופן של "משליך את הצרורות". כי לגבי האור האלקי ה"מלובש" בתוך העולם, תופס העולם מקום כל שהוא, ואילו בעבודה של "משליך את הצרורות" אין הדברים הגשמיים צריכים כלל לתפוס מקום. רק על־ידי האור האלקי שמעל לעולמות, שלגביו אין העולם תופס כלל מקום, מתאפשרת עבודה זו בשלימותה.

זוהי הסיבה לכך שרש"י מביא את משל המרגלית דוקא

39) ראה גם פי' מהרז"ו לב"ר פל"ט שם.
40) מלבד ע"י תשובה או נסיונות (ראה דרמ"צ קצא, א ואילך).
41) ראה בכ"ז סה"מ עת"ר ע' קג. המשך תער"ב ח"ב פרק שעד.
42) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.
43) ע"ד האיסור לאכול קודם התפלה (ראה לקו"ת נשא כו, ג. בלק עב, א. פינחס עט, ד. ועוד).
44) ע"ד כשמבררין יין ונשאר היין צלול בפ"ע והשמרים בפ"ע.
45) ע"ד לעת"ל בגמר הבירורים שיהי' "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב).
46) חגיגה טו, ב.
47) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 89 ואילך.
48) ראה אוה"ת ח"ש קכו, א: עיקר הזווג (דמ"ת) ע"י יעקב, ע"ש.
49) ראה תו"א עד, א. ובכ"מ.

בפרשתנו[50], אצל יעקב, ולא אצל נח ואברהם[51]. כי למרות, שגם אצלם ובאמצעותם נעשה בירור הניצוצות – "בירר" את עשרת הדורות שלפניו, וכך גם אברהם[52] – לא היתה זו עבודה באופן של "משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית". גם לאחר ה"בירור" נשאר העולם מציאות קיימת[53].

אך אף־על־פי־כן מציין רש"י את הענין של עשרת הדורות של נח ושל אברהם, בקשר ל"משל למרגלית...", כדי לרמוז, שרק לאחר עבודתם של נח ואברהם, התאפשר ה"בירור" על־ידי יעקב:

נח "בירר" את הענינים השייכים לעולם, כי לפני עבודת נח היה "מלאה הארץ חמס"[54], ונח הביא לכך שיהיה עולם כתיקונו – "ראה עולם חדש"[55] (ולפיכך נכרתה הברית עם נח בענין קיום העולם – "עוד כל ימי הארץ... לא ישבותו"[56]);

חידושו של אברהם אבינו היה גילוי אלקות בעולם, "ויקרא שם בשם ה' א־ל עולם"[57], ויש לומר שזה היה גם בהביאו לידי כך שקיום שבע מצוות בני נח לא יעשה מפני שכך מחייב השכל האנושי, אלא מפני שכך ציוה הקדוש־ברוך־הוא[58].

ורק באמצעות שני ענינים אלו יכול היה אחר־כך להתאפשר ה"בירור" של יעקב – ההכנה למתן תורה, שהביאה לידי גילוי אלקות שמעל לעולם, שבאמצעות זאת התאפשר בירור מושלם של העולם.

יב.
סדר זה קיים גם לגבי כלל ישראל

כשם שעבודת "בירור הניצוצות" של כל יהודי צריכה להיות באופן של "משמצאה הוא משליך את הצרורות", כך הוא גם לגבי כלל ישראל:

כל ענין הגלות הוא לשם בירור הניצוצות על־ידי עם ישראל בכל תקופות הגלות ומקומותיה, ככתוב לגבי גלות מצרים, ש"ואחרי־כן יצאו ברכוש גדול"[59] – והכוונה היא לניצוצות הקדושה שהם הוציאו משם.

לפיכך, מיד כאשר הסתיימה תקופת גלות מצרים – מיד כאשר כבר מצאו את המרגלית – יצאו משם כהרף עין[60]. כי לכאורה, לשם מה החיפזון? הרי השעבוד כבר הסתיים, ובני־ישראל דרו בארץ גושן, מיטב הארץ, ומדוע לא להישאר עוד זמן מה בארץ גושן? אלא, שזהו סדרה של עבודת בירור הניצוצות: מיד עם מציאות המרגליות, יש להשליך את הצרורות.

וכך גם לגבי סיום הבירורים, הגאולה מן הגלות האחרונה, גלות אדום – כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות[61] – שמיד כאשר מגיע הזמן, הרי "מיד הן נגאלין"[62], כל בני ישראל ייצאו מכל הארצות, ויבואו עם משיח ל"ארץ אשר... עיני ה' אלקיך בה"[63], בגאולה האמיתית והשלמה בקרוב ממש.

(משיחת שבת פרשת וישב תשכ"ה,
י"ט כסלו תש"ל)

---

50) וגם בתנחומא שמסיים בהנמשל "כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב" - מ"מ הביא המשל בפרשתנו דוקא (ולא בפ' לך). וראה הערה הבאה.

51) בב"ר שם הביא המשל (אף שהוא בסגנון אחר) בפ' לך גבי אברהם. ולהעיר: (א) מאברהם הותחלה התקופה של ב"א תורה (ע"ז ט, א). וראה אוה"ת שם. בית האוצר (להר"י ענגל) בתחלתו. ובכ"מ. (ב) שם לא הובא הענין ד"משליך את הצרורות" (וגם בתנחומא שם כתב רק "הניח את העפר כו'", כנ"ל בפנים).

52) ראה לעיל שיחה א' לפ' לך.

53) ראה גם דבק טוב לפרש"י כאן (בהגהות).

54) ר"פ נח.

55) ב"ר פ"ל, ח. וש"נ.

56) נח ח, כב. וראה בארוכה ד"ה הנה אנכי כורת ברית תר"ל, תרנ"ד. ועוד.

57) וירא כא, לג.

58) להעיר מרמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

59) לך טו, יד. וראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 77 ואילך.

60) מכילתא ורש"י בא יב, מא.

61) מיכה ז, טו.

62) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

63) עקב יא, יב.

חנוכה - מאמרי חז״ל

מצות חנוכה, נר איש וביתו. והמהדרין, נר לכל אחד ואחד[1].

מצות חנוכה — היא במלכות, בחינת אחור. לכן די בנר אחד לכל בני הבית, כי הבחינות שבאחור הן כולן יחד.

מהדרין — הוא בז״א, בחינת פנים. לכן צריך נר לכל אחד, כי בפנים, לשון רבים, כל בחינה היא בפני עצמה[2].

וכפי שמצינו בחושן ואפוד, שבאפוד, שהיה מאחורי הכהן גדול, היו כל שמות השבטים חקוקים על מין אבן אחת, שוהם[3]. ובחשן, שהיה על לבו, בצד הפנים, היה כל שבט חקוק על מין אבן בפני עצמה, שהיו י״ב מיני אבנים[4].

(הערות לזהר א עמ׳ ריד)

והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

מצות חנוכה — מלכות.

מהדרין — ז״א.

מהדרין מן המהדרין — חכמה ובינה.

(והן כנגד ג׳ היחודים שבנ״ר[5] - גימטריא הוי״ה אהי״ה, בינה, הוי״ה אלקי״ם, גבורה, הוי״ה אדנ״י, מלכות[6]).

בית שמאי, גבורה, אומרים פוחת והולך — מצד בינה, מקור הגבורה.

בית הלל, חסד, אומרים מוסיף והולך — מצד חכמה, מקור החסד.

(הערות לזהר א עמ׳ ריד)

נר חנוכה משמאל, מזוזה מימין[7].

מזוז״ה נ״ר — גימטריא שבע פעמים אד״ם, והם התיקון לשבירת הכלים, שעיקר השבירה היתה בז״א ומלכות, ז׳ מלכי עולם התהו. והתיקון הוא, שיהיה יחוד ז״א ומלכות, לא כמו בתהו, שהיה לתהו בראה, ההיפך של לשבת יצרה[8], ומפני זה לא נתקיימו מלכי תהו.

מזוזה — היא יחוד זו, נוקבא, עם זה, דכר (והמ״ם רומזת למה שאמרו רז״ל[9] ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני, זו, לפלוני, זה).

נ״ר — גימטריא הוי״ה אהי״ה, הוי״ה אלקי״ם, הוי״ה אדנ״י[10], שהוא יחוד דכר (הוי״ה) ונוקבא (אהי״ה, אלקים, אדני).

ובנוקבין (אהי״ה אלקים ואדני) יש י״ג אותיות — ובמזוזה הוא אותיות ז״ו. בדכורין (שלש פעמים הוי״ה) יש י״ב אותיות — ובמזוזה הוא אותיות ז״ה.

וחנוכה, חנו כ״ה — הוא כ״ה אתוון שביחודי השמות הללו.

(הערות לזהר א עמ׳ רמא)

מזוז״ה, גימטריא אדנ״י, אותיות דינא — דוחה את המזיקים. והוא השם שדי שבמזוזה, שעל זה כתיב[11] והיה שדי בצריך.

נר חנוכה, שמן חתום בחותמו של כהן גדול — הוא המשכת והארת אור התורה, בחינת חסד.

ואף שמזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל, הוא דרך ביאה אל הבית, אבל דרך יציאה הוא בהיפך. או יש לומר, שהוא על דרך אחליפו דוכתייהו[12], אור הגבורה בכלי החסד ואור החסד בכלי הגבורה.

(הערות לזהר א עמ׳ רלט)

---

1) שבת כא, ב.

2) וכמו שהוא באדם למטה, שבפנים יש התחלקות אברים, מה שאין כן בעורף (תורת מנחם תפארת לוי יצחק בראשית עמ׳ רנב).

3) תצוה כח, ט.

4) שם פסוק יז-כ.

5) פרי עץ חיים שער חנוכה פ״ד.

6) ויש להוסיף ממה שמבואר בדרושי חנוכה (תורה אור מקץ ביאור לד״ה רני ושמחי הראשון) שישנן שלש בחינות – בתי (מלכות), אחותי (גבורה), אמי (בינה), והכל נרמז בנ״ר חנוכה, הרומז ליחוד שם הוי׳ עם השמות אהי׳ אלקים ואדני, השייכים לבינה גבורה ומלכות (תורת מנחם תפארת לוי יצחק בראשית עמ׳ רמא).

7) שבת כב, א.

8) ישעיה מה, יח.

9) סוטה ב, א.

10) פרי עץ חיים שער חנוכה פ״ד.

11) איוב כב, כה. שער הכללים פ״ג. וראה לקוטי שיחות חי״ט עמ׳ 121.

12) זח״א פו, ב.

◆ יום ראשון י"ד כסלו ◆

לז (א) **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:**

א **וִיתֵיב יַעֲקֹב בְּאַרְעָא תּוֹתָבוּת אֲבוּהִי בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן:**

רש"י ◄ **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וְגוֹ'** • אַחַר שֶׁכָּתַב לְךָ יְשׁוּבִי עֲשָׂו וְתוֹלְדוֹתָיו בְּדֶרֶךְ קְצָרָה, שֶׁלֹּא הָיוּ סְפוּנִים וַחֲשׁוּבִים לְפָרֵשׁ הֵיאָךְ נִתְיַשְּׁבוּ וְסֵדֶר מִלְחֲמוֹתֵיהֶם אֵיךְ הוֹרִישׁוּ אֶת הַחוֹרִי, פֵּרַשׁ לְךָ יְשׁוּבֵי יַעֲקֹב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּדֶרֶךְ אֲרֻכָּה, כָּל גִּלְגּוּלֵי סִפָּתָם, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׁוּבִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּעֵשָׂו הוֹרוֹת שֶׁמְּאָדָם וְעַד נֹחַ: פְּלוֹנִי הוֹלִיד אֶת פְּלוֹנִי, וּכְשֶׁבָּא לְנֹחַ הֶאֱרִיךְ בּוֹ. וְכֵן בְּעֵשָׂו הוֹרוֹת שֶׁמִּנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם קִצֵּר בָּהֶם וּמְשָׁהֲגִיעַ אֵצֶל אַבְרָהָם הֶאֱרִיךְ בּוֹ. מָשָׁל לְמַרְגָּלִית שֶׁנָּפְלָה בֵּין הַחוֹל, אָדָם מְמַשְׁמֵשׁ בַּחוֹל וְכוֹבְרוֹ בְּכָבָרָה עַד שֶׁמּוֹצֵא אֶת הַמַּרְגָּלִית, וּמִשֶּׁמְּצָאָהּ, הוּא מַשְׁלִיךְ אֶת הַצְּרוֹרוֹת מִיָּדוֹ וְנוֹטֵל הַמַּרְגָּלִית. (דִּבְרֵי אַחֵר: "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב", הַפִּשְׁתָּנִי הַזֶּה, נִכְנְסוּ גְּמַלָּיו טְעוּנִים פִּשְׁתָּן, הַפֶּחָמִי תָּמַהּ: אֲנָה יִכָּנֵס כָּל הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה? הָיָה פִּקֵּחַ אֶחָד מִשִּׁיב לוֹ: 'יְצִיאָן אֶחָד יוֹצֵא מִפִּתְחֵי שֶׁלְךָ, שֶׁשּׁוֹרֵף אֶת כֻּלּוֹ', כָּךְ יַעֲקֹב, רָאָה כָּל הָאֱלוֹפִים הַכְּתוּבִים לְמַעְלָה, תָּמַהּ וְאָמַר: 'מִי יָכוֹל לְכַבֵּשׁ אֶת כֻּלָּן'? מַה כְּתִיב לְמַטָּה? "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף", וּכְתִיב: "וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ, וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ", נִיצוֹץ יוֹצֵא מִיּוֹסֵף שְׁמַכְלֶה וְשׁוֹרֵף אֶת כֻּלָּם, בְּרַשׁ"י יָשָׁן) • **אור החיים**

(ב) **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת־אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבָּתָם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:**

ב **אִלֵּין תּוֹלְדַת יַעֲקֹב יוֹסֵף בַּר שְׁבַע עֶסְרֵי שְׁנִין (כַּד) הֲוָה רָעֵי עִם אֲחוֹהִי בַּעֲנָא וְהוּא מְרַבֵּי עִם בְּנֵי בִלְהָה וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אֲבוּהִי וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת דִּבְהוֹן בִּישָׁא לְוַת אֲבוּהוֹן:**

רש"י ◄ **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב** • וְאֵלֶּה שֶׁל תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב, אֵלֶּה יְשׁוּבֵיהֶם וְגִלְגּוּלֵיהֶם עַד שֶׁבָּאוּ לְכְלַל יְשׁוּב. סִבָּה רִאשׁוֹנָה: "יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה וְגוֹ'", עַל יְדֵי זֶה, נִתְגַּלְגְּלוּ וְיָרְדוּ לְמִצְרַיִם, זֶהוּ אַחַר יְשׁוּב פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, לְהָיוֹת "דָּבָר דָּבוּר עַל אָפְנָיו". וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה דּוֹרֵשׁ: תָּלָה הַכָּתוּב תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב בְּיוֹסֵף מִפְּנֵי כַּמָּה דְּבָרִים: אַחַת, שֶׁכָּל עַצְמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לֹא עָבַד אֵצֶל לָבָן אֶלָּא בִּרָחֵל, וְשָׁהָיָה זִיו אִיקּוֹנִין שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמֶה לוֹ, וְכָל מַה שֶּׁאֵרַע לְיַעֲקֹב אֵרַע לְיוֹסֵף: זֶה נִשְׁטַם וְזֶה נִשְׁטַם, זֶה אֶחָיו מְבַקְּשׁ לְהָרְגוֹ וְזֶה אֶחָיו מְבַקְּשִׁים לְהָרְגוֹ, וְכֵן הָרִבּוּי בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה. וְעוֹד נִדְרַשׁ בּוֹ: "וַיֵּשֶׁב", בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף. צַדִּיקִים מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: 'לֹא דַּיָּן לַצַּדִּיקִים מַה שֶּׁמְּתֻקָּן לָהֶם לָעוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא מְבַקְּשִׁים לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה בָּעוֹלָם הַזֶּה'?. **וְהוּא נַעַר** • שְׁהָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת: מְתַקֵּן בִּשְׂעָרוֹ, מְמַשְׁמֵשׁ בְּעֵינָיו, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִרְאֶה יָפֶה. **אֶת־בְּנֵי בִלְהָה** • כְּלוֹמַר, וְרָגִיל אֵצֶל בְּנֵי־בִלְהָה, לְפִי שֶׁהָיוּ אֶחָיו מְבַזִּין אוֹתָן וְהוּא מְקָרְבָן. **אֶת־דִּבָּתָם רָעָה** • כָּל רָעָה שֶׁהָיָה רוֹאֶה בְּאֶחָיו בְּנֵי לֵאָה, הָיָה מַגִּיד לְאָבִיו: שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אֵבָר מִן הַחַי, וּמְזַלְזְלִין בִּבְנֵי הַשִּׁפָחוֹת לִקְרוֹתָן 'עֲבָדִים', וַחֲשׁוּדִים עַל הָעֲרָיוֹת. וּבִשְׁלָשְׁתָּן לָקָה: עַל אֵבָר מִן הַחַי: "וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים" בִּמְכִירָתוֹ וְלֹא אָכְלוּהוּ חַי, וְעַל דִּבָּה שֶׁסִּפֵּר עֲלֵיהֶם שֶׁקּוֹרִין לַאֲחֵיהֶם 'עֲבָדִים': "לְעֶבֶד נִמְכַּר יוֹסֵף", וְעַל הָעֲרָיוֹת שֶׁסִּפֵּר עֲלֵיהֶם: "וַתִּשָּׂא אֹשֶׁת אֲדֹנָיו וְגוֹ'". **דִּבָּתָם** • כָּל לְשׁוֹן דִּבָּה פרלי"ץ בְּלַעַ"ז, כָּל מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בָּהֶם רָעָה, הָיָה מְסַפֵּר. **דִּבָּה** • לְשׁוֹן: "הוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים". (שיר השירים ז)

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 177)

קָפַץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לז, ב) לְכְאוֹרָה, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁסִּבַּת רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף הִיא רְצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה – וַהֲרֵי יְרִידָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הָיְתָה הֶכְרֵחִית, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם גְּלוּת מִצְרַיִם. זֹאת וְעוֹד: יַעֲקֹב הֲרֵי נָעֲנַשׁ בִּפְרִידָה מִיּוֹסֵף עַל שֶׁלֹּא כִּבֵּד אֶת אָבִיו בְּמֶשֶׁךְ כ"ב שָׁנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכְּדֵי לְאַפְשֵׁר גְּלוּת מִצְרַיִם וּלְהַעֲנִישׁ אֶת יַעֲקֹב דַּי בְּעֶצֶם הַפְּרִידָה בֵּין יַעֲקֹב לְיוֹסֵף,

---

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וְגוֹ'.** צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר פָּסוּק זֶה שֶׁהֲלֹא כְּבָר אָמַר בְּפָרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת (ל"ה כ"ז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב וְגוֹ' הִיא חֶבְרוֹן אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְכָל עוֹד שֶׁלֹּא יוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁיָּצָא אָנִי כִּי שָׁם קָנָה יְשִׁיבָתוֹ. עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה כָּפַל לוֹמַר אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְאִם לְיַחֵד הַמָּקוֹם הָיָה לוֹ לוֹמַר בְּחֶבְרוֹן, וְאִם לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא אֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו הֲלֹא כְּבָר אָמַר בְּפָרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק:

אָכֵן לְהָיוֹת שֶׁקָּדַם לוֹמַר בְּפָרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת וְהוֹדִיעַ כִּי עֵשָׂו אָחִיו יָרַשׁ אֶת הַר שֵׂעִיר מִכֹּחַ זְכוּת אָבִיו חָל עַל הַכָּתוּב לְהוֹדִיעַ יְרוּשַׁת יַעֲקֹב. וְאָמַר וַיֵּשֶׁב וְגוֹ' נִתְכַּוֵּין לְהוֹדִיעַ מִדַּת טוּבוֹ שֶׁלֹּא הִתְנַהֵג בָּאָרֶץ אֶלָּא בְּגֵרוּת הֲגַם שֶׁרָאָה שֶׁעֵשָׂו יָרַשׁ יְרוּשָׁתוֹ וְהָאָדוֹן דִּקְדֵּק לוֹמַר אֲלֵיהֶן שֶׁנָּתַן לוֹ בִּיחוּד אֶת הָאָרֶץ וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת (ל"ה י"ב) בַּפָּסוּק לְךָ אֶתְּנֶנָּה, אַף עַל פִּי כֵן לֹא עָשָׂה בּוֹ רֹשֶׁם וְהָיָה מִתְגּוֹרֵר בְּגֵרוּת כְּמוֹ שֶׁהָיָה אָבִיו, בְּאֶרֶץ כְּנָעַן פְּרוּשׁ שֶׁהָיָה מִתְנַהֵג בָּהּ כְּאֶרֶץ לֹא לוֹ אֶלָּא אֶרֶץ כְּנָעַן. **אוֹ** יֹאמַר הֲגַם שֶׁהִיא אֶרֶץ כְּנָעַן הִנַּחְתָּ לוֹ מוֹרָשָׁה אַף עַל פִּי כֵן הָיָה גֵּר בָּהּ עַד שֶׁנִּתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים עַל יְדֵי תּוֹלְדוֹת יוֹסֵף, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגוֹ' וְנִמְכַּר לְמִצְרַיִם וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ מִצְרַיִם וְהֶעֱלָה אוֹתָם הַמַּבְטִיחַ לְקַיֵּם הַבְטָחָתוֹ אֶל הָאָרֶץ וְיִרְשׁוּ נַחֲלָתָם:

וְלֹא הָיָה צֹרֶךְ שֶׁיַּעֲקֹב לֹא יֵדַע בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַתְּקוּפָה אִם בְּנוֹ חַי. וְתוֹסֶפֶת צַעַר זוֹ (**רַגְזוּ** שֶׁל יוֹסֵף) בָּאָה לוֹ מִצַּד רְצוֹנוֹ לְשֶׁבֶת בְּשַׁלְוָה. **אור החיים**

(ג) **וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים:**

ג **וְיִשְׂרָאֵל רְחֵם יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרֵי בַר חַכִּים הוּא לֵהּ וַעֲבַד לֵהּ כְּתוּנָא דְּפַסֵּי:**

רש"י **בֶּן־זְקֻנִים** • שֶׁנּוֹלַד לוֹ לְעֵת זִקְנָתוֹ. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: 'בַּר חַכִּים הוּא לֵהּ', כָּל מַה שֶּׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעֵבֶר מָסַר לוֹ. דָּבָר אַחֵר: שֶׁהָיָה זִיו אִיקוֹנִין שֶׁלּוֹ דּוֹמֶה לוֹ. **פַּסִּים** • (שבת י) לְשׁוֹן כְּלֵי מְיֻלָּת, כְּמוֹ: "כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת", וּכְמוֹ "כְּתֹנֶת הַפַּסִּים" דְּתָמָר וְאַמְנוֹן. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: עַל שֵׁם צָרוֹתָיו: שֶׁנִּמְכַּר לְפוֹטִיפָר וּלְסוֹחֲרִים וּלְיִשְׁמְעֵאלִים וּלְמִדְיָנִים. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ב) **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת.** רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (ב"ר פ' י"ב) כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה וְגוֹ', וְכָאן פָּסַל תּוֹלְדוֹת עָשָׂו, וְאִם לָזֶה כֵּן לֹא הָיָה צָרִיךְ כִּי כְּבָר נִפְסַל עָשָׂו וְהַיּוֹצֵא מֵהַפָּסוּל פָּסוּל:

עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְהֵיכָן הֵם עֲשָׂרָה שְׁבָטִים. וּרְז"ל (ב"ר פ' פ"ד) מֵהֶם אָמְרוּ כִּי יְכֻוַּן לוֹמַר שֶׁהוּא הָעֵקָר, וּמֵהֶם אָמְרוּ כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵרַע לָזֶה אֵרַע לָזֶה זֶה נוֹלַד מָהוּל וְזֶה נוֹלַד מָהוּל וְזֶה מֵהַדְּרָשׁ:

וְיֵרָאֶה כַּוָּנַת הַכָּתוּב הֵיא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שָׁם) בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה קָפַץ עָלָיו רָגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב פְּרוּשׁ מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו מֵהָרֹגֶז, שֶׁהַכָּתוּב בָּא לְהוֹדִיעַ מְכִירַת יוֹסֵף וְצַעֲרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הוּא יַעֲקֹב הַגּוֹרֵם בָּמֶּה שֶׁבִּקֵּשׁ לֵישֵׁב דִּכְתִיב וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וּבָזֶה תּוֹלְדוֹתָיו הֵם אֵלֶּה יוֹסֵף בֶּן וְגוֹ' וְנִתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים, כִּי הָאָדָם גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר תְּבֹאנָה עָלָיו. כִּי אֵין דָּבָר רַע בָּא מֵהָאֱדוֹן הַטּוֹב לַכֹּל וּבִכְפָרָט לִידִידָיו יַעֲקֹב וְכֵיוֹצֵא בּוֹ:

עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ שֶׁהֲגַם שֶׁפְּרוּסִ כַּמָּה מְאֹרָעוֹת רָעוֹת עַל יַעֲקֹב מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ, נִרְדָּף מַעֲשָׂו מִלְּבָן עֲמוּס הַתְּלָאוֹת, יֵחָשְׁבוּ כֻּלָּם כְּאַיִן, בְּעֻרְךָ מְאֹרָע זֶה שֶׁל יוֹסֵף. וְהוּא אוֹמְרוֹ אֵלֶּה פָּסַל מְאֹרָעוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו כִּי כֻּלָּם כְּאַיִן יֶחְשְׁבוּ עַל יַעֲקֹב הַרְגָּשׁוֹתֵיהֶם:

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (סוֹטָה לו:) רָאוּי הָיָה יוֹסֵף לְהַמְתִּיק יְ"ב שְׁבָטִים כְּיַעֲקֹב אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה פּוֹטִיפַר וַיַּפְוֵּהוּ זְרֹעֵי יָדָיו עֲשָׂרָה הֵמָּה הַצַּדִּיקִים יָצְאוּ מֵעֲשָׂרָה אֶצְבְּעוֹתָיו וְלֹא נִשְׁאֲרוּ לוֹ אֶלָּא ב' אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה, וְהוּא שֶׁרָמַז כָּאן בְּאוֹמְרוֹ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת וְגוֹ' פָּסַל פָּרָט א' מֵהַי"ב שֶׁלֹּא הָיוּ בָּעוֹלָם מִטַּעַם הַנִּזְכָּר:

עוֹד יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ בְּסֵפֶר תְּהִלִּים (ע"ז) בְּנֵי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף סֶלָה. וְאָמְרוּ ז"ל (סַנְהֶדְרִין יט:) שֶׁטַּעַם שֶׁשִּׂיחַ בְּנֵי יַעֲקֹב לְיַעֲקֹב וְלִיוֹסֵף לִהְיוֹת שֶׁיּוֹסֵף זָנָם בִּשְׁנֵי רָעָב וּפִרְנָסָם נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ ע"כ. וְהוּא עַצְמוֹ שֶׁרָמַז כָּאן בְּאוֹמְרוֹ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף פְּרוּשׁ בְּאֶמְצָעוּת יוֹסֵף הָיָה קִיּוּם לְכָל תּוֹלְדוֹתָיו. אוֹ יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב וְגַם יוֹסֵף. וְהַרְבֵּה מִקְּרָאוֹת מְדַבְּרִים כֵּן דִּכְתִיב (שְׁמוֹת א' ב') רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן וּכְאֹלוּ אָמַר וְשִׁמְעוֹן גַּם כָּאן כְּאִלּוּ אָמַר וְיוֹסֵף, וְנָתַן הַכָּתוּב טַעַם לִקְרִיאַת שֵׁם כֻּלָּם עֲלֵיהֶם בְּמַה שֶּׁגָּמַר אוֹמֵר בֵּן שִׁבְעָ עֶשְׂרֵה וְגוֹ' וְנִתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים וְיָרַד מִצָּרִימָה וְעָלָה לְגַדְלָה וְהֶצֱרִכוּ אֶחָיו אֵלָיו וּפִרְנָסָם וְאֶת טַפָּם וּלְטַעַם זֶה יִקָּרְאוּ עַל שְׁמוֹ כִּי הוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס לְכֻלָּן:

בֶּן שִׁבְעָ עֶשְׂרֵה. טַעַם שֶׁהֻצְרַךְ לִסְפֹּר שְׁנֵי יוֹסֵף, נִתְכַּוֵּן לְהוֹדִיעַ אוֹמְרָם ז"ל בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (נ"ה:) לְעוֹלָם יְצַפֶּה אָדָם לַחֲלוֹם טוֹב עַד כ"ב שָׁנָה וְכוּ', וְאִם כֵּן אִם לֹא הָיָה מוֹדִיעַ הַכָּתוּב בֶּן י"ז שָׁנָה לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים זֶה:

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּגֶמָרָא (קִדּוּשִׁין כ"ט:) הַאי דַּעֲדִיפְנָא מֵחַבְרַאי דְּנִסְבְּנָא בְּשִׁיתְסַר וְכוּ'. חֲרִי כִּי בְּשִׁיתְסַר לֹא יִתְגַּבֵּר חַמָּר וְיֵצֶר הָרַע עַל הָאָדָם כְּמוֹ בְּשִׁבְסַר, וְהוּא מַה שֶּׁהֻצְרַךְ הַכָּתוּב לְהוֹדִיעַ כִּי יוֹסֵף הָיָה בֶּן שִׁבְעָ עֶשְׂרֵה שָׁנָה כִּי בְּאֶמְצָעוּת הַגָּעַת הַזְּמַן הָיָה בּוֹ צַד תִּגְבֹּרֶת אֲנוּשִׁית לְהִתְגָּרוֹת בְּאֶחָיו וּלְהָבִיא דִּבָּתָם רָעָה וְגוֹ'. וְעַיֵּן בְּסָמוּךְ:

הָיָה רֹעֶה וְגוֹ'. קָשֶׁה הָיָה לוֹ לוֹמַר הָיָה רוֹעֶה. הַצֹּאן אֶת אֶחָיו, כִּי לֹא לְאֶחָיו הָיָה רוֹעֶה. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת הַכַּוָּנָה בְּאוֹמְרוֹ וְהוּא נַעַר וְגוֹ'. וְרַז"ל (ב"ר פ' פ"ד) אָמְרוּ הָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה נַעֲרוּת וּלְדִבְרֵיהֶם לָמָּה אֶת בְּנֵי בִלְהָה, וּפֵרֵשׁ רש"י וְהָיָה רָגִיל אֶת בְּנֵי בִלְהָה, וְהוּא פִּי' רָחוֹק. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ נְשֵׁי אֲבִיו, מִי לֹא יֵדַע כִּי הֵם נְשֵׁי אֲבִיו, עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת אֹמֶר וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם וְגוֹ' מַה הִיא דִּבָּתָם רָעָה וְעַל מִי סָמַךְ עָלָיו הַכָּתוּב לְהָבִין אֶת הַדְּבָרִים, וְלֹא בָּא הַכָּתוּב לְסַתֵּם אֶלָּא לְפָרֵשׁ:

אָבֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ הָיָה רוֹעֶה אֶת אֶחָיו בְּעִנְיַן הַצֹּאן וְהוּא נַעַר פִּי' כִּי מִזְּמַן הֱיוֹתוֹ נַעַר וְהוּא מִתְגּוֹרֵר וּמִתְחַבֵּר עִם בְּנֵי בִלְהָה. וְאוֹמְרוֹ נְשֵׁי אֲבִיו פֵּרוּשׁ לְחָשְׁבָם בְּגֶדֶר נְשֵׁי אֲבִיו בְּאֵין הֶפְרֵשׁ מִמֶּנּוּ אֲלֵיהֶם, וּבָזֶה לֹא קָשֶׁה שֶׁקּוֹרֵא אוֹתוֹ נַעַר וְהוּא בֶּן י"ז שָׁנָה כִּי חוֹזֵר אֶל זְמַן הַקֶּדֶם, וּמִמּוֹצָא דָּבָר אַתָּה לָמֵד מֵאוֹמְרוֹ רוֹעֶה אֶת אֶחָיו בְּדִין הַצֹּאן הָא לְמַדְתָּ שֶׁנִּחְשְׁדוּ אֲצִלּוֹ בְּכָפְרָט זֶה וּמֵאוֹמְרוֹ אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְגוֹ' נְשֵׁי אֲבִיו הָא לְמַדְתָּ כִּי הוּא הָיָה חוֹשֵׁב כֵּן וְלֹא זוּלָתוֹ, וּמֵעַתָּה כְּשֶׁאָמַר הַכָּתוּב וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם הוּא עַל פָּרָטִים הַנִּרְמָזִים בְּסָמוּךְ, וְהוּא שֶׁאָמְרוּ ז"ל (שָׁם) בְּרוּחַ קָדְשָׁם שֶׁאָמַר עֲלֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֵבֶר מִן הַחַי וְהוּא הַנִּרְמָז בַּצֹּאן, וְגַם אוֹמְרָם שֶׁהָיוּ מְזַלְזְלִים בִּבְנֵי הַשִּׁפָחוֹת הוּא הַנִּרְמָז בְּאוֹמְרוֹ נְשֵׁי אֲבִיו כִּי לֹא מְחַשְּׁבוֹתָיו מַחְשְׁבוֹתָם וּמִזֶּה יָצָא לָהֶם לְזַלְזֵל בָּהֶם. וְאוּלַי גַּם מִטַּעַם זֶה יָצָא חֲשַׁד עֲרָיוֹת כְּשֶׁהָיוּ נֶחְשָׁבִים בְּעֵינֵיהֶם כִּשְׁפָחוֹת וְלֹא בְּמַדְרֵגַת נָשִׁים וְחָשַׁב יוֹסֵף כִּי כַּוָּנָתָם שֶׁל הָאַחִים כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם (הִלְכוֹת עֲבָדִים פ"ט) בְּדִין הַבָּא אֶל שִׁפְחָתוֹ סְתָם שֶׁהִוְלִד עֶבֶד עַד שֶׁיִּפָּרֵשׁ בְּפֵרוּשׁ שֶׁבָּא עָלֶיהָ לְשֵׁם אִשּׁוּת, וּמֵעַתָּה כְּשֶׁאָחָיו מְזַלְזְלִים בִּבְנֵי הַשִּׁפָחוֹת גִּלּוּ דַּעְתָּם כִּי מִן הַסְּתָם הִוְלַד עֶבֶד וְהַשִּׁפָחוֹת אֵין לָהֶם מִשְׁפַּט אֵשֶׁת אָב אֶלָּא כְּמִפָּתַת אֲבִיו וַאֲנוּסָתוֹ שֶׁהָיוּ מוּתָּרוֹת לָהֶם לְהִזָּקֵק לָהֶם וַחֲשָׁדָם שֶׁיִּשְׁכְּבוּ הָאֲנָשִׁים עִמָּהֶם וְאֵין רַע לִסְבָרָתָם, וְלִסְבָרַת יוֹסֵף אִפְּסָקָא הֲלָכָה כְּדַעַת הָרִי"ף (פ"ב דִּיבָמוֹת) שֶׁהַבּוֹעֵל סְתָם עֲשָׂאהּ בַּת חוֹרִין וְהַוָּלָד כָּשֵׁר וְדִין נְשֵׁי אֲבִיו לָהֶם, וְעַל פָּרָט זֶה גַּם כֵּן נִתְכַּוֵּן בְּאוֹמְרוֹ דִּבָּתָם רָעָה, וְנֶעֱנַשׁ יוֹסֵף עַל הַדָּבָר אֵיךְ יַחְשֹׁב בְּצַדִּיקִים שֶׁיִּטְעוּ בַּדָּבָר שֶׁהֲלֹא גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם יוֹדֶה בְּאָדָם צַדִּיק כְּיַעֲקֹב כִּי מִן הַסְּתָם לֹשֵׁם אִשּׁוּת בָּעַל. וְעוֹד שֶׁבְּפִי' אִתְּמַר (תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל וַיֵּצֵא ל-ד) כְּשֶׁנִּתְנוּם רָחֵל וְלֵאָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בְּחֶזְקַת מְשֻׁחְרָרִים נִתְנוּם וּמִן הַסְּתָם יָדְעוּ הַשְּׁבָטִים בַּדָּבָר:

וְטַעַם שֶׁמָּצִינוּ הַשְּׁבָטִים שֶׁהָיוּ יַחַד בְּעֵצָה אַחַת בִּמְכִירַת יוֹסֵף וּבְכֻלָּם הָיוּ גַּם בְּנֵי הַשִּׁפָחוֹת. אוּלַי שֶׁגַּם בָּהֶם דִּבֵּר פָּרָט אֹסוּר אֵבֶר מִן הַחַי. אוֹ אֶפְשָׁר שֶׁנִּשְׁאוּ פָּנִים לְשִׁשָּׁה בְּנֵי הַגְּבִירָה וְהִסְכִּימוּ לַעֲצָתָם בִּמְכִירָתוֹ הֲגַם שֶׁהָיָה לִבָּם שָׁלֵם עִמּוֹ:

ג) **וְיִשְׂרָאֵל אָהַב** וְגוֹ'. הִקְדִּים לָתֵת טַעַם לְמַשְׂטֵמָתָם שֶׁל אַחִים לְאַח קָטָן וְאָמַר וְיִשְׂרָאֵל וְגוֹ' פִּי' כִּי הֲגַם שֶׁיּוֹסֵף הוֹצִיא דִּבַּת אֶחָיו אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה דָּבָר רַע יוֹצֵא כִּי הָיוּ הָאַחִים מִתְנוֹכְחִים עִמּוֹ וּמוֹכִיחִים אוֹתוֹ וְסָרָה קִנְאָתָם אֶלָּא לְצַד כִּי נוֹסָף דָּבָר זֶה שֶׁאָהַב יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' מִכָּל אֶחָיו פִּי' יוֹתֵר מִכֻּלָּן יַחַד, גַּם פִּרְסֵם הָאַהֲבָה וְהוֹדִיעָהּ לָהֶם בְּמֶה

(ד) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתּוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

ד וַחֲזוֹ אֲחוֹהִי אֲרֵי יָתֵהּ רְחֵם אֲבוּהוֹן מִכָּל אֲחוֹהִי וּסְנוֹ יָתֵהּ וְלָא צָבֶן לְמַלָּלָא עִמֵּהּ לִשְׁלָם:

רס"ו◄ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם • מִתּוֹךְ גְּנוּתָם לָמַדְנוּ שִׁבְחָם, שֶׁלֹּא דִּבְּרוּ אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב. דַּבְּרוֹ • לְדַבֵּר עִמּוֹ.

(ה) וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: אור החיים

ה וַחֲלַם יוֹסֵף חֶלְמָא וְחַוִי לַאֲחוֹהִי וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵהּ:

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָּא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי: אור החיים

ו וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְעַן חֶלְמָא הָדֵין דִּי חֲלֵמִית:

(ז) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי:

ז וְהָא אֲנַחְנָא מְאַסְּרִין אֱסָרָן בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא קָמַת אֱסָרְתִּי וְאַף אִזְדְּקָפַת וְהָא מְסַתַּחֲרָן אֱסָרְתְכוֹן וְסָגְדָן לֶאֱסָרְתִּי:

רס"ו◄ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'מְאַסְּרִין אֱסָרָן' עֳמָרִין, וְכֵן: "נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו", וְכָמוֹהוּ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה: 'וְהָאֲלֻמּוֹת נוֹטֵל וּמַכְרִיז'. קָמָה אֲלֻמָּתִי • נִזְקְפָה. וְגַם־נִצָּבָה • לַעֲמֹד עַל עָמְדָהּ בִּזְקִיפָה. אור החיים

שֶׁעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים וַהֲרֵי זֶה מַגִּיד שֶׁיָּדְעוּ וְיָדַע אֲבִיהֶן שֶׁיָּדְעוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי וגו', וּמַעֲתָּה בְּבוֹא הַשְּׂנְאָה לֹא הָיָה לָהּ תִּקְוָה לְתַקֵּן וְלָשׁוּם שָׁלוֹם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ פִּי' מִמֶּה שֶׁקָּדַם מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁהֵבִיא דִּבָּתָם רָעָה וְלֹא יָכְלוּ וגו' לְצַד רוֹאֶם כִּי הוּא אָהוּב מִכָּלָּן לְאָבִיו אֵין מְציאוּת לְהִתְוַכֵּחַ עִמּוֹ כִּי דְּבָרָיו יִדָּקְרוּ וְלֹא דִּבְרֵיהֶם וְכֵינָן שֶׁאֵינָם יְכוֹלִין לְהַעֲמִידוֹ בְּתוֹכַחַת מְגֻלֶּה שֶׁיִּכָּלֵם עַל אֲשֶׁר עָשָׂהוּ וְלֹא יָשׁוּב עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה אֵין מְציאוּת לַחֲזֹר בּוֹ. וְהוּא אוֹמְרוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ בְּקֹשִׁי, לְשָׁלוֹם פְּרוּשׁ לַעֲשׂוֹת בְּאֶמְצָעוּת זֶה שָׁלוֹם:

ה) וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף וגו'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הָיָה יוֹסֵף מַגִּידִיל הַשְּׂנְאָה בְּמֶה שֶׁהָיָה מְסַפֵּר חֲלוֹמוֹת גְּדֻלָּתוֹ מַגִּידוֹת, וּמַה גַּם אַחַר יוֹדְעוֹ כִּי הוּא שָׂנוּאַי בְּעֵינֵיהֶם כְּאוֹמְרָם ז"ל (ב"ר פ' פ"ד) בַּפָּסוּק וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְמִיתָה, וְאוּלַי כִּי נִתְכַּוֵּן לְהוֹדִיעַ אוֹתָם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם הֶעֱלוּהוּ לְמַעֲלָה וּמַעֲשֶׂה יַעֲקֹב הִיא בְּהִסָּכְמַת עֶלְיוֹנִים וּמִזֶּה יֵחָדְלוּ מִשְּׂנֹא אוֹתוֹ: אוֹ יְכַוֵּן לְהוֹדִיעָם כִּי עֲדַיִן יִצְטָרְכוּ אֵלָיו וְיָבוֹאוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לוֹ, וְאוּלַי כִּי בְּיוֹדְעָם כֵּן יַרְחִיקוּ הַשְּׂנְאָה לְבַל יִקְּמוּ מֵהֶם לְעֵת יִפְלוּ לְפָנָיו, כִּי הַשְּׂבָטִים יְכוֹפוּ רֹאשָׁם לְגִזְרַת אֵל עֶלְיוֹן וּלְמִצְבִּיהּ:

אוֹ יְכַוֵּן לְקָרֵב הַלָּבָבוֹת יַחַד, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּפֶרֶק הָרוֹאֶה (נה:) כִּי כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה. וְאָמְרוּ עוֹד שֶׁיֵּלֵךְ אֵצֶל מְרַחֲמֵי לֵיה (רא"ש שם) וְיִפְתְּרֻנוּ לוֹ וְיוֹסֵף חָשַׁב שֶׁבְּסִפּוּרוֹ חֲלוֹמוֹתָיו לָהֶם יָדִונוּ בְּעַצְמָן כִּי לִבּוֹ שָׁלֵם עִמָּהֶם כְּמִשְׁפַּט הָאַחִים הָאֲהוּבִים. וּלְצַד שֶׁקָּדְמָה שִׂנְאָה וְקִנְאָה נִגְעֲלוּ שַׁעֲרֵי הָאַהֲבָה בְּלִבָּם וְהָיוּ דָּנִים הַכֹּל לְהִשְׁתּוֹרְרוּת עֲלֵיהֶם וְכוּ':

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף וגו'. הַפָּתוּב יָעִיד עָלָיו כִּי חָלַם לְשֶׁלֶל חָשַׁד שֶׁהָיָה בּוֹדֶה מִלִּבּוֹ שֶׁחָלַם לְהִשְׁתָּרֵר עֲלֵיהֶם, גַּם בַּחֲלוֹם ב' הוֹדִיעַ הַפָּתוּב (פָּסוּק ט') וַיְחַלֹּם לְהַצְדִּיק דִּבְרֵי יוֹסֵף:

וַיַּגֶּד לְאֶחָיו. פִּי' שֶׁחָלַם חֲלוֹם טוֹב שֶׁבָּזֶה הָיוּ בְּעֵינֵיהֶם קַשִּׁים כְּגִידִים, וְלֹא הִזְכִּיר הַפָּתוּב הַחֲלוֹם כִּי הוּא שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ שִׁמְעוּ נָא, וְאֵין לוֹמַר שֶׁהָיָה חֲלוֹם אַחֵר שֶׁאִם כֵּן לָמָּה לֹא הוֹדִיעוֹ הַכָּתוּב, וְאִם לְצַד שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם לָמָּה יִסְפֹּר הַכָּתוּב חֲלוֹם שָׁוְא יְדַבֵּר. וְאִם לְהוֹדִיעַ סִבַּת הַשִּׂנְאָה הִנֵּה יַסְפִּיק הַקּוֹדֵם וּכ' הַחֲלוֹמוֹת, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁהוּא הַחֲלוֹם שֶׁאָמַר בְּסָמוּךְ וּמִתְחִלָּה אָמַר לָהֶם סְתָם חֲלוֹם מַעֲלָה חֲלָמְתִּי וּלְצַד שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לִשְׁמֹעַ לוֹ חֲלוֹמוֹ לְצַד שִׂנְאָתָם הִפְסִיק בַּפִּסּוּר וְהָיָה מְחִלָּה פָּנֶיהָם לִשְׁמֹעַ לוֹ וְאָמַר שִׁמְעוּ נָא וגו':

ו) שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם. טַעַם אוֹמְרוֹ נָא. לָמָּה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לִשְׁמֹעַ אָמַר לָהֶם נָא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה:

אוֹ יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת נו.) כִּי עִקַּר פִּתְרוֹן הַחֲלוֹם הוּא דַּוְקָא בְּיוֹמוֹ וְלֹא בְּיוֹם אַחֵר, וְלָזֶה מִתְעַנְּיִן תַּעֲנִית חֲלוֹם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ נִדְחֶה לְיוֹם אַחֵר, לָזֶה אָמַר נָא פִּי' עַתָּה וְלֹא תְּאַחֲרוּ לִזְמַן אַחֵר כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם. גַּם יְכַוֵּן לוֹמַר לָהֶם לְבַל יַחְשְׁבוּ אוֹתוֹ כִּי כְּבָר הָלַךְ לְרַחֲמָיו וִידִידָיו וְסִפֵּר לָהֶם הַחֲלוֹם וּפִתְרוֹנוֹ לְטוֹבָה הִגִּידוּ וּכְפִי זֶה בְּטָלָה מַחְשַׁבְתּוֹ הַטּוֹבָה שֶׁחָשַׁב לְקָרֵב לִבְבוֹת אֶחָיו כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק שֶׁלְּפָנֵי זֶה, כִּי אֵין הוֹכָחָה שֶׁבְּחֶזְקַת אוֹהֲבִים הֵם כִּי כְּבָר קָדַם עִקַּר הַפִּתְרוֹן וּפִתְרוּהוּ לְטוֹבָה אוֹת, לָזֶה לֹא חָשׁ לָבוֹא אֶצְלָם שֶׁהֲגַם שֶׁיִּפְתְּרוּהוּ לְרָעָה כְּבָר נִתְקַיֵּם כַּפִּתְרוֹן הָרִאשׁוֹן, לָזֶה אָמַר נָא. וְאִם תֹּאמַר וַהֲלֹא אָמְרוּ בְּהָרוֹאֶה (שָׁם) אָמַר רַבִּי בַּנָּאָה פַּעַם אַחַת חָלַמְתִּי חֲלוֹם אֶחָד וְהָלַכְתִּי אֵצֶל כ"ד פּוֹתְרֵי חֲלוֹם שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם וּמַה שֶּׁפָּתַר לִי זֶה לֹא פָּתַר לִי זֶה וְכֻלָּם נִתְקַיְּמוּ בִּי ע"כ. אוּלַי דַּוְקָא שֶׁאֵין הַפִּתְרוֹנִים סוֹתְרִים אֲבָל אִם הֵם סוֹתְרִים אֵין פּוֹתֵר שֵׁנִי מוֹצִיא מִפִּתְרוֹן רִאשׁוֹן, וְחָשׁ יוֹסֵף שֶׁיִּדְּונוּ אוֹתוֹ בָּזֶה וְאָמַר שִׁמְעוּ נָא פִּי' עַתָּה הוּא מְסַפֵּר הַדָּבָר וְלֹא קֹדֶם סַפְּרוֹ לְזוּלַת:

הַחֲלוֹם הַזֶּה. אוֹמְרוֹ ה"א הַיְדִיעָה, לְהְיוֹת שֶׁכְּבָר הִגִּיד לָהֶם שֶׁחָלַם חֲלוֹם וְלֹא פֵּרַשׁ הַחֲלוֹם וְחָזַר לוֹמַר שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה שֶׁחָלַמְתִּי לָכֶם שֶׁחָלַמְתִּי:

ז) וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ וגו'. אָמַר ג' פְּעָמִים וְהִנֵּה. דַּע כִּי הַחֲלוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה מַרְאֶה הַנְּבוּאָה וְהוֹדָעָה מֵהַמּוֹדִיעִים שֶׁלְּפָנֵי ה', הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת הוּא אִם יִהְיֶה הַחֲלוֹם לַחוֹלֵם בָּהִיר וְצָהִיר כַּיּוֹם יָאִיר שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ הוּא בְּהָקִיץ מַמָּשׁ בָּא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת לְהוֹדִיעַ כִּי מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה, כִּי הַחֲלוֹמוֹת אֲשֶׁר הֵם צְעִירִים יִשְׂחֲקוּ בּוֹ יִהְיֶה בִּלְבּוּל הֶרְעִיוֹן וְהַגְמָגֵמַת הַנַּפְשָׁה, עַל כֵּן סִפֵּר יוֹסֵף וְאָמַר וְהִנֵּה בְּכָל פְּרָט, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהֶרְאוּהוּ הָיָה בָּרוּר בְּעֵינֵי שִׂכְלוֹ כְּאִלּוּ הָיָה רוֹאֵהוּ עַתָּה שֶׁהוּא בְּהָקִיץ בְּהַשְׁלֶמֶת דַּעְתּוֹ וְאֵין זֶה אֶלָּא חֲלוֹם צוֹדֵק:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ֙ אֶחָ֔יו הֲמָלֹ֥ךְ תִּמְלֹ֖ךְ עָלֵ֑ינוּ אִם־מָשׁ֥וֹל תִּמְשֹׁ֖ל בָּ֑נוּ וַיּוֹסִ֣פוּ עוֹד֮ שְׂנֹא֣וֹ אֹתוֹ֒ עַל־חֲלֹמֹתָ֔יו וְעַל־דְּבָרָֽיו׃

רס"ו ◂ וְעַל־דְּבָרָיו • עַל דִּבָּתָם רָעָה שֶׁהָיָה מֵבִיא לַאֲבִיהֶם. **אור החיים**

ח וַאֲמָרוּ לֵהּ אַחוֹהִי הֲמַלָּכוּ אַתְּ מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ עָלָנָא אוֹ שׁוּלְטָן אַתְּ סְבִיר לְמִשְׁלַט בָּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵהּ עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל פִּתְגָּמוֹהִי׃

(ט) וַיַּחֲלֹ֥ם עוֹד֙ חֲלוֹ֣ם אַחֵ֔ר וַיְסַפֵּ֥ר אֹת֖וֹ לְאֶחָ֑יו וַיֹּ֗אמֶר הִנֵּ֤ה חָלַ֙מְתִּי֙ חֲל֣וֹם עֽוֹד֔ וְהִנֵּ֣ה הַשֶּׁ֗מֶשׁ וְהַיָּרֵ֛חַ וְאַחַ֥ד עָשָׂ֖ר כּוֹכָבִ֑ים מִשְׁתַּחֲוִ֖ים לִֽי׃

ט וַחֲלַם עוֹד חֶלְמָא אָחֳרָנָא וְאִשְׁתָּעֵי יָתֵהּ לַאֲחוֹהִי וַאֲמַר הָא חַלְמָית חֶלְמָא עוֹד וְהָא שִׁמְשָׁא וְסִהֲרָא וְחַד עֲשַׂר כּוֹכְבַיָּא סָגְדָן לִי׃

(י) וַיְסַפֵּ֥ר אֶל־אָבִ֖יו וְאֶל־אֶחָ֑יו וַיִּגְעַר־בּ֣וֹ אָבִ֔יו וַיֹּ֥אמֶר לּ֖וֹ מָ֣ה הַחֲלוֹם֮ הַזֶּה֒ אֲשֶׁ֣ר חָלָ֔מְתָּ הֲבוֹא֩ נָבֹ֨וא אֲנִ֜י וְאִמְּךָ֣ וְאַחֶ֗יךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת־לְךָ֥ אָֽרְצָה׃

י וְאִשְׁתָּעִי לַאֲבוּהִי וְלַאֲחוֹהִי וּנְזַף בֵּהּ אֲבוּהִי וַאֲמַר לֵהּ מָה חֶלְמָא הָדֵין דִּי חַלֵּמְתָּא הֲמֵיתָא נֵיתֵי אֲנָא וְאִמָּךְ וַאֲחָיִךְ לְמִסְגַּד לָךְ עַל אַרְעָא׃

רס"ו ◂ וַיְסַפֵּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֶחָיו • לְאַחַר שְׁסִפֵּר אוֹתוֹ לְאֶחָיו, חָזַר וְסִפְּרוֹ לְאָבִיו בִּפְנֵיהֶם. וַיִּגְעַר־בּוֹ • לְפִי שֶׁהָיָה מַטִּיל שִׂנְאָה עָלָיו. הֲבוֹא נָבוֹא • ׳וַהֲלֹא אִמְּךָ כְּבָר מֵתָה׳? (ב"ר) וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מַגִּיעִין לְבִלְהָה, שֶׁגִּדְּלַתּוּ כְּאִמּוֹ (ב"ר). וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ: מִכָּאן: ׳שֶׁאֵין חֲלוֹם בְּלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים׳. וַיַּעֲקֹב נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא הַדָּבָר מִלֵּב בָּנָיו שֶׁלֹּא יְקַנְּאוּהוּ, לְכָךְ אָמַר לוֹ: ״הֲבוֹא נָבוֹא וְגוֹ׳״, כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּאִמְּךָ, כָּךְ הַשְּׁאָר הוּא בָּטֵל (ב"ר). **אור החיים**

(יא) וַיְקַנְאוּ־בוֹ֙ אֶחָ֔יו וְאָבִ֕יו שָׁמַ֖ר אֶת־הַדָּבָֽר׃

יא וְקַנִּיאוּ בֵּהּ אַחוֹהִי וַאֲבוּהִי נְטַר יָת פִּתְגָּמָא׃

רס"ו ◂ שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר • הָיָה מַמְתִּין וּמְצַפֶּה מָתַי יָבֹא, וְכֵן: (ישעיה כו) ״שֹׁמֵר אֱמֻנִים״, וְכֵן: (איוב יד) ״לֹא־תִשְׁמֹר עַל־חַטָּאתִי״, לֹא תַּמְתִּין. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ וְגוֹ׳. הֶרְאוּהוּ בַּחֲלוֹם הָאֲלֻמּוֹת הֵם חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מְצוּוֹת שֶׁעוֹשִׂים כֻּלָּם יַחַד וְהֶרְאוּהוּ שֶׁחֲבִילָתוֹ יוֹתֵר מִתְקוֹמֶמֶת מִכֻּלָּן בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁעָבַר עָלָיו עִם אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר, וְגַם נִצָּבָה שֶׁהָיָה שַׁלִּיט וְנִצָּב עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְעוֹד שֶׁכָּל הָאֲלֻמּוֹת שֶׁל הָאַחִים מְכֻנָּעִים וּמַשְׁפָּלִים לִפְנֵי זְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף כִּי הוּא דָּבָר הַמַּעֲמִיד לְכֻלָּן, וְזֶן וּפַרְנֵס אוֹתָם, וְנִתְכַּוֵּן לְהוֹדִיעָם זֶה אוּלַי יָסִירוּ שִׂנְאָתָם בְּיוֹדְעָם הַדְּבָרִים׃

ח) **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו וְגוֹ׳**. טַעַם כָּפֶל הַמָּלֹךְ אִם מָשׁוֹל. לִהְיוֹת כִּי יֵשׁ בְּפֵרוּשׁ הַחֲלוֹם ב׳ דְּרָכִים, הָא׳ מַלְכוּת מַמָּשׁ, וְהַב׳ מֶמְשָׁלָה, וְהִנֵּה הַמַּלְכוּת הִיא בְּגֶדֶר סָפֵק בַּפְּתרוֹן אֲבָל הַמֶּמְשָׁלָה בְּגֶדֶר מֻחְלָט, לָזֶה הִשִּׁיבוּהוּ עַל סָפֵק מַלְכוּת וְעַל הֶחְלֵט מֶמְשָׁלָה, כְּנֶגֶד מַלְכוּת אָמְרוּ הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ הַמְסְתַּפֵּק אַתָּה לִמְלֹךְ אֲפִלּוּ בְּגֶדֶר סָפֵק. וּכְנֶגֶד הֶחְלֵט מֶמְשָׁלָה אָמְרוּ אִם מָשׁוֹל. וְלָזֶה תִּרְגֵּם אֲנְקְלוּס בְּמַלְכוּת אַתְּ מְדַמֵּי וּבְמֶמְשָׁלָה אַתְּ סְבִיר, וְטַעַם כָּפֶל הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר הֲתִמְלֹךְ עָלֵינוּ הַתִּמְשֹׁל בָּנוּ, נִתְכַּוְּנוּ לוֹמַר ב׳ תְּמִיהוֹת, הָאַחַת עַל הַמַּלְכוּת מִצַּד עַצְמָהּ אֲפִי׳ לֹא יִהְיֶה מֶלֶךְ אֶלָּא עַל פִּנּת הָעַמִּים דָּבָר גָּדוֹל הוּא, וְלֹא דַּי זֶה אֶלָּא תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ. שֶׁכְּבָר בָּאָה לָהֶם הַקַּבָּלָה כִּי יְהוּדָה מֶלֶךְ עַל כֻּלָּם וְאֵיךְ יָבוֹא הַחִזָּיוֹן לְהֶפֶךְ קַבָּלָה אֲמִתִּית. וְגַם אוֹמְרוֹ הֲמָשׁוֹל יִתְכַּוְּנוּ אֶל הַדֶּרֶךְ עַצְמוֹ׃

עוֹד יְכַוְּנוּ לוֹמַר בְּכָפֶל הַדְּבָרִים עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לִהְיוֹת שֶׁאַתָּה חוֹשֵׁב לִמְלֹךְ לָזֶה בָּא הַחֲלוֹם שֶׁתִּמְלֹךְ וְגוֹ׳ וּכְמוֹ כֵן הֲמָשׁוֹל וְגוֹ׳, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה רַעְיוֹנָךְ עַל מִשְׁכָּבְךָ סְלִיקוּ׃

וַיּוֹסִפוּ עוֹד וְגוֹ׳. לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא חֲלוֹם אֶחָד טַעַם אוֹמְרוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו לְשׁוֹן רַבִּים. לִהְיוֹת שֶׁהָיוּ בַּחֲלוֹמוֹ הַרְבֵּה פְּרָטִים, קָמָה אֲלֻמָּתִי א׳, וְגַם נִצָּבָה ב׳, וְהִנֵּה תַסְבֶּינָה וְגוֹ׳, לָזֶה אָמַר לְשׁוֹן רַבִּים׃

וְעַל דְּבָרָיו. פֵּי׳ שֶׁדִּבֵּר אֲלֵיהֶם הַחֲלוֹם, לוּ יִהְיֶה שֶׁחָלַם כֵּן לֹא הָיָה מוֹצִיא מִפִּיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּפֶרֶק הָרוֹאֶה (נו.) אָמַר לֵיהּ קֵיסָר לְר׳ יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ׳ הִרְהֵר כֵּלֵיהּ יוֹמָא לְאוֹרְתָא וְכוּ׳ רַעְיוֹנָךְ עַל מִשְׁכָּבְךָ וְכוּ׳, וְלָזֶה חָשְׁדוּ לְיוֹסֵף כִּי לְהִיוֹתוֹ חוֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת הִשְׁתּוֹרְרוּת עֲלֵיהֶם רַעְיוֹנָיו וְכוּ׳, וְהוּא אוֹמְרוֹ עַל דְּבָרָיו פֵּי׳ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (קֹהֶלֶת ג) עַל דִּבְרַת בְּנֵי הָאָדָם וְגוֹ׳, כִּי עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר הִתְעַסֵּק בְּהִשְׁתָּרְרוּת עַל הָאַחִים הוּא הַסּוֹבֵב לַחֲלוֹם כָּל מִן דִּין׃

אוֹ יֹאמַר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּפֶרֶק הָרוֹאֶה (נה:) כָּל חֶלְמָא דְּלָא וְכוּ׳ כְּאִגַּרְתָּא דְּלָא מִקְרְיָא, וְהוּא אוֹמְרוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו שֶׁאֵינוֹ מַעֲלִימוֹ וְהוּא מְבַקֵּשׁ לְקַיְּמוֹ בַּמֶּה שֶּׁמְּסַפְּרוֹ וּמְבַקֵּשׁ פִּתְרוֹנוֹ הֲרֵי זֶה מַגִּיד כִּי חָפֵץ הוּא לִמְשֹׁל בְּאֶחָיו, וְדָבָר זֶה יַפְלִיג הַשִּׂנְאָה בְּהַפְלָגָה׃

אוֹ יֹאמַר עַל דְּבָרָיו שֶׁמְּדַבֵּר עִמָּהֶם כְּרַע כְּאָח וּלְבָבוֹ חוֹרֵשׁ אָוֶן לָהֶם וְלָזֶה תִּגְדַּל הַשִּׂנְאָה בְּסִבָּה זוֹ. עוֹד עַל דְּבָרָיו שֶׁאֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ לְדַבֵּר לְאֶחָיו הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ פָּנִים בְּפָנִים שֶׁיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְזֶה יַגִּיד גֹּבַהּ לִבּוֹ בִּפְשִׁיטוּת מְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְחוֹשֵׁב כִּי הַדָּבָר פָּשׁוּט עַד גָּדֵר שֶׁלֹּא יַקְפִּידוּ עַל הַדָּבָר וְלָזֶה גָּדְלָה שִׂנְאָתָם וְהָיָה מַה שֶּׁהָיָה׃

י) **וַיִּגְעַר בּוֹ וְגוֹ׳**. לְהָסִיר קִנְאַת הָאַחִים. וְסָתַר הַחֲלוֹם בְּקַשְׁיַת אֲנִי וְאִמְּךָ. כִּי מֵהַמְּנִיעָה הַמַּחְלֶטֶת הִיא, וְהַטַּעַם כִּי לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת כִּי בְּנֵי יַעֲקֹב תַּשִּׂיגֵם הַגְּדֻלָּה מֵהָאֲמוּת אֶלָּא דָּוְקָא מֵאֲבִיהֶם וּמִצִּיאוּת שֶׁיִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ אָבִיו, וּמִמֵּילָא סָתַר הַחֲלוֹם בִּפְנֵי הָאַחִים, וּלְבָבוֹ לֹא כֵן יַחְשֹׁב׃

יא) **וַיְקַנְאוּ בוֹ אֶחָיו.** בַּחֲלוֹם זֶה הִסִּירוּ הַפֶּפֶק שֶׁהָיָה לָהֶם בַּחֲלוֹם רִאשׁוֹן שֶׁבָּא הַחֲלוֹם לְסִבַּת מַחְשְׁבוֹתָיו כִּי וַדַּאי שֶׁלֹּא חָשַׁב וְלֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתָּרֵר עַל אָבִיו וְאֵין זֶה אֶלָּא הוֹדָעַת דָּבָר מֻהַשָּׁמַיִם וְלָזֶה נִכְנְסָה בָּהֶם קִנְאָה׃

◆ יום שני ט״ו כסלו ◆

(יב) וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם:

יב וַאֲזָלוּ אֲחוֹהִי לְמִרְעֵי יָת עָנָא דַּאֲבוּהוֹן בִּשְׁכֶם:

רס״ו ◄ לִרְעוֹת אֶת־צֹאן • נָקוּד עַל ׳אֶת׳, שֶׁלֹּא הָלְכוּ אֶלָּא לִרְעוֹת אֶת עַצְמָן (ב״ר).

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם
לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי:

יג וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלָא אַחָיךְ רָעָיִם בִּשְׁכֶם
אֱתָא וְאֶשְׁלְחִנָּךְ לְוָתְהוֹן וַאֲמַר לֵהּ
הָא אֲנָא:

רס״ו ◄ הִנֵּנִי • לְשׁוֹן עֲנָוָה וּזְרִיזוּת, נִזְדָּרֵז לְמִצְוַת אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּאֶחָיו שֶׁשּׂוֹנְאִין אוֹתוֹ. **אור החיים**

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ־נָא רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם
הַצֹּאן וַהֲשִׁבֵנִי דָּבָר וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה:

יד וַאֲמַר לֵהּ אֲזֵיל כְּעַן חֲזֵי יָת שְׁלָמָא דְּאָחוּךְ
וְיָת שְׁלָמָא דְּעָנָא וַאֲתֵבְנִי פִּתְגָמָא וְשַׁלְחֵהּ
מִמֵּישַׁר חֶבְרוֹן וַאֲתָא לִשְׁכֶם:

רס״ו ◄ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן • וַהֲלֹא חֶבְרוֹן בְּהָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן״? אֶלָּא: (במדבר יג) ׳מֵעֵצָה עֲמֻקָּה שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק הַקְּבוּר בְּחֶבְרוֹן, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים: (לעיל טו) ״כִּי־גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ״. **וַיָּבֹא שְׁכֶמָה** • (סוטה יא) מָקוֹם מוּכָן לְפֵרָעָנוּת: שָׁם קִלְקְלוּ הַשְּׁבָטִים, שָׁם עִנּוּ אֶת דִּינָה, שָׁם נֶחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א יב) ״וַיֵּלֶךְ רְחַבְעָם שְׁכֶמָה״. **אור החיים**

(טו) וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ
לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ:

טו וְאַשְׁכְּחֵהּ גַּבְרָא וְהָא תָעֵי בְּחַקְלָא
וּשְׁאָלְנֵהּ גַּבְרָא לְמֵימַר מָה אַתְּ בָּעֵי:

רס״ו ◄ וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ • (תנחומא) זֶה גַּבְרִיאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דניאל ט) ״וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל״.

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת־אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ הַגִּידָה־נָּא לִי אֵיפֹה הֵם
רֹעִים: **אור החיים**

טז וַאֲמַר יָת אַחַי אֲנָא בָּעֵי חַוִּי כְּעַן לִי הֵיכָא
אִנּוּן רָעָן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יג) **לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ וְגוֹ׳.** פֵּרוּשׁ לְכָה אֵצֶל אַחֶיךָ, וְאִם אַתָּה חוֹשֵׁשׁ לִשְׁנָאָתָם חֲרִינִי מְלֵכֶךָ וְשׁוֹלְחֶךָ בִּדְבַר מִצְוָה שֶׁתֵּלֵךְ בְּשָׁלִיחוּתִי וּשְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָם נִזּוֹקִים (פְּסָחִים ח.):

יד) **לֶךְ נָא רְאֵה וְגוֹ׳.** עַתָּה הוּא מְפָרֵשׁ שְׁלִיחוּת הַמִּצְוָה שֶׁעוֹשֶׂה, וְאָמַר וַהֲשִׁבֵנִי דָּבָר עֲשֵׂה שָׁלִיחַ לְהַחֲזִיר לוֹ תְּשׁוּבָה שֶׁבָּזֶה אֲפִי׳ לְמָאן דְּאָמַר (שָׁם ח:) שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָם נִזּוֹקִים דַּוְקָא בַּהֲלִיכָתָן אֲבָל לֹא בַּחֲזָרָתָן, בְּמִצְיאוּת זֶה עֲשֵׂהוּ שָׁלִיחַ גַּם בַּחֲזָרָתוֹ, וּמִצָּתָה חֲרֵי הוּא בָּטוּחַ שֶׁיְּשׁוּב בְּשָׁלוֹם אֵצֶל אָבִיו: **וַהֲגַם** שֶׁהָיוּ אֶחָיו שׂוֹנְאִים אוֹתוֹ וְשָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא, סוֹבֵר יַעֲקֹב כְּדַעַת רַבָּנָן שֶׁחוֹלְקִים עִם פְּלֵימוֹ בְּפִסְחִים דַּף ח׳ וז״ל תַּנְיָא חוֹר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַרְמַאי בּוֹדֵק עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוּ מַגִּיעַ פְּלֵימוֹ אוֹמֵר כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ בּוֹדֵק מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה וּפָרִיךְ וְהָאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָם נִזּוֹקִים וּמְשַׁנֵּי הֵיכִי דְּשָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא שָׁאנֵי וְכוּ׳ ע״כ, וַחֲכָמִים שֶׁחוֹלְקִים עִם פְּלֵימוֹ סוֹבְרִים שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין מְצִיאוּת שֶׁלָּפָנֵינוּ לְמְצִיאוּת שְׁמוּאֵל כִּי שָׁם שָׂכְחֵי וַדַּאי הֶזֵּקֶא כִּי יִשְׁמַע שְׁאוּל שֶׁמּוֹשֵׁחַ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ בְּמְקוֹמוֹ וְאֵין לְךָ שָׂכְחֵי גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁאֵין בֵּן חָשֵׁשׁ שֶׁמָּא הַגּוֹי יַעֲלִיל עָלָיו אֵינוֹ קָרוֹי שָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא. וּמִמֶּנָּה נִשְׁמַע לְמַה שֶּׁלָּפָנֵינוּ שֶׁאָחָיו לֹא הָיוּ וַדַּאי שָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא כִּי לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעַת יַעֲקֹב שֶׁכָּל כָּךְ יִשְׁנְאוּהוּ בְּגָדֶר שֶׁלֹּא יַצִּיל מִיָּדָם שְׁלִיחוּת מִצְוָה. וְגַם הַהוּא דְּסָלָם רָעוּעַ שֶׁאָמְרוּ בְּקִדּוּשִׁין (לט.) שָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא הוּא יוֹתֵר מִבְּדֵרֵיקַת חוֹר שֶׁבֵּין יְהוּדִי לְגוֹי וּמִמְּצִיאוּת הָאַחִים שֶׁאֵינָם חֲשׁוּדִים כָּל כָּךְ לְהָרַע לַאֲחֵיהֶם. וְאוּלַי גַּם לְסָבְרַת פְּלֵימוֹ יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד שָׂכְחֵי הֶזֵּקֶא בְּמְצִיאוּת זֶה שֶׁל בְּנֵי יַעֲקֹב וּשְׁלִיחוּת מִצְוָה מַצֶּלֶת מִן הַנֶּזֶק: **וְאִם** תֹּאמַר אִם כֵּן לָמָּה הָיָה מַה שֶּׁהָיָה לְעָבְד נִמְכַּר יוֹסֵף. יֵשׁ לוֹמַר שֶׁנֶּזֶק שֶׁתַּכְלִיתוֹ הֲטָבָה וּמַעֲלָה גְּדוֹלָה אֵינוֹ חָשׁוּד נֶזֶק: **וְעוֹד** טַעַם יֵשׁ בַּדָּבָר, וְהוּא כִּי יַעֲקֹב ע״ה דְּקַדֵּק בִּדְבָרָיו בַּשְּׁלִיחוּת הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם. הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ בְּפֵי׳ כִּי שְׁלִיחוּתוֹ הוּא לִשְׁכֶם וּכְשֶׁהָלַךְ יוֹסֵף וְלֹא מְצָאָם בִּשְׁכֶם וְהָלַךְ לְחַפֵּשׂ אַחֲרֵיהֶם בְּמָקוֹם אַחֵר הֲרֵי הוּא שְׁלִיחַ עַצְמוֹ כִּי אָבִיו לֹא שְׁלָחוֹ לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר וְאֵין כָּאן שְׁלִיחוּת מִצְוָה אֲשֶׁר עַל כֵּן הָיָה מַה שֶּׁהָיָה, וְיַעֲקֹב נִתְכַּוֵּן בְּמַה שֶּׁיִּחַד לוֹ הַמָּקוֹם שֶׁצָּפָה לוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ כִּי לְמָקוֹם אַחֵר יִקָּרֵאנוּ אָסוֹן כַּאֲשֶׁר קָרָהוּ וּבְדֶרֶךְ שְׁכֶם לֹא תִּמְצָאֵהוּ רָעָה, וְיוֹסֵף ע״ה חָשַׁב כִּי מַה שֶּׁאָמַר לוֹ אָבִיו שְׁכֶם הָיָה מוֹרֶה מָקוֹם לוֹ וְאֵין הַדְּבָרִים בְּדִיּוּק, וַה׳ גִּלְגֵּל גְּלוּגִּולִים לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת:

וַיָּבֹא שְׁכֶמָה. מָקוֹם אֲשֶׁר שָׁלְחוֹ אָבִיו שָׁמָּה וְלֹא מְצָאָם וְהָיָה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא הָצָרְךָ לוֹמַר הַדָּבָר כִּי הַדָּבָר מוּבָן מֵאוֹמְרוֹ וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹּעֶה אַחַר שֶׁבָּא שְׁכֶמָה:

טז) **הַגִּידָה וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת בַּמֶּה יָדַע כִּי שׁוֹאֲלוֹ יוֹדֵעַ אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדָם לוֹמַר אֲלֵיהֶם בְּפִשְׁיטוּת הַגִּידָה נָּא. וְאוּלַי דִּיֵּק דִּבְרֵי הַשּׁוֹאֵל בְּאוֹמְרוֹ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ כִּי תֵּבֵת לֵאמֹר מְיֻחֶדֶת, נִתְכַּוֵּן לוֹמַר כְּשֶׁשָּׁאַל אוֹתוֹ כִּי הוּא יֹאמַר אֲלֵיהֶם מְבַקֵּשׁוֹ כִּי זוּלַת זֶה אֵין מָקוֹם לִשְׁאֹלֶת אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיו הוּא לְבַקֵּשׁ לָדַעַת מַה הוּא מְבַקֵּשׁ, אֶלָּא שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר כִּי שׁוֹאֲלוֹ לְהַגִּיד לוֹ דָּבָר נֶעֱלָם מִמֶּנּוּ, וְלָזֶה הֵשִׁיבוּ אֶת אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ וְיָבוֹאוּ דְּבָרֶיךָ עַתָּה לְהַגִּיד לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים:

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים נֵלְכָה דֹתָיְנָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן׃

יז וַאֲמַר גַּבְרָא נְטָלוּ מִכָּא אֲרֵי שְׁמָעִית דְּאָמְרִין נֵיזֵל לְדֹתָן וַאֲזַל יוֹסֵף בָּתַר אֲחוֹהִי וְאַשְׁכְּחִנוּן בְּדֹתָן׃

רס״ו ◂ נָסְעוּ מִזֶּה • (תנחומא) הִסִּיעוּ עַצְמָן מִן הָאַחְוָה. נֵלְכָה דֹתָיְנָה • לְבַקֵּשׁ לְךָ נִכְלֵי דָּתוֹת, שֶׁיְּמִימִיתוּךָ בָּהֶם. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֵׁם מָקוֹם הוּא, וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ. **אור החיים**

(יח) וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ׃

יח וַחֲזוֹ יָתֵהּ מֵרָחִיק וּבְטַרְם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתֵהּ לְמִקְטְלֵהּ׃

רס״ו ◂ וַיִּתְנַכְּלוּ • נִתְמַלְּאוּ נְכָלִים וְעַרְמוּמִיּוֹת. אֹתוֹ • כְּמוֹ ׳אִתּוֹ׳, ׳עִמּוֹ׳, כְּלוֹמַר, אֵלָיו. **אור החיים**

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא׃

יט וַאֲמָרוּ גְּבַר לַאֲחוֹהִי הָא מָרֵי חֶלְמַיָּא דֵּיכִי אָתָא׃

(כ) וְעַתָּה ׀ לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת וְאָמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו׃

כ וּכְעַן אֱתוֹ וְנִקְטְלִנֵּהּ וְנִרְמִנֵּהּ בַּחֲדָא מִן גֻּבַּיָּא וְנֵימַר חַיְתָא בִּישְׁתָּא אֲכָלַתְּהּ וְנֶחֱזֵי מָה יְהוֹן בְּסוֹף חֶלְמוֹהִי׃

רס״ו ◂ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דָּרְשֵׁנִי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן: הֵם אוֹמְרִים ״וְנַהַרְגֵהוּ״, וְהַכָּתוּב מְסַיֵּם: ״וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו״, נִרְאֶה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שֶׁלָּכֶם אוֹ שֶׁלִּי. וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיֹּאמְרוּ הֵם: ״וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו״, שֶׁמִּכָּיוָן שֶׁיַּהַרְגוּהוּ, בָּטְלוּ חֲלוֹמוֹתָיו. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יז) **נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לְדַעַת לְאֵיזֶה עִנְיָן הַצָּרַךְ לוֹמַר נָסְעוּ מִזֶּה וְלֹא הִסְפִּיק אוֹמְרוֹ שָׁמַעְתִּי אוֹמְרִים נֵלְכָה וְגוֹ׳ וְרַז״ל (ב״ר פ׳ פ״ד) דָּרְשׁוּ כִּי הִגִּיד לוֹ שֶׁנָּסְעוּ מֵהָאַחְוָה וְהָלְכוּ לְבַקֵּשׁ נִכְלֵי דָּתוֹת שֶׁיְּמִימִיתוּהוּ בָּהֶם. וּלְדִבְרֵיהֶם קָשֶׁה לָמָּה לֹא נִרְתַּע יוֹסֵף לַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו, שֶׁאֵין לְךָ שָׂכִיחַ הֶזֵּקֶא כָּזֶה, וְח״ו הָיָה כְּמִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ לְהִסְתַּכֵּן בְּעַצְמוֹ. וְאוּלַי כִּי יוֹסֵף לֹא הֵבִין דִּבְרֵי הָאִישׁ כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ ז״ל. וְרַז״ל פֵּרְשׁוּ כֵּן אַחַר שֶׁנִּתְגַּלָּה מַה שֶּׁעָשׂוּ הָאַחִים מַה שֶּׁאֵין כֵּן יוֹסֵף הֵבִין הַדְּבָרִים כְּפִשׁוּטָן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ נָסְעוּ מִזֶּה פֵּ׳ מִכָּל הַמָּחוֹז הַהוּא וְאֵין לוֹ לְבַקֵּשׁ עוֹד בְּאוֹתוֹ מָחוֹז, וְהַטַּעַם כִּי שָׁמַעְתִּי אוֹמְרִים נֵלְכָה. וּמִזֶּה יָדַע כִּי עָקְרוּ דִּירָתָם מִכָּל הַמָּקוֹם הַהוּא, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר הָלְכוּ דֹתָיְנָה שֶׁלֹּא יָדַע בְּבֵרוּר שֶׁהָלְכוּ לְדֹתָן אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם וְסִפֵּר סִדְרָן שֶׁל דְּבָרִים, וּלְצַד שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף כִּי זֶה הָאִישׁ הוּא מְעוֹבְרֵי דֶּרֶךְ וְלֹא מַלְאַךְ ה׳ הֵבִין הַדְּבָרִים כְּפִשׁוּטָן. וּכְפִי זֶה יָבוֹא עַל נָכוֹן מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו לְדֹתָן וַיִּמְצָאֵם וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי יָבוֹא עַל נָכוֹן שֶׁלֹּא הֶחְלִיט לוֹ הַמַּלְאָךְ שֶׁהָלְכוּ לְדֹתָן אֶלָּא שֶׁנָּסְעוּ מֵהַמָּקוֹם הַהוּא לָזֶה הָיָה מְבַקֵּשׁ לְדָרְכּוֹ בְּמָקוֹמוֹת אֲחֵרִים וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן וְהָבֵן, וּדְרָשַׁת רַבּוֹתֵינוּ בְּמָקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת כִּי הַתּוֹרָה הוֹדִיעָה שֶׁדִּבֵּר אֵלָיו הַמַּלְאָךְ וְרָמַז סוֹד דָּבָר. עוֹד יִרְצֶה אוֹמְרוֹ אַחַר אֶחָיו פֵּ׳ כִּי יוֹסֵף דָּרַשׁ דִּבְרֵי הַמַּגִּיד כְּדָרְשַׁת רַז״ל וְהֵבִין גַּם כֵּן הַדְּבָרִים כְּפִשָּׁטָן וְהִכְרִיעַ הַפֵּ׳ שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לוֹמַר אֵלָיו שֶׁנָּסְעוּ מִן הָאַחְוָה אֶלָּא כִּי עוֹדָם אֶחָיו וְרֹעִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ אַחַר אֶחָיו פֵּ׳ אַחַר הַצַּמָּדָתָם בְּמַצָּב אֶחָיו וּפִי׳ דִּבְרֵי הַמַּגִּיד כְּפִשָּׁטָן כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן מַה הוֹעִיל הַמַּלְאָךְ בְּהוֹדָעָה זוֹ כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִשְׁמַר יוֹסֵף. וְאוּלַי כִּי נִתְכַּוֵּן לְהַרְבּוֹת שְׂכָרוֹ כְּשֶׁיִּלְךְ אַחַר הָאַחְוָה כַּאֲשֶׁר בֵּן עָשָׂה. וּבָזֶה גַּם כֵּן לֹא יִקְשֶׁה אֵיךְ הַמַּלְאָךְ יִגְרֹם לְבַטֵּל אֶת אֲשֶׁר ה׳ חָשַׁב לַעֲשׂוֹת לְהוֹרִיד יוֹסֵף לְמִצְרַיִם לְסִבּוֹת יְדוּעוֹת גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת. אֶלָּא שֶׁיֵּדַע שֶׁאֵין דְּבָרָיו מְבַטְּלִין הָעִנְיָן אֶלָּא יֵשׁ בָּהֶם הָרְחָבַת זְכוּת שֶׁל יוֹסֵף. וְאוּלַי כִּי בְּאֶמְצָעוּת דָּבָר זֶה הִשְׁלִים ה׳ גְּדִישַׁת סְאָה גְּדוֹלָה וְכָבוֹד אֲשֶׁר הִשִּׂיג אַחַר כָּךְ בְּמִצְרַיִם׃

יח) **וַיִּרְאוּ אֹתוֹ וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ וּבְטֶרֶם וְגוֹ׳ אִם הוּא גְּזֵרָה לְמָה שֶׁלְּפָנָיו עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק בְּטֶרֶם יִקְרַב עֲלֵיהֶם אוֹ הוּא הַתְחָלַת הוֹדָעָה לְמָה שֶׁאַחֲרָיו עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בְּטֶרֶם יִקְרַב וְגוֹ׳ הִתְנַכְּלוּ אֵלָיו וְגוֹ׳. וּלְכָל צַד קָשֶׁה אִם נִמְשַׁךְ לְמָה שֶׁלְּפָנָיו הָיָה לוֹ לוֹמַר בְּטֶרֶם יִקְרַב, וְאִם הוּא נִמְשַׁךְ לְמָה שֶׁלְּאַחֲרָיו הָיָה לוֹ לְמֵימָר וּבְטֶרֶם וְגוֹ׳ הִתְנַכְּלוּ. וְאוּלַי כִּי נִתְכַּוֵּן בְּתוֹסֶפֶת וָא״ו לְהוֹסִיף הַרְחָקָה פֵּ׳ שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁהָרְחוּק הוּא שֶׁעַדַיִן לֹא קָרַב אֲלֵיהֶם, אֶלָּא וּבְטֶרֶם יִקְרַב רָאוּהוּ מִפֶּלֶג בְּרְחוּק׃

עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק פֵּרוּשׁ מֵרְחוֹק הַלָּבָנוֹת שֶׁלֹּא רָאוּהוּ כִּרְאִיַּת אַחִים לַאֲחֵיהֶם אֶלָּא כְּאִישׁ מֵרָחֹק מֵהֶם וּבְטֶרֶם יִקְרַב וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ וּרְאֵיָה זוֹ הָיְתָה גַּם כֵּן טֶרֶם וְגוֹ׳, וְאִם לֹא הָיָה אוֹמֵר וּבְטֶרֶם בְּתוֹסֶפֶת וָא״ו הָיָה נִשְׁמָע כִּי הוּא זֶה פֵּרוּשׁ מֵרָחוֹק שֶׁאָמַר, לָזֶה אָמַר בְּתוֹסֶפֶת וָא״ו לוֹמַר כִּי הוּא דָּבָר אַחֵר. וְיֵשׁ עוֹד לְיַשֵּׁב הַכָּתוּב בְּאֹפֶן אַחֵר אֶלָּא שֶׁנִּרְאֶה כִּי זֶה צוֹדֵק יוֹתֵר׃

כ) **וְעַתָּה לְכוּ וְגוֹ׳.** פֵּ׳ לְכוּ קֹדֶם שֶׁיִּגִּיעַ הוּא אֶצְלָם הֵם יֵלְכוּ לִקְרָאתוֹ, וְלָזֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר וְעַתָּה בְּאוֹתוֹ עֵת עַצְמוֹ לְכוּ. וְטַעֲמָם לְצַד הַזְּרִיזוּת וְהַמְּהִירוּת אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ לְסָבֵל עַד שֶׁיִּגִּיעַ אֲלֵיהֶם. וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא עִכְּבוּ בְּהַגִּיעוֹ אֶצְלָם אֶלָּא תֵּכֶף וּמִיָּד כַּאֲשֶׁר בָּא עָשׂוּ מַה שֶּׁעָשׂוּ, וְאוֹמְרָם וְנַהַרְגֵהוּ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (ב״ק כו.) עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם שֶׁהָרְגוּ אָדָם אֶחָד אִם כֻּלָּם יַחַד פְּטוּרִים. לָזֶה נִתְחַכְּמוּ וְאָמְרוּ וְנַהַרְגֵהוּ יַחַד שֶׁבָּזֶה יִהְיוּ פְּטוּרִים מִדִּינֵי אָדָם׃

וְאוֹמְרוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ וְגוֹ׳ וְאָמַרְנוּ פֵּרוּשׁ שֶׁכְּשֶׁנַּשְׁלִיכֵהוּ בַּבּוֹרוֹת מִן הַסְּתָם חֶלְבָּה וּבַרְדְּלָס הַמְּצוּיִים בַּבּוֹרוֹת יֹאכְלוּהוּ וּבָזֶה נוּכַל לוֹמַר חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ לֹא שֶׁיֹּאמְרוּ חַיָּה רָעָה הֲרָגָתְהוּ וּבָזֶה אֵין מוֹצִיאִין מִפִּיהֶם דָּבָר שֶׁקֶר׃

וְאִם תֹּאמַר עַל מִי סָמְכוּ שִׁבְטֵי יָהּ לַהֲרֹג אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמַה גַּם נֶפֶשׁ צַדִּיק אֲחִיהֶם, וַהֲגַם שֶׁיַּעֲצוּ לַהֲרֹג אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינָם חַיְּבִין כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ אַף עַל פִּי כֵן אֵינָן פְּטוּרִין מִדִּינֵי שָׁמַיִם וְה׳ יָבוֹא בַּמִּשְׁפָּט׃

אוּלַי שֶׁהָאַחִים דָּנוּ בּוֹ דִּין עַד זוֹמֵם כִּי מִצִּינוּ שֶׁהוּא הֵבִיא דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם וְאָמַר דְּבָרִים שֶׁיִּתְחַיְּבוּ מִיתָה עַל עֵדוּתוֹ, הַהוּא אָמַר שֶׁאָכְלוּ אֲבָר מִן הַחַי, הַהוּא אָמַר שֶׁהֵם בַּעֲלֵי עֲרָיוֹת, וְעַל כָּל אַחַת מֵהֶם בְּנֵי נֹחַ מִתְחַיְּבִים מִיתָה, וּבֶן נֹחַ נֶהֱרָג עַל פִּי עֵד אֶחָד בְּלֹא עֵדִים

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ׃

רש״י ◄ **לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ** • מַכַּת נֶפֶשׁ זוֹ הִיא מִיתָה. **אור החיים**

כא וּשְׁמַע רְאוּבֵן וְשֵׁזְבֵהּ מִידֵיהוֹן וַאֲמַר לָא נְקָטְלִנֵּהּ נָפֶשׁ׃

(כב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אַל־תִּשְׁלְחוּ־בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ אֶל־אָבִיו׃

כב וַאֲמַר לְהוֹן רְאוּבֵן לָא תוֹשְׁדוּן דְּמָא רְמוֹ יָתֵהּ לְגֻבָּא הָדֵין דִּי בְּמַדְבְּרָא וִידָא לָא תוֹשְׁטוּן בֵּהּ בְּדִיל לְשֵׁיזָבָא יָתֵהּ מִידֵיהוֹן לַאֲתָבוּתֵהּ לְוָת אֲבוּהִי׃

רש״י ◄ **לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ** • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הֵעִידָה עַל רְאוּבֵן שֶׁלֹּא אָמַר זֹאת אֶלָּא לְהַצִּיל אוֹתוֹ, שֶׁיָּבֹא הוּא וְיַצִּלֵנוּ מִשָּׁם. אָמַר: ׳אֲנִי בְּכוֹר וְגָדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן, לֹא יִתְלֶה הַסְּרָחוֹן אֶלָּא בִּי׳.

◆ יום שלישי ט״ז כסלו ◆

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כָּתָּנְתּוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלָיו׃

כג וַהֲוָה כַּד עַל יוֹסֵף לְוָת אֲחוֹהִי וְאַשְׁלָחוּ יָת יוֹסֵף יָת כְּתוּנְהֵהּ יָת כְּתוּנָא דְּפַסֵּי דִּי עֲלוֹהִי׃

רש״י ◄ **אֶת־כָּתָּנְתּוֹ** • זֶה חָלוּק. **אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים** • הוּא שֶׁהוֹסִיף לוֹ אָבִיו יוֹתֵר עַל אֶחָיו (ב״ר). **אור החיים**

(כד) וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם׃

כד וְנָטְלוּהִי וּרְמוֹ יָתֵהּ לְגֻבָּא וְגֻבָּא רֵיקָא לֵית בֵּהּ מַיָּא׃

רש״י ◄ **וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם** • מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהַבּוֹר רֵק״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ״אֵין בּוֹ מָיִם״, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֵין בּוֹ מָיִם״? מַיִם אֵין בּוֹ, אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ (ב״ר. שבת כב)◆

(כה) וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכָל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהֶם נֹשְׂאִים נְכֹאת וּצְרִי וָלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיְמָה׃

כה וְאַסְחָרוּ לְמֵיכַל לַחְמָא וּזְקָפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוֹ וְהָא שְׁיָרַת עֲרָבָאֵי אָתְיָא מִגִּלְעָד וְגַמְלֵיהוֹן טְעִינִין שְׁעַף וּקְטָף וּלְטוֹס אָזְלִין לַאֲחָתָא לְמִצְרָיִם׃

רש״י ◄ **אֹרְחַת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳שְׁיָרַת׳, עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֹרַח. **וּגְמַלֵּיהֶם נֹשְׂאִים** וְגוֹ׳ • לָמָּה פֵּרְסֵם הַכָּתוּב אֶת מַשָּׂאָם? לְהוֹדִיעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל עֲרָבִיִּים לָשֵׂאת אֶלָּא נֵפְט וְעִטְרָן שֶׁרֵיחָן רַע, וְלָזֶה נִזְדַּמְּנוּ בְּשָׂמִים שֶׁלֹּא יַזִּיק מֵרֵיחַ רַע. **נְכֹאת** • כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הָרִבֵּה קָרוּי נְכֹאת, וְכֵן: ״וַיִּרְאֵם אֶת כָּל בֵּית נְכֹתֹה״, מִרְקַחַת (מלכים ב כ).

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וּבְלֹא הַתְרָאָה וְעַל עֵדוּת הַקְּרוֹבִים גַּם כֵּן (רַמְב״ם הל׳ מְלָכִים פ״ט) אֲשֶׁר עַל כֵּן דָּנוּ בּוֹ מִשְׁפָּט עַד זוֹמֵם וּפְטוּרִים הֵם מִדִּינֵי שָׁמַיִם. אֶלָּא דִּלְצַד דִּינֵי אָדָם אֵינָם פְּטוּרִים כִּי אֵין לָהֶם הֶזֵּמָה לָזֶה נִתְחַכְּמוּ לְהָמִיתוֹ כָּלָן יַחַד שֶׁבָּזֶה אֵין חִיּוּב לְכֻלָּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, אֲבָל לְדִין הַשָּׁמַיִם הֵם פְּטוּרִים מִטַּעַם שֶׁיָּדְעוּ נֶאֱמָנָה כִּי הוּא בִּקֵּשׁ לְהָרְגָם, וְכָל זֶה הוּא סִבַּת הַסִּבּוֹת לַעֲשׂוֹת ה׳ אֲשֶׁר זָמַם, וְאוּלַי שֶׁרָמְזוּ בִּדְבָרֵיהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה לְבַסּוֹף וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְעַתָּה וְאָמְרוּ זֹ״ל (ב״ר פ׳ כ״א) וְאֵין וְעַתָּה אֶלָּא תְּשׁוּבָה וְזֶה דֶּרֶךְ דָּרַשׁ: **וְנִרְאֶה** מַה יִּהְיוּ וְגוֹ׳. נִתְבַּוְּנוּ לְהוֹכִיחַ כִּי דִּבֶּר שֶׁקֶר בַּחֲלוֹמוֹתָיו. אוֹ לְצַד כִּי רַעֲיוֹנָיו עַל מִשְׁכָּבוֹ סְלִיקוּ וְהָרְאָיָה כְּשֶׁיְּהַרְגוּהוּ זֶה לְךָ הָאוֹת כִּי הָיָה בּוֹדֶה מִלִּבּוֹ אוֹ רַעֲיוֹנָיו וְכוּ׳:

כא) **וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם.** פִּי׳ לְפִי שֶׁהָאָדָם בַּעַל בְּחִירָה וְרָצוֹן וְיָכוֹל לַהֲרֹג מִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב מִיתָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן חַיּוֹת רָעוֹת לֹא יִפְגְּעוּ בָּאָדָם אִם לֹא יִתְחַיֵּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם פִּי׳ מִיַּד הַבְּחִירִי וּבָזֶה סָתַר אוֹמְרוֹ וְנִרְאֶה מַה יִּהְיוּ חֲלֹמוֹתָיו וְגוֹ׳ כִּי הַבְּחִירָה תִּבְטֵל הַדָּבָר וְאֵין רְאָיָה אִם יַהֲרְגוּהוּ כִּי שֶׁקֶר דִּבֵּר:

לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ. פֵּרוּשׁ לְהֶדְיָא אֶלָּא נִהְיֶה גּוֹרְמִים לוֹ מִיתָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ אַחַר כָּךְ אַל תִּשְׁפְּכוּ דָּם הַשְׁלִיכוּ וְגוֹ׳, זוֹ הָיְתָה טַעֲנָתוֹ לָהֶם, וְהוּא טַעֲמוֹ כְּמוֹס עִמּוֹ שֶׁהוּא לְהַצִּילוֹ לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו כִּי יָדַע נֶאֱמָנָה כִּי חַיַּת הַשָּׂדֶה הִשְׁלִימָה לוֹ וְלֹא יֵרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ הַנְּחָשִׁים וְהָעַקְרַבִּים בְּזֶרַע יַעֲקֹב, גַּם לֹא יְעַכְּבֻנּוּ שָׁם לָמוּת בָּרָעָב וּכְמוֹ שֶׁכֵּן תִּמְצָא שֶׁתָּכַף וַיֹּאכַל רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר:

שָׁחֲזַר אֵלָיו לְהוֹצִיאוֹ מֵהַבּוֹר:

כג) **וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת יוֹסֵף וְגוֹ׳.** לְפִי פְּשַׁט הַכָּתוּב אוֹמְרוֹ כָּתָּנְתּוֹ הוּא הֶחָלוּק, כְּתֹנֶת הַפַּסִּים הוּא לְבוּשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁעָשָׂה לוֹ אָבִיו וּלְפִי זֶה הָיָה לְהַקְדִּים הַפְשָׁטַת לְבוּשׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא כְּתֹנֶת הַפַּסִּים, וּלְהָבִין כַּוָּנַת הַכָּתוּב יֵשׁ לְדַקְדֵּק עוֹד לָמָּה לֹא אָמַר וְאֶת כְּתֹנֶת הַפַּסִּים:

אֲבָל כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא שֶׁהָאַחִים לְעוֹלָם לֹא רָצוּ לְהַפְשִׁיטוֹ לַחֲלוּטִין וּלְהַנִּיחוֹ עָרוֹם אֶלָּא לְהָסִיר מֵעָלָיו כְּתֹנֶת הַפַּסִּים שֶׁבָּהּ הָיְתָה הַקִּנְאָה בּוֹ, וּמוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי כְּשֶׁהֵסִירוּ כְּתֹנֶת הַפַּסִּים בְּרֹב הַכַּעַס וְהַשִּׂנְאָה לֹא דִּקְדְּקוּ לְהָסִיר אוֹתָהּ בְּמִתּוּן וּבְנַחַת רוּחַ אֶלָּא בְּשִׂנְאָה גְּדוֹלָה וּבְכָל כָּךְ אַכְזָרִיּוּת עַד שֶׁהֵסִירוּ עִמָּהּ גַּם הַכְּתֹנֶת שֶׁהוּא הֶחָלוּק. וְזֶה הוּא שֶׁעוֹר הַכָּתוּב וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת יוֹסֵף פְּרוּשׁ לֹא נִשְׁאַר כִּי אִם גּוּפוֹ שֶׁל יוֹסֵף עָרֹם כִּי הֵסִירוּ אֶת כָּתָּנְתּוֹ שֶׁהוּא הֶחָלוּק עִם כְּתֹנֶת הַפַּסִּים כְּשֶׁהֵסִירוּ מֵעָלָיו בְּלֹא כַּוָּנָה: **וְאוֹמְרוֹ** אֲשֶׁר עָלָיו נִתְכַּוֵּן לְהַגִּיד הַדָּבָר כִּי כְּתֹנֶת הַפַּסִּים הִיא הָיְתָה מַלְבּוּשׁ הָעֶלְיוֹן וְהֵסִירוּ כָּל הַבְּגָדִים וְגַם הֶחָלוּק כֻּלָּם יַחַד עִמָּהּ מֵרֹב הַכַּעַס וְהַשִּׂנְאָה:

בְּשָׂמִים, וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן שַׁעֲוָה. **וּצְרִי** • שָׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף, וְהוּא נָטָף הַנִּמְנֶה עִם סַמְנֵי הַקְּטֹרֶת. **וָלֹט** • לוּטִיתָא שְׁמוֹ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ: שֹׁרֶשׁ עֵשֶׂב וּשְׁמוֹ אשטרוליזא״ה, בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דף ח).

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ:

כו וַאֲמַר יְהוּדָה לַאֲחוֹהִי מָה מָמוֹן מִתַּהֲנֵי לָנָא אֲרֵי נִקְטוֹל יָת אָחוּנָא וּנְכַסֵּי עַל דְּמֵהּ:

רש״י◄ **מַה־בֶּצַע** • מַה מָּמוֹן, כְּתַרְגּוּמוֹ. **וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ** • וְנַעְלִים אֶת מִיתָתוֹ.

(כז) לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו:

כז אֱתוּ וּנְזַבְּנִנֵּהּ לַעַרְבָאֵי וִידָנָא לָא תְהֵי בֵּהּ אֲרֵי אָחוּנָא בִסְרָנָא הוּא וְקַבִּילוּ מִנֵּהּ אֲחוֹהִי:

רש״י◄ **וַיִּשְׁמְעוּ** • ׳וְקַבִּילוּ מִנֵּהּ׳, וְכָל שְׁמִיעָה שֶׁהִיא קַבָּלַת דְּבָרִים כְּגוֹן זֶה, וּכְגוֹן: ״וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו״, ״נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע״, מְתֻרְגָּם ׳וְנְקַבֵּל׳. וְכָל שֶׁהוּא שְׁמִיעַת הָאֹזֶן, כְּגוֹן: ״וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה׳ אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן״, ״וְרִבְקָה שֹׁמַעַת״, ״וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל״, ״שָׁמַעְתִּי אֶת תְּלֻנּוֹת״, כֻּלָּן מְתֻרְגָּם: ׳וּשְׁמָעוּ, וּשְׁמַעַת, וּשְׁמַע, שְׁמִיעַ קֳדָמַי׳.

(כח) וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיְמָה:

כח וַעֲבָרוּ גַּבְרֵי מִדְיָנָאֵי תַּגָּרֵי וּנְגִידוּ וְאַסִּיקוּ יָת יוֹסֵף מִן גֻּבָּא וְזַבִּינוּ יָת יוֹסֵף לַעַרְבָאֵי בְּעֶסְרִין כְּסָף וְאַיְתִיו יָת יוֹסֵף לְמִצְרָיִם:

רש״י◄ **וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים** • זוֹ הִיא שַׁיָּרָא אַחֶרֶת, וְהוֹדִיעֲךָ הַכָּתוּב שֶׁנִּמְכַּר פְּעָמִים הַרְבֵּה. **וַיִּמְשְׁכוּ** • בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר, וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים, וְהַיִּשְׁמְעֵאלִים לַמִּדְיָנִים וְהַמִּדְיָנִים לְמִצְרַיִם. **אור החיים**

(כט) וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

כט וְתָב רְאוּבֵן לְגֻבָּא וְהָא לֵית יוֹסֵף בְּגֻבָּא וּבְזַע יָת לְבוּשׁוֹהִי:

כח) **וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים** וְגוֹ׳. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הִזְכִּיר עֲבָרַת אֲנָשִׁים מִדְיָנִים אַחַר שֶׁלֹּא הָיָה הַמֶּכֶר אֶלָּא לְיִשְׁמְעֵאלִים כְּאוֹמְרוֹ **וַיִּמְכְּרוּ** אֶת יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים. וְכֵן מוּכָח מֵהַכְּתוּבִים לְמַעְלָה (כ״ה) וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים וְגוֹ׳ לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים, אִם כֵּן סִפּוּר **וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים** לֹא נוֹדַע כַּוָּנָתוֹ:

עוֹד רוֹאֲנִי שֶׁאָמַר עוֹד הַכָּתוּב אַחֲרֵי זֶה (ל״ו) וְהַמִּדְיָנִים מָכְרוּ אֹתוֹ וְגוֹ׳ אִם כֵּן מוּכָח כִּי לְמִדְיָנִים מָכְרוּהוּ וְכָתוּב רִאשׁוֹן מַכְחִישׁוֹ. עוֹד אָמַר הַכָּתוּב אַחַר כָּךְ **וַיּוֹסֵף** הוּרַד מִצְרַיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר מְסָרִיס הַיִּשְׁמְעֵאלִים חֲרִי הָעֲמִיד הַמֶּכֶר שֶׁהָיָה לַיִּשְׁמְעֵאלִים כָּאָמוּר בְּתִחִלַּת הָעִנְיָן וְלֹא לַמִּדְיָנִים. וְרַז״ל (ב״ר פ׳ פ״ד) אָמְרוּ מְלַמֵּד שֶׁנִּמְכַּר מִכִּירוֹת הָרִבְּה, וְאֵין מַתְישְׁבִים פְּשָׁטֵי הַכְּתוּבִים בָּזֶה וְהָבֵן:

וְהַנָּכוֹן הוּא כִּי פְּרוּשָׁן שֶׁל דְּבָרִים הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי מִתְּחִלָּה הוֹדִיעַ הַכָּתוּב וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים וְגוֹ׳ וְדִבְרֵי יְהוּדָה שֶׁאָמַר לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים. וְלִהְיוֹת שֶׁאֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים זוֹ אֵינָם סוֹחֲרִים לְהִתְגֹּר בְּכָל מִין קִנְיָן זוּלַת בַּמֶּה שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים וְאֵין מְצִיאוּת שֶׁיִּקְנוּ אֶת יוֹסֵף אֲשֶׁר עַל בֵּן הִזְמִין ה׳ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סוֹחֲרִים פְּרוּשׁ שֶׁמַּפִּירִים כָּל מִין סְחוֹרָה אֲשֶׁר תְּזַדְּמֵן לְקִנּוֹתָהּ לְהַרְוָחָה, וְתֵדַע כִּי הַסּוֹחֵר אֵינוֹ בַּעַל הַכִּיס אֶלָּא בַּעַל הַיְדִיעָה וְהַהֶכֵּר וּבַעַל הַכִּיס יִקְנֶה עַל פִּיו כְּמוֹ שֶׁיְּדוּעַ זֶה בְּפַנּוֹת גְּדוֹלוֹת בָּעוֹלָם, וּבְאֶמְצָעוּת אֵלּוּ הַסּוֹחֲרִים נִגְמַר הַדָּבָר שֶׁל הַמֶּכֶר לַיִּשְׁמְעֵאלִים, וְהוּא שֶׁאָמַר הַכָּתוּב **וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים** סוֹחֲרִים וּבְאֶמְצָעוּתָם מָכְרוּ יוֹסֵף לַיִּשְׁמְעֵאלִים כִּי זוּלָתָם לֹא הָיוּ הַיִּשְׁמְעֵאלִים קוֹנִים. וְהִנֵּה בֵּינָן שֶׁבֵּין שְׁנֵיהֶם הַמִּדְיָנִים וְהַיִּשְׁמְעֵאלִים הָיָה הַמֶּכֶר חֲרִי יֵשׁ לַמִּדְיָנִים חֵלֶק בָּרֶוַח לְצַד כִּי הֵם הַקּוֹנִים וְלַיִּשְׁמְעֵאלִים חֵלֶק בָּרֶוַח לְצַד כִּי הֵם בַּעֲלֵי כִּיסִים אֲשֶׁר נָתְנוּ עֶשְׂרִים כֶּסֶף, וְלָזֶה אָמַר וְהַמִּדְיָנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם וְגוֹ׳ כִּי צַד שֶׁהָיָה לָהֶם חֵלֶק בּוֹ וְגַם הֵם הַיּוֹדְעִים הָעֵרֶךְ הֵם הָיוּ הַמּוֹכְרִים לֹא הַיִּשְׁמְעֵאלִים כִּי אֵינָם בְּקִיאִים בְּשִׁעוּר שָׁוְיוֹ, אֲבָל גּוּפוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיָה בְּיַד הַיִּשְׁמְעֵאלִים כִּי הֵם הָעֲקָרִים שֶׁנָּתְנוּ בּוֹ כַּסְפָּם, וְלָזֶה אָמַר וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר מְסָרִיס הַיִּשְׁמְעֵאלִים דְּקִדֵּק לוֹמַר מִיַּד כִּי בְּיָדָם הָיָה שֶׁהוֹרִידוּהוּ שָׁמָּה וְאֵין מְצִיאוּת לְקִנּוֹתוֹ פּוֹטִיפַר זוּלַת מִפִּי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ, וְגַם לֹא הָיוּ יִשְׁמְעֵאלִים יְכוֹלִין לְמָכְרוֹ הֵם לְבַדָּם מִבְּלִי הַמִּדְיָנִים מִלְּבַד טַעַם שֶׁהֵן הַבְּקִיאִין בְּשָׁוְיוֹ וְיָדְעוּ כַּמָּה שְׁעוּרוֹ גַּם לְצַד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בָּרֶוַח צָרִיךְ שֶׁיִּסְכִּימוּ הֵם עַל הַמֶּכֶר, וְלָזֶה אָמַר הַכָּתוּב שֶׁהַמִּדְיָנִים מָכְרוּ וְלָקְחוּ מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים, וּבָזֶה נִתְיַשְּׁבוּ הַכְּתוּבִים כַּפְתּוֹר וָפֶרַח. וְדִבְרֵי רַז״ל שֶׁאָמְרוּ שֶׁנִּמְכַּר פְּעָמִים רַבּוֹת זֶה דֶּרֶךְ דְּרָשׁ. וְאוּלַי כִּי לִהְיוֹת שֶׁהָיוּ חֲלָקִים הָרַבֶּה בִּלְקִיחָתוֹ יֵחָשֵׁב מְכִירוֹת רַבּוֹת. וּפְשַׁט הַכָּתוּב הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי וְהַדְּרָשָׁה תִּדְרֹשׁ:

וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף. אוּלַי שֶׁאַחַר שֶׁהִפִּילוּהוּ כָּל כָּךְ וּבְזוּהוּ בְּעָרוֹם וּבְהַשְׁלָכָתוֹ לַבּוֹר נָח קְצָת רָגְזָם וְנִתְרַצּוּ בַּעֲצַת יְהוּדָה. וּכְנֶגֶד מַה שֶּׁאָמְרוּ (פָּסוּק כ׳) וְנִרְאֶה מַה יִּהְיוּ חֲלֹמוֹתָיו שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהָיוּ מְבַקְּשִׁים אֵפֶן לִשְׁלֹל בְּהֶחְלֵט הֱיוֹת הַדָּבָר, אוּלַי שֶׁחָשְׁבוּ כִּי בְּאֶמְצָעוּת פְּחִיתוּת זֶה שֶׁמְּכָרוּהוּ חֲרִי הוּא מֵחְלָט לְעֶבֶד יוֹסֵף כִּי הַקּוֹנֵהוּ רִאשׁוֹן חֲרִי הוּא לְעֶבֶד לוֹ וּמִן הַנִּמְנָע לָצֵאת מִתַּחַת יָדוֹ זוּלַת בְּמֶכֶר אַחֵר לַזּוּלַת וּמֵעַתָּה קָנָה שָׁם עַבְדוּת עוֹלָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קה) לְעֶבֶד נִמְכַּר יוֹסֵף, וַחֲרִי הוּא מֵחְלָט הֶחְלֵט גָּמוּר מֻהְשָׁנוֹת לְבֶן חוֹרִין וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מֵעֲלוֹת לְגַדְלָה:

רס"ו◄ **וַיָּשָׁב רְאוּבֵן** • וּבִמְכִירָתוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לֵילֵךְ וּלְשַׁמֵּשׁ אֶת אָבִיו. דָּבָר אַחֵר: עָסוּק הָיָה בְּשַׂקּוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִּלְבֵּל יְצוּעֵי אָבִיו. **אור החיים**

(ל) **וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ וַאֲנִי אָנָה אָנִי בָא:**

ל וְתָב לְוָת אַחוֹהִי וַאֲמַר עוּלֵימָא לֵיתוֹהִי וַאֲנָא לְאָן אֲנָא אָתֵי:

רס"ו◄ **אָנָה אֲנִי־בָא** • אָנָה אֶבְרַח מִצַּעֲרוֹ שֶׁל אַבָּא?.

(לא) **וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֹנֶת בַּדָּם:**

לא וּנְסִיבוּ יָת כְּתוֹנָא דְיוֹסֵף וּנְכִיסוּ צְפִיר בַּר עִזֵּי וּטְבָלוּ יָת כְּתוֹנָא בְּדָמָא:

רס"ו◄ **שְׂעִיר עִזִּים** • דָּמוֹ דּוֹמֶה לְשֶׁל אָדָם. **הַכְּתֹנֶת** • זֶה שְׁמָהּ, וּכְשֶׁהִיא דְּבוּקָה לְתֵבָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן: "כְּתֹנֶת יוֹסֵף", "כְּתֹנֶת פַּסִּים", "כְּתֹנֶת בַּד", נָקוּד 'כְּתֹנֶת'.

(לב) **וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא:**

לב וְשַׁלְחוּ יָת כְּתוֹנָא דְפַסֵּי וְאַיְתִיוּ לְוָת אֲבוּהוֹן וַאֲמָרוּ דָּא אַשְׁפַּחְנָא אִשְׁתְּמוֹדַע כְּעַן הֲכְתוֹנָא דִבְרָךְ הִיא אִם לָא:

(לג) **וַיַּכִּירֶהָ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף:**

לג וְאִשְׁתְּמוֹדַעּ וַאֲמַר כְּתוֹנָא דִבְרִי חַיְתָא בִּישְׁתָּא אֲכָלַתֵּהּ מְקַטֵל קְטִיל יוֹסֵף:

רס"ו◄ **וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי** • הִיא זוֹ. **חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ** • נִצְנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (ב"ר) סוֹפוֹ שֶׁתִּתְגָּרֶה בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר. וְלָמָּה לֹא גִּלָּה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? לְפִי שֶׁהֶחֱרִימוּ וְקִלְלוּ אֶת כָּל מִי שֶׁיְּגַלֶּה, וְשִׁתְּפוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, (תנחומא) אֲבָל יִצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי, אָמַר: 'הָאֵיךְ אֲגַלֶּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְגַלּוֹת לוֹ'?.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות י' עמ' 130)

וְשִׁתְּפוּ לְהַקָּבָ"ה עִמָּהֶם (רש"י לז, לג) הַשָּׁבָטִים חָשְׁשׁוּ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִתְחָרֵט וְיִלְחַץ עַל הַשְּׁאָר לְהַתִּיר אֶת הַחֵרֶם. לָכֵן תָּלוּ אֶת הַחֵרֶם בְּהַקָּבָ"ה, הַיְינוּ שֶׁלֹּא מַתִּירִים אוֹתוֹ אֶלָּא כַּאֲשֶׁר יַסְכִּימוּ לָכָךְ בַּשָּׁמַיִם (וְזֶהוּ שֶׁנָּקַט רַשִׁ"י "עִמָּהֶם", וְלֹא "בַּחֵרֶם"). וּבְסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר גִּלּוּ אֶת הַסּוֹד לְיַעֲקֹב, שֶׁכֵּן קִבְּלוּ סְמָךְ מִשָּׁמַיִם שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לָכָךְ: "רָאָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לוֹ שָׁבָר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הָיְתָה נְבוּאָה מַמָּשׁ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁזֶּה יוֹסֵף" (רש"י מקץ מב, א). אַחֲרֵי סְמָךְ זֶה הָלְכוּ לְחַפֵּשׂ אֶת יוֹסֵף, וּכְשֶׁמְּצָאוּהוּ – סִפְּרוּ לְיַעֲקֹב שֶׁהוּא חַי. **אור החיים**

(לד) **וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֶּל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:**

לד וּבְזַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי וְאָסַר שַׁקָּא בְּחַרְצֵהּ וְאִתְאֲבֵל עַל בְּרֵהּ יוֹמִין סַגִּיאִין:

רס"ו◄ **יָמִים רַבִּים** • כ"ב שָׁנָה, מִשֶּׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ'", וּבֶן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה, וְשֶׁבַע שְׁנֵי הַשָּׂבָע וּשְׁנָתַיִם הָרָעָב כְּשֶׁבָּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הֲרֵי כ"ב שָׁנָה, כְּנֶגֶד כ"ב שָׁנָה שֶׁלֹּא קַיֵּם יַעֲקֹב כִּבּוּד אָב וָאֵם: (מגילה יז) כ' שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּבֵית לָבָן וּב' שָׁנִים בַּדֶּרֶךְ בְּשׁוּבוֹ מִבֵּית לָבָן: שָׁנָה וָחֵצִי בְּסֻכּוֹת וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּבֵית־אֵל, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לְלָבָן: "זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ", לִי הֵן, עָלַי הֵן וְסוֹפִי לְלָקוֹת כְּנֶגְדָּן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כט) **וַיָּשָׁב רְאוּבֵן וְגוֹ'.** צָרִיךְ לָדַעַת מַה שָּׁנָה רְאוּבֵן עַל אֲחִיו בְּאוֹמְרוֹ וַאֲנִי אָנָה וְגוֹ' הֲלֹא גַּם לַעֲצָתוֹ הָיָה יוֹסֵף אָבוּד בַּבּוֹר. וְהֶגֶם שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (כ"ב) לְמַעַן הַצִּיל וְגוֹ' לְהָשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו זֶה הָיָה בְּלִבּוֹ לֹא בְּפִיו אֶל אֶחָיו וְהָרְאָיָה שֶׁאָמַר יְהוּדָה (כ"ו) מַה בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת אָחִינוּ וְגוֹ' אַחַר שֶׁהָיָה בַּבּוֹר הָא לְמַדְתָּ כִּי הַשְׁלָכָתוֹ בַּבּוֹר הָיְתָה לַהֲרִיגָה וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ לְמַעְלָה וּמֵעַתָּה מַה מַּעֲנֶה בִּלְשׁוֹנוֹ הַיֶּלֶד וְגוֹ' וַאֲנִי וְגוֹ': **אָבֵן** כַּוָּנַת רְאוּבֵן הָיא כִּי לְצַד הֱיוֹתוֹ הוּא הַבְּכוֹר אוֹתוֹ יַטְרִיחַ אָבִיו לְלֶכֶת לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְאִם הָיָה בַּבּוֹר הָיָה מְבִיאוֹ מֵת מֵהַחַיּוֹת שֶׁבַּבּוֹר וְהָיָה מְשִׁיב לְאָבִיו הִנֵּה הוּא מֵת חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַתָּה אָנָה יֵלֵךְ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם לְבַקְּשׁוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַאֲנִי אָנָה אָנִי בָא, וְלָזֶה נִתְחַכְּמוּ וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וְגוֹ' וּבָזֶה סָלְקָה לָהּ תַּרְעֻמֶת רְאוּבֵן:

לג) **טָרֹף טֹרַף.** נִתְכַּוְּנוּ לוֹמַר כִּי ב' טְרֵפוֹת נִטְרַף, הָא' שֶׁטָּרְפָתוּ חַיָּה וַהֲרָגָתְתוּ, וְהַב' שֶׁטָּרְפָה גּוּפוֹ לִמְעוֹנָתָהּ שֶׁבָּזֶה נִתְיָאֵשׁ לְבַקֵּשׁ אַחַר עַצְמוֹתָיו לְקָבְרָם. וְזוֹתֵלַת זֶה הָיָה קָשֶׁה לָמָּה לֹא הִשְׁתַּדֵּל יַעֲקֹב לְחַפֵּשׂ אַחַר עַצְמוֹת יוֹסֵף לְקַיֵּם בָּהֶם מִצְוַת קְבוּרָה, וְהֵם הָאַחִים נִתְחַכְּמוּ וְאָמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ פֵּי' לְבַדָּהּ בְּלֹא עֲצָמוֹת עִמָּהּ וּמִזֶּה הִרְגִּישׁ כִּי הַחַיָּה גְּרָרַתּוּ לִמְעוֹנָתָהּ וְלָזֶה לֹא הִטְרִיחָם לְחַפֵּשׂ עוֹד אַחַר עַצְמוֹתָיו:

(לה) וַיָּקֻמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֵד אֶל־בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה וַיֵּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו:

רס״פ ◄ וְכָל־בְּנֹתָיו • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ׳אֲחָיוֹת תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט וּנְשָׁאוּם׳. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: ׳בְּנַעֲנִיּוֹת הָיוּ, אֶלָּא מַהוּ ״וְכָל־בְּנֹתָיו״? כַּלּוֹתָיו, שֶׁאֵין אָדָם נִמְנָע מִלִּקְרֹא לַחֲתָנוֹ, בְּנוֹ, וּלְכַלָּתוֹ, בִּתּוֹ׳. וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם • (ב״ר) אֵין אָדָם מְקַבֵּל תַּנְחוּמִין עַל הַחַי וְסָבוּר שֶׁמֵּת, שֶׁעַל הַמֵּת נִגְזָרָה גְּזֵרָה שֶׁיִּשְׁתַּכַּח מִן הַלֵּב וְלֹא עַל הַחַי. אֵרֵד אֶל־בְּנִי • כְּמוֹ: ׳עַל בְּנִי׳, וְהַרְבֵּה ׳אֶל׳ מְשַׁמְּשִׁין בִּלְשׁוֹן ׳עַל׳: (שמואל ב כא) ״אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים״, (שמואל א ד) ״אֶל הַלֶּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֶל (מות) חֲמִיָּה וְאִישָׁהּ״. אָבֵל שְׁאֹלָה • כִּפְשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן קֶבֶר הוּא: ׳בְּאֶבְלִי אֶקָּבֵר, וְלֹא אֶתְנַחֵם כָּל יָמַי׳. וּמִדְרָשׁוֹ: גֵּיהִנֹּם, סִימָן זֶה הָיָה מְסוּר בְּיָדֵי מִפִּי הַגְּבוּרָה: אִם לֹא יָמוּת אֶחָד מִבָּנַי בְּחַיָּי, מֻבְטָח אֲנִי שֶׁאֵינִי רוֹאֶה גֵּיהִנֹּם. וַיֵּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו • יִצְחָק הָיָה בּוֹכֶה מִפְּנֵי צָרָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אֲבָל לֹא הָיָה מִתְאַבֵּל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי. **אור החיים**

לה וְקָמוּ כָל בְּנוֹתָיו וְכָל בְּנָתָהּ לְנַחֲמוֹתָהּ וְסָרִיב לְקַבָּלָא תַּנְחוּמִין וַאֲמַר אֲרֵי אֵחוֹת לְוַת (עַל) בְּרִי כַּד אֲבֵילָא לִשְׁאוֹל וּבְכָא יָתֵהּ אֲבוּהִי:

(לו) וְהַמְּדָנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים:

לו וּמִדְיָנָאֵי זַבִּינוּ יָתֵהּ לְמִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר רַבָּא דְּפַרְעֹה רַב קָטוֹלָיָא:

רס״פ ◄ הַטַּבָּחִים • שׁוֹחֲטֵי בַּהֲמוֹת הַמֶּלֶךְ.

• יום רביעי י״ז כסלו •

לח (א) וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה:

א וַהֲוָה בְּעִדָּנָא הַהִיא וּנְחַת יְהוּדָה מְלְוַת אֲחוֹהִי וּסְטָא עַד גַּבְרָא עֲדֻלָּמָאָה וּשְׁמֵהּ חִירָה:

רס״פ ◄ וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא • לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשָׁה זוֹ לְכָאן וְהִפְסִיק בְּפָרָשָׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ אֶחָיו מִגְּדֻלָּתוֹ, כְּשֶׁרָאוּ בְּצָרַת אֲבִיהֶם, אָמְרוּ: ׳אַתָּה אָמַרְתָּ לְמָכְרוֹ, אִלּוּ אָמַרְתָּ לַהֲשִׁיבוֹ הָיִינוּ שׁוֹמְעִים לְךָ׳. וַיֵּט • מֵאֵת אֶחָיו. עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי • נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ. **אור החיים**

(ב) וַיַּרְא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ:

ב וַחֲזָא תַּמָּן יְהוּדָה בַּת גְּבַר תַּגָּרָא וּשְׁמֵהּ שׁוּעַ וְנָסְבַהּ וְעַל לְוָתֵהּ:

רס״י ◄ כְּנַעֲנִי • תַּגָּרָא (פסחים נ. ב״ר): **אור החיים**

לה) וַיָּקֻמוּ כָּל בָּנָיו וְגוֹ׳. לֹא הֻזְכַּר כָּאן דִּבְרֵי נֶחָמָה:

וְנִרְאֶה שֶׁכְּוָנַת הַכָּתוּב הוּא כִּי כְּשֶׁרָאוּ בָּנָיו כָּל כָּךְ אֲבֵלוּת וְשֶׁק בְּמָתְנָיו יָמִים רַבִּים אָמְרוּ זֶה יַעֲשֶׂה אָדָם שֶׁמֵּת לוֹ בְּנוֹ יְחִידוֹ אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ יְחִידוֹ אִם הָיוּ לוֹ בָּנִים מֻעָטִים יַקְפִּיד עַל חִסָּרוֹן מֻהֲמַּעַט, לָזֶה נִתְחַכְּמוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁבְּאֶמְצָעוּתוֹ יִתְנַחֵם מֵעַצְמוֹ, וְהוּא שֶׁנִּתְקַבְּצוּ יַחַד כָּל בָּנָיו אַחַד עָשָׂר בָּנִים וְאַחַד עָשָׂר בָּנוֹת וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתָם רַבִּים הֵם וְהָלְכוּ וְעָמְדוּ אֲצָלוֹ וְתִהְיֶה זֹאת נֶחָמָתוֹ, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל כָּךְ בָּנִים וּבָנוֹת אֵין רָאוּי לוֹ לְהִצְטַעֵר כָּל כָּךְ עַל בֵּן קָטָן אִם נֶעְדַּר מִן הַבָּנִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיָּקֻמוּ כָּל בָּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו יַחַד וְקִימָה זוֹ שֶׁל כֻּלָּן יַחַד הִיא לְנַחֲמוֹ כְּשֶׁיִּרְאֶה כִּי רַבּוּ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הוֹעִיל לוֹ דָּבָר זֶה וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר הַטַּעַם כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי פִּי׳ בְּגֶדֶר שֶׁאֵין לִי אֶלָּא הוּא מְיֻחָד כִּי אֵין כְּדֵי בְּכָל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו לְהִתְנַחֵם עָלָיו כִּי אֲהֻבוֹ מִכָּל אֶחָיו לְטַעַם הַיְדוּעַ בְּדִבְרֵי הַזֹּהַר (ח״א קפ.).

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ וַיְמָאֵן וְגוֹ׳ כִּי אֵרֵד וְגוֹ׳ פִּי׳ הֲגַם שֶׁרָאָה שֶׁמֵּאֵן הִנָּחֵם לֹא לָמַד מִזֶּה שֶׁיּוֹסֵף חַי וְאֵין מְקַבְּלִין תַּנְחוּמִין עַל הַחַי כִּי אָמַר טַעַם מְנִיעוּת הַנֶּחָמָה לְצַד טַעַם כִּי אֵרֵד אֶל בְּנִי וְאָמְרוּ ז״ל סִימָן הָיָה מָסוּר בְּיָדוֹ וְכוּ׳ ע״כ: וַיֵּבְךְּ אֹתוֹ. פִּי׳ כְּשֶׁאָמַר דְּבָרָיו חָזַר לִבְכּוֹת עָלָיו. וְרִקְּדֵק לוֹמַר אָבִיו לְשַׁלֵּל כָּל בָּנָיו וְכָל וְגוֹ׳ שֶׁלֹּא בָּכוּ בְּהַזְכָּרָתוֹ כִּי אִם אָבִיו. וְרַז״ל אָמְרוּ (ב״ר פ״ד) שֶׁהוּא יִצְחָק אָבִיו שֶׁל יַעֲקֹב וְהוּא דְּרֹשׁ:

א) וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגוֹ׳. רז״ל אָמְרוּ (סוטה י״ג) שֶׁהוֹרִידוּהוּ אֶחָיו מִגְּדֻלָּתוֹ, וְהַגָּאוֹן ראב״ע אָמַר כִּי טַעֲמוֹ כִּי הַבָּא מִפְּאַת צָפוֹן שֶׁל עוֹלָם לְדָרוֹמוֹ הוּא יוֹרֵד ע״כ. דְּבָרָיו צוֹדְקִים אִם לֹא הָיָה אוֹמֵר הַכָּתוּב תֵּבֶת מֵאֵת אֶחָיו שֶׁמּוֹרֶה בְּאֶצְבַּע כִּי הַיְרִידָה הָיְתָה מֵאֶחָיו, עוֹד אוֹמְרוֹ וַיֵּט עַד אִישׁ וְגוֹ׳, וּלְדִבְרֵי רַז״ל יָבוֹא הַכָּתוּב עַל נָכוֹן כִּי וַיֵּרֶד לְשׁוֹן יְרִידָה יְכַוֵּן וְתֵבֶת וַיֵּט אַצְטָרִיךְ לְגוּפוֹ:

ב) בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי. פֵּרוּשׁ סוֹחֵר וְהַגָּאוֹן הָראב״ע כָּתַב וְיִתָּכֵן שֶׁהוּא כְּמַשְׁמָעוֹ. וַאֲנִי אוֹמֵר כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיִּדְבְּקוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּדָבָר שֶׁהֻקְפִּידוּ עָלָיו אֲבוֹתֵיהֶם שְׁלָשְׁתָּם יַחַד, וּכְאוֹמְרָם בְּפֶסָחִים פ״ג (נ.), וְהַכָּתוּב שָׁמַר אֶת הַדָּבָר בַּמֶּה שֶׁדִּקְדֵּק לוֹמַר בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי פִּי׳ אֲבִיהָ כְּנַעֲנִי וְלֹא הִיא כְּנַעֲנִית בְּאִיזֶה אֹפֶן יִהְיֶה הַדָּבָר אִם לֹא שֶׁתֹּאמַר סוֹחֵר, וְאִלּוּ הָיָה כְּנַעֲנִי מַמָּשׁ וּמוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי עָשָׂה יְהוּדָה דָּבָר בִּלְתִּי הָגוּן כֵּן הָיָה לוֹ לוֹמַר וַיַּרְא שָׁם בַּת כְּנַעֲנִית אוֹ אִשָּׁה כְּנַעֲנִית וְשָׁם אָבִיהָ שׁוּעַ. וְאֵין בָּזֶה תּוֹסָפוֹת תֵּבָה עַל הַמִּכְתָּב אֲשֶׁר כָּתַב, וּלְעִנְיַן גִּלּוּי מִלְּתָא כָּזֶה נֹאמַר לִשְׁתֹּק, וְלִכְתֹּב וַדַּאי: וַיִּקָּחֶהָ. פִּי׳ כְּדִין לְקוּחֵי אִשָּׁה:

(ג) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁלָה׃

ג וְעַדְּיאַת וִילִידַת בַּר וּקְרָא יָת שְׁמֵהּ עֵר׃

(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן׃

ד וְעַדְּיאַת עוֹד וִילִידַת בַּר וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ אוֹנָן׃

(ה) וַתֹּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בִכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ׃

ה וְאוֹסִיפַת עוֹד וִילִידַת בַּר וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ שֵׁלָה וַהֲוָה בְּכְזִיב כַּד יְלִידַת יָתֵהּ׃

רש"י ◂ **וְהָיָה בִּכְזִיב** • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם שֶׁפָּסְקָה מִלֶּדֶת נִקְרָא 'כְּזִיב', לְשׁוֹן: "הָיוּ תְהִיֶה לִי כְּמוֹ אַכְזָב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו", דְּאִם לֹא כֵּן, מַה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ? וּבִבְרֵאשִׁית רַבָּה רָאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שֵׁלָה וְגוֹ'" פָּסְקַת.

(ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר׃

ו וּנְסִיב יְהוּדָה אִתְּתָא לְעֵר בּוּכְרֵהּ וּשְׁמַהּ תָּמָר׃

(ז) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִתֵהוּ יְהוָה׃

ז וַהֲוָה עֵר בּוּכְרָא דִיהוּדָה בִּישׁ קֳדָם יְיָ וַאֲמִיתֵהּ יְיָ׃

רש"י ◂ **רַע בְּעֵינֵי ה'** • כְּרָעָתוֹ שֶׁל אוֹנָן, מַשְׁחִית זַרְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עֵר, מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עֵר מַשְׁחִית זַרְעוֹ? כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר וַיַּכְחִישׁ יָפְיָהּ.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ׃

ח וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוּל לְוַת אִתַּת אָחוּךְ וְיַבֵּם יָתַהּ וַאֲקֵים זַרְעָא לְאָחוּךְ׃

רש"י ◂ **וְהָקֵם זֶרַע** • הַבֵּן יִקָּרֵא עַל שֵׁם הַמֵּת.

(ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן־זֶרַע לְאָחִיו׃

ט וְיָדַע אוֹנָן אֲרֵי לָא לֵהּ יְהֵי זַרְעָא וַהֲוָה כַּד עָלִיל לְוַת אִתַּת אָחוּהִי וּמְחַבֵּל אַרְחֵהּ עַל אַרְעָא בְּדִיל דְּלָא לְקַיָּמָא זַרְעָא לַאֲחוּהִי׃

רש"י ◂ **וְשִׁחֵת אַרְצָה** • דָּשׁ מִבַּפְנִים וְזוֹרֶה מִבַּחוּץ (ב"ר).

(י) וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם־אֹתוֹ׃

י וּבְאִישׁ קֳדָם יְיָ דִּי עֲבַד וַאֲמִית אַף יָתֵהּ׃

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית־אָבִיךְ עַד־יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ׃

יא וַאֲמַר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלְתֵּהּ תִּיבִי אַרְמְלָא בֵּית אֲבִיךְ עַד דִּרְבָא שֵׁלָה בְּרִי אֲרֵי אֲמַר דִּלְמָא יְמוּת אַף הוּא כְּאָחֹהִי וַאֲזָלַת תָּמָר וִיתִיבַת בֵּית אֲבוּהָא׃

רש"י ◂ **כִּי אָמַר** וְגוֹ' • כְּלוֹמַר, הוֹחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקֹשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׂיאָהּ לוֹ. **כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת** • מֻחְזֶקֶת הִיא זוֹ שֶׁיָּמוּתוּ אֲנָשֶׁיהָ (יבמות לד).

(יב) וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אֵשֶׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גֹּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה׃

יב וּסְגִיאוּ יוֹמַיָּא וּמִתַּת בַּת שׁוּעַ אִתַּת יְהוּדָה וְאִתְנַחֵם יְהוּדָה וּסְלִיק עַל גּוֹזְזֵי עָנֵהּ הוּא וְחִירָה רַחֲמֵהּ עֲדֻלָּמָאָה לְתִמְנָת׃

רש"י ◂ **עַל־גֹּזְזֵי צֹאנוֹ** • וַיַּעַל תִּמְנָתָה לַעֲמֹד עַל גֹּזְזֵי צֹאנוֹ.

(יג) וַיֻּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיךְ עֹלֶה תִמְנָתָה לָגֹז צֹאנוֹ׃

יג וְאִתְחֲוָא לְתָמָר לְמֵימַר הָא חֲמוּךְ סָלֵק לְתִמְנָת לְמֵיגַז עָנֵהּ׃

רש"י ◂ **עֹלֶה תִמְנָתָה** • וּבְשִׁמְשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: (שופטים יד) "וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְגוֹ'", תִּמְנָתָה בְּשִׁפּוּעַ הָהָר הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת: עוֹלִין לָהּ מִכָּאן, וְיוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן.

(יד) וַתָּסֶר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתִּתְעַלָּף וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאֲתָה כִּי־גָדַל שֵׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:

יד וַאֲעַדְיַאת לְבוּשֵׁי אַרְמְלוּתַהּ מִנַּהּ וְאִתְכַּסְיַאת בְּעִיפָּא וְאִתְקַנַּת וְיָתְבַת בְּפָרְשׁוּת עֵינַיִן דִּי עַל אֹרַח תִּמְנָת אֲרֵי חָזַת אֲרֵי רְבָא שֵׁלָה וְהִיא לָא אִתְיְהִיבַת לֵהּ לְאָנְתוּ:

רס"י ◂ **וַתִּתְעַלָּף** • כִּסְּתָה פָּנֶיהָ שֶׁלֹּא יַכִּיר בָּהּ. **וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם** • בְּפִתְיחַת עֵינַיִם, בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים שֶׁעַל דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: (סוטה י) בְּפִתְחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל עֵינַיִם מְצַפּוֹת לִרְאוֹתוֹ. **כִּי רָאֲתָה כִּי־גָדַל שֵׁלָה וְגוֹ'** • לְפִיכָךְ הִפְקִירָה עַצְמָהּ אֵצֶל יְהוּדָה, שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בָּנִים. **אור החיים**

(טו) וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ:

טו וַחֲזָאַהּ יְהוּדָה וְסַשְׁבַהּ כְּנָפְקַת בָּרָא אֲרֵי כַּסְיַאת אַפָּהָא:

רס"י ◂ **וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה** • לְפִי שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים. **כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ** • וְלֹא יָכֹל לִרְאוֹתָהּ וּלְהַכִּירָהּ. וּמִדְרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ: "כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ", כְּשֶׁהָיְתָה בְּבֵית חֲמִיהָ הָיְתָה צְנוּעָה, לְפִיכָךְ לֹא חֲשָׁדָהּ.

(טז) וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבָה־נָּא אָבוֹא אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִוא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּן־לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי:

טז וּסְטָא לְוָתַהּ לְאָרְחָא וַאֲמַר הָבִי כְעַן אֵיעוֹל לְוָתִיךְ אֲרֵי לָא יָדַע אֲרֵי כַלְּתַהּ הִיא וַאֲמֶרֶת מָה תִּתֵּן לִי תֵּיעוֹל לְוָתִי:

רס"י ◂ **וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ** • מִדֶּרֶךְ שֶׁהָיָה בָּהּ נָטָה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִיא בָּהּ, וּבִלְשׁוֹן לָעֲז"ז דשטורני"ר. **הָבָה־נָּא** • הָכִינִי עַצְמֵךְ וְדַעְתֵּךְ לְכָךְ. כָּל לְשׁוֹן 'הָבָה' לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, חוּץ מִמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְתַרְגְּמוֹ בִּלְשׁוֹן נְתִינָה, וְאַף אוֹתָן שֶׁל הַזְמָנָה קְרוֹבִים לִלְשׁוֹן נְתִינָה הֵם.

(יז) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֵרָבוֹן עַד שָׁלְחֵךְ:

יז וַאֲמַר אֲנָא אֲשַׁלַּח גְּדִי בַר עִזֵּי מִן עָנָא וַאֲמֶרֶת אִם תִּתֵּן מַשְׁכּוֹנָא עַד דְּתִשְׁלַח:

רס"י ◂ **עֵרָבוֹן** • מַשְׁכּוֹן.

(יח) וַיֹּאמֶר מָה הָעֵרָבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן־לָךְ וַתֹּאמֶר חֹתָמְךָ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן־לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ:

יח וַאֲמַר מָה מַשְׁכּוֹנָא דִּי אֶתֵּן לָךְ וַאֲמֶרֶת עִזְקָתָךְ וְשׁוּשְׁפְּךָ וְחוּטָרָךְ דִּי בִידָךְ וִיהַב לַהּ וְעַל לְוָתַהּ וְעַדְיַאת לֵהּ:

רס"י ◂ **חֹתָמְךָ וּפְתִילֶךָ** • 'עִזְקָתָךְ וְשׁוּשְׁפְּךָ' טַבַּעַת שֶׁאַתָּה חוֹתֵם בָּהּ, וְשִׂמְלָתְךָ שֶׁאַתָּה מִתְכַּסֶּה בָּהּ. **וַתַּהַר לוֹ** • גְּבוֹרִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, צַדִּיקִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 331)

טַבַּעַת שֶׁאַתָּה חוֹתֵם בָּהּ וְשִׂמְלָתְךָ שֶׁאַתָּה מִתְכַּסֶּה בָּהּ (רש"י לח, יח) תָּמַר רָצְתָה לְהַבְטִיחַ שֶׁיְּהוּדָה יַעֲמֹד בְּדִבּוּרוֹ. לָכֵן לֹא בִּקְּשָׁה מִמֶּנּוּ טַבַּעַת וְשִׂמְלָה סְתָם, שֶׁהֵם חֲפָצִים נִפּוֹצִים, אֶלָּא אֶת חוֹתָמוֹ הַמְּיֻחָד וְאֶת בִּגְדוֹ הַמְּיֻחָד (שֶׁלָּבֵשׁ לְאוֹת חֲשִׁיבוּת) - "**שֶׁאַתָּה** חוֹתֵם בָּהּ . . **שֶׁאַתָּה** מִתְכַּסֶּה בָּהּ".

(יט) וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ וַתָּסַר צְעִיפָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ:

יט וְקָמַת וַאֲזָלַת וְאַעְדְיַאת עֵיפַהּ מִנַּהּ וּלְבֵישַׁת לְבוּשֵׁי אַרְמְלוּתַהּ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יד) **כִּי רָאֲתָה וְגוֹ' וְהִיא וְגוֹ'.** צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר וְהִיא וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר וְלֹא נִתְּנָה וְגוֹ' וְהַדָּבָר מוּבָן שֶׁעָלֶיהָ הוּא אוֹמֵר. וְאוּלַי כִּי ב' דְּבָרִים אָמַר הַכָּתוּב הָאֶחָד כִּי רָאֲתָה כִּי גָּדַל שֵׁלָה וְהַדָּבָר מוּבָן שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲמִיהָ שֶׁאָמַר עַד יִגְדַּל וְגוֹ' כִּי עוֹדֶנָּה בְּבֵית אָבִיהָ, וְהַב' וְהִיא לֹא נִתְּנָה וְגוֹ' פֵּרוּשׁ שֶׁרָאֲתָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי שֶׁתִּנָּתֵן הִיא לוֹ לְאִשָּׁה, וְלָזֶה עָמְדָה וְעָשְׂתָה וְהִצְלִיחָה.

(כ) וַיִּשְׁלַ֣ח יְהוּדָ֗ה אֶת־גְּדִ֙י הָֽעִזִּ֤ים בְּיַד֙ רֵעֵ֣הוּ הֶֽעֲדֻלָמִ֔י לָקַ֖חַת הָֽעֵרָבֹ֑ן מִיַּ֣ד הָֽאִשָּׁ֔ה וְלֹ֥א מְצָאָֽהּ׃

כ וְשַׁדַּר יְהוּדָה יָת גַּדְיָא בַּר עִזֵּי בִּידָא דְּרֵעוּהִי עֲדֻלָמָאָה לְמִסַּב מַשְׁכּוֹנָא מִידָא דְּאִתְּתָא וְלָא אַשְׁכְּחַהּ׃

(כא) וַיִּשְׁאַ֣ל אֶת־אַנְשֵׁ֣י מְקֹמָ֔הּ לֵאמֹ֕ר אַיֵּ֥ה הַקְּדֵשָׁ֖ה הִ֑וא בָּעֵינַ֣יִם עַל־הַדָּ֔רֶךְ וַיֹּאמְר֕וּ לֹא־הָֽיְתָ֥ה בָזֶ֖ה קְדֵשָֽׁה׃

כא וּשְׁאִיל יָת אֲנָשֵׁי אַתְרַהּ לְמֵימַר לְאָן מְקַדְּשְׁתָּא הִיא בְּעֵינִין עַל אָרְחָא וַאֲמָרוּ לֵית הָכָא מְקַדְּשְׁתָּא׃

רס"י ◂ הַקְּדֵשָׁה • מְקֻדֶּשֶׁת וּמְזֻמֶּנֶת לִזְנוּת.

(כב) וַיָּ֣שָׁב אֶל־יְהוּדָ֗ה וַיֹּאמֶר֙ לֹ֣א מְצָאתִ֔יהָ וְגַ֥ם אַנְשֵׁ֖י הַמָּק֑וֹם אָמְר֗וּ לֹא־הָֽיְתָ֥ה בָזֶ֖ה קְדֵשָֽׁה׃

כב וְתָב לְוָת יְהוּדָה וַאֲמַר לָא אַשְׁכְּחִיתַהּ וְאַף אֲנָשֵׁי אַתְרָא אֲמָרוּ לֵית הָכָא מְקַדְּשְׁתָּא׃

(כג) וַיֹּ֣אמֶר יְהוּדָ֗ה תִּקַּח־לָ֤הּ פֶּן־נִֽהְיֶ֙ה לָבֻ֔ז הִנֵּ֥ה שָׁלַ֖חְתִּי הַגְּדִ֣י הַזֶּ֑ה וְאַתָּ֖ה לֹ֥א מְצָאתָֽהּ׃

כג וַאֲמַר יְהוּדָה תִּפַּח לַהּ דִּילְמָא נְהֵי לְחוֹפְיָא שַׁדַּרִית גַּדְיָא הָדֵין וְאַתְּ לָא אַשְׁכְּחַתַּהּ׃

רס"י ◂ תִּקַּח־לָהּ • יִהְיֶה שֶׁלָּהּ מַה שֶּׁבְּיָדָהּ. פֶּן נִהְיֶה לָבוּז • אִם תְּבַקְּשֶׁנָּה עוֹד יִתְפָּרְסֵם הַדָּבָר וְיִהְיֶה גְּנַאי, כִּי מֶה עָלַי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמֵּת דְּבָרַי. הִנֵּה שָׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה • לְפִי שֶׁרְמָה יְהוּדָה אֶת אָבִיו בִּגְדֵי עִזִּים שֶׁהִטְבִּיל כְּתֹנֶת יוֹסֵף בְּדָמוֹ, רִמּוּהוּ גַּם אוֹתוֹ בִּגְדֵי עִזִּים (ב"ר).

(כד) וַיְהִי֙ ׀ כִּמְשֻׁלָּ֣שׁ חֳדָשִׁ֔ים וַיֻּגַּ֥ד לִֽיהוּדָ֖ה לֵאמֹ֑ר זָנְתָ֣ה תָּמָ֔ר כַּלָּתֶ֖ךָ וְגַם֙ הִנֵּ֣ה הָרָ֔ה לִזְנוּנִ֑ים וַיֹּ֣אמֶר יְהוּדָ֔ה הוֹצִיאוּהָ֖ וְתִשָּׂרֵֽף׃

כד וַהֲוָה כְּתִלְתּוּת יַרְחַיָּא וְאִתְחַוָּא לִיהוּדָה לְמֵימַר זַנְיַת תָּמָר כַּלְתָּךְ וְאַף הָא מַעְדְּיָא לִזְנוּתָא וַאֲמַר יְהוּדָה אַפְקוּהִי וְתִתּוֹקָד׃

רס"י ◂ כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים • (נדה מג) רֻבּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן וְרֻבּוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן וְאֶמְצָעִי שָׁלֵם, וּלְשׁוֹן "כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים", כְּהִשְׁתַּלֵּשׁ הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: (אסתר ט) "וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת", "מִשְׁלַח יָדָם", וְכֵן תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: 'כִּתְלָתוּת יַרְחַיָּא'. הָרָה לִזְנוּנִים • שֵׁם דָּבָר: מְעֻבֶּרֶת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הָרָה", וּכְמוֹ: "בָּרָה כַּחַמָּה". וְתִשָּׂרֵף • אָמַר אֶפְרַיִם מְקֻשָּׁאָה מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בְּתוֹ שֶׁל שֵׁם הָיְתָה, שֶׁהוּא כֹּהֵן, לְפִיכָךְ דָּנוּהָ בִּשְׂרֵפָה. **אור החיים**

(כה) הִ֣וא מוּצֵ֔את וְהִ֣יא שָׁלְחָ֔ה אֶל־חָמִ֖יהָ לֵאמֹ֑ר לְאִ֗ישׁ אֲשֶׁר־אֵ֤לֶּה לּוֹ֙ אָנֹכִ֣י הָרָ֔ה וַתֹּ֕אמֶר הַכֶּר־נָ֗א לְמִ֤י הַֽחֹתֶ֙מֶת֙ וְהַפְּתִילִ֔ים וְהַמַּטֶּ֖ה הָאֵֽלֶּה׃

כה הִיא מִתַּפְּקָא וְהִיא שָׁלְחַת לַחֲמוּתָהּ לְמֵימַר לְגַבֵּר דִּי אִלֵּין דִּילֵהּ מִנֵּהּ אֲנָא מַעְדְּיָא וַאֲמָרַת אִשְׁתְּמוֹדַע כְּעַן לְמַן עִזְקָתָא וְשׁוּשְׁפָּא וְחוּטְרָא הָאִלֵּין׃

רס"י ◂ הִוא מוּצֵאת • לְיִשָּׂרֵף. וְהִיא שָׁלְחָה אֶל־חָמִיהָ • לֹא רָצְתָה לְהַלְבִּין פָּנָיו וְלוֹמַר: 'מִמְּךָ אֲנִי מְעֻבֶּרֶת', אֶלָּא "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ", אָמְרָה: 'אִם יוּדָה מַעֲצָמוֹ, יוֹדֶה, וְאִם לָאו, יִשְׁרְפוּנִי וְאַל אַלְבִּין פָּנָיו'. מִכָּאן אָמְרוּ: 'נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּפּוֹלוּהוּ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים'. הַכֶּר־נָא • אֵין 'נָא' אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה: 'הַכֵּר־נָא בּוֹרְאֵךְ וְאַל תְּאַבֵּד שָׁלֹשׁ נְפָשׁוֹת'.

(כו) וַיַּכֶּר֙ יְהוּדָ֔ה וַיֹּאמֶ֕ר צָדְקָ֥ה מִמֶּ֖נִּי כִּי־עַל־כֵּ֣ן לֹא־נְתַתִּ֑יהָ לְשֵׁלָ֥ה בְנִ֖י וְלֹא־יָסַ֥ף עוֹד֙ לָדַ֣עַת אֹתָ֔הּ׃

כו וְאִשְׁתְּמוֹדַע יְהוּדָה וַאֲמַר זַכָּאָה מִנִּי מַעְדְּיָא אֲרֵי עַל כֵּן לָא יְהָבְתַּהּ לְשֵׁלָה בְּרִי וְלָא אוֹסִיף עוֹד לְמִידְעַהּ׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְצֵא וּלְמַד מַה יָּצָא מִמֶּנָּה לָעוֹלָם מִנָּשִׁים בָּאוֹהֶל תְּבָרֵךְ׃

כד) **הוֹצִיאוּהָ וְתִשָּׂרֵף.** הַשַּׁעַם מִשּׁוּם דְּבֵית דִּין שֶׁל שָׁם גָּזְרוּ עַל זְנוּת עִם הָאֻמּוֹת כְּאוֹמְרָם בְּע"ז דַּף ל"ו, וּמַשְׁמָע אֲפִי' אֵין שָׁם אִסּוּר עֶרְוָה לֹא הָאֻסְּרָה לִבְנֵי נֹחַ וְלֹא הָאֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי כֵן גָּזְרוּ עָלֶיהָ, וְאוּלַי כִּי מְסֹרֶת הָיְתָה בְּיָדָם לִגְזֹר גְּזֵרוֹת וְלַהֲרֹג הָעוֹבֵר עַל הַגְּזֵרָה. וְלָזֶה כְּשֶׁיָּדַע כִּי עִמּוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים נִפְטָרָה כִּי הַגְּזֵרָה הָיְתָה עַל זְנוּת גּוֹי דַּוְקָא. וְאֵין בָּזֶה גַּם כֵּן אִסּוּר עֶרְוָה כִּי כֻּלָּתוֹ מֻתֶּרֶת לְבֶן נֹחַ. וּלְפִי דִּבְרֵיהֶם שֶׁאָמְרוּ (סוֹטָה י:) וְלֹא יָסַף לְדַעְתָּהּ שֶׁלֹּא פָּסַק מִמֶּנָּה עוֹד חֲרִי זֶה מַגִּיד כִּי הָאָב הָיָה מְיַבֵּם לְכַלָּתוֹ׃

רס״י ◂ **צָדְקָה** • בִּדְבָרֶיהָ. **מִמֶּנִּי** • הִיא מְעֻבֶּרֶת. וְרַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה דָּרְשׁוּ שֶׁיָּצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: ׳מִמֶּנִּי וּמֵאִתִּי יָצְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שֶׁהָיְתָה צְנוּעָה בְּבֵית חָמִיהָ, גָּזַרְתִּי שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה מְלָכִים, וּמִשֶּׁבֶט יְהוּדָה גָּזַרְתִּי לְהַעֲמִיד מְלָכִים בְּיִשְׂרָאֵל׳. **כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיהָ** • כִּי בְּדִין עָשְׂתָה עַל אֲשֶׁר לֹא נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְּנִי. **וְלֹא־יָסַף עוֹד** • יֵשׁ אוֹמְרִים: ׳לֹא הוֹסִיף׳, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: ׳לֹא פָּסַק׳, וַחֲבֵרוֹ גַּבֵּי אֶלְדָּד וּמֵידָד: ״וְלֹא יָסָפוּ״, וּמְתַרְגְּמִינַן: ׳וְלָא פְּסָקוּ׳. **אור החיים**

(כז) **וַיְהִי בְּעֵת לִדְתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ:**

כז וַהֲוָה בְּעִדַּן דְּמִילַדַּהּ וְהָא תְיוֹמִין בִּמְעָהָא:

רס״י ◂ **בְּעֵת לִדְתָּהּ** • וּבְרִבְקָה הוּא אוֹמֵר: ״וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת״, לְהַלָּן לִמְלֵאִים, וְכָאן לַחֲסֵרִים. **וְהִנֵּה תְאוֹמִים** • מָלֵא, וּלְהַלָּן: ״תוֹמִים״, חָסֵר. לְפִי שֶׁהָאֶחָד רָשָׁע, אֲבָל אִלּוּ שְׁנֵיהֶם צַדִּיקִים.

(כח) **וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן־יָד וַתִּקַּח הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה:**

כח וַהֲוָה בְּמֵילַדַּהּ וִיהַב יָדָא וּנְסִיבַת חַיְתָא וּקְטָרַת עַל יְדֵהּ זְהוֹרִיתָא לְמֵימַר דֵּין נָפַק קַדְמָאָה:

רס״י ◂ **וַיִּתֵּן־יָד** • הוֹצִיא הָאֶחָד יָדוֹ לַחוּץ וּלְאַחַר שֶׁקָּשְׁרָה עַל יָדוֹ הַשֵּׁנִי, הֶחֱזִירָהּ. **אור החיים**

(כט) **וַיְהִי ׀ כְּמֵשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ:**

כט וַהֲוָה כַּד אֲתִיב יְדֵהּ וְהָא נְפַק אֲחוּהִי וַאֲמֶרֶת מָה תְקוֹף סַגִּי עֲלָךְ לְמִתְקָף וּקְרָא שְׁמֵהּ פָּרֶץ:

רס״י ◂ **פָּרַצְתָּ** • חָזַקְתָּ עָלֶיךָ חֹזֶק. **אור החיים**

(ל) **וְאַחַר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח:**

ל וּבְתַר כֵּן נְפַק אֲחוּהִי דִּי עַל יְדֵהּ זְהוֹרִיתָא וּקְרָא שְׁמֵהּ זָרַח:

רס״י ◂ **אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשָּׁנִי** • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאן כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה חֲרָמִים שֶׁמָּעַל עָכָן שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כְּנֶגֶד ד׳ דְּבָרִים שֶׁלָּקַח: אַדֶּרֶת שִׁנְעָר, וּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כֶּסֶף שֶׁל מָאתַיִם שְׁקָלִים וּלְשׁוֹן זָהָב (ב״ר). **וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח** • עַל שֵׁם זְרִיחַת מַרְאִית הַשָּׁנִי.

◆ יום חמישי י״ח כסלו ◆

לט (א) **וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרַיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרְדֻהוּ שָׁמָּה:**

א וְיוֹסֵף אִתְּחַת לְמִצְרַיִם וְזַבְּנֵהּ פּוֹטִיפַר רַבָּא דְּפַרְעֹה רַב קָטוֹלַיָּא גְּבַר מִצְרָאָה מִידָּא דַּעֲרַבָּאֵי דִּי אֲחִתּוּהִי לְתַמָּן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כו) **צָדְקָה מִמֶּנִּי.** לְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה כִּי מַה שֶּׁפָּסְקוּ דִּינָהּ לִשְׂרֵפָה הָיָה לְצַד שֶׁבֵּית דִּינוֹ שֶׁל שָׁם גָּזְרוּ עַל זְנוּת הַגּוֹי, אֲחַר שֶׁנִּתְגַּלָּה שֶׁעִם יְהוּדָה זְנָתָה הִיא יוֹתֵר צְדָקָת מִיהוּדָה כִּי יְהוּדָה לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִיא וּבְחֻזְקַת גּוֹיָה הָיְתָה וּבָא עָלֶיהָ וְעָבַר עַל גְּזֵרַת בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שָׁם וְהוּא אוֹמְרוֹ צְדָקָה מִמֶּנִּי. וְזֶה הוּא שִׁעוּר הַכָּתוּב צְדָקָה בִּדְבָרֶיהָ וּמִמֶּילָּא צְדָקָה בִּדִינָהּ וְעוֹד לָהּ שֶׁהִיא יוֹתֵר מִמֶּנִּי בְּצִדְקוּת מִטַּעַם שֶׁכָּתַבְתִּי. וְלֹא נִתְחַיֵּב יְהוּדָה עַל הוֹדָאָתוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּחֻזְקַת גּוֹיָה כֵּיוָן שֶׁכְּפִי הָאֱמֶת לֹא גּוֹיָה הָיְתָה, וְדָבָר זֶה דּוֹמֶה לַמִּתְבַּוֵּן לֶאֱכֹל חֲתִיכַת חֵלֶב וְעָלָה בְּיָדוֹ חֲתִיכַת שֻׁמָּן. וְאִם תֹּאמַר סוֹף כָּל סוֹף בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה שֶׁבְּחֻזְקַת גּוֹיָה בָּא עָלֶיהָ לָמָּה עָבַר עַל גְּזֵרַת בֵּית דִּין. לָזֶה כְּבָר תִּרְצוּ רַז״ל (ב״ר פ׳ פ״ה) כִּי מַה׳ מִצְעֲדֵי גֶּבֶר וְתִקֵּן עֲלִילוֹת לְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, וְצֵא וּלְמַד מִמַּה שֶּׁפָּרַשְׁנוּ בְּפָרָשַׁת וַיְחִי בַּפָּסוּק (מ״ט ט׳) גּוּר אַרְיֵה וְגוֹ׳: **כִּי** עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיהָ וְגוֹ׳. פֵּי׳ לְפִי מַה שֶּׁאָמַר צָדְקָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי גָּמַר אֹמֶר כִּי גַּם לֹא עָשְׂתָה פְּרִיצוּת. כִּי עַצְמָהּ עַל אֲשֶׁר לֹא נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְּנִי רָאֲתָה כִּי אֲבָדָה תִּקְוָתָהּ לָזֶה עָשְׂתָה הַדָּבָר הַזֶּה: **אוֹ** יְרֵאָה לוֹמַר כִּי הוּא הַגּוֹרֵם לָהּ לַעֲשׂוֹת כֵּן לְצַד שֶׁלֹּא נְתָנָהּ לְשֵׁלָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ צְדָקָה הִיא בְּמַעֲשֶׂיהָ וּמִמֶּנִּי פֵּי׳ מִצִּדִּי אֲנִי הָיִיתִי סִבָּה לָהּ כִּי לֹא נְתַתִּיהָ וְגוֹ׳:

כח) **עַל יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר.** פֵּי׳ נִצְנְצָה בַּמְיַלֶּדֶת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְעָשְׂתָה וְלֹא יָדְעָה מֶה עָשְׂתָה, הִיא קָשְׁרָה עַל יָדוֹ שָׁנִי וְזֶה רוֹמֵז כִּי הוּא שֵׁנִי לֹא רִאשׁוֹן אֲבָל הִיא אָמְרָה כִּי זֶה יָצָא רִאשׁוֹנָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשׁנָה פֵּי׳ הִיא אָמְרָה כֵּן אֲבָל כְּפִי הָאֱמֶת לְהֶפֶךְ יַגִּיד שֵׁם הַסְּתִימָן כִּי יֵשׁ אֵם לַמָּסֹרֶת:

כט) **מַה פָּרַצְתָּ וְגוֹ׳.** פֵּי׳ כִּי לְהִיוֹת שֶׁיֵּד הָרִאשׁוֹן תַּגִּיד כִּי הוּא הַקָּרוֹב לָצֵאת קֹדֶם אָחִיו וְאַף עַל פִּי כֵן דָּחָפוֹ זֶה לָרִאשׁוֹן וְסָתַר הַעֲמָדָתוֹ קֹדֶם לוֹ זֶה יַגִּיד הַדְּרָגָה גְּדוֹלָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ מַה פָּרַצְתָּ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קו) מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ וְגוֹ׳ וְאוֹמְרוֹ עָלֶיךָ פָּרֶץ מִפָּרָשַׁת דְּבָרֶיהָ מַה הִיא הַפִּרְצָה שֶׁעָשָׂה וְאָמְרָה עָלֶיךָ פָּרֶץ פִּרוּשׁ כִּי הַנּוֹתֵן יָד יַגִּיד כִּי הוּא בָּא עָלָיו בַּהַזְרָעָה כִּי הַנִּכְנָס אַחֲרוֹן בַּזֶּרַע יוֹצֵא רִאשׁוֹן וְאִם כֵּן הוּא בָּא עָלָיו וּפָרַץ גְּדֵרוֹ וְיָצָא רִאשׁוֹן, וְהוּא אוֹמְרוֹ עָלֶיךָ פָּרֶץ וְהָבֵן. וּכְפִי זֶה פֶּרֶץ רִאשׁוֹן בְּהַזְרָעָה וְרִאשׁוֹן בְּלֵדָה כִּי לוֹ הַמְּלוּכָה נְסוּכָה תְּכוֹן עוֹלָם:

רס״ו◂ **וְיוֹסֵף הוּרַד** • חוֹזֵר לְעִנְיָן רִאשׁוֹן, אֶלָּא שֶׁהִפְסִיק בּוֹ כְּדֵי לִסְמֹךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לִמְכִירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לוֹמַר לְךָ שֶׁבִּשְׁבִילוֹ הוֹרִידוּהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ. וְעוֹד, כְּדֵי לִסְמֹךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפַר לְמַעֲשֵׂה תָּמָר, לוֹמַר לְךָ, מַה זּוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, אַף זוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁרָאֲתָה בְּאִצְטְרוֹלוֹגִין שֶׁלָּהּ שֶׁעֲתִידָה לְהַעֲמִיד בָּנִים מֻמָּנוּ, וְאֵינָהּ יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבִּתָּהּ.

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי׃ אור החיים

ב וַהֲוָה מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדֵּהּ דְּיוֹסֵף וַהֲוָה גְּבַר מַצְלָח וַהֲוָה בְּבֵית רִבּוֹנֵהּ מִצְרָאָה׃

(ג) וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ׃

ג וַחֲזָא רִבּוֹנֵהּ אֲרֵי מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדֵּהּ וְכֹל דִּי הוּא עָבֵד יְיָ מַצְלַח בִּידֵהּ׃

רס״ז◂ **כִּי ה׳ אִתּוֹ** • שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו (ב״ר).

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיְשָׁרֶת אֹתוֹ וַיַּפְקִדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ׃

ד וְאַשְׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינוֹהִי וְשַׁמֵּשׁ קָדָמוֹהִי וּמַנְיֵהּ עַל בֵּיתֵהּ וְכָל דִּי אִית לֵהּ מְסַר בִּידֵהּ׃

רס״ח◂ **וְכָל־יֶשׁ־לוֹ** • חֲרֵי לָשׁוֹן קֻצָּר, חָסֵר ״אֲשֶׁר״.

(ה) וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה׃

ה וַהֲוָה מֵעִדַּן דְּמַנִּי יָתֵהּ בְּבֵיתֵהּ וְעַל כָּל דִּי אִית לֵהּ וּבָרִיךְ יְיָ יָת בֵּית מִצְרָאָה בְּדֵיל יוֹסֵף וַהֲוָה בִּרְכְתָא דַיְיָ בְּכָל דִּי אִית לֵהּ בְּבֵיתָא וּבְחַקְלָא׃

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה כִּי אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה׃

ו וּשְׁבַק כָּל דִּי לֵהּ בִּידָא דְיוֹסֵף וְלָא יָדַע עִמֵּהּ מִדַּעַם אֱלָהִין לַחְמָא דִּי הוּא אָכֵל וַהֲוָה יוֹסֵף שַׁפִּיר בְּרִיוָא וְיָאֵי בְּחֶזְוָא׃

רס״ט◂ **וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מְאוּמָה** • לֹא הָיָה נוֹתֵן לִבּוֹ לְכָלוּם. **כִּי אִם־הַלֶּחֶם** • הִיא אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא שֶׁדִּבֵּר בְּלָשׁוֹן נְקִיָּה. **וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תֹאַר** • כֵּיוָן שֶׁרָאָה עַצְמוֹ מוּשָׁל, הִתְחִיל אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְסַלְסֵל בִּשְׂעָרוֹ. (ב״ר) אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: ״אָבִיךָ מִתְאַבֵּל, וְאַתָּה מְסַלְסֵל בִּשְׂעָרְךָ? אֲנִי מְגָרֶה בְּךָ אֶת הַדֹּב״, מִיָּד:

◆ יום שישי י״ט כסלו ◆

(ז) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי׃

ז וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וּזְקָפַת אִתַּת רִבּוֹנֵהּ יָת עֵינָהָא לְיוֹסֵף וַאֲמָרַת שְׁכוֹב עִמִּי׃

רע״א◂ **וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו** וְגוֹ׳ • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ״אַחַר״, סָמוּךְ.

(ח) וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי מַה־בַּבָּיִת וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדִי׃

ח וְסָרֵיב וַאֲמַר לְוַת אִתַּת רִבּוֹנֵהּ הָא רִבּוֹנִי לָא יְדַע עִמִּי מָה דִּבְבֵיתָא וְכֹל דִּי אִית לֵהּ מְסַר בִּידִי׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ב) **וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגוֹ׳.** הִנֵּה יְסֵדֶר הַכָּתוּב הַדְּרָגוֹת הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר הֶעֱלָה ה׳ אוֹתוֹ, כִּי מִקֹּדֶם כְּשֶׁקָּנָאוּ נָתְנוּ לַעֲבֹד עֲבוֹדַת עֲבָדִים הָעוֹבְדִים עֲבוֹדַת חִנָּם כִּי הַגְּדוֹלִים לֹא יַעֲמִידוּ לְשָׂרַת בְּבָתֵּיהֶם אֶלָּא אֲשֶׁר יִהְיֶה אִישׁ רָאוּי וּמַצְלִיחַ, וְלָזֶה צִוָּה ה׳ אֶת אוֹתוֹ הַהַצְלָחָה וּבָזֶה הָיָה בְּבֵית אֲדוֹנָיו הַמִּצְרִי מְשׁוֹמְרֵי הַבַּיִת, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְלֹא בְּשָׂרָה עֲבוֹדוֹת, וְעוֹד לוֹ מַדְרֵגָה אַחֶרֶת כְּשָׂרָאָה אֲדֹנָיו וְגוֹ׳ וַיְשָׂרֵת אֹתוֹ פָּרוּשׁ יַחְדּוֹ לְשָׂרַת אוֹתוֹ בְּיִחוּד שֶׁבָּזֶה יִהְיֶה חָשׁוּב וְלֹא יִהְיֶה חֵיֵּי צַעַר כְּחֵיֵּי הָעֲבָדִים הַשְּׁפָלִים. וְעוֹד לוֹ וַיַּפְקִדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ חֲרֵי זֶה קָנָה מַעֲלָה עַל כָּל קִנְיַן אֲדוֹנוֹ. וְעוֹד לוֹ וַיַּעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְגוֹ׳, וְעוֹד לוֹ שֶׁלֹּא יָדַע אִתּוֹ וְגוֹ׳ שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצְאִים וְנַעֲשָׂה הוּא שַׁלִּיט פָּרוּשׁ מְיֻרְדוֹמ״וֹ בְּלַעַ״ז בְּכָל קִנְיַן הַמִּצְרִי׃

(ט) אֵינֶנּוּ גָדוֹל בַּבַּיִת הַזֶּה וְלֹא חָשַׂךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בַּאֲשֶׁר אַתְּ אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:

ט לֵיתוֹהִי רַב בְּבֵיתָא הָדֵין מִנִּי וְלָא מְנַע מִנִּי מִדַּעַם אֱלָהֵין יָתִיךְ בְּדִיל אַתְּ אִתְּתֵהּ וְאֶכְדֵּין אֶעְבֵּיד בִּישְׁתָּא רַבְּתָא הָדָא וְאֶחוֹב קֳדָם יְיָ:

רס"ו◄ **וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים** • בְּנֵי נֹחַ נִצְטַוּוּ עַל הָעֲרָיוֹת. **אור החיים**

(י) וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל־יוֹסֵף יוֹם ׀ יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ:

י וַהֲוָה כַּד מַלִּילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלָא קַבִּיל מִנַּהּ לְמִשְׁכַּב לְוָתַהּ לְמֶהֱוֵי עִמַּהּ:

רס"ו◄ **לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ** • אֲפִלּוּ בְּלֹא תַּשְׁמִישׁ. **לִהְיוֹת עִמָּהּ** • לָעוֹלָם הַבָּא.

(יא) וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת:

יא וַהֲוָה בְּיוֹמָא הָדֵין וְעַל לְבֵיתָא לְמִבְדַּק בְּכִתְבֵי חֶשְׁבְּנֵהּ וְלֵית אֱנָשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵּיתָא תַּמָּן בְּבֵיתָא:

רס"ו◄ **וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה** • כְּלוֹמַר: 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מְיֻחָד' (תנחומא) יוֹם צָחוֹק, יוֹם אֵיד שֶׁהָלְכוּ כֻּלָּם לְבֵית עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אָמְרָה: 'אֵין לִי יוֹם הָגוּן לְהִזָּקֵק לְיוֹסֵף כְּהַיּוֹם הַזֶּה', אָמְרָה לָהֶם: 'חוֹלָה אֲנִי וְאֵינִי יְכוֹלָה לֵילֵךְ'. **לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ** • רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: 'מְלַאכְתּוֹ מַמָּשׁ', וְחַד אָמַר: 'לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עִמָּהּ אֶלָּא שֶׁנִּרְאֵית לוֹ דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו וְכוּ'', כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (דף לז).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 10)

מְלַאכְתּוֹ מַמָּש . . לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עִמָּהּ (רש"י לט, יא) רַב הָיָה מְדַקְדֵּק בְּהוֹרַאת אִסּוּר וְהֶתֵּר, שֶׁהוּא בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם; וְאִלּוּ שְׁמוּאֵל הָיָה רָגִיל לִפְסֹק דִּינֵי מָמוֹנוֹת, בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). וּלְפִי זֶה: רַב לֹא נִיחָא לֵיהּ לְקָרֵשׁ שֶׁיּוֹסֵף בָּא לַעֲבֹר עַל אִסּוּר כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא (אַף שֶׁכֵּן מִשֶּׁמַע מֵהוֹסָפַת הַכָּתוּב "וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת"). וְאִלּוּ לְפִי שְׁמוּאֵל יָמִתַּק מַה שֶּׁבָּא אִסּוּר כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר הַבַּיִת הָיָה רֵיק, כִּי כָּךְ אֵין פְּגִיעָה בְּבֵין אָדָם לַחֲבֵרוֹ - שֶׁעִבּוּדוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְפוֹטִיפַר בְּ"וַיַּפְקִידֵהוּ עַל בֵּיתוֹ".

(יב) וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בִּבִגְדּוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בִּגְדּוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: **אור החיים**

יב וַאֲחַדְתֵּהּ בִּלְבוּשֵׁהּ לְמֵימַר שְׁכוֹב עִמִּי וְשָׁבְקָה לִלְבוּשֵׁהּ בִּידַהּ וַעֲרַק וּנְפַק לְשׁוּקָא:

(יג) וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ כִּי־עָזַב בִּגְדּוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה:

יג וַהֲוָה כַּד חֲזַת אֲרֵי שָׁבְקָה לִלְבוּשֵׁהּ בִּידַהּ וַעֲרַק לְשׁוּקָא:

(יד) וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וָאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:

יד וּקְרַת לַאֲנָשֵׁי בֵיתַהּ וַאֲמַרַת לְהוֹן לְמֵימַר חֲזוֹ אֲיתֵי לָנָא גַּבְרָא עִבְרָאָה לְחַיְכָא בָּנָא עַל לְוָתִי לְמִשְׁכַּב עִמִּי וּקְרִית בְּקָלָא רַבָּא:

רס"ו◄ **רְאוּ הֵבִיא לָנוּ** • חֲרֵי זֶה לָשׁוֹן קְצָרָה: "הֵבִיא לָנוּ", וְלֹא פֵּרַשׁ מִי הֵבִיאוֹ, וְעַל בַּעְלָהּ אוֹמֶרֶת כֵּן. **עִבְרִי** • (ב"ר) מֵעֵבֶר הַנָּהָר, מִבְּנֵי עֵבֶר (סְפָרִים אֲחֵרִים: מֵעֵבֶר הַנָּהָר). **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ט) **בַּאֲשֶׁר אַתְּ אִשְׁתּוֹ.** פִּי' לֹא שָׂחַשׂ אוֹתָךְ מִמֶּנִּי בְּצוֹ לָצוּ אֶלָּא לְצַד שֶׁאַתְּ אִשְׁתּוֹ הוּא הַדָּבָר הַמַּחְשִׁיךְ אוֹתָךְ מִמֶּנִּי. אוֹ לִשְׁלֵל צַד הַמַּעֲלָה:

וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה וְגוֹ'. פִּי' כִּי בָּזֶה אֲנִי מַפְסִיד כָּל הַטּוֹב הַמַּשָּׂג אֶצְלִי: וְעוֹד אֲנִי מַחְסִיר עַצְמִי מִמְּקוֹר הַנְּשָׁמוֹת כִּי דָּבָר זֶה הוּא אָסוּר גַּם לִבְנֵי נֹחַ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:

וְעוֹד יְרָצֶה כִּי אֵין לָהּ לִטְעֹן כִּי תַּסְתִּיר הַדָּבָר וְלֹא יֵדַע אֲדוֹנוֹ וְנִמְצָא עוֹמֵד בְּמַצָּבוֹ בְּאֵין מַחְסוֹר, לָזֶה אָמַר וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים וְהוּא שֶׁעָשָׂאנִי בְּמַצָּב זֶה וּמִמֶּנּוּ לֹא יִסָּתֵר דָּבָר וְנִמְצָא מַפְסִיד מִמַּצָּבוֹ הַטּוֹב:

י"ב) **וַתִּתְפְּשֵׂהוּ וְגוֹ' לֵאמֹר וְגוֹ'.** פִּי' הַתּוֹרָה מַגֶּדֶת כַּוָּנָתָהּ בְּתִפְיֶסֶת הַבֶּגֶד שֶׁכַּוָּנָתָהּ לֵאמֹר וְגוֹ', אֲבָל הִיא לֹא אָמְרָה כְּלוּם אֶלָּא שָׁלְחָה יָדָהּ לְתָפְסוֹ לְהַכְרִיחוֹ קוּם עֲשֵׂה:

י"ד) **וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי וְגוֹ'.** לְצַד שֶׁיִּדְעָה צֶדֶק יוֹסֵף בְּעֵינֵי אֲדוֹנוֹ וְלֹא יַאֲמִין לִדְבָרֶיהָ, לָזֶה נִתְכַּוְּנָה וַתִּקְרָא לָהֶם שֶׁהֵם יֹאמְרוּ בְּבוֹא אֲדוֹנֵי יוֹסֵף, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר, וּבָעֲרָה בָּם אֵשׁ הַקְּנָאָה לְהָעִיד וְהוּא אוֹמְרוֹ רְאוּ הֵבִיא לָנוּ וְגוֹ' לְצַחֵק בָּנוּ שֶׁתַּפְתָּם בְּצָרָתָהּ כִּי גַּם עֲלֵיהֶם גְּדֹלוֹ וְהוּא אִישׁ נָכְרִי:

(טו) וַיְהִי כְשָׁמְעוֹ כִּי־הֵרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

טו וַהֲוָה כַד שְׁמַע אֲרֵי אֲרֵימִית קָלִי וּקְרִית וְשָׁבְקֵה לִלְבוּשֵׁה לְוָתִי וַעֲרַק וּנְפַק לְשׁוּקָא:

(טז) וַתַּנַּח בִּגְדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ:

טז וַאֲחַתְתֵּה לִלְבוּשֵׁה לְוָתַהּ עַד דְּעַל רִבּוֹנֵהּ לְבֵיתֵהּ:

רס״ו ◂ אֲדֹנָיו • שֶׁל יוֹסֵף.

(יז) וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדִּבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ לָּנוּ לְצַחֵק בִּי:

יז וּמַלִּילַת עִמֵּהּ כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין לְמֵימַר עַל לְוָתִי עַבְדָּא עִבְרָאָה דִּי אַיְתֵיתָא לָנָא לְחַיָּכָא בִּי:

רס״ו ◂ בָּא אֵלַי • לְצַחֵק בִּי, הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לָנוּ. **אור החיים**

(יח) וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס הַחוּצָה:

יח וַהֲוָה כַּד אֲרֵימִית קָלִי וּקְרִית וְשָׁבְקֵה לִלְבוּשֵׁה לְוָתִי וַעֲרַק לְשׁוּקָא:

(יט) וַיְהִי כְּשָׁמֹעַ אֲדֹנָיו אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְּרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדֶּךָ וַיִּחַר אַפּוֹ:

יט וַהֲוָה כַּד שְׁמַע רִבּוֹנֵהּ יָת פִּתְגָמֵי אִתְּתֵהּ דִּי מַלִּילַת עִמֵּהּ לְמֵימַר כְּפִתְגָמַיָּא הָאִלֵּין עֲבַד לִי עַבְדָּךְ וּתְקֵף רָגְזֵהּ:

רס״ו ◂ וַיְהִי כִשְׁמֹעַ אֲדֹנָיו וְגוֹ׳ • בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ אָמְרָה לוֹ כֵּן, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרָה: ׳כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדֶּךָ׳, עִנְיָנִי תַּשְׁמִישׁ כָּאֵלֶּה.

(כ) וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר:

כ וּנְסִיב רִבּוֹנֵהּ דְּיוֹסֵף יָתֵהּ וּמַנְיֵהּ לְבֵית אֲסִירֵי אֲתַר דִּי אֲסִירֵי מַלְכָּא אֲסִירִין וַהֲוָה תַּמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי:

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חָסֶד וַיִּתֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר:

כא וַהֲוָה מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדֵהּ דְּיוֹסֵף וּנְגַד לֵהּ חִסְדָּא וְיָהֲבֵהּ לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:

רס״ו ◂ וַיֵּט אֵלָיו חָסֶד • שֶׁהָיָה מְקֻבָּל לְכָל רוֹאָיו, לְשׁוֹן ׳כַּלָּה נָאָה וַחֲסוּדָה׳ שֶׁבַּמִּשְׁנָה. **אור החיים**

(כב) וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֵת כָּל־הָאֲסִירִם אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

כב וּמַנִּי רַב בֵּית אֲסִירֵי בִּידָא דְיוֹסֵף יָת כָּל אֲסִירַיָּא דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְיָת כָּל דִּי עָבְדִין תַּמָּן עַל מֵימְרֵהּ הֲוָה מִתְעֲבֵד:

רס״ו ◂ הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳בְּמֵימְרֵיהּ הֲוָה מִתְעֲבֵד׳. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אוֹ יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ רְאוּ כִּי יָעִידוּ עַל הַדְּבָרִים כִּי כֵן רָאוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר רְאוּ, גַּם נִתְחַכְּמָה לְהִתְרָעֵם נֶגֶד הַבַּעַל שֶׁבָּזֶה אִם יָלִין טוֹבָה עָלָיו תֹּאמַר אַף זוֹ מִן הַתּוֹכָחוֹת עָלֶיךָ תְּלוּנָתִי:

יז) **וַתְּדַבֵּר אֵלָיו וְגוֹ׳ לֵאמֹר.** פֵּי׳ אוֹמְרוֹ לֵאמֹר כִּי כֵן יֹאמְרוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֲדֵים בַּדָּבָר, וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא חָרָה אַפּוֹ עַל יוֹסֵף אֶלָּא עַל מַה שֶּׁנִּתְנָה חִזֵּק לְדִבְרֵיהָ מֵהוֹדָעוֹת הַזּוֹלֶת וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּשְׁמֹעַ אֲדֹנָיו וְגוֹ׳ לֵאמֹר כַּדְּבָרִים וְגוֹ׳ כִּי לֹא הָיָה צָרִיךְ הַכָּתוּב לוֹמַר אֶלָּא כִּשְׁמֹעַ אֲדֹנָיו דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ, אֶלָּא נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁלֹּא חָרָה אַפּוֹ אֶלָּא כִּשְׁמֹעַ שֶׁיֵּשׁ מַגִּידִים עַל הַדְּבָרִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ לֵאמֹר כַּדְּבָרִים וְגוֹ׳.

עוֹד יִתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ:

לֵאמֹר כַּדְּבָרִים וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ לֹא שֶׁהֶאֱמִין בָּהּ כִּי כִּדְבָרֶיהָ כֵּן הָיָה אֶלָּא לְצַד שֶׁאָמְרָה אִשְׁתּוֹ כֵּן עָשָׂה תְּנוּעָה קְטַנָּה, וְלָזֶה לֹא יִסְרוֹ וְלֹא עָשָׂה לוֹ דָּבָר כַּמִּשְׁפָּט הַנַּעֲשֶׂה לְעֶבֶד הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּאִשֶּׁת אֲדוֹנוֹ:

כא) **וַיְהִי ה׳ אֶת יוֹסֵף וַיֵּט וְגוֹ׳.** פֵּי׳ כִּי בְּהַשְׁרָאַת שְׁכִינָה עַל הָאָדָם יֶשְׁפַּע הַנִּסְתָּר מֵהַמַּשְׂרֵה שְׁכִינָתוֹ מִמֶּה שֶּׁבּוֹ, וְיָדוּעַ הוּא חֵן הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא כִּי הוּא מְקוֹר הַחֵן, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְהִי ה׳ אֶת יוֹסֵף וּבָזֶה וַיֵּט אֵלָיו חָסֶד פֵּרוּשׁ מִמֵּילָא, וְאוֹמְרוֹ וַיִּתֵּן חִנּוֹ לִהְיוֹת כִּי לֹא תַּרְגִּישׁ בְּחִינַת הֶרַע בְּמָתֶק הַחֵן לָזֶה הֲצָרַךְ ה׳ לְהַרְכִּיב בְּעֵין שַׂר בֵּית הַסֹּהַר אֶמְצָעֵי לַעֲרֹב אֵלָיו חֵן צַדִּיק, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּתֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי וְגוֹ׳ וְהָבֵן:

כב) **הוּא הָיָה עֹשֶׂה.** תַּרְגּוּם פֵּי׳ עַל מֵמְרֵיהּ. וְלִדְבָרָיו לָמָּה לֹא יְדַבֵּר הַכָּתוּב צַחוּת וְיֹאמַר בְּפֵרוּשׁ עַל פִּיו הָיוּ עוֹשִׂים. וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן הַכָּתוּב בְּשִׁנּוּתוֹ אֶת טַעֲמוֹ לְהוֹדִיעַ גַּם כֵּן שֶׁהַגַּם שֶׁהָיָה הוּא הַמַּנְהִיג לֹא הָיָה מִתְנַהֵג בִּשְׁרָרָה וּמוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִתַּשְׁמִישׁ דָּבָר אֲשֶׁר הָיוּ עוֹשִׂים שָׁם הָאֲסוּרִים אֶלָּא יָדוֹ כְּיַד כֻּלָּן שָׁוָה, וְזֶה יַגִּיד מֻגָּז טִבְעוֹ כִּי טוֹב הוּא וּמָצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי ה׳ וְאָדָם:

(כג) אֵין׀ שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר רֹאֶה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בַּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וַאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ׃

כג לֵית רַב בֵּית אֲסִירֵי חָזֵי יָת כָּל סָרְחָן בִּידֵהּ בְּדִי מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעֲדֵהּ וְדִי הוּא עָבֵד יְיָ מַצְלָח׃

רש״י◂ **בַּאֲשֶׁר ה׳ אִתּוֹ** • בִּשְׁבִיל שֶׁה׳ אִתּוֹ.

• שבת קודש כ׳ כסלו •

מ (א) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֹפֶה לַאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם׃

א וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין סָרְחוּ שָׁקְיָא מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְנַחְתּוֹמֵי לְרִבּוֹנֵיהוֹן לְמַלְכָּא דְמִצְרָיִם׃

רש״י◂ **אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** • לְפִי שֶׁהִרְגִּילָה אוֹתָהּ אֲרוּרָה אֶת הַצַּדִּיק בְּפִי כֻּלָּם לְדַבֵּר בּוֹ לְגְנוּתוֹ, הֵבִיא לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סָרְחָנָם שֶׁל אֵלּוּ שֶׁיִּפְנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֵלָיו. וְעוֹד, שֶׁתָּבא הָרָוָחָה לַצַּדִּיק עַל יְדֵיהֶם. **חָטְאוּ** • זֶה נִמְצָא זְבוּב בְּפֵיְלֵי פּוֹטִירִין שֶׁלּוֹ, וְזֶה נִמְצָא צְרוֹר בִּגְלוּסְקִין שֶׁלּוֹ. **וְהָאֹפֶה** • אֶת פַּת הַמֶּלֶךְ, וְאֵין לְשׁוֹן אֲפִיָּה אֶלָּא בְּפַת, וּבְלַעַ״ז, פיסטו״ר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לה עמ׳ 163)

אוֹתָהּ אֲרוּרָה (רש״י מ, א) רַשִׁ״י פֵּרֵשׁ לְעֵיל (לט, א) שֶׁאֲשֶׁת פּוֹטִיפַר הִתְכַּוְּנָה לְשֵׁם שָׁמַיִם. לָכֵן לֹא נָקַט רַשִׁ״י כָּאן "מְרֻשַּׁעַת", אֶלָּא רַק "אֲרוּרָה", עַל דֶּרֶךְ לְשׁוֹן רַשִׁ״י (ח״ש כד, לט) לְגַבֵּי אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם: "בְּנֵי בְרוּךְ וְאַתָּה אָרוּר", הֲרֵי שֶׁלְּשׁוֹן "אָרוּר" מַתְאִימָה גַּם אִם אֵין שָׁם הַנְהָגָה רָעָה. וְצָרִיךְ עִיּוּן קָצָת מִפרש״י לְעֵיל (לז, לג): חַיָּה **רָעָה** אֲכָלַתְהוּ . . סוֹפוֹ שֶׁתִּתְגָּרֶה בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר.

(ב) וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שַׂר הַמַּשְׁקִים וְעַל שַׂר הָאֹפִים׃

ב וּרְגַז פַּרְעֹה עַל תְּרֵין רַבְרְבָנוֹהִי עַל רַב שָׁקֵי וְעַל רַב נַחְתּוֹמֵי׃

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם׃

ג וְיַהַב יָתְהוֹן בְּמַטְרָא בֵּית רַב קְטוֹלַיָּא לְבֵית אֲסִירֵי אֲתַר דִּי יוֹסֵף אָסִיר תַּמָּן׃

(ד) וַיִּפְקֹד שַׂר הַטַּבָּחִים אֶת־יוֹסֵף אִתָּם וַיְשָׁרֶת אֹתָם וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמָר׃

ד וּמַנִּי רַב קְטוֹלַיָּא יָת יוֹסֵף עִמְּהוֹן וְשַׁמֵּשׁ יָתְהוֹן וַהֲווֹ יוֹמִין בְּמַטְרָא׃

רש״י◂ **וַיִּפְקֹד שַׂר הַטַּבָּחִים וְגוֹ׳** • לִהְיוֹת אִתָּם. **וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמָר** • י״ב חֹדֶשׁ.

(ה) וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמַּשְׁקֶה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר׃

ה וַחֲלָמוּ חֶלְמָא תַּרְוֵיהוֹן גְּבַר חֶלְמֵהּ בְּלֵילְיָא חַד גְּבַר כְּפוּשְׁרַן חֶלְמֵהּ שָׁקְיָא וְנַחְתּוֹמֵי דִּי לְמַלְכָּא דְמִצְרַיִם דִּי אֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי׃

רש״י◂ **וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם** • וַיַּחַלְמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: כָּל אֶחָד חָלַם חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם: שֶׁחָלַם אֶת חֲלוֹמוֹ וּפִתְרוֹן חֲבֵרוֹ, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא שַׂר־הָאוֹפִים כִּי־טוֹב פָּתָר". **אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ** • כָּל אֶחָד חָלַם חֲלוֹם הַדּוֹמֶה לַפִּתְרוֹן הֶעָתִיד לָבֹא עֲלֵיהֶם.

(ו) וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּבֹּקֶר וַיַּרְא אֹתָם וְהִנָּם זֹעֲפִים׃

ו וַאֲתָא לְוָתְהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא יָתְהוֹן וְהָא אִנּוּן נְסִיסִין׃

רש״י◂ **זֹעֲפִים** • עֲצֵבִים, כְּמוֹ: (מלכים א כ) "סַר וְזָעֵף", (מיכה ז) "זַעַף ה׳ אֶשָּׂא". **אור החיים**

ו) **וְהִנָּם זֹעֲפִים.** טַעַם זְעִיפַת פְּנֵי שְׁנֵיהֶם, עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (בְּרָכוֹת נה:) שֶׁכָּל אֶחָד חָלַם גַּם פִּתְרוֹן חֲלוֹם חֲבֵרוֹ, לָזֶה שַׂר הַמַּשְׁקִים הָיָה זוֹעֵף בַּמֶּה שֶׁרָאָה בְּפִתְרוֹן חֲבֵרוֹ כִּי רַע הוּא יֵרָא גַּם לְנַפְשׁוֹ וְנִבְהַל, וְשַׂר הָאוֹפִים הֻגַּם שֶׁחָלַם פִּתְרוֹן חֲבֵרוֹ לְטוֹבָה עִם כָּל זֶה לִהְיוֹתוֹ

(ז) וַיִּשְׁאַל֙ אֶת־סְרִיסֵ֣י פַּרְעֹ֔ה אֲשֶׁ֥ר אִתּ֖וֹ בְּמִשְׁמַ֣ר בֵּ֑ית אֲדֹנָ֥יו לֵאמֹ֖ר מַדּ֥וּעַ פְּנֵיכֶ֛ם רָעִ֥ים הַיּ֖וֹם׃ אור החיים

ז וּשְׁאֵל֗ יָת רַבְרְבֵי֙ פַּרְעֹ֔ה דִּ֥י עִמֵּ֖הּ בְּמַטְרָ֣א בֵּית֙ רְבוֹנֵ֔הּ לְמֵימָ֖ר מָ֣א דֵ֑ין אַפֵּיכ֥וֹן בִּישִׁ֖ין יוֹמָ֥א דֵֽין׃

(ח) וַיֹּאמְר֣וּ אֵלָ֔יו חָלָ֥ום חָלַ֖מְנוּ וּפֹתֵ֣ר אֵ֑ין אֹתָ֗ו וַיֹּ֤אמֶר אֲלֵהֶם֙ יוֹסֵ֔ף הֲלֹ֥וא לֵאלֹהִ֖ים פִּתְרֹנִ֑ים סַפְּרוּ־נָ֖א לִֽי׃ אור החיים

ח וַאֲמָרוּ֙ לֵ֔הּ חֶלְמָ֥א חֲלַמְנָ֖א וּפִשְׁרָ֣א לֵית֑ לֵ֗הּ וַאֲמַ֤ר לְהוֹן֙ יוֹסֵ֔ף הֲלָ֥א מִן־קֳדָ֖ם יְיָ֣ פּוּשְׁרָ֑ן חֱלָמַ֥יָּא אֵשְׁתָּעוּ֖ כְּעַ֥ן לִֽי׃

(ט) וַיְסַפֵּ֤ר שַׂר־הַמַּשְׁקִים֙ אֶת־חֲלֹמ֔וֹ לְיוֹסֵ֖ף וַיֹּ֣אמֶר ל֑וֹ בַּחֲלוֹמִ֗י וְהִנֵּה־גֶ֙פֶן֙ לְפָנָֽי׃ אור החיים

ט וְאִשְׁתָּעִ֣י רַב֩ שָׁקֵ֨י יָת֜ חֶלְמֵ֗הּ לְיוֹסֵף֙ וַאֲמַ֣ר לֵ֔הּ בְּחֶלְמִ֖י וְהָ֣א גוּפְנָ֑א קֳדָמָֽי׃

(י) וּבַגֶּ֖פֶן שְׁלֹשָׁ֣ה שָׂרִיגִ֑ם וְהִ֗וא כְּפָרְחָ֙ה֙ עָלְתָ֣ה נִצָּ֔הּ הִבְשִׁ֥ילוּ אַשְׁכְּלֹתֶ֖יהָ עֲנָבִֽים׃

י וּבְגוּפְנָ֗א תְּלָתָ֤א שִׁבְשִׁין֙ וְהִ֣יא כַד֔ אַפְרַחַ֖ת אַפֵּקַ֣ת לַבְלְבִ֑ין וַאֲנִיצַ֥ת נֵ֖ץ בַּשִּׁילוּ֙ אִתְכְּלָתָ֔הּ עִנְּבִֽין׃

רס"ו◂ שָׂרִיגִם • זְמוֹרוֹת אֲרֻכּוֹת שֶׁקּוֹרִין וידי"ן. וְהִוא כְּפָרְחָת • דּוֹמֶה לְפוֹרַחַת, נִדְמֶה לִי בַּחֲלוֹמִי כְּאִלּוּ הִיא פּוֹרַחַת, וְאַחַר הַפֶּרַח עָלְתָה נִצָּהּ וְנַעֲשָׂה סְמָדַר, אשפני"ר בְּלַע"ז, וְאַחַר כָּךְ, הִבְשִׁילוּ. וְהִיא כַּד אַפְרַחַת אַפֵּקַת לַבְלְבִין, עַד כָּאן תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל פּוֹרַחַת, כְּדִכְתִיב: (ישעיה יח) "וּבֹסֶר גּוֹמֵל יִהְיֶה נִצָּה", וּכְתִיב: (במדבר יז) "וַיֹּצֵא פָּרַח" וְהָדַר "וַיָּצֵץ צִיץ".

(יא) וְכוֹס֙ פַּרְעֹ֔ה בְּיָדִ֑י וָאֶקַּ֞ח אֶת־הָֽעֲנָבִ֗ים וָאֶשְׂחַ֤ט אֹתָם֙ אֶל־כּ֣וֹס פַּרְעֹ֔ה וָאֶתֵּ֥ן אֶת־הַכּ֖וֹס עַל־כַּ֥ף פַּרְעֹֽה׃

יא וְכָסָ֣א דְפַרְעֹ֔ה בִּידִ֑י וּנְסֵ֣יבִת יָת֗ עִנְּבָיָא֙ וַעֲצָרִ֣ית יָתְהוֹן֔ לְכָסָ֖א דְּפַרְעֹ֑ה וְיָהֲבִ֥ית יָת֙ כָּסָ֔א עַל֖ יְדָ֥א דְפַרְעֹֽה׃

רס"ו◂ וָאֶשְׂחַט • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וְעַצָּרִית', וְהָרַבֵּה יֵשׁ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה.

(יב) וַיֹּ֥אמֶר ל֖וֹ יוֹסֵ֑ף זֶ֚ה פִּתְרֹנ֔וֹ שְׁלֹ֥שֶׁת הַשָּׂרִגִ֖ים שְׁלֹ֣שֶׁת יָמִ֑ים הֵֽם׃ רס"ו◂ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם • סִימָן הֵם לְךָ לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְיֵשׁ מִדְרָשֵׁי אַגָּדָה הַרְבֵּה (חולין צב).

יב וַאֲמַ֣ר לֵ֔הּ יוֹסֵ֖ף דֵּ֣ין פִּשְׁרָנֵ֑הּ תְּלָתָ֥א שִׁבְשִׁ֖ין תְּלָתָ֥א יוֹמִ֖ין אִנּ֥וּן׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מוּכָן לְפָרָעָנוּת מַזָּלוֹ מַגִּידוֹ וְלִבּוֹ לֹא נָכוֹן עִמּוֹ׃

ז) **וַיִּשְׁאַל וְגוֹ'**. צָרִיךְ לַדַּעַת לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמַר, גַּם לָמָּה הֻצְרַךְ לוֹמַר בֵּית אֲדֹנָיו.

וְנִרְאֶה כִּי יִתֵּן הַכָּתוּב טַעַם לִשְׁאֵלַת יוֹסֵף לְבֵ' שָׂרִים מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם כִּי אֵין זֶה מֵהֲלִכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְבַקֵּשׁ לָדַעַת מַחְשְׁבוֹת הַגְּדוֹלִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּשְׁאַל יוֹסֵף אֶת סְרִיסֵי פַּרְעֹה פִּי' הֲגַם שֶׁהוּא יוֹסֵף כַּיָּדוּעַ עֶבֶד וְהֵם סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אַף עַל פִּי כֵן שְׁאָלָם וְהַטַּעַם הוּא אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמַר יֵשׁ בָּזֶה ב' טְעָמִים, הָא' כִּי לְהְיוֹתָם עִמּוֹ בַּמִּשְׁמָר חָשׁ כִּי זַעְפָּם עִמּוֹ הוּא, וְהַב' כִּי לְצַד שֶׁהֵם אִתּוֹ בְּמִשְׁמָר כָּל הַפָּנִים שָׁוִים וְכֻלָּן יִקָּרְאוּ אֲסוּרִים וּלְצַד זֶה לֹא חָשׁ לְגַדְלָתָם, וְעוֹד שֶׁהְיוּ בְּבֵית אֲדֹנָיו וְאֶפְשָׁר כִּי נוֹגֵעַ זַעַף זֶה לַאדוֹנוֹ וְשָׁאַל מִשְׁפַּט עֶבֶד נֶאֱמָן לַאדוֹנוֹ לְפַקֵּחַ בְּעִנְיָנָיו וְלָזֶה שְׁאָלָם לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגוֹ'. דִּקְדֵּק לוֹמַר הַיּוֹם כִּי אֵין לוֹמַר שֶׁפָּנֵיהֶם רָעִים לְצַד אוֹתָם בְּבֵית מִשְׁמָר כִּי דָּבָר זֶה אֵינוֹ חָדָשׁ וְהָיָה לָהֶם לִהְיוֹת כֵּן גַּם אֶתְמוֹל גַּם מִשִּׁלְשׁוֹם׃

ח) **וַיֹּאמְרוּ וְגוֹ' וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ.** פִּי' אֵין פּוֹתֵר בְּמִצְיאוּת לְפָתְרוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן, וְזֶה הֵפֶךְ מֵהָאָמוּר בְּפַרְעֹה (מ"א ח') וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם פִּי' שֶׁהָיוּ פּוֹתְרִים אֲבָל לֹא פָּתְרוּ אֶת הַחֲלוֹם פִּתְרוֹן הַמִּתְקַבֵּל׃

הֲלֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים. רוֹצֶה לוֹמַר כִּי הוּא יִפְתֹּר וְנִתְחַכֵּם שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּהוּ כִּי מִתְגַּדֵּל בַּדָּבָר וְאָמַר כִּי ה' יֵשׁ לוֹ פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הַרְבֵּה וְהוּא אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ סַפְּרוּ נָא לִי׃

עוֹד נִתְכַּוֵּן בְּאוֹמְרוֹ פִּתְרֹנִים לְשׁוֹן רַבִּים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּהָרוֹאֶה (נה:) כִּי כ"ד פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם וּפָתְרוּ חֲלוֹם שֶׁל רַבִּי בַּנָּאָה וּמֵה שֶּׁפָּתַר זֶה לֹא פָּתַר זֶה וְכֻלָּם נִתְקַיְּמוּ ע"כ. וְזֶה הוּא אוֹמְרוֹ לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים פִּי' שֶׁיִּמְצָא לַחֲלוֹם הָרִבּה פִּתְרוֹנִים וְכֻלָּם צוֹדְקִים. וְדִקְדֵּק לוֹמַר תִּבַּת נָא לְבֵ' טְעָמִים הָא' כִּי פִּתְרוֹן הַחֲלוֹם לֹא יְצַדִּיק אֶלָּא אִם יִפְתְּרֶנּוּ בְּיוֹמוֹ וְלֹא לְאַחַר זְמַן כִּי כָּל דִּבְרֵי הַחֲלוֹם יְכוֹנוּ יַחְדָּו בְּיוֹמוֹ, וּכְמוֹ כֵן תִּמְצָא שֶׁאֵין מִתְעַנְּיִן תַּעֲנִית חֲלוֹם אֶלָּא בְּיוֹמוֹ וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת (שַׁבָּת י"א.) לָזֶה אָמַר סַפְּרוּ נָא לִי פֶּרוּשׁ עַתָּה לְשָׁלֵל שֶׁלֹּא יְאַחֲרוּ עַד יוֹם אוֹ יוֹמַיִם אַחַר שֶׁיּוּסַר עִצְבוֹן נַפְשָׁם׃

וְטַעַם ב' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת נה:) כִּי הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה וְלָזֶה חָשׁ יוֹסֵף שֶׁיְּקַדִּימוּ לְסַפֵּר חֲלוֹמוֹתָם לְזוּלָת מִבַּלְעָדָיו וְיִתְקַיֵּם פִּתְרוֹן הַזּוֹלֵת לָזֶה אָמַר סַפְּרוּ נָא פִּי' עַתָּה סַפְּרוּ לִי כְּדֵי לְהַקְדִּים פִּתְרוֹנוֹ. וְהַגַּם שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק הָרוֹאֶה כִּי כ"ד פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם וְכֻלָּן פָּתְרוּ חֲלוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי בַּנָּאָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסָמוּךְ. אוֹמֵר אֲנִי כִּי דַּוְקָא אִם לֹא יִהְיוּ הַפִּתְרוֹנִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה אֲבָל אִם הָיוּ סוֹתְרִים כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר רִאשׁוֹן יֹאמַר כִּי יוֹצִיאוּהוּ מֵהַמִּשְׁמָר לִגְדֻלָּה וְשֵׁנִי יֹאמַר שָׁם יֵשֵׁב עַד מָוֶת אֵין מִתְקַיֵּם אֶלָּא רִאשׁוֹן, וְלָזֶה אָמַר יוֹסֵף סַפְּרוּ עַתָּה שֶׁבְּזֶה יִבָּטֵחַ כִּי יִתְקַיֵּם פִּתְרוֹנוֹ׃

ט) **בַּחֲלוֹמִי. פִּי' לִהְיוֹת שֶׁחָלַם פִּתְרוֹן חֲלוֹם חֲבֵרוֹ כְּאוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת נה:) לָזֶה אָמַר בַּחֲלוֹמִי פִּי' אֲשֶׁר חָלַמְתִּי לְעַצְמִי׃**

(יג) **בְּעוֹד** ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשֶׁךָ וַהֲשִׁיבְךָ עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַתָּ כוֹס־פַּרְעֹה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מַשְׁקֵהוּ׃

יג בְּסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין יַדְכַּרְנָךְ פַּרְעֹה יָת רֵישָׁךְ וְיָתֵיבְנָךְ עַל שְׁמוּשָׁךְ וְתִתֵּן כָּסָּא דְּפַרְעֹה בִּידֵהּ כְּהִלְכְתָא קַדְמָאָה דִּי הֲוֵיתָא מַשְׁקֵי לֵהּ׃

רס"ו◂ יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשֶׁךָ • לְשׁוֹן חֶשְׁבּוֹן, כְּשֶׁיִּפְקֹד שְׂאֵר עֲבָדָיו לְשָׂרֵת לְפָנָיו בַּסְּעֻדָּה, יִמְנֶה אוֹתְךָ עִמָּהֶם. **כַּנֶּךָ** • בָּסִיס שֶׁלְּךָ וּמוֹשָׁבְךָ.

(יד) כִּי אִם־זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָּא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתַּנִי אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתַנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה׃

יד אֱלָהֵן תְּדְכְּרַנַּנִי עִמָּךְ כַּד ייֵיטַב לָךְ וְתַעְבֵּד כְּעַן עִמִּי טֵיבוּ וְתִדְכַּר עָלַי קֳדָם פַּרְעֹה וְתַפְּקַנַּנִי מִן בֵּית אֲסִירָא הָדֵין׃

רס"ו◂ כִּי אִם־זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ • אֲשֶׁר אִם זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ, מֵאַחַר שֶׁייִּיטַב לְךָ בְּפִתְרוֹנִי. **וְעָשִׂיתָ־נָּא עִמָּדִי חָסֶד** • אֵין נָ"א אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה: חֲרֵי אַתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי חֶסֶד. **אור החיים**

(טו) כִּי־גָנֹב גֻּנַּבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר׃ **אור החיים**

טו אֲרֵי מִגְנַב גְּנַבְנָא מֵאַרְעָא דְעִבְרָאֵי וְאַף הָכָא לָא עֲבָדִית מִדַּעַם אֲרֵי שַׁוִּיאוּ יָתִי בְּבֵית אֲסִירֵי׃

(טז) וַיַּרְא שַׂר־הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אַף־אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל־רֹאשִׁי׃

טז וַחֲזָא רַב נַחְתּוֹמֵי אֲרֵי יָאוּת פָּשַׁר וַאֲמַר לְיוֹסֵף אַף אֲנָא בְּחֶלְמִי וְהָא תְלָתָא סַלִּין דְּחִירוּ עַל רֵישִׁי׃

רס"ו◂ סַלֵּי חֹרִי • סַלִּים שֶׁל נְצָרִים קְלוּפִין חוֹרִין חוֹרִין, וּבְמִקּוֹמֵנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוֹכְרֵי פַּת כִּיסָנִין, שֶׁקּוֹרִין אובלי"ש, לְתִתָּם בְּאוֹתָם סַלִּים. **אור החיים**

(יז) וּבַסַּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מַאֲכַל פַּרְעֹה מַעֲשֵׂה אֹפֶה וְהָעוֹף אֹכֵל אֹתָם מִן־הַסַּל מֵעַל רֹאשִׁי׃

יז וּבְסַלָּא עִלָּאָה מִכֹּל מֵיכַל פַּרְעֹה עוֹבַד נַחְתּוֹם וְעוֹפָא אָכֵל יָתְהוֹן מִן סַלָּא מֵעִלָּוֵי רֵישִׁי׃

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסַּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם׃ **אור החיים**

יח וַאֲתֵב יוֹסֵף וַאֲמַר דֵּין פִּשְׁרֵהּ תְּלָתָא סַלִּין תְּלָתָא יוֹמִין אִנּוּן׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יד) **כִּי אִם זְכַרְתַּנִי וְגוֹ'**. אוּלַי שֶׁהִתְּנָה עָלָיו שֶׁלֹּא יִתְקְנִים הַפִּתָּרוֹן הַטּוֹב אֶלָּא בְּתַנַּאי אִם זְכַרְתַּנִי, וְטַעַם יוֹסֵף שֶׁשָּׂם בְּטְחוֹנוֹ בּוֹ לְצַד כִּי רָאָה חֲלוֹמוֹ יַגִּיד בְּשׂוֹרָה טוֹבָה כִּי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ לְגֶפֶן כְּאוֹמָרָם בַּפְּסוּק (תְּהִלִּים צ׳ב.) וְהִנֵּה גֶּפֶן לְפָנַי וְגוֹ', וְאִם לֹא בָּא הַחֲלוֹם אֶלָּא לְדָבָר הַנּוֹגֵעַ לְשַׂר הַמַּשְׁקִים הָיָה דַּי לָהּ לְהַרְאוֹתוֹ שְׁנוֹתֵן הַכּוֹס עַל כַּף פַּרְעֹה, אֶלָּא וַדַּאי הֶרְאוּהוּ עַל יוֹסֵף שֶׁהוּא הַגֶּפֶן שֶׁהָיָה לְפָנָיו שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר, וְאוֹמְרוֹ וְהִיא כִּסְּרַחַת פֶּרוּשׁ שֶׁתַּפְרִיחַ וְתַעֲלֶה הַגֶּפֶן, נְצָה פֶּרוּשׁ יִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְהוּא שֶׁהוֹדִיעוֹ מִכְּלַל הַפִּתָּרוֹן וְאָמַר לוֹ כִּי אִם זְכַרְתַּנִי וְגוֹ', וְאַחַר הֶאֱמֶת בֵּן הָיָה שֶׁעַל יָדוֹ נִתְעַלֶּה יוֹסֵף, וְסָבַר יוֹסֵף שֶׁיִּפְרֹשׁ לוֹ הַדָּבָר הַנֶּאֱמַר לוֹ בַּחֲלוֹם וְגִלָּה לוֹ סוֹדוֹ. וְטַעַם שֶׁנֶּעֱנַשׁ יוֹסֵף כִּי טָעָה בְּחֶשְׁבּוֹ כִּי מֵרְצוֹנוֹ שֶׁל שַׂר הַמַּשְׁקִים תִּהְיֶה מַעֲלַת יוֹסֵף וְלֹא כֵּן הוּא שֶׁאֱמֶת כִּי ה' יַעֲשֶׂה הַדָּבָר עַל יָדוֹ אֲבָל לֹא לִרְצוֹנוֹ וּכְמוֹ שֶׁכֵּן הָיָה שֶׁעַל כָּרְחוֹ דִּבֵּר אֶל פַּרְעֹה וְשָׁם אוֹתָנוּ (מ״א־י״ב). וּבְמַרְאֵה הַחֲלוֹם שֶׁהוֹדִיעוּ הַדָּבָר לְשַׂר הַמַּשְׁקִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּשֵּׂר יוֹסֵף בְּדָבָר לֹא שָׁיָּשִׂים בְּטְחוֹנוֹ בּוֹ׃

טו) **כִּי גֻנֹּב גֻּנַּבְתִּי**. טַעַם כָּפֶל גֻּנֹּב וְגוֹ' לֵאמֹר כִּי שְׁנֵי גְּנֵבוֹת נַעֲשׂוּ בּוֹ גְּנֵבַת הַגּוּף וּגְנֵבַת דַּעַת הַקּוֹנִים שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁהוּא עֶבֶד שֶׁבָּזֶה קָנוּ אוֹתוֹ מֵהֶם, לָזֶה אָמַר גְּנֵבָה ב׳ פְּעָמִים, וּמֵעַתָּה הִנֵּה הוּא לְעַצְמוֹ וְאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַלּוֹקֵחַ, וְאוּלַי כִּי נִתְכַּוֵּן יוֹסֵף לְסִתּוֹר נִמּוּס מְצֻיָּרִים שֶׁאֵין עֶבֶד מוֹלֵךְ וְלֹא לוֹבֵשׁ וְכוּ׳, (ב״ר פ״ט), וּלְצַד שֶׁרָאָה בַּחֲלוֹם כִּי יַעֲלֶה לְגַדְלָה אָמַר לְהָסִיר טָעוּת הַנִּשְׁמַע כִּי הוּא עֶבֶד. וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִקְפִּיד ה׳ עַל דָּבָר זֶה כִּי צָרִיךְ אָדָם לְהָרִים מִכְשׁוֹלוֹ וְלֹא הִקְפִּיד ה׳ אֶלָּא עַל אוֹמְרוֹ זְכַרְתַּנִי וְגוֹ'. וְאוֹמְרוֹ וְגַם פֹּה פִּי׳ בָּעִיר הַזֹּאת לֹא עָשִׂיתִי מְאוּמָה וּכְהוֹכָחָה שֶׁהוֹכִיחוֹ מֵהַשִּׁמְלָה כְּאוֹמָרָם ז״ל (תַּרְגּוּם יוֹנָתָן ל״ט י״ד-כ׳) כִּי בָּדְקוּ שִׁמְלַת הַמְרַשַּׁעַת וּמָצְאוּ שֶׁקֶר בִּימִינָהּ, וְאֶת זֶה שִׁלֵּם יוֹסֵף לְכַהֲנֵי פַּרְעֹה שֶׁבָּדְקוּ הַשִּׁמְלָה וְהוֹצִיאוּ מֵעָלָיו לְשׁוֹן הָרַע, לָזֶה נָתַן לָהֶם חֵקֶם בְּמַשְׁלָם אֲשֶׁר קָצַב לָהֶם פַּרְעֹה (מ״ז כ״ב), כִּי זוּלַת זֶה הָיָה חוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם מַחְשָׁבוֹת כִּי וְעַל פִּיךָ יִשַּׁק כָּל עַמִּי (מ״א מ׳) אָמַר אֵלָיו פַּרְעֹה׃

טז) **וַיַּרְא שַׂר הָאֹפִים כִּי טוֹב**. פִּי׳ הוּא שֶׁחָלַם פִּתְרוֹן שַׂר הַמַּשְׁקִים רָאָה כִּי טוֹב פָּתַר פִּי׳ עַל נָכוֹן, וְהוּא עַד שֶׁרָאָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן שַׂר הַמַּשְׁקִים אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְצַדִּיק וַדַּאי כִּי הוּא זֶה הַפִּתְרוֹן׃

אוֹ יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי טוֹב דִּבֵּר לוֹ בְּפִתְרוֹנוֹ וּכְאֵלּוּ אָמַר כִּי פָּתַר טוֹב וְלֹא רַע וְחָשַׁב שֶׁאוּלַי גַּם אוֹתוֹ יְבַשֵּׂר בְּשׂוֹרָה טוֹבָה, וְתִקְוָתוֹ מַפַּח נֶפֶשׁ כִּי הֶרְאוּהוּ הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹאכְלוּ הָעַמִּים הַנִּמְשָׁלִים לְעוֹפוֹת כְּאוֹמְרוֹ (לְעֵיל ט״ו י״א) וְתַרְגּוּם יְהוֹנָתָן שָׁם) וַיֵּרֶד הָעַיִט עַל הַפְּגָרִים, אֶת יִשְׂרָאֵל הָרְמוּזִים לְלֶחֶם דִּכְתִיב (תְּהִלִּים יד) אֹכְלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם, גַּם רָמַז בְּאוֹמְרוֹ עַל רֹאשִׁי כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם עֶלְיוֹנִים עַל כָּל הָעַמִּים, וְתִמְצָא שֶׁבַּחֲלוֹם שַׂר הַמַּשְׁקִים לֹא הִזְכִּיר שֶׁשָּׁתָה פַּרְעֹה אֶת הַכּוֹס אֶלָּא נְתִינָתוֹ בְּיָדוֹ לְכָבוֹד וּלְמַעְלָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן חֲלוֹם שַׂר הָאוֹפִים שֶׁהִגִּיד אֲכִילַת הָעוֹפוֹת מִן הַסַּל׃

יח) **זֶה פִּתְרֹנוֹ**. טַעַם אוֹמְרוֹ כֵּן בְּפִתְרוֹנֵי

(יט) **בְּעֻוד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל־עֵץ וְאָכַל הָעֹוף אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעָלֶיךָ׃**

יט בְּסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין יַעְדִּי פַּרְעֹה יָת רֵישָׁךְ מִנָּךְ וְיִצְלוֹב יָתָךְ עַל צְלִיבָא וְיֵכוּל עוֹפָא יָת בִּשְׂרָךְ מִנָּךְ׃

(כ) **וַיְהִי ׀ בַּיֹּום הַשְּׁלִישִׁי ׀ יֹום הֻלֶּדֶת אֶת־פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל־עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ ׀ שַׂר הַמַּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שַׂר הָאֹפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו׃**

כ וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יוֹמָא בֵּית וַלְדָא דְּפַרְעֹה וַעֲבַד מִשְׁתְּיָא לְכָל עַבְדּוֹהִי וְאִדְכַּר יָת רֵישׁ רַב שָׁקֵי וְיָת רֵישׁ רַב נַחְתּוֹמֵי בְּגוֹ עַבְדּוֹהִי׃

רס"י ◂ **יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת־פַּרְעֹה** • יוֹם לֵדָתוֹ וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּינוּסְיָא. וּלְשׁוֹן הֻלֶּדֶת, לְפִי שֶׁאֵין הַוָּלָד נוֹלַד אֶלָּא עַל יְדֵי אֲחֵרִים, שֶׁהַחַיָּה מְיַלֶּדֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הֶחָיָה נִקְרֵאת מְיַלֶּדֶת, וְכֵן: (יחזקאל טז) "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הֻלֶּדֶת אוֹתָךְ", וְכֵן: (ויקרא יג) "אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֶת הַנָּגַע", שֶׁכִּבּוּסוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים. **וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ וְגוֹ'** • מְנָאָם עִם שְׁאָר עֲבָדָיו, שֶׁהָיָה מוֹנֶה הַמְּשָׁרְתִים שֶׁיִּשָּׂרְתוּ לוֹ בִּסְעֻדָּתוֹ, וְזָכַר אֶת אֵלּוּ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ", לְשׁוֹן מִנְיָן.

(כא) **וַיָּשֶׁב אֶת־שַׂר הַמַּשְׁקִים עַל־מַשְׁקֵהוּ וַיִּתֵּן הַכֹּוס עַל־כַּף פַּרְעֹה׃**

כא וַאֲתֵיב יָת רַב שָׁקֵי עַל שַׁקְיוּתֵהּ וִיהַב יָת כָּסָּא עַל יְדָא דְּפַרְעֹה׃

(כב) **וְאֶת שַׂר הָאֹפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף׃**

כב וְיָת רַב נַחְתּוֹמֵי צְלָב כְּמָא דִּי פָשַׁר לְהוֹן יוֹסֵף׃

(כג) **וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ׃**

כג וְלָא דְכִיר רַב שָׁקֵי יָת יוֹסֵף וְאַנְשְׁיֵהּ׃

פ פ פ

רס"י ◂ **וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמַּשְׁקִים** • בּוֹ בַּיּוֹם. **וַיִּשְׁכָּחֵהוּ** • לְאַחַר מִכָּאן, מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הֵזִקַּק לִהְיוֹת אָסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים מ) "אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר שָׂם ה' מִבְטַחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רְהָבִים", וְלֹא בָטַח עַל מִצְרִים הַקְּרוּיִים רַהַב: **אור החיים**

ספפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. **חסלת פרשת וישב**

הפטרה לפרשת וישב נדפסה בעמ' קמ

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַחֲלוֹמוֹת נִתְּנוּ לְהַשְׂלִיט הַדִּבּוּר שֶׁל הַפִּתְרוֹן עַל הַמַּחְשָׁבָה שֶׁבָּזֶה הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה כִּי הַמַּחְשָׁבָה מִתְהַפֶּכֶת כְּפִי הַדִּבּוּר הַשּׁוֹלֵט עָלֶיהָ, וְדָוְקָא אִם יֹאמַר זֶה פִּתְרוֹנוֹ שֶׁבָּזֶה מַשְׂלִיט הַדִּבּוּר, וּכְמוֹ כֵן תִּמְצָא שֶׁדִּבֵּר בְּדָרְךְ זֶה בְּפִתְרוֹן חֲלוֹם פַּרְעֹה כַּאֲשֶׁר אֲבָאר שָׁם בְּעֶזְרַ הַשֵּׁם׃

כג) **וְלֹא זָכַר שַׂר הַמַּשְׁקִים וְגוֹ'.** פִּי' הֲגַם שֶׁלֹּא שָׂכְחוֹ בַּתְּחִלָּה לֹא זָכַר שְׁמוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלָיו יוֹסֵף דִּכְתִיב (י"ד) זְכַרְתַּנִי, וְעוֹד מוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁשְּׁכָחוֹ גַּם מִלִּבּוֹ. וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה כִּי לְצַד שֶׁהֶחֱלִיט שֶׁלֹּא לְזָכְרוֹ נִשְׁכַּח מִלִּבּוֹ כִּי אִם הָיָה בְּלִבּוֹ וּבְדַעְתּוֹ צַד אֶחָד לְזָכְרוֹ בְּאֶמְצָעוּת זֶה הָיָה קָצַת נִזְכָּר אֶלָּא לְצַד הֶחְלֵט הַדָּבָר נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ (מִלִּבּוֹ). וְאוּלַי יִרְמֹז עוֹד וַיִּשְׁכָּחֵהוּ שֶׁהָיָה מַשְׁכִּיחוֹ מִלִּבּוֹ וּמִדַּעְתּוֹ עֵת עֲלוֹת עַל זִכְרוֹנוֹ עַד עֵת קֵץ שֶׁפָּקַד ה' אֶת יוֹסֵף וַיִּזְכְּרֵהוּ, וְאוּלַי שֶׁיִּרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ וַיִּשְׁכָּחֵהוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיַּשְׁכֵּח הוּא אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא שָׁכְחוֹ וַיִּזְכְּרֵהוּ לְטוֹבָה וַיְהִי מִקֵּץ וְגוֹ'

וְאָז שַׂר הַמַּשְׁקִים זָכַר אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ׃

חֲסָלַת פָּרָשַׁת וַיֵּשֶׁב

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד כסלו מפרק עב עד סוף פרק עו	**יום רביעי - י"ז כסלו** מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח	**יום חמישי - י"ח כסלו** מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב	**יום שישי - י"ט כסלו** מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' כסלו מפרק צז עד סוף פרק קג	

יום ראשון י"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קס, דוד זמירות... עד עמ' 320, צרתו.

אחרי שבסימן הקודם ב"קונטרס אחרון" מוסבר, שהמצוות פועלות בעולם גם ענין המשכת אלקות וגם ענין בירור הניצוצות, וכך גם שלימוד הלכות התורה פועל שני הענינים האלה –

בא הסימן הנוכחי, בו יוסבר, שבהלכות התורה יש ענין שהוא למעלה לגמרי מהעולם, עד שהעולם לגביו אינו תופס מקום כלל.

קונטרס אחרון

דוד זמירות קרית להו כו'. הנה בזהר שבחא דאורייתא ורננה כו' ולהבין מהו השבח להקב"ה כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך. כי הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלוים בדקדוק מצוה א' ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם. ואם שינה שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם מחיי החיים א"ס ב"ה וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דוז"נ שהם מקור החיים לכל העולמות ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין וכה"ג בדקדוקי מצות ל"ת והלכך המתבונן מה גדלו מעשי ה' שבריבוי העולמות וכל צבאם ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק מחשבה עליונה וחכמתו ית' אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך ח"ו ומזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי'

התורה" וב"דרך מצותיך" מצות "משא הארון בכתף".

"דָּוִד, זְמִירוֹת קָרִית לְהוּ כוּ'"[1]. – דוד – זמירות קראת להן? להלכות התורה, ולכן בא העונש להיכשל בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו. הִנֵּה בַּזֹּהַר[2]: – ישנו ביטוי על תורה, שְׁבָחָא דְאוֹרַיְיתָא וְרַנָּנָה כוּ'. – התורה היא שבח ורננה להקדוש ברוך הוא, וּלְהָבִין, מַהוּ הַשֶּׁבַח לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כְּשֶׁזֶּה אָסוּר אוֹ מֻתָּר[3]? – במה מתבטא השבח להקדוש ברוך הוא, להיקרא "שבחא דאורייתא" במה שההלכה שבתורה פוסקת שדבר זה אסור או שדבר זה מותר? הִנֵּה הוּא עַל דֶּרֶךְ: – מה שכתוב: "מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ ה', מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ"[4]. – שלכאורה, הרי בתחילה ישנן המחשבות ולאחר מכן באים המעשים, מדוע, איפוא, כתוב בתחילה "מה גדלו **מעשיך**" ולאחר מכן "מאד עמקו **מחשבותיך**"? אלא, יסביר רבנו הזקן, שמה"מה גדלו מעשיך" יודעים את ה"מאד עמקו מחשבותיך", כִּי הִנֵּה נוֹדָע, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים תְּלוּיִים בְּדִקְדּוּק מִצְוָה אַחַת, – בדקדוק אחד שהתורה מדקדקת שהמצוה תיעשה באופן זה דוקא, דֶּרֶךְ מָשָׁל[5]: אִם הַקָּרְבָּן – שמקריבים, כָּשֵׁר - נַעֲשָׂה יִחוּד עֶלְיוֹן, – בספירות ובעולמות העליונים, וְעוֹלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל חִיּוּתָם וְשִׁפְעָם; וְאִם שִׁנָּה, – מדקדוק שהתורה דקדקה בהלכות הקרבנות, שֶׁקִּבֵּל הַדָּם – של ההזאה, בִּשְׂמֹאלוֹ דֶּרֶךְ מָשָׁל, אוֹ – שקיבל את הדם שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהָיְתָה חֲצִיצָה[6] - אֲזַי נִתְבַּטְּלָה עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת – שהיתה צריכה להיות על ידי הקרבן, וְ־נתבטלו חִיּוּתָם וְשִׁפְעָם – שהיו מקבלים על ידי הקרבן, מֵחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. וְכֵן בִּתְפִלִּין כְּשֵׁרוֹת, – שיהודי מניחן, מִתְגַּלִּים מוֹחִין עֶלְיוֹנִים דְּוֹז"נ, – של ז"א ומלכות ד"אצילות", שֶׁהֵם מְקוֹר הַחַיִּים לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּבְדִקְדּוּק אֶחָד – שאינו כראוי, נִפְסָלִין – התפילין, וּמִסְתַּלְּקִין הַמּוֹחִין. וּכְהַאי גַּוְנָא – ובדוגמא זו, בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה. – שדקדוק בלא־תעשה נוגע בכל העולמות, וְהִלְכָךְ, – ולכן, הַמִּתְבּוֹנֵן מַה גָּדְלוּ מַעֲשֵׂי ה' שֶׁבְּרִבּוּי הָעוֹלָמוֹת וְכָל צְבָאָם, וְאֵיךְ כֻּלָּם – כל העולמות, בְּטֵלִים בַּמְּצִיאוּת לְגַבֵּי דִּקְדּוּק אֶחָד מִדִּקְדּוּקֵי תּוֹרָה, שֶׁהוּא – הדקדוק שבתורה, הוא עֹמֶק מַחֲשָׁבָה הָעֶלְיוֹנָה וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, – ובמה מתבטא ביטול העולמות לגבי הדקדוק שבתורה? אֲשֶׁר בְּדִקְדּוּק קַל – שהוא מקיים את המצוה כפי שנדרש מהדקדוק הקל, עוֹלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת וּמְקַבְּלִים חִיּוּתָם וְשִׁפְעָם, אוֹ לְהֵפֶךְ חַס וְשָׁלוֹם, – אם אין הוא מקיים את המצוה כפי שנדרש מהדקדוק הקל, – אין לעולמות העליה שלהם ואין הם מקבלים חיותם. ולגבי לא־תעשה – פועל הדבר ירידה חס ושלום בכל העולמות. וּמִזֶּה נִתְבּוֹנֵן גְּדֻלַּת עֹמֶק מַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא

---

1. סוטה לד, א. **2.** ראה זח"ב ח, ב. **3.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "בפרט יש ו' חלוקות מותר כשר טהור (והפטור? תניא ספנ"ב) והפכם כמפורש בכ"מ גם בתניא. - נ"ל דנקט דוקא ב' "אסור או מותר" דזהו ענין השווה ועיקרי בכהנ"ל: אסור (בידי הסט"א) כו', מותר (שלכן נק' כך - כבתניא [פרק ז'. וראה גם שם פרק ח'])". **4.** תהלים צב, י. **5.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "להעיר מאגה"ת בסופה. וצע"ק". **6.** **הרבי** מציין כאן, ש"קיבל הדם בשמאל" הוא "שינוי באדם"; "שלא בכלי שרת" - הוא שינוי "בכלי". ועל "או שהיתה חציצה" - מציין הרבי: "ושני הנ"ל בלא שינוי". כמה סוגים בחציצה, ביניהם: חציצה בין הכהן לכלי השרת (זבחים כד, א במשנה); חציצה בין הכהן לריצפה (גמרא שם טו, ב) וחציצה בין הכהן לבגדיו, "בגדי כהונה" (זבחים יט, א).

בְּבְחִינַת כְּלִי גָּבוֹל וְתַכְלִית, וּמַעֲלָתָהּ – של המחשבה העליונה, שהיא למעלה לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית עַל מַעֲלוֹת חַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁכָּל חִיּוּתָם שׁוֹפֵעַ מִדְּקְדּוּק אֶחָד מִמֶּנָּה, – מעומק המחשבה העליונה, שֶׁהוּא – הדקדוק האחד, נִמְשָׁךְ מִמְּקוֹרוֹ, הוּא עָמֹק מֵהַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ, – שעומק מחשבתו יתברך מחייב את הדקדוק, כְּמוֹ שֶׁעֹּצֶר הָאָדָם הַנִּמְשָׁךְ מִמֹּחוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, וְכַנּוֹדָע מֵהַתְּקוּנִים וְהָאִדְרָא רַבָּא. – שדקדוקי הלכות של תורה הם למשל כמו שערות הנמשכות מהמוח. וְזֹאת הָיְתָה שִׂמְחַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה מְזַמֵּר וּמְרַנֵּן לְשַׁמֵּחַ לִבּוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּעֵת צָרָתוֹ. – ששירתו היתה ממה שהרגיש וחש, שכל העולם על כל אירועיו אין להם שום ערך לגבי דקדוק אחד של תורה.

קונטרס אחרון

בלי גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממנה שהוא נמשך ממקורו הוא עומק מחשבתו ית' כמו שער האדם הנמשך ממוחו עד"מ וכנודע מהתיקונים והאד"ר. וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו

יום שני ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ע"ש.

אַךְ מַה שֶּׁהָיָה – דוד, מִשְׁתַּבֵּחַ בְּתְהִלַּת הַתּוֹרָה בְּמַעֲלָתָהּ זוֹ, – שבדקדוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, וְאָמַר: "זְמִירוֹת הָיוּ לִי כוּ'" – חוקיך[7] – נֶעֱנַשׁ עַל זֶה, וְאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "זְמִירוֹת קָרִית לְהוּ"?! – זמירות אתה קורא להם? מִשּׁוּם שֶׁבֶּאֱמֶת מַעֲלָתָהּ זוֹ, – של תורה, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת כְּטֵלִים לְגַבֵּי דִּקְדּוּק אֶחָד מִמֶּנָּה, הִיא – רק, מִבְּחִינַת אֲחוֹרַיִם – החיצוניות, שֶׁל עָמֹק מַחְשַׁבְתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר[8] בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל עַל מַאֲמַר רַזַ"ל[9]: "נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה – תּוֹרָה". – שהתורה היא ה"נובלות" (וטפלה) בלבד מחכמה שלמעלה, כלומר, היא בחינת "אחוריים" בלבד, החיצוניות של חכמה שלמעלה. אֲבָל פְּנִימִיּוּת שֶׁבְּעָמֹק, – המחשבה העליונה, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה – היא מְיֻחֶדֶת לְגַמְרֵי בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבָּשׁ בָּהּ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד, וּלְגַבֵּי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא – כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּלֹא מָמֶשׁ וְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כִּי "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'"[10]. – ואתה הוא – אותו הוא – לאחר שנברא העולם; שכן אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, וְהִלְכָךְ, – ולכן, גַּם לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה – שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף" ברוך הוא, אֵין לְשַׁבְּחָהּ כְּלָל כִּבְתְהִלַּת חַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת, – אין לשבחה בשבח שהיא חיות כל העולמות, מֵאַחַר דְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי, – כיון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות התורה, וּבְחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ – פנימיות התורה, אֵינָהּ שְׂמֵחַת לֵב אֱנוֹשׁ וְשַׁעֲשׁוּעָיו, אֶלָּא כְּבִיכוֹל שִׂמְחַת לֵב וְשַׁעֲשׁוּעַ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁמִּשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ, "כִּי – רק, אֱלֹקִים חֵבִין דַּרְכָּהּ וְיָדַע מְקוֹמָהּ"[11], – שהוא יודע ומַעֲלָתָהּ אותה בִּידִיעַת עַצְמוֹ כְּבִיכוֹל, – שבידיעת עצמו הוא יודע את התורה שהיא דבר אחד כביכול אתו יתברך, אֲבָל "נַעֲלָתָה מֵעֵינֵי כָּל חָי"[12], כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[13]: "וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ", דְּהַיְינוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ, – פנימיות התורה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם – ב"אגרת הקודש" סימן י"ט, בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב[14]: "וְאָהֳיָה אֶצְלוֹ וְכוּ'"[15] שַׁעֲשׁוּעִים", אֶצְלוֹ דַּוְקָא. – תורה שאומרת שהיא "שעשועים", הרי זה "אצלו", אצלו יתברך **בלבד**, כפי שהפסוק

---

7. תהלים קיט, נד. **8.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". **9.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה): "ב"ר פי"ז, ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". **10.** נוסח ברכות השחר - ע"פ תדבא"ר פכ"א. **11.** ל' הכתוב - איוב כח, כג. **12.** איוב כח, כא. **13.** תשא ל, כג. **14.** משלי ח, ל. **15.** בתניא שלפנינו ליתא לתיבת "וכו'", וניתוספה כאן ע"פ "לוח התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

קונטרס אחרון

אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים של עומק המחשבה כמ"ש במ"א בשם האריז"ל על מארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימית שבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה המלובש בה בתכלית היחוד ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש חשיבי ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה כי אלקים הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמ"ש ופני לא יראו דהיינו בחי' פנימיותה כמש"ש בשם האריז"ל. וזש"ה ואהי' אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת

מתחיל "ואתי' **אצלו** אמון" ולאחר מכן הוא אומר "ואהי' שעשועים, כך גם מה שכתוב על התורה "**מְשַׁחֶקֶת לְפָנָיו**", **דַּוְקָא, דְּהַיְינוּ בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוּתָהּ,** – שפנימיות התורה "משחקת לפניו" לפני פנימיות "אין סוף". להלן יסביר רבנו הזקן, שמדריגה גבוהה זו בתורה, כפי שהיא "שעשועים אצלו", באה להיות מזון לנשמות ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" – "אומן", "פדגוג" המפרנס את הילד, כך נקראת התורה ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג" לנשמות. **וְעַל** זֶה – על מדריגה גבוהה **זו** שבתורה, **אָמַר** – הפסוק "**וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ** - **אֵל תִּקְרֵי "אָמוֹן"** - **אֶלָּא "אוֹמֵן" כו'**[16]. – "פדגוג" המפרנס את הילד – מדריגה זו בתורה באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא שממדריגה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים" וחיצוניות בלבד ולא מפנימיות. **וְעַל בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם** – שבתורה, **אָמְרוּ**[17]: – להלן בפסוק שם: **"מְשַׁחֶקֶת בְּתֹבֶל אַרְצוֹ, וְשַׁעֲשׁוּעַי אֶת בְּנֵי אָדָם"**, – "שה"אחוריים" והחיצוניות של תורה הוא ענין של שחוק ושעשועים בתבל (בעולם) ובבני אדם, **כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּבְחִינַת פָּנִים וְאָחוֹר,** – בבחינה של פנימיות ובבחינה של חיצוניות, **כְּדִכְתִיב** – כמו שכתוב, **בְּמִגְלָה עָפָה דְּזִכְרִיָּה**[18]: **"וְהִיא כְּתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר"**. – בבחינת "פנים" ופנימיות, ובבחינת "אחור" וחיצוניות. **וּלְפִי שֶׁתַּפַּס דָּוִד** – ושיבח את התורה, **בְּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם,** – שהתורה היא "זמירות", שזה מוסב על "אחוריים", החיצוניות של התורה, שיש לה שייכות לעולם והיא חיות העולם, **לָכֵן**, **נֶעֱנַשׁ בְּשִׁכְחָה, הַבָּאָה מִן בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם,** – דבר שהוא בפנימיות האדם ומתעצם אתו, לא שייכת בו שכחה, כי אם בדבר שהוא רק בבחינה של "אחוריים" וחיצוניות – שייך בו שכחה, **וְנֶעֱלָם מִמֶּנּוּ לְפִי שָׁעָה מַה שָּׁכָתוּב**[19]**: "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בַּכְּתֵף יִשָּׂאוּ"** – שיש לשאת את הארון על הכתפיים ולא בעגלה כפי שעשה דוד, והכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים, היא **לְחַבֵּר וּלְיַחֵד אֶת ה"כְּתֵפַיִם", שֶׁהֵן בְּחִינַת אֲחוֹרַיִם, אֶל "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ", הִיא חָכְמָה עִלָּאָה,** – "חכמה" נקראת "קדש", **בְּבְחִינַת פָּנִים, שֶׁמָּשָׁם** – מ"חכמה עילאה" שבבחינת "פנים", **נִמְשְׁכוּ הַלּוּחוֹת שֶׁבָּאָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20]**: "כְּתוּבִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵיהֶם כו'", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּירוּשַׁלְמִי דְּשְׁקָלִים**[21]**, שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהֶן** – בלוחות, **בְּחִינַת פָּנִים וְאָחוֹר,** – אלא הם היו "פנים" בלבד, הרי, הכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים היתה, לחבר את ה"כתפיים" והחיצוניות, לבחינת "פנים" של הלוחות, **עַיִן שָׁם** – בירושלמי:

קונטרס אחרון

לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז אמר ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן כו' ועל בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי את בני אדם כי התורה ניתנה בבחי' פנים ואחור כדכתיב במגילה עפה דזכרי' והיא כתובה פנים ואחור ולפי שתפס דוד בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה הבאה מן בחי' אחוריים ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ליחד את הכתפיים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון כמ"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמ"ש בירושלמי דשקלים שלא היתה בהן בחי' פנים ואחור ע"ש:

יום שלישי ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ם ב"ה.

בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה יהודי כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה לגמרי משכל והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.

בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת הקודש", וכפי שכבר הוזכר בפתיחה ללימוד "קונטרס אחרון", מציין אבן הרביז: שצריך עיון כיצד בא סימן זה (וכן מספר סימנים נוספים) בחלק זה (שב"תניא") של "קונטרס אחרון".

הרבי מציין עוד, שהענינים הנידונים בסימן זה – מוסברים גם (ביתר פירוט) ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת ראה, ובמאמר דיבור המתחיל "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום כו'" משנת תרפ"ח של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע.

קונטרס אחרון

וצדקה כנחל איתן (בעמוס ססי' ה'). פי' כמו שנחל איתן הוא המשכה הנמשכת מבחי' איתן שהיא בחי' נקודה בהיכלא ותרין ריעין וכו' ואותיות

"וּצְדָקָה כְּנַחַל אֵיתָן" (בְּעָמוֹס סוֹף סִימָן ה)[1]**.** – בפסוק נאמר שם: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוסתר ונעלם – יתגלה כמו מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחוזק כמו נחל האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזקה, **פָּרוּשׁ,** – הדברים ברוחניות ופנימיות הענינים, הוא **כְּמוֹ שֶׁ"נַּחַל אֵיתָן" הוּא הַמְשָׁכָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת "אֵיתָן",** – "נחל" הוא המשכה, כנחל הנמשך, ומהיכן באה ההמשכה – מ"איתן", מבחינת "חכמה". חכמה נקראת "איתן". ובידוע[2] ששלשה פירושים ב"איתן": "איתן" מלשון **תוקף**, "איתן" מלשון **קשה**[3] ו"איתן" מלשון **יושן**[4]. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה" שבנשמת יהודי ומרומזים באות יו"ד, שהיא בחינת "חכמה", וביו"ד ישנה **הנקודה** של היו"ד **וקוץ העליון וקוץ התחתון, שֶׁהִיא** –

---

16. ב"ר בתחילתו. **17.** משלי שם, לא. **18.** ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "צע"ק שיש לפני זה". **19.** נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. **20.** תשא לב, טו. **21.** פרק ו' הלכה א'. **1.** פסוק כד. **2.** סה"מ תש"ג ע' 71 ואילך. **3.** משנה סוטה פ"ט מ"ה. **4.** כמ"ש

בחינת ה"איתן" – חכמה – כפי שהיא נמשכת בבחינת "נחל", היא, **בְּחִינַת "נַחֲלָה בְּהֵיכָלָא"**[5] – בלשון הקבלה, "נקודה בהיכלא" היינו שמנקודת ה"חכמה" נמשך בהיכל ה"בינה", או כפי שמהביטול העצמי שבנשמה מבחינת "חכמה" (שלמעלה מהביטול והאהבה של השגה והתבוננות של "בינה") נמשך בנקודה הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל" להמשכה זו שמ"חכמה", **וּ"תְרִין רֵיעִין"**[6], – דלא מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן נקראות "תרין ריעין דלא מתפרשין", שני חברים שאינם נפרדים, **וְאוֹתִיּוֹת "אֵיתָן" מְשַׁמְּשׁוֹת לְעָתִיד**, – כשרוצים להשתמש, בלשון הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד, משתמשים באחת מארבע האותיות: אל"ף, יו"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל", "יפעל", "תפעל" ו"נפעל". משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן" מורה על גילוי שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, **פֵּרוּשׁ: אֲנָא עָתִיד לְאִתְגַּלְיָא**[7], – אני **עתיד** להתגלות, כעת אני בהעלם **ולעתיד** זה יתגלה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8]: **"הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי וְגוֹ'"**, – "ישכיל" בלשון עתיד, **וְהֵיינוּ שֶׁ**– בביאת המשיח, שעליו נאמר "ישכיל עבדי", **יִתְנַּלֶּה אָז אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא וְיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ תּוֹךְ פְּנִימִיּוּת נְקֻדַּת הַלֵּב, עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת "נַחַל אֵיתָן", הוּא הָאָרַת חָכְמָה עִלָּאָה,** – חכמה עליונה, **שֶׁיָּאִיר בִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב, לְבָטֵל בְּיחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית מַעֲמַקָּא דִּלְבָּא,** – מעומק הלב, **אֲחֵרִי הֲסָרַת הָעֶרְלָה** – ערלת הלב, **מִתַּאֲוֹת הַנַּשְׁמִיּוֹת וְכוּ'**. – כשתוסר ה"ערלה" (ככתוב[9] – "ומלתם את ערלת לבבכם", "ומל ה' אלקיך את לבבך") לא תהיה הסתרה על פנימיות הלב ועל הביטול העצמי של הנשמה להקדוש ברוך הוא הבא מבחינת "חכמה" שבנפשו, שבה ישנו ה"תוקף" של עצם הנשמה, ויש בה ה"קושי" שלא להשתנות. דבר שבא בירושה מהאבות, שבכך מתבטא ענין ה"ישן", כנזכר לעיל שלשה הפירושים ב"איתן", הרי לעתיד יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת הלב, שהלב ירגיש את הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך הוא שמצד חכמה שבנפש ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה. **וְהִנֵּה,** – גם **עַתָּה בְּגָלוּת חַלַּל הַזֶּה,** – לפי הפסוק בעובדיה[10], והפירוש הוא או "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", **יֵשׁ גַּם כֵּן עֵצָה יְעוּצָה לְהָאִיר קְצָת אוֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" לְתוֹךְ נְקֻדַּת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב בְּעֵין לֶעָתִיד, וְהֵיינוּ עַל יְדֵי שֶׁמְּעוֹרֵר עַל נִיצוֹץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים הָעֶלְיוֹנִים.** – הבלתי מוגבלים, **כִּי בֶּאֱמֶת, כָּל זְמַן שֶׁאֵין הָאָדָם זוֹכֶה שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר ה' מִבְּחִינַת "אֵיתָן" בִּנְקֻדַּת פְּנִימִית לְבָבוֹ, לְבָטֵל בְּיחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ מֵעֲמַקָּא דִּלְבָּא** – מעומק הלב, **עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ** – הרי, כל זמן שאין האדם זוכה לכך – **אֲזַי בֶּאֱמֶת יֵשׁ רַחֲמָנוּת גְּדוֹלָה עַל הַנִּיצוֹץ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ. כִּי הַנִּיצוֹץ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה** – חכמה עליונה, **מַמָּשׁ, וּכְשֶׁ**–הניצוץ **אֵינוֹ יָכוֹל לְהָאִיר מִבְּחִינָתוֹ** – שהיא בחינת "חכמה" שהיא ביטול מלא להקדוש ברוך הוא, **לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, שֶׁשָּׁם** – בפנימיות הלב, **מְקוֹם גִּלּוּי הָאָרָה זוֹ** – של הניצוץ של "חכמה", הרי, כל זמן שאינו יכול להאיר מבחינתו במקום שעליו להאיר, **הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת גָּלוּת מַמָּשׁ.** – שענין הגלות הוא, שלא יכולים לגלות את הכוחות שיש לו. **וְעַל יְדֵי רַחֲמִים רַבִּים הָעֶלְיוֹנִים** – הנמשכים על הנפש, **יוֹצֵא מֵהַגָּלוּת וְהַשְׁבָּיָה, וּמֵאִיר לְתוֹךְ נְקֻדָּה פְּנִימִיּוּת הַלֵּב בְּחִינַת אַהֲבָה רַבָּה זוֹ,** – עד כלות הנפש ליחודו יתברך, **כַּנּוֹדָע מִמַּה שֶּׁכָּתוּב**[11]: **"לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם"**, – בהתאם לפירוש המדרש[12] הכוונה היא, שאברהם נפדה וניצול בזכותו של יעקב, בזכות שהיה צריך לצאת ממנו יעקב, וברוחניות, בעבודת ה', הכוונה היא[13], שבשעה שמדת אברהם, מדת החסד והאהבה, היא בהעלם, ויש לפדותה ולגלותה (לגלות את האהבה) הרי מי הוא הפודה והמגלה? – הרי זה יעקב, מדת הרחמים. **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּלְקוּטֵי אֲמָרִים** – תניא חלק א', **פֶּרֶק מה.** – כיוון שמדובר כאן שהרחמים הם רחמים העליונים, צריכה הרי להיות על כך "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), ו"אתערותא דלתתא" כזו שתמשיך הרחמים העליונים עד למטה – עליה להיות מהענינים שלמטה ממש. רבנו הזקן יסביר להלן, שה"אתערותא דלתתא" על

קונטרס אחרון

איתן משמשות לעתיד פי' אנא עתיד לאתגליא כמ"ש הנה ישכיל עבדי וגו' והיינו שיתגלה אז אור א"ס ב"ה ויחודו ית' תוך פנימיות נקודת הלב ע"י המשכת נחל איתן הוא הארת חכמה עילאה שיאיר בפנימיות הלב ליבטל ביחודו ית' בתכלית מעומקא דלבא אחרי הסרת הערלה מתאוות הגשמיות וכו'. והנה עתה בגלות החל הזה יש ג"כ עצה יעוצה להאיר קצת אור ה' מבחי' איתן לתוך נקודה פנימיות הלב כעין לעתיד והיינו ע"י שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו בחי' רחמים רבים העליונים כי באמת כל זמן שאין האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחי' איתן בנקודת פנימית לבבו ליבטל ביחודו ית' מעומקא דלבא עד כלות הנפש ממש אזי באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ שבנפשו כי הניצוץ נמשך מבחי' חכמה עילאה ממש וכשאינו יכול להאיר מבחינתו לתוך פנימיות הלב ששם מקום גילוי הארה זו ה"ז בבחי' גלות ממש וע"י רחמים רבים העליונים יוצא מהגלות והשביה ומאיר לתוך נקודה פנימיות הלב בחי' אהבה רבה זו כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם וכמ"ש בלק"א פמ"ה. ומודעת זאת כי אתערותא דלעילא

(מיכה ו, ב) "והאיתנים מוסדי הארץ". **5.** ראה זח"א כ, א. **6.** זח"ג ד, א. **7.** ראה לקו"ת ראה יח, ד. **8.** ישעי' נב, יג. **9.** עקב י, טז; נצבים ל, ו. **10.** א, כ. **11.** ישעי' כט, כב. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "בכתוב "בית יעקב" אבל בסנה' (יט, סע"ב) ובב"ר (פס"ג, ב) **מפרש בפשטות** זה "**יעקב** פדה את אברהם". וכן הובא הל' בכ"מ. - וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה **עצמו** (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש **יעקב** גו'". **12.** ראה ב"ר שם. **13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "כמ"ש בלקו"א פמ"ה".

כך היא – ענין הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: **וּמוֹדַעַת זֹאת**[14], **כִּי אִתְעָרוּתָא דִלְעֵילָּא** – התעוררות מלמעלה, **בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא דַּיְקָא תַּלְיָא מִלְּתָא**, – תלויה דוקא בהתעוררות שלמטה, **דְּחַיֵּינוּ** – ה"אתערותא דלתתא" כדי להמשיך הרחמים העליונים מתבטאת **עַל יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת רַחֲמִים רַבִּים** – לא "רחמים" סתם, כי אם "רחמים **רבים**", **כְּלֹב** – בני ישראל, שהם **רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים, לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה הַשְׁפָּעָה גַּשְׁמִיּוּת:** – לתת **זָהָב וְכֶסֶף וְכוּ'. וְלָכֵן פְּעֻלַּת הַצְּדָקָה הִיא פְּעֻלַּת "נַחַל אֵיתָן" מַמָּשׁ.** – שכן, על ידי ה"אתערותא דלתתא" של צדקה נמשכים האהבה והביטול מ"איתן" שבנשמה, שתתגלה על ידי ה"נחל" בפנימיות נקודת הלב. להלן יסביר רבנו הזקן, שאל לה לצדקה להיות מוגבלת ומדודה, אלא בלי גבול, כאדם כשנוגע לו חיי נפשו הרי לא יגביל את עצמו שיתן רק סכום כך וכך; אלא אדם במצב כזה מוכן לתת הכל עבור חיי נפשו. כך צריך להיות גם כאשר נוגע לחיי ה"נפש האלקית", שהצדקה תהיה בלי גבול. ובלשון רבנו הזקן: **וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת** – הרי ידוע, **מַה שֶּׁכָּתוּב**[15]**: "כִּי עוֹר בְּעַד עוֹר**[16] – כלומר, באבר אחד יגן אדם על אבר שני, **וְכֹל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ"** – להציל את נפשו, ובענייננו הכוונה לנפש **הָאֱלֹקִית,** – שצריך אדם להיות מוכן לתת כל אשר לו עבור הנפש האלקית, **לְהָאִירָהּ בְּאוֹר הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא**[17]**:**

קונטרס אחרון

באתעדל"ת דוקא תליא מלתא דהיינו ע"י התעוררות רחמים רבים בלב רחמנים וג"ח להשפיע למטה השפעה גשמיות זהב וכסף וכו' ולכן פעולת הצדקה היא פעולת נחל איתן ממש. והנה מודעת זאת מ"ש כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו האלקית להאירה באור החיים א"ס ב"ה:

יום רביעי י"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל.

בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו, שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" לשליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל שאחד מהם ממהר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.

רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו" (כשאין הוא יכול בשום אופן להתמהמה יותר) מאשר להפריע לאחרים להאריך בתפלה, שכן, אריכות התפלה היא ענין של חיים ונותנת אריכות ימים, וכשמפריעים לאחרים באריכות התפלה – הרי יורדים לחייהם. רבנו הזקן גם מציין, שענין ההתבוננות בתפלה בכוונה לגלות את האהבה להקדוש ברוך הוא, האהבה המסותרת בכל אחד מישראל – הוא חיוב מן התורה, שכן, בכך מתבטאת מצות "ואהבת" – להתבונן כדי לעורר ולגלות את האהבה.

קונטרס אחרון

הנה לא טובה השמועה שמעתי ותרגז בטני אשר עם ה' מעבירים מלפני התיבה האיש החפץ בחיים ואריכות ימים של כל אנ"ש שבמקדש מעט הזה של אנ"ש כמארז"ל שלשה דברים מאריכים ימיו של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר וא"א לו בשום אופן להמתין עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הזה הלא טוב טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו. מלירד לחייהם של החפצים בחיים ואונם רחמנא פטריה. והש"ץ מוציאו ידי חובתו אף שלא שמע כאילו שמע שהוא כעונה ממש וכדאיתא בגמרא גבי עם שבשדות

הִנֵּה, לֹא טוֹבָה הַשְׁמוּעָה, שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי, – אומר רבנו הזקן, **אֲשֶׁר עַם ה' מַעֲבִירִים**[1] **מִלִּפְנֵי הַתֵּבָה** – אינם מרשים לגשת עוד פעם ל"עמוד", את **הָאִישׁ הֶחָפֵץ בַּחַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים שֶׁל כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵינוּ שֶׁבְּ"מִקְדַּשׁ מְעַט"** – של בית הכנסת[2], **הַזֶּה שֶׁל אנ"ש,** – אנשי שלומנו, שעל ידי תפלתו באריכות בתור שליח ציבור, ועל ידו גם כל השאר מתפללים באריכות – הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, **כְּמַאֲמַר רַז"ל**[3]**: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַאֲרִיכִים יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם** – הוא, **הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ.** – הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות ימים. **וְאַף גַּם מִי שֶׁהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לוֹ בְּיוֹתֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן לְהַמְתִּין עַד אַחַר עֲנִית קְדֻשָּׁה שֶׁל חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ־צִבּוּר הֲזֶה** – מפני שבעל תפלה זה מאריך בתפלה, **הֲלֹא טוֹב טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמֹעַ קְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ, מִלֵּירֵד לְחַיֵּיהֶם שֶׁל הַחֲפֵצִים בַּחַיִּים,** – אלה שרוצים להתפלל באריכות, דבר המביא חיים, **וְאוֹנֶם רַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ**[4]**,** – את האנוס פטר הקדוש ברוך הוא, כיון שהוא אנוס, הוא מוכרח ללכת – הרי הוא פטור מלשמוע "קדושה" ו"ברכו". ויתירה מזו – **וְהַשְּׁלִיחַ־צִבּוּר מוֹצִיאוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ** – לשמוע "קדושה" ו"ברכו". **אַף שֶׁלֹּא שָׁמַע, כְּאִלּוּ שָׁמַע שֶׁהוּא כְּעוֹנֶה מַמָּשׁ,** – הרי, שהאנוס כאן אינו כמו בשאר הדברים, שאם אמנם הם דברים ש"אונס רחמנא פטרי"[5], אבל אינם "כמאן דעביד" (כאילו עשה) – "אונסא כמאן דלא עביד"[5] –

---

14. זח"א, פח, א. ובכ"מ. **15.** איוב ב, ד. **16.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור - ה"ז צדקה בהגבלה (כפשטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". **17.** סיום האגרת נדפס באגרות קודש אדה"ז (קה"ת, תש"מ) ע' צה. **1.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". **2.** ראה מגילה כט, א. **3.** ברכות לב, ב. **4.** נצבים כז, א. **5.** שו"ע אדה"ז סקכ"ד ס"א.

אונס – כמי שלא עשה, ואילו כאן הרי זה כאילו עשה מצד זה ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו, **וְכֵן אִיתָא** – כפי שאנו מוצאים **בַּגְּמָרָא**[6] **גַּבֵּי עַם שֶׁמַּשְׁלוֹת דַּאֲנִיסִי**, – שהם אנוסים, **וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עַצְמָהּ בַּחֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ־צִבּוּר** – לא מדובר על "קדושה" ו"ברכו", כי אם אודות "שמונה עשרה" עצמה, **כְּאִלּוּ שָׁמְעוּ מַמָּשׁ, וְגַם קְדֻשָּׁה וּבָרְכוּ בִּכְלָל.** – ששליח הציבור מוציאו ידי חובתו, הרי, שמי שהוא אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע "קדושה" ו"ברכו", מוציאו השליח ציבור ידי חובה, הרי שגם **אותו** יוצא שליח הציבור ידי חובתו, ואל לו להפריע אחרים מלהתפלל באריכות. **וְהִנֵּה, זֹאת חֲכַרְנוּהָ**[7]**, בֵּן הוּא אַף גַּם בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְהַגְּמָרָא, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם קֶבַע וְעִקַּר עֲבוֹדָתָם,** – עיקר עבודתם היה לימוד תורה, **וְלֹא תְּפִלָּתָם.** – הרי גם אז היה ענין התפלה בריכות ענין של חיים וריכות ימים. **וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַתָּה הַפַּעַם** – בזמננו אנו, **בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא, שֶׁאֵין** – לימוד **תּוֹרָתֵנוּ קֶבַע, מִצּוֹק הָעִתִּים, וְעִקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא הִיא** – עבודת **הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב חַיִּים וִיטַאל זַ"ל בְּעֵץ חַיִּים וּפְרִי עֵץ חַיִּים**[8]**,** – שעיקר העבודה בזמננו אנו, הזמן של עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה – **מִכָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר שֶׁרְאוּי וְנָכוֹן לִתֵּן נַפְשֵׁנוּ מַמָּשׁ עָלֶיהָ.** – על עבודת התפלה, **וְהִיא** – התפלה באריכות תוך התבוננות בגדלות ה', היא **חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה מַמָּשׁ, לְמִבְנֵי מַדָּע** – המבינים **תּוֹעֲלֶת הַהִתְבּוֹנְנוּת וְעֹמֶק הַדַּעַת קְצָת, כָּל חַד לְפוּם שְׁעוּרָא דִּילֵיהּ,** – כל אחד לפי שיעורו. כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו דומה בכל אחד: יש מי שבהתבוננות והעמקת הדעת מעטה הוא מתעורר ביראה או באהבה; ויש מי שנדרשת לו התבוננות ארוכה יותר והעמקת הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת הדעת אלו, צריכות להיות **בְּסִדּוּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם בָּרוּךְ־הוּא**[9] **בְּפִסּוּקֵי דְּזִמְרָה וּשְׁתֵּי בְּרָכוֹת שֶׁלְּפָנֵי קְרִיאַת שְׁמַע: "יוֹצֵר" וְ"אַהֲבָה"** – "אהבת עולם", **לְעוֹרֵר בָּהֶן** – בברכות שלפני קריאת שמע, **הָאַהֲבָה הַמְסֻתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, לָבֹא** – שאהבה זו תבוא, **לְבְחִינַת גִּלּוּי בְּהִתְגַּלּוּת הַלֵּב** – שבמקום שעד אז היתה אהבה זו מסותרת בעומק הלב, תבוא להתגלות הלב, **בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע עַצְמָהּ,** – אחרי ברכות קריאת שמע, **שֶׁזֹּאת הִיא מִצְוַת הָאַהֲבָה שֶׁבְּפִסּוּק**[10]**: "וְאָהַבְתָּ וְגוֹ' בְּכָל לְבָבְךָ גוֹ'", הַנִּמְנֵית רִאשׁוֹנָה**[11] **בְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת,**

קונטרס אחרון

דאניסי ויוצאים ידי חובת תפלת שמו"ע עצמה בחזרת הש"ץ כאלו שמעו ממש וגם קדושה וברכו בכלל. והנה זאת חקרנוה כן הוא אף גם בדורות הראשונים של חכמי המשנה והגמרא שהיתה תורתם קבע ועיקר עבודתם ולא תפלתם. ומכש"כ עתה הפעם בעקבות משיחא שאין תורתינו קבע מצוק העתים. ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא התפלה כמ"ש הרח"ו ז"ל בע"ח ופע"ח. מכש"כ וק"ו שראוי ונכון ליתן נפשינו ממש עליה והיא חובה של תורה ממש למביני מדע תועלת ההתבוננות ועומק הדעת קצת כל חד לפום שיעורא דיליה בסדור שבחו של מקום ב"ה בפסוקי דזמרה ושתי ברכות שלפני ק"ש יוצר ואהבה לעורר בהן האהבה המסותרת בלב כל ישראל לבא לבחי' גילוי בהתגלות הלב בשעת ק"ש עצמה שזאת היא מצות האהבה שבפסוק ואהבת כו' בכל לבבך כו' הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות כמ"ש הרמב"ם ז"ל

---

6. ר"ה לה, א. **7.** ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): לאו"נ הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע אזן שמעתיהו אשר רוח ה' נוסעה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדריגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבינת הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפוץ מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסוד"ז וברכות ק"ש לפניה ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחבריו הי' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאות לה' ולתורתו להפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא הי' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמור בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצרתי ואו"ש מאדה"ש כנפש או"נ דו"ש. שניאור זלמן באאמו"ר ברוך נ"י. **8.** פע"ח שער התפלה פ"ז. **9.** טואו"ח סנ"ב. **10.** ואתחנן ו, ה. **11.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בזח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן

קונטרס אחרון

שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח מ"ע כי על אהבה המסותרת בלב כל ישראל בתולדתם וטבעם לא שייך ציווי כלל ודעת לנבון נקל כי כשהאהבה היא מסותרת היא עודינה בנפש האלקית לבדה וכשבאה לבחי' גילוי לנפש החיונית אזי היא בהתגלות הלב בחלל שמאלי מקום משכן נפש החיונית וזהו ענין בירור ניצוצות המוזכר שם בע"ח ופע"ח גבי תפלה שלכן היא עיקר העבודה בעקבות משיחא לברר ניצוצות כו' שהוא בחי' אתהפכא או אתכפי' של נפש החיונית לנפש האלקית כנודע כי הדם הוא הנפש כו' והדם מתחדש בכל יום מאוכלין ומשקין וגם מתפעל ונתקן ממלבושים ודירה כו'. משא"כ בדורות הראשונים שהיו נשמות האלקית גדולי הערך היה הבירור נעשה כרגע בק"ש לבד וברכות שלפניה ופסד"ז בקצרה וכו' וד"ל:

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם ז"ל[12]**, שֶׁהִיא מִיסוֹדֵי הַתּוֹרָה וְשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹר לְכָל רְמָ"ח** – 248, **מִצְוֹת עֲשֵׂה**, – כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק ד' ש"המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי'", שכדי לקיים באמת רמ"ח מצוות העשה, מן ההכרח שתהיה "אהבת ה'". **ציווי זה** של "ואהבת" הוא חובה של תורה על ענין ההתבוננות בתפלה, לעורר ולגלות את האהבה, שכן, על אהבה עצמה הרי לא שייך שום "ציווי", "ואהבת", כי אהבה היא הרי מדה שבלב ועל מדה שבלב לא מתאים שום ציווי, שהרי, אם יש לאדם מדה זו – הרי שיש לו, ואם אין לו אותה מדה – מה יעזור כאן הציווי (על פעולה של דיבור מתאים ציווי, אבל לא על רגש הלב), וכפי שאכן שואל הרב המגיד ממזריטש[13]: כיצד מתאים הציווי "ואהבת"? והוא עונה, שהציווי אינו על האהבה, כי אם על ההתבוננות, שיהיה "**שמע** ישראל", שתהיה ההתבוננות בענין "ה' אלקינו ה' אחד" ואז "ואהבת" – תאהב (מלשון הבטחה). על כל פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא, שתהיה ההתבוננות בתפלה שתביא ל"ואהבת" – הרי שהתפלה באריכות ובהתבוננות היא חובה של תורה. **כִּי עַל אַהֲבָה הַמְסֻתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדֹתָם וְטִבְעָם לֹא שַׁיָּךְ צִוּוּי כְּלָל**. – שנאמר ש"ואהבת" הכוונה להאהבה המסותרת בכל אחד מישראל, שכן, היא הרי **ישנה**, ולא זקוקים לה לציווי "ואהבת". אלא הציווי הוא **לגלות** את האהבה, שלא זו בלבד שתהיה בהתגלות בנפש האלקית של יהודי, כי אם גם בנפשו החיונית, שם לא היתה לפני זה בכלל, אף לא בהעלם – **וְדַעַת לְנָבוֹן נָקֵל, כִּי כְּשֶׁהָאַהֲבָה הִיא מְסֻתֶּרֶת - הִיא עוֹדֶנָּה בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבַדָּהּ, וּכְשֶׁבָּאָה לִבְחִינַת גִּלּוּי לַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִית - אֲזַי הִיא בְּהִתְגַּלּוּת הַלֵּב בֶּחָלָל שְׂמָאלִי**, – שהוא **מְקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית**. – הרי היא מניעה אז כל עניני האדם, **וְזֶהוּ עִנְיַן בֵּרוּר נִיצוֹצוֹת הַמֻּזְכָּר שָׁם בְּעֵץ חַיִּים וּפְרִי עֵץ חַיִּים**[61] **גַּבֵּי תְּפִלָּה**, – שבתפלה מבררים ניצוצות, **שֶׁלָּכֵן** – התפלה, **הִיא עִקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת כוּ'**, – בירור הניצוצות שבתפלה, מתבטא בכך **שֶׁהוּא בְּחִינַת אִתְהַפְּכָא** – (=הפיכת הרע לטוב), **אוֹ אִתְכַּפְיָא** – (=כפיית הרע), **שֶׁל נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כַּנּוֹדָע, "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ כוּ'"**[14], – וחיות האדם, **וְהַדָּם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאֳכָלִין וּמַשְׁקִין**, – שהאדם אוכל ושותה, הרי שהאדם משתמש, עבור הנפש האלקית והקדושה, בכל האוכלים ומשקים ומברר את הניצוצות שבהם, **וְגַם** – האדם, **מִתְפָּעֵל וְנִתְקָן מִמַּלְבּוּשִׁים** – שהוא לובש אותם, **וְדִירָה** – שהוא דר בה, **כוּ'**. – הרי שכל עניני העולם מנוצלים בענינים של נפש האלקית וקדושה. בזה מתבטא ענין בירור הניצוצות הנעשה על ידי התגלות האהבה בשעת התפלה. ולכן נדרשת כעת אריכות התפלה בהתבוננות. **מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית גְּדוֹלֵי הָעֵרֶךְ - הָיָה הַבֵּרוּר** – של הניצוצות, **נַעֲשֶׂה כְּרֶגַע בִּקְרִיאַת שְׁמַע לְבַד וּבִרְכוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה בִּקְצָרָה וְכוּ'**, – שמזה בלבד כבר נעשה ביהודי התגלות האהבה והתוצאות של האהבה, **וְדֵי לַמֵּבִין:**

יום חמישי י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, זה כו'.

קונטרס אחרון

הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולזאת לא אוכל להתאפק ולהחריש מלזעוק עוד בקול ענות חלושה במטותא מינייכו ברחמין נפישין חוסו נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על התורה ועל העבודה שבלב זו תפלה בכוונה להתחיל

"הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ"[1] – אומרים על כך חכמינו ז"ל[2]: **"אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים"**. – למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם – יעשו זאת אפילו מאה פעמים. **וְלָזֹאת**, – אומר רבנו הזקן, **לֹא אוּכַל לְהִתְאַפֵּק וּלְהַחֲרִישׁ מִלִּזְעֹק עוֹד** – למרות שרבנו הזקן כבר עורר והוכיח על כך, **בְּקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה**[3]: – מצד העגמת נפש שבענין, **בִּמְטוּתָא מִנַּיְכוּ, בְּרַחֲמִין נְפִישִׁין**, – הריני מבקש מכם ברחמים רבים, **חוּסוּ נָא עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהִשָּׁמְרוּ וְהִזָּהֲרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב - זוֹ תְּפִלָּה**[4] **בְּכַוָּנָה, לְהַתְחִיל** –

דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצוות". **12.** הל' יסוה"ת רפ"ב. **13.** וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) סי"ב. **14.** ראה יב, כג. **1.** קדושים יט, יז. **2.** ב"מ לא, א. **3.** ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. **4.** תענית ב, א.

התפלה, כְּלָל יַחַד בְּאֶחָד מִלָּה בְּמִלָּה, וְלֹא זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה,
וְזֶה דּוֹמֵם וְזֶה מְשִׂיחַ שִׂיחָה בְּטֵלָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. וְעִקַּר הַסִּבָּה
וּגְרָמָא בְּנִזְקִין – וגורם הנזק, מה שלא מתפללים כולם יחד כפי
שצריך להיות, הוּא מֵהֱיוֹרְדִים לִפְנֵי הַתֵּבָה, – לפני ה"עמוד",
שֶׁהוּא – הירידה לפני
ה"תיבה", הֶפְקֵר לְכָל
הָרוֹצֶה לְפַשֵּׁט רַגְלָיו,
הַחוֹטֵף אַפְרָתִי[5], אוֹ
מֵחֲמַת שֶׁאֵין גַּם אֶחָד
רוֹצֶה וְכוּ'. – לגשת לפני
ה"עמוד", ובמילא ניגש מי
שאינו מתאים לכך. וְאִי
לָזֹאת, – ולכן, זֹאת הָעֵצָה
הַיְעוּצָה, וְתַקָּנָה קְבוּעָה
חֹק וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד חַס
וְשָׁלוֹם, דְּהַיְנוּ לְבָחֹר
אֲנָשִׁים קְבוּעִים הָרְאוּיִם
לָזֶה – להתפלל לפני
ה"עמוד", עַל פִּי הַגּוֹרָל, אוֹ
בְּרִצּוּי רֹב הַמְּנָיָן, – שירצו
שאלה או אלה יתפללו לפני
ה"עמוד". ומי הם הראויים
לכך? דְּהַיְנוּ – אלה,
שֶׁמִּתְפַּלְּלִים מִלָּה בְּמִלָּה
בְּדֶרֶךְ הַמְצוּיָ בְּקוֹל רָם,
וְלֹא מַאֲרִיכִים – בתפלה,
יוֹתֵר מַדַּאי וְלֹא מְקַצְּרִים
וְחוֹטְפִים חַס וְשָׁלוֹם. – את
התפלה. וַעֲלֵיהֶם מְטַל
חוֹבָה לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה,
כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיוֹמוֹ אֲשֶׁר
יָגִיעַ לוֹ, וְלֶאֱסֹף אֵלָיו
סָבִיב סָמוּךְ – לבעל
התפלה, כָּל הַמִּתְפַּלְּלִים
בְּקוֹל קָצֹת עַל כָּל פָּנִים,
וְלֹא – אלה שמתפללים
בְּלַחַשׁ וְלֹא – אלה ש–חוֹטְפִים חַס וְשָׁלוֹם, וְכַמְּאָר בְּתַקָּנוֹת
יְשָׁנוֹת בְּכַמָּה עֲיָרוֹת, – שנקבע בהן כך. וְעָתָּה – אומר רבנו הזקן,
בָּאתִי לְחַדְּשָׁן וּלְחַזְּקָן וּלְאַמְּצָן, בַּל יְמוֹטוּ עוֹד לְעוֹלָם חַס
וְשָׁלוֹם, (בכתב יד: גְּוָאלְד גְּוָאלְד), – כך היה כתוב בכתב יד רבנו
הזקן, באידיש[6] "גוואלד גוואלד", עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ[7],
– שלא להתפלל בכוונה כפי שצריך להיות, וְלֹא דַי לָנוּ בְּכָל
הַתּוֹכָחוֹת וְהַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֵינוּ ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְינַחֲמֵנוּ בְּכַפְלַיִם
לְתוּשִׁיָּה, וְיטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדוֹ בֶּאֱמֶת, חִזְקוּ וְאִמְצוּ לְבַבְכֶם כָּל
הַמְיַחֲלִים לַה'[8]. גַּם – לקבוע, לִגְמֹר כָּל הַשַּׁ"ס בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה,
וּבְכָל עִיר וָעִיר לְחַלֵּק הַמַּסֶּכְתּוֹת עַל פִּי הַגּוֹרָל אוֹ בְּרָצוֹן, –

קונטרס אחרון

כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה
וזה דומם וזה משיח שיחה בטילה ה' ישמרנו ועיקר
הסיבה וגרמא בנזקין הוא מהיורדים לפני התיבה
שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי
או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לזאת זאת
העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו
דהיינו לבחור אנשים קבועים הראוים לזה עפ"י הגורל
או בריצוי רוב המנין. דהיינו שמתפללים מלה במלה
בדרך המיצוע בקול רם ולא מאריכים יותר מדאי ולא
מקצרים וחוטפים ח"ו. ועליהם מוטל חובה לירד לפני
התיבה כל אחד ואחד ביומו אשר יגיע לו ולאסוף
אליו סביב סמוך כל המתפללים בקול קצת עכ"פ
ולא בלחש ולא חוטפים ח"ו וכמבואר בתקנות ישנות
בכמה עיירות. ועתה באתי לחדשן ולחזקן ולאמצן
בל ימוטו עוד לעולם ח"ו (בכ"י גוואלד גוואלד) עד
מתי יהיה זה לנו למוקש ולא די לנו בכל התוכחות
והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים
לתושיה ויטהר לבנו לעבדו באמת. חזקו ואמצו
לבבכם כל המייחלים לה'. גם לגמור כל הש"ס בכל
שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות עפ"י
הגורל או ברצון. ועיר שיש בה מנינים הרבה יגמרו
בכל מנין ומנין. ואם איזה מנין קטן מהכיל יצרפו
אליהם אנשים מאיזה מנין גדול בבל ישונה חק ולא
יעבור. וכאו"א מהלומדים הנ"ל יגמור בכל
שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט. ולהיות מחמת
חלישות הדור אין כח בכל אחד ואחד להתענות
כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמארז"ל כל השומר
שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. כהלכתו

איזו מסכת ברצונו ללמוד במשך השנה, וְעִיר שֵׁשׁ בָּהּ מְנָנִים הֲרִבֵּה - יִגְמְרוּ – לימוד כל הש"ס, בְּכָל מְנָן וּמְנָן, וְאִם אֵיזֶה מְנָן קָטָן מֵהָכִיל – ואין בו מספיק אנשים לחלק כל הש"ס, יְצָרְפוּ אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים מֵאֵיזֶה מְנָן גָּדוֹל, בְּבַל יְשָׁנֶה, חֹק וְלֹא יַעֲבֹר. – שמוכרחים לסיים כל הש"ס במשך השנה. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַלּוֹמְדִים הַנַּ"ל – שלומדים מסכת מהש"ס כפי שחולק, יִגְמֹר לְעַצְמוֹ – לומר בְּכָל שָׁבוּעַ ה"תַּמְנֵא אַפֵּי" שֶׁבִּתְהִלִּים – פרק קיט[9]. – בו כל אות היא התחלה של שמונה פסוקים המתחילים באותה אות; שמונה פסוקים בהתחלת האות אל"ף וכך באות בי"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו שייכות יש באמירת תהלים ללימוד הש"ס? – אומר על כך הרבי הקודם נשמתו עדן בשיחה קדושה[10], שמכאן רואים, מתי לימוד הש"ס הוא בשלימות? – כאשר יחד עם הלימוד ישנה אמירת תהלים, ולאמירת תהלים צריכים ללימוד הש"ס. וְלִהְיוֹת מֵחֲמַת חֲלִישׁוּת הַדּוֹר אֵין כֹּחַ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְעַנּוֹת כָּרָאוּי לוֹ, – כנזכר ב"אגרת התשובה"[11] מספר הצומות שספרי המוסר קבעו לצום על כל חטא – כדי להיות לרצון להקדוש ברוך הוא (אחרי התשובה) כמו לפני החטא, לְזֹאת עֵצָה הַיְעוּצָה כְּמַאֲמַר רַז"ל[12]: כָּל הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו - "כְּהִלְכָתוֹ" דַּיְקָא, –

ספרי עה"פ עקב יא, יג. **5.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ (הובא בב"י או"ח סנ"ג), 'החוטף' - ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי' - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א): מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו"". **6.** ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. **7.** ל' הכתוב - וארא ו, ז. **8.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה". **9.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולהעיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיטל זה ביום השבת לאחרי תפלת מנחה (וכן הי' נוהג אאמו"ר ז"ל)". **10.** ספר השיחות תש"ד ע' 48. **11.** פרק ג'. **12.** שבת קיח, ב.

המלה "**בהלכתו**" היא כאן בדיוק, שכדי להיות שומר שבת כהלכתו – מן ההכרח שתהיה ידיעת הלכות שבת. **לָכֵן מֻטָּל עַל כָּל אֶחָד** וְ**אֶחָד** – חובה, **לִהְיוֹת בָּקִי בְּ"הִלְכָתָא רַבְּתָא לְשַׁבַּתָּא"**. – בהלכה הגדולה של שבת, בהתאם ללשון הגמרא[13] בנוגע שצריך למשמש בבגדיו בערב שבת עם חשיכה כדי להישמר מאיסור בשבת. כלומר, ישנן הלכות בהלכות שבת שאינן מורות מה הוא איסור – כי אם גם איך להישמר מאיסור. **וְגַם יְזָהֵר מְאֹד שֶׁלֹּא לָשׂוּחַ שׂוּם שִׂיחָה בְּטֵלָה חַס וְשָׁלוֹם.** – בשבת. **בִּהְיוֹת מוּדַעַת זֹאת** – ידוע הדבר **לְיוֹדְעֵי חֵן,** – יודעי חכמה נסתרה, תורת הקבלה, **כִּי בְּכָל הַמְּצוֹת** – **יֵשׁ פְּנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת,** – הפנימיות והרוחניות של המצוה, והחיצוניות והפעולה הגשמית של המצוה, **וְחִיצוֹנִיּוּת** – של המצוה, **מֵהַשַּׁבָּת הִיא שְׁבִיתָה מֵעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִיִּית, כְּמוֹ שֶׁשַּׁבַּת ה' מֵעֲשׂוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ גַּשְׁמִיִּים, וּפְנִימִית** – מצות **הַשַּׁבָּת הִיא הַכָּוָנָה בְּתַפְלַּת הַשַּׁבָּת וּבְתַלְמוּד תּוֹרָה** – להתפלל וללמוד בכוונה, **לְדָבְקָה בַּה'** – **אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[14]**: "שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ"**, – שענין השביתה שהיא עליה, כפי שזה באדם בשעה שנח ממלאכה, עולה אז הכוח, שהיה מלובש במלאכה – למקורו בנפש, כך הוא ענין השביתה של שבת, התעלות הנפש (שהיתה עסוקה בימי החול ב"עובדין דחול", בענייני חולין) הנפש עולה ל"ה' אלקיך", ה' אחד. **וְזוֹ** – פנימיות השבת, **הִיא בְּחִינַת "זָכוֹר"**, – שני ענינים בשבת "זכור" ו"שמור": "זכור את יום השבת לקדשו", ו"שמור את יום השבת לקדשו"[15], הרי ענין הכוונה והתעלות נפש היהודי בשבת, בתפלה ובתורה – הן הבחינה של "זכור", **וּבְחִינַת "שָׁמוֹר" בְּפְנִימִיּוּת הִיא הַשְׁבִיתָה מִדִּבּוּרִים גַּשְׁמִיִּים, כְּמוֹ שֶׁשָּׁבַת ה' מִיו"ד מַאֲמָרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶם שָׁמַיִם וָאָרֶץ גַּשְׁמִיִּים,** – "שמור" בחיצוניות היא השמירה ממלאכה ועשיה, ו"שמור" בפנימיות היא השמירה והמנוחה מדיבורים בענינים גשמיים, **כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה כו'**[16]**:** – הדיבורים בענינים גשמיים – הם ה"לעומת זה" של שביתת והתעלות היהודי בשבת – בענינים של תפלה ותורה.

קונטרס אחרון

דייקא. לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא. וגם יזהר מאד שלא לשוח שום שיחה בטילה ח"ו. בהיות מודעת זאת לי"ח כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות וחיצונית מהשבת הוא שביתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת לה' אלקיך וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה לעומת זה כו':

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות

תכתבו ותחתמו.

ממכתב אאמו"ר

. . . י"ט כסלו . . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקלל"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתינו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ית'.

ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו וענינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומ"צ, והן בעניני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו בכוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו וינחנו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו פנימו . . .

---

13. שבת יב, א. **14.** יתרו כ, י. **15.** ואתחנן ה, יב. **16.** ע"פ קהלת ז, יד.

יום שישי י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' א, **ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם**... עד עמ' 4, **הרב**... **הכהן**.

ספרי — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל שלישי

שער ראשון

ספר
לקוטי אמרים
חלק ראשון
הנקרא בשם
ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י.

סֵפֶר לִקּוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק רִאשׁוֹן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים

בדף–השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: **מְלֻקָּט מִפִּי סְפָרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן נִשְׁמָתָם עֵדֶן, מְיֻסָּד עַל פָּסוּק**[1] **"כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"**; – הלב, הפה והעשיה הם שלושת הכוחות: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש, כדי לבצע את רצונה. כלומר, שלשה אלה הם כלי הביצוע של הנפש: "בפיך" – בכוח הדיבור שלך; "ובלבבך" – בכוח המחשבה שלך; "לעשותו" – בכוח המעשה שלך. במובן עמוק יותר, רומזת המלה "ובלבבך" לא רק על המחשבה, כי אם גם על רגשי הלב, אהבה ויראה, לאהוב את הקב"ה ולירא מפניו: בשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה, ובידעו שהדרך היחידה להתאחד עם הקב"ה, היא על־ידי קיום מצוותיו – נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתיגע אז לבצע הכל במדויק, לכל פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. **לְבָאֵר הֵיטֵב, אֵיךְ הוּא קָרוֹב מְאֹד,** – מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאווה לאלקות, נדרש להפוך את רגשות הלב בפועל מקצה אחד – מתאוות העולם־הזה, לקצה הפוך – לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה מהקב"ה, כמאמר הגמרא[2]: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא", האם יראה היא דבר קטן? – כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב הדבר"? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, **בְּדֶרֶךְ אֲרֻכָּה וּקְצָרָה, בְּעֻזָּרַת ה' יִתְבָּרֵךְ.** – בשני אופנים מוסבר בספר כיצד קרוב הדבר: "בדרך ארוכה" – על־ידי התבוננות, העמקת מחשבתו בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה להשי"ת ולירא מפניו; "בדרך קצרה" – על־ידי שמעורר את האהבה המסותרת שבקרבו, הנטועה בטבע מתולדתו בלבו של כל אחד מישראל, ואשר יש רק לעוררה ולגלותה. ועל כך מבוסס ספר ה"תניא". אגב, הספר נקרא בשם "תניא", על שם המלה הראשונה, בה פותח המחבר, רבנו הזקן, את ספרו.

על הסכמותיהם של הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא, מביא הרבי (מוהריי"צ) נ"ע באחד ממכתביו[1] קבלה מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן כתב את ספר ה"תניא" במשך עשרים שנה, הוסיף והחסיר[2], ודייק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה – אם לכתוב מילה מסויימת עם וא"ו או בלי וא"ו); עד שזיקק את הספר ב"חסר ויתיר" ורק אז, נתן רשות להעתיקו ולהפיצו ברבים. ברם, עקב "העתקות רבות" ו"העתקות שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו הטעותי־סופרים במאד מאד" (וכפי שמובא במקום אחר, היו גם כאלה ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון שגיאות בענינים שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך יתעורר רעש וכו'[3]).

שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב האמור[4] היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן – רבי משה ווילנקר, רבי פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן להתייעץ עם הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.

שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא".

רבי יהודא ליב הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות משיחא".

רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".

שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל[5] שני טעמים: א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבואו אל הארץ" ברוחניות, שזהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ מלשון רצון, כמאמר רז"ל[6] "למה נקרא שמה ארץ – שרצתה לעשות רצון קונה"). המלה "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".

ב) על ידי הדרכים בעבודת ה' המובאות בספר ה"תניא", מהפכים את הקללה (התוכחה של משנה תורה בפרשת תבוא) לברכה.

---

1. דברים ל, יד. **2.** ברכות לג, ב. **1.** נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. **2.** וראה (ועיין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **3.** ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **4.** בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. **5.** ספר הקיצורים, שם. **6.** ב"ר ה, ז.

בהזכירם בהסכמותיהם את השנה בה הן נכתבו, ביטאו את דעתם הקדושה על ספר ה"תניא".

הרב הצדיק רבי יהודא ליב הכהן כתב שנת "תקנ"ו", שהיא ראשי תיבות: "תניא קטורת נשמה ורוח" (המרמז שה"תניא" הוא באמור קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבתא דמשיחא);

והרב הצדיק רבי זושא ציין את השנה במלה "פדותינו", הפדות שלנו – להדגיש, באמור, שבספר זה ילכו בני ישראל לקראת משיח צדקנו.

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם זוסיל מאניפאלי:

הִנֵּה כִּלְּוֹתִי אֶת הַכְּתָבִים עַל הַכַּד הַמַּיִם גַּמּוֹן אֵיזֶ֫ה לְלַקֵּיס קְדוֹם וְטָהוֹר לְסַפְּקָלִיאָ הַמְּחִילָה וְטוֹב לְפָנָיו וְלִפְנֵי הַפְלִיאָ ה' מִסְדוֹ וְנָתַן בְּלִבּוֹ הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֵלֶּה לְהַרְאוֹת עַם ה' דְּרָכָיו הַקְּדוֹשִׁים. וְרִצּוֹנוֹ – של רבנו הזקן, הָיָה שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹת אֶת הַכְּתָבִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס מֵחֲמַת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. רַק מֵחֲמַת הִתְפַּשְׁטוּת הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעֲתָקוֹת רַבּוֹת מִידֵי סוֹפְרִים מְשֻׁנִּים, – הוא משתמש במלה "משונים" ולא "שונים", ואפשר שברצונו לציין בכך על אלה שזייפו במכוון ענינים מסויימים ב"תניא", וּמֵחֲמַת רִבּוּי הָעֲתָקוֹת שׁוֹנוֹת, רַבּוּ הַטָּעוּיוֹת־סוֹפְרִים בְּמֹאד, וְהֶכְרַח לְהָבִיא הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס. – ספר ה"תניא" התפשט אז ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם אחרי שנדפס, לא היה עליו השם, ובודאי שכך צוה רבנו הזקן ובאופן זה נתן רשות להדפיס את ה"תניא". וְהֶעִיר ה' אֶת רוּחַ הַשָּׁתָפִים, הֲרֵי הוּא הָרַבָּנִי הַמֻּפְלָג הַוָּתִיק מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי שָׁלוֹם שֶׁכְּנָא בֶּן מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי נַתַ, וַהֲרֵי הוּא הָרַבָּנִי הַמֻּפְלָג הַוָּתִיק מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי מָרְדְּכַי בֶּן מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלֵּוִי[9], לְהָבִיא הַקּוּנְטְרֵסִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוּס בְּסִלָאוִויטָא. וּלְפָעֲלָא טָבָא אָמַרְתִּי יִישַׁר חֵילָא. – ולפעולה טובה זו אני אומר יישר כוח. אַךְ עָלוֹ בִּלְבָּם – של המדפיסים, מָגֹר מָסָבִיב מִן הַדְּפוּסִים אֲשֶׁר רַבּוּ, שֶׁדְּרָכָן לְהַזִּיק – לזולת, וּלְקַלְקֵל הַמַּאֲשָׁרִים. – את הישרים והמורשים. אִי לָזֹאת, – לכן, נְמַרְנוּ בְּלִבֵּנוּ לִתֵּן הַסְכָּמָה, לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ[9] – ויש לומר שכוונת מלים אלו, שהוא עצמו לא ידפיסו מחדש וגם לא ימסור את הספר לאחרים להדפסה, שלא לִגְרֹם לַהַמַּדְפִּיסִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל שׁוּם הֶזֵּק חָס וְשָׁלוֹם בְּהַשָּׁגַת גְּבוּל בְּשׁוּם אֹפֶן. וְאָסוּר לְשׁוּם אָדָם לְדַפְּסוֹ – להדפיס, הַסֵּפֶר הַנַּ"ל – ספר ה"תניא", בִּלְתִּי יְדִיעַת הַמַּדְפִּיסִים מִיּוֹם דִּלְמָטָה. – בו נכתבה הסכמה זו. וְשׁוֹמֵעַ לְדִבְרֵי אֵלֶּה - יָבֹא עָלָיו בִּרְכַּת טוֹב. הֲלֹא כֹּה דִּבְרֵי הַדּוֹרֵשׁ זֹאת לְכָבוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' שֶׁנִּכְפַּל בּוֹ "כִּי טוֹב", – ביום שלישי למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב", פָּרָשַׁת תָּבֹא, שְׁנַת פְּדוּתֵינוּ לְפֶרֶט קָטָן. – תקנ"ו בגימטריא פדותינ"ו, לפרט קטן, בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת העולם, כי אם מספר השנים של מאות, עשרות וכו' לאלף הנוכחי.

חַקָּטָן מְשֻׁלָּם זוּסִיל מֵאַנִיפָּאלִי.

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודא ליב הכהן:

חכמת אדם תאיר פני אמרו בלשוני
ידי קצר המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבר נגלה מסתריו יוצר בראשית
מחכמוני אלפ אדונינו מורינו ורבינו
גאון עולם ולמה איש מבאר מים
חיים ונעתק ישמח ישראל בהגלות לבבי
קדקו המחובר להבינה לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדק כאשר כל אחד יחזה
בפנימיות לבביו והמפורסם איז לריך לאיה
רק מחשק קלקול הלבב אשר יגרום
היזק למדפיסים בחתי ליתן תוקף ותזהרה
לבל יריס איש את ידו ורגלו לדפוס על
אשר חמס אשר מיום למטה ושומע
לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ל
המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פרשה תבא תקנ"ו לפ"ק.

יהודא ליב הכהן.

---

7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. **8.** הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. **9.** כלשון הכתוב בראשית מא, מד.

הַסְכָּמַת הָרַב הֶחָסִיד הַמְפֻרְסָם, אִישׁ אֱלֹהִי, קָדוֹשׁ יֹאמַר לוֹ, מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי יְהוּדָא לַייב הַכֹּהֵן:

חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו, בְּרֹאותִי יְדֵי[10] קֹדֶשׁ – כתבי, הַמְחֻבָּר הָרַב הַגָּאוֹן אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ וְטָהוֹר חָסִיד וְעָנָו, אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו, – שלמרות השתדלותו להישאר נסתר, שלא ידעו מצדקותו ומגדולתו, כבר מזמן נתגלו צדקותו וגדלותו, יוֹשֵׁב בְּשֶׁבֶת תַּחְכְּמוֹנִי[11] אֵצֶל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ גָּאוֹן עוֹלָם, – וי"ל כפשוטו בנגלה – והכוונה על הרב המגיד ממזריטש, וְדָלָה מַיִם – למד תורה, מְבְּאֵר מַיִם חַיִּים, – יש המפרשים שבמלה "מבאר" – אותיות אברם – הוא מרמז על רבי אברהם "המלאך" בנו של הרב המגיד ממזריטש, וְנָעֵת יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל – הכוונה על הבעל־שם־טוב, ששמו הקדוש היה ישראל, בְּהַגָּלוֹת דִּבְרֵי קָדְשׁוֹ – התגלות דברי הבעל־שם־טוב היא ב"תניא", בו מתגלים דברי הבעל־שם־טוב בשכל והשגה של חב"ד, הַמְחֻבָּר לְהָבִיא לְבֵית הַדְּפוּס – כדי לְלַמֵּד לְעַם ה' – לבני ישראל, דַּרְכֵי קֹדֶשׁ, כַּאֲשֶׁר כָּל אֶחָד יֶחֱזֶה – יראה, בְּפְנִימִיּוּת דְּבָרָיו, וְהַמְפֻרְסָם אֵין צָרִיךְ רְאָיָה. – ובגלל כך לא היה ספר זה זקוק להסכמה, רַק מֻחְשָׁשׁ קִלְקוּל הַדָּבָר – של הדפסת הספר, שֶׁלֹּא יִגְרֹם חֶזֶק לַמַּדְפִּיסִים, בָּאתִי לִתֵּן תִּקָּה וַאֲזָהָרָה לְכָל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדַפּוֹס – להדפיס את הספר, עַד מֶשֶׁךְ חָמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה. וְשׁוֹמֵעַ לְדָבָרַי אֵלֶּה - יָבֹא עָלָיו בִּרְכַת טוֹב. הַלֹּא כֹּה דִּבְרֵי הַמְדַבֵּר וְאֹת לְכִבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פָּרָשָׁה תָּבֹא תקנ"ו לְפֶרֶט קָטָן.

יְהוּדָא לֵייב הַכֹּהֵן[12].

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מהור"ר **יהודא ליב הכהן:**

חכמת מלא תמיר פני האיר בלמותי

ילי קלס **המחבר הרב הגאון** מיס מלקיס קלוס וטהור וענין מאר מכבר נגלה מסתריו ויושב בשבת תחכמוני אצל **אדונינו מורינו ורבינו גאון עולם** ולה מיס **מבאר מים חיים** ונעת ישמח **ישראל** בהגלות דברי קדשו המחובר להביא לנים הדפוס ללמד לעם ה' דלכי קלס כאשר כל מאר יחזה בפנימיות דבריו והמפורסם אין לריך לראיה רק מחשש קלקול הדבר שלא יגרום חיזק למדפיסים כאתי ליתן תוקף ואזהרה לכל יריס אים את ידו ורגלו לדפוס עד משך חמש שנים מיום למטה ושומע לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ל להלכה זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פרשת תבא שנת פלותינו לפ"ק.

הקטן מקולס זוסיל מאניפאלי.

הרב החסיד המפורסם איש אלהי קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם זוסיל מאניפאלי:

הנה בלמותי אם הכתבים אל הרב האי גאון אים אלקים קלוס וטהור חסיד ועניו מאר מכבר נגלה מסתריו ויושב בשבת תחכמוני אצל אדונינו מורינו ורבינו גאון עולם ולה מיס מבאר מים חיים וענת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו המחובר להביא לנים הדפוס אלא דלכי קלס כאשר כל מאר יחזה בפנימיות דבריו והמפורסם אין לריך לראיה רק מחשש קלקול הדבר שלא יגרום חיזק למדפיסים כאתי ליתן תוקף ואזהרה לכל יריס אים את ידו ורגלו לדפוס עד משך חמש שנים מיום למטה ושומע לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ל להלכה זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פרשת תבא שנת פלותינו לפ"ק.

הקטן מקולס זוסיל מאניפאלי.

להסכמה, רַק מֻחְשָׁשׁ קִלְקוּל הַדָּבָר – של הדפסת הספר, שֶׁלֹּא יִגְרֹם חֶזֶק לַמַּדְפִּיסִים, בָּאתִי לִתֵּן תִּקָּה וַאֲזָהָרָה לְכָל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדַפּוֹס – להדפיס את הספר, עַד מֶשֶׁךְ חָמֵשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דִּלְמַטָּה. וְשׁוֹמֵעַ לְדָבָרַי אֵלֶּה - יָבֹא עָלָיו בִּרְכַת טוֹב. הַלֹּא כֹּה דִּבְרֵי הַמְדַבֵּר וְאֹת לְכִבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פָּרָשָׁה תָּבֹא תקנ"ו לְפֶרֶט קָטָן.

יְהוּדָא לֵייב הַכֹּהֵן[12].

שמעתי מהחסיד המפורסם, רבי יצחק מתמיד, זכרונו לברכה: כשהשלוחים הביאו את ה"תניא" לאניפאלי, אל רבי יהודא לייב הכהן ורבי זושא, הם השאירו בידם את הקונטרסים למשך הלילה, כדי שהצדיקים יעיינו בהם. בשעה שעיין ב"תניא", באמצע הלילה, נכנס רבי יהודה לייב הכהן בהתפעלות עצומה ובתהלהבות רבה, ומבלי יכולת לעצור בתוכו את ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו באניפאלי), להתחלק אתו בהתלהבותו המרובה מספר ה"תניא". אותו דבר אירע גם אצל רבי זושא, שגם הוא לא היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה...".

שבת קודש כ' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ג, **הסכמת הרבנים**... עד עמ' 6, ז"ל **נבג"מ.**

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלינו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבנ"י כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו הקדוש שכל דבריו כנחלי אש בוערות ילהיבו הלבבות לקרבן בְּנַחֲלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת – אשר יַלְהִיבוּ הַלְּבָבוֹת לְקָרְבָן לַאֲבִיהֶן הכתובים, דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים – כך נקראת תורת החסידות, שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זַ"ל כְּתוּבִים בִּכְתַב יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּעַצְמוֹ וּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל דְּבָרָיו – דברי היושר והאמת

---

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" - כבהסכמה הקודמת - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **11.** לשון הכתוב שמואל ב כג, ח. **12.** בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר - הוא ספר הנ"ל. ראה בית רבי, תולדות הרב

לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פרקים אשר כתב בעת חיברו הס' לק"א פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ח ופע"ח שנראים כסותרים זא"ז וברוח מבינתו מישבם כל דיבור על אופניו שכתב בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון לחברם עם ספר לקוטי אמרים ואגה"ת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להטיל גודא רבה וגזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו להדפים כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגיאות מי יבין ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום **דוב בער** בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל מרנא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.

ונאום **חיים אברהם** בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ.

ונאום **משה** בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.

1 שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּבְשֵׁם אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ נִקְרְאוּ, שֶׁרֻבָּם הָיוּ אִגֶּרֶת שָׁלוּחַ
2 מֵאֵת כְּבוֹד קָדְשׁוֹ לְהוֹרוֹת לְעַם ה' הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ – הכוונה
3 מן הסתם לעניני העבודה הפנימית, כמו התעוררות אהבת ה'
4 ויראת ה' בעבודת התפלה, ההתעוררות ללימוד התורה, וְהַמַּעֲשֶׂה
5 אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, –
6 ההתעוררות בענינים של
7 צדקה וכדומה. וּמֶחְמַת
8 שֶׁבְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[13] –
9 ב"אגרת הקדש", הִצִּיב לוֹ
10 צִיּוּנִים בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי
11 אֲמָרִים שֶׁלּוֹ, וְדִבְרֵי תּוֹרָה
12 עֲנִיִּים בְּמָקוֹם אֶחָד
13 וַעֲשִׁירִים בְּמָקוֹם אַחֵר[14], –
14 שלכן אפשרי הדבר
15 שענינים ב"אגרת הקדש"
16 יהיו יותר מוסברים ומובנים
17 מאשר כפי שהם מוסברים
18 בספר "לקוטי אמרים";
19 ולאידך, ענינים בספר
20 "לקוטי אמרים" יהיו
21 מוסברים ומובנים יותר
22 מאשר כפי שהם מוסברים
23 בספר "אגרת הקדש"; וּמַה
24 גַּם בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ
25 בּוֹ – ב"אגרת הקדש"
26 המוסיף חידוש ובירור בספר
27 "לקוטי אמרים" – קוּנְטְרֵס
28 אַחֲרוֹן עַל אֵיזֶה פְּרָקִים – מספר "לקוטי אמרים", אֲשֶׁר כָּתַב –
29 רבנו הזקן, בְּעֵת חִבְּרוֹ הַסֵּפֶר לִקּוּטֵי אֲמָרִים - פִּלְפּוּל וְעִיּוּן
30 עָמֹק עַל מַאֲמְרֵי זֹהַר וְעֵץ חַיִּים וּפְרִי עֵץ חַיִּים שֶׁנִּרְאִים
31 כְּסוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, וּבְרוּחַ מִבִּינָתוֹ מְיַשְּׁבָם – רבנו הזקן, כָּל
32 דִּבּוּר עַל אָפְנָיו שֶׁכָּתַב בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים, – הרי שזה נוגע ישירות
33 לספר "לקוטי אמרים" – רָאוּ רָאִינוּ שֶׁרָאוּי וְנָכוֹן לְחַבְּרָם –
34 להדפיסם יחד עִם סֵפֶר לִקּוּטֵי אֲמָרִים וְאִגֶּרֶת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל

35 כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ זַ"ל. אִי לָזֹאת, – לכן,
36 בָּאנוּ לְהַטִּיל גּוּדָא רַבָּה – איסור גדול, וּגְזֵרַת נִידוּי חֵרֶם שַׁמְתָּא
37 – דְּרַבָּנָן דְּלֵית לָהּ אָסְוָותָא, – שאין לה רפואה (שאי אפשר
38 להתירה), שֶׁלֹּא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ לְהַדְפִּים – את הספר,
39 כְּתַבְנִיתָם – "לקוטי
40 אמרים" ו"אגרת הקודש"
41 יחד, אוֹ זֶה בְּלֹא זֶה מֶשֶׁךְ
42 חֲמִשָּׁה שָׁנִים מִיּוֹם
43 דִּלְמַטָּה[15]. בְּרֶם בְּגוֹן דָּא
44 צָרִיךְ לְאוֹדוֹעֵי, – רק זאת
45 עלינו להודיע, שֶׁכָּעֲוֹנוֹתֵינוּ
46 הָרַבִּים סָפוּ תַּמּוּ כְּתָבֵי
47 יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּעַצְמוֹ אֲשֶׁר
48 הָיוּ בִּדְקְדּוּק גָּדוֹל לֹא
49 חָסֵר וְלֹא יָתֵר אוֹת אַחַת,
50 וְלֹא נִשְׁאַר כִּי אִם זֶה
51 הַמְּעַט מֵהַרְבֵּה אֲשֶׁר
52 נִלְקְטוּ אֶחָד לְאֶחָד
53 מֵהַעֲתָקוֹת הַמְפֻזָּרִים אֵצֶל
54 הַתַּלְמִידִים, וְאִם הִמָּצֵא
55 תִּמָּצֵא אֵיזֶה טָעוּת,
56 שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין, יִמָּצֵא
57 הַטָּעוּת דְּמוּכָח מִטָּעוּת
58 סוֹפֵר, – מהכתב ממנו
59 הדפיסו את הספר, וְהַכַּוָּנָה
60 – של הענין, תִּהְיֶה בְּרוּרָה:
61 נְאוּם דֹּב בָּעֵר בֶּן אֲדוֹנֵנוּ
62 אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגָּאוֹן הֶחָסִיד קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מָרָנָא וְרַבָּנָא[16]
63 שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן זַ"ל, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנֵּי מְרוֹמִים. (הרבי האמצעי).
64 וּנְאוּם חַיִּים אַבְרָהָם בֶּן אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגָּאוֹן
65 הֶחָסִיד מָרָנָא וְרַבָּנָא שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן זצ"ל, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנֵּי
66 מְרוֹמִים.
67 וּנְאוּם מֹשֶׁה בֶּן אֲדוֹנֵנוּ אָבִינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגָּאוֹן הֶחָסִיד
68 שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן זַ"ל, נִשְׁמָתוֹ בְּגַנֵּי מְרוֹמִים.

פרק נד. **13.** בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. **14.** ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומובא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. **15.** בהוצאה הראשונה (שקלאוו תקע"ד) בא בסיום ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". **16.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** לע"ע לא מצאתי שיעירו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות דתר"ס ואילך. ואולי י"ל: בזמן חתימת ההסכמה הי' החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב' - הי' אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - הי' אז גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"זצ"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכת"י ושאר הדפוסים) י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל - ע"פ הידוע שהי' מצויין בצדקות שלו, בעניוות ושפלות בעיני עצמו וכו'.

יום ראשון

שבת | יד כסלו | ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש״י.
תהלים: עב־עו.
תניא: דוד . . . 320 בעת צרתו.

מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, אַף שֶׁאֵין עֲשָׂרָה.
הַכּוֹס – עַל כַּף הַיָּד, וְהָאֶצְבָּעוֹת וְקוּפוֹת. אוֹחֵז הַכּוֹס מֵאֶמְיַרת ״רַבּוֹתַי מִיר וועֶלֶען בענטשֶׁען״ [=רַבּוֹתַי נְבָרֵךְ] עִיר אַחֲרֵי סִיּוּם בְּרָכָה שְׁלִישִׁית, טָאוּ מַעַמירוּ עַל הַשֻּׁלְחָן.

בְּאַחַת מִשִּׂיחוֹתָיו בְּאֵר אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בּ], וְתֹכֶן דְּבָרָיו: יֵשׁ צַדִּיק, יָשָׁר, תָּמִים, חָסִיד. צַדִּיק עַל שֵׁם קִיּוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה – מַמְשִׁיךְ גִּלּוּיִים דְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. יָשָׁר עַל שֵׁם קִיּוּם לֹא תַּעֲשֶׂה – גִּלּוּיִים לְמַעְלָה מִסֵּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. תָּמִים – עֶרְנְסְטְקַייט [=״רְצִינוּת״] – גִּלּוּיִים דְּ״טַעַם עֶצוֹ וּפְרִיוֹ שָׁוִים״, הִתְחַבְּרוּת סוֹבֵב־כָּל־עָלְמִין וּמְמַלֵּא־כָּל־עָלְמִין. לְמַעְלָה מִכֻּלָּם – חָסִיד, וְיֵשׁ בָּזֶה ג׳ מַדְרֵגוֹת: א) שֶׁעֲנְיֵנֵי הָעוֹלָם אֵינָם מַטְרִידִים וּמְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ. כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לְהַגִּיעַ לָזֶה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְחֻיָּב לְהַגִּיעַ לָזֶה. ב) שֶׁכָּל עֲנְיָנָיו הֵם אֱלֹקוּת. וְאַף שֶׁ״לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ גּוֹ״ – מִכָּל מָקוֹם אֵין זֶה שַׁיָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. ג) מַה שֶּׁכָּתוּב בְּתִקֻּנֵי זֹהַר: ״אִיזֶהוּ חָסִיד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ עִם קַן דִּילֵיהּ״ [=עִם מְקוֹרוֹ; ה׳], וּפֵרֵשׁ בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים [=סֵפֶר הַתַּנְיָא] שֶׁזֶּהוּ לְיַחֲדָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בַּתַּחְתּוֹנִים וְלֹא לְרָווֹת נַפְשׁוֹ הַצְּמֵאָה בִּלְבַד.

יום שני

יום ראשון | טו כסלו | ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: עז־עח.
תניא: אך מה שהי׳ . . . ואחור ע״ש.

בתו״א ד״ה וישב: ״ואינה יכולה לראות באהבה״, צ״ל ״ואינה יכולה להיות באהבה״.

רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו״ר האמצעי: דער זיידע (הבעש״ט) זאָגט אז מ׳דאַרף האָבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ׳האָט קיינמאָל ניט געזעהן.

בְּ״תוֹרָה אוֹר״ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל ״וַיֵּשֶׁב״: ״וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לִרְאוֹת בָּאַהֲבָה״, צָרִיךְ לִהְיוֹת: ״וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לִהְיוֹת בְּאַהֲבָה״.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן סִפֵּר לְבָנוֹ אַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי: הַסָּבָא (הַבַּעַל שֵׁם טוֹב) אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, גַּם לִיהוּדִי שֶׁאַף פַּעַם לֹא רָאוּ.

יום שלישי

יום שני | טז כסלו | ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש״י.
תהלים: עט־פב.
תניא: וצדקה . . . א״ס ב״ה.

יְסוֹד עִקְרֵי בְּשִׁיטַת חַבַּ״ד הוּא, אֲשֶׁר הַמֹּחַ הַשַּׁלִּיט עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדָתוֹ, יְשַׁעְבֵּד אֶת הַלֵּב לַעֲבוֹדַת ה׳ יִתְבָּרֵךְ, מִתּוֹךְ הַשְׂכָּלָה הֲבָנָה וְהַעֲמָקַת הַדַּעַת בִּגְדֻלַּת בּוֹרֵא הָעוֹלָם בָּרוּךְ הוּא.

יום רביעי

יום שלישי | יז כסלו | ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש״י.
תהלים: פג־פז.
תניא: הנה לא . . . וכו׳ וד״ל.

חֲסִידוּת חַבַּ״ד פּוֹתַחַת שַׁעֲרֵי הַיכְלֵי חָכְמָה וּבִינָה, לֵידַע וּלְהַכִּיר אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם בְּהַשָּׂגָה שִׂכְלִית, מְעוֹרֶרֶת רִגְשֵׁי הַלֵּב לְהִתְפָּעֵל בְּאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁבַּלֵּב הַמְחַיֶּבֶת מֵהַשָּׂכָלָה זוֹ, וּמוֹרָה דֶּרֶךְ אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפוּם שִׁעוּרָא דִּילֵיהּ [לְפִי רְמָתוֹ] יָכוֹל לָגֶשֶׁת אֶל הַקֹּדֶשׁ לַעֲבֹד אֶת הַוְיָ׳ בְּמוֹחוֹ וְלִבּוֹ.

יום חמישי

יום רביעי | יח כסלו | ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש״י.
תהלים: פח־פט.
תניא: הוכח תוכיח . . . לעומת זה וכו׳.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן.

הצ״צ כותב: אהבה דבחי׳ ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפוץ שום דבר זולתו ית׳, ולא אפילו שמים וארץ שהם ג״ע עליון ותחתון, כי רק ביו״ד נברא כו׳, אלא תהי׳ האהבה רק לו ית׳ לבד, דהיינו למהו״ע ית׳ ממש. וכך הי׳ נשמע הלשון ממו״ר נ״ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי׳ אומר בזה הלשון:

איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דיין ג״ע איך וויל ניט דיין עוה״ב כו׳ איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ כּוֹתֵב: אַהֲבָה דִּבְחִינַת ״וְעַמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי״, (הַיְנוּ) שֶׁלֹּא לַחְפֹּץ שׁוּם דָּבָר זוּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא אֲפִלּוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁהֵם גַּן עֵדֶן עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, כִּי רַק בְּיוּ״ד נִבְרָא כוּ׳, אֶלָּא תִּהְיֶה הָאַהֲבָה רַק לוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַד, דְּהַיְנוּ לְמַהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ. וְכָךְ הָיָה נִשְׁמָע הַלָּשׁוֹן מִמּוֹרִי וְרַבִּי נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן (רַבֵּנוּ הַזָּקֵן) בִּדְבֵקוּתוֹ. שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן:

אֵינִי חָפֵץ מְאוּמָה; אֵינִי רוֹצֶה אֶת גַּן הָעֵדֶן שֶׁלְּךָ, אֵינִי רוֹצֶה אֶת הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלְּךָ כוּ׳, רְצוֹנִי לֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אוֹתְךָ בִּלְבַד.

גוּט יוֹם טוֹב.

לְשָׁנָה טוֹבָה בְּלִמּוּד הַחֲסִידוּת וְדַרְכֵי הַחֲסִידוּת תִּכָּתֵבוּ וְתֵחָתֵמוּ.

יום ששי

שבת | יט כסלו | ה׳תש״ג

הַפְטָרָה: חֲזוֹן עֹבַדְיָה. אֵין אוֹמְרִים אָב הָרַחֲמִים וְצִדְקָתְךָ.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש״י.
תהלים: צ־צו.
תניא: ספר לקו״א הנקרא בשם . . . וקצרה בעזה״י.
הסכמת א) הרב . . . מאניפאלי.
ב) הרב . . .הכהן.

אֵין הַשְׁלִיחַ צִבּוּר מִתְעַטֵּף בְּטַלִּית לְמִנְחָה אוֹ לְמַעֲרִיב, לֹא בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְלֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

הִלּוּלָא [=יוֹם הִסְתַּלְקוּתוֹ] שֶׁל הָרַב הַמַּגִּיד – מִמַּעֲזְרִיטְשׁ – ג׳ וַיֵּשֶׁב תקל״ג, וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד [=קְבוּרָתוֹ] בְּאַנִּפָּאלִי.

אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן יָצָא לְחֵרוּת מִמַּאֲסָרוֹ הָרִאשׁוֹן – י"ט כִּסְלֵו, ג' וַיֵּשֶׁב, תקנ"ט, לִפְנוֹת עֶרֶב.

מִמִּכְתַּב רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: "בְּרֹם כִּגְוֹן דָּא צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ, כִּי יוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ יוֹם יט כִּסְלֵו, יוֹם ג' שֶׁהֻכְפַּל בּוֹ כִּי טוֹב, יוֹם הִלּוּלָא רַבָּא שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, וּכְשֶׁקָּרִיתִי בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בַּפָּסוּק 'פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי', קֹדֶם שֶׁהִתְחַלְתִּי פָּסוּק שֶׁלְאַחֲרָיו – יָצָאתִי בְּשָׁלוֹם מֵד' שָׁלוֹם".

יוֹם הִתְוַעֲדוּת וְקַבָּלַת הַחֲלָטוֹת טוֹבוֹת בְּקִבִּיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה הַנִּגְלֵית וְדאַ"ח [דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, חֲסִידוּת] בָּרַבִּים, וְחִזּוּק דַּרְכֵי הַחֲסִידִים בְּאַהֲבַת רֵעִים.

נוֹהֲגִים לְסַדֵּר חֲלַקַּת הַשַּׁ"ס, וְעַל פִּי הַסֵּדֶר הַמְבֹאָר בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ. בְּלִיובַאוויטְשׁ מִשְּׁנַת תרס"ג וְאֵילָךְ הָיוּ מְסַדְּרִים חֲלַקַּת הַשַּׁ"ס כ"ד בְּטֵבֵת – יוֹם הִלּוּלָא שֶׁל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן – מִפְּנֵי אֶפֶס הַפְּנַאי בְּי"ט כִּסְלֵו.

שבת קודש יום ראשון **כ כסלו** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז־קג.
תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הַדְפָּסַת סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים – תַּנְיָא – בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, נִגְמְרָה יוֹם ג' כ' כִּסְלֵו תקנ"ז בְּסִלַאוויטַא. וְכוֹלֵל: חֵלֶק רִאשׁוֹן – סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים, חֵלֶק שֵׁנִי – חִנּוּךְ קָטָן וְשַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה.

אִגֶּרֶת הַתְּשׁוּבָה – מַהֲדוּרָא קַמָּא – נִדְפְּסָה לָרִאשׁוֹנָה: זָאלְקְווי תקנ"ט; מַהֲדוּרָא בַּתְרָא – נִדְפְּסָה לְרִאשׁוֹנָה: שְׁקְלָאוו תקס"ו.

אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ – בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה – שְׁקְלָאוו תקע"ד. תּוֹצָאָה מְתֻקֶּנֶת שֶׁל כָּל ה' הַחֲלָקִים – וַוילְנָא רִאם תר"ס, וְחָזְרָה וְנִדְפְּסָה כַּמָּה פְּעָמִים.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

מתפגלת וחייבים כרת על אכילתה. ומבאר רב מרי את ראייתו שמאחר ולמדנו דיני פיגול משלמים, יש לברר כיצד נלמדו עבודות המנחה משלמים. **בְּשֶׁלָּמָא** קוֹמֵץ מהמנחה **הַיְינוּ** – הרי זו עבודה **כְּשׁוֹחֵט,** שכשם ששחוטו מוציא את הדם שהוא החלק הקרב לגבוה, מבשר הבהמה שהם השיריים, כך גם בקמיצה הכהן מפריש את הקומץ הקרב לגבוה משיריה. **מוֹלִיךְ** את הקומץ **הַיְינוּ** עבודה **כְּמוֹלִיךְ** את הדם, וכן **מַקְטִיר** את הקומץ **נַמִּי** – גם זה כנגד עבודת הקרבן, **דְּהַיְינוּ כְּזוֹרֵק** את הדם. שואלת הגמרא: **אֶלָּא נוֹתֵן** את הקומץ **בַּכְּלִי מַאי נִיהוּ** – כנגד איזו עבודה בשלמים הוא, **אִילֵימָא דְּדָמֵי לְקַבָּלָה** של דם הקרבן בכלי, **מִי דָּמֵי** – וכי יש לדמותם זה לזה, הלא **הָתָם** בקבלה, הדם נופל **מֵאֵלָיו** מצואר הבהמה לכלי, ואילו **הָכָא** במנחה **אִיהוּ קָא שָׁקִיל וְרָמֵי** – הוא נוטל בידו את הקומץ ומכניסו לכלי, ומאחר ואין נתינה זו דומה לקבלת הדם היאך אפשר ללמוד דינה משלמים. **אֶלָּא** בהכרח יש ליישב, **שבֵּיוָן דְּלָא סַגִּי דְּלָא יָהֵיב** – מכיון שאי אפשר להקריב את המנחה בלא ליתן קומצה בכלי, **עַל כָּרְחֵיהּ עֲבוֹדָה חֲשׁוּבָה הִיא,** ולכן אם יחשוב בשעה שעובדה לאכול מהמנחה חוץ לזמנה, תתפגל המנחה, **הָכָא נַמִּי** לגבי טבילת אצבע בחטאות הפנימיות, **כֵּיוָן דְּלָא סַגִּי דְּלָא עָבִיד לָהּ** – שמכיון שאי אפשר שלא לעשותה, **עַל כָּרְחֵיהּ הַיְינוּ הוֹלָכָה** – בהכרח שהיא כהולכת הדם בכלי, ולכן המחשבה בה מפגלת.

הגמרא דוחה: **לֹא** – אין להביא ראיה מהמשנה במנחות לטבילת אצבע, מפני שיש לומר **שֶׁלְּעוֹלָם דָּמֵי** – יש לדמות את נתינת הקומץ בכלי **לְקַבָּלָה** של הדם, **וּדְקָאָמְרַת** – ומה שאמרת שיש לחלק ביניהם, מפני **שֶׁהָכָא** הדם נופל לכלי **מֵאֵלָיו,** ואילו **הָתָם** במנחה, **אִיהוּ קָא שָׁקִיל וְיָהֵיב** – הוא לוקח ונותן את הקומץ בכלי. יש לומר, **שמִבֵּיוָן דְּאִידֵי וְאִידֵי** – שזה וזה, בין הקומץ ובין הדם **מַתַּן כְּלִי הוּא** – הרי הם ניתנים בכלי, **מַה לִּי מֵמֵילָא מַה לִּי קָא שָׁקִיל וְיָהֵיב** – אין לי לחלק בין אם הקבלה נעשית מאליה, או על ידי נתינתו לכלי. ומאחר ששוים הם, יש ללמוד פיגול בנתינת קומץ בכלי מקבלה בשלמים. אבל טבילת אצבע, מאחר ולא מצינו כמותה בשלמים אין לנו ראיה ממשנה זו שתנהג בה מחשבת פיגול.

הגמרא דנה האם נחלקו תנאים בדין פיגול בטבילת אצבע: **לֵימָא כְּתַנָּאֵי** – נאמר שנידון זה, נחלקו בו תנאים. **דְּתָנֵי חֲדָא** – ששנינו בברייתא אחת **טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת כַּחֲטָאת, וְתַנְיָא אִידָךְ** – ושנינו בברייתא אחרת שמחשבה זו **לֹא מְפַגֶּלֶת,** וכן אם שחט או קיבל את הדם וחשב לטבול אצבעו בדם למחר, **לֹא מְתַפַּגֶּלֶת** – אין מחשבה זו גורמת לקרבן שיתפגל.

שואלת הגמרא: **מַאי לָאו תַּנָּאֵי הִיא** – האם יש להעמיד שנחלקו התנאים בברייתות אלו בדין פיגול בטבילת אצבע, יש שאמר שהרי היא כהולכה ולכן אם חשב בה מחשבת פיגול, נתפגל הקרבן, ויש שאמר שאינה כהולכה. משיבה הגמרא: **לֹא** – אין לפרש כן, אלא לדברי הכל טבילת אצבע היא חלק מההולכה, ויש לבאר מחלוקתם **שהָא** ששנינו שטבילת אצבע מפגלת, דעת **רַבָּנָן** היא, הסוברים במשנתינו שהולכה היא אחת מארבע עבודות שמועילה בהם מחשבת פיגול, **והָא** ששנינו שאין מפגלים בטבילת אצבע, **רַבִּי שִׁמְעוֹן** היא, שלדבריו אין מועילה מחשבת פיגול בשעת הולכת הדם, וטבילת אצבע שהיא בכלל הולכה, לא תועיל בה מחשבת פיגול.

מקשה הגמרא: **אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן** – אם נאמר שהברייתא שאין טבילת אצבע מפגלת כרבי שמעון היא, אם כן **מַאי אִירְיָא** – מדוע נקט התנא דווקא **טְבִילַת אֶצְבַּע** שאין מחשבה מפגלת בה, **הָאֲמַר** – הלא רבי שמעון הוא שאמר (להלן מג.),

אין עושין מצוות חבילות חבילות

יום ראשון י"ד כסלו ה'תשע"א

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ו: וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

אמרו בגמרא (סוטה ח, א): "אין משקין שתי סוטות כאחת ואין מטהרין שני מצורעין כאחת ואין רוצעין שני עבדים כאחת... לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות".

ונשאלת השאלה: אם כן, מדוע מותר לשחוט שתי בהמות בבת אחת בסכין של ג' צווארין? ואף ששחיטה אינה מצוה חיובית, הרי הדברים אמורים גם ברציעת עבדים שאף היא מצוה של רשות. ויתירה מזו: גם בשחיטה שבבית המקדש שהיא מצוה שבחובה לא מצינו איסור לשחוט שתי בהמות בבת אחת. וגם התוס' (סוטה שם) שהקשו על דין אין עושין מצוות חבילות משחיטת קדשים, הקשו מכך שמותר להביא עולה שנייה כשעדיין לא נשחטה הראשונה, אך לא הזכירו שחיטת שתי בהמות בבת אחת!

ויש לומר:

בשחיטת ב' בהמות בבת אחת אין משום עבירה על 'אין עושין מצוות חבילות', כי השחיטה מתבצעת בסכין אחד ובמעשה אחד, וכן מצינו שמותר לשחוט הרבה חיות ועופות במקום אחד ולכסות הדם בכסוי אחד, כי אין זה אלא מעשה אחד.

ועוד יש לומר, שבעבודת המקדש אין בכלל איסור לעשות מצוות חבילות, כי הכהנים לא מצווים על עבודת המקדש מצד מצוה שמוטלת עליהם אלא מצד עבדות למקדש, ואם יש צורך לשחוט שתי בהמות בבת אחד (לשם זריזות וכיו"ב) אין בכך משום איסור 'חבילות'.

אבל בשאר המצוות כמו השקאת סוטות, טהרת המצורעים, רציעת עבדים וכדו', אכן יש איסור לעשות את המצוות חבילות.

ודבר זה עולה מדיוק נפלא בדברי הרמב"ם: את הדין שאין מטהרין שני מצורעין כאחת מביא הרמב"ם בהל' טומאת צרעת (פי"א), אבל בדיני הקרבנות לא נקט שוב דין זה, כי שם מדובר בעבודות המקדש.

(אגרות משה ח"א סי' קפט)

האם נגעי האדם הם "אות ופלא"?

יום שני ט"ו כסלו ה'תשע"א

הלכות טומאת צרעת פרק ט"ז, הלכה י: וְזֶה הַשִּׁנּוּי הָאָמוּר בִּבְגָדִים וּבְבָתִּים, שֶׁקָּרָאתוֹ תּוֹרָה צָרַעַת בְּשָׂתָפוּת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מְמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶלָּא אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהַזְהִירָן מִלְּשׁוֹן הָרָע. שֶׁהַמְסַפֵּר בִּלְשׁוֹן הָרָע - מְשִׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהַר הַבַּיִת; אִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהֶחֱזִין הַבַּיִת - מְשִׁתַּנִּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ... וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ - מְשִׁתַּנֶּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מֻבְדָּל וּמְפֻרָּסָם לְבַדּוֹ.

מלשון הרמב"ם "וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים" היה אפשר לדייק שרק נגעי בגדים ובתים הם "אות ופלא" על-טבעי, ואילו הצרעת שבאה על האדם היא דבר טבעי. אמנם, מתוכן הדברים עולה שגם נגעי אדם הם "אות ופלא". שכן, נגעי האדם באים בתזמון מדויק – לאחר שבאו עליו נגעי בתים ונגעי בגדים ועדיין "עמד ברשעו". וכן כתב אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה' (ויקרא כב, ב): "שנולדו סימנים בגשמיות בשרו שלא כדרך הטבע.. מעשה ניסים הם".

ויש לבאר, על פי פנימיות הדברים, מדוע דווקא בנגעי בתים ובגדים כתב הרמב"ם במפורש שהם "אות ופלא":

נגעי הצרעת באים כתוצאה מדיבור לשון-הרע היוצר 'רע' אצל האדם המדבר. וכיון שהדיבור כשלעצמו הוא כח חיצוני ביחס לאדם עצמו – באים הנגעים תחילה על הבית שאף הוא חיצוני ו'מקיף' על האדם. בהמשך, כאשר הרע הולך וגובר וחודר גם לפנימיותו של האדם – הנגעים באים לדברים הקרובים אליו יותר, כלי תשמישו ובגדיו, ועד לאדם עצמו.

לכן, נגע הנמצא רק בבתים ובבגדים הוא מסוג חיצוני ביותר, השייך רק אצל בעלי מדרגה. ולכן "כאשר לא עלו הדורות למדריגה ראויה למעלה זו, אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים" (ספורנו ס"פ תזריע). וכיון שמדובר בתופעה נדירה ביותר, הרי דווקא בנגעי בתים ובגדים מפרש הרמב"ם שהם "אות ופלא".

(לקוטי שיחות כ"ב עמ' 68, ועמ'72 הנ' 36)

רחצה עם גוי

יום שלישי ט"ז כסלו ה'תשע"א

הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק ב הלכה י: וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁיְּטַמְּאוּ בְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, וְכָרִים וּנְקֵבוֹת... לְפִיכָךְ... וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה.

תרומה טמאה נשרפת, וכיון שטומאת הגויים כזבים היא מגזירת חכמים, אסור לשרוף תרומה וקדשים שנטמאו על ידם, שהרי מדאורייתא אינם טמאים ואסור להפסידם בידיים.

וכדי שלא יבואו לשרוף בטעות תרומה וקדשים שנטמאו בטומאה זו, עשו חכמים היכר והקילו בדינה, כדי להודיע שזו טומאה מדרבנן:

בגוי זכר הקילו ששכבת זרעו אינה מטמאה אף מדרבנן, ובגויה הקילו שדמה טמא רק כשהוא לח ולא כשהוא יבש, שלא כבת ישראל שדמה מטמא בין לח ובין יבש (ראה נדה לד, א).

ומאחר שגזרו על הגויים להיות כזבים, יש שפסקו (רמ"א יו"ד קנג, ג. ש"ך שם ס"ק א) שאסור לרחוץ עם גוי במרחץ, ומצינו, שרבי יהושע היה טובל לטהרה כאשר ניתז עליו רוק של גוי (שבת קכז, ב).

אבל כתב הש"ך (יו"ד שם) כי בזמן הזה שדיני טומאה וטהרה אינם נוהגים, לא נזהרים שלא לרחוץ עם גוי, אלא אם כן רוצים להתנהג במידת חסידות ולהוסיף קדושה וטהרה. והט"ז (שם סק"ג) אוסר ברחצה ללא מכנסיים, אך לא מדיני טומאה וטהרה.

קביעת מות

יום רביעי י"ז כסלו ה'תשע"א

הל' מטמאי משכב ומושב פרק ו, הלכה ד: וְטֻמְאָה זוֹ מְדִבְרֵיהֶם, גְּזְרָה שָׁמָּא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאֵלּוּ וִידַמּוּ שֶׁמֵּת וְהוּא עֲדַיִן לֹא מֵת.

האחרונים דנו בשאלה האם הגדרת מיתה היא עניין החלטי שלא ניתן להשתנות או שאלה התלויה במידע הרפואי-מדעי.

ה'חתם סופר' (שו"ת יורה דעה סי' שלח) כתב, כי כיון שאמרה תורה "כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת... לא תלין... כי קבור תקברנו", והעובר על כך עובר על עשה ולא תעשה, על כרחך שקביעת מות נמסרה לנו. וכיצד היא הקביעה? "אולי היה אז מסורת מבעלי טבעיים הראשונים, אף על פי שנשכח מרופאי זמנינו, ועליהם סמכו חז"ל בהרבה ענינים מעניני התורה כמבואר פרק רבי עקיבא (שבת פה, א)... או אם לא היה להם מסורת מהטבעיים, על כרחך קבל משה רבנו ע"ה השיעור מהלכה למשה מסיני. או שסמכו עצמן אקרא 'כל אשר רוח חיים באפו' - דהכל תלוי בנשימת האף וכמבואר ביומא פה, א ופסקו רמב"ם וטוש"ע".

וממשיך ואומר, כי במיתה פתאומית יש לחוש יותר שנדמה כמת מחמת בהלה, ואפילו אז אם פסקה נשימתו שוב אין מחללין שבת עליו, כי הגדרת מיתה היא הפסקת נשימה. "זהו השיעור המקובל בידינו מאז היתה עדת ה' לגוי קדוש, וכל הרוחות שבעולם אם ימלאו חפניהם רוח לא יזיזונו ממקום תורתינו הקדושה."

אולם המהר"ץ חיות העיר מדברי הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (א, מב): "... כי נתבטלה נשימתו עד שלא הושגה לו נשימה כלל, כמו שיקרה לקצת חולי השיתוק ובהחנק הרחם עד שלא יוודע אם הוא מת או חי, ויתמיד זה הספק יום או יומים." ואם כן הרי זה ספק פיקוח נפש ויש לחלל עליו את השבת גם אם פסקה נשימתו. וגם מדברי הרמב"ם בהלכה זו עולה כך.

ולפי שיטה זו מדברי הרמב"ם, משמע שיש סימנים נוספים מלבד הפסקת הנשימה ורק בהצטרף כולם יחד יש לקבוע מות מוחלט.

האם האבן חוצצת?

יום חמישי י"ח כסלו ה'תשע"א

הלכות מטמאי משכב פרק ז, הלכה א: הַכְּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב.. אֲפִלּוּ הָיָה תַּחַת הָאֶבֶן, אִם עָמַד אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאֶבֶן . . נִטְמָא וְנַעֲשָׂה אַב.

נפסקה הלכה (יו"ד קצח, לא) שאין לטבול במקוה העשוי בכלי, שכן, "מה מעיין בקרקע אף מקוה בקרקע" (תו"כ שמיני פ"י). מסיבה זו, אין לעמוד בעת הטבילה על נסרים מעץ, שמא יבואו לטבול בכלים.

בימיו של ר' מרדכי יפה, בעל ה'לבושים', היו המקוואות בנויות עם מדרגות עץ. וכדי שהדבר לא יהיה נגד ההלכה האמורה, הוא תיקן שיחפו את העץ במרצפות מאבן.

לכאורה, תקנתו נוגדת את פסק הרמב"ם כאן, הכותב, שאם הזב עומד על כלי מדרס – נטמא הכלי גם כאשר יש אבן החוצצת בינו לבין הכלי. משמעות הדברים, שהאבן אינה מהווה הפסק. ואם כן, מהי התועלת בחיפוי האבן?

אלא שלאמיתו של דבר, קיים הבדל גדול בין שתי ההלכות:

לענין טומאה, אכן אין תועלת באבן המפסיקה בין הזב לכלי עליו הוא עומד, כי "הואיל ונתנשא על הכלי הזה מכל מקום – נטמא ונעשה אב הטומאה";

ואולם איסור הטבילה על נסרים אינו קשור לדיני טומאה. היות שגזירת הכתוב היא שהמקוה צריך להיות בקרקע, גזרו חכמים שאין לטבול גם כאשר עומד על משטח עץ. מרצפת האבן משמשת רק כהיכר בין מקוה זה למקוה שבכלי, ולכן היא מתירה.

(לבושי יורה דעה, סימן קצח, ס"ק לא)

כוחו של ציבור

יום שישי י"ט כסלו התשע"א

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה ט: טֻמְאַת עַם הָאָרֶץ כָּרֶגֶל כִּטְהוֹרָה הִיא חֲשׁוּבָה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בָּרְגָלִים... מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל מְטַהֲרִין עַצְמָן וְעוֹלִים לָרֶגֶל... מִשֶּׁעָבַר חָרֶגֶל חוֹזְרִין לְטֻמְאָתָן.

"משעבר הרגל חוזרין לטומאתן" פירושו שכל מה שנגעו בו בשעת הרגל נעשה לאחר הרגל טמא למפרע, ולכן לאחר הרגל היו מטבילין את כלי המקדש שנגעו בהן עמי הארץ בשעת החג (להלן הי"א).

וצריך ביאור: מאחר ו"הכל מטהרין עצמן ועולים לרגל", נמצא שבשעת הרגל היו עמי הארץ טהורים, ומדוע נטמאו הכלים?

ונראה לבאר: במקור הדין שכל ישראל חברים ברגל, יש שני לימודים:

בתלמוד בבלי (חגיגה כו, א) הובא הכתוב "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים". ובתלמוד ירושלמי (חגיגה פ"ג ה"ו): "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו".

והחילוק בין שני הלימודים: הפסוק שבירושלמי מדבר אודות ירושלים, ולפי זה הטעם הוא שמצד קדושת המקום אפילו עמי הארץ נזהרים מטומאה. אך הפסוק שבבבלי מדבר על עצם אסיפת בני ישראל, ובלשון רש"י (שם): "בכל זמן שישראל נאספים למקום אחד קרי להו חברים" ומשמעו שבהתאסף ישראל למקום אחד מתבטלת מציאות היחיד כשלעצמו והיחיד נגרר אחר הציבור.

ולפי זה יש לפרש את דברי הרמב"ם "מפני שהכל מטהרים עצמן ועולים לרגל", שאין הכוונה שכל יחיד טיהר עצמו, אלא שמאחר וכלל הציבור נטהר חל על הציבור כולו דין 'חבר'. ולכן לאחר הרגל טמאים למפרע, כי ברגל עם הארץ הוא כחבר רק מצד היותו חלק מהציבור, אך אחר הרגל כשבטל דין 'חבר' של הציבור, כל יחיד נידון בפני עצמו ומה שנגע ברגל טמא למפרע.

(לקוטי שיחות ל"ז ע' 20)

שחיטה של נכרי — שבת קודש כ' כסלו ה'תשע"א

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה י: שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נִבְלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא... מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי טָמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטָמְאַת תִּקְרָבְתָּהּ מִדִּבְרֵיהֶם.

הראב"ד חולק על הרמב"ם, וכותב: "עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור, הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח. והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו".

ויש להבין: הלא למעשה גם לדעת הראב"ד שחיטת גוי היא נבילה ואסורה באכילה ומה משמעות המחלוקת?

ומבאר הגאון הרוגצו'בי (צפע"נ עה"ת הפטרה פ' בהר):

שחיטה נפסלת ונחשבת 'נבילה' דווקא כאשר השוחט נחשב ל'מציאות' על פי ההלכה, והמחלוקת היא האם גוי נחשב למציאות כזו. לדעת הרמב"ם, גוי נחשב ל'מציאות' ע"פ הלכה ולכן שחיטתו פוסלת את השחיטה. אבל לדעת הראב"ד "עכו"ם הם כבהמות" ואינן נחשבים למציאות, אלא הם בגדר 'העדר', ולכן, גוי אינו יכול לפסול את השחיטה אלא בדרך ממילא, היינו כיון שסוף סוף לא היתה כאן שחיטה כשירה הרי זו כבהמה שמתה מאליה, שהיא נבילה.

ויש להוסיף, שהדבר תלוי במקור הדברים בתורה – מנין ששחיטת גוי אסורה:

לדעת התוספות (חולין ג, ב. ד"ה קסבר) הדבר נלמד מהפסוק "ואכלת וזבחת" – אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו, לאפוקי עכו"ם. ואם אינו "בר זביחה" הרי "כששחטה הוי כמתה מאלי" (לשון הר"ן שם). וזוהי דעת הראב"ד.

אבל הרמב"ם לשיטתו שהאיסור נלמד מהפסוק "וקרא לך ואכלת מזבחו" – "מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור" (הל' שחיטה פ"ד הי"א). נמצא שבעצם גוי הוא בתורת שחיטה, אלא שהתורה פסלה את שחיטתו ולכן "שחיטת גוי נבילה".

(לקוטי שיחות י"ח עמ' 166 הע' 30)

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

אִיתְּעֲבִידָא לֵיהּ מְצָוָתוֹ – נעשתה מצותו, שהגמרא הבינה בעת שמיד ביציאת הדם אף קודם שהגיע למזבח נסתיימה עבודת ההזאה, ושוב אין מחשבה פוסלת.

הגמרא מתרצת קושיא זו: **מַאי קוּשְׁיָא** שנתקשו בה במערבא, **דִּלְמָא** – שמא מחשבה פוסלת בחטאת העוף, **מִדְּפָרִישׁ וְעַד דִּמְטָא לַמִּזְבַּח** – משעה שהדם פורש מהעוף עד הגעתו למזבח, שבשעה זו נסתיימה ההולכה ומתחילה ההזאה, ואין היא נשלמת עד שיגיע הדם למזבח, ובשעה זו נפסלה החטאת במחשבה.

הגמרא מביאה ראיה לכך: **דְּהָא בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא, אִם הָיָה מַזֶּה** על המזבח מדם חטאת העוף, **וְנִקְטָעָה יָדוֹ שֶׁל מַזֶּה עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ דָּם לָאֲוִיר הַמִּזְבֵּחַ** – ולפני שהגיע הדם לאויר המזבח נקטעה ידו של המזה, ונעשה בעל מום, **מַהוּ** – מה דין ההזאה, האם גמר העבודה היה בהגעת הדם למזבח, והעבודה פסולה מפני שסופה נעשה בבעל מום. או שמיד שיצא הדם מהעוף נגמרה העבודה, וכדין כשר עשאה. **וְאָמַר לֵיהּ** רבי זירא לרבי ירמיה, שהזאה זו **[פְּסוּלָה. מַאי טַעֲמָא]**, משום שלמדנו מהפסוקים המבארים דין חטאות הפנימיות ש'וְהִזָּה' 'וְנָתַן' 'בָּעִינַן' – שההזאה נמשכת עד שינתן הדם על גבי המזבח. שנאמר לגבי פר כהן משיח (ויקרא ד ו–ז) 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים' וגו'. ומכך שההזאה והנתינה נכתבו בסמיכות, למדנו שכשם שנתינת הדם בחטאות הפנימיות נשלמת בהגיע הדם למזבח, אף חטאת העוף שנכתב בה 'והזה', הזאת דמה נשלמת בהגעת הדם למזבח. ומעתה לא מובן מדוע שחקו במערבא שאין להעמיד שרבי שמעון סובר שאין מחשבה פוסלת בהולכה הנעשית ביד, והרי אף לדבריו מחשבה פוסלת בהזאה משעה שיצא הדם ועד שיגיע למזבח.

הגמרא מבארת את הקושיא שהקשו במערבא: **כִּי אֲתוּ** [–כשבאו] **רַב פַּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִבֵּי רַב אַמְרֵי הֵיינוּ חוֹכָא** – שהשחוק של אמוראי ארץ ישראל היה משום שאין להעמיד את מחלוקת חכמים ורבי שמעון ב'הולכה מועטת', **וְכִי בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי** – במקום שהכהן צריך להוליך את הדם ברגליו מרחק גדול **לֹא פְּלִיגִי** חכמים ורבי שמעון, **וְהָא כִּי פְּלִיגִי** במשנתינו **בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי פְּלִיגִי** – בהולכה גדולה נחלקו, שרבי שמעון סובר שאין מחשבה פוסלת בהולכה ממקום השחיטה ועד המזבח, כיון שהיה יכול לשחוט בסמוך למזבח ולבטל את ההולכה. ולחכמים גם בזה מחשבה פוסלת מפני שסוף סוף שחט בריחוק מהמזבח והיה מוכרח להוליך את הדם ברגליו. הגמרא מבארת את מחלוקת רבי שמעון וחכמים: **אֶלָּא** בהכרח **שְׁבְּהוֹלָכָה זוּטַרְתִּי** – בהולכה קטנה ששחט בצד המזבח וזרק את הדם בסמוך לו, **כּוּלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – בין חכמים ובין רבי שמעון מודים, **דְּלֹא פְּסָלָה** מחשבה, שאין זו 'הולכה' אלא מצורך הזריקה היא, ומכיון שדעתו היתה לחשוב מחשבת פיגול בהולכה ולא בזריקה, אין מחשבתו פוסלת את הקרבן, **כִּי פְּלִיגִי בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי** – ונחלקו בהולכה גדולה שמוליך ממקום השחיטה ועד המזבח והיה ביכולתו לבטל הולכה זו, לדברי חכמים מחשבה פוסלת בה, ולרבי שמעון אין מחשבה פוסלת.

הגמרא מביאה מחלוקת האם אפשר לתקן הולכה בפסול: **הוֹלִיכוֹ זָר** לכלי עם הדם ברגליו, **וְהֶחֱזִירוֹ כֹּהֵן** – וכהן החזיר את הדם למקום שממנו התחיל הזר להוליך, **וְחָזַר הכהן וְהוֹלִיכוֹ. פְּלִיגִי בָּהּ בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יַנַּאי, חַד אָמַר כָּשֵׁר** – אחד מהם אמר שהקרבן כשר, מפני שלבסוף נעשתה ההולכה בכהן, **וְחַד אָמַר** שהקרבן **פָּסוּל** מפני שתחילת ההולכה נעשתה בפסול. מבארת הגמרא את מחלוקתם: **מַר סָבַר** – האמורא המכשיר סבר, שהולכה שנעשתה בפסול **אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ** – אפשר לתקנה על ידי כהן שיחזור ויעשנה, **וּמַר סָבַר** – האמורא הפוסל סבר, **לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ** – אי אפשר לתקן את ההולכה ולעשותה מחדש בהכשר.

הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בהולכה: **הוֹלִיכוֹ כֹּהֵן** לדם, **וְלאחר** מכן **הֶחֱזִירוֹ** והרחיקו מהמזבח, **וְחָזַר וְהוֹלִיכוֹ זָר** למזבח, **אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי לְדִבְרֵי** האמורא **הַמַּכְשִׁיר** לעיל כשזר הוליך תחילה והכהן חזר והוליך בשנית, כאן הקרבן **פָּסוּל**, שכשם שלעיל הכהן שקרב את הדם למזבח באחרונה, הוא שעשה 'עבודת הולכה', כך גם כאן ההולכה נעשתה על ידי זר, ופסולה היא. **וְלִדְבְרֵי** האמורא **הַפּוֹסֵל** לעיל, וסבר שאי אפשר לתקן עבודה שנעשתה בפסול, כאן הוא **מַכְשִׁיר**, שכשם שלעיל ההולכה הנעשית תחילה היא הנחשבת 'עבודת ההולכה', ולפי שנעשתה על ידי זר פסולה, כך גם כאן ההולכה הנעשית תחילה על ידי כהן, היא הנחשבת 'עבודת ההולכה', וכשרה. **רָבָא אָמַר אַף לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל** לעיל כשההולכה הראשונה נעשתה בזר, כאן כשתחילה הוליך כהן, הקרבן **פָּסוּל. מַאי טַעֲמָא, דְּהָא** – שהרי לאחר שהרחיק את הדם מהמזבח **צָרִיךְ**

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ד־כ' כסלו ה'תשע"א

יום ראשון י"ד כסלו ה'תשע"א

הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

א. טָהֳרַת מְצֹרָע מִצְוַת עֲשֵׂה[1], וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֶׁיִּטָּהֵר מְצֻוֶּה עֲשֵׂה[2]. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע? מֵבִיא מִזְרָק[3] שֶׁל חֶרֶשׂ חָדָשׁ, וְקַבָּלָה הִיא[4] שֶׁיִּהְיֶה [חָדָשׁ], וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית[5] מַיִם חַיִּים[6] הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מֵי חַטָּאת[7], וְשִׁעוּר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים דְּרוֹר[8] טְהוֹרוֹת[9] לְשֵׁם טָהֳרַת צָרַעַת[10], שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְטַהֵר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה[11] שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבִּכְלִי חֶרֶס, וּמְמַצֶּה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם נִקָּר בַּמַּיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה בְּפָנָיו[12]. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֶרֶז, וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְוַי[14], כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנוּ, אֵין פָּחוֹת מִשָּׁפַח[15], וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת[16], מִשְׁקָלוֹ שֶׁקֶל. וְאִם טָעָמוֹ[17] - פָּסָלוֹ[18], כִּצְבִיעַת הַתְּכֶלֶת[19]. וְכָל הַשְּׁעוּרִים - הֲלָכָה[20]. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלָשְׁתָּן הַצִּפּוֹר הַחַיָּה, וְאֶרְבָּעָה מִינֵי אִלּוֹ[21] מַעֲבִירִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְּפוּ[22] - פְּסוּלִין. וְכוֹרֵךְ הָאֵזוֹב עִם הָאֶרֶז בְּלָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית[23], וּמַקִּיף[24] לָהֶן רֹאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבָּעְתָּן בַּמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי וּבְדָם שֶׁעֲלֵיהֶן, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַצִּפּוֹר. וְכֵיצַד מְשַׁלְּחָהּ? עוֹמֵד בָּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוֹמָה. וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר[25], שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה - חוֹזֵר וּמְשַׁלְּחָהּ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים[26]. וְאַחַר כָּךְ מְגַלֵּחַ הַכֹּהֵן אֶת הַמְּצֹרָע. כֵּיצַד מְגַלְּחוֹ[27]? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאֶה, אֲפִלּוּ בֵּית הַשֶּׁחִי וּבֵית הָעֲרָוָה שֹׁעָר שֶׁעַל כָּל הַגּוּף, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּדְלַעַת. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת כָּל שְׂעָרוֹ[28]. אִם בֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו[29]? לְרַבּוֹת כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, וּלְמַעֵט שֹׁעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֶם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה[30]. וְאַחַר כָּךְ מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא בְּבִיאָה וּמִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכָּנֵס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים. וְאָסוּר בָּהֶן בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לְאָהֳלוֹ[31] - מִלְּמֵד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְהַמְצֹרַעַת מֻתֶּרֶת[32] בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים[33] הָאֵלּוּ עֲדַיִן הוּא אַב הַטֻּמְאָה. מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, לֹא בְּמַשָּׂא. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - מִלְּמֵד שֶׁהָיָה מְטַמֵּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. **2)** בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. **3)** ספל גדול. **4)** אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. **5)** רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. **6)** מי מעיין או נהרות שוטפים. **7)** לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. **8)** מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. **9)** כשרות לאכילה. **10)** שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. **11)** הבריאה יותר. **12)** בפני המצורע. **13)** נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. **14)** אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. **15)** נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. **16)** צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. **17)** פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. **18)** פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. **19)** תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. **20)** קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). **21)** צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. **22)** שהורדה קליפתם. **23)** היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. **24)** מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות, בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. **25)** בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. **26)** תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. **27)** תגלחת ראשונה. **28)** לרבות מקומות שאינם גלויים. **29)** פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. **30)** כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). **31)** "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. **32)** כריתות ח, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפויו). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעוזיהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עוזיהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים־ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות. **33)** נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא.

בְּגָדִים. וּכְשֶׁם שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּמַגָּע, כָּךְ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ הַכֹּהֵן תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה כָּרִאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים, וַהֲרֵי הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם[34] וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ - אוֹכֵל בִּתְרוּמָה[35]; הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ - אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[36].

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלֵּחַ בִּשְׁתֵּי הַתִּגְלָחוֹת אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּתַעַר. וְאִם גִּלַּח שֶׁלֹּא בְּתַעַר אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְּחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁייֵר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה וְגִלְּחָן בַּשְּׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תִּגְלַחַת אַחַת בִּלְבַד, וַהֲרֵי הִיא רִאשׁוֹנָה[37]. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהֳרַת הַמְּצֹרָע.

ד. תִּגְלַחַת[38] הַמְּצֹרָע וּטְבִילָתוֹ וְהַזָּאָתוֹ אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְּבִים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתִּגְלַחַת וְהַהַזָּיָה - בַּיּוֹם, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בַּאֲנָשִׁים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ - בְּכֹהֲנִים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרְאֵל.

ו. טָהֳרַת מְצֹרָע זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוֹ מְצֹרָע לְטַהֲרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין[39] לְטַהֵר אֶת הַמְּצֹרָע, אֲפִלּוּ זָב[40] וַאֲפִלּוּ טְמֵא מֵת. וְאֵין מְצֹרָע מְטַהֵר מְצֹרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת.

ז. עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלָעַת שֶׁטְּהֵר בָּהֶן מְצֹרָע זֶה - מְטַהֵר בָּהֶן מְצֹרָעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמְּשֻׁתַּלַּחַת מֻתָּר לְטַהֵר בָּהּ מְצֹרָעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה, וּמֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה[41]. אֲבָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשָּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחָטָהּ וְאֵין שָׁם אָזוֹב וְלֹא עֵץ אֶרֶז וְלֹא שְׁנֵי תּוֹלָעַת[42] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה[43]. וְהָאוֹכֵל כְּזַיִת מִצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה לְרַבּוֹת הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֶאֱמַר: טְהוֹרָה תֹּאכֵלוּ - הָא אֲחֶרֶת לֹא תֹאכֵלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים מִצִּפֳּרֵי עִיר הַנִּדַּחַת, וְלֹא מִצִּפֳּרִים שֶׁהֶחֱלִיפָן בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא מִצִּפֳּרִים שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוָתָן[44] שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּמַרְאֶה, בְּקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁווֹת אוֹ שֶׁלָּקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִישׁ; לְטַהֵר בָּהֶן בַּיִת מְנֻגָּע - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אָדָם; לָקְחָן לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבַיִת מְנֻגָּע. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְטַהֵר.

ט. שָׁחַט[45] אַחַת מֵהֶן וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא הָיְתָה דְּרוֹר - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. שָׁחַט הָאַחַת וְנִמְצֵאת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה.

י. נִשְׁפַּךְ הַדָּם[46] - מַנִּיחִין אֶת הַמְּשֻׁתַּלַּחַת עַד שֶׁתָּמוּת[47]. מֵתָה הַמְּשֻׁתַּלַּחַת - יִשָּׁפֵךְ הַדָּם[48] וְיִקַּח שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. צָרַעַת בְּגָדִים - כְּגֵרִיס, כְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פָּחוֹת מִכְּגֵרִיס - טָהוֹר. וּשְׁלָשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בָּהֶן: יְרַקְרַק, אֲדַמְדַּם, וְהַפְּשִׁיטוּן. וּשְׁלָשְׁתָּן מְפֹרָשִׁין בְּתוֹרָה. יְרַקְרַק הוּא הַיָּרֹק שֶׁבַּיְרָקִין, שֶׁהוּא יָרֹק הָרַבֵּה, כִּכְנַף הַטָּוָס וּכְהוֹצִי הַדֶּשֶׁל; וַאֲדַמְדַּם הוּא אָדֹם שֶׁבָּאֲדָמִים, שֶׁהוּא אָדֹם הָרַבֵּה, כִּזְהוֹרִית עֲפָה. וּשְׁנֵי מַרְאוֹת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. בְּמַרְאֶה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם מַסְגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד, וְאִם עָמַד בְּמַרְאֶה זֶה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין. וְכֵן אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטִין

34) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. 35) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. 36) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 37) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים. 38) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים. 39) כל הכהנים. 40) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזה וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה. 41) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. 42) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 43) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם). 44) לכתחילה. 45) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה. 46) לפני ההזאות. 47) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. 48) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

וְשׁוֹרְפִין. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁנִּגְרָאָה בּוֹ נֶגַע יַרְקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַחְלִיטוֹ מִסְגִּירוֹ שְׁבִעַת יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֶה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת כָּל הַבֶּגֶד; וְאִם עָמַד בְּמַרְאֵהוּ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ שֶׁפָּשָׂה וְכָהָה מִשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת שֶׁהֶסְגֵּר בָּהֶן, אוֹ שֶׁהוֹסִיף הַמַּרְאָה לְהַאְדִּים וּלְהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יְכַבֵּס מְקוֹם הַנֶּגַע וְיַסְגִּיר שְׁבִעַת יָמִים שֵׁנִית. וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם כָּהָה לְמַרְאֶה שְׁלִישִׁית - חֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס וְטָהוֹר; וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע מִמַּה שֶּׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יַרְקְרַק וְנַעֲשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ אֲדַמְדַּם וְנַעֲשָׂה יַרְקְרַק - קוֹרֵעַ מְקוֹם הַנֶּגַע וְשׁוֹרֵף מַה שֶּׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מַטְלִית בַּמָּקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפוֹטֵר שְׁאָר הַבֶּגֶד, וּמְכַבְּסוֹ כֻּלּוֹ כִּבּוּס שֵׁנִי וּמִטְבִּילוֹ וְטָהֵר; וְאִם עָמַד בַּמַּרְאֶה שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ וְיִשְׂרֹף אֶת כֻּלּוֹ.

ב. נֶגַע שֶׁהָיָה יַרְקְרַק וּפָשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ שֶׁהָיָה אֲדַמְדַּם וּפָשָׂה יַרְקְרַק - חֲרֵי זֶה פִּשָּׁיוֹן.

ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֶמְצָעוֹ מָקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע וּפָשָׂה לוֹ הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשָּׁיוֹן, עַד שֶׁיִּפְשֶׂה לַחוּץ. שֶׁאֵין פִּשָּׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשָּׁיוֹן בֵּין בְּאָדָם בֵּין בִּבְגָדִים וּבָתִּים.

ד. הַפִּשָּׁיוֹן הַסָּמוּךְ בִּבְגָדִים - כָּל שֶׁהוּא, וְהָרָחוֹק אוֹ הַחוֹזֵר - כְּגִרִיס. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁהֶסְגֵּר וְנוֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחֵר כְּגִרִיס רָחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ - חֲרֵי זֶה פִּשָּׁיוֹן וְיִשָּׂרֵף; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכְּגִרִיס - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר בּוֹ נֶגַע כְּגִרִיס - יִשָּׂרֵף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפָּשָׂה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שֶׁנִּפְטַר - יִשָּׂרֵף.

ה. מִי שֶׁמְּכַבֵּס אֶת הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, צָרִיךְ לְכַבֵּס מְעַט מִן הַבֶּגֶד שֶׁחוּצָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע. וְכָל נִגְעֵי בְּגָדִים שֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סַמָּנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נְדָּה.

ו. בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ מְקוֹם הַנֶּגַע וְתָפַר מַטְלִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר נֶגַע כְּגִרִיס עַל הַבֶּגֶד - מַתִּיר אֶת הַמַּטְלִית וּמְצִילָהּ, וְשׁוֹרֵף שְׁאָר הַבֶּגֶד. חָזַר הַנֶּגַע עַל הַמַּטְלִית - שׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל.

ז. הַטּוֹלֶה מִן הַמַּסְגֵּר בְּטָהוֹר וְחָזַר נֶגַע עַל הַבֶּגֶד - שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית. חָזַר עַל הַמַּטְלִית - הַבֶּגֶד הָרִאשׁוֹן הַמַּסְגֵּר יִשָּׂרֵף, וְהַמַּטְלִית תְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַבֶּגֶד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין: אִם עָמַד בְּעִנְיָנוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת אוֹ פָּשָׂה - שׁוֹרְפִין הַכֹּל.

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יַרְקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שְׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף. אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהֶסְגִּירוֹ וּפָשָׂה הַנֶּגַע בְּכֻלּוֹ וְנַעֲשָׂה יַרְקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, אוֹ שֶׁפִּשְׁטָרוֹ וְאַחַר שֶׁפִּשְׁטָרוֹ בָּא כֻּלּוֹ יַרְקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. כָּנַס וּפָשָׂה - יִשָּׂרֵף.

ט. בֶּגֶד שֶׁמּוֹכִין יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאֲרִיג, כְּגוֹן סָגוֹס שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא, עַד שֶׁיֵּרָאֶה הַנֶּגַע בְּמוֹכִין וּבָאֲרִיג עַצְמוֹ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְגָדִים: בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ, קָרַחְתּוֹ - אֵלּוּ הַשְּׁחָקִים, גַּבַּחְתּוֹ - אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים.

י. הַבְּגָדִים הָצְבוּעִים אֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי שָׁמַיִם, עַד שֶׁיִּהוּ לְבָנִים. בֶּגֶד שֶׁשְּׁתִיוֹ צְבוּעַ וְעֶרְבּוֹ לָבָן, עֶרְבּוֹ צְבוּעַ וְשְׁתִיוֹ לָבָן - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנִּרְאֶה. פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הָאָרִיג אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

יא. בֶּגֶד שֶׁאָרַג בּוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִימוֹ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר.

יב. הַתּוֹפֵר מַטְלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְעָשָׂה מֵהֶן בֶּגֶד - חֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁהַתָּפוּר כְּאָרוּג, וְכֻלּוֹ בֶּגֶד אֶחָד הוּא.

יג. בֶּגֶד שֶׁהוּא מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת, מֵהֶן צְבוּעִין וּמֵהֶן לְבָנִים, וְנִרְאָה נֶגַע בַּלָּבָן שֶׁבּוֹ - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא כֻּלּוֹ וְיִשָּׂרֵף. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּמַטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - חֲרֵי זֶה פִּשָּׁיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם צָבוּעַ. הָיָה כֻּלּוֹ צָבוּעַ וּבוֹ פֵּס אֶחָד לָבָן, אֲפִלּוּ כִּגְרִיס, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - יַסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא כָּהָה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

א. אֵין מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בִּלְבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קָשֶׁה בֵּין רַךְ. אַף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׁמַיִם מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהַלְּבָדִים - כִּבְגָדִים, וּמִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהָאֹהָלִים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.

ב. כָּל הַבְּגָדִים שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, חוּץ מִבִּגְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה. בֶּגֶד שֶׁהוּא כִּלְאַיִם מִן הַצֶּמֶר וּמִן הַפִּשְׁתִּים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ג. צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר רְחֵלִים שֶׁטָּוָאן זֶה עִם זֶה: אִם רֹב מִן הַגְּמַלִּים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים, וְאִם רֹב מִן הָרְחֵלִים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; מֻחֱצָה לְמֻחֱצָה - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהוּא הַדִּין בְּפִשְׁתָּן וְקַנְבּוֹס שֶׁטָּרָפָן זֶה בָּזֶה. וְרָחֵל בַּת עֵז - אֵין הַצֶּמֶר שֶׁלָּהּ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. בֶּגֶד שֶׁהָיָה שְׁתִיוֹ פִּשְׁתָּן וְעֶרְבּוֹ קַנְבּוֹס אוֹ שְׁתִיוֹ קַנְבּוֹס וְעֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְכֵן אִם הָיָה שְׁתִיוֹ אוֹ עֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן אוֹ צֶמֶר וְהַשְּׁאָר נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ד. הָעוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֹּלֶם קֹדֶם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ כֵּלִים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּלִי הָעוֹר. וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן בֵּין מְקֻבָּלֵיהֶן כָּל שֶׁהֵן - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

ה. עוֹרוֹת חַיָּה שֶׁבַּיָּם - אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. חִבֵּר לָהֶן מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה הַמְעֻבָּדִין כָּל שֶׁהוּא, וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהוּא שֶׁיְּחַבְּרֵנּוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חִבּוּרֵי בְּגָדִים לְטַמְּאָה.

ו. כָּל כְּלֵי הָרָאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזָּב מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - חֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. כְּגוֹן קֶלַע שֶׁל סְפִינָה, וְהַפָּרֹכֶת, וְשָׂבִיס שֶׁל שְׁבָכָה, וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וְהָאַבְנָט, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב כִּגְרִיס - חֲרֵי אֵלּוּ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר הַכֵּלִים,

כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֵמֶת וְהַתֶּרְמָל נִרְאִין כְּדַרְכָּן, וּפוֹשֶׂה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן לַאֲחוֹרֵיהֶן וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן לְתוֹכָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּלֵי הָעוֹר הַכְּפוּלִין.

ז. סָדִין הַמְקֻמָּט - מַפְשִׁיטִין אֶת קְמָטָיו וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ.

ח. הַשְּׁתִי וְהָעֵרֶב, בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן, מַטְמְאִין בִּנְגָעִין מִיָּד מְשֻׁיָּטִוו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִבֵּן הַפִּשְׁתָּן וְלֹא שָׁלַק הַצֶּמֶר. וְכַמָּה יִהְיֶה בִּפְקֻעַת שֶׁל טָוִי וְתִטַּמֵּא בִּנְגָעִים? כְּדֵי לֶאֱרֹג מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ שְׁתִי וָעֵרֶב, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁתִי בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ עֵרֶב. הָיְתָה הַפִּקְעַת מְקֻבֶּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין - אֵינָהּ מִטַּמְּאָה בִּנְגָעִים.

ט. שְׁתֵּי פַּקְעִיּוֹת הַמְעֹרוֹת זוֹ לְזוֹ בְּחוּט, וְכֵן הַשְּׁתִי שֶׁמִּקְצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֻּבְּד הָעֶלְיוֹנָה וּמִקְצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֻּבְּד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַפֵּי חָלוּק שֶׁמְּעֹרוֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - הַשֵּׁנִי טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מְחַבֵּר בֵּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בִּנְפָשׁ הַמַּסֶּכֶת וּבַשְּׁתִי הָעוֹמֵד, אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצַת הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד וּמִקְצָתוֹ בַּשְּׁתִי - חֲרֵי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בַּשְּׁתִי הָעוֹמֵד לְבַדּוֹ - הָאָרוּג טָהוֹר; נִרְאָה בָּאָרוּג לְבַדּוֹ - הַשְּׁתִי הָעוֹמֵד טָהוֹר. נִרְאָה בַּסָּדִין - שׁוֹרֵף אֶת הַנִּימִין; נִרְאָה בַּנִּימִין - הַסָּדִין טָהוֹר. פָּשָׂה מִן הַנִּימִין לַסָּדִין - הַסָּדִין טָמֵא.

י. חָלוּק שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מַצִּיל אֶת הָאִמְרִיּוֹת שֶׁבּוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה הָאִמְרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים - מַצִּילָה וְאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת.

יא. בֶּגֶד מֻסְגָּר שֶׁצָּבְעוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - טָהוֹר. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְהוֹרִים. קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר, וּמֻתָּר בַּהֲנָיָתוֹ. הָיְתָה בְּהֶן אַחַת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה.

יב. בֶּגֶד מֻחְלָט שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְמֵאִין וְיִשָּׂרְפוּ, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים. וְכֵן אִם קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין - חֲרֵי הֵן טְמֵאִין, וְאָסוּר בַּהֲנָיָתָן.

יג. אֶחָד בֶּגֶד אוֹ כְּלִי עוֹר אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב הַמֻּסְגָּר אוֹ הַמַּחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה. חֲרֵי הוּא אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאָה, כְּאָדָם מְצֹרָע לְכָל דָּבָר. מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְבִיאָה, וְעוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן. כֵּיצַד? בֶּגֶד מְנֻגָּע אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב אוֹ כְּלִי עוֹר הַמְנֻגָּעִין שֶׁהִכְנִיס מֵהֶן אֲפִלּוּ כְּזַיִת לְבֵית טָהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמֻּנָּח תַּחַת הָאֶבֶן, וְהִנִּיחַ כְּזַיִת מֵהֶן לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב.

יד. מַטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כְּזַיִת - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֻבָּהּ לְבֵית טָהוֹר טִמְאָתוֹ. הָיוּ בָהּ כַּמָּה זֵיתִים - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מִמֶּנָּה כְּזַיִת לְבֵית טָהוֹר נִטְמָא. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשְּׁעוּרִין הָלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק, וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת - הַקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים. וְהַשְּׁוָה הַמְצֹרָע לְמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת. מָה הַמֵּת בִּכְזַיִת, אַף אֵלּוּ בִּכְזַיִת.

טו. בְּגָדִים הַמְנֻגָּעִים - מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, בֵּין שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת. וְזֶה חֹמֶר בִּבְגָדִים מִבָּאָדָם.

יום שני ט"ו כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. צָרַעַת בָּתִּים - כִּשְׁנֵי גְרִיסִין[1] זֶה בְּצַד זֶה. נִמְצָא רֹחַב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׁעָרוֹת[2] בַּגּוּף, וְאָרְכּוֹ כִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שְׁעָרוֹת בְּרִבּוּעַ[3]. וְהַפָּחוֹת מִשָּׁעוּר זֶה בְּבָתִּים - טָהוֹר. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[4].

ב. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה[5] יֵשׁ בְּבָתִּים: מַרְאֵה יְרַקְרַק, וַאֲדַמְדָּם, וְהַפְּשִׁיּוֹן. וְכֻלָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה. וּשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[6]. וּפְשִׁיּוֹן הַסָּמוּךְ[7] - כָּל שֶׁהוּא, וְהָרָחוֹק[8] - כִּגְרִיס. אֲבָל הַחוֹזֵר אַחַר הִטּוֹחַ - כִּשְׁנֵי גְרִיסִין.

ג. אֵין נִגְעֵי בָּתִּים מְטַמְּאִין עַד שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֵה הַנֶּגַע שָׁפָל מִן הַקִּיר[9]; שֶׁנֶּאֱמַר: שִׂקְעֲרוּרֹת - שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹקְעִין בַּקִּירוֹת. וּבִשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת[10] מַסְגִּירִין אוֹ מַחְלִיטִין[11], וּבִפְשִׁיּוֹן נוֹתְצִין[12], וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי הִטּוֹחַ - נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד. כְּשֶׁיֵּרָאֶה נֶגַע בַּבַּיִת - אֲפִלּוּ חָכָם, שֶׁיּוֹדֵעַ וַדַּאי שֶׁזֶּה נֶגַע, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת, אֶלָּא אוֹמֵר לַכֹּהֵן[13]: כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת, אֲפִלּוּ חֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי קָנִים[14], וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא הַכֹּהֵן וְיִכָּנֵס וְיִרְאֶה הַנֶּגַע.

ה. בַּיִת אָפֵל - אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לִרְאוֹת אֶת נִגְעוֹ[15]; אֶלָּא אִם אֵין הַנֶּגַע נִרְאֶה בּוֹ - טָהוֹר. וְאַחַר שֶׁיִּרְאֶה הַכֹּהֵן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. 2) שיעור הגריס. 3) לא כגריס מעוגל. 4) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה. 5) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחייה. 6) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). 7) נוגע באום (אום = נגע העיקרי). 8) אם יש הפסק בינו לבין האום. 9) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. 10) ירקרק או אדמדם. 11) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. 12) את המקום המנוגע. 13) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח־ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושיישמר מלשון הרע. 14) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. ביררנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור. 15) שם

אֶת הַנֶּגַע יֵצֵא וְיַעֲמֹד עַל פֶּתַח הַבַּיִת בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף וְיִסְגֹּר
אוֹ יַחְלִיט[16] אוֹ יִפְטֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת וְהִסְגִּיר
אֶת־הַבַּיִת. - לֹא שֶׁיַּסְגִּיר וְהוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת
הַמְנֻגָּע, אוֹ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף, אֶלָּא בְּצַד פִּתְחוֹ[17]. וְאִם עָמַד
תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר - הֲרֵי זֶה מְסֻגָּר.
ו. אֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל
אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יֶתֶר, וְיֹהֵא לוֹ אַרְבָּעָה כְתָלִים, וְהוּא בָּנוּי
בָּאָרֶץ בַּאֲבָנִים וְעָפָר וְעֵצִים, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת אַבְנָיו וְאֶת עֵצָיו
וְאֶת עֲפָרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע
אַמּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְתָלִים אוֹ בַּעַל
חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּנוּי בִּסְפִינָה אוֹ תָּלוּי עַל אַרְבַּע קוֹרוֹת[18]
- אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. הָיָה בָּנוּי עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדִים[19] -
מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.
ז. כַּמָּה אֲבָנִים יִהְיוּ בּוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנָה, שְׁתֵּי אֲבָנִים
בְּכָל כֹּתֶל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כָּל כֹּתֶל רָאוּי לְנֶגַע; שֶׁאֵין הַבַּיִת
מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כִּשְׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים,
שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע. וְכַמָּה עֵצִים[20] יִהְיוּ
בּוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף[21]. וְעָפָר? כְּדֵי לָתֵת בֵּין פַּצִים[22]
לַחֲבֵרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מִשִּׁעוּרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא
בִּנְגָעִים.
ח. הַלְּבֵנִים וְהַשַּׁיִשׁ אֵינָן חֲשׁוּבִין כַּאֲבָנִים. בַּיִת שֶׁאֶחָד
מִצַּדָּיו מְחֻפֶּה בְּשַׁיִשׁ וְאֶחָד בְּסֶלַע וְאֶחָד בִּלְבֵנִים וְאֶחָד בְּעָפָר
- אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.
ט. בַּיִת שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים כַּשִּׁעוּר וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע
וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא לוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר - טָהוֹר[23].
י. בַּיִת שֶׁסְּפָכוֹ בִּזְרָעִים - בִּטְלָן[24]. הוֹאִיל וּמְשַׁמְּשִׁין תַּשְׁמִישׁ
עֵץ - הֲרֵי הֵן כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבַּיִת - נִטְמְאוּ עִמּוֹ טֻמְאָה
חֲמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
יא. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָה לָאָרֶץ אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר:
בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם, וִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְּקָה לַשְּׁבָטִים[25].
וּבָתֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[26] אֵין מִטַּמְּאִין
בִּנְגָעִים.
יב. הַלּוֹקֵחַ בָּתִּים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאֶה בַּהְתְחָלָה[27].
יג. בַּיִת שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ
אֶחָד בָּאָרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.
וּשְׁאָר כָּל הַבָּתִּים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים בֵּין
צְבוּעִים בִּידֵי אָדָם בֵּין צְבוּעִים בִּידֵי שָׁמַיִם[28].
יד. בֵּית הָאֲשָׁה[29], בֵּית הַשִּׁתָּפִין, בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית
הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דִּירָה לַחַזָּנִין אוֹ לַתַּלְמִידִים - מִטַּמְּאִין
בִּנְגָעִים.
טו. קֵירוֹת הָאֲבוּס[30] וְקֵירוֹת הַמְּחִיצָה[31] שֶׁבַּבַּיִת - אֵין
מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. נִגְעֵי בָּתִּים יֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה
עָשָׂר יוֹם; שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְיוֹם שְׁלֹשָׁה
עָשָׂר עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן. נִמְצָאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁאִם צָרִיךְ
לִשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת - רוֹאֵהוּ בַּשְּׁבִיעִי, וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר,
וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר. וְהֶסְגֵּר בָּתִּים שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת אֵינוֹ
מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. וְכֵן רֹב דִּינֵי נִגְעֵי בָּתִּים דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.
ב. וְכָל הַדִּינִין הַמְפֹרָשִׁין בָּהֶן בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה כָּךְ הֵם:
כְּשֶׁיָּבוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹקֵעַ יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוּ, יַסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים. וַאֲפִלּוּ מְצָאוֹ כֻּלּוֹ בַּהְתְחָלָה
יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - יַסְגִּיר. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם כָּהָה הַנֶּגַע,
וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָלַךְ - קוֹלֵף מִקּוֹם הַנֶּגַע בִּלְבַד, וְהַבַּיִת
טָהוֹר; מְצָאוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׂה - מַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי.
וְרוֹאֵהוּ בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: אִם כָּהָה הַנֶּגַע אוֹ הָלַךְ לוֹ -
קוֹלֵף מִקּוֹם הַנֶּגַע וּמְטַהֵר אֶת הַבַּיִת בְּצִפָּרִים; וְאִם מָצָא
הַנֶּגַע שֶׁפָּשָׂה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינוֹ - חוֹלֵץ אֶת
הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וּמַקָּצֶה הֶעָפָר אֶל מִחוּץ לָעִיר וְטָח אֶת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. **16)** במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. **17)** עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו). **18)** הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. **19)** בארבע זויותיו והגג נשען עליהם. **20)** שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. **21)** הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. **22)** הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים. **23)** מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים. **24)** ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה. **25)** ואינה אחוזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחוזתם של עם ישראל. **26)** אפילו שבארץ ישראל. **27)** כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן. **28)** ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים. **29)** יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמיענו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחוזתכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל. **30)** אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. **31)** בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

כָּל הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר רוֹאֵהוּ:
אִם חָזַר בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ,
וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים.
וְכָל זְמַן שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ הַנֶּגַע קֹדֶם שֶׁיְּטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים - הֲרֵי זֶה
יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחַר שֶׁטְּהָרוֹ בְּצִפָּרִים - יֵרָאֶה
בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת
הָאֲבָנִים שֶׁבְּהֶן הַנֶּגַע וְקוֹצֶה הֶעָפָר חוּץ לָעִיר וְטָח אֶת כָּל
הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְרוֹאֶה: אִם מָצָא בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי
גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת;
וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפָּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ
נֶגַע קֹדֶם טָהֳרָה בְּצִפָּרִין - יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ אַחַר שֶׁטְּהָרוֹ
בְּצִפָּרִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה.

ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע - אֵינוֹ חוֹלֵץ
פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי אֲבָנִים. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצַּד זֶה וּמִבְיאָן לְצַד
זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת. וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה וּמֵבִיא
לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבָּיִת. וְאֵינוֹ טָח
בְּסִיד, אֶלָּא בְּעָפָר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְגוֹמֵר. אֵינוֹ
מֵבִיא אֶבֶן אַחַת תַּחַת שְׁתַּיִם שֶׁחָלַץ, וְלֹא שְׁתֵּי אֲבָנִים תַּחַת
אֶבֶן אַחַת חֲלוּצָה, אֶלָּא מֵבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שְׁתַּיִם. וְיֵשׁ לוֹ
לְהָבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שָׁלֹשׁ.

ד. הָיָה הַכֹּתֶל בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין וּשְׁנֵיהֶן
קוֹצִים אֶת הֶעָפָר וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִין אֲבָנִים אֲחֵרוֹת, אֲבָל בַּעַל
הַבַּיִת מֵבִיא לְבַדּוֹ אֶת הֶעָפָר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח
- אֵין חֲבֵרוֹ מְטַפֵּל עִמּוֹ בְּטִיחָה.

ה. אֶבֶן שֶׁבְּזָוִית, בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת כֻּלָּהּ, וּבִזְמַן
שֶׁהוּא נוֹתֵץ - נוֹתֵץ אֶת שֶׁלּוֹ וּמַנִּיחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְיֵשׁ בַּדָּבָר
סָפֵק, אִם תִּהְיֶה זוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּמוֹ יָד לְאֶבֶן שֶׁלּוֹ.

ו. בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע וְהָיְתָה עֲלָיָה עַל גַּבָּיו - נוֹתֵן אֶת
הַקּוֹרוֹת לָעֲלָיָה; נִרְאָה בָּעֲלָיָה - נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לַבַּיִת. לֹא
הָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ כֻּלָּן נִתָּצִין עִמּוֹ.
וּמַצִּיל אֶת הַמַּלְבְּנִין וְאֶת סְרִיגֵי הַחַלּוֹנוֹת.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים מִבֵּית הַמֶּסְגָּר וּבְנָאָן בְּבֵית טָהוֹר: חָזַר הַנֶּגַע
לַמֶּסְגָּר - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבַּטָּהוֹר; נִרְאָה נֶגַע עַל
הָאֲבָנִים שֶׁבָּנָה - הַמֶּסְגָּר יִנָּתֵץ, וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי מַסְגִּירִין אוֹתוֹ
בְּנֶגַע זֶה, כְּדִין כָּל בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע בַּתְּחִלָּה.

ח. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַבַּיִת הַמְנֻגָּע? אַחַר הַחֲלִיצָה וְהַטִּיחָה
מֵבִיא מַיִם חַיִּים בִּכְלִי חֶרֶס וּשְׁתֵּי צִפָּרִים וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב
וּשְׁנֵי תּוֹלָעַת, כְּטָהֳרַת אָדָם שֶׁבַּאֲרוּנוֹ לְכָל דָּבָר. אֶלָּא שֶׁבְּאָדָם
מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּבְבַיִת מַזֶּה שֶׁבַע
פְּעָמִים עַל הַמִּשְׁקוֹף שֶׁל בַּיִת מִבַּחוּץ. וּשְׁאָר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן
שָׁוִין.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

א. בַּיִת הַמְנֻגָּע - אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת, כָּל הַנּוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא.
וְכֵן אֲבָנִים שֶׁחוֹלְצִין מִמְּנוּ אַחַר הֶסְגֵּר אוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר
שֶׁל בַּיִת כְּשֶׁנּוֹתְצִין אוֹתוֹ - כֻּלָּן אָבוֹת טֻמְאוֹת, וְכָל כְּזַיִת
מֵהֶם מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְבִיאָה. כֵּיצַד? אִם
נִכְנַס כְּזַיִת מֵהֶן לְבֵית טָהוֹר - נִטְמָא כֹּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת מֵאָדָם
וְכֵלִים, שֶׁכֻּלָּן מְטַמְּאִין בְּבִיאָה כְּאָדָם מְצֹרָע. וְכֻלָּן אֲסוּרִין
בַּהֲנָאָה. וְאִם שָׂרָפָן וְעָשָׂה מֵהֶן סִיד - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה.
שֶׁנֶּאֱמַר - צָרַעַת מַמְאֶרֶת - תֵּן בּוֹ מְאֵרָה וְאַל תְּהֶנֶּה בּוֹ. וְכֻלָּן
מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה.

ב. בַּיִת מַסְגָּר אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל
הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעָרֶב. אֲבָל הַמַּחֲלָט
מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוֹרָיו, שֶׁהַנּוֹגֵעַ בּוֹ מֵאֲחוֹרָיו - טָמֵא.
שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת מַמְאֶרֶת בַּבַּיִת טָמֵא הוּא. וְכִי טָהוֹר הָיָה?! אֶלָּא לְהוֹסִיף לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ טָמֵא וְיִטַּמֵּא מֵאֲחוֹרָיו. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַנֶּגַע בְּמֻסְגָּר מְטַמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן.

ג. אֶחָד הַמֻּסְגָּר וְהַמַּחֲלָט מְטַמֵּא בְּבִיאָה. כֵּיצַד? בַּיִת שֶׁהָיָה
מֻסָּךְ עַל גַּבֵּי בַּיִת מְנֻגָּע, בֵּין מֻחְלָט בֵּין מֻסְגָּר, אוֹ אִילָן
שֶׁהוּא מֻסָּךְ עָלָיו - הָעוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן אוֹ הַנִּכְנָס לַבַּיִת
הַחִיצוֹן טָמֵא, שֶׁהֲרֵי הוּא וְהַבַּיִת הַטָּמֵא תַּחַת אֹהֶל אֶחָד. וְכֵן
אֶבֶן מְנֻגַּעַת הַנִּכְנֶסֶת לְאֹהֶל וְהַנִּחָה שָׁם - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל. הָיְתָה מֻנַּחַת תַּחַת הָאִילָן וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר - נִטְמָא. הָיָה
הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן וְעָבַר אָדָם בְּאֶבֶן מְנֻגַּעַת - לֹא
טִמְּאָהוּ; וְאִם הִנִּיחָהּ שָׁם - טִמְּאָהוּ. שֶׁמּוֹשֵׁב הַמְנֻגָּע כָּמוֹהוּ,
בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים בֵּין אֲבָנִים וְעֵצִים וַעֲפָרוֹ.

ד. הַמַּאֲהִיל בְּיָדוֹ עַל אֶבֶן מְנֻגַּעַת אוֹ שֶׁהֶאֱהִילָה עָלָיו -
טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע.

ה. טָהוֹר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית מְנֻגָּע דֶּרֶךְ אֲחוֹרָיו, אֲפִלּוּ נִכְנַס כֻּלּוֹ
חוּץ מֵחֲטָמוֹ - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת - דֶּרֶךְ בִּיאָה
טִמְּאָה תּוֹרָה.

ו. טָהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבֵית טָמֵא - נִטְמָא. וְכֵן טַלִּית
טְהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּהּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ לְבֵית טָמֵא - נִטְמֵאת.
וְכֵן כְּלִי חֶרֶס שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבֵית טָמֵא - נִטְמָא. אֲבָל שְׂאָר
כֵּלִים - עַד שֶׁיַּכְנִיס רֹב הַכְּלִי, מִשֶּׁיַּכְנִיס רֻבּוֹ נִטְמָא מִיָּד. בַּמֶּה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּכְלִים שֶׁנִּכְנְסוּ חֲלוּצִין; אֲבָל אָדָם
מִישְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבֵית מְנֻגָּע וְהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדָיו וְסַנְדָּלָיו
בְּרַגְלָיו וְטַבָּעוֹתָיו בְּיָדָיו - הֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִיָּד, וּבְגָדָיו
טְהוֹרִים עַד שִׁישְׁהֶה שָׁם כְּדֵי שֶׁיֵּסֵב אָדָם וְיֹאכַל כְּשָׁלֹשׁ
בֵּיצִים פַּת חִטִּים בְּלִפְתָּן. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת
בְּגָדָיו, וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ
שֶׁאֵין בְּגָדָיו מִתְטַמְּאִין עַד שֶׁיֹּאכַל שָׁם?! אֶלָּא לִתֵּן שִׁעוּר
לַשּׁוֹכֵב כְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הָעוֹמֵד, אִם
שָׁהָה כְּדֵי לֶאֱכֹל שִׁעוּר אֲכִילָה הָאֲמוּרָה - נִטְמְאוּ בְּגָדָיו.

ז. מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית מְנֻגָּע וְכֵלָיו עַל כְּתֵפָיו וְסַנְדָּלוֹ וְטַבַּעְתּוֹ
בְּכַפָּיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד; שֶׁאֵינוֹ מַצִּיל מִלְּטַמֵּא מִיָּד
אֶלָּא כֵּלִים שֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶן. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַבְּהֵמָה
שֶׁהָיוּ לְבוּשִׁין בִּכְלִים וְנִכְנְסוּ לְבֵית הַמְנֻגָּע - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים
מִיָּד. אֲבָל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כַּבְּהֵמָה.

ח. מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּבֵית מְנֻגָּע וּפָשַׁט יָדוֹ חוּץ לַבַּיִת
וְטַבָּעוֹתָיו בְּיָדָיו, אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת הַשַּׁעוּר - נִטְמְאוּ
הַטַּבָּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ. וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט
יָדוֹ לְבֵית מְנֻגָּע - נִטְמְאוּ יָדָיו בִּלְבַד מִיָּד. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שָׁם
כְּדֵי אֲכִילַת הַשַּׁעוּר - נִטְמְאוּ טַבָּעוֹתָיו, וְאִם לָאוּ - טְהוֹרוֹת.

ט. כָּל הַמַּצִּיל בְּצָמִיד פָּתִיל בְּאֹהֶל הַמֵּת - מַצִּיל מְכֻסֶּה בְּאֹהֶל הַמֵּת, אֲפִלּוּ הָיָה מְגֻלֶּה בַּבַּיִת הַמְנֻגָּע - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? כְּלֵי חֶרֶס אוֹ כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהָיוּ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים בְּתוֹכָן וְהָיוּ מְכֻסִּין בַּבַּיִת הַמְנֻגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מֻקָּפִין צָמִיד פָּתִיל - הֵן וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן טָהוֹר. הַבּוֹר וְהַדּוּת שֶׁבַּבַּיִת הַמְנֻגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגֻלִּין - כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹרִין.

י. הַצָּרַעַת הוּא שֵׁם הָאָמוּר בְּשֶׁהַפּוּת, כּוֹלֵל עִנְיָנִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה. שֶׁהֲרֵי לִבֶּן עוֹר הָאָדָם קְרוּי צָרַעַת, וּנְפִילַת קְצָת שְׂעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן קְרוּי צָרַעַת, וְשִׁנּוּי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבָּתִּים קְרוּי צָרַעַת. וְזֶה הַשִּׁנּוּי הָאָמוּר בִּבְגָדִים וּבָתִּים, שֶׁקְּרָאתוּ תּוֹרָה צָרַעַת בְּשֶׁהַפּוּת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מִמִּנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶלָּא אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהַזְהִירָן מִלְּשׁוֹן הָרָע. שֶׁהַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע - מְשִׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהַר הַבַּיִת; אִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהֻפַּץ הַבַּיִת - מְשִׁתַּנִּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶן. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהֲרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ - מְשִׁתַּנִּין הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהֲרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ - מְשִׁתַּנֶּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מֻבְדָּל וּמְפֻרָשׁ לְבַדּוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׂיחַת הָרְשָׁעִים, שֶׁהוּא הַלְיָצוּת וְלָשׁוֹן הָרָע. וְעַל עִנְיָן זֶה מַזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר: הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת. זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדָּרֶךְ. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: הִתְבּוֹנֵנוּ מָה אֵרַע לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה! שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ, שֶׁהָיְתָה גְּדוֹלָה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וּגְדָלַתּוּ עַל בִּרְכֶּיהָ וְסִכְּנָה בְּעַצְמָהּ לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִּבְּרָה בְּגְנוּתוֹ אֶלָּא טָעֲתָה שֶׁהִשְׁוָתוּ לִשְׁאָר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן מִיָּד נֶעֱנְשָׁה בְּצָרַעַת; קַל וָחֹמֶר לִבְנֵי אָדָם הָרְשָׁעִים הַטְּפֵשִׁים, שֶׁמַּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת. לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְהִנָּזֵן אַרְחוֹתָיו לְהִתְרַחֵק מִישִׁיבָתָן וּמִלְּדַבֵּר עִמָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפֹּס אָדָם בְּרֶשֶׁת רְשָׁעִים וְסִכְלוּתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יְשִׁיבַת הַלֵּצִים הָרְשָׁעִים: בַּתְּחִלָּה מַרְבִּין בְּדִבְרֵי הַבַּאי, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְסַפֵּר בִּגְנוּת הַצַּדִּיקִים, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: תֹּאַלְמָנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק. וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִהְיֶה לָהֶן הֶרְגֵּל לְדַבֵּר בַּנְּבִיאִים וְלָתֵת דִּפֵּי בְּדִבְרֵיהֶם, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִיאָיו. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְדַבֵּר בֵּאלֹהִים וְכוֹפְרִין בָּעִקָּר, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְחַפְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ אֱלֹהֵיהֶם. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: שַׂמּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ. מִי גָּרַם לָהֶם לְשִׂית בַּשָּׁמַיִם פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תְּחִלָּה בָּאָרֶץ. זוֹ הִיא שִׂיחַת הָרְשָׁעִים, שֶׁגּוֹרֶמֶת לָהֶן יְשִׁיבַת קָרְנוֹת וְיִשִּׁיבַת כְּנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וְיִשִּׁיבַת בָּתֵּי מִשְׁתָּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שֵׁכָר. אֲבָל שִׂיחַת כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ אֶלָּא בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וְחָכְמָה. לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל יָדָן וּמְזַכֶּה אוֹתָן בָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

יום שלישי ט"ז כסלו ה'תשע"א

הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פָּרָטָן: א) דִּין טֻמְאַת נִדָּה. ב) דִּין טֻמְאַת יוֹלֶדֶת. ג) דִּין טֻמְאַת זָבָה. ד) דִּין טֻמְאַת זָב. וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַזָּב[1] וְהַזָּבָה[2] וְהַנִּדָּה[3] וְהַיּוֹלֶדֶת[4] - כָּל אֶחָד מֵאַרְבָּעְתָּן אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת[5]. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֵרְכָּב מִתַּחְתָּיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אַב טֻמְאָה[6], וּמְטַמֵּא מַדָּף[7] עַל גַּבּוֹ[8].

ב. אֶחָד[9] זָבָה קְטַנָּה וְאֶחָד זָבָה גְּדוֹלָה, וְאֶחָד זָבָה מֻחֶמֶת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. **2)** שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. **3)** האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. **4)** יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. **5)** ראשי טומאות, שמטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. **6)** דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. **7)** זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. **8)** דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלים ומשקים, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו. **9)** נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו ואם עבר בטהרה

עַצְמָהּ[10] אוֹ מֵחֲמַת אֹנֶס[11], וְאֶחָד זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת[12] אוֹ בַּעַל שָׁלֹשׁ - טְמֵאַת כֻּלָּן שָׁוָה לְטַמֵּא אֲחֵרִים[13].

ג. קְטָנָה בַּת יוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה בְּנִדָּה; בַּת עֶשְׂרֵה יָמִים - בְּזִיבָה[14]; בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ[15], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גֵּרִים וַעֲבָדִים וְאֶחָד[16] יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.

ה. סְרִיס אָדָם[17], סְרִיס חַמָּה[18] מְטַמְּאִין בְּזִיבָה כִּשְׁאָר הַבְּרִיאִין.

ו. אֵין הָאִשָּׁה מְטַמְּאָה בְּלֹבֶן[19], וְלֹא הָאִישׁ בְּאֹדֶם[20]; אֶלָּא הָאִשָּׁה בְּאֹדֶם, וְהָאִישׁ בְּלֹבֶן.

ז. טֻמְטוּם[21] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[22] - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמְרֵי הָאִישׁ וְחֲמְרֵי הָאִשָּׁה[23]: מְטַמְּאִין בְּלֹבֶן כְּאִישׁ, וּבְאֹדֶם כְּאִשָּׁה. וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק[24]. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[25], וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל טְמֵאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו[26]. רָאָה לֹבֶן וְאֹדֶם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקָּדָשִׁים[27], אֲבָל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ[28] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַטֻּמְאָה טֻמְאַת זָכָר וַדַּאי אוֹ טֻמְאַת נְקֵבָה וַדָּאִית[29]. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלֹבֶן וְאֹדֶם שָׁלוּ[30] כְּאַחַת[31] - אֵינוֹ חַיָּב עַל טְמֵאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. נָגַע הוּא בְּעַצְמוֹ בְּלֹבֶן וְאֹדֶם שֶׁרָאָה - חֲרֵי זֶה חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

ח. דַּם הַנִּדָּה אוֹ דַם הַזָּבָה אוֹ דַם הַיּוֹלֶדֶת מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[32] לָמְדוּ, שֶׁמַּדְוֶה כָּמוֹהָ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה, שֶׁחֲמָשָׁה דָמִים טְמֵאִים בְּאִשָּׁה; אֲבָל אִם רָאֲתָה דָּם יָרֹק - חֲרֵי הוּא טָהוֹר. וְאֵינוֹ כְּמוֹ רַקָּהּ וּשְׁאָר מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנָּה[33], שֶׁהָרַק מִתְעַגֵּל וְיוֹצֵא וְזֶה שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד[34].

ט. אִשָּׁה שֶׁיָּצָא הַוָּלָד מִדָּפְנָהּ וְיָצָא עִמּוֹ דָּם מִן הַדֹּפֶן - חֲרֵי אוֹתוֹ דָּם אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּדַם הַנִּדָּה וְהַלֵּדָה וְהַזִּיבָה, שֶׁהַמָּקוֹר[35] מְקוֹמוֹ טָמֵא[36]; וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה[37] עַד שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה דָּם דֶּרֶךְ הָרֶחֶם.

י. מְקוֹר הָאִשָּׁה שֶׁנֶּעֱקַר[38] וְנָפַל לָאָרֶץ - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טְמֵאַת עֶרֶב[39]. וְכֵן מָקוֹר שֶׁהֵזִיעַ כִּשְׁתֵּי טִפֵּי מַרְגָּלִיּוֹת[40] - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טְמֵאַת עֶרֶב[41]. אֲבָל אֵינָהּ נִדָּה[42] עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דָמִים הַמְטַמְּאִין אוֹתָהּ.

יא. הֵזִיעָה טִפָּה אַחַת - חֲרֵי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מחוּץ לַמָּקוֹר[43].

יב. זוֹבוֹ שֶׁל זָב - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: זוֹבוֹ טָמֵא הוּא. וּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא בְּכָל שֶׁהוּא. רְאָיָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וַחֲרֵי הִיא כִּשְׁכֻבַת זֶרַע[44], בֵּין מֵאִישׁ גָּדוֹל בֵּין מֵאִישׁ קָטָן. וְכֵן הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם מִשְׁרָאָה רְאָיָה רִאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׁנִיָּה - טְהוֹרִים. שֶׁאֵינוֹ קָרוּי זָב אֶלָּא אַחַר רְאִיָּה שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְחַסְּרֵי כַּפָּרָה. רָאָה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם[45] - אֵין טָמֵא אֶלָּא הַמֻּסִיט[46] טִפָּה אַחֲרוֹנָה[47].

יג. רְאָיָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל מְצֹרָע מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנֶפֶשׁ. חֲרֵי הַצָּרוּעַ כְּזָב גָּמוּר: מַה זָּב גָּמוּר - זוֹבוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, אַף מְצֹרָע - רְאָיָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. 10) בלי כל סיבה חיצונית. 11) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. 12) פרט לבעל ראייה אחת. 13) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות. 14) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. 15) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה. 16) בין ובין. 17) שנסתרס על ידי אדם. 18) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח). 19) אם הזיבה היא לבנה. 20) בזיבה אדומה. 21) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. 22) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. 23) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. 24) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. 25) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. 26) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. 27) שהרי טומאתם וודאית. 28) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. 29) ובנידון אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. 30) של הטומטום ואנדרוגינוס. 31) ונטמא וודאי. 32) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. 33) שהם טמאים ומטמאים. 34) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד. 35) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. 36) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. 37) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא. 38) נעקרה ממנו חתיכת בשר. 39) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. 40) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. 41) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). 42) ליטמא שבעת ימים. 43) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים. 44) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. 45) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. 46) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. 47) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יד. רַק הַזָּב וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו - כָּל אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן אַב טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה, וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[48]. חֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּרַק: וְכִי רַק הַזָּב בַּטָּהוֹר. וּמֵימֵי רַגְלָיו וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם צְחִצּוּחֵי זִיבָה[49] כָּל שֶׁהוּא.

טו. אֶחָד זָב וְאֶחָד נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן רֵקוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו אַב טֻמְאָה כְּזָב. וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ הַזָּב - אֶחָד הַזָּב וְאֶחָד שְׁאָר הָאַרְבָּעָה[50].

טז. תִּשְׁעָה מַשְׁקִין בְּזָב. שִׁלְשָׁה מֵהֶן אַב טֻמְאָה. וָהֵן: רֵקוֹ, וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, וּמֵימֵי רַגְלָיו. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. שִׁלְשָׁה מֵהֶן כְּזוֹלֵד הַטָּמְאָה. וְאֵלּוּ הֵן: דִּמְעַת עֵינוֹ, וְדַם מַגֵּפָתוֹ[51], וַחֲלַב הָאִשָּׁה. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁאֵין מְטַמְּאִין אָדָם[52] אֲבָל מְטַמְּאִין כֵּלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּשְׁלֹשָׁה מֵהֶן טְהוֹרִין. וְאֵלּוּ הֵן: זֵעָתוֹ, וְלֵחָה סְרוּחָה הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְהָרְעִי. חֲרֵי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וַחֲבֶרְיוֹ[53] כְּמוֹתָן[54] מִשְׁאָר הָאָדָם[55]. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ[56] וְרִירוֹ[57] וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ - חֲרֵי הֵן כְּרֵקוֹ לְכָל דָּבָר, וּבִכְלַל הָרֹק הֵן חֲשׁוּבִין. דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אַמָּה[58] וְדָם הַשּׁוֹתֶת מִפִּיו - חֲרֵי הֵן בִּכְלַל דַּם מַגֵּפָתוֹ. הָיָה מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - חֲרֵי זֶה טְמֵא כְּרֹק; שֶׁהַדָּם שֶׁמּוֹצֵץ אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צְחִצּוּחֵי רֹק.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. דַּם נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ, אֲבָל זוֹבוֹ שֶׁל זָב וְרֵקוֹ וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח, אֲבָל יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדַּאי אֵינוֹ מְטַמֵּא. וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין אוֹתָן בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת וְחוֹזֵר לִכְמוֹת שֶׁהָיָה - חֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּלַח. אִם הָיוּ הַמַּיִם פּוֹשְׁרִין בְּתְחִלָּתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פּוֹשְׁרִין בְּסוֹפָן. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.

ב. פִּשְׁתָּן שֶׁטָּוַאתּוּ נִדָּה - הַמְּסִיטוֹ טָהוֹר. וְאִם הָיָה לַח - מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֹק פִּיהָ.

ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ - הַמַּסִּיט אֶת הַכּוֹס טָהוֹר. שָׁתָה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֶה פִּי הַזָּב.

ד. זָב שֶׁנָּשַׁךְ אֶת הַפַּת וְאֶת הַבָּצָל - הַמְּסִיטָן טָהוֹר. נָשַׁךְ אֶת הַקִּישׁוּת וְהַמְּלָפְפוֹן - הַמְּסִיטָן טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֶה פִּי הַזָּב הַמִּתְעָרֵב בָּהֶן.

ה. קְלָפֵי פוֹלִין וּקְלָפֵי תּוּרְמוֹסִין שֶׁקְּצָצָן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - הַמְּסִיטָן טָמֵא; שֶׁכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. הַקְּלָפִין שֶׁבִּשְּׁוָקִין - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר הָרֹב.

ו. דָּם טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּדָם טָהוֹר וּבְיֵין - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. וְכֵן רַק טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם: אִם הָיָה קָרוּשׁ כִּבְרִיָּתוֹ - חֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה בַּמַּיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרְבוּ בְּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. כֵּיצַד? כְּלִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרְאֵל וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְטִילִין שָׁם מֵי רַגְלֵיהֶם: אִם רֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הַכֹּל טָמֵא, וְאִם רֹב יִשְׂרְאֵל - הַכֹּל טָהוֹר; מֻחֲזָקָה לְמֻחֲצָה - הַכֹּל טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מֵי רַגְלֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּמֵי רַגְלֵי יִשְׂרְאֵל - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב.

ז. שׁוֹאֲלִין [כְּלֵי] מֵי רַגְלַיִם מִכָּל מָקוֹם וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נִדּוֹת הֵן, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מֵי רַגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נִדּוֹת.

ח. חֶרֶס שֶׁהָיָה הַזָּב אוֹ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מֵי רַגְלֵיהֶן וְכִבְּסוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - חֲרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁכִּבְּסוֹ בָּהֶן טְמֵאִין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמַיִם בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם, שֶׁחֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בָּהּ לַחְלוּחִית מֵימֵי רַגְלַיִם.

ט. זָבָה שֶׁנֶּעֶקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ בְּסוֹף שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהִטִּילָה מַיִם אַחַר הַטְּבִילָה - חֲרֵי הֵן סָפֵק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְזָבָה הָיְתָה, אוֹ אַחַר הִיצִיאָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים שֶׁנֶּעֶקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ, וְנִתְגַּיְּרָה וְטָבְלָה, וְהִטִּילָה מַיִם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - חֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וַחֲרֵי הֵן כְּמֵי רַגְלֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַטְּמֵאִים, אוֹ אַחַר יְצִיאָה וַחֲרֵי הֵם כְּמֵימֵי רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

י. הָעֲבָדִים מִטַּמְּאִין בְּזִיבָה וּבִנְדָּה וּבְלֵדָה כְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מִטַּמְּאִין לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בִּנְדּוֹת וְלֹא בְּלֵדָה דִּין תּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמַר: דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בְּזִיבָה, וְלֹא הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁיִּטַּמְּאוּ כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, זְקָרִים וּנְקֵבוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעְלָה, וְהַנְּקֵבָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה; אֲבָל הַקְּטַנִּים לְמַטָּה מִזֶּמֶן זֶה - לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה. שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל רָגִיל אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמִשְׁכַּב זְכוּר, וּפָחוֹת מִזֶּמֶן זֶה אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בְּעֵת שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן - לֹא גָּזְרוּ עַל שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא שִׁכְבַת זַרְעוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ טֻמְאָה? כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁטֻּמְאָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי הַכֹּל יוֹדְעִין, שֶׁאִלּוּ הָיוּ זָבִין דִּין תּוֹרָה - הָיְתָה שִׁכְבַת זַרְעָם אַב הַטֻּמְאָה כְּשִׁכְבַת זֶרַע הַזָּב. וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין בְּטֻמְאָתָם שֶׁהֲיְתָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לִשְׂרֹף עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁזּוֹבוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְדַם נִדָּה אוֹ דַם זִיבָה וְלֵדָה שֶׁל בַּת עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, וּבַת עוֹבֵד

48) כזוב. **49)** טיפות זעירות. **50)** כלומר, השאר של הארבעה. **51)** דם הזב מפצע שבגופו. **52)** על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. **53)** זבה נידה ויולדת. **54)** דינם כמו משקין אלו. **55)** מאנשים טהורים. **56)** הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. **57)** נוזל הזב מן הפה מאליו. **58)** אבר הזכר.

כּוֹתָבִים וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַצְמָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵם נָקִיִּים מִן הַתּוֹרָה מִדָּם הַזָּב, וְרַק הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן, וּבוֹעֵל עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אָב טֻמְאָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֵלָן מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אָדָם בְּמַשָּׂא, כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֶלָּא שֶׁהַטֻּמְאָה מִדִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְדַם הַנִּדָּה - כְּרֵקָה וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ, מְטַמֵּא לַח וְאֵינוֹ מְטַמֵּא יָבֵשׁ.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. בּוֹעֵל נִדָּה - כְּנִדָּה, שֶׁהוּא אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאָה שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא בְּמַשָּׂא אָדָם בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא בְּהֶסֵּט, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב כְּנִדָּה.

ב. אֵין מִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ כְּמִשְׁכַּב נִדָּה וּמֶרְכָּבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָּה - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאָה, וּמִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ - וְלַד טֻמְאָה, כֵּלִים אֶלָּא אֲכָלִין שֶׁנּוֹגְעִין בָּהֶן, שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין אָדָם וְלֹא כֵּלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד. וְלָמָּה נִגְרְעָה טֻמְאַת מִשְׁכָּבוֹ מִשִּׁמְאַת מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נִדָּה: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשְׁכָּב?! וְלָמָּה נֶאֱמַר? מִפְּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב נִתְקוֹ מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, מִלְּטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים, וּתְלָאוֹ בְּטֻמְאָה קַלָּה, שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁכָּבוֹ וָלָד, וְלֹא יְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד, כִּשְׁאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאוֹת.

ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנִּדָּה אוֹ עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם אוֹ עַל הַיּוֹלֶדֶת. [בֵּין כְּדַרְכָּן בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן.] אֶחָד הַמְעָרֶה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקָּטָנָה בֵּין קָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה - מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַבּוֹעֵל בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְהַנִּבְעֶלֶת הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּנִדָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא וָלָד וְאֵינוֹ אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרֵי הוּא כְּנוֹגֵעַ בּוֹ. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּזָב אוֹ הַנִּבְעֶלֶת מִן הַזָּב.

ד. הַנִּדָּה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם וְהַיּוֹלֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם - כֻּלָּם מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ מֵעֵת לְעֵת אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מֵעֵת לְעֵת שֶׁבַּנִּדָּה. כֵּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה וְאֵין לָהּ וֶסֶת, וּבָדְקָה עַצְמָהּ בְּשַׁחֲרִית וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּבַחֲצִי הַיּוֹם בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מֵעֵת פְּקִידָה רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ. וְכֵן אִם בָּדְקָה הַיּוֹם וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּלְאַחַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם - כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מֵעֵת שֶׁבָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת. וְעַד שֶׁלְּאַחַר הַתַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי הוּא כִּפְקִידָה, וְשֶׁלִּפְנֵי הַתַּשְׁמִישׁ - אֵינוֹ כִּפְקִידָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפָה.

ה. אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת וְרָאֲתָה דָּם בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ וְאֵינָהּ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ. הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלֹא בָדְקָה עַצְמָהּ, וּלְאַחַר יָמִים בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ וַהֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת נִדָּה מִשְׁעַת וִסְתָּהּ. וְזוֹ הִיא טֻמְאַת וֶסֶת הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה כְּשֶׁבָּדְקָה אַחַר הַוֶּסֶת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה.

ו. כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת - תַּרְגִּישׁ בְּעַצְמָהּ: מִפַּהֶקֶת, אוֹ מִתְעַטֶּשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת פִּי כְּרֵסָהּ וְשִׁפּוּלֵי מֵעֶיהָ, אוֹ אוֹחֶזְתָהּ צַמָּרוּרִית, אוֹ רֹאשָׁהּ כָּבֵד עָלֶיהָ אוֹ אֵיבָרֶיהָ כְּבֵדִין וְכֵיוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּעֵת שֶׁיַּתְחִיל בָּהּ מַקָּרֶה אֶחָד מֵאֵלּוּ מִיָּד בְּתִחְלָתוֹ, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתַּמְתִּין בְּמַקָּרֶה זֶה שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף הַוֶּסֶת. הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בְּתִחִלַּת הַוֶּסֶת - כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְמֵאוֹת; הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בְּסוֹף הַוֶּסֶת - כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְהוֹרוֹת, וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת עַד עֵת שֶׁמָּצְאָה דָּם.

ז. הָרוֹאֶה כֶּתֶם - טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ עַד עֵת הַפְּקִידָה. וְכֵן הַבֶּגֶד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם טָמֵא לְמַפְרֵעַ. וְעַד כַּמָּה? עַד שֶׁתֹּאמַר: בָּדַקְתִּי הֶחָלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם. אֲפִלּוּ כִּבְסָתוּ וְלֹא בָדְקָתוּ - טָמֵא מִקֹּדֶם הַכִּבּוּס לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וַאֲפִלּוּ נִמְצָא הַכֶּתֶם לַח - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מֵימֵים הָיָה שָׁם וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו מַיִם וְנַעֲשָׂה לַח.

ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדַּיָּן שְׁעָתָן - כִּתְמָן כִּרְאִיָּתָן, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אוֹתָן לְמַפְרֵעַ. כָּל אֵלּוּ הַנָּשִׁים הַטְּמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ, בֵּין רָאֲתָה דָּם בֵּין מָצְאָה כֶּתֶם - מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַפְרֵעַ לְטַמֵּא אָדָם וּבְגָדִים. וְכֵן רֹק וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן טְמֵאִין לְמַפְרֵעַ. וַאֲפִלּוּ כְּלִי חֶרֶשׂ הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל מְטַמְּאוֹת אוֹתוֹ לְמַפְרֵעַ. אֲבָל אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל לְמַפְרֵעַ מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בִּלְבַד. אֲבָל הָרוֹאֶה כֶּתֶם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם טָמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה.

ט. מְעֻבֶּרֶת שֶׁהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה. וְטֻמְאַת יוֹלֶדֶת יָד, וְטֻמְאַת מֵעֵת לְעֵת אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה לְמַפְרֵעַ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְטֻמְאַת וִסְתוֹת, וְטֻמְאַת כְּתָמִים - הַכֹּל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְטֻמְאָתָן מִסָּפֵק. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, אֶלָּא תּוֹלִין. וְכֵן חַלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאֵלּוּ - תּוֹלִין. אֲבָל הַנַּעֲשִׂים עַל טָהֳרַת הַתְּרוּמָה, וְחֻלִּין הַטְּבוּלִין לְחַלָּה - אֵין מִתְטַמְּאִין בְּכָל אֵלּוּ הַטֻּמְאוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵיהֶן. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלּוּ הַנָּשִׁים, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן וְרֹקָן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאָה כֶּתֶם מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, וּבוֹעֵל יוֹלֶדֶת מֵאַחַר שֶׁיָּצָא הָאֵיבָר וְחָזַר - כֻּלָּן אָבוֹת טֻמְאוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

מתוך מהדורת וגשל

יום רביעי י"ז כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. אַרְבַּע נָשִׁים דַּיָּן שִׁעְתָּן[1] וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ. וְאֵלּוּ הֵן: מְעֻבֶּרֶת וּמֵנִיקָה, וּבְתוּלָה וּזְקֵנָה. אֵי זוֹ הִיא מְעֻבֶּרֶת? מִשֶּׁיִּכַּר עֻבָּרָהּ[2]. הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת וְרָאֲתָה דָּם, וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה רוּחַ[3] אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ וָלָד - חֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ[4] וְדַיָּהּ שִׁעְתָּהּ. רָאֲתָה דָּם וְאַחַר כָּךְ הֵפַר עֻבָּרָהּ[5] - חֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים. אֵי זוֹ הִיא מֵנִיקָה? כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַלֵּדָה. אֲפִלּוּ מֵת בְּנָהּ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה אוֹ שֶׁגְּמָלַתְהוּ אוֹ נְתָנַתְהוּ לְמֵנִיקָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ. אֲבָל אַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֵנִיקָה וְהוֹלֶכֶת - חֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים. אֵי זוֹ הִיא בְּתוּלָה? כֹּל שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם מִיָּמֶיהָ. בְּתוּלַת דָּמִים[6] אָמְרוּ, לֹא בְּתוּלַת בְּתוּלִים[7]. כֵּיצַד? אֲפִלּוּ נְשָׂאת וְרָאֲתָה דָּם מֵחֲמַת נְשׂוּאִין[8], אוֹ יָלְדָה וְרָאֲתָה דָּם מֵחֲמַת לֵדָה - עֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה לְעִנְיַן טֻמְאָה וְדַיָּהּ שִׁעְתָּהּ. אֵי זוֹ הִיא זְקֵנָה? כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ וְלֹא רָאֲתָה דָּם. וְאֵי זוֹ הִיא סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ? כֹּל שֶׁחֲבֵרוֹתֶיהָ קוֹרְאוֹת לָהּ זְקֵנָה בְּפָנֶיהָ וְאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת[9]. עָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת[10] וְרָאֲתָה, וְחָזְרוּ וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת אֲחֵרוֹת אוֹ פָּחוֹת אוֹ יָתֵר[11] וְרָאֲתָה - חֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים וּמְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ.

ב. בְּתוּלָה[12] שֶׁרָאֲתָה דָּם אֲפִלּוּ שׁוֹפַעַת[13] כָּל שִׁבְעָה אוֹ דוֹלֶפֶת[14] - חֲרֵי זוֹ פַּעַם אַחַת[15]. רָאֲתָה דָּם וּפָסְקָה וְחָזְרָה וְרָאֲתָה - חֲרֵי זוֹ שְׁתֵּי פְּעָמִים.

ג. תִּינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ[16] לִרְאוֹת וְרָאֲתָה דָּם פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ; רָאֲתָה פַּעַם שְׁלִישִׁית - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ[17]. [עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים[18] וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ][19]; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[20].

ד. תִּינֹקֶת שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאֲתָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ; שְׁנִיָּה - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[21]. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים[22] וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ[23]; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[24].

ה. מְעֻבֶּרֶת וּמֵנִיקָה וּזְקֵנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לִרְאוֹת שֶׁרָאוּ רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - דַּיָּן שִׁעְתָּן; רָאוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם רָאוּ הָרִאשׁוֹנָה בְּאֹנֶס[25] - אַף בַּשְּׁנִיָּה דַּיָּן שִׁעְתָּן.

ו. מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה שֶׁרָאֲתָה דָּם וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְרָאֲתָה פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לִרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ[26]. הָרוֹאָה דָּם אַחַר דַּם טֹהַר[27] בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[28] - דַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ. וְכֹל שֶׁדַּיָּהּ שִׁעְתָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ - צְרִיכָה שֶׁתִּבְדֹּק עַצְמָהּ תָּמִיד. וְכָל אִשָּׁה הַמַּרְבָּה לִבְדֹּק - מְשֻׁבַּחַת; חוּץ מִן הַנִּדָּה וְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טֹהַר, שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה מוֹעֶלֶת לָהֶן כְּלוּם[29].

ז. חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת בּוֹדְקוֹת עַצְמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחֲרִית[30] מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל עַרְבִית[31], וּבְעַרְבִית[32] מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית[33]. וְכָל אוֹכֶלֶת תְּרוּמָה[34] בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה[35], וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). 2) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. 3) שלפוחית מליאה רוח. 4) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. 5) סמוך לראייתה. 6) שלא ראתה דם לפני כן. 7) שלא נבעלה. 8) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. 9) ואף על פי שהיא מתביישת. 10) עונה היא שלושים יום. 11) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות. 12) בתולת דמים. 13) בלי הפסק. 14) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. 15) ודיה שעתה. 16) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראיה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. 17) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדינן ודיין שעתן אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקת. 18) בלי ראיה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. 19) נידונה כראיה ראשונה. 20) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע. 21) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראיה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. 22) ללא ראיה. 23) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. 24) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה. 25) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים. 26) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. 27) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טוהר ואינו מטמא. 28) משעה שנגמרו ימי דם טוהר. 29) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת. 30) צריכה לבדוק. 31) הערב שעבר, אם לא תבדוק שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 32) בודקת. 33) שנגעה בהן במשך היום. 34) בת כהן שלא נישאה לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 35) וטמא

שֶׁעוֹבֶרֶת[36] לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתָהּ מִפְּנֵי הַטָּהֳרוֹת[37]. אֲבָל אִם לֹא
הָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּטָהֳרוֹת - אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעְלָהּ; שֶׁכָּל
הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן וֶסֶת[38] - בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְבַעְלֵיהֶן[39], כְּמוֹ
שֶׁבֹּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

ח. חֶזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן[40] בְּחֶזְקַת
טָהֳרָה[41], וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן; אֲבָל מְשֻׁהגִּיעוּ לְפִרְקָן
צְרִיכוֹת בְּדִיקָה[42], וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.

ט. הַחֵרֶשֶׁת[43] וְהַשּׁוֹטָה וּמִי שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתָּהּ בְּחֹלִי, אִם יֵשׁ
לָהֶן פִּקְחוֹת מְתַקְּנוֹת אוֹתָן[44] - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה.

י. כָּל הַכְּתָמִים[45] הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל[46] - בְּחֶזְקַת טָמְאָה,
וְהַבָּאִים מִבֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - בְּחֶזְקַת טְהוֹרִין[47]. וְהַנִּמְצָאִים
בְּעֲרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ
כְּתָמִיהֶן, אֶלָּא מַצְנִיעִין אוֹתָם[48]. לְפִיכָךְ, כָּל הַכְּתָמִים
הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם - טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּחוֹרִים[49]
וּסְבִיבוֹת בֵּית הַטְּמְאָה[50]. וְכֵלָּן טְמֵאָתָן בְּסָפֵק, כְּמוֹ שֶׁבֹּאַרְנוּ[51].

יא. כָּל הַכְּתָמִים הַטְּמֵאִין מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן[52] שִׁבְעָה סַמְמָנִין,
וְאַחַר כָּךְ - בֵּין עָבַר הַכֶּתֶם בֵּין לֹא עָבַר - מַטְבִּילוֹ וְטָהוֹר[53].
שֶׁאִם לֹא עָבַר כְּלָל - הֲרֵי הוּא צָבַע; וְאִם עָבַר אוֹ כְּהֶה -
הֲרֵי זֶה כֶּתֶם, וּמֵאַחַר שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הַסַּמְמָנִין כְּבָר בָּטֵל, אַף
עַל פִּי שֶׁרְשׁוּמוֹ נִכָּר. וַאֲפִלּוּ כֶּתֶם שֶׁל דַּם נִדּוּת וַדַּאי - כֵּיוָן
שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעָה סַמְמָנִים בָּטַל[54], וּמַטְבִּילוֹ וְעוֹשֶׂה
טָהֳרוֹת עַל גַּבָּיו.

יב. בֶּגֶד שֶׁאָבַד[55] בּוֹ כֶּתֶם - מַעֲבִירִין עַל כָּל הַבֶּגֶד שִׁבְעָה
סַמְמָנִים וּמַטְבִּילוֹ. אֲבָדָה בּוֹ שִׁכְבַת זֶרַע: אִם הָיָה חָדָשׁ[56] -
בּוֹדְקוֹ בְּמַחַט[57]; וְאִם הָיָה שָׁחוּק[58] - בּוֹדְקוֹ בַּחַמָּה[59].

יג. בֶּגֶד[60] שֶׁהָיָה עָלָיו כֶּתֶם וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גַּבָּיו טָהֳרוֹת,
וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִיר עַל הַכֶּתֶם שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִים וְלֹא עָבַר - הֲרֵי
זֶה צָבַע, וְהַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ
פַּעַם אַחֶרֶת. וְאִם עָבַר הַכֶּתֶם אוֹ כָּהָה עֵינוֹ - הֲרֵי זֶה כֶּתֶם,
וְהַטָּהֳרוֹת טְמֵאוֹת[61], שֶׁהֲרֵי הִקְפִּיד עַל הַכֶּתֶם לַהַסִירוֹ, וְצָרִיךְ
לְהַטְבִּילוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה לְטַהֲרוֹ.

יד. כֶּתֶם שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שִׁשָּׁה סַמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְאַחַר כָּךְ
הֶעֱבִיר עָלָיו צֶפּוֹן[62] וְעָבַר - הֲרֵי הַטָּהֳרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו
טְמֵאוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהַצֶּפּוֹן מַעֲבִיר הַצָּבַע[63], הוֹאִיל וְלֹא
הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִין - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת כֶּתֶם[64],
וְשֶׁמָּא אִלּוּ הֶעֱבִיר הַשִּׁבְעִי הָיָה עוֹבֵר. הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת
הַסַּמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְחָזַר וְהֶעֱבִירָן עָלָיו פַּעַם שְׁנִיָּה וְעָבַר[65]
- כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו בֵּין תִּכְבֹּסֶת רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה
טְהוֹרוֹת[66], וְכָל הַטָּהֳרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו אַחַר תִּכְבֹּסֶת שְׁנִיָּה
טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מַקְפִּיד עָלָיו וְרוֹצֶה
לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא עַד שֶׁיְּבַטְּלוֹ[67] וְיַטְבִּילוֹ. כְּבָר
בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִיאָה שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל
הַכֶּתֶם מָה הֵן וְהֵיאַךְ מַעֲבִירִין אוֹתָן.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּתָה וְיָצְאָה מִמֶּנָּה דָּם[68] - מְטַמֵּא מִשּׁוּם

אסור לאכול תרומה. 36) כלומר, לפני תשמיש. 37) שם יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 38) זמן קבוע לראיית דם נידות. 39) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט. 40) שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה ד. 41) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר. 42) מניחים אנו, שכבר זב ממנה דם נידות ולא הבחינה בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה. 43) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה. 44) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה. 45) בגדים שעליהם כתמי דם. 46) ראינו שבאו מבין ישראל. 47) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 48) ולפיכך יש להניח שכתמי גויות הם. 49) שהם מקום מוצנע. 50) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם). 51) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא, שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן הפרוזדור, שדמיו טהורים. 52) מכבסים את מקום הכתם. 53) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו' ואינו צריך להטביל". ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטביל פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה ובמשנה המדובר כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. [וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. 54) אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכזו (רב אשי שם בראש העמוד). 55) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. 56) אם הבגד חדש. 57) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 58) בגד ישן שנשחק. 59) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו. 60) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. 61) מלשונו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות. 62) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. 63) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). 64) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. 65) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. 66) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל]. 67) שיבטל גם את הרישום שנשאר. 68) אפילו כל שהוא.

כְּתֶם[69], שֶׁהַמָּקוֹר מְקוֹמוֹ טָמֵא[70]. אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם[71] אַחַר שֶׁמָּתָה וְאֵין כָּאן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמָּקוֹם טָמֵא יָצָא - מְטַמֵּא טֻמְאַת כְּתָמִים[72]. וְאִם הָיָה בּוֹ רְבִיעִית - מְטַמֵּא בְּאֹהֶל[73] וּמְטַמֵּא מִשּׁוּם כֶּתֶם[74].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. הַזָּב וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת לְעוֹלָם הֵם בְּטֻמְאָתָן וּמְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים וּמִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ. אֲפִלּוּ נִתְאַחֲרוּ כַּמָּה שָׁנִים בְּלֹא רְאִיַּת טֻמְאָה וְלֹא טָבְלוּ - הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאָתָן.

ב. יוֹלֶדֶת שֶׁלֹּא טָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה לְזָכָר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לִנְקֵבָה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר - הֲרֵי הוּא כְּדַם הַנִּדּוּת וּמְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ. לֹא תְּלָה הַכָּתוּב בְּיָמִים בִּלְבַד, אֶלָּא בְּיָמִים וּטְבִילָה.

ג. יוֹלֶדֶת שֶׁיָּרְדָה לִטְבֹּל מִשֶּׁמָּאָה לְטָהֳרָה וְנֶעֱקַר מִמֶּנָּה דָּם בְּיָרִידָתָהּ וְיָצָא חוּץ לְבֵין הַשִּׁנַּיִם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְדָם זֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא בִּבְשָׂרָהּ. וְאִם נֶעֱקַר מִמֶּנָּה בַּעֲלָיָתָהּ מִן הַמְּקוָה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם טֹהַר, וְהַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְכָל הַדָּם הַמֻּבְלָע בָּאֵיבָרִים וּמְשִׁימָה אוֹתוֹ דַּם טֹהַר.

ד. יוֹלֶדֶת שֶׁטָּבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה, אוֹ אַחַר סְפִירַת שִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּזוֹב - הֲרֵי הִיא בְּכָל יְמֵי טֹהַר שֶׁלָּהּ כְּטָמֵא שֶׁטָּבַל וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ, וַהֲרֵי הִיא טְבוּלַת יוֹם בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים. וְאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף יְמֵי טֹהַר, אֶלָּא בְּמִשְׁלַם הַיָּמִים הֲרֵי הִיא כִּטְבוּל יוֹם שֶׁהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִיא כִּטְבוּל יוֹם? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר; אֲבָל לְקָדָשִׁים הֲרֵי הִיא כְּרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבַל, אֶלָּא כְּמִי שֶׁנָּגַע בְּנִדָּה אוֹ בְּטֻמְאַת מֵת שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבַל וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. נִמְצֵאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר אוֹכֶלֶת בְּמַעֲשֵׂר וּפוֹסֶלֶת אֶת הַתְּרוּמָה כִּטְבוּל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם נָפַל מֵרֵקָהּ וּמִדָּם טָהֳרָתָהּ עַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ, שֶׁמַּשְׁקֶה טְבוּל יוֹם טָהוֹר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וּמְטַמְּאָה אֶת הַקָּדָשִׁים כְּוֹלֵד הַטֻּמְאוֹת עַד שֶׁתַּשְׁלִים יְמֵי טֹהַר וְתִהְיֶה טְהוֹרָה לַכֹּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ - שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף וְאַחַר כָּךְ תִּגַּע בַּקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת לַאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

ה. יוֹלֶדֶת שֶׁהִיא מְצֹרַעַת וְטָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר אוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה - הֲרֵי דַם טֹהַר שֶׁלָּהּ טָמֵא כְּרֵקָהּ וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ. וְכֻלָּן כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין. שֶׁכָּל הַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקִין שֶׁהֵן נוֹגְעִין בָּהֶן; חוּץ מִזֵּב וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהֲרֵי שִׁלְשָׁה מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ אֲבוֹת טֻמְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. זָבָה קְטַנָּה שֶׁטָּבְלָה בְּיוֹם הַשְּׁמוּר שֶׁלָּהּ אַחַר הָנֵץ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה - הֲרֵי מַגָּעָהּ וּבְעִילָתָהּ תְּלוּיִים: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא רָאֲתָה - כֹּל שֶׁנָּגְעָה בּוֹ טָהוֹר, וּבוֹעֲלָהּ טָהוֹר וּפָטוּר; וְאִם רָאֲתָה דָּם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה טְמֵאוֹת, וְעוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב, וּבוֹעֲלָהּ חַיָּב חַטָּאת. טָבְלָה בְּלֵיל הַשְּׁמוּר קֹדֶם שֶׁיֵּעָלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא טָבְלָה, וַעֲדַיִן עוֹשָׂה מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב.

ז. הָרוֹאָה דָּם בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר וְטָבְלָה לָעֶרֶב לֵיל שְׁנֵים עָשָׂר - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה.

ח. טָבְלָה בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ [עַד] לָעֶרֶב, אִם שִׁמְּשָׁה - בּוֹעֲלָהּ טָהוֹר, וּמִשְׁכָּבָהּ וּמֶרְכָּבָהּ טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁרָאֲתָה דָּם בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר אַחַר הַטְּבִילָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּחִלַּת נִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם בְּאִסּוּר נִדָּה, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עָשָׂר, לְפִיכָךְ אֵינָהּ צְרִיכָה לִשְׁמֹר יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר, אֶלָּא טוֹבֶלֶת וְעוֹסֶקֶת בִּטְהָרוֹת. אֲבָל הָרוֹאָה דָּם בָּעֲשִׁירִי - טוֹבֶלֶת בְּיוֹם אֶחָד עָשָׂר וּמְשַׁמֶּרֶת אוֹתוֹ, שֶׁאִם תִּרְאֶה בּוֹ דָּם אַחַר טְבִילָה - נִטְמְאוּ כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֲלָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת זָבָה גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

ט. זָב וְזָבָה גְּדוֹלָה שֶׁטָּבְלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - לֹא יִתְעַסְּקוּ בִּטְהָרוֹת עַד לָעֶרֶב; שֶׁמָּא יִרְאוּ טֻמְאָה וְיִסְתְּרוּ שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטָּהָרוֹת טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַפְרֵעַ - אֵין מְטַמְּאִין כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסֵּט מֵאַחַר שֶׁטָּבְלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ וְרָאוּ טֻמְאָה וְסָתְרוּ הַכֹּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהֶסִיטוּ עַד שֶׁלֹּא רָאוּ טָהוֹר.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַזָּב וַחֲבֵרָיו מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרָאוּי לִשְׁכִיבָה, וְהַמּוֹשָׁב - הָרָאוּי לִישִׁיבָה. וּבֵין שֶׁיָּשַׁב עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ שֶׁשָּׁכַב עַל הַמּוֹשָׁב - טִמְּאָהוּ. לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מָקוֹם מִשְׁכָּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין לְמוֹשָׁב. וְאֵי זֶהוּ מֶרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לִרְכִיבָה, כְּגוֹן מַרְדַּעַת הַחֲמוֹר וְטַפֵּיטַן הַסּוּס.

ב. הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּמַשָּׂא. וּמַה בֵּין מִשְׁכָּב לְמֶרְכָּב? שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב, אִם הָיָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

69) כלומר, משום דם נידות. **70)** וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. **71)** פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). **72)** טומאת נידות. **73)** טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. **74)** לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

אָדָם וְנָגַע בִּבְגָדִים וּבְשָׂאָר כֵּלִים עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו - חֲרֵי זֶה טְמֵאָה וַעֲשָׂאָן רִאשׁוֹן לְטַמְּאָה; וְהַנּוֹגֵעַ בְּמֻרְכָּב - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּגְדִים וְלֹא כֵּלִים אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מַגָּעוֹ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁכָּב אוֹ אֶת הַמֻּרְכָּב - חֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בִּגְדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו. וּמִנַּיִן שֶׁהַטֻּמְאַת מֻרְכָּב חֹלֶק מַגָּעוֹ מִמַּשָּׂאוֹ וּבְמִשְׁכָּב לֹא חֹלֶק? שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁכָּב: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וּבְמֻרְכָּב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו. מִלַּמֵּד, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בִּגְדִים בְּשָׁעַת מַגָּעוֹ. וְנֶאֱמַר: וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. אֶחָד הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב אוֹ הַנּוֹשֵׂא מִשְׁכָּב מְטַמֵּא בִּגְדִים בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת, וּמִשְׁכָּבָן וְרֶקֶן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וְדַם נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת וְזוֹבוֹ שֶׁל זָב - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אָב. וְאָדָם שֶׁנָּגַע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אוֹ נְשָׂאָן - מְטַמֵּא בִּגְדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בְּשָׁעַת נְגִיעָתוֹ אוֹ בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ; שֶׁכָּל הַמְּטַמֵּא אָדָם - אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם - אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - חֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בִּגְדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה כָּמוֹהוּ. וּמְטַמֵּא שְׂאָר כֵּלִים כִּבְגָדִים, חוּץ מִכְּלֵי חֶרֶשׂ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ אַף עַל פִּי שֶׁעָדַיִן לֹא פֵּרֵשׁ. וְכָל טָמֵא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - חֲרֵי הוּא עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כְּאַחַר שֶׁפֵּרֵשׁ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וָלָד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ. וּלְפִיכָךְ, הַנּוֹגֵעַ בְּמֻרְכָּב מְטַמֵּא בִּגְדִים בְּשָׁעַת מַגָּעוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֻּרְכָּב מְטַמֵּא בִּגְדִים בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. כָּל הַכֵּלִים שֶׁיִּנָּשְׂאוּ לְמַעְלָה מִן הַזָּב - הֵם הַנִּקְרָאִין מַדָּף, וְהֵם כֻּלָּם כְּכֵלִים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶם, שֶׁהֵם רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים אֲבָל מְטַמְּאִין אֲכָלִין וּמַשְׁקִין, כְּשְׂאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאָה. וְטֻמְאַת מַדָּף מִדִּבְרֵיהֶם.

ד. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְצֹרָע שֶׁמֵּתוּ - חֲרֵי הֵן מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב אַחַר מִיתָתָן כְּשֶׁהָיוּ כְּשֶׁהֵן חַיִּין עַד שֶׁיִּמּוֹק הַבָּשָׂר. וְטֻמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם, גְּזֵרָה שָׁמְּא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאֵלּוּ וִידַמּוּ שֶׁמֵּת וְהוּא עֲדַיִן לֹא מֵת. נִמְצָא מִשְׁכָּבוֹ וּמֶרְכָּבוֹ שֶׁל אַחַר מִיתָה אַב טֻמְאָה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל נִכְרֵי שֶׁמֵּת - אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוּא חַי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרָה שׁוֹמַע טֻמְאַת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב - אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַטָּמֵא בַּמִּשְׁכָּב אוֹ בַּמֶּרְכָּב כְּשֶׁנִּשָּׂא עֲלֵיהֶן, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת לְמַעְלָה מִן הַכְּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב וְנִשָּׂא הַזָּב עַל הָאֲבָנִים מִלְמַעְלָה - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב וְנַעֲשָׂה אַב טֻמְאָה. אֲפִלּוּ אֶלֶף מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְאֶבֶן עַל הָעֶלְיוֹן, וְיָשַׁב אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמְאוּ הַכֹּל. וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁל מַעְלָה אִם נָגַע בּוֹ בְּשָׁעַת שְׁכִיבָתוֹ - כָּל אֶחָד מֵהֶן אַב הַטֻּמְאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַעְלָה וְאֶבֶן עַל גַּבָּיו, וְאֶבֶן עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה - כֻּלָּן וּמַשְׁקִין וְכֵלִים וְאָדָם עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה - כֻּלָּם טְמֵאִין וְרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאֶחָד כְּלִי אוֹ אֹכֶל וּמַשְׁקֶה אוֹ אָדָם הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב, אוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וּמַשְׁקֶה אוֹ אָדָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה עַל הָאֶבֶן שֶׁעַל גַּבֵּי - הַכֹּל וְלַד טֻמְאָה, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים; חוּץ מִן הָאָדָם שֶׁעַל גַּבֵּי הַזָּב, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו מְטַמֵּא שְׂאָר כֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. הָאֲכָלִים וְהַמַּשְׁקִין וְהַכֵּלִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִים לֹא לְמִשְׁכָּב וְלֹא לְמוֹשָׁב וְלֹא לְמֶרְכָּב שֶׁהָיוּ לְמַטָּה, וְיָשַׁב הַזָּב וְכִיוְּצָא בּוֹ עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה וְלֹא נָגְעוּ בָּהֶן - כֻּלָּן טְהוֹרִין. אֲבָל אִם הָיָה הָאָדָם לְמַטָּה וְהַזָּב לְמַעְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ - חֲרֵי זֶה טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב, כְּכָל נוֹשֵׂא דָּבָר שֶׁמְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, שֶׁהַנּוֹשֵׂא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכֹּל שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה מִן הַזָּב - טָמֵא. בֵּין אָדָם, בֵּין כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין לְמִשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב וּלְמֶרְכָּב בֵּין שְׂאָר כָּל הַכֵּלִים, בֵּין אֲכָלִים בֵּין מַשְׁקִין. הַכֹּל רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֹל שֶׁיִּהְיֶה לְמַטָּה מִן הַזָּב וְלֹא יִגַּע בּוֹ - טָהוֹר, חוּץ מִן הָאָדָם אוֹ כְּלֵי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב; אֶלָּא שֶׁהָאָדָם רִאשׁוֹן, וְהַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב אַב הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יום חמישי י"ח כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. הַזָּב[1] מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב וְהַמֶּרְכָּב בְּחָמֵשׁ דְּרָכִים: עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נִתְלֶה וְנִשְׁעָן[2]. כֵּיצַד? כְּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב, אֲפִלּוּ הָיָה תַּחַת הָאֶבֶן, אִם עָמַד אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאֶבֶן אוֹ יָשַׁב עָלֶיהָ אוֹ שָׁכַב אוֹ נִשְׁעַן עָלֶיהָ אוֹ נִתְלָה בָּהּ, הוֹאִיל וְנִתְנַשָּׂא עַל הַכֵּלִי הַזֶּה מִכָּל מָקוֹם - נִטְמָא וְנַעֲשָׂה אַב טֻמְאָה. וְכָל אֶחָד מֵהֶחְמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ הוּא הַנִּקְרָא מִדְרָס[3] בְּכָל מָקוֹם.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב[4] מְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה

1) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. 2) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד לומר "יטמא יטמא" - ריבה. 3) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס. 4) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה.

דְּרָכִים: בַּחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שֶׁמָּנִינוּ, וּבְמַגָּע וּבְמַשָּׂא. כֵּיצַד? מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב שֶׁדָּרַס[5] עָלָיו הַזָּב וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנּוֹשְׂאוֹ טָמֵא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו אוֹ הָעוֹמֵד אוֹ הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַנִּתְלֶה אוֹ הַנִּשְׁעָן, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֶבֶן מַבְדֶּלֶת בֵּין הַטָּהוֹר וּבֵין הַמִּדְרָס - חֲרֵי זֶה נִטְמָא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַיּשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁמָּקוֹם שֶׁהַזָּב יוֹשֵׁב וּמְטַמֵּא[6], אִם יָשַׁב שָׁם הַטָּהוֹר - נִטְמָא[7]. מָה הַזָּב מְטַמֵּא מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הָאֶבֶן, אַף הַטָּהוֹר מִתְטַמֵּא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאֶבֶן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַזָּב שָׁם[8] עַל הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס מְטַמֵּא בְּגָדִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. אֵין הַזָּב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שֶׁיְּנַשֵּׁא רֻבּוֹ[9] עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ עַל הַמּוֹשָׁב אוֹ עַל הַמֶּרְכָּב. וְכֵן הַטָּהוֹר שֶׁדָּרַס עַל מִדְרַס הַזָּב אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מֵחֲמַת הַמִּדְרָס עַד שֶׁיְּנַשֵּׂא רֻבּוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם נָשָׂא מְעוּטוֹ[10], הוֹאִיל וְלֹא נָגַע[11] - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? מִקְצָת טָמֵא עַל הַמִּשְׁכָּב[12] וּמִקְצָת הַטָּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב[13] - הַמִּשְׁכָּב טָהוֹר, וְהַטָּהוֹר שֶׁנָּשָׂא מִקְצָתוֹ עָלָיו טָהוֹרִין. הַטָּמֵא שֶׁנָּשָׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצָת הַמִּשְׁכָּב[14] אוֹ הַמֶּרְכָּב - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כֻּלּוֹ אוֹ הַמֶּרְכָּב כֻּלּוֹ. וְכֵן הַטָּהוֹר שֶׁנָּשָׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצָת הַמִּדְרָס - נִטְמָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָשָׂא אֶלָּא מִקְצָת הַמּוֹשָׁב[15].

ד. זָב שֶׁהָיָה מֻטָּל עַל חֲמִשָּׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מֻנָּחִין לְאָרְכָּן[16] - טְמֵאִים, שֶׁחֲרֵי נָשָׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן[17]. הָיוּ מֻנָּחִין לְרָחְבָּן[18] - טְהוֹרִין, שֶׁחֲרֵי לֹא נָשָׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן[19]. וְאִם יָשַׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִים, שֶׁמָּא נִתְהַפֵּךְ[20] עֲלֵיהֶם וְנִמְצָא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד. הָיָה מֻטָּל עַל שִׁשָּׁה כֵּלִים הֲעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב, שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וּשְׁתֵּי רַגְלָיו עַל שְׁנַיִם, וְרֹאשׁוֹ עַל אֶחָד, וְגוּפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טָמֵא מִשּׁוּם מִשְׁכָּב[21] אֶלָּא זֶה שֶׁתַּחַת גּוּפוֹ, שֶׁחֲרֵי נָשָׂא רֻבּוֹ עָלָיו. עָמַד עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת, רַגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרַגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשֵּׁנִי - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין[22].

ה. הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה - כֻּלָּן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ[23].

ו. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה[24] וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֶיהָ - כֻּלָּן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ, וְנִמְצֵאת הָרְבִיעִית מְסַיַּעַ, וּמְסַיַּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ[25]; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לִהְיוֹת מְסַיַּעַ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים[26] אֵי זוֹ יָד וְאֵי זוֹ רֶגֶל הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה נִשְׁעֶנֶת עָלֶיהָ - חֲרֵי לֹא הֶחֱזִקָה טֻמְאָה בְּאַחַת מֵהֶן, וּלְפִיכָךְ כֻּלָּן טְהוֹרוֹת[27]. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יְדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלֶיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרַגְלָהּ - חֲרֵי זֶה טָמֵא, שֶׁחֲרֵי וַדַּאי נִשָּׂא הַזָּב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁתַּיִם.

ז. יָשַׁב הַטָּמֵא עַל קוֹרַת בֵּית הַבַּד[28] - כָּל הַכֵּלִים שֶׁבָּעֲקָל[29] טְמֵאִים, שֶׁחֲרֵי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה[30]. אֲבָל אִם יָשַׁב עַל מְכַבֵּשׁ[31] שֶׁל כּוֹבֶס - חֲרֵי הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת לוּחַ הַמְכַבֵּשׁ[32] טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָפוּי, וְנִמְצֵאת מִשְׁעֶנֶת הַמְכַבֵּשׁ עַל רַגְלָיו[33], לֹא עַל הַכֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו; שֶׁאִם יִרְצֶה אָדָם לְהַכְנִיס

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

5) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. 6) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. 7) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". 8) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם). 9) רוב גופו. 10) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. 11) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. 12) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. 13) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. 14) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. 15) חסר: על. 16) והוא שוכב לרוחבן. 17) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. 18) והוא שוכב לאורכן. 19) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. 20) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפיסקא: "ונמצא רובו על כל אחד". 21) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. 22) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים. 23) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם. 24) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. 25) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת צג, א. 26) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. 27) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש]. 28) מעבדה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על ידי לחץ של קורה כבידה. 29) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. 30) והזב נישא עליהם. 31) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. 32) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. 33) רגלי המכבש.

סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהּ בֵּין הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת הַמַּכְבֵּשׁ וּבֵין הַמַּכְבֵּשׁ - מַכְנִיס, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

ח. זָב שֶׁדָּרַס[34] עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמוֹשָׁבָהּ אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֻרְבָּד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמוֹשָׁבָהּ, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁחֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ בִּכְלִי זֶה. כֵּיצַד? כָּפָה סְאָה[35] וְיָשַׁב עָלֶיהָ, כָּפָה עֲרֵבָה[36] וְיָשַׁב עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁיָּשַׁב עַל פָּרֹכֶת אוֹ עַל קֶלַע[37] שֶׁל סְפִינָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו - הַמְיֻחָד לִישִׁיבָה, לֹא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכְּלֵי זֶה לֹא נַעֲשָׂה לִישִׁיבָה. הָיָה הַכְּלִי מְשַׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה עִם מְלַאכְתּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לָהּ - חֲרֵי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס. כְּגוֹן הָרְדִיד[38] וְהֶחָלוּק[39] וְהַסַּלִּית[40] וְהַתֶּרְמָל[41] וְהַחֻמָּת[42], אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּה לְמִשְׁכָּב - חֲרֵי הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלַאכְתּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וּבְהִלְכוֹת כֵּלִים[43] אֲבָאֵר כָּל הַכֵּלִים הַמִּטַּמְּאִין בְּמִדְרָס וְכֵלִים שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בְּמִדְרָס. וְאֵי זֶה כְּלִי רָאוּי לִישִׁיבָה, וְאֵי זֶה רָאוּי לִשְׁכִיבָה, וְאֵי זֶה רָאוּי לִרְכִיבָה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה, שֶׁאִם הֵסִיט הָאָדָם אֶת הַמִּשְׁכָּב שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא - נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא; אֲבָל אִם הֵסִיטָה הַמִּשְׁכָּב אֶת הָאָדָם - לֹא נִטְמָא.

ב. אֵין בְּכָל אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת כֻּלָּן טֻמְאָה, שֶׁאִם תְּסִיט אֶת הָאָדָם הַטָּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטָּהוֹר תִּטַּמֵּא אוֹתָן, אֶלָּא הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו בִּלְבַד. וְזוֹ הִיא הַטֻּמְאָה הַיְתֵרָה בַּזָּב שֶׁלֹּא מָצִינוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה, שֶׁאִם הֵסִיט אֶת הַטָּהוֹרִין - טְמֵאִין. כֵּיצַד? הָיְתָה קוֹרָה מֻטֶּלֶת עַל רֹאשׁ הַגָּדֵר, וְאָדָם טָהוֹר אוֹ כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלִי חֶרֶס, עַל קְצָתָהּ, וְהֵנִיד הַזָּב אֶת הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי, הוֹאִיל וְנִתְנַדְנְדוּ מֵחֲמַת הַזָּב - חֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנָּגַע בָּהֶן וּטְמֵאִין וְנַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם נָשָׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכֵּלִים - שֶׁטְּמֵאִין. וְאֶחָד זָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֲלּוּ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁהָאָדָם הַטָּהוֹר שֶׁהֵסִיט אֶת הַזָּב - נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהֵסִיט אֶת הַטָּהוֹר, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלִי חֶרֶס - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהֲנָדַת הַזָּב לַאֲחֵרִים כְּאִלּוּ נָגַע בָּהֶן.

ג. חֹמֶר בְּהֶסֵּט הַזָּב מִמַּגָּעוֹ: שֶׁאִם נָגַע בִּכְלִי חֶרֶס הַמַּקֶּף צָמִיד פָּתִיל - טָהוֹר, וְאִם הֶסִיטוֹ - טִמְּאָהוּ. וְכֵן כְּלִי חֶרֶס שֶׁהוּא נָבוּב כִּכְדּוּר וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה לוֹ פֶּה, כְּמוֹ אִלְפָּסִין אֵירָנִיּוֹת, אִם הֶסִיטָן הַזָּב - טְמֵאִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין בְּאֹהֶל הַמֵּת, שֶׁחֲרֵי הֵן כִּכְלִי חֶרֶס הַמַּקֶּף צָמִיד פָּתִיל שֶׁפְּתָחוֹ סָתוּם. וְכֵן מַחַט שֶׁהָיְתָה בְּלוּעָה בְּתוֹךְ הָעֵץ וְטַבַּעַת הַבְּלוּעָה בְּתוֹךְ הַלְּבֵנָה - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. זָב שֶׁהֵכְנִיס יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לַאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ אוֹ בְּמִתּוֹכוֹ וְלֹא הֱנִידוֹ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁאֵין הַנְּדָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מְטַמְּאִין לְאֵיבָרִים.

ה. זָב שֶׁהָיָה קָנֶה אָחוּז בְּתוֹךְ קֶמְטוֹ, וְהֵסִיט וְהוֹצִיא בְּקָצֵה הַקָּנֶה אָדָם אוֹ כְּלִי - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמַּיִם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב הַזֶּה מְדַבֵּר בְּהֶסֵּט הַזָּב, וְהוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה לוֹמַר: מַה נְּגִיעָה - בְּיָדָיו וְהַדּוֹמֶה לְיָדָיו מִשְּׁאָר גּוּפוֹ הַגָּלוּי אֵצֶל הַנְּגִיעָה, אַף הֶסֵּטוֹ - עַד שֶׁיָּסִיט בַּגָּלוּי שֶׁבְּגוּפוֹ, לֹא שֶׁיָּסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הָיָה הַקָּנֶה בְּקֶמְטוֹ שֶׁל טָהוֹר וְהֵסִיט בּוֹ אֶת הַזָּב - טָמֵא; שֶׁהַמֵּסִיט אֶת הַטָּמְאָה כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וּכְשֵׁם שֶׁהַנּוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה, כָּךְ הַמֵּסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא.

ו. הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וּכְלֵי הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֻרְבָּד בְּכַף שְׁנִיָּה בִּנְגִדּוֹ: כָּרַע הַזָּב - חֲרֵי הֵן כִּכְלִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן, שֶׁחֲרֵי הֶסִיטָן; כָּרְעוּ הֵן - טְמֵאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנַעֲשׂוּ אָב, שֶׁחֲרֵי נָשְׂאוּ הַזָּב וּכְאִלּוּ עָמַד עֲלֵיהֶן. הָיָה בְּכַף שְׁנִיָּה שְׂאָר הַכֵּלִים אוֹ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אוֹ אָדָם, בֵּין שֶׁכָּרְעוּ הֵן בֵּין שֶׁכָּרַע הַזָּב - כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה.

ז. הַזָּב וְהַטָּהוֹר שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַסַּפְסָל אוֹ עַל הַנָּסֶר בִּזְמַן שֶׁהֵן מַחְגִּירִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכֹּחוֹ רַע, וְהוּא הָאֵילָן שֶׁאֵין בָּעֲבֵי עִקָּרוֹ כְּדֵי לָחֹק רֹבַע הַקָּב, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֻכָּה שֶׁכֹּחָהּ רַע, וְהוּא שֶׁנָּחְבָא בָּהּ וְדוֹחֵק אוֹתָהּ תָּזוּז בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֻלָּם מִצְרִי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׁ וְעַל הַקּוֹרָה וְעַל הַדֶּלֶת בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין בְּטִיט - חֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין בָּהֶן, וּכְאִלּוּ הֵסִיט הַזָּב אֶת הַטָּהוֹר שֶׁעִמּוֹ. אֲבָל אִם יָשְׁבוּ בִּסְפִינָה גְּדוֹלָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהָסִיט בְּאָדָם, אוֹ עַל הַנֶּסֶר אוֹ עַל הַסַּפְסָל בִּזְמַן שֶׁאֵינָם מַחְגִּירִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן וּבְסֻכָּה שֶׁכֹּחָן יָפֶה, אוֹ בְּסֻלָּם מִצְרִי הַקָּבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ בְּכֶבֶשׁ וּבְקוֹרָה וּבְדֶלֶת שֶׁמְּחֻבָּרִים בְּטִיט, אֲפִלּוּ עָלוּ מִצַּד אֶחָד - חֲרֵי זֶה טָהוֹר.

ח. זָב וְטָהוֹר שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין אֶת הַדֶּלֶת אוֹ פּוֹתְחִין - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיָה אֶחָד מֵגִיף וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נִטְמָא. הֶעֱלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר: אִם הַטָּמֵא הֶעֱלָה אֶת הַטָּהוֹר - טִמְּאָהוּ; וְאִם הַטָּהוֹר הֶעֱלָה אֶת הַטָּמֵא - נִטְמָא מִפְּנֵי שֶׁהֵסִיטוֹ; וְאִם הַטָּהוֹר הֶעֱלָה אֶת הַטָּמֵא - נִטְמָא בְּמַשָּׂאוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. זָב וְטָהוֹר שֶׁהָיוּ מַפְשִׁילִין בַּחֲבָלִים, אִם הָיָה זֶה מוֹשֵׁךְ אֵילַךְ וְזֶה מוֹשֵׁךְ אֵילַךְ - נִטְמָא. הָיוּ אוֹרְגִין, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

34) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. **35)** כלי מיוחד למדוד בו תבואה וקטניות. **36)** עשוייה ללוש בה בצק. **37)** מפרש. **38)** בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רדיד הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רדידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. **39)** בגד עם שרוולים. **40)** כמו טליתות של מצוה שלנו. **41)** ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד מששה בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. **42)** ילקוט מחזיק שבעה קבים. **43)** מפרק כב ואילך.

בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֲנִין, אוֹ פּוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר אוֹ טוֹעֲנִין: בְּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָן כָּבֵד - חֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם הָיָה מַשּׂוֹי קַל - טָהוֹר.

י. טָהוֹר שֶׁהָיָה מַכֶּה אֶת הַזָּב - חֲרֵי זֶה טָהוֹר, וְזָב שֶׁהִכָּה אֶת הַטָּהוֹר - טְמֵאָהוּ; שֶׁאִם יִמְשֹׁךְ הַטָּהוֹר - וַחֲרֵי הַטָּמֵא נוֹפֵל, וְנִמְצָא כְּאִלּוּ נִשְׂעַן עָלָיו. וּלְפִיכָךְ אַף בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִין.

יא. זָב שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עַל הַטָּהוֹר אוֹ טָהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נִטְמָא. כֵּיצַד? אֶצְבָּעוֹ שֶׁל זָב שֶׁהִנִּיחָהּ לְמַעְלָה מִן הַטָּהוֹר אוֹ הַטָּהוֹר שֶׁהִנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן אֲבָן אוֹ קוֹרָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם - חֲרֵי זֶה טָמֵא. וְכֵן חִבּוּרֵי הַזָּב שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַטָּהוֹר אוֹ חִבּוּרֵי טָהוֹר שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַזָּב - חֲרֵי זֶה טָמֵא, וּכְאִלּוּ נָשָׂא כָּל אֶחָד מֵהֶם עַצְמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאִלּוּ הֵם הַחִבּוּרִים: הַשִּׁנַּיִם הַצְּפָרְנַיִם וְהַשֵּׂעָר שֶׁלָּהֶן. וְיֵרֵאֶה לִי, שֶׁטֻּמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. דָּבָר שֶׁהָיָה מְחֻבָּר בָּאָרֶץ אוֹ מְסֻמָּר בְּמַסְמְרִים: אִם הָיָה כֹּחוֹ יָפֶה וְחָזָק, וְהִקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וּבְעֵת שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כְּלִי אוֹ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין מִכֹּחַ הַכָּאָתוֹ אוֹ שֶׁהִפִּילָן - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים; וְאִם לֹא הָיָה כֹּחוֹ יָפֶה וְחָזָק אֶלָּא מִתְנַדְנֵד, וְהִקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהִפִּיל אוֹ הֵנִיד בְּכֹחַ הַכָּאָתוֹ כֵּלִים אוֹ אֳכָלִים וּמַשְׁקִין - חֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, וּכְאִלּוּ הֶסִיטָן, שֶׁחֲרֵי מִכֹּחוֹ נָפְלוּ.

זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁנָּפַל מִכֹּחַ הֶסֵּטוֹ - טָמֵא; מִכֹּחַ הַרַעֲדָה - טָהוֹר. כֵּיצַד? הִקִּישׁ עַל אִילָן אוֹ סֻכָּה שֶׁכֹּחָן רַע, אוֹ עַל סֻלָּם מִצְרִי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ עַל קוֹרָה וְדֶלֶת וְכֶבֶשׁ שֶׁאֵינָם מְחֻבָּרִים בְּטִיט, אוֹ שֶׁהִקִּישׁ עַל הַגֶּגֶר עַל הַמַּנְעוּל וְהַמַּשׁוֹט, וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הִפִּיל אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אוֹ כֵּלִים, אֲפִלּוּ הֵנִיד וְלֹא נָפְלוּ - חֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים. אֲבָל אִם הִקִּישׁ עַל אִילָן עַל סֻכָּה שְׁכוּחָן יָפֶה, אוֹ עַל סֻלָּם מְסֻמָּר, אוֹ עַל כֶּבֶשׁ אוֹ עַל דֶּלֶת אוֹ קוֹרָה הַמְחֻבָּרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמָּרִישׁ, אוֹ עַל הַתַּנּוּר, וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כֵּלִים אוֹ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין, אֲפִלּוּ הִפִּילָן - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

ב. תַּנּוּר שֶׁהָיְתָה הַפַּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהִקִּישׁ עַל הַתַּנּוּר וְנָפַל כְּכָר, אֲפִלּוּ הָיָה תְּרוּמָה - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאִם הָיָה חֵרֶס מִן הַתַּנּוּר מְדֻבָּק בַּכִּכָּר שֶׁנָּפַל, אֲפִלּוּ הָיָה חֻלִּין - חֲרֵי זֶה טָמֵא.

ג. אֵין הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב מְטַמֵּא כֵּלִים אוֹ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אֶלָּא בְּמַגָּע בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים אוֹ אֳכָלִים וּמַשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּדְרָס לְמַעְלָה מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֶלָּא נְיָר, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּהֶן - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן אִם הֵסִיט הַמִּשְׁכָּב אֶת הַכֵּלִים אוֹ אֶת הָאֳכָלִים וְהַמַּשְׁקִין - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין.

ד. הַזָּב וְהַטָּהוֹר שֶׁיָּשְׁבוּ בִּסְפִינָה קְטַנָּה הַיְכוֹלָה לְהָמִית בְּאָדָם אֶחָד, אוֹ בְּאַסְדָּא, אוֹ שֶׁרָכְבוּ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּגְדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה - חֲרֵי בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִים מִדְּרָס, וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק, שֶׁמָּא דָּרַס הַזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שֶׁיָּשְׁבָה עִם הַטָּהוֹר בְּמִטָּה - בְּגָדִים טְמֵאִין מִדְּרָס, חוּץ מִכִּפָּה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ. וְכֵן הַבְּגָדִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַגַּס שֶׁבַּסְּפִינָה טְהוֹרִין.

ה. הַנִּדְחָק בְּרַחֲמִים שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּתוֹכָם אוֹ זָב וְכֵיוֹצֵא בּוֹ - חֲרֵי בִּגְדֵיהֶן טְמֵאִין מִדְּרָס. בְּאֵי זֶה רַחֲמִים אָמְרוּ? בְּרַחֲמִים שֶׁמְּנַדְנְדִין אֶת הַקַּרְקַע עַד שֶׁיְּעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כָּאן וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בָּרוּר הוּא, שֶׁטֻּמְאָה זוֹ בְּסָפֵק, שֶׁמָּא נֶעֱקַר הַטֻּמְאָה וְדָרַס עַל בִּגְדֵי הַטָּהוֹר.

יום שישי י"ט כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. עַם הָאָרֶץ[1], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְיֶשְׁנוֹ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת[2] - חֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת טָמֵא, וּבְנָדָיו מִדְרָס לְטָהֳרוֹת[3]. וְאִם נָגְעוּ בְּגָדָיו בָּאֳכָלִין וּמַשְׁקִין - חֲרֵי הֵן טְמֵאִין. וְאִם נָגַע בִּכְלִי חֶרֶס מֵאֲוִירוֹ[4] - טְמָאָהוּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגָּעָן, אַף עַל פִּי שֶׁטֻּמְאָתָן בְּסָפֵק[5]. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַטָּהֳרוֹת[6], לְפִי שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין בִּדְקְדּוּקֵי טָהֳרוֹת וְטֻמְאוֹת. וּלְעוֹלָם הוּא בַּחֶזְקָה זוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַטָּהֳרוֹת עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת[7]. וּמָה הֵן דִּבְרֵי חֲבֵרוּת שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו? שֶׁיְּהֵא נִזְהָר בְּטֻמְאוֹת שֶׁלֹּא יִטַּמֵּא בָּהֶן[8], וּבְטָהֳרוֹת שֶׁלֹּא יְטַמֵּא אוֹתָם[9], וְיִזָּהֵר בִּנְטִילַת יָדַיִם וּבְטָהֳרָתָן, וְשֶׁלֹּא יִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ דָּבָר לַח[10], וְלֹא יִתְאָרַח אֶצְלוֹ[11], וְלֹא יְאָרְחוֹ אֶצְלוֹ בְּכִסּוּתוֹ[12].

ב. הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד מֵהֶן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג[13] בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ[14] -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". 2) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. 3) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנזהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 4) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). 5) וכלל בידינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 6) לומר שלא נטמאו. 7) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. 8) שלא לצורך. 9) שלא יגע בהן כשהוא טמא. 10) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחלחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. 11) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. 12) שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה. 13) מנהגי חבירות. 14) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות.

מתוך מהדורת וגשל

מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עִסְקֵי טֻמְאָה וְטָהֳרָה;
וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג בְּצִנְעָה בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ
וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטָהֳרַת
הַיָּדַיִם[15], וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטָהֳרוֹת[16]. וְאִם אָמַר:
אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לְטָהֳרַת הַיָּדַיִם[17] - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבֵּל
לְטָהֳרוֹת וְלֹא לַיָּדַיִם - אַף לְטָהֳרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ[18] כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שֶׁיִּלְמַד
וְיִהְיֶה רָגִיל בְּטָהֳרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מַשְׁקִין דִּבְרֵי
חֲבֵרוּת הֲרֵי בְּגָדָיו טְהוֹרִין, וְכָל אֳכָלָיו וּמַשְׁקָיו טְהוֹרִין,
וְנֶאֱמָן עַל כָּל הַטָּהֳרוֹת, כִּשְׁאָר כָּל הַחֲבֵרִים, וְאַף עַל פִּי
שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם.

ג. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, נֶאֱמָנִין וְאֵינָן
צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת. אֲבָל מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָהֲגוּ
כֹּהֲנִים סִלְסוּל[19] בְּעַצְמָן, שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹסְרִין טָהֳרוֹת אֲפִלּוּ
לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת.

ד. זָקֵן[20] וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה[21] אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל, שֶׁכְּבָר קִבֵּל
בְּשָׁעָה שֶׁיָּשַׁב[22].

ה. הַמְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת - צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים.
וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְלַמְּדָן וּמַרְגִּילָן בְּדֶרֶךְ טָהֳרָה. וְאִשָּׁה חָבֵר וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ
וַעֲבָדָיו - הֲרֵי הֵן כֻּלָּהֶן חֲבֵרִים עַד שֶׁיְּחַשְּׁדוּ[23].

ו. אִשָּׁה עַם הָאָרֶץ אוֹ בִּתּוֹ שֶׁנִּשְׂאת לְחָבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר
לְחָבֵר - הֲרֵי אֵלּוּ צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דִּבְרֵי חֲבֵרוּת
כְּבַתְּחִלָּה[24]. אֲבָל אִשָּׁה חָבֵר אוֹ בִּתּוֹ שֶׁנִּשְׂאת לְעַם הָאָרֶץ,
וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי
חֲבֵרוּת כְּבַתְּחִלָּה[25].

ז. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, וְהָיוּ לוֹ טָהֳרוֹת
כְּשֶׁהָיָה עַם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וַדַּאי שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ, בְּזִמַּן
שֶׁנִּתְעַסְּקוּ בָּהֶן אֲחֵרִים[26] - הֲרֵי הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקֹּדֶם[27]; וְאִם
הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעַסֵּק בָּהֶן - הֲרֵי הֵן מֻתָּרוֹת לוֹ[28] וַאֲסוּרוֹת
לְכָל אָדָם[29]. וְנִשְׁאָל הֶחָבֵר עַל טָהֳרוֹתָיו וּמוֹרֶה בָּהֶן טָהֳרָה
לְעַצְמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכָךְ[30].

ח. חָבֵר שֶׁנֶּעֱשָׂה גַּבַּאי[31] לַמֶּלֶךְ אוֹ מוֹכְסָן[32] וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן -
דּוֹחֵק אוֹתוֹ מֵחֲבֵרוּתוֹ. פֵּרֵשׁ מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים - הֲרֵי הוּא כְּכָל
אָדָם, וְצָרִיךְ לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת כְּבַתְּחִלָּה[33].

ט. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת וְנִתְחַשֵּׁד לְדָבָר אֶחָד
- אֵינוֹ חָשׁוּד אֶלָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הֶחָשׁוּד לֶחָמוּר - נֶחְשָׁד
עַל הַקַּל; לַקַּל - לֹא נֶחְשָׁד לֶחָמוּר.

י. חָבֵר שֶׁנֶּחְשָׁד[34] עַל הַטָּהֳרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמָּכַר אֳכָלִין טְמֵאִין
בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן טְהוֹרִין - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, עַד שֶׁיְּיַדַּע
שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה גְּמוּרָה[35].

יא. הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אוֹ עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְּכָרָן לְשֵׁם חֹלִין
- הֲרֵי זֶה חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת; שֶׁהֶחָשׁוּד עַל דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה
- הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהָאֳכָלִין הַטְּמֵאִין אֵין
מְטַמְּאִין אֲחֵרִים אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶן[36], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל הֶחָשׁוּד
עַל דָּבָר - נֶאֱמָן לְהָעִיד בּוֹ לַאֲחֵרִים וְלִדּוֹן בּוֹ לַאֲחֵרִים. חֲזָקָה
הִיא, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא כְּדֵי שֶׁיֵּהָנוּ בּוֹ אֲחֵרִים.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִים הֵן עַל טָהֳרַת פְּרַת
הַחַטָּאת. מִפְּנֵי חֲמָרָתָהּ אֵין מְזַלְזְלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל
טָהֳרַת יַיִן וְשֶׁמֶן שֶׁל נְסָכִים. אִם אָמַר: טָהוֹר הוּא - הֲרֵי זֶה
בְּחֶזְקַת טָהֳרָה. מִפְּנֵי חֲמָרָתוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל
הַתְּרוּמָה בִּשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבַּדִּים, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהֲרִין
עַצְמָן וּכְלֵיהֶן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת יֵינָם וְשַׁמְנָם בְּטָהֳרָה. עָבְרוּ הַגְּתוֹת
וְהַבַּדִּים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.

ב. כֹּהֵן שֶׁהֵבִיא לוֹ עַם הָאָרֶץ חָבִית יַיִן אוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה
- לֹא יְקַבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֶזְקַת טֻמְאָה. הִנִּיחָהּ עַם
הָאָרֶץ אֶצְלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה וְהֵבִיאָהּ לוֹ - יְקַבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ, אַף
עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שֶׁל אֶשְׁתָּקֵד; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם
טֻמְאָה בִּשְׁעַת הַגְּתוֹת וְהַבַּדִּים.

ג. עַם הָאָרֶץ שֶׁנָּעַל בֵּית בַּדּוֹ אוֹ גִּתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁגָּמְרוּ הָעָם
לְדָרֹךְ וְהוֹלִיךְ אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִיָּד לַכֹּהֵן, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כַּמָּה
יָמִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ הַגְּתוֹת - הֲרֵי הַכֹּהֵן בָּא וּפוֹתֵחַ בְּפָנָיו
וּמַטְבִּילוֹ וְדוֹרֵךְ וְנוֹטֵל תְּרוּמָה בְּטָהֳרָה. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן -
לֹא יִטֹּל תְּרוּמָה מֵעַם הָאָרֶץ אֶלָּא זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁאֵינָן
מֻכְשָׁרִין, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

15) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. 16) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. 17) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. 18) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה. 19) מעלה יתירה. 20) תלמיד חכם. 21) בישיבת חכמי תורה. 22) שאין מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה. 23) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות. 24) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 25) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובניו ועבדיו. 26) לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו. 27) אינו יכול לסמוך עליהם. 28) לעצמו נאמן. 29) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. 30) שיטהר את הטמא. 31) לגבות מסים. 32) גובה מכס. 33) "חזרו לומר, פירש (מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם". 34) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. 35) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב". 36) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלים ומשקים מן התורה.

ד. הֵבִיא לוֹ עַם הָאָרֶץ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הִפְרַשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ רְבִיעִית - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָן עַל הַכֹּל. אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת הַגְּזֵרוֹת וְהַבַּדִּים, שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכְּלִי הָרִיקָם לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לִתְרוּמָה. וְכֵן אֵין נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם עַל כְּלִי רֵיקָם לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ.

ה. כְּלִי שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ יַיִן אוֹ שֶׁמֶן וְרָאִינוּ עַם הָאָרֶץ יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נְסָכִים - חֲבֵרִי הוּא נֶאֱמָן עַל טָהֳרַת הַכְּלִי, וַאֲפִלּוּ קֹדֶם לַגְּזֵרוֹת וְלַבַּדִּים בְּשִׁבְעִים יוֹם; אֲבָל קֹדֶם לְשִׁבְעִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים עַל כְּלִי חֶרֶס הָרִיקָם לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם, בֵּין כֵּלִים דַּקִּים בֵּין כֵּלִים גַּסִּים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רֵיקָנִים - חֲבֵרִי הוּא נֶאֱמָן עַל הַכְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ טְמֵאִין. אֲפִלּוּ הָיָה בּוֹגְדוֹ, שֶׁהוּא מְדָרָס, בְּתוֹךְ הַכְּלִי - חֲבֵרִי הַכְּלִי בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הֶקֵלּוּ בָּהֶם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כִּכְשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם.

ו. מִן הַמּוּדִיעִית וְלִפְנִים - נֶאֱמָנִים עַל כְּלֵי חֶרֶס; מִן הַמּוּדִיעִית וְלַחוּץ - אֵינָן נֶאֱמָנִין. וְהַמּוּדִיעִית עַצְמָהּ - פְּעָמִים כְּלַחוּץ וּפְעָמִים כִּלְפָנִים. כֵּיצַד? הָיָה חָבֵר נִכְנָס וְעַם הָאָרֶץ יוֹצֵא וּכְלֵי חֶרֶס בְּיָדוֹ - חֲבֵרִי זֶה נֶאֱמָן בְּמוּדִיעִית לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ; הָיוּ שְׁנֵיהֶן נִכְנָסִין אוֹ שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַד שֶׁיְּהֵא לִפְנִים מִן הַמּוּדִיעִית.

ז. קַדֵּר שֶׁהֵבִיא קְדֵרוֹת וְהִנִּיחָן לִפְנִים מִן הַמּוּדִיעִית, וּבָאוּ הַלּוֹקְחִין וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן שֶׁטְּהוֹרוֹת הֵן: לָקַח קְדֵרָה וְנִכְנַס בָּהּ - חֲבֵרִי הִיא טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לִתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; לָקַח קְדֵרָה וְיָצָא בָּהּ חוּץ לַמּוּדִיעִית - חֲבֵרִי זוֹ טְמֵאָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לִתְרוּמָה. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵם הַקְּדֵרוֹת וְהוּא הַקַּדֵּר עַצְמוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָן אֶלָּא לִפְנִים מִן הַמּוּדִיעִית.

ח. הַלּוֹקֵחַ כְּלֵי חֶרֶס מִן הַכִּבְשָׁן בְּכָל מָקוֹם - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לִתְרוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא נָגַע בָּהֶן עַם הָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ לָקַח מִן הַסַּדָּר הָרִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכִּבְשָׁן פָּתוּחַ וּכְבָר נִלְקַח חֲצִיוֹ; שֶׁלֹּא נָזְרוּ טֻמְאָה עַל כֵּלִים שֶׁבַּכִּבְשָׁן.

ט. טֻמְאַת עַם הָאָרֶץ בָּרֶגֶל כְּטָהוֹרָה הִיא חֲשׁוּבָה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בָּרֶגֶל, וּכְלֵיהֶם כֻּלָּם וְאָכְלֵיהֶם וּמַשְׁקֵיהֶן טְהוֹרִים בָּרֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל מְטַהֲרִין עַצְמָן וְעוֹלִים לָרֶגֶל. לְפִיכָךְ הֵן נֶאֱמָנִים כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל בֵּין עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה. מִשֶּׁעָבַר הָרֶגֶל חוֹזְרִין לְטֻמְאָתָן.

י. הִפּוֹתֵחַ חָבִיתוֹ בָּרֶגֶל וְהַמַּתְחִיל בְּעִסָּתוֹ וְעָבַר הָרֶגֶל - חֲבֵרִי שְׁאָר הֶחָבִית וּשְׁאָר הָעִסָּה בְּחֶזְקַת טֻמְאָה, שֶׁחֲבֵרִי נִגְּעוּ בּוֹ עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהוּא כְּחָבֵר - אֵינָהּ טְהוֹרָה אֶלָּא בִּימֵי הָרֶגֶל בִּלְבַד.

יא. אַחַר הָרֶגֶל בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָיוּ מַטְבִּילִין כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְּעוּ בָּהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ בָּרֶגֶל בְּשָׁעַת הַחָגּ. וּלְפִיכָךְ הָיוּ אוֹמְרִים לָהֶן: אַל תִּגְּעוּ בַּשֻּׁלְחָן, בְּשָׁעָה שֶׁמַּרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רְגָלִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָמֵא בְּמַגָּעוֹ אַחַר הָרֶגֶל, וְנִמְצָא צָרִיךְ טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ, וְנֶאֱמַר בְּלֶחֶם הַפָּנִים: לְפָנַי תָּמִיד. וְכָל הַכֵּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ, חוּץ מִמִּזְבַּח הַזָּהָב וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁצִּפּוּיֵיהֶן כִּבְטָלִין לְגַבֵּיהֶן.

יב. עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר: טָהוֹר אֲנִי מִטֻּמְאַת מֵת, אוֹ שֶׁאָמַר: כְּלִי זֶה טָהוֹר מִטֻּמְאַת מֵת - נֶאֱמָן, וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם טֻמְאַת עַם הָאָרֶץ בִּלְבַד, וְצָרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַזָּאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁשְּׁאֲלוּ וְאָמַר טָהוֹר הוּא; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ כְּלִי סְתָם מֵרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא טְמֵא מֵת הוּא, וּמַזִּין עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּטֻמְאַת הַסְּפֵקוֹת.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. הַמַּפְקִיד כֵּלִים אֵצֶל עַם הָאָרֶץ אוֹ שְׁנָתַן כְּלִי לְאֶמֶן עַם הָאָרֶץ - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְמֵאִים טְמֵא מֵת וּטְמֵאִין מִדָּרָס. וְאִם מַכִּירוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּתְרוּמָה - טְהוֹרִים מִטֻּמְאַת מֵת אֲבָל טְמֵאִים מִדָּרָס, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ נִדָּה יוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁחֲבֵרִי אֵין נִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת בְּבָתֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ.

ב. הַמַּנִּיחַ כֵּלָיו בְּפִנֵּי עַם הָאָרֶץ וְאָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי אֶת אֵלּוּ - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְמֵאִין מִדָּרָס וּטְהוֹרִין מִטֻּמְאַת מֵת. הִנִּיחָן עַל כְּתֵפוֹ - טְמֵאִין מִדָּרָס וּטְמֵא מֵת. שָׁכַח כֵּלָיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - חֲבֵרִי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת עַם הָאָרֶץ גְּמוּרָה. הִנִּיחַ כֵּלָיו בַּמֶּרְחָץ וּבָא וּמְצָאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן - טְהוֹרִין. וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן. הִנִּיחַ גִּתּוֹ וּבוֹרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס לָעִיר וּבָא וּמָצָא עַם הָאָרֶץ בְּצִדּוֹ - טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת שֶׁיִּכָּנֵס.

ג. הַמּוֹסֵר מַפְתֵּחַ בֵּיתוֹ לְעַם הָאָרֶץ - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַמַּפְתֵּחַ.

ד. הַמַּנִּיחַ כֵּלָיו בְּחַלּוֹנוֹת שֶׁל מֶרְחָץ וְנָעַל עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן הַמַּפְתֵּחַ לְעַם הָאָרֶץ - כֵּלָיו טְהוֹרִין. וְכֵן אִם חָתַם עַל הַחַלּוֹן אוֹ עָשָׂה לוֹ סִימָן, אֲפִלּוּ מָצָא הַחוֹתָם מְקֻלְקָל - חֲבֵרִי כָּל אֵלּוּ טְהוֹרִין.

ה. הַמַּנִּיחַ עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְיָשַׁב הוּא מֵרָחוֹק: בִּזְמַן שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת הַיּוֹצְאִין - חֲבֵרִי כֹּל שֶׁבַּבַּיִת מִן הָאֳכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל טְמֵאִין, אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֻּרְכָּבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל טְהוֹרִין; וְאִם אֵינוֹ רוֹאֶה לֹא אֶת הַנִּכְנָסִין וְלֹא אֶת הַיּוֹצְאִין - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא. אֲפִלּוּ הָיָה כָּפוּת אוֹ כְרוּת יָדַיִם וְרַגְלַיִם - הַכֹּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ.

ו. חָבֵר שֶׁהָיָה יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וְהָיוּ כֵּלִים מְקֻפָּלִים וּמֻנָּחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וְסִנְדָּלוֹ וְחָבִיתוֹ לְפָנָיו - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שְׁמִירַת בַּעֲלֵיהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עַם הָאָרֶץ, שֶׁחֲבֵרִי הוּא אוֹמֵר: עַתָּה יֵעוֹר וְיַבִּיט בִּי.

ז. עַם הָאָרֶץ שֶׁשָּׁאַל מֵחָבֵר מִטָּה שֶׁיִּישַׁן עָלֶיהָ וְיָשַׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְעַד מָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לִכְשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וְלִגַּע.

ח. חָבֵר שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: שְׁמֹר לִי פָּרָה זוֹ שֶׁלֹּא תִּפָּנֵס לַבַּיִת אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁבֹּר אֶת הַכֵּלִים - חֲבֵרִי הַבַּיִת וְהַכֵּלִים

טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַפָּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בַּיִת זֶה שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס בּוֹ הַפָּרָה, וְכֵלִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא תְּשַׁבְּרֵם - חַיָּרֵי הֵן טְמֵאִין.

ט. הַמַּנִּיחַ עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָצָא: הִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ עֵר, יָשֵׁן וּמְצָאוֹ יָשֵׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ יָשֵׁן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר; הִנִּיחוֹ יָשֵׁן וּמְצָאוֹ עֵר - כָּל מָקוֹם הַקָּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בּוֹ טָמֵא. וְכֵן הַמַּנִּיחַ אֲפָנִין בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא עָלוּ עַל גַּבֵּי כִּפֵּא אוֹ עַל סֻלָּם וְנָגְעוּ בַּכְּלִי אוֹ בָּאֳכָלִין הַתְּלוּיִין לְמַעְלָה בַּכֹּתֶל.

י. אֵשֶׁת חָבֵר שֶׁהִנִּיחָהּ אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אֲפִלּוּ פְּסָקָה הָרֵחַיִם וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׁתַּיִם - אֵין טָמֵא אֶלָּא מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יָדָן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא הָאַחַת טוֹחֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה בָּלְשָׁה כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְשֶׁמָּא נִתְלָת וְעָלְתָה בַּמְּקוֹמוֹת הַגְּבוֹהוֹת.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פַּת לְעָנִי, יָצָאת וּמְצָאתִיהָ עוֹמֶדֶת בְּצַד כְּבָרוֹת, אֲפִלּוּ תְּרוּמָה - חֲבֵרִי הֵן טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין חֶזְקָתוֹ לִגַּע שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁיָּצְאָה וּמְצָאָה אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ חוֹתָהּ גֶּחָלִים מִתַּחַת הַקְּדֵרָה - חֲבֵרִי הַקְּדֵרָה טְהוֹרָה.

יב. גַּבָּאֵי מַלְכוּת שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמַשְׂכֵּן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נֶאֱמָנִים לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּשְׁפּוֹן בְּיָדָם; אֲבָל אִם אָמְרוּ הֵן מֵעַצְמָן: נִכְנַסְנוּ אֲבָל לֹא נָגַעְנוּ - נֶאֱמָנִין, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר.

יג. הַגַּבָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טָמֵא אֶלָּא מָקוֹם רַגְלֵי הַגַּבָּבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְפַחֲדִין מִלְּבָלֹשׁ אֶלָּא (דָּבָר) שֶׁנּוֹטְלִין בִּמְזֻמָּן. וּמָה הֵן מְטַמְּאִין בְּמָקוֹם הֲלִיכָתָן? הָאֳכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס הַפְּתוּחִים; אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמְּקֻפִּין צָמִיד פָּתִיל - טְהוֹרִין. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אִשָּׁה - הַכֹּל טָמֵא.

יד. הַגַּבָּאִים וְהַגַּבָּבִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהֶחֱזִירוּ מֵעַצְמָן, לֹא מִחֲמַת יִרְאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נָגַעְנוּ בְּכָל מַה שֶּׁהָיָה בַּבַּיִת כְּשֶׁנִּכְנְסוּ - חֲבֵרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וַאֲפִלּוּ עַל מְקוֹם רַגְלֵיהֶן.

טו. הַמַּנִּיחַ אֶת בֵּיתוֹ פָּתוּחַ וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ נָעוּל, אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ נָעוּל וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ, וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ כְּלוּם - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הַגַּבָּבִים פְּתָחוּהוּ וְנִמְלְכוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.

טז. קֶרְדֹּם שֶׁאָבַד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ וּבָא וּמְצָאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת - הַבַּיִת טָמֵא; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אָדָם טָמֵא נִכְנַס לְשָׁם וּנְטָלוֹ.

יז. הַדָּר עִם עַם הָאָרֶץ בְּחָצֵר וְשָׁכַח כֵּלִים בֶּחָצֵר, אֲפִלּוּ חֲבִיּוֹת מֻקָּפוֹת צָמִיד פָּתִיל אוֹ תַּנּוּר מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְמֵאִין, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לַתַּנּוּר מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בְּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ.

יח. חָבֵר שֶׁהָיְתָה לוֹ מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה שֶׁל עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל חָבֵר - כֵּלִים שֶׁבַּסֵּכָּה אוֹ כֵּלִים שֶׁבַּמְּחִיצָה טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאָרֶץ בְּסֵכָּה זוֹ אוֹ בְּמְחִיצָה זוֹ רְשׁוּת.

יט. חָבֵר שֶׁהָיָה גָּגוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חֲבֵרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כֵּלִים וּמַנִּיחַ טְהָרוֹת וְהֵן בְּחֶזְקָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁעַם הָאָרֶץ יָכוֹל לִפְשֹׁט יָדוֹ וְלִגַּע. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טֻמְאָה וְלֹא מִשּׁוּם יַיִן נָסְךְ. הָיוּ הַגַּגּוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה גָּגוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשָׁטַח הֶחָבֵר כֵּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהָרוֹת בְּגָגוֹ - חֲבֵרִי כָּל מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין עַם הָאָרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בְּחֶזְקַת טֻמְאָה.

כ. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנֵים מִזּוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חָבֵר וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חָבֵר מַנִּיחַ שָׁם כֵּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עַם הָאָרֶץ מַגִּיעַ לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפָּשׁ עָלָיו כְּגַנָּב.

כא. חָצֵר הַחֲלוּקָה בִּמְסִיפָס, וְחָבֵר בְּצַד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצַד זֶה - טָהֳרוֹתָיו טְהוֹרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עַם הָאָרֶץ מַגִּיעַ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הֶחָבֵר.

כב. חָבֵר שֶׁנָּפַל דָּלְיוֹ לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ וְהָלַךְ לְהָבִיא בַּמֶּה יַעֲלֶנּוּ - חֲבֵרִי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵנַּח בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

כג. אִשֶּׁת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר לְהוֹצִיא בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חָבֵר - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. קַדָּר חָבֵר שֶׁהִכְנִיס קְדֵרוֹתָיו לִמְכֹּר וְיָרַד לִשְׁתּוֹת - חֲבֵרִי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחָן סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים נוֹגְעִים בַּחִיצוֹנוֹת בְּשָׁעַת הֲלִיכָה; אֲבָל הָיוּ רְחוֹקוֹת מִרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם הָיוּ כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכְּלֵיו מוֹכִיחִין שֶׁהֲנִיחוֹ לִמְכֹּר וְיַד הַכֹּל מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן; אֵין כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֶזְקָתָן שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶן אָדָם. חָבֵר שֶׁהִנִּיחַ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - חֲבֵרִי אֵלּוּ טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים מְמַשְׁמְשִׁין בָּהֶן.

שבת קודש כ' כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁלְשָׁה עָשָׂר

א. כֹּהֵן[1] שֶׁטָּהֵר כֵּלָיו לְגַת זוֹ וְהִנִּיחָן לַגַּת הַבָּאָה - חֲבֵרִי אֵלּוּ בְּחֶזְקָתָן[2]; שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בִּכְלִים שֶׁל כֹּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהָרוֹת[3]. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרְאֵל[4] טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיֹּאמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר[5] עִם הָאָרֶץ שֶׁיִּכְנֹס לַגַּת שֶׁלֹּא יִגַּע בַּכֵּלִים.

ב. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת יֵינוֹ בְּטָהֳרָה בְּאֶמְנִין עַמֵּי הָאָרֶץ - חֲבֵרִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאיר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים.
2) בחזקת טהרה. 3) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות וייזהר, שלא לנגוע בכליו. 4) חבר. 5) שמתי לב ושמרתי.

1 זֶה מַטְבִּיל אֶת הַבּוֹצְרִים[6]. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה שֶׁמֶן - מַטְבִּיל
2 אֶת הַבַּדָּדִין[7]. וְצָרִיךְ לַעֲמֹד עַל הָאַמָּנִים עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנָיו,
3 שֶׁחֲרֵי אֵינָן יוֹדְעִים[8] הִלְכוֹת טְבִילָה וַחֲצִיצָה[9]. יָצְאוּ חוּץ
4 לְפֶתַח בֵּית הַבַּד וְנִפְנְפוּ אֲחוֹרֵי הַגֶּדֶר וְחָזְרוּ - חֲרֵי אֵלּוּ
5 בְּטָהֳרָתָן. עַד כַּמָּה יַרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּתְרוּ
6 מֵעֵינָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מֵעֵינָיו - חָזְרוּ לְטֻמְאָתָם, עַד
7 שֶׁיִּטְבְּלוּ פַּעַם אַחֶרֶת וְיַעֲרִיב שִׁמְשָׁן.
8 **ג.** הַבַּדָּדִין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טְמֵאָה לִפְנֵיהֶן - נֶאֱמָנִין
9 לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ. וְכֵן בַּתִּינוֹקוֹת שֶׁלָּהֶם[10].
10 **ד.** הַמְטַהֵר אֶת הַבַּדָּדִין וְהַכְּנִיסָן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל עֲלֵיהֶן,
11 אִם הָיוּ שָׁם כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמִדְרָס - חֲרֵי בֵית הַבַּד כֻּלּוֹ
12 טָמֵא, שֶׁמָּא נָגְעוּ בְּאוֹתָן הַכֵּלִים[11]. וַאֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָם מִקֹּדֶם
13 נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַכֵּלִים מִפְּנֵי טֻמְאָתָן - חֲרֵי בֵית הַבַּד טָמֵא,
14 שֶׁמָּא הֵסִיטוּ[12] וְהֵן מְדַמִּין שֶׁאֵין הַמֵּסִיט טָמֵא, שֶׁאֵין עַמֵּי
15 הָאָרֶץ בְּקִיאִין בְּטֻמְאַת הֶסֵּט[13].
16 **ה.** הָיוּ חֲמָרָיו[14] וּפוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טָהֳרוֹת וְעוֹבְרִין לְפָנָיו, אַף
17 עַל פִּי שֶׁהַפְלִיגוּ[15] יָתֵר מִמִּיל[16] - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
18 בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא שׁוֹמְרָן, וְהֵן מְפַחֲדִין לְגַע וְאוֹמְרִים: עָכְשָׁו
19 יָבוֹא[17], שֶׁחֲרֵי הוּא אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צְאוּ וַאֲנִי
20 אָבוֹא אַחֲרֵיכֶם[18] - כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּסּוּ מֵעֵינָיו חֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת[19].
21 **ו.** חָבֵר שֶׁהָיָה לָבוּשׁ בְּחָלוּק וְעָטוּף בְּטַלִּית וּמְהַלֵּךְ, וְאָמַר:
22 בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הֶחָלוּק וְהָיִיתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסַּחְתִּי דַּעְתִּי
23 מִן הַטַּלִּית - חֲרֵי הֶחָלוּק בְּטָהֳרָתוֹ וְהַטַּלִּית טְמֵאָה, שֶׁמָּא נָגַע
24 בָּהּ עַם הָאָרֶץ. הָיָה סַל[20] עַל כְּתֵפוֹ וּמַגְרֵפָה[21] בְּתוֹךְ הַסַּל,
25 וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הַסַּל[22], וְלִשְׁמֹר אֶת הַמַּגְרֵפָה
26 מִדָּבָר הַמְטַמְּאָהּ[23] אֲבָל לֹא מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ[24] - הַסַּל טָהוֹר[25],
27 וְהַמַּגְרֵפָה טְמֵאָה[26], וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבַּסַּל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמַּגְרֵפָה
28 שֶׁפּוֹסֶלֶת הָאֲכָלִין שֶׁבַּסַּל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הֶחָבִית בְּטָהֳרָה
29 בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא חֲלִין וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת תְּרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא
30 טְהוֹרָה - חֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, שֶׁמָּא נָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם[27],
31 שֶׁהוּא פּוֹסֵל בִּתְרוּמָה וְטָהוֹר בְּחֻלִּין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה
32 מְשַׁמֵּר תְּרוּמָה לְמְשַׁמֵּר חֻלִּין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְשָׁמְרָהּ
33 אֲפִלּוּ מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ - חֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. נִתְחַלְּפוּ לוֹ
34 כֵּלִים שֶׁל שַׁבָּת בִּכְלֵים שֶׁל חֹל וּלְבֵשָׁן - נִטְמְאוּ, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר
35 כֵּלִים שֶׁל חֹל כִּכְלֵים שֶׁל שַׁבָּת[28]. מַעֲשֶׂה בְּשִׁתֵּי נָשִׁים חֲבֵרוֹת
36 שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לָהֶן כְּלֵיהֶן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים
37 וְטִמְּאוּ הַכֹּל[29]. אֲפִלּוּ נָפְלָה מַעֲפָרְתָּהּ[30] מִמֶּנָּה וְאָמְרָה לְחָבֵר:
38 תְּנֵהּ לִי, וּנְתָנָהּ לָהּ - נִטְמֵאת. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְּנֶנָּה לָהּ עַם הָאָרֶץ,
39 אוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶחָבֵר מְשַׁמְּרָהּ; שֶׁאֵין אָדָם מְשַׁמֵּר כֵּלִים שֶׁאֵינָן
40 שֶׁלּוֹ כִּכְלֵיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעַ שֶׁסָּמַךְ עָלָיו.
41 **ז.** חָבֵר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ טָהֳרוֹת[31] - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת[32]. הִנִּיחַ
42 כֵּלִים - חֲרֵי הֵן טְמֵאִים[33]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא[34] נִטְמְאוּ וְהִזָּה
43 עֲלֵיהֶם בַּשְּׁלִישִׁי וְלֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי[35], אוֹ שֶׁמָּא הִזָּה
44 עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִי וַעֲדַיִן לֹא הִטְבִּיל[36], אוֹ שֶׁמָּא לֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן
45 בַּשְּׁבִיעִי[37] כָּל עִקָּר.
46 **ח.** מִי שֶׁאָמַר לוֹ עַד אֶחָד: נִטְמְאוּ טָהֳרוֹתֶיךָ, וְהַלָּה שׁוֹתֵק -
47 חֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וַחֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוֹ וְאָמַר: לֹא נִטְמְאוּ
48 - חֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן, עַד שֶׁיָּעִידוּ שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ[38]
49 בִּטְהָרוֹת אוֹ בִּזְבָחִים, וּלְאַחַר זְמַן מְצָאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁפָּגַע
50 בּוֹ: טָהֳרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ נִטְמְאוּ וּזְבָחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ
51 נִתְפַּגְּלוּ - חֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם,
52 וְאַחַר כָּךְ פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֶלָּא חֲרֵי
53 זְבָחָיו בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת וְטָהֳרוֹתָיו בְּחֶזְקַת טָהֳרָה.
54 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

6) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. **7)** שדורכים את הזיתים בבית הבד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלים אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקים (הלכות טומאת אוכלים פרק א הלכה א). **8)** אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. **9)** מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה. **10)** נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן. **11)** ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. **12)** הזיזו אותם ממקומם בלי נגיעה. **13)** ולפיכך גם הכלים שבבית הבד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים. **14)** נוהגי חמורים. **15)** שהרחיקו. **16)** מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. **17)** שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). **18)** אחר זמן מה. **19)** בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע. **20)** ובו תאנים. **21)** כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. **22)** מכל טומאה. **23)** פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלים שיפסלו אוכלים אחרים שיגעו בהם. **24)** שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). **25)** שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. **26)** פירוש, לפסול אוכלים אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). **27)** טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. **28)** ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). **29)** מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. **30)** סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות. **31)** אוכלים ומשקים. **32)** חבר אינו משהה בביתו אוכלים טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. **33)** בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. **34)** כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. **35)** וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. **36)** וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. **37)** המלה בשביעי לכאורה מיותרת. **38)** והמדובר, בעושה עימו חינם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

מתוך מהדורת וגשל

הִלְכוֹת שְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) דִּין טֻמְאַת נְבֵלָה. ב) דִּין טֻמְאַת שֶׁרֶץ. ג) דִּין טֻמְאַת שִׁכְבַת זֶרַע.

וַעֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה כַּשֶּׁרֶץ, וְטֻמְאָתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפִרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַנְּבֵלָה - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. כְּזַיִת מִבְּשָׂרָהּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּכְלֵי חֶרֶס בָּאֲוִיר. וּמְטַמֵּא אֶת הָאָדָם בְּמַשָּׂא לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמֶרְכַּב הַזָּב. כֵּיצַד? אָדָם שֶׁנָּגַע בְּנְבֵלָה - נִטְמָא, וַחֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאִם נָגַע בִּכְלִים אֲפִלּוּ בְּשָׁעַת מַגָּעוֹ בַּנְּבֵלָה - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן כֵּלִים שֶׁעָלָיו טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וָלָד, וְאֵין וָלָד מְטַמֵּא כֵּלִים. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַנְּבֵלָה מְטַמֵּא כֵּלִים בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן הַבְּגָדִים רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶס וַאֲפִלּוּ בְּשָׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

ב. אֶחָד בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין בַּאֲכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין, אִם מֵתוּ - כֻּלָּן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּכַזַּיִת. וּשְׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה מְטַהֲרָתַן בְּכָל מָקוֹם. וַאֲפִלּוּ שָׁחַט חֵלִין בָּעֲזָרָה וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֵרַע פְּסוּל בַּשְּׁחִיטָה - חֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה.

ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֶלֶת בָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵטָהּ אוֹ הַנּוֹחֲרָהּ אוֹ הַחוֹנְקָהּ אוֹ שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ - חֲרֵי זוֹ נְבֵלָה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת מִצְטָרְפוֹת לְעִנְיַן טֻמְאָה לִכְזַיִת, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.

ד. מִי חֲרֵי הוּא בְּבָשָׂר. וְדַם הַנְּבֵלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה, אֶלָּא חֲרֵי הוּא כְּמַשְׁקִין טְמֵאִים, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים מִן הַתּוֹרָה.

ה. חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁמֵּתָה - טָהוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ - מִי שֶׁאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם נְבֵלָה וּטְרֵפָה. וְאִם הֶכְשֵׁר בְּמַשְׁקִין הַמַּכְשִׁירִין - חֲרֵי הוּא כָּאֲכָלִין טְמֵאִין, וְאֵינוֹ כִּבְשָׂר נְבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בְּחֵלֶב הַחוֹפֶה אֶת הַכֶּלְיָא קֹדֶם הַפְרָשָׁה - חֲרֵי זֶה טָמֵא כִּנּוֹגֵעַ בַּכֶּלְיָא עַצְמָהּ, שֶׁחֲרֵי כַּמָּה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בַּחֵלֶב. אֲבָל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחַיָּה בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָהּ וְאֶחָד חֶלְבָּהּ לְטֻמְאָה, וּמְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בִּכְזַיִת כִּבְשַׂר הַנְּבֵלָה.

ו. הַכּוֹי - חֵלְבּוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ, וְטֻמְאָתוֹ בְּסָפֵק. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת עַל טֻמְאָתוֹ וְעַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת קָדָשָׁיו.

ז. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלוֹת: הָעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, אֲפִלּוּ עִקָּרָן הָרַךְ שֶׁאִם יֵחָתֵךְ מִן הַחַי יוֹצֵא דָּם, וְהָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, וְהָאֲלָל וְהַגִּידִים, וְהַמָּרָק וְהַתַּבְלִין שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִין עִמָּהּ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁפֵּרְשׁוּ מִן הַנְּבֵלָה; אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בַּבָּשָׂר - חֲרֵי זֶה טָמֵא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּבָּשָׂר כְּזַיִת, שְׁאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מִצְטָרֵף לִכְזַיִת.

ח. הָאֲלָל, בֵּין שֶׁפְּלָטָתוּ חַיָּה בֵּין שֶׁפְּלָטָתוּ סַכִּין - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לִכְזַיִת. וְאִם כִּנְּסוֹ וְהָיָה בּוֹ כְּזַיִת - מְטַמֵּא.

ט. וְאֵלּוּ בְּהֵמוֹת שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶם כִּבְשָׂרָם: עוֹר חֲזִיר שֶׁל יִשּׁוּב, וְעוֹר חֻטּוֹטֶרֶת הַגָּמָל הָרַכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל, וְעוֹר שְׁתַּחַת הָאַלְיָה. חֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלָה. וְאִם עִבְּדָן אוֹ הִלֵּף בָּהֶן כְּדֵי עִבּוּדָהּ - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים. וְאִם עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁבְּטָלָן - טְהוֹרִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִלֵּף בָּהֶן כְּדֵי עִבּוּדָהּ. כֵּיצַד? אֹזֶן חֲמוֹר שֶׁטְּלָאָהּ לִכְפִיתָתוֹ - טְהוֹרָה. כַּמָּה הוּא כְּדֵי עִבּוּדָהּ? אֲרַכְבָּעָה מִילִין. וְאֵי זוֹ הִיא חֻטּוֹטֶרֶת רַכָּה? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא טָעֲנָהּ. הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִטְעֹן וְלֹא טָעֲנָהּ, אוֹ שֶׁטָּעֲנָהּ קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ - חֲרֵי זֶה סָפֵק.

י. הַמַּפְשִׁיט נִבְלַת בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה: אִם לִשְׁטִיחָה הִפְשִׁיט - כֵּיוָן שֶׁהִפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי אֲחִיזָה, וְהוּא שֶׁנֵּי טְפָחִים, הַנּוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהִפְשִׁיט טָהוֹר; וְעַד שֶׁלֹּא הִפְשִׁיט שְׁנֵי טְפָחִים - הַנּוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר. הִפְשִׁיטָהּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֵמֶת - חֲרֵי הָעוֹר חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת כָּל הֶחָזֶה. וְאִם הִפְשִׁיטָהּ מֵרַגְלֶיהָ בִּלְבַד - חֲרֵי הָעוֹר כֻּלּוֹ חִבּוּר, וְהַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ הָעוֹר כֻּלּוֹ מֵעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמַּפְשִׁיט בַּשְּׁרָצִים - חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצַּוָּאר - חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חִבּוּר לְטַמֵּא - כָּךְ הוּא חִבּוּר לְהִתְטַמֵּא, שֶׁאִם הָיְתָה שְׁחוּטָה וְנִגְעָה טְמֵאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חִבּוּר - נִטְמָא הַבָּשָׂר.

יא. עוֹר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת נְבֵלָה - הַנּוֹגֵעַ בַּצִּיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּבְשֶׁעָרוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מֵאֲחוֹרֵי הָעוֹר נִטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בְּשַׁעֲרוֹ שׁוֹמֵר לַבָּשָׂר. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּלָטָתוּ חַיָּה; אֲבָל פְּלָטָתוּ סַכִּין, אִם הָיָה מְרֻדָּד - בָּטֵל אַגַּב הָעוֹר.

יב. עוֹר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשַׂר נְבֵלָה - הָעוֹר מְבַטְּלָן, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא; שֶׁכֹּל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא מִן הַנְּבֵלָה בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתָּחָבָן בְּקֵיסָם - הַנּוֹשְׁאָן טָמֵא, שֶׁחֲרֵי נָשָׂא כְּזַיִת, וְהַנּוֹגֵעַ טָהוֹר, שְׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן מְרֻדָּדִין וּדְבוּקִין זֶה בָּזֶה עַד שֶׁיִּנָּטְלוּ כְּאֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זַיִת זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּקֵיסָם אֶחָד, אֲפִלּוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - טָהוֹר.

יג. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מִלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב - טָהוֹר. לְפִיכָךְ, נָצָל הַנְּבֵלָה - סָפֵק אִם מְטַמֵּא בִּכְזַיִת אִם לֹא. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁבִּשֵּׁל: אִם יָכוֹל לְשָׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת לַחֲזֹר לַח וְרָאוּי לְכֶלֶב - מְטַמֵּא; וְאִם לָאו - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ כָּאֲכָלִין טְמֵאִין אֵינוֹ מְטַמֵּא.

יד. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁהָיָה סָרוּחַ מֵעִקָּרוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ - עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָהּ רְאוּיָה לַגֵּר.

טו. שִׁלְיָא שֶׁל נְבֵלָה - חֲרֵי הִיא כְּפֶרֶשׁ וּכְרֵעִי וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה כִּנְבֵלָה. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - מִתְטַמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין. הַקֵּבָה וְהַחֵלֶב שֶׁל נְבֵלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוּם.

טז. בְּהֵמָה שֶׁשָּׁפְעָה חֲרָרַת דָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה - אֵינָהּ מְטַמְּאָה לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטֵלָה בָּרֹב הַיּוֹצֵא עִמָּהּ, לְפִיכָךְ הִיא טְהוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לַגֵּר אַגַּב אִמָּהּ.

יז. נְבֵלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁחוּטָה, אִם רֹב מִן הַשְּׁחוּטָה - בָּטְלָה הַנְּבֵלָה בַּשְּׁחוּטָה, וְאֵין הַכֹּל מְטַמֵּא בְּמַגָּע; אֲבָל אִם נָשָׂא הַכֹּל - נְטָמֵא. שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַשְּׁחוּטָה שֶׁתַּחֲזֹר נְבֵלָה, אֲבָל הַנְּבֵלָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּטְהַר כְּשֶׁתִּסָּרַח, לְפִיכָךְ תִּבָּטֵל.

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה - אֵינָהּ מְטַמְּאָה מִשּׁוּם נְבֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת, עַד שֶׁיַּתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ, וַהֲרֵי הִיא כָּאֳכָלִין טְמֵאִין. נִתְּחָהּ וַהֲרֵי הִיא מְפַרְכֶּסֶת - אֵין בָּהּ אֲפִלּוּ טֻמְאַת אֳכָלִין כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת. וְאֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְפַרְכֶּסֶת - אָסוּר לִבְנֵי נֹחַ כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי, וּבָשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי. וְכֵן טְהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בְּשְׁחִיטָתָהּ וַעֲדַיִן הִיא מְפַרְכֶּסֶת, אוֹ שָׁחַט בָּהּ אֶחָד אוֹ רֹב אֶחָד - אֵין לָהּ טֻמְאָה כְּלָל עַד שֶׁתָּמוּת. חֵלֶב בְּהֵמָה לִשְׁנַיִם אוֹ שֶׁנִּטְלָה יֶרֶךְ וְחָלָל שֶׁלָּהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וּבְמַגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲדַיִן בַּחַיִּים. וְכֵן אִם קָרְעָהּ מִגַּבָּהּ אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְרֶקֶת וְרֹב בָּשָׂר עִמָּהּ - הֲרֵי זוֹ כִּנְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

ב. בְּהֵמָה שֶׁמֵּת עֻבָּרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ וְהוֹשִׁיט הָרוֹעֶה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בִּבְהֵמָה טְמֵאָה בֵּין בִּטְהוֹרָה - הֲרֵי זֶה הַנּוֹגֵעַ טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּצֵא הַנֶּפֶל לָאֲוִיר הָעוֹלָם.

ג. בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחַיָּה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טָהוֹר וְאֵינוֹ מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה. אֲבָל אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן - מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה, אֶחָד אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ אוֹ אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל שֶׁבִּבְטְנָהּ. וְהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶן שִׁעוּר, אֲפִלּוּ הָיָה כְּשְׁעוֹרָה אוֹ פָּחוֹת - מְטַמֵּא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֵיבָר כִּבְרִיָּתוֹ, בָּשָׂר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת, וְיִהְיֶה עָלָיו בָּשָׂר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה; הָיָה הַבָּשָׂר פָּחוֹת מֵהַעֲלוֹת אַרוּכָה בַּחַי אוֹ חָסֵר עַצְמוֹ - טָהוֹר.

ד. הַכֶּלְיָא וְהַלָּשׁוֹן וְהַשָּׂפָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם עֶצֶם - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר.

ה. הַבָּשָׂר אוֹ הָאֵיבָר הַמְדֻלְדָּלִין בִּבְהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לִחְיוֹת וּלְהִדָּבֵק בְּשְׂאָר הַגּוּף - אֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בַּחַיִּים; וַהֲרֵי הֵן כְּשְׂאָר אֳכָלִין, אִם הֶכְשִׁירוּ - מְקַבְּלִין טֻמְאָה בְּמִקּוֹמָן. נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה - הֶכְשִׁירוּ בַּשְּׁחִיטָה וְאֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה, שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה עוֹשָׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ מֵחַיִּים. אֲבָל אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה - הַבָּשָׂר שֶׁהָיָה מְדֻלְדָּל בָּהּ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, וְהָאֵיבָר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַחַי וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה. וּמַה בֵּין אֵיבָר מִן הַחַי לְאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה? שֶׁהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחַי - טָהוֹר, וְהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה - מְטַמֵּא בְּכַזַּיִת בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. וְזֶה וָזֶה שָׁוִין לַשְּׁעוּר.

ו. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה - חֲרֵי הִיא טְהוֹרָה. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ עֻבָּר מֵת - שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה. מָצָא בָּהּ בֵּן שְׁמוֹנָה חַי - נִטְרָף. אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט אַחַר שֶׁנִּטְרַף - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה. לְפִיכָךְ, וְלַד בְּהֵמָה שֶׁלֹּא שָׁהָה שִׁבְעָה יָמִים גְּמוּרִין, אִם שְׁחָטוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶפֶל.

ז. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי, קֻדַּם שֶׁיְּהַלֵּךְ עַל הַקַּרְקַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ שְׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּאַרְנוּ, שֶׁהֲרֵי שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ, אִם נִטְמְאַת אִמּוֹ - לֹא נִטְמָא הוּא, וְאִם נִתְנַבְּלָה אִמּוֹ - הֲרֵי הוּא טָהוֹר; שֶׁאֵין הַחַי מִתְטַמֵּא לֹא טֻמְאַת אָכְלִין וְלֹא טֻמְאַת נְבֵלוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּאֵיבָר מֵאֵיבָרֶיהָ. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁיַּפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע - הֲרֵי הוּא טָהוֹר, שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ טְהָרָתוֹ.

ח. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן הַתּוֹרָה, אִם נָגַע בָּהּ הַקּוֹדֶשׁ - נִטְמָא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְזוֹ מַעֲלָה יְתֵרָה שֶׁעָשׂוּ בַּקֹּדֶשׁ.

ט. בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֵיבָר שֶׁנֶּחְתַּךְ נְבֵלָה, וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֻבָּר טָהוֹר. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ חֲתָכָהּ - הָאֵיבָר כִּטְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה, וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֻבָּר מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה, שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה. הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטַת סִימָן לְשְׁחִיטַת סִימָן וַחֲתָכוֹ - מִצְטָרֵף שְׁחִיטַת סִימָן לְסִימָן לְטַהֵר הָאֵיבָר מִידֵי נְבֵלָה.

י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְשָׁחַט בְּסַכִּין יָפָה שְׁחִיטָה כָּרָאוּי. אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוּתִי אוֹ גֵּר תּוֹשָׁב שְׁחִיטָתָן נְבֵלָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁאַף זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי טֻמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטֻמְאַת תִּקָּרְבָתָהּ מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּבִגְלַל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַכּוּתִים וְנֶאְסְרָה שְׁחִיטָתָן. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כָּל הָאָסוּר בַּאֲכִילָה מְטַמֵּא, שֶׁהֲרֵי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה וּטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כָּרֵת עַל טֻמְאָה זוֹ עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וַאֲכִילַת קָדָשָׁיו אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה.

יא. קוֹלִית הַנְּבֵלָה - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשֵׂאָהּ טָהוֹר; שֶׁכָּל דָּבָר מִן הַנְּבֵלָה שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. נִקְבָה כָּל שֶׁהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ טָמֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַמַּחַ שָׁבָהּ מִתְקַשְׁקֵשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מַעֲלָה אֲרוּכָה; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לָעֶצֶם מִבַּחוּץ - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא כְּכָל הָאֵיבָרִים. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ, שֶׁהַקּוֹלִית הִיא הָעֶצֶם הַסָּתוּם מִכָּל צְדָדָיו.

יב. קוֹלִית שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְנַקְּבָהּ וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָהּ - הֲרֵי הַנּוֹגֵעַ בָּהּ סְפֵק טָמֵא; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִי מְחַסַּר נִקְּבָהּ כְּמִחֻסַּר מַעֲשֶׂה אוֹ לֹא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ד־כ' כסלו ה'תשע"א

יום ראשון י"ד כסלו ה'תשע"א

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. כָּל הַמּוּמִים הַקְּבוּעִים הַפּוֹסְלִין אֶת הַקֳּדָשִׁים וְנִפְּדִים עֲלֵיהֶן, אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בַּבְּכוֹר - חֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו בְּכָל מָקוֹם. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אוֹתָן הַמּוּמִין בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ, שֶׁהָרְאוּי מֵהֶן לִהְיוֹת בְּזָכָר שִׁשִּׁים וְשִׁבְעָה.

ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמָּנִינוּ שָׁם שֶׁאֵין הַקָּרְבָּן מִן הַמֻּבְחָר, וְאֵין הַקֳּדָשִׁים קְרֵבִין בָּהֶן וְלֹא נִפְדִּין עֲלֵיהֶן, כָּךְ אֵין הַבְּכוֹר נִשְׁחָט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרֵב, אֶלָּא יִהְיֶה עוֹמֵד עַד שֶׁיִּוָּלֵד לוֹ מוּם קָבוּעַ. וְכֵן אִם נוֹלַד בַּבְּכוֹר מוּם עוֹבֵר - חֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִשְׁחָט בְּכָל מָקוֹם וְלֹא קָרֵב, אֶלָּא יִהְיֶה רוֹעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם קָבוּעַ וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

ג. וְכֵן אִם נֶעֱבְדָה בּוֹ עֲבֵרָה, אוֹ שֶׁהָרַג בְּעֹד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים, אוֹ שֶׁהֻקְצָה אוֹ נֶעֱבַד - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ.

ד. יוֹצֵא דֹּפֶן וְהַבָּא אַחֲרֵי - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר. הָרִאשׁוֹן - מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רֶחֶם, וְהָאַחֲרוֹן - מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמוֹ אַחֵר. אֲפִלּוּ יָצְאָה נְקֵבָה דֶּרֶךְ דֹּפֶן וְזָכָר דֶּרֶךְ רֶחֶם - אֵינוֹ בְּכוֹר.

ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל, וַחֲרֵי הוּא כְּנֻקְבָה שֶׁאֵין בּוֹ לַכֹּהֵן כְּלוּם, וְעוֹבְדִים בּוֹ וְגוֹזְזִים אוֹתוֹ כְּשְׁאָר הַחֻלִּין. נוֹלַד טֻמְטוּם - חֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר, וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לִבְעָלָיו. בֵּין שֶׁהֻטַּל מַיִם מִמְּקוֹם זַכְרוּת בֵּין שֶׁהֻטַּל מִמְּקוֹם נְקֵבוּת.

ו. רָחֵל שֶׁיָּלְדָה כְּמִין עֵז אוֹ עֵז שֶׁיָּלְדָה כְּמִין רָחֵל - פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר - עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר. וְאִם הָיָה בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי אִמּוֹ - חֲרֵי זֶה בְּכוֹר. וְהוּא בַּעַל מוּם קָבוּעַ, שֶׁאֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִשְּׁנוּי בְּרִיָּתוֹ. אֲפִלּוּ פָּרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה - חֲרֵי זֶה בְּכוֹר לַכֹּהֵן, הוֹאִיל וּמִין הַחֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין בְּכוֹר. אֲבָל אִם יָלְדָה מִין סוּס אוֹ גָּמָל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִקְצָת סִימָנֵי פָּרָה - חֲרֵי הוּא סָפֵק בְּכוֹר. לְפִיכָךְ יֵאָכֵל לַבְּעָלִים, וְאִם תְּפָסוֹ כֹּהֵן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

ז. הַמַּטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר, הוֹאִיל וְעָשָׂה עֲבֵרָה - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ נִשְׁחָט עַל מוּם זֶה, עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם אַחֵר מֵאֵלָיו. וְאִם מֵת זֶה הַחוֹטֵא - מֵתָה לִבְנוֹ לְשָׁחֳטוֹ עַל מוּם שֶׁעָשָׂה אָבִיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו.

ח. הִרְגִּיל לִבְכוֹר שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דְּבֵלָה עַל אָזְנוֹ עַד שֶׁבָּא כֶּלֶב וּנְטָלָהּ וְחָתַךְ אָזְנוֹ, אוֹ שֶׁהָלַךְ בֵּין בַּרְזֶל וַעֲשָׁשִׂיוֹת שֶׁל זְכוּכִית כְּדֵי שֶׁתִּקָּטַע יָדוֹ וְנִקְטְעָה, אוֹ שֶׁאָמַר לְנָכְרִי לְהַטִּיל בּוֹ מוּם - חֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁחוֹט עָלָיו. זֶה הַכְּלָל:

כָּל מוּם שֶׁנַּעֲשָׂה לְדַעְתּוֹ - אָסוּר לוֹ לִשְׁחֹט עָלָיו, וְאִם נַעֲשָׂה שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - חֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו.

ט. אָמַר: אִלּוּ נָפַל בִּבְכוֹר זֶה מוּם הָיִיתִי שׁוֹחֲטוֹ, וְשָׁמַע הַנָּכְרִי וְעָשָׂה בּוֹ מוּם - חֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁחֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה בְּדַעְתּוֹ.

י. רְאִינוּהוּ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה מַמְרִגִּיל לְהָטִיל בּוֹ מוּם, וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְכַּוֵּן לְמוּם זֶה אוֹ לֹא נִתְכַּוֵּן - חֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁעוֹרִים בְּמָקוֹם דָּחוּק מִסַּרְגֵּ בְּקוֹצִים, וְכֵיוָן שֶׁאָכַל נֶחֱלַק שְׁפָתוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה חָבֹר - חֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט עָלָיו. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָיָה בְּכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם וּבְעָטוֹ כְּדֵי לְטָרְדוֹ, וַאֲפִלּוּ בָּעַט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדָפוֹ מִקֹּדֶם, וְנַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בִּבְעִיטָה זוֹ - חֲרֵי זֶה יִשָּׁחֵט עָלָיו.

יב. קְטַנִּים שֶׁהֻטִּילוּ מוּם בִּבְכוֹר דֶּרֶךְ שְׂחוֹק, וְכֵן הַנָּכְרִי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ - חֲרֵי זֶה יִשָּׁחוֹט עָלָיו. וְאִם עָשׂוּ כְּדֵי לְהַתִּירוֹ - לֹא יִשָּׁחוֹט עָלָיו.

יג. בְּכוֹר שֶׁאָחַז דָּם - יַקִּיז, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוּם. וְאִם נַעֲשָׂה בּוֹ מוּם בְּהַקָּזָה זוֹ - חֲרֵי זֶה נִשְׁחָט עָלָיו.

יד. מֻתָּר לְהָטִיל מוּם בַּבְּכוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לָאֲוִיר הָעוֹלָם, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין שָׁם בַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁפּוֹסְעוֹ לְהֵאָכֵל בְּמוּמוֹ; אֲבָל בִּזְמַן שֶׁבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם - אָסוּר.

טו. עַד שֶׁהֵעִיד מִפִּי עֵד אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה נָפַל שֶׁלֹּא לְדַעַת - נֶאֱמָן. אֲפִלּוּ אִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: בְּפָנַי נָפַל מוּם זֶה מֵאֵלָיו, וְיִשָּׁחֵט עָלָיו.

טז. כָּל הַמּוּמִין הָרְאוּיִין לָבֹא בִּידֵי אָדָם - נֶאֱמָן הָרוֹעֶה עֲלֵיהֶן לוֹמַר מֵאֲלֵיהֶן נָפְלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכַוָּנָה, וְיִשָּׁחֵט עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הָרוֹעֶה יִשְׂרְאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַכֹּהֵן; אֲבָל אִם הָיָה הָרוֹעֶה כֹּהֵן וְהַבְּכוֹר עֲדַיִן הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרְאֵלִי - חֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ שֶׁמָּא הוּא הִטִּיל בּוֹ מוּם כְּדֵי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ.

יז. כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לְכֹהֵן אַחֵר שֶׁמּוּם זֶה מֵאֵלָיו נָפַל - נֶאֱמָן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה. שֶׁכָּל הַכֹּהֲנִים חֲשׁוּדִין לְהַטִּיל מוּם בַּבְּכוֹר כְּדֵי לְאָכְלוֹ בַּחוּץ, וּלְפִיכָךְ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יְדֵי עַצְמָן; אֲבָל חֲבֵרוֹ מֵעִיד לוֹ, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵר. אֲפִלּוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל כֹּהֵן מְעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוּפוֹ.

יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כֹּהֵן וְנָפַל בּוֹ מוּם, וְהֵעִיד עָלָיו עֵד אֶחָד שֶׁזֶּה הַמּוּם מֵאֲלָיו נָפַל, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מוּם זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וּבָא הַכֹּהֵן שֶׁהוּא בְּיָדוֹ וְאָמַר: הֶרְאֵיתִי מוּם זֶה לְמַמְחֶה וְהִתִּירוֹ לִשְׁחִיטָה - חֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא לֹא הֶרְאָהוּ וְשֶׁמָּא בְּכוֹר תָּם הוּא, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ לִשְׁחֹט קָדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָוֹן כָּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לוֹמַר עַל בְּכוֹר בַּעַל מוּם: בְּכוֹר זֶה נְתָנוֹ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמוֹ וְלֹא נָפַל בְּרְשׁוּתִי, כְּדֵי לָחוּשׁ לוֹ שֶׁמָּא הוּא חֻטְלוֹ; שֶׁהַדָּבָר עָשׂוּי לְהִגָּלוֹת, וְהוּא מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִשָּׁאֲלוּ בְּעָלָיו וְיֹאמְרוּ: תָּמִים הָיָה בְּעֵת שֶׁנְּתָנוּהוּ לוֹ.

יום שני ט"ו כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר אֶלָּא עַל פִּי מֻמְחֶה שֶׁנָּתַן לוֹ הַנָּשִׂיא שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת וְאָמַר לוֹ: הַתֵּר בְּכוֹרוֹת בְּמוּמָן. אֲפִלּוּ הָיָה מוּם גָּדוֹל וְגָלוּי לַכֹּל - לֹא יַתִּירוּ אֶלָּא מֻמְחֶה שֶׁנִּטַּל רְשׁוּת. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִבְּכוֹרֵי עַצְמוֹ.

ב. אִם אֵין שָׁם מֻמְחֶה וְהָיָה הַמּוּם מִן הַמּוּמִין הַגְּלוּיִין הַמַּבְהֲקִין, כְּגוֹן שֶׁנִּסְמֵית עֵינוֹ אוֹ נִקְטְעָה יָדוֹ אוֹ נִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ - הֲרֵי זֶה יִשְׁחֹט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת. וְכֵן בְּכוֹר שֶׁיָּצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ וְנָפַל בּוֹ מוּם מֻבְהָק - הֲרֵי זֶה יַתֵּר עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכְּנֶסֶת.

ג. אֵין רוֹאִין אֶת הַבְּכוֹר לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּהְיֶה כֹּהֵן עִמּוֹ; שֶׁמָּא יֹאמַר לוֹ הַמֻּמְחֶה: מוּם הוּא וּמַתָּר לִשְׁחֹט עָלָיו, וְיֵלֵךְ וְיִשְׁחָטֶנּוּ לְעַצְמוֹ וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְכֹהֵן. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ, חָשׁוּד הוּא לִגְזֹל מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה חָכָם וְיָדוּעַ שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ - רוֹאִין לוֹ. הָיָה הַמּוּם גָּלוּי לַכֹּל, כְּגוֹן שֶׁנִּקְטְעָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְהֻבִיאוֹ לְחָכָם הַמֻּמְחֶה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ, לְפִיכָךְ רוֹאִין לוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ כֹּהֵן.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וְאַחַר כָּךְ הֵרְאָה אֶת מוּמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּם גָּלוּי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה בַּשְּׁחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתְּכָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא עַל פִּי מֻמְחֶה - הֲרֵי זֶה אָסוּר, וְיִקָּבֵר כִּבְכוֹר שֶׁמֵּת.

ה. בְּכוֹר שֶׁהָיְתָה לוֹ בִּיצָה אַחַת וּשְׁנֵי כֵּיסִים, וּבְדָקוֹ הַמֻּמְחֶה וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגּוּזוֹ וּמְעָכוֹ וְלֹא יָצְאת בֵּיצָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוֹ הַמֻּמְחֶה וְנִשְׁחַט וְנִמְצֵאת הַשְּׁנִיָּה דְּבוּקָה בַּכְּסָלִים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, הוֹאִיל וּמְעָכוֹ. אֲבָל אִם לֹא נִמְעַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר.

ו. מִי שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וְיִשָּׁלֵם מִבֵּיתוֹ. וְכַמָּה מְשַׁלֵּם? רְבִיעַ לְרַקָּה וּמֶחֱצָה לְגַסָּה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יְשַׁלֵּם כָּל דָּמָיו? מִפְּנֵי שֶׁקְּנָסוּ אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַשְׁהֶנָּה וְלֹא יְגַדֵּל בְּהֵמָה דַּקָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ז. הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לִהְיוֹת רוֹאֶה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מֻמְחֶה גָּדוֹל וְיָדוּעַ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין כְּמוֹתוֹ וּפָסְקוּ לוֹ שָׂכָר עַל הָרְאִיָּה וְהַבְּקִיאִין בֵּין שְׁנִמְצָא בּוֹ מוּם בֵּין שֶׁנִּמְצָא תָּמִים. וְלֹא יִטֹּל שָׂכָר עַל בְּהֵמָה זוֹ חוּץ מִפַּעַם אַחַת, וְרוֹאֶה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמְּבִיאִין אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֶשְׁד.

ח. הֶחְשֵׁד עַל הַבְּכוֹרוֹת לְמָכְרָן לְשֵׁם חֻלִּין - אֵין לוֹקִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְבִשֵּׁר עֵגֶל. וְאֵין לוֹקִין מִפְּנֵי עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן עֲבוּדִים, אֲפִלּוּ שֶׁל נְקֵבָה; שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ זַכְרוּתוֹ וְיֹאמַר: עוֹר נְקֵבָה הוּא. וְאֵין לוֹקִין מִפְּנֵי טָוִי וּלְבָדִין וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים; שֶׁאֵינוֹ מְעַבֵּד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפַחֵד לַשְּׁהוֹתוֹ אֶצְלוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ הַדַּיָּנִים וְיִקְנְסוּהוּ כְּפִי רְשָׁעוֹ.

ט. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמְכָרוֹ וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הֻרְאָהוּ לְמֻמְחֶה: מַה שֶּׁאָכְלוּ - אָכְלוּ, וְיַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים; וּמַה שֶּׁלֹּא נֶאֱכַל - יִקָּבֵר, וְיַחֲזִיר אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַדִּין בְּמַאֲכִיל אֶת הַטְּרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַקֵּח וּמִמְכָּר.

י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה: אִם תָּמִים הוּא וְנִמְצָא טְרֵפָה אַחַר שֶׁהֻפְשַׁט - הָעוֹר יִשָּׂרֵף, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין, וְהַבָּשָׂר יִקָּבֵר; וְאִם בְּמוּמוֹ נִשְׁחַט - הַבָּשָׂר יִקָּבֵר, וְיֵהָנוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וְהוּא שֶׁנִּשְׁחַט עַל פִּי מֻמְחֶה.

יא. הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּשָׁרוֹ כַּהֲלָכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם - כְּשֵׁם שֶׁמַּתָּר לֵהָנוֹת בְּעוֹרוֹ, כָּךְ נֶהֱנִין בְּגִזּוֹתָיו. אֲבָל כָּל צֶמֶר שֶׁגִּזְזוּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא חַי, אֲפִלּוּ נָשַׁר - הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, וַאֲפִלּוּ נָשַׁר מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם. וַאֲפִלּוּ אַחַר שְׁחִיטָתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר מִיתָתוֹ; שֶׁהֲרֵי אוֹתוֹ הַצֶּמֶר שֶׁנָּשַׁר מִמֶּנּוּ מֻחַיִּים בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֶׂר בְּהֵמָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ גְּזֵרָה זוֹ אֶלָּא עַל הַבְּכוֹר וְעַל הַמַּעֲשֵׂר בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בָּאִין לְכַפָּרָה, שֶׁמָּא יַשְׁהֵם אֶצְלוֹ כְּדֵי לִקַּח כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּגְזֹר מֵהֶם. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁמִּצְוָה לְאָכְלוֹ תּוֹךְ שְׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם.

יב. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בּוֹ צֶמֶר מֻדְבָּלָל וּשְׁחָטוֹ: אֶת שֶׁהוּא נִרְאֶה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה - מֻתָּר בַּהֲנָאָה; וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עִמּוֹ, וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעִקְּרוֹ הָפוּךְ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ - אָסוּר, שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁנָּשַׁר מֵחַיִּים.

יג. גִּזַּת בְּכוֹר, אֲפִלּוּ בַּעַל מוּם, שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּגִזֵּי חֻלִּין, אֲפִלּוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים - הַכֹּל אֲסוּרִים. הֲרֵי הוּא דָּבָר חָשׁוּב וּמְקֻדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא. הָאוֹרֵג מִלֹּא הַסִּיט מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּבֶגֶד - יִדָּלֵק; מִצֶּמֶר הַמֻּקְדָּשִׁין - מְקֻדָּשׁ בְּכָל שֶׁהוּא.

יום שלישי ט"ז כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. בֶּהֱמַת הַשֻּׁתָּפִין חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה. לֹא נֶאֱמַר 'בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ' אֶלָּא לְמַעֵט שֻׁתָּפוּת הַנָּכְרִי, שֶׁאִם הָיָה שֻׁתָּף בַּפָּרָה אוֹ בָּעֲבָר, אֲפִלּוּ הָיָה לַנָּכְרִי אֶחָד מֵאֶלֶף בָּאֵם אוֹ בַּוָּלָד - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. הָיָה לוֹ בְּאֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אִבֶּר אֶחָד, כְּגוֹן יָד אוֹ רֶגֶל - רוֹאִין: כֹּל שֶׁאִלּוּ יֵחָתֵךְ וְהָיָה בַּעַל מוּם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁיֵּחָתֵךְ אִבֶּר הַנָּכְרִי וְלֹא יִפָּסֵל - הֲרֵי זֶה חַיָּב בַּבְּכוֹרָה.

ב. הַלּוֹקֵחַ עֻבַּר פָּרָתוֹ שֶׁל נָכְרִי, אוֹ הַמּוֹכֵר עֻבַּר פָּרָתוֹ לְנָכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה.

ג. הַמְקַבֵּל בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי לִהְיוֹת מְטַפֵּל בָּהּ וְהַוְלָדוֹת

בֵּינֵיהֶם, אוֹ נָכְרִי שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כָּזֶה - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל מִיִּשְׂרָאֵל.

ד. הַמְקַבֵּל צֹאן מִן הַנָּכְרִי בְּמָמוֹן קָצוּב, וּפָסַק עִמּוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׂכָר בֵּינֵיהֶם וְאִם פִּחֲתוּ - פִּחֲתוּ לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁבִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הֵם וַהֲרֵי הֵם כְּקִנְיָנוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמְצָא הַנָּכְרִי אֶצְלוֹ מָמוֹן אַחֵר לִגְבּוֹת מִמֶּנּוּ - יִגְבֶּה מִן הַבְּהֵמוֹת וְלָדוֹתֶיהָן, וַהֲרֵי יַד הַנָּכְרִי בָּאֶמְצַע, וּפְטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה הֵם וְלָדוֹתֶיהָן. אֲבָל יַלְדֵי וְלָדוֹת - חַיָּבִין, שֶׁהֲרֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם, וְאֵין לַנָּכְרִי רְשׁוּת עֲלֵיהֶן.

ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן מָעוֹת לְנָכְרִי וְקָנָה לוֹ בְּהֵמָה מִנָּכְרִי בְּדִינֵיהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ - קָנָה, וְחַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה. וְכֵן אִם קָנָה הַנָּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל בְּדִינֵיהֶם וְנָתַן מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ - קָנָה, וּפְטוּרָה מִבְּכוֹרָה.

ו. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיֵּר יָלְדָה פָּרָתוֹ אוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר מִסָּפֵק.

ז. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּכְּרָה אוֹ לֹא בִּכְּרָה, וְיָלְדָה אֶצְלוֹ - הֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר. וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ לַבְּעָלִים, וְאֵינוֹ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ח. לָקַח בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הַנָּכְרִי - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל אַחֶרֶת הִיא מְנִיקָה, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁיָּלְדָה. וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה שֶׁמְּנִיקָה כְּמוֹ מִין אַחֵר, וַאֲפִלּוּ כְּמִין חֲזִיר - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלֶבֶת - פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה, שֶׁרֹב הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוֹלְבוֹת אֶלָּא אִם כֵּן כָּבָר יָלְדוּ.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁבִּכְּרָה, עַד שֶׁיּוֹדִיעוּ הַמּוֹכֵר שֶׁעֲדַיִן לֹא יָלְדָה; שֶׁאֵין הַיִּשְׂרְאֵל שׁוֹתֵק וְגוֹרֵם לוֹ לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּחוּץ, וּוַדַּאי שֶׁבִּכְּרָה וּלְפִיכָךְ מְכָרָהּ סְתָם.

י. בְּהֵמָה דַּקָּה שֶׁהִפִּילָה עֻבָּר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְבָּאֵר צוּרָתוֹ הֲרֵבֵּה הוּא שֶׁנִּפְסְדָה צוּרָתוֹ - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְצָרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְרוֹעֶה חָכָם. לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִן הַנָּכְרִי, אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה וְיָלְדָה אֶצְלוֹ בְּתוֹךְ שְׁנָתָהּ - הֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר, שֶׁמָּא טִנּוּף הִפִּילָה שִׁלְיָא - הֲרֵי זוֹ סִימָן וָלָד, שֶׁאֵין שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וּמֻתָּר לְהַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ הַשִּׁלְיָא לַכְּלָבִים. שֶׁאֵין מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה אֶלָּא זָכָר, וְחֶזְקַת הַנּוֹלָדִים מֻחֶזֶקֶת נְקֵבוֹת, וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהַזָּכָר מְעוּט בִּמְקָצָת סִימָנֵי אִמּוֹ אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוֹרָה, וְאֵין הַנּוֹלָדִים הֵן הַמִּתְקַדְּשִׁין בַּבְּכוֹרָה, וְאֵין נִמְצָא מְעוּט הַנּוֹלָדִים חוֹשְׁשִׁין לְמְעוּט. אֲבָל בֶּהֱמַת קָדָשִׁים שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא - תִּקָּבֵר, [שֶׁהַנְּקֵבוֹת בָּהּ כַּזְּכָרִים].

יא. בְּהֵמָה גַּסָּה שֶׁהִפִּילָה חֲרֵרַת דָּם - הֲרֵי זוֹ נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁחֶזְקָתָהּ שֶׁהִוָּלֵד בְּתוֹכָהּ, וְרֻבָּה עָלָיו הַדָּם וְהִפְסִידוֹ וּבִטְּלוֹ. וְקוֹבְרִין חֲרֵרָה זוֹ כְּמוֹ נֵפֶל מְבֻכָּרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרֵרָה זוֹ קְדוֹשָׁה. וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ? כְּדֵי לְפַרְסֵם הַדָּבָר שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה.

יב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה, שֶׁהַוָּלָד בְּאָדָם נִגְמָר לְאַרְבָּעִים יוֹם, וְהַמַּפֶּלֶת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים - אֵינוֹ וָלָד. אֲבָל וְלַד בְּהֵמָה - לֹא עָמְדוּ חֲכָמִים עַל מִנְיַן הַיָּמִים שֶׁיִּגָּמֵר בּוֹ; אֲבָל אָמְרוּ, שֶׁהַמַּפֶּלֶת טִנּוּף - אֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת אַחֲרָיו וְלֹא מְקַבֶּלֶת וָלָד אַחַר לְפָחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

יג. בְּהֵמָה שֶׁיָּצְאָה מְלֵאָה וּבָאָה רֵיקָנִית - הַבָּא אַחַר כֵּן בְּכוֹר מִסָּפֵק, שֶׁמָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר בַּבְּכוֹרָה הִפִּילָה. וְאֵין לְנַפְלֵי בְּהֵמָה פְּטִירַת רֶחֶם עַד שֶׁיַּעֲגִילוּ רֹאשׁ כְּפִקָּה שֶׁל עֵרֶב.

יד. מְבֻכֶּרֶת הַמְקַשָּׁה לֵילֵד - מְחַתֵּךְ אֵבֶר אֵבֶר וּמַשְׁלִיךְ לַכְּלָבִים, וְהַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר. יָצָא רֻבּוֹ - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה. וְאִם חָתַךְ אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, אֵבֶר וְהִנִּיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֻבּוֹ - הֲרֵי כָּל הָאֵיבָרִים צְרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא רֻבּוֹ, בֵּין שֶׁלֵּם בֵּין מְחֻתָּךְ, וַהֲרֵי הוּא לְפָנֵינוּ - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ.

טו. יָצָא שְׁלִישׁ וּמָכְרוֹ לְנָכְרִי, וְחָזַר וְיָצָא שְׁלִישׁ אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרֵעַ וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה. יָצָא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דֹּפֶן וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רֶחֶם - אֵינוֹ קָדוֹשׁ; שֶׁהָרֹב הָרִאשׁוֹן לֹא יָצָא דֶּרֶךְ רֶחֶם, וּלְמַפְרֵעַ הוּא מִתְקַדֵּשׁ.

טז. יָצָא מְעוּט אֵבֶר גָּדוֹל, וַהֲרֵי זֶה הַיּוֹצֵא רֻבּוֹ שֶׁל עֻבָּר - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה, וְיִקָּבֵר הַיּוֹצֵא. יָצָא חֲצִי הָעֻבָּר וְהוּא רֻבּוֹ שֶׁל אֵבֶר הַיּוֹצֵא - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה אוֹ לֹא נִפְטָרָה. לְפִיכָךְ הַבָּא אַחֲרָיו סָפֵק בְּכוֹר.

יז. בְּכוֹר שֶׁכָּרְכוֹ בְּסִיב וְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נָגַע בָּרֶחֶם, אוֹ שֶׁכָּרְכוֹ בְּשִׁלְיַת בְּהֵמָה אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אֲחוֹתוֹ וְיָצָא, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּרֶחֶם מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר.

יח. הִדְבִּיק שְׁנֵי רְחָמִים זֶה לָזֶה וְיָצָא מִזֶּה וְנִכְנַס לָזֶה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה הַבְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שֶׁהֲרֵי פָּטַר רֶחֶם; אוֹ לֹא נִפְטָרָה עַד שֶׁיִּפְטֹר רַחְמָהּ וְלָדָהּ.

יט. נִפְתְּחוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם וְיָצָא - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִגְיַעַת רֶחֶם מְקַדֶּשֶׁת אוֹ אֲוִירוֹ.

כ. נֶעֱקְרוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם [וְנִתְלוּ] בְּצַוָּארוֹ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם בִּמְקוֹמוֹ מְקַדֵּשׁ אוֹ מְקַדֵּשׁ אַף חוּץ לִמְקוֹמוֹ.

כא. נִגְמְמוּ כָּתְלֵי בֵּית הָרֶחֶם - אֵינוֹ קָדוֹשׁ. נִפְרַץ מִקְצָתוֹ וְעוֹמֵד מֻרְכָּבָה עַל הַפָּרוּץ וְיָצָא דֶּרֶךְ הַפָּרוּץ, אוֹ שֶׁהָיָה הַפָּרוּץ מֻרְכָּבָה עַל הָעוֹמֵד וְיָצָא דֶּרֶךְ הָעוֹמֵד - הֲרֵי זֶה סָפֵק בְּכוֹר.

יום רביעי י"ז כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. רָחֵל שֶׁלֹּא בִּכְּרָה וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, אֲפִלּוּ יָצְאוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד - אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא קָדַם אֶחָד. הוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֶם יָצָא רִאשׁוֹן - הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַפָּחוּשׁ, וְהַשֵּׁנִי סָפֵק בְּכוֹר. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם; שֶׁזֶּה הַחַי סָפֵק הוּא, וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה - הֲרֵי הַזָּכָר סָפֵק, שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה יָצְאת תְּחִלָּה. לְפִיכָךְ אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ב. שְׁתֵּי רְחֵלוֹת שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - שְׁנֵיהֶן לַכֹּהֵן. זָכָר וּנְקֵבָה - הַזָּכָר לַכֹּהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - הַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַפָּחוּשׁ, וְהַשֵּׁנִי סָפֵק בְּכוֹר. וְאִם מֵת אֶחָד מֵהֶן - אֵין

לַכֹּהֵן כְּלוּם; שֶׁזֶּה הַזָּכָר הַחַי סְפֵק בְּכוֹר הוּא, וְהַמּוֹצִיא מְחַבְּרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. יָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - חֲרֵי הַזְּכָרִים סְפֵק בְּכוֹר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַנְּקֵבָה נוֹלְדָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הַזָּכָר. לְפִיכָךְ אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁהַמּוֹצִיא מְחַבְּרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. אַחַת בִּכְרָה וְאַחַת שֶׁלֹּא בִּכְרָה וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכֹּהֵן, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סְפֵק בְּכוֹר, וְהַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכָּחוּשׁ. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַחַי סְפֵק הוּא. וְכֵן אִם יָלְדוּ זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם, שֶׁזֶּה הַזָּכָר סְפֵק בְּכוֹר הוּא.

ג. כָּל בְּכוֹר שֶׁהוּא סָפֵק - דֵּינוֹ שֶׁיִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם וְיֵאָכֵל לִבְעָלָיו. וְאִם תִּפְשׁוֹ הַכֹּהֵן - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוּמוֹ. אֲבָל אֵינוֹ מַקְרִיבוֹ; שֶׁאֵין מַקְרִיב לְעוֹלָם אֶלָּא בְּכוֹר וַדַּאי, שֶׁמָּא יִשְׁחוֹט חֹלִין בָּעֲזָרָה.

ד. מִי שֶׁהָיָה בְּעֶדְרוֹ מְבַכְּרוֹת וְשֶׁאֵינָן מְבַכְּרוֹת, וְיָלְדוּ וְאֵין שָׁם אָדָם, וְנִכְנַס וּמָצָא אֶת הַמְבַכְּרוֹת מְנִיקוֹת נְקֵבוֹת וְאֶת שֶׁאֵינָן מְבַכְּרוֹת מְנִיקוֹת זְכָרִים - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ וּבְנָהּ שֶׁל זוֹ בָּא לוֹ אֵצֶל זוֹ, אֶלָּא חֲרֵי הַדָּבָר בְּחֶזְקָתוֹ שֶׁכָּל אַחַת מְנִיקָה בְּנָהּ.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁנֵי זְכָרִים אֵצֶל הָרוֹעֶה, הָאֶחָד בְּכוֹר וְהַשֵּׁנִי פָּשׁוּט, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - מַנִּיחַ הָרוֹעֶה הַשֵּׁנִי בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק, וַחֲרֵי הוּא סְפֵק בְּכוֹר, וּשְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין אוֹתוֹ, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ.

ו. הִפְקִיד בְּכוֹר אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְהִנִּיחוֹ בַּעַל הַבַּיִת עִם פָּשׁוּט שֶׁלּוֹ, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ - הַמּוֹצִיא מְחַבְּרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וַחֲרֵי הוּא סְפֵק בְּכוֹר. וַאֲפִלּוּ רוֹעֶה כֹּהֵן שֶׁהִנִּיחַ בְּכוֹרוֹ בַּחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת עִם פָּשׁוּט שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הַמּוֹצִיא מְחַבְּרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וְאֵין מוֹצִיאִין מְחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת אֶלָּא בִּרְאָיָה; שֶׁחֲרֵי מִדַּעַת בַּעַל הַבְּכוֹר הִנִּיחוּ עִמּוֹ הַפָּשׁוּט שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

ז. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכוֹרוֹת. לְפִיכָךְ נֶאֱמָן הַיִּשְׂרָאֵל לוֹמַר: זֶה סְפֵק בְּכוֹר הוּא, וְרוֹאִין לוֹ מוּמוֹ וְאוֹכֵל אוֹתוֹ בְּמוּמוֹ.

ח. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁקָּדַם לָהֶם מוּם קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן וְנִפְדּוּ - חַיָּבִין בַּבְּכוֹרָה. וְאִם קָדַם מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן אוֹ שֶׁהֶקְדִּישָׁן תְּמִימִים וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד לָהֶם מוּם קָבוּעַ וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה; שֶׁחֲרֵי לֹא יָצְאוּ לְחֹלִין לְכָל דָּבָר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה.

ט. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם - חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִפֵּרוֹת שְׁבִיעִית - חֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. לְפִי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית, שֶׁחֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: לְאָכְלָה, לְאָכְלָה - וְלֹא לִסְחוֹרָה; וְאִם תִּהְיֶה חַיֶּבֶת בַּבְּכוֹרָה - חֲרֵי זֶה מִשְׁתַּכֵּר בַּבְּכוֹר, שֶׁחֲרֵי יָצָא מִתּוֹרַת פֵּרוֹת שְׁבִיעִית. וְכֵיצַד בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בִּדְבָרִים הָאֲסוּרִים בַּאֲכִילָה. וְכֵן בֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת, שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בִּתְרוּמוֹת. וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בַּבְּכוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְמָכְרָן עַל דֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. לָקַח בְּכוֹר לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ אוֹ לֶרֶגֶל וְלֹא צָרִיךְ לוֹ - מֻתָּר לְמָכְרוֹ.

יא. אֵין שָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִים לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל שָׁמִין לָהֶן בְּכוֹרוֹת בַּעֲלֵי מוּמִין. וְשָׁמִין בְּכוֹרוֹת תְּמִימִים לְכֹהֲנִים בִּזְמַן הַזֶּה, שֶׁהֵן עוֹמְדִין לְהֶאָכֵל בְּמוּמָן; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁשָּׁמִין לָהֶן בַּעֲלֵי מוּמִים.

יום חמישי י"ח כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מִכָּל בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁיִּוָּלְדוּ לָאָדָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. וְאֵין מִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּבָקָר וְצֹאן בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן וְגוֹמֵר.

ב. מַעְשַׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּחֹלִין, אֲבָל לֹא בְּמֻקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. אֲבָל חַכָמִים אָסְרוּ לְעַשֵּׂר בְּהֵמָה בִּזְמַן הַזֶּה, וְתִקְּנוּ שֶׁאֵין מְעַשְּׂרִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאכְלֶהוּ תָּמִים וְנִמְצָא בָּא לִידֵי אִסּוּר כָּרֵת, שֶׁהוּא שְׁחִיטַת קָדָשִׁים בַּחוּץ. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה בִּזְמַן הַזֶּה - חֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר וְיֵאָכֵל בְּמוּמוֹ.

ג. הַכֹּל חַיָּבִין בְּמַעְשַׂר בְּהֵמָה: כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים.

ד. וְדֵין מַעְשַׂר בְּהֵמָה שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁחָט בָּעֲזָרָה, וְזוֹרְקִין אֶת דָּמוֹ זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, וּמַקְטִירִין אֲמוּרָיו, וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּשְׁאָר קָדָשִׁים קַלִּים. וְאֵין לַכֹּהֲנִים בּוֹ כְּלוּם, אֶלָּא כַּיּוֹ לַבְּעָלִים כְּפֶסַח. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם, בֵּין שֶׁנִּפַּל בּוֹ מוּם בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוֹ בַּתְּחִלָּה בְּמוּמוֹ - חֲרֵי זֶה נֶאֱכָל בְּכָל מָקוֹם.

ה. מַעְשַׂר בְּהֵמָה אָסוּר לְמָכְרוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: לֹא יִגָּאֵל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יִגָּאֵל' - אַף אִסּוּר מְכִירָה בַּמַּשְׁמָע, שֶׁאֵין נִגְאָל וְאֵינוֹ נִמְכָּר כְּלָל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר מַעֲשַׂר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְלֹא קָנָה לוֹקֵחַ, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקֶה. כְּמוֹכֵר חֶרְמֵי כֹּהֲנִים שֶׁלֹּא קָנָה לוֹקֵחַ, וּכְמוֹכֵר יְפַת תֹּאַר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

ו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שֶׁאָסוּר לְמָכְרוֹ בַּעַל מוּם וַאֲפִלּוּ שָׁחוּט, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְכְּרֶנּוּ חַי. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹקְלִין מָנֶה כְּנֶגֶד מָנֶה בְּמַעֲשַׂר כִּדְרָךְ שֶׁשּׁוֹקְלִין בַּבְּכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמוֹכֵר.

ז. וּמַעְשַׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוֹמִים שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוּמוֹ - מֻתָּר לְמָכְרוֹ כִּדְרָכוֹ. מִפְּנֵי הַשָּׁבֵת אֲבָדָה לְיתוֹמִים לֹא גָּזְרוּ עָלָיו.

ח. מַעְשַׂר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוּמוֹ - מֻתָּר לְמִכֹּר חֶלְבּוֹ וּגִידָיו וְעוֹרוֹ וַעֲצָמוֹתָיו, וְלֹא אָסְרוּ לְמָכֹר אֶלָּא בְּשָׂרוֹ בִּלְבַד. וְאִם הִבְלִיעַ דְּמֵי הַבָּשָׂר בִּדְמֵי הָעוֹר וְהַחֶלֶב וְהַגִּידִין וּמָכַר הַכֹּל בְּהַבְלָעָה - מֻתָּר. וְאִם הָיוּ דְּמֵי הָעֲצָמוֹת יְקָרִים, וְהִבְלִיעַ דְּמֵי הַבָּשָׂר בִּדְמֵי הָעֲצָמוֹת - מֻתָּר.

ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי מַעֲשֵׂר לוֹמַר: מוּם זֶה מֵאֵלָיו בָּא וְלֹא נַעֲשָׂה לְרַעַת. וַאֲפִלּוּ אִלּוּ שֶׁאֵינָן נֶאֱמָנִים עַל הַבְּכוֹר - נֶאֱמָנִים עַל הַמַּעֲשֵׂר. וְרוֹאֶה אָדָם מוּמֵי מַעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ וּמִתְּירוֹ, אִם הָיָה מֻמְחֶה. שֶׁאִם יִרְצֶה, יַטִּיל מוּם בְּכָל עֶדְרוֹ וְאַחַר כָּךְ יְעַשֵּׂר, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בַּעַל מוּם מִתְּחִלָּתוֹ.

י. הַלּוֹקֵחַ טְלָאִים שֶׁנּוֹלְדוּ בְּשָׁנָה זוֹ אוֹ שֶׁנָּתְנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה -

חֲרֵי הֵם פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר, עַד שֶׁיִּוָּלְדוּ בִּרְשׁוּתוֹ. לְפִיכָךְ, הַשֻּׁתָּפִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת, וְהֵבִיא זֶה מֵאָה טְלָאִים וְזֶה מֵאָה טְלָאִים וְעֵרְבוּם וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - חֲרֵי הַמָּאתַיִם פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁכָּל טָלֶה מֵהֶן כְּמָכוּר. וְכֵן הָאַחִים שֶׁיָּרְשׁוּ טְלָאִים מֵאֲבִיהֶם - חֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. אֲבָל הַנּוֹלָדִים לָהֶם בְּשֻׁתָּפוּת לְאַחַר מִכָּאן מֵאֲלּוּ הַבְּהֵמוֹת, בֵּין לַשֻּׁתָּפִין בֵּין לָאַחִים - חַיָּבִין בַּמַּעֲשֵׂר. וְכֵן אִם הָיוּ שֻׁתָּפִין בְּבָמָעוֹת וְקָנוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַשֻּׁתָּפוּת, וְהָאַחִים שֶׁקָּנוּ בְּהֵמוֹת מִמְּעוֹת הַיְרֻשָּׁה - חֲרֵי הַנּוֹלָדִים מֵהֶם לְאַחַר מִכָּאן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר. שֶׁחֲרֵי בִּרְשׁוּתָן נוֹלְדוּ, וַחֲרֵי הֵן כְּאִישׁ אֶחָד. חָלְקוּ הָאַחִים וְהַשֻּׁתָּפִין אַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן הַבְּהֵמוֹת בִּרְשׁוּתָן וְחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָלְקוּ נַעֲשׂוּ הַכֹּל לְקוּחִין וְהַלָּקוּחַ פָּטוּר, וּכְשֶׁחָזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חֲרֵי נִשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָלְדוּ לָהֶן בִּרְשׁוּתָן אַחַר שִׁתּוּף זֶה הַשֵּׁנִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁחָלְקוּ גְּדָיִים בְּנֶגֶד גְּדָיִים וּטְלָאִים בְּנֶגֶד טְלָאִים וַעֲשָׂרָה בְּנֶגֶד עֲשָׂרָה - הַכֹּל פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר וַחֲרֵי הֵן כִּלְקוּחִין.

יא. הָאַחִין וְהַשֻּׁתָּפִין שֶׁחָלְקוּ בַּכְּסָפִים וְלֹא חָלְקוּ בַּבְּהֵמָה - חַיָּבִין בַּמַּעֲשֵׂר, שֶׁעֲדַיִן לֹא נַעֲשׂוּ הַבְּהֵמוֹת לְקוּחִין. אֲבָל אִם חָלְקוּ הַבְּהֵמוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא חָלְקוּ הַכְּסָפִים - חֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

יב. הַלּוֹקֵחַ עֲשָׂרָה עֲבָרִים בִּמְעֵי אִמָּן - כֻּלָּן נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, שֶׁחֲרֵי בִּרְשׁוּתוֹ נוֹלְדוּ.

יג. כֹּהֵן שֶׁנִּפְלוּ לוֹ עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת בְּגֶזֶל הַגֵּר - פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר; שֶׁמַּתְּנוֹת כְּהֻנָּה מַתָּנוֹת הֵם, וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר.

יד. הַכֹּל נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר: בֵּין תְּמִימִים בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין, וְכָל אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ; חוּץ מִן הַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵפָה וְיוֹצֵא דֹּפֶן וּמְחֻסַּר זְמַן, שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכֵן הַיָּתוֹם שֶׁמֵּתָה אִמּוֹ אוֹ נִשְׁחֲטָה עִם לִדָּתוֹ - אֵינוֹ מִתְעַשֵּׂר. וּדְבָרִים אֵלּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה הֵם.

טו. אֵין הַלּוֹקֵחַ פָּטוּר אֶלָּא אִם כֵּן נִלְקַח אַחַר שֶׁנִּוָּרְאָה לְהִתְעַשֵּׂר. לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ טְלָאִים בְּתוֹךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַלֵּדָה - כְּשֶׁיִּגִּיעַ זְמַנָּם חַיָּב לְעַשְּׂרָן; שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין מְחֻסַּר זְמַן רָאוּי לְהִתְעַשֵּׂר, חֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁלָּקַח עֲבָרִים וְנוֹלְדוּ בִּרְשׁוּתוֹ.

טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סָפֵק אִם בַּת מַעֲשֵׂר הִיא אוֹ אֵינָהּ בַּת מַעֲשֵׂר - חֲרֵי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, טְלָאִים שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן יָתוֹם אוֹ לָקוּחַ וְכִיוֹצֵא בָּהֶן - חֲרֵי כֻּלָּן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק הוּא.

יום שישי י"ט כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה טְלָאִים וְהִפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, הָיוּ לוֹ מֵאָה וְהִפְרִישׁ עֲשָׂרָה לְמַעֲשֵׂר - אֵין אֵלּוּ מַעֲשֵׂר. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? כּוֹנֵס כָּל הַטְּלָאִים אוֹ כָּל הָעֲגָלִים לַדִּיר, וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶּתַח קָטָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד. וְאִמּוֹתֵיהֶן מַעֲמִיד מִבַּחוּץ וְהֵן גּוֹעוֹת, שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַטְּלָאִים קוֹלָן וְיֵצְאוּ מִן הַדִּיר לְקָרָאתָן; שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט - שֶׁיַּעֲבֹר מַעֲצָמוֹ, וְלֹא שֶׁיּוֹצִיאוֹ בְּיָדוֹ. וּכְשֶׁיֵּצְאוּ מִן הַדִּיר זֶה אַחַר זֶה, מַתְחִיל וּמוֹנֶה אוֹתָן בְּשֵׁבֶט: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; וְהַיּוֹצֵא עֲשִׂירִי - בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוּם - סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא וְאוֹמֵר: חֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר. לֹא סְקָרוֹ בְּסִקְרָא וְלֹא מָנָאן בְּשֵׁבֶט, אוֹ שֶׁמָּנָאן רְבוּצִים אוֹ עוֹמְדִים - חֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר; הוֹאִיל וּמָנָאם עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה וְקִדֵּשׁ עֲשִׂירִי - חֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר.

ב. אֵין צָרִיךְ לְצָרֵף כָּל בְּהֵמָה שֶׁנּוֹלְדָה בִּרְשׁוּתוֹ לְדִיר אֶחָד, אֶלָּא מְצָרֵף כָּל עֵדֶר וָעֵדֶר לְבַדּוֹ. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה טְלָאִים בִּירוּשָׁלַיִם וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים בְּעַכּוֹ - אֵין מִצְטָרְפִין, וְכֻלָּן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכַמָּה יִהְיֶה בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ וְיִצְטָרְפוּ? שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל.

ג. הָיוּ שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שִׁשָּׁה עָשָׂר מִיל - חֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן מִצְטָרְפִין. כֵּיצַד? הָיָה תִּשְׁעָה מִכָּאן וְתִשְׁעָה מִכָּאן וְאֶחָד בָּאֶמְצַע - חֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן נִכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ד. אֵין מַעֲשְׂרִין מִן הַצֹּאן עַל הַבָּקָר וְלֹא מִן הַבָּקָר עַל הַצֹּאן. אֲבָל מְעַשְּׂרִין מִן הַכְּבָשִׂים עַל הָעִזִּים וּמִן הָעִזִּים עַל הַכְּבָשִׂים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן - מַשְׁמַע כָּל צֹאן אֶחָד, שֶׁשְּׁנֵיהֶם נִקְרָאִים שֶׂה וַחֲרֵי הֵם כְּמִין אֶחָד.

ה. אֵין מְעַשְּׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה זוֹ עַל הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה אַחֶרֶת, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְעַשְּׂרִין בְּזֶרַע הָאָרֶץ מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: הֵיצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם עִשֵּׂר בְּהֵמָה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה - חֲרֵי זֶה מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי חֻמְרַת הַקָּדָשִׁים, שֶׁחֲרֵי לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה בְּפֵרוּשׁ שֶׁיִּהְיֶה שָׁנָה שָׁנָה.

ו. כָּל הַנּוֹלָדִים בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֶשְׂרִים וּתְשָׁעָה בֶּאֱלוּל - מִצְטָרְפִין וּמְעַשְּׂרִין מֵאֵלּוּ עַל אֵלּוּ. נוֹלְדוּ חֲמִשָּׁה טְלָאִים בְּעֶשְׂרִים וּתְשָׁעָה בֶּאֱלוּל וַחֲמִשָּׁה בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין. יָלְדוּ תּוֹלָדוֹת בְּתוֹךְ שְׁנָתָן - חֲרֵי הִיא וּבְתָּהּ נִכְנָסִים לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר.

ז. אֵין הַטְּלָאִים הַנּוֹלָדִים כְּמוֹ הַטָּבֶל שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמוֹ, אֶלָּא מֻתָּר לִמְכֹּר וְלִשְׁחֹט כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, וְיִהְיֶה הַמַּעֲשֵׂר קֹדֶשׁ וְיֵאָכֵל כְּהִלְכָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. קָבְעוּ חֲכָמִים שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים בַּשָּׁנָה לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּמְשַׁיְּגִיעַ זְמַן מֵהֶן אָסוּר לוֹ לִמְכֹּר אוֹ לִשְׁחֹט עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וְאִם שָׁחַט - חֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁלֹשָׁה זְמַנִּים: בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ הַפֶּסַח, וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ עֲצֶרֶת, וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ הֶחָג. וְכָל זְמַן מֵאֵלּוּ נִקְרָא גֹּרֶן מַעֲשַׂר בְּהֵמָה. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁהַגְּרָנוֹת שֶׁל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה בְּיוֹם אַחֲרוֹן מֵחֹדֶשׁ אֲדָר וּבְיוֹם שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה מִסְּפִירַת הָעֹמֶר וּבְיוֹם אַחֲרוֹן מֵחֹדֶשׁ אֱלוּל. וְלָמָּה קָבְעוּ הַגְּרָנוֹת בְּיָמִים אֵלּוּ? כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶינָה הַבְּהֵמוֹת מְצוּיוֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִמְכֹּר קֹדֶם שֶׁיְּעַשֵּׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, הָיוּ נִמְנָעִים לִמְכֹּר עַד שֶׁיְּעַשְּׂרוּ וְיַעֲשׂוּ הַמִּצְוָה.

ט. הִכְנִיס כָּל הַצֹּאן אוֹ הַבָּקָר לַדִּיר וְהִתְחִיל לִמְנוֹת וּלְקַדֵּשׁ עֲשִׂירִי עַד שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בְּתוֹךְ הַדִּיר פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - חֲרֵי זֶה

מַנִּיחָן לְגֹרֶן אַחֵר, וְהֵן מִצְטָרְפִין לָאֵלּוּ שֶׁיִּוָּלְדוּ, וְיִתְעַשְּׂרוּ
יַחַד. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵלּוּ יִשָּׁאֲרוּ בַּמְּנָיָן
- חַיָּב לְהַכְנִיס הַכֹּל לַדִּיר, וְהַנִּשְׁאָר יִשָּׁאֵר.

שבת קודש כ' כסלו ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הַמַּכְנִיס צֹאן לַדִּיר וְהִתְחִילוּ לָצֵאת אַחַת אַחַת וְהוּא
מוֹנֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְטָעָה בַּמְּנָיָן וְקָרָא לַשְּׁמִינִי אוֹ לְשֶׁלְמַטָּה
מִמֶּנּוּ עֲשִׂירִי, אוֹ שֶׁקָּרָא לַשְּׁנַיִם עָשָׂר אוֹ שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ
עֲשִׂירִי - לֹא נִתְקַדֵּשׁ. אֲבָל אִם קָרָא לַתְּשִׁיעִי אוֹ לָאַחַד עָשָׂר
עֲשִׂירִי - נִתְקַדֵּשׁ. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה נִשְׁמָע,
שֶׁהַטָּעוּת מִתְקַדֶּשׁוֹת לְמַעֲשֵׂר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְשֶׁלְּמַטָּה
מִמֶּנּוּ, אֲבָל לֹא שֶׁלְּפָנֶיהֶם וְשֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם. אֲפִלּוּ קָרָא לַתְּשִׁיעִי
עֲשִׂירִי וְלָעֲשִׂירִי תְּשִׁיעִי וְלָאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי, בֵּין בְּטָעוּת בֵּין
בְּכַוָּנָה - שְׁלִשְׁתָּן מְקֻדָּשִׁים.

ב. וְהֵיאַךְ דִּינָם? הַתְּשִׁיעִי אֵינוֹ קָרֵב, אֶלָּא נֶאֱכָל בְּמוּמוֹ,
וְהָעֲשִׂירִי מַעֲשֵׂר, וְהָאַחַד עָשָׂר יִקָּרֵב שְׁלָמִים. וְטָעוּן נְסָכִים
כְּשְׁלָמִים, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עַצְמוֹ כִּתְמוּרָה.
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַמּוֹנֶה הוּא בַּעַל הַבְּהֵמוֹת;
אֲבָל הֶעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְעַשֵּׂר לוֹ וְטָעָה, בֵּין בַּתְּשִׁיעִי בֵּין בָּאֲחַד
עָשָׂר, אֵין מְקֻדָּשׁ אֶלָּא הָעֲשִׂירִי הַוַּדַּאי בִּלְבַד; שֶׁלֹּא עֲשָׂאָהוּ
שָׁלִיחַ לְטָעוֹת וּלְהַפְסִיד, אֶלָּא לְקַדֵּשׁ כָּרָאוּי.

ג. זֶה שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁאִם קָרָא לָאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי נִתְקַדֵּשׁ -
כְּשֶׁקָּרָא לָעֲשִׂירִי תְּשִׁיעִי; אֲבָל אִם קָרָא לָעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי וְקָרָא
אַחֲרָיו לָאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי - לֹא נִתְקַדֵּשׁ אַחַד עָשָׂר, שֶׁהֲרֵי
הָעֲשִׂירִי הַוַּדַּאי לֹא עָקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מֵעָלָיו. וַאֲפִלּוּ יָצָא
הָעֲשִׂירִי וְלֹא קְרָאהוּ לֹא עֲשִׂירִי וְלֹא אַחַד עָשָׂר אֶלָּא שָׁתַק,
וְאַחַר כָּךְ יָצָא אַחַד עָשָׂר וּקְרָאהוּ עֲשִׂירִי - לֹא נִתְקַדֵּשׁ,
שֶׁהֲעֲשִׂירִי מֵעַצְמוֹ נִתְקַדֵּשׁ; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קְרָאהוּ עֲשִׂירִי,
הוֹאִיל וְלֹא עָקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מֵעָלָיו - אֵין אַחַד עָשָׂר מְקֻדָּשׁ.

ד. יָצְאוּ תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי כְּאֶחָד, בֵּין שֶׁקָּרָא שְׁנֵיהֶם עֲשִׂירִי
בֵּין שֶׁקָּרָאָם תְּשִׁיעִי - שְׁנֵיהֶם מְקֻדָּשִׁין, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן וְאֵינָן
קְרֵבִין. וְכֵן אִם יָצָא עֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר כְּאֶחָד: אִם קָרָאן
עֲשִׂירִי - הֲרֵי עֲשִׂירִי וְאַחַד עָשָׂר מְעֹרָבִים זֶה בָּזֶה, וְהֵם כְּמוֹ
מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים שֶׁיֵּאָכְלוּ בְּמוּמָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ
בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין; וְאִם קְרָאָן אַחַד עָשָׂר - הֲרֵי
הָעֲשִׂירִי וְהַחֵלֶק מְעֹרָבִין זֶה בָּזֶה, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן.

ה. הַתְחָלַת לְמָנוֹת וְיָצְאוּ תְּחִלָּה שְׁנַיִם שֶׁהֵן רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי -
הֲרֵי זֶה מוֹנֶה הַכֹּל זוּג זוּג וּמְקֻדָּשׁ זוּג עֲשִׂירִי. וְכֵן אִם מָנָאן
שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה בְּכָל פַּעַם וַפַּעַם אוֹ חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה - מְקֻדָּשׁ
הַפַּת הָעֲשִׂירִית.

ו. יָצְאוּ בַּתְּחִלָּה שְׁנַיִם וּמָנָאן אֶחָד, וְקָרָא הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיָּצָא
אַחֲרֵיהֶן שֵׁנִי, וּמָנָה כְּדַרְכּוֹ אֶחָד אֶחָד - הֲרֵי הַתְּשִׁיעִי
וְהָעֲשִׂירִי מְקֻדָּשִׁין, וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן. הַתְּשִׁיעִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא
הָעֲשִׂירִי הַוַּדַּאי, שֶׁהֲרֵי שְׁנַיִם יָצְאוּ בַּתְּחִלָּה; וְזֶה שֶׁקָּרָאוֹ
עֲשִׂירִי הוּא אַחַד עָשָׂר, וְהַקּוֹרֵא לְאַחַד עָשָׂר עֲשִׂירִי -
נִתְקַדֵּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ז. מְנָאָן לְמַפְרֵעַ, כְּגוֹן שֶׁיָּצָא רִאשׁוֹן וְאָמַר עֲשִׂירִי, וְיָצָא שֵׁנִי
וְאָמַר תְּשִׁיעִי, עַד שֶׁיָּצָא הָעֲשִׂירִי וּמָנָה אַחַת - הֲרֵי זֶה קֹדֶשׁ,
שֶׁהָעֲשִׂירִי מֵאֵלָיו נִתְקַדֵּשׁ.

ח. קָרָא לַתְּשִׁיעִי עֲשִׂירִי וְנִשְׁאַר הָעֲשִׂירִי בַּדִּיר - הַתְּשִׁיעִי
יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ, וְזֶה שֶׁנִּשְׁאַר בַּדִּיר מַעֲשֵׂר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא
וְלֹא בֵּרְרוֹ, שֶׁהָעֲשִׂירִי מֵאֵלָיו נִתְקַדֵּשׁ. מֵת הָעֲשִׂירִי בַּדִּיר -
הַתְּשִׁיעִי יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ, וְכָל הַשָּׁמוּנָה שֶׁיָּצְאוּ וְנִמְנוּ פְּטוּרִין,
וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ עֲשִׂירִי שֶׁלָּהֶן לְקָרֵב אֶלָּא מֵת קֹדֶם
שֶׁיָּצָא, שֶׁהַמְּנָיָן הָרָאוּי פּוֹטֵר.

ט. הִכְנִיס עֲשָׂרָה טְלָאִים לַדִּיר וְהָיָה מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ, מֵת אֶחָד
מִן הַמְּנוּיִין - מוֹנֶה וּמַשְׁלִים בְּדַרְכּוֹ וּמְקֻדָּשׁ עֲשִׂירִי, אַף עַל
פִּי שֶׁאֵין שָׁם עַתָּה חַיִּים אֶלָּא תִּשְׁעָה.

י. מֵת אֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁבְּתוֹךְ הַדִּיר - אֵלּוּ שֶׁנִּמְנוּ פְּטוּרִין, מִפְּנֵי
שֶׁהַמְּנָיָן הָרָאוּי לְמַעֲשֵׂר פּוֹטֵר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ
עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאֵלּוּ שֶׁבְּתוֹךְ הַדִּיר מַנִּיחָן לְגֹרֶן אַחֵר
עַד שֶׁיִּצְטָרְפוּ לַאֲחֵרִים. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר טְלָאִים
וְהִכְנִיסָן לַדִּיר, וְיָצְאוּ אַרְבָּעָה וּמָנָאן בְּפֶתַח זֶה, וְיָצְאוּ שִׁשָּׁה
וּמָנָאן בְּפֶתַח אַחֵר, וְנִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה בְּתוֹךְ הַדִּיר: אִם
יָצְאוּ הָאַרְבָּעָה הַנִּשְׁאָרִים מִן הַפֶּתַח שֶׁיָּצְאוּ בּוֹ הַשִּׁשָּׁה -
נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד וְכֻלָּן פְּטוּרִין; שֶׁאוֹתָן הָאַרְבָּעָה שֶׁיָּצְאוּ
תְּחִלָּה מִפֶּתַח רִאשׁוֹן מִנְיָן הָרָאוּי פְּטָרָן. וְאִם יָצְאוּ אֵלּוּ
הָאַרְבָּעָה הַנִּשְׁאָרִים מִן הַפֶּתַח שֶׁיָּצְאוּ בּוֹ הָאַרְבָּעָה תְּחִלָּה -
הֲרֵי אוֹתָם הָאַרְבָּעָה שֶׁיָּצְאוּ בַּתְּחִלָּה וְאוֹתָן הַשִּׁשָּׁה שֶׁיָּצְאוּ
אַחֲרֵיהֶן בְּפֶתַח שְׁנֵי פְּטוּרִין, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן נִמְנָה מִנְיָן
הָרָאוּי לְמַעֲשֵׂר, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאֲרוּ שָׁם בַּדִּיר אֲחֵרִים לְהַשְׁלִים
הַמִּנְיָן וּלְעַשֵּׂר; אֲבָל אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ, אַף עַל פִּי
שֶׁיָּצְאוּ וְנִמְנוּ מִפֶּתַח הָרִאשׁוֹן - אֵינוֹ מִנְיָן הָרָאוּי, לְפִיכָךְ
מִצְטָרְפִין לְגֹרֶן אַחֵר. יָצְאוּ אַרְבָּעָה מִפֶּתַח זֶה וְאַרְבָּעָה מִפֶּתַח
שֵׁנִי וְנִשְׁאֲרוּ שָׁם שִׁשָּׁה: אִם יָצְאוּ הַשִּׁשָּׁה מֵאֶחָד מִשְּׁנֵי
הַפְּתָחִים - נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד מַעֲשֵׂר וְכֻלָּן פְּטוּרִין; וְאִם יָצְאוּ
הַשִּׁשָּׁה בִּשְׁנֵי הַפְּתָחִים - הֲרֵי הַשִּׁשָּׁה מִצְטָרְפִין לְגֹרֶן אַחֵר,
וְהַשְּׁמוֹנָה שֶׁיָּצְאוּ תְּחִלָּה מִכָּאן וּמִכָּאן פְּטוּרִין; שֶׁכָּל אַרְבָּעָה
מֵהֶן נִמְנוּ מִנְיָן הָרָאוּי לְהַשְׁלִים עָלָיו עֲשָׂרָה וּלְעַשֵּׂר, שֶׁהֲרֵי
שִׁשָּׁה הָיוּ שָׁם נִשְׁאָרִים בְּתוֹךְ הַדִּיר.

יא. הָיוּ לוֹ תִּשְׁעָה עָשָׂר טְלָאִים בְּתוֹךְ הַדִּיר, וְיָצְאוּ תִּשְׁעָה
בְּפֶתַח זֶה וְתִשְׁעָה בְּפֶתַח שֵׁנִי - נוֹטֵל הָאַחֲרוֹן לְשֵׁם מַעֲשֵׂר
וְכֻלָּן פְּטוּרִין; שֶׁאוֹתָן הַתִּשְׁעָה נִמְנוּ מִנְיָן הָרָאוּי.

יב. הָיָה מוֹנֶה וְהוֹצִיא הַטָּלֶה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מִן הַדִּיר וְחָזַר -
הֲרֵי הוּא כְּמָנוּי לְכָל דָּבָר.

יג. הָיָה מוֹנֶה וְהִפְסִיק הַמְּנָיָן מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ אוֹ
שֶׁחָשְׁכָה לֵיל שַׁבָּת - הֲרֵי זֶה חוֹזֵר וּמַשְׁלִים מִנְיָנוֹ אַחַר כָּךְ.

יד. הָיָה מוֹנֶה הַיּוֹצְאִין אֶחָד אֶחָד וּמְקֻדָּשׁ עֲשִׂירִי, וְקָפַץ
אֶחָד מִן הַמְּנוּיִין לְתוֹךְ הַדִּיר, לְתוֹךְ אֵלּוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִמְנוּ וְלֹא
נִתְעַשְּׂרוּ - נִפְטְרוּ הַכֹּל; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק אִם הוּא הַמָּנוּי
שֶׁקָּפַץ אוֹ אַחֵר, וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁכָּל הַמְּנוּיִין פְּטוּרִין.

טו. קָפַץ אֶחָד מִן הָעֲשִׂירִיִּים לְתוֹךְ הַדִּיר - כֻּלָּן יִרְעוּ עַד
שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד־כ' כסלו ה'תשע"א

יום ראשון י"ד כסלו ה'תשע"א

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקי"א — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוָּה הַמִּצְרָע לְהִתְגַּלַּח, וְהִיא לוֹ הַטָּהֳרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח" (ויקרא יד, ט). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ מִקֹּדֶם (מצות עשה צג) אֶת־דִּבְרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מְגַלְּחִין וְתִגְלַחְתָּן מְצָוָה: הַנָּזִיר וְהַמְצֹרָע וְהַלְוִיִּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף נְגָעִים. וְכָאן אֲבָאֵר לְךָ מֵאֵיזֶה טַעַם מָנִינוּ תִּגְלַחַת מְצֹרָע מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ (מצות עשה עז), וְלֹא עָשִׂינוּ כֵּן בַּנָּזִיר אֶלָּא קָבַעְנוּ תִּגְלַחְתּוֹ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) — שֶׁהַמְּצֹרָע, אֵין קֶשֶׁר בֵּין תִּגְלַחְתּוֹ לַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו, וְהַתַּכְלִית הַמֻּשָּׂגַת מִתִּגְלַחְתּוֹ אֵינָהּ הַתַּכְלִית הַמֻּשָּׂגַת מֵהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמְּצֹרָע, טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מד:) אָמְרוּ: "מַה בֵּין נָזִיר לִמְצֹרָע? אֶלָּא שֶׁזֶּה טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמָיו (בימי נזרו), כְּלוֹמַר: הַנָּזִיר, וּמְצֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמְּצֹרָע וְנִשְׁלְמָה תִּגְלַחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה — טָהֵר מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים, וְיִשָּׁאֵר מְחֻסַּרֵי כִּפּוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו כִּשְׁאָר מְחֻסַּרֵי כִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תַּכְלִית תִּגְלַחְתּוֹ הִיא טָהֳרָתוֹ מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, בֵּין שֶׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הֵבִיא; וְאִלּוּ תַּכְלִית הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו הִיא לְהַשְׁלִים כַּפָּרָתוֹ כִּשְׁאָר מְחֻסַּרֵי כַּפָּרָה, כְּלוֹמַר: זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ קֹדֶם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת־דִּבְרֵיהֶם: "אַרְבָּעָה מְחֻסַּרֵי כַּפָּרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְחֻסַּר כַּפָּרָה, אֶלָּא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכָלְלוֹתָם (ביחד), כְּלוֹמַר: הַתִּגְלַחַת וַהֲבָאַת קָרְבָּן — מַתִּירִים לוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מַסְפִּיק בִּלְעֲדֵי הַשֵּׁנִי, אֶלָּא הַתִּגְלַחַת קְשׁוּרָה בַּקָּרְבָּן וְהַקָּרְבָּן קָשׁוּר בַּתִּגְלַחַת, וּכְכֻלָּם יַחַד תֵּשֵׁג הַתַּכְלִית הָאַחַת, וְהִיא: שֶׁיִּתְּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נְזִירוּתוֹ. וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מו.) אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזֶּבַח וְנִמְצָא פָּסוּל — תִּגְלַחְתּוֹ פְּסוּלָה וּזְבָחָיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא מִתְּנַאֵי הַזֶּבַח וְהַזֶּבַח מִתְּנָאֶיהָ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בַּתּוֹסֶפְתָּא (נזיר טו.): "שְׁנֵּזִיר שֶׁכָּלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אָסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לַמֵּתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תִּגְלַחַת טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת, וְהוּא שֶׁיִּגְלַח פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שְׂעָרוֹ תַּחַת הַדּוּד וְיַקְרִיב אֶת־הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּפָּתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֵם (שחז"ל) בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת 'תִּגְלַחַת'. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בִּמְקוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה (נזיר פרק ב משנה ה — יא:) (מי שמתבטא בלשון) "הֲרֵינִי נָזִיר וְעָלַי לְגַלֵּחַ נָזִיר (אחר)", הַפְּנָוָה בָּזֶה: שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹת נָזִיר וַיְקָרִיבֵם בַּעֲדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא בִּטּוּי לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלֵּק דִּין הַנְּזִירוּת וְיִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן. אֲבָל תִּגְלַחַת טָמְאָה חֲרֵי הִיא מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה צג).

יום שני ט"ו כסלו ה'תשע"א

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בֶּגֶד מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטַמְּאִים וְאֵיךְ מְטַהֲרִים, מַה מֵּהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרֵפָה אוֹ רְחִיצָה וְטָהֳרָה וְזוּלַת זֶה, מִכֹּל מַה־שֶּׁנֶּאֱמַר בַּכָּתוּב וּמִמַּה שֶּׁבָּא בַּקַּבָּלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בַּיִת מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת בָּתִּים: אֵיזֶה מֵהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ נִתְּיצַת הַקֵּירוֹת אוֹ נִתְּיצַת כֻּלּוֹ, בַּמֶּה מְטַמֵּא וְאֵיךְ מְטַמֵּא.

יום שלישי ט"ז כסלו ה'תשע"א

מצות עשה צט.

הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּדָּה טְמֵאָה [מְטַמְּאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נִדָּה וְכָל־דִּינֶיהָ.

יום רביעי י"ז כסלו ה'תשע"א

מצות עשה ק.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלֶמֶת מֵאָה — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַיּוֹלֶדֶת טְמֵאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

יום חמישי י"ח כסלו ה'תשע"א

מצות עשה קו.

הַמִּצְוָה הק"ו — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת זָבָה טְמֵאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נַעֲשֵׂית זָבָה, וְאֵיךְ מְטַמְּאָה זוּלָתָהּ אַחַר שֶׁנֶּעְשְׂתָה זָבָה.

יום שישי י"ט כסלו ה'תשע"א

מצות עשה קד.

הַמִּצְוָה הק"ד — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַזָּב טְמֵא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נַעֲשֶׂה זָב, וּבְאֵיזֶה אֹפֶן הוּא מְטַמֵּא לְזוּלָתוֹ.

שבת קודש כ' כסלו ה'תשע"א

מצות עשה קד. צו.

הַמִּצְוָה הַק"ד נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַצ"ו — הַצִּוּוי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּבְעָלָה טְמֵאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נִבְעָלָה וְכָל־דִּינֶיהָ. וְהִנְנִי מַזְכִּיר לְךָ עַתָּה הַקְדָּמָה, אֲשֶׁר רָאוּי שֶׁתִּזְכְּרֶנָּה בְּכֹל מַה־שֶּׁיִּזָּכֵר לְקַמָּן מִמִּינֵי הַטֻּמְאוֹת, וְהוּא: זֶה שֶׁאָנוּ מוֹנִים כָּל־מִין וָמִין מִן־הַטֻּמְאוֹת כְּמִצְוַת עֲשֵׂה, אֵין עִנְיָנוֹ שֶׁאָנוּ חַיָּבִים לְהִטַּמֵּא בְּטֻמְאָה זוֹ, וְגַם לֹא שֶׁאָנוּ מֻזְהָרִים מִלְּהִטַּמֵּא בָּהּ, עַד שֶׁיִּהְיוּ (אז בכלל) מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֶלָּא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי הַנּוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נִטְמָא, אוֹ שֶׁדָּבָר זֶה מְטַמֵּא בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְמִי שֶׁנָּגַע בּוֹ — מִצְוַת עֲשֵׂה, כְּלוֹמַר: דִּין זֶה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בּוֹ הוּא מִצְוָה, הֵינוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאֹפֶן כָּזֶה נִטְמָא; וְאִם הוּא בְּמַצָּב אַחֵר, אֵינוֹ נִטְמָא. אַךְ עֶצֶם הַהִטַּמְּאוּת הוּא דָּבָר שֶׁל רְשׁוּת: אִם רוֹצֶה מִטַּמֵּא וְאִם לָאו אֵינוֹ מִטַּמֵּא. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ" (ויקרא יא, ח) — "יָכוֹל אִם נָגַע אָדָם בַּנְּבֵלָה יִלְקֶה אַרְבָּעִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּלְאָלָה תִּטַּמָּאוּ" (שם יא, כד); יָכוֹל אִם רָאָה אָדָם נְבֵלָה יֵלֵךְ וְיִטַּמָּא לָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ", הָא כֵּיצַד? הֲרֵי אוֹמֵר: רְשׁוּת". אִם כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הַדִּין אֲשֶׁר נִצְטַוִּינוּ בְּדִינִים אֵלּוּ וְנֶאֱמַר לָנוּ שֶׁהַנּוֹגֵעַ בָּזֶה נִטְמָא וְנַעֲשָׂה טָמֵא וְחַיָּב בְּכָל־חִיּוּבֵי הַטְּמֵאִים: לָצֵאת חוּץ לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) וְשֶׁלֹּא לֶאֱכֹל קֹדֶשׁ וְלֹא לִנְגֹּעַ בּוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — וְזֶהוּ הַצִּוּוּי, כְּלוֹמַר: שֶׁנַּעֲשָׂה טָמֵא אִם נָגַע בְּדָבָר זֶה, אוֹ אִם הָיָה בְּקִרְבָתוֹ בְּאֹפֶן כָּךְ. וּזְכוֹר עִנְיָן זֶה בְּכָל־מִין מִמִּינֵי הַטֻּמְאָה.

[נוסח המברך לקראת חג הגאולה י"ט–כ' כסלו ה'תשכ"ז]

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי תכתבו ותחתמו, ובאופן כמתאים לשנת הקהל האנשים והנשים והטף.

מנחם שניאורסאהן

שמואל־א כ יט־כה

יט וְשִׁלַּשְׁתָּ֖ תֵּרֵ֣ד מְאֹ֑ד וּבָאתָ֙ אֶל־הַמָּק֣וֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּ֣רְתָּ שָּׁ֔ם בְּי֖וֹם הַמַּעֲשֶׂ֑ה וְיָשַׁבְתָּ֙ אֵ֣צֶל הָאֶ֔בֶן הָאָֽזֶל׃
כ וַאֲנִ֞י שְׁלֹשֶׁ֣ת הַחִצִּ֗ים צִדָּ֛ה אוֹרֶ֥ה לְשַׁלַּ֖ח־לִ֑י לְמַטָּרָֽה׃ כא וְהִנֵּ֨ה אֶשְׁלַ֜ח אֶת־הַנַּ֗עַר לֵךְ֙ מְצָ֣א אֶת־הַחִצִּ֔ים
אִם־אָמֹ֥ר אֹמַ֛ר לַנַּ֖עַר הִנֵּ֣ה הַחִצִּ֑ים ׀ מִמְּךָ֣ וָהֵ֔נָּה קָחֶ֖נּוּ ׀ וָבֹ֑אָה כִּֽי־שָׁל֥וֹם לְךָ֖ וְאֵ֥ין דָּבָ֛ר חַי־יְהוָֽה׃
כב וְאִם־כֹּ֥ה אֹמַ֖ר לָעֶ֑לֶם הִנֵּ֤ה הַחִצִּים֙ מִמְּךָ֣ וָהֶ֔לְאָה לֵ֖ךְ כִּֽי־שִׁלְּחֲךָ֥ יְהוָֽה׃ כג וְהַדָּבָ֕ר אֲשֶׁ֥ר דִּבַּ֖רְנוּ אֲנִ֣י וָאַ֑תָּה
הִנֵּ֤ה יְהוָה֙ בֵּינִ֣י וּבֵינְךָ֔ עַד־עוֹלָ֖ם׃ס כד וַיִּסָּתֵ֥ר דָּוִ֖ד בַּשָּׂדֶ֑ה וַיְהִ֤י הַחֹדֶשׁ֙ וַיֵּ֣שֶׁב הַמֶּ֔לֶךְ עַל־(אל־קרי) הַלֶּ֖חֶם
לֶאֱכֽוֹל׃ כה וַיֵּ֤שֶׁב הַמֶּ֙לֶךְ֙ עַל־מוֹשָׁב֔וֹ כְּפַ֖עַם ׀ בְּפַ֣עַם אֶל־מוֹשַׁ֣ב הַקִּ֑יר וַיָּ֤קָם יְהוֹנָתָן֙ וַיֵּ֣שֶׁב אַבְנֵ֔ר מִצַּ֖ד שָׁא֑וּל
וַיִּפָּקֵ֖ד מְק֥וֹם דָּוִֽד׃

רש"י

(יט) ושלשת. שלשת ימים, ואז תרד מאוד, כלומר לכשתגיע היום השלישי, תרד במקום סתר ותתחבא הרבה, כי אז יבקשוך, ובאת אל המקום הסתר הזה אשר אתה נסתר בו היום, שהוא יום מעשה מלאכה. וכן תרגם יונתן: ביומא דחולא, שאותו היום נסתר, כמה שנאמר (פסוק כד): 'ויסתר דוד בשדה' מיד, 'ויהי החדש' מחר: **האבן האזל.** אבן שהיתה אות להולכי דרכים: **האזל.** הולכי הדרך, וכן תרגם יונתן: אבן אתא, אבן האות: **(כ) צדה אורה.** לא מפיק ה"א, ופתרון צדה כמו לצד, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה, בצד אותה אבן, אורה חצים למטרה, כדי שלא יבין הנער, וזה סימן יהיה לך לנחש אם אתה צריך לברוח: **(כא) והנה אשלח וגו'.** ודרך המבקש חץ הירוי, הולך עד מקום שרואה שהחץ הולך, ואינו יכול לכוין יפה, פעמים שהוא מחפשה והחץ להלן ממנו, ופעמים שהוא הולך להלן מן החץ ומחפשה, והניחוש הזה יהיה לך: **אם אמור אומר לנער וגו' קחנו ובואה.** צא אתה בעצמך ממקום מחבואך, וקחנו ובוא אלי, כי אין לך לירא, כי שלום לך, הקב"ה חפץ שתהא כאן ולא תירא, ואפילו שמעתי מאבא רעה: **(כב) ואם כה אומר וגו' לך כי שלחך.** הקב"ה אומר לך לברוח ולהמלט: **(כג) והדבר אשר דברנו.** ברית שכרתנו יחד: **הנה ה' ביני וביניך.** עד על אותו דבר: **(כה) אל מושב הקיר.** בראש המטה אצל הקיר: **ויקם יהונתן.** עמד ממקומו, לפי שאין דרך הבן להיות מיסב אצל אביו, שדרכן היה לאכול מסובין על המטות, והיה דוד מיסב בין יהונתן ובין שאול, עכשיו שלא בא דוד, לא היסב יהונתן, עד שישב אבנר מצד שאול, ואחר כך ישב יהונתן מצד אבנר. ואם תאמר לא ישב כלל, הרי הוא אומר (פסוק לד): ויקם יהונתן מעל השלחן, מכלל שישב:

מצודת דוד

(יט) ושלשת. כל שלשת הימים, והם היום ומחר ומחרתו, תרד מאד להיות נסתר בהעמק, במקום שנסתרת שם ביום המעשה, והוא היום שהיה בו מעשה השבועה, אשר נשבע שאול ליהונתן לבל המית את דוד, כי גם אז היה נסתר במקום ההוא: **(כ) שלשת החצים.** האחד לירות ראשון, והשני אחריו, אם להרחיקו אם להקריבו כפי הסימן האמור בענין, ואולי לא יכוין בהשני, לקח עוד אחד, ובו יכוין לפי הסימן הנרצה: **צדה אורה.** אשליך לצד האבן ההוא, כאלו אני מורה למטרה: **(כא) והנה אשלח.** לאחר זה אשלח הנער אשר עמד למצוא החצים: **אם אמור אומר.** רצה לומר: הסימן הזה יהיה בידך, אם אומר לנער הנה החצים ממך והנה, רצה לומר קרובים אלי ממך, ועברת מהם ולהלאה, כי כשירצה לעשות זה הסימן, יזרוק שוב חץ להיות קרוב אליו מן הנער: **קחנו.** אז אתה קח החץ ובוא: **חי ה'.** נשבע לו שבאם יאמר כזאת, בודאי שלום לו ואין דבר רע, ועם כל זה לא רצה לקרות לו, שלא יודע שבעצתו נסתר: **(כב) ממך והלאה.** להלן ממקום עמדך, כי כשירצה לעשות זה הסימן, יזרוק שוב חץ להיות רחוק מהראשון, וכאשר עשה באמת: **לך.** אז לך לדרכך וברח לך: **כי שלחך ה'.** רצה לומר: ההליכה תהיה לך לטובה, ומה' היא: **(כג) והדבר.** כאומר ואם תלך לך, זכור תזכור הדבר אשר דברנו, והוא דברי הברית שכרתנו: **הנה ה'.** רצה לומר: אין בינינו עד, ואך הנה העד יהיה ה' וכו': **(כה) על מושבו.** על המקום המיוחד לו לשבת בה, והוא במקום המושב שאצל הקיר: **ויקם יהונתן.** כי סדר הישיבה היה, אשר ישב דוד סמוך להמלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר, וישב עתה המלך במקומו, ויהונתן במקומו, ואבנר במקומו, וכשלא בא דוד, נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי אמצעי, ואין מדרך הבן להסב אצל אביו, לזה קם יהונתן ממקומו לשבת במקום אבנר, והוא ישב במקום יהונתן מצד שאול, להיות הוא אמצעי בין שאול ליהונתן בנו. (ולא ישב אבנר במקום דוד ונשאר יונתן במקומו, כי חשב פן יבוא עוד דוד וישב במקומו, ואף כי יהונתן ידע שלא יבוא, מכל מקום עשה עצמו בתחילה כלא ידע, עם שאמר בסוף שנשאל ממנו וכו', ומטעם זה ישב מתחילה במקומו, כאלו לא ידע): **ויפקד.** נחסר היה המקום מן היושב:

מצודת ציון

(יט) האזל. ענין הלוך, כמו (איוב יד יא): אזלו מים מני ים, ורצה לומר סימן להולכי אורח: **(כ) צדה.** מלשון צד: **אורה.** אשליך, כמו (שמות טו ד): ירה בים: **למטרה.** הוא הדבר אשר המורים מכוונים להשליך בו, כמו (איכה ג יב): כמטרא לחץ: **(כא) והנה.** להצד הזה: **(כב) לעלם.** לנער, כמו (לעיל יז נו): בן מי זה העלם: **(כה) ויפקד.** מענין חסרון:

תהלים ה יב-יג ו א-יא

יב וְיִשְׂמְחוּ כָל־חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: יג כִּי־אַתָּה ׀ תְּבָרֵךְ צַדִּיק יְהוָה כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ:

א לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת עַל־הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד: ב יְהוָה אַל־בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל־בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי: ג חָנֵּנִי יְהוָה כִּי אֻמְלַל אָנִי רְפָאֵנִי יְהוָה כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי: ד וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וְאַתָּה יְהוָה עַד־מָתָי: ה שׁוּבָה יְהוָה חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ: ו כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה־לָּךְ: ז יָגַעְתִּי ׀ בְּאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל־לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה: ח עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי עָתְקָה בְּכָל־צוֹרְרָי: ט סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן כִּי־שָׁמַע יְהוָה קוֹל בִּכְיִי: י שָׁמַע יְהוָה תְּחִנָּתִי יְהוָה תְּפִלָּתִי יִקָּח: יא יֵבֹשׁוּ ׀ וְיִבָּהֲלוּ מְאֹד כָּל־אוֹיְבָי יָשׁוּבוּ יֵבֹשׁוּ רָגַע:

רש״י

(יב) ותסך עלימו. תגונן ותסוכך עלימו: **ויעלצו בך.** כשיראו שאתה תברך רעיך ואוהביך: **(יג) כצנה.** המקפת שלש רוחותיו של אדם: **רצון.** נחת רוח אפימנ״ט בלעז: **תעטרנו.** תסובבנו כמו (ש״א כג) ושאול ואנשיו עוטרים אל דוד ואל אנשיו:

(א) על השמינית. כינור של שמונה נימין ושמינית שמו וכן מצינו (בד״ה א טו) פלוני ובניו על השמינית לנצח: **(ג) אומלל.** נשחת ודל כח (קופנדו״ן בלעז) כמו היהודים האמללים דעזרא (נחמיה ג): **(ד) ואתה ה׳ עד מתי.** תביט ואינך רופא: **(ה) שובה ה׳.** מחרונך: **חלצה נפשי.** מחוליי: **(ז) אשחה בכל לילה מטתי.** לשון סחי ומאוס (איכ׳ ג) **והיתה נבלתם כסוחה** (ישע׳ ה) ממאס אני מטתי בדמעות ומנחם חברו עם כאשר יפרש השוחה לשחות (שם כה) **ועם מי שחו** (יחזקאל מז): **בדמעתי ערשי אמסה.** אלחלח וארטיב כמו מים: **(ח) עששה.** ל׳ עששית עין שמאורה כהה ודומה לו כאלו הוא רואה דרך זכוכית שכנגד עיניו ומנחם פירשו לשון רקבון כמו (לקמן לא) **ועצמי עששו** וכן כל לשון עש: **עתקה.** נתישנה ונזדקנה עיני בכהיית אור ומנחם חברו עם ויעתק משם ההרה (בראשית יב): **בכל צוררי.** בשביל צרות שמצירין לי: **(יא) יבושו ויבהלו וגו׳.** מהו ישובו יבושו פעם שנייה אמר רבי יוחנן לעתיד לבוא הקב״ה דן את הרשעים ומחייבן לגיהנם והם מתרעמין עליו והקב״ה מחזירן וחוזר ומראה גיליונין שלהם ודן אותם ומתחייבין והוא מחזירן לגיהנם הרי בושה כפולה, ר׳ שמואל בר נחמני אומר לעתיד לבא כל אומה קוראה לאלהיה ואין עונה וחוזרין וקוראין להקב״ה ואומר להם אילו אלי קראתם תחילה הייתי עונה אתכם עכשיו עשיתם עבודת גלולים עיקר ואותי טפילה לפיכך איני עונה שנאמר ישועו ואין מושיע זו עבודת גלולים ואחר כך אל ה׳ ולא ענם (לקמן יח) לכך נאמר ישובו יבושו: **רגע.** במעט זמן:

מצודת דוד

(יב) וישמחו. אבל החוסים בך ישמחו לעולם ואתה תסך עליהם מפני הרעה: **בך.** בתשועתך: **(יג) כי אתה וגו׳.** סרס המקרא כי אתה ה׳ תברך צדיק: **כצנה.** כמו שהצנה מסבבת את הגוף כן תסובבנו ברצון:

(ב) ואל בחמתך. כפל הדבר במ״ש: **(ג) חנני.** לבל תוסיף עוד לחרות בי כי הלא אומלל אני ודי בזה: **רפאני.** הוסיף לשאול ואמר רפאני מן המכות אשר עברו עלי מאז כי הלא נבהלו עצמי: **(ד) ונפשי.** ואף נפשי נבהלה וא״כ עד מתי אהיה עוד נגוע ומוכה הלא עצם הפורעניות בא לגלות אוזן למוסר והנה כבר נבהלתי וקבלתי המוסר: **(ה) שובה ה׳.** לזה שובה להוציא נפשי מהצרה והושיעני למען חסדך אף אם עדיין לא נפרעתי כפי חטאי: **(ו) כי אין במות.** כי אם אמות מהצרה הבאה שוב לא אזכיר שמך כי מי הוא הנותן הודאה בקבר הלא חי חי הוא יודוך: **(ז) יגעתי.** נעשיתי עיף ויגע במה שאני מתאנח בכל עת: **אשחה.** אני משיט את מטתי במי הבכי כדבר השט על פני המים: **בדמעתי.** אני מתיך ומרטיב ערשי בדמעות עיני וכפל הדבר במ״ש: **(ח) עששה מכעס.** מחרון האויב בלו עיני: **עתקה.** בעבור צרותי כהה עיני כאלו נתיישנה בזוקן וא״כ די בכל הצרות אשר כבר עברו עלי: **(ט) סורו.** לכו ממני כי לא תוכלו לי מעתה כי נתקבלה תפלתי: **(י) שמע וגו׳.** כפל הדבר במ״ש: **(יא) יבושו.** בראותם הצלחתי: **ויבהלו.** כדרך אדם התמה ונבהל בראות דבר אשר חשב לנמנע: **ישובו.** אז יהיו חוזרים מרעתם לבקש שלומי וברגע ההיא יבושו ולא לאחר זמן כי אמחול להם על מה שעשו בי ולא תזכרנה עוד להיות להם לבושה:

מצודת ציון

(יב) ותסך. מלשון סכך: **ויעלצו.** וישמחו: **(יג) כצנה.** דומה הוא למגן: **תעטרנו.** ענין סבוב וכן עוטרים אל דוד (שמואל א׳ כג) ע״ש שהעטרה מסבבת את הראש:

(א) השמינית. כלי זמר בעלת שמונה נימין: **(ג) אומלל.** ענין כריתה כמו ימולל ויבש (לקמן צ׳) והוא מלשון מילה: **(ה) חלצה.** שלוף והוא כמו חלץ מהם (הושע ה׳): **(ז) אשחה.** ענין שטיה במים כמו כאשר יפרש השוחה לשחות (ישעיה כ״ה): **ערשי.** מטתי כמו ערש יצועי (לקמן קל״ב): **אמסה.** מלשון המסה והתכה: **(ח) עששה.** לשון בליה ורקבון וכן ועצמי עששו (לקמן ל״א): **עתקה.** ענין יושן כמו והדברים עתיקים (ד״ה א׳ ד):

רש"י

נר מערבי. למ"ד במנחות (דף צח' ע"ב) מזרח ומערב מונחים סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החיצון שהוא במזרח ולמ"ד צפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעי דכתי' אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' של צפון היו פונות לדרום ושל דרום היו פונות לצפון נרות אלו שהן של זהב שנותנים לתוכה שמן ופתילה: **כמדת חברותיה וממנה היה מדליק.** חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים ואם ידלק ביום ובלילה בלילות הקצרים ידלק אבל פחות לא שלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר: **וממנה היה מדליק.** את הנרות בין הערבים: **ובה היה מסיים.** הטבת הנרות שדלקו כל היום ואינו מטיבו עד הערב ומשנה זו בת"כ שנויה וס"ל דמזרח ומערב מונחים והכי תניא לעיל מיניה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות שמע מינה הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום וזהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד ל"ג) נכנס ומצא נרות מזרחיים דולקות מדשן המזרחי ומניח [את] המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה. ונראה בעיני דאמרו רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' צריך שיהא אחד חוצה לה דאי לא לא קרינן ביה לפני ה' והכי אמרינן במנחות (דף צח' ע"ב) דכתיב בנר מערבי לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' וכו' ובה היה מסיים ההטבה לפי שהשאר היה מטיב שחרית וזו מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן שמן ופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג') הטבת ה' נרות קודמת להטבת שתי נרות משמע כולהו היה מטיב שחרית ויליף לה מקראי היינו כשלא היה הנס מתקיים והיה מוצאו שכבה דלא סמך קרא אניסא וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה:

עין יעקב

דף כב עמוד ב **מַהְיִב**[572] **רַב שֵׁשֶׁת:** (שמות כז) [573]**"מחוץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ". וְכִי לְאוֹרָהּ**[574] **הוּא צָרִיךְ? וַהֲלֹא כָּל**[575] **אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, לֹא הָלְכוּ אֶלָּא לְאוֹרוֹ**[576]**! אֶלָּא**[577] **עֵדוּת הוּא לְ**[578] **בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל**[579]**. מַאי עֵדוּת**[580]**? אָמַר רַב**[581]**: זוֹ**[582] **נֵר מַעֲרָבִי**[583]**, שֶׁ**[584]**נּוֹתֵן בָּהּ**[585] **שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה**[586] **הָיָה מַדְלִיק**[587]**, וּבָהּ**[588] **הָיָה מְסַיֵּם**[589]**.**

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

572) שָׁאַל. 573). הַתּוֹרָה הִדְגִּישָׁה שֶׁאֶת הַמְּנוֹרָה צָרִיךְ לְהַדְלִיק. 574) שֶׁל הַמְּנוֹרָה. 575) אוֹתָם. 576) שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַל יְדֵי עַמּוּד הָאֵשׁ שֶׁהֵאִיר בַּלַּיְלָה, כַּכָּתוּב: "וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן – לַנְחֹתָם הַדָּרֶךְ, וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ – לְהָאִיר לָהֶם, לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה. 577) הַמְּנוֹרָה. 578) כָּל. 579) וְעַל כֵּן שָׁאֲלוּ הַחֲכָמִים: 580) אֵיזוֹ מְנוֹרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְהַוָּה עֵדוּת? וּמַה יּוֹדְעִים עַתָּה כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל שֶׁלֹּא יְכוֹלִים הָיוּ לָדַעַת לְלֹא הַדְלָקַת הַמְּנוֹרָה? 581) עֵדוּת. 582) מִתְבַּצַּעַת עַל יְדֵי ה. 583) בְּאֹפֶן קָבוּעַ חָרַג הַנֵּר הַמַּעֲרָבִי מִשִּׁשֶׁת הַנֵּרוֹת, לַמְּרוֹת. 584) הַכֹּהֵן. 585) בִּצְלוֹחִית הַשֶּׁמֶן שֶׁל הַנֵּר הַמַּעֲרָבִי כַּמּוּת. 586) מֵהַפִּתִּילָה הַמַּעֲרָבִית הַבּוֹעֶרֶת. 587) בָּעֶרֶב אֶת שְׁאָר הַנֵּרוֹת שֶׁכָּבוּ עוֹד בַּבֹּקֶר. 588) בְּאֵשׁ זוֹ שֶׁדָּלְקָה מֵאֶתְמוֹל. 589) אֶת הַהַדְלָקָה שֶׁל הַיּוֹם.

עוֹלָה החמורה שֶׁהִיא קריבה כָּלִיל על גבי המזבח, ומכל מקום אם נִבְנַם דָּמָהּ לִפְנִים ההיכל היא כְּשֵׁרָה, אָשָׁם הקל שֶׁאֵינוֹ קרב כָּלִיל לֹא כָּל שֶׁכֵּן שאינו נפסל בבניסת דמו לפנים ההיכל. ואם תפרוך, מָה לְעוֹלָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת, אבל אשם שמכפר יתכן שהוא נפסל בבניסת דמו לפנים, מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ שאפילו שהיא מכפרת אינה נפסלת בבניסתה לפנים ההיכל, והוא הדין לאשם.

מפסיקה הגמרא באמצע דברי רבא ושואלת: מדוע הוצרך רבא להוכיח ממנחת חוטא, וְלֵימָא חַטַּאת הָעוֹף תּוֹכִיחַ, שאפילו שהיא מכפרת אינה נפסלת בבניסתה לפנים. שכן חטאת עוף יש בה דם, ועדיף להוכיח מדם חטאת על דם אשם מאשר ממנחה שאין בה דם. משיבה הגמרא: חַטַּאת הָעוֹף שנבנסה לפנים בָּעֲיָא [–ספק] דִּרְבִי אֲבִין הִיא, האם היא נפסלת כשנבנס דמה לפנים בעודו בצוארה, ולא נפשט ספק זה.

חוזרת הגמרא להמשך דברי רבא המוכיח ממנחת חוטא לאשם: וְיֵשׁ לְפָרוֹךְ הוכחה זו, שהרי מָה לְמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁכֵּן אֵינָהּ מִין זֶבַח, אבל אשם שהוא מין זבח יש לו להיפסל בבניסת דמו לפנים. אלא שיש להשיב על פירכא זו עוֹלָה תּוֹכִיחַ, שאפילו שהיא מין זבח אינה נפסלת בבניסת דמה לפנים, והוא הדין לאשם. וְחָזַר הַדִּין – ושוב יש לפרוך מה לעולה שהיא כליל, ושוב יש להשיב מנחת חוטא תוכיח. לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, ואין קולותיהן שוות, ובהברח שסיבת מה שאינן נפסלות בבניסת דמן לפנים אינה מחמת קולותיהן אלו, אלא מחמת הצד השוה שיש בשתיהן, ואם כן יש ללמוד מהן על אשם. מה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאף על פי כן אם נִבְנַם (דָּמָן) לִפְנִים הם כְּשֵׁרִין, אַף אֲנִי אָבִיא אָשָׁם שֶׁהוּא קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְאם נִבְנַם דָּמוֹ לִפְנִים כָּשֵׁר.

הגמרא מקשה על דברי רבא: אָמַר לֵיהּ רָבָא מְבַרְנִישׁ לְרַב אַשִׁי, וַהרי יש לְפָרוֹךְ, מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן [בעולה ובמנחת חוטא] שֶׁכֵּן אֵין לָהֶן קְצָבָה לדמיהן, אך האם תֹּאמַר כן גם בָּאָשָׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָבָה לדמיו, ובא מאיל ששוה לפחות שני סלעים.

מסיקה הגמרא: אֶלָּא הֵיינוּ טַעֲמַיְיהוּ [–טעמם] דְּרַבָּנָן הסוברים שאשם אינו נפסל בבניסת דמו לפנים, דְּאָמַר קְרָא בחטאת (ויקרא ו כג) 'וְכָל חַטַּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ, לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף'. ו'דמה' הוא מיעוט, שדווקא דָּמָהּ שֶׁל זוֹ נפסל בבניסתו לפנים, וְלֹא דָּמָהּ שֶׁל קרבן אַחֵר.

וְאִידָךְ – ורבי אליעזר סובר, שלא בא הכתוב למעט אשם, אלא לומר שדווקא בניסת דָּמָהּ לפנים פוסלת וְלֹא בניסת בְּשָׂרָהּ.

וְאִידָךְ – וחכמים סוברים, ששני מיעוטים נכללים בכתוב זה. מעצם מה שהוזכר בו דָּם למדנו שדווקא בניסת דם פוסלת ולא בניסת בשר, ומיתור הה"א של 'דָּמָהּ' למדנו שדווקא דם חטאת פוסל בבניסתו ולא דם אשם.

וְאִידָךְ – ורבי אליעזר, דָּם דָּמָהּ לֹא דָּרִישׁ – אין הוא דורש מיעוט נוסף מיתור הה"א. שכן אין דרך הכתוב לומר 'אשר לא הובא מדם'. שואלת הגמרא: בְּשֶׁלָּמָא לְרַבָּנָן דְּאָמְרִי 'אָשָׁם שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁמוֹ כָּשֵׁר', הֵיינוּ דְּאִיתְקַשׁ מִנְחָה לְחַטָּאת, וגם הוקשה מִנְחָה לְאָשָׁם. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, נאמר במנחה (ויקרא ו ז) 'קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם' להקיש אליהם את המנחה, שִׁמְּנָחַת חוֹטֵא הֲרֵי הִיא כַּחַטָּאת, וּלְפִיכָךְ אם קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ הרי היא פְּסוּלָה כדין חטאת. ואילו מִנְחַת נְדָבָה הֲרֵי הִיא כָּאָשָׁם, וּלְפִיכָךְ קְמָצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ הרי היא כְּשֵׁרָה ולא עלתה לבעלים לשם חובה כדין אשם. אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתְּקַשׁ מִנְחָה לְחַטָּאת וְגם הוקשה מִנְחָה לְאָשָׁם, הלא בין חטאת ובין אשם שלא לשמם פסולים. משיבה הגמרא: היקש זה נאמר לְבֵי אִידָךְ [לדין אחר] דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. דִּתְנַן במנחות (כב.), מנחה שֶׁלֹּא ניתן קומצה בְּתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת, אלא לאחר שקמץ הכהן ממנה הוליכו בידו והקטירו על גבי המזבח, הרי היא פְּסוּלָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר מנחה זו. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, משום דְּאָמַר קְרָא במנחה 'קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם', הוקשה מנחה גם לחטאת וגם לאשם אף שאינם שוים בהלכותיהם, כדי ללמדנו, שאם בָּא הכהן לְהַעֲבִירָהּ בַּיָּד ולהוליך את הקומץ בידו ולהקטירו מתוך ידו מבלי לתתו בתוך כלי שרת, הרי הוא עֲבוֹדָה לעבודת ההולכה וההקטרה בְּיַד יָמִין, כְּדרך זריקת חַטָּאת שנעשית באצבע של יד ימין. ואם הוא נותן את הקומץ בַּכְּלִי ומוליכו בו ומקטיר ממנו, הרי הוא עֲבוֹדָה לעבודה זו גם בְּיַד שְׂמֹאל, כְּדרך זריקת אָשָׁם שהיא בכלי וכשירה אפילו בשמאל.

מקשה הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הַאי קְרָא מַפִּיק לֵיהּ לְהָכִי וּמַפִּיק לֵיהּ לְהָכִי – וכי הוא דורש מהיקש זה את שני הדינים האמורים, גם דין לשמה וגם הכשר מנחה בין בידו בין בכלי. מתרצת הגמרא: עִיקַּר קְרָא לְכִדְרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא הוּא דַּאֲתָא – עיקר הכתוב בא לדרשת רב יהודה בן רבי חייא שהקטרת המנחה כשירה בין ביד ובין בכלי, וְדִין מִנְחַת חוֹטֵא דִּפְסוּלָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ [טַעֲמָא אַחֲרִינָא הוּא, ולא מהכתוב האמור]. שכן חַטַּאת טַעֲמָא מַאי שלא לשמה היא פסולה, משום דִּכְתִיב בָּהּ (שם ד כד) 'וְחַטָּאת הִיא', והרי מִנְחַת חוֹטֵא נַמִּי כְּתִיב בָּהּ (שם ה יב) 'וְחַטָּאת הִיא'.

שואלת הגמרא: וּלְרַבָּנַן הסוברים שאשם שלא לשמו כשר, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתְּקַשׁ אָשָׁם לְחַטָּאת בכתוב (שם ז ז) 'כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם'. משיבה הגמרא: לשיטת חכמים היקש זה בא לוֹמַר לָךְ, מָה חַטָּאת טְעוּנָה סְמִיכָה, אַף אָשָׁם טָעוּן סְמִיכָה.

שנינו במשנה: יוֹסֵף בֶּן חוֹנִי אוֹמֵר הַנִּשְׁחָטִין לשם פסח ולשם חטאת פסולין כו'.

הגמרא דנה האם שיטתו של רבי אליעזר היא כשיטתו של יוסף בן חוני: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יוֹסֵף בֶּן חוֹנִי במשנתינו וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בברייתא שתובא בסמוך, אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. וגם לדעת רבי אליעזר קרבנות שנשחטו בכל יומות השנה לשם חטאת פסולים.

רַבָּה אָמַר, אין שיטתם שוה לגמרי, אלא בִּזבחים אֲחֵרִים שנשחטו לְשֵׁם חַטָּאת פְּלִיגִי, שלדעת יוסף בן חוני הם פסולים, ולדעת רבי אליעזר הם כשרים.

מביאה הגמרא את מקור שיטתו של רבי אליעזר: דְּתַנְיָא, הַפֶּסַח שֶׁעָבְרָה שְׁנָתוֹ וכבר אינו עומד להיקרב לפסח והרי הוא נעשה שלמים, וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ [בארבעה עשר בניסן] לְשֵׁם פסח, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט זבחים אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ של הפסח, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לרבי אליעזר, אִם פסח בְּשָׁאַר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כשנזבח לְשֵׁם שְׁנָתוֹ, ובכל זאת זבחים אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים כשנזבחו בשאר ימות השנה לִשְׁמוֹ, פסח בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר כשנזבח לִשְׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים שנזבחו בזמנו לִשְׁמוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אוֹ חִילּוּף הַדְּבָרִים, כלומר, אם אתה בא לדרוש קל וחומר, יכול אני לדרוש קל וחומר זה וכומר זה גם באופן אחר. וּמָה אִם פסח בְּשָׁאַר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כשנזבח לִשְׁמוֹ, ובכל זאת כְּשֵׁר הוּא כשנזבח אז לְשֵׁם אֲחֵרִים, פסח בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר כשנזבח לִשְׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים שנזבחו בזמנו לִשְׁמוֹ, וּלְפִי זה יִכְשַׁר פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר כשנזבח שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. וְכִי בָּךְ אַתָּה אוֹמֵר, והרי פסח בזמנו שנזבח שלא לשמו פסול. אלא בהכרח שאין לדרוש קל וחומר כעין זה כלל.

ועוד יש להשיב על קל וחומר זה, מַה לִּי – מה שהוּכְשְׁרוּ זבחים אֲחֵרִים לשם פסח, אין זה אלא כשנזבחו בְּשָׁאַר יְמוֹת הַשָּׁנָה לִשְׁמוֹ, שֶׁכֵּן אף הוּא כָּשֵׁר כשנזבח אז לְשֵׁם אֲחֵרִים, אולם וְכִי יש לומר שיוּכְשְׁרוּ זבחים אֲחֵרִים שנזבחו אף בִּזְמַנּוֹ של הפסח לִשְׁמוֹ, הלא אז יש לפוסלם שֶׁכֵּן גם הוּא [הפסח] פָּסוּל כשנזבח אז לְשֵׁם אֲחֵרִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לרבי אליעזר, אִם כֵּן נמצא שהוֹרַעְתָּה את כֹּחַ פסול שלא לשמו של פֶּסַח, וְנָתַתָּ כֹּחַ בפסול זה בְּשִׁלְמִים יותר מבפסח. שהרי לדבריך בכל יומות השנה שהוא זמן שלמים פסח הנשחט לשמם כשר, ואילו בארבעה עשר בניסן שהוא זמן פסח, שלמים שנשחטו לשמו פסולים, ונמצא שחמורה מחשבת שלא לשמה בשלמים יותר מבפסח. והרי לא כן הוא, אלא החמיר הכתוב בדין שלא לשמו של פסח יותר מבשאר זבחים, שכן פסח שנזבח שלא לשמו פסול ואילו שאר הזבחים כשרים.

חָזַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְדָנוֹ לפסול שאר זבחים שנזבחו לשם פסח בזמנו מִדִּין אַחֵר. שכן מָצִינוּ מוֹתַר פֶּסַח בָּא שְׁלָמִים, ואולם אֵין מוֹתַר שְׁלָמִים בָּא פֶּסַח. ואם כן קל וחומר הוא, וּמָה פֶּסַח שֶׁמּוֹתָרוֹ בָּא שְׁלָמִים ואף על פי כן אם שְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לְשׁוּם [–לשם] שְׁלָמִים הוא פָּסוּל, שְׁלָמִים שֶׁאֵין מוֹתָרָן בָּא פֶּסַח, אִם שְׁחָטָם לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּהוּ פְּסוּלִין.

רש"י

עוֹלָה נִבְנֶם דָּמָהּ לִפְנִים כְּשֵׁרָה. בין לרבנן בין לרבי אליעזר דלא דרשינן כל וכל והיקשא נמי ליכא הכא: **מִנְחַת חוֹטֵא.** דקרבן עולה ויורד דשמיעת הקול: **תּוֹכִיחַ.** שמכפרת ואם נכנסה לפנים בשירה דלא פסל הכתוב אלא דם: **וְנֵימָא חַטַּאת הָעוֹף תּוֹכִיחַ.** והכי שפיר טפי שהוא ממיני דמים וראויה להוכיח על מיני דמים: **חַטַּאת הָעוֹף בְּעֵי דַּר' אֶבְיָן הֵיא.** היכא דהכניס דמה לפנים בצוארה שאין לדמה קבלה ומיבעיא ליה בפ' דם חטאת (לקמן צב:) אם נפסלה בכך או לא ולא אפישיטא לה: **דָּמָהּ.** אשר יובא מדמה: **וְלֹא כְשֵׁרָה.** שאם נבנס בשרה להיכל אינה נפסלת: **דָּם דָּמָהּ לֹא דָּרִישׁ.** דכיון דלא מצי למיכתב וכל חטאת אשר יובא אל אהל מועד דאיצטריך למיכתב דם למעוטי בשר אורחיה דקרא למיכתב מדמה: **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כְּחַטַּאת וְכַאֲשָׁם.** במנחה הוא דכתיב וקא א"ר שמעון מדקא מקיש מנחות לחטאת ואשם להכי מקיש [לשניהם לומר לך דיש מהם כחטאת ויש מהם כאשם] שתהא מנחת חוטא כחטאת דלא לשמה פסולה ומנחת נדבה כאשם דכשר שלא לשמו: **אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.** כיון דחטאת ואשם כי הדדי נינהו למאי הלכתא איתקש לתרוייהו: **שֶׁלֹּא בִכְלֵי שָׁרֵת.** שלא קדש הקומץ בכלי שרת פסולה שהמנחות הוקשו לזבחים ליטען ארבע עבודות קמיצה בנגד שחיטה מתן קומץ בכלי שרת בנגד קבלת הדם הולכה כנגד הולכה הקטרה כנגד זריקה: **וְרַ"שׁ מִכְשִׁיר.** אם הוליכו בידו בקומצו עד המזבח והקטירו: **כְּחַטַּאת וְכַאֲשָׁם.** להכי איתקש מנחה לחטאת ולאשם שאינן שוין בהלכותיהן לומר לך: **בָּא לַעֲבוֹדָה.** בהלכות והקטרות ביד שלא בכלי: **עֲבוֹדָה בִּימִין.** שהקומץ בה כזריקת דם חטאת שהיא ביד באצבע ובימין דכתיב בחטאת ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן וגו' ודרשינן לקמן בפ"ב (דף כד.) באצבעו ונתן שלא תהא נתינה אלא בימין דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין: **בָּא לַעֲבוֹדָה בִּכְלִי.** רשאי לעובדה בשמאל להוליך הכלי שקדשה בתוכו בשמאלו למזבח וליתן בשמאלו מן הכלי על האשים כזריקת דם אשם שהוא מן הכלי למזבח שאינה בנתינת אצבע דלא כתיב אצבע אלא בחטאת וכשרה בשמאל לר"ש בכל הזבחים חוץ מחטאת דאמרינן לקמן בפרק שני (שם:) זרק בשמאל פסול ור"ש מכשיר חוץ מחטאת משום דרבי שמעון תרתי בעי אצבע וכהונה דגמרינן ממצורע דכתיב ביה אצבע וכהונה וימין וטבל הכהן באצבעו הימנית ובזריקת כל הזבחים לא כתיב בו אצבע אלא כהונה חוץ מחטאת:

מִנְחַת חוֹטֵא כְּתִיב בָּהּ כִּי חַטַּאת הִיא. גבי מנחת הקול: **וּלְרַבָּנָן.** דפליגי עליה דר' אליעזר במתני' למאי הלכתא כו': חטאת כתיב בה (ויקרא ד) וסמך ידו על ראש החטאת: **אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד.** דרבי אליעזר נמי פסיל באחרים הנשחטים לשם פסח בזמנו ולשם חטאת כל ימות השנה ומברייתא דלקמן דייק לה רבי יוחנן: **וּרְבִּי אָמַר בְּאַחֵרִים לְשֵׁם חַטַּאת פְּלִיגִי.** יוסף בן חוני ורבי אליעזר ולא פסיל רבי אליעזר אלא באחרים לשם פסח אבל באחרים לשם חטאת מכשיר כדתניא כו' ובין רבה ובין ר' יוחנן דייקי מילתייהו מהא מתני' ובמסקנא בעינא לפרושי דיוקייהו: **הַפֶּסַח שֶׁנִּבְעֲרָה שְׁנָתוֹ.** דתו לא חזי לפסח סתמיה שלמים כדרבינן לעיל (דף ח:) מקראי: **וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ.** דהוה ליה שוחט שלמים לשם פסח: **וְכֵן הַשּׁוֹחֵט.** אחד מכל הזבחים לשם פסח בזמנו: **אִם בְּשֶׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ.** כדילפינן לה במסכת פסחים (דף סא.) שחטו קודם חצות פסול שנאמר בין הערבים וכמה פעמים שנה הכתוב לעכב קביעות זמנו ב"ד בין הערבים: **אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לִשְׁמוֹ.** דרבי אליעזר מודה בו דלא פליג אלא בזמנו כדתנן בהדיא אבל כל ימות השנה אין שם שחיטת פסח חל על קרבן אחר: **אֲמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹ חִילּוּף.** אם ק"ו אתה בא לדרוש יכול אני להחליפו בענין אחר ולומר דבר שאינו ולהכשיר פסח בזמנו שלא לשמו: **וְיִכָּשֵׁר פֶּסַח בִּי"ד שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ.** ובדין הזה אתה יכול להכשיר פסח בזמנו שלא לשמו: **וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר.** בתמיה התדרוש ק"ו ויתכשרו: **מָה לִי הוֹכִיחוּ אֲחֵרִים כּוֹ'. יוּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים כּוֹ'.** בתמיה ומהכא דייק רבי יוחנן למילתיה ואמר דכי היכי דפסיל רבי אליעזר באחרים לשם פסח פסיל באחרים לשם חטאת דהא טעמו דרבי אליעזר משום דהוא פסול לשם אחרים וה"נ בחטאת איתא וברבה דייק מסיפא שחזר רבי אליעזר מדין זה ודנו בדין אחר ומודה דאחרים לשם חטאת כשרים: **א"כ.** אם אתה פוסל אחרים לשמו בזמנו הורעת פסח ונתת כח בשלמים שכל השנה שהיא זמן שלמים פסח הנשחט לשמו כשר והיום שהוא זמן פסח כל שלמים הנשחטין לשמו פסולין נמצאת מחשבת שלו גדול כח בשלמים מפסח וקרא אשכחן דאחמור בפסח מבשלמים דכתיב ביה הוא ובכל הזבחים הכשיר שלא לשמן:

אמר

תוספות

אֵשֶׁם שאינו כליל לא כל שכן. לא שייך למימר חטאת תוביח דאיכא למימר מה לחטאת שכן דמה למעלה ושכן צד ברת ושכן באה בצבור: **מִנְחָה** חוטא הרי היא כחטאת. אין זה למד מלמד דאע"ג דחטאת ילפינן למצוה משלמים לעיל מכל מקום עבובא בגופיה כתיבי ומנחת נדבה כאשם לאו משום דמאשם ילפא למצוה דמנחה גופה איתקש לשלמים כאשם אלא למימרא דלא הוי כחטאת:

בָּא לעובדה ביד עובדה בימין כחטאת. דכתיב בה אצבע דילפינן מגזירה שוה ממצורע דאצבע הוי ימין וא"ת הלא איבעיא לן פרק איזהו מקומן (לקמן דף נ.) אי ילפינן היקש מג"ש ואי מצורע חולין [הוא] הוה אתי שפיר [ולא] קשה למ"ד דבעי למד קדש ומלמד קודש פרק איזהו מקומן (גם זה שם): **הַכִּי** גרסינן עיקר קרא לכדר' יהודה בריה דרבי חייא הוא כו'. תימה דבריש מנחות (דף ב:) משמע דאידך דרשא עיקר דפריך אביי מכדי מחשבה דפסיל רחמנא היקישא הוא: **הוֹרַעְתָּה** כח פסח ונתת כח בשלמים. דבזמן שלמים פסח לשם שלמים כשר ואילו בזמן הפסח שלמים לשם פסח פסולים והלא יש פסוק בפסח לפסול שלא לשמו ואילו בשלמים אין פסוק:

אמר

עוֹלָה שֶׁהִיא בָּלִיל, נִבְנֶם דָּמָהּ לִפְנִים כְּשֵׁרָה, אָשָׁם שֶׁאֵינוֹ כָּלִיל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. מַה לְּעוֹלָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת, מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ. וְלֵימָא, חַטַּאת הָעוֹף תּוֹכִיחַ. חַטַּאת הָעוֹף, מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁכֵּן בָּאָה דְּרַבִּי אֶבְיָן הִיא. וְלִפְרוֹךְ, מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁכֵּן אֵינָהּ מִן הַבָּא. עוֹלָה תּוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְנִבְנָם (דָּמָן) לִפְנִים כְּשֵׁרִין, אַף אֲנִי אָבִיא אָשָׁם שֶׁהוּא קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְנִבְנָם דָּמוֹ לִפְנִים כָּשֵׁר. אָמַר לֵיהּ רָבָא מִבַּרְנִישׁ לְרַב אַשִׁי, וְלִפְרוֹךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן אֵין לָהֶן קִבְעָה, תֹּאמַר בָּאָשָׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִבְעָה. אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנָן, דְּאָמַר קְרָא 'דָּמָהּ', דָּמָהּ שֶׁל זוֹ וְלֹא דָּמָהּ שֶׁל אַחֶרֶת. וְאִידָךְ, 'דָּמָהּ' וְלֹא בְּשָׂרָהּ. וְאִידָךְ, 'דָּם' 'דָּמָהּ'. וְאִידָךְ, 'דָּם' 'דָּמָהּ' לֹא דָּרִישׁ. בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנָן דְּאָמְרִי 'אָשָׁם שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כָּשֵׁר', הַיְינוּ דְּאִיתְקַשׁ מִנְחָה לְחַטָּאת, מִנְחָה לְאָשָׁם. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם', מִנְחַת חוֹטֵא הֲרֵי הִיא כַּחַטָּאת, לְפִיכָךְ קֻמְצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה. מִנְחַת נְדָבָה הֲרֵי הִיא כָּאָשָׁם, לְפִיכָךְ קֻמְצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ כָּשֵׁרָה. אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתְקַשׁ מִנְחָה לְחַטָּאת וּמִנְחָה לְאָשָׁם. לְכִי אִידָךְ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דִּתְנַן, שֶׁלֹּא בִּפְלִי שָׁרֵת, פְּסוּלָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר קְרָא 'קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם', בָּא לְעוֹבְדָהּ בְּיָד, עוֹבְדָהּ בִּימִין, כַּחַטָּאת. בַּבְלִי, עוֹבְדָהּ בִּשְׂמֹאל, כָּאָשָׁם. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הַאי קְרָא מַפִּיק לֵיהּ לְהָכִי, וּמַפִּיק לֵיהּ לְהָכִי. עִיקַּר קְרָא לְכִדְרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא הוּא דַּאֲתָא, וּמְנַחַת חוֹטֵא נַמִּי כְּתִיב בָּהּ 'הִיא'. וּלְרַבָּנָן, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתְקַשׁ אָשָׁם לְחַטָּאת. לוֹמַר לְךָ, מָה חַטָּאת טְעוּנָה סְמִיכָה, אַף אָשָׁם טָעוּן סְמִיכָה: יוֹסֵף בֶּן חוֹנִי אוֹמֵר נִבְנֶם לִשְׁמָהּ כוּ': אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יוֹסֵף בֶּן חוֹנִי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבָּה אָמַר, בְּאֲחֵרִים לְשֵׁם חַטָּאת פְּלִיגִי, דְּתַנְיָא, הַפֶּסַח שֶׁנִּבְעֲרָה שְׁנָתוֹ וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֲחֵרִים לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, אֲחֵרִים כְּשֵׁרִים לִשְׁמוֹ. בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אוֹ חִילּוּף הַדְּבָרִים, וּמָה אִם בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, כָּשֵׁר הוּא לְשֵׁם אֲחֵרִים. בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיּוּכְשַׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים, וְיוּכְשַׁר פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. וְכָךְ אַתָּה אוֹמֵר, מַה לִּי הוֹכְשְׁרוּ אֲחֵרִים בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לִשְׁמוֹ, שֶׁכֵּן הוּא כָּשֵׁר לְשֵׁם אֲחֵרִים, וְיוּכְשְׁרוּ אֲחֵרִים בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ, שֶׁכֵּן הוּא פָּסוּל לְשֵׁם אֲחֵרִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם כֵּן הוֹרַעְתָּה כֹּחַ פֶּסַח, וְנָתַתָּ כֹּחַ בַּשְּׁלָמִים. חָזַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְדָנוֹ דִּין אַחֵר. מָצִינוּ מוֹתַר פֶּסַח בָּא שְׁלָמִים, וְאֵין מוֹתַר שְׁלָמִים בָּא פֶּסַח. וּמַה פֶּסַח שֶׁמּוֹתָרוֹ בָּא שְׁלָמִים, שְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לִשְׁמוֹ שְׁלָמִים פְּסוּלִים. שְׁלָמִים שֶׁאֵין מוֹתָרָן בָּא פֶּסַח, אִם שְׁחָטָם לְשֵׁם פֶּסַח בִּזְמַנּוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהוּ פְּסוּלִין.

אמר

תוספות

אמר ר' אליעזר לא אם אמרת בחטאת. דין הוא שאחרים כשרים לשמו [וקשה] נהי דלא דמי לפסח מ"מ ק"ו איכא וא"ב [ותימא] יפסלו נמי מהאי דינא מותר חטאת בא עולה כמו דינא דמותר פסח בא שלמים וי"ל דאעיקר יפסלו סמיך כדאיתא בפסחים (דף סב:) וצ"ל דהא לא אם אמרת דקאמר רבי אליעזר לדברי רבי יהושע קאמר אליבא דרבי יוחנן ורבינו תם מצא בספר ישן ברישא דשמעתא רבה אמר באחרים לשם חטאת ומצא ובאחרים בוי"ו ורבה לא בא אלא לפרש דברי רבי יוחנן ור' יוחנן עצמו מודה דבאחרים לשם חטאת פליגי ולא אמר אמרו דבר אחד אלא באחרים לשם פסח: **הג"ה** אי איפלוג בלשמן כר'. ותימה השתא נמי דפליגי בשלא לשמן אני יכול לטעות כר"י לבן בתירא שיפסול י"ד לשמו שחרית ולפרש טעמו משום דמקצתו ראוי ול"ל דמזה אינו חרוש משום דשום תנא לא מכשיר פסח שחרית אלא זה: **הג"ה** אחד בבקר ולא שנים בבקר. בעלמא

רש"י

אמר לו רבי יהושע מצינו מותר חטאת בא עולה. כדתניא בתמורה (דף כג:) זה מדרש דרש יהודית הכהן בל דבר שבא ממותר חטאת וממותר אשם ילקח בהן עולה לקיץ המזבח והיכי דמי מותר חטאת כגון הפריש מעות לחטאתו וניתותרו אי נמי מפריש שתי חטאות לאחריות דקי"ל בתמורה (דף כד.) מתכפר באחת מהן והשניה תרעה: **ומה חטאת שמותרה כו'.** ואם ק"ו כזה אתה דורש יש לך לפסול עולה לשם חטאת ומהכא דייק רבה מילתיה לעיל מדלא אהדר ליה רבי אליעזר אנא נמי פסילנא בנשחטין לשם חטאת: **שכן כשרה לשמה כל** השנה. לפיכך עולה הנשחטת לשם חטאת כשרה: **ולא יחללו את קדשי.** אין (כאן) חילול כשירימו אותם לשם גבוה מהם: **בעתידין לתרום.** דהיינו טבל דכתיב ירימו דבר העתיד ומסיים בהא בסנהדרין פרק אלו הן הנשרפין גמר חילול מתרומה דכתיב בה ומתו בו כי יחללוהו: **א"כ.** דלכר"ש אחי עזריה לחודיה אתא לכתוב ולא יחללו אשר הורמו מ"ש לשון עתיד דנקט ש"מ למידרש ביה נמי הא: **בעי רבי זירא.** לשון גבוה מהן כשרים דקתני כשרין ואין מרצין קאמר כת"ק ולא פליג אלא בנמוך דקאמר פסולים לגמרי: **ובתרתי פליגי.** לשם גבוה מכשיר לגמרי ובנמוך פסיל לגמרי ואילו רבנן בתרוייהו מכשירים ואין מרצין קאמרי: **ת"ש.** מדקא מפרש מילתיה ונקיט בכור ומעשר דלא לרצויי אתו ש"מ בכשרין ואינן מרצין קאמר: **ומדסיפא.** הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים בכשרים ואין מרצין רישא קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים נמי בכשרין ואין מרצין קאמר: **הא בדאיתא כו'.** כשרין דקתני גבי בכור כשרין למילתייהו קאמר [ובכשרים נמי דקתני גבי קדשי קדשים למילתייהו קאמר] ואפי' לרצות לשם חובה: **אלא מאי קמשמע לן.** האי דנקט הבכור והמעשר אי לאו לגלויי עלה דרישא נקט לה ולמימר דכשרין ואין מרצין קאמר: **גבוה ונמוך קמשמע לן.** בתמיה וכי אתא לפרושי לן היכי דמי נמוך לשם גבוה: **תנינא.** ברישא דמילתא: **הא נמי תנינא.** לקמן בפרק כל התדיר (דף פט.) דבכור נמוך משלמים: **שלמים קודמין את הבכור.** אם שניהם עומדים לישחט בעזרה ולהקריב: **שתן טעונים מתן ארבע.** שתי מתנות שתן ארבע ובכור במתנה אחת כדתנן באיזהו מקומן (לקמן נה:) סמיכה ונסכים ליתנהו בבכור כדילפינן במנחות בפרק שתי מדות (דף צ:): **הא עיקר.** שנשנית תחילה לצורך לאשמועינן גבי פסול שלא לשמו דאיכא בקדשים קלים גבוה ונמוך: **ההיא.** דכל התדיר אגררא נסבה ששנה שם את הקודמים זה לזה ונקט נמי האי בהדייהו אע"ג דכבר תנייה הכא: **מתני' רבי יהושע מכשיר.** דפסח בשאר יומות השנה חשיב ליה: **בן בתירא פוסל.** בגמרא מפרש לה: **אין לך עבודה.** מעבודות שהן אמורות ביום כגון עבודות הדם וקמצו וקטרת שכשרין מהדלקת נרות ואילך שזו מאוחרת לכולן:

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מָצִינוּ מוֹתַר חַטָּאת בָּא עוֹלָה, וְאֵין מוֹתַר עוֹלָה בָּא חַטָּאת. וּמַה חַטָּאת שֶׁמּוֹתָרָהּ בָּא עוֹלָה, שְׁחָטָהּ לְשֵׁם עוֹלָה פְּסוּלָה. עוֹלָה שֶׁאֵין מוֹתָרָהּ בָּא חַטָּאת, שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חַטָּאת, אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא פְּסוּלָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּחַטָּאת, שֶׁכֵּן כְּשֵׁרָה לִשְׁמָהּ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, תֹּאמַר בָּפֶסַח שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֶלָּא בִּזְמַנּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא פָּסוּל לִשְׁמוֹ, דִּין הוּא שֶׁיִּפָּסְלוּ אֲחֵרִים לִשְׁמוֹ: שִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה אוֹמֵר כו': רַב אַשִׁי מַתְנֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַב אֶחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מַתְנֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי נַאי, מַאי טַעְמָא דְּשִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה, דְּאָמַר קְרָא ׳וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה׳״. בְּמוּרָם מֵהֶן אֵין מְחַלְּלִין, בְּנָמוּךְ מֵהֶם מְחַלְּלִין. וְהַאי, לְהֶכִי הוּא דַּאֲתָא, וְהָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, מְנַיִן לָאוֹכֵל אֶת הַטָּבֵל שֶׁהוּא בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה׳״. בָּעֲתִידִים לְתִרּוֹם הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אִם כֵּן, לִכְתּוֹב קְרָא ׳אֲשֶׁר הוּרְמוּ׳, מַאי ׳אֲשֶׁר יָרִימוּ׳, שְׁמַע מִינַּיהּ תַּרְתֵּי: בָּעֵי רַבִּי זֵירָא, כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין, תָּא שְׁמַע, הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם שְׁלָמִים, כְּשֵׁרִים. שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם בְּכוֹר אוֹ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר, פְּסוּלִין. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כְּשֵׁרִין וּמְרַצִּין, בְּכוֹר בַּר רִיצּוּיֵי הוּא. אֶלָּא כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין, וּמִדְּסִיפָא כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין, רֵישָׁא נַמִּי כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין, הָא כְּדְאִיתָא וְהָא כְּדְאִיתָא. אֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, גְּבוֹהַּ וְנָמוּךְ קָא מַשְׁמַע לָן, תְּנִינָא ׳כֵּיצַד, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם קָדָשִׁים קַלִּים׳ כו׳, מַהוּ דְּתֵימָא, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְקָדְשִׁים קַלִּים הוּא דְּאִיכָּא גְּבוֹהַּ וְנָמוּךְ, אֲבָל קַלִּים וְקַלִּים לֹא. הָא נַמִּי תְּנִינָא ׳שְׁלָמִים קוֹדְמִים אֶת הַבְּכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן אַרְבָּע, וּסְמִיכָה, וּנְסָכִים, וּתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק׳. הָא עִיקָּר, הַהִיא אַגַּרָּא נְסַבָּהּ: **מִשְׁנָה** הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר בְּאִילּוּ נִשְׁחַט בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר. בֶּן בְּתֵירָא פּוֹסֵל בְּאִילּוּ נִשְׁחַט בֵּין הָעַרְבָּיִם. אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, מִקּוֹבֵל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵן, בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּיְשִׁיבָה, שֶׁכָּל הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִין שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין, אֲבָל לֹא עָלוּ לַבְּעָלִים מִשּׁוּם חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת. וְלֹא הוֹסִיף בֶּן עַזַּאי אֶלָּא הָעוֹלָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים: **גְּמָרָא** אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַכְשִׁיר הָיָה בֶּן בְּתֵירָא בְּפֶסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לִשְׁמוֹ, דִּכְווֹלֵיהּ יוֹמָא הוּא. וּמַאי ׳בְּאִילּוּ׳, אַיְידֵי דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ׳בְּאִילּוּ׳, אָמַר אִיהוּ נַמִּי ׳בְּאִילּוּ׳. אִי הָכִי, אַדְּמִיפְלֵגִי בְּשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, לִיפְלְגוּ בִּלְשָׁמוֹ. אִי אִיפְלְגוּ בִּלְשָׁמוֹ, הָווּ אָמְרִינָא, אֲבָל בְּשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, מוֹדֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבֶן בְּתֵירָא, הוֹאִיל וּמִקָּצָתוֹ רָאוּי, קָא מַשְׁמַע לָן. וְהָכְתִיב ׳בֵּין הָעַרְבָּיִם׳, אָמַר עוּלָּא בְּרֵיהּ דְּרַב עִילָּאי, בֵּין שְׁנֵי עַרְבַיִם. תָּמִיד דִּכְתִיב בֵּיהּ ׳בֵּין הָעַרְבָּיִם׳, הָכִי נַמִּי דִּכְווֹלֵי יוֹמָא כָּשֵׁר. הָתָם, מִדִּכְתִיב ׳אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר׳, מִכְּלָל דְּ׳בֵּין הָעַרְבָּיִם׳, בֵּין הָעַרְבַּיִם מַמָּשׁ. אֵימָא חַד בַּבֹּקֶר, אִידַּךְ כְּווֹלֵיהּ יוֹמָא. אֶחָד בַּבֹּקֶר, וְלֹא שְׁנַיִם בַּבֹּקֶר. נָרוֹת, דִּכְתִיב ׳בֵּין הָעַרְבָּיִם׳, הָכִי נַמִּי דִּכְווֹלֵי יוֹמָא כָּשֵׁר. שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב ׳מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר׳, וְתַנְיָא, ׳מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר׳, תֵּן לָהּ מִדָּתָהּ שֶׁתְּהֵא דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר. דָּבָר אַחֵר, אֵין לְךָ עֲבוֹדָה כְּשֵׁרָה מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד. קְטוֹרֶת, דִּכְתִיב בָּהּ ׳בֵּין הָעַרְבַּיִם׳, הָכִי נַמִּי דִּכְווֹלֵי יוֹמָא כָּשֵׁר. שָׁאנֵי קְטוֹרֶת

דאיתקש

להו: **שבעים ושנים** זקן. בגמרא מפרש אמאי לא תנא זקנים: **כל הזבחים הנאכלין.** אבל עולה לא: **לא הוסיף בן עזאי.** על דברי חכמים לפסול חוץ מפסח ומחטאת אלא העולה: **גמ'** מכשיר היה **בן בתירא בפסח ששחטו שחרית לשמו.** והוה ליה זמנו לפיכך פסול שלא לשמו כדאמר פסח בזמנו שלא לשמו פסול: **ומאי כאילו.** נשחט בין הערבים והאמרת דכולא יומא בין הערבים קרי ליה מדקמכשרת ליה שחרית וקרא כתיב בין הערבים אלמא סבירא ליה בין ערב של אמש לערב של אחריו כדמפרשינן ליה לקמיה דהיינו משעלה השחר שפסק ליל של אמש עד שתשקע החמה ומאי כאילו הא הוא גופיה בין הערבים: **ליפלגו בלשמו.** ליתני [פסח ששחטו בי"ד שחרית] ר' יהושע פוסל ובן בתירא מכשיר: **אבל בשלא לשמו מודה רבי יהושע.** דאע"ג דשחרית לאו זימניה הוא פסול הואיל ומקצתו של יום ראוי לשמו קמ"ל: **והא כתיב בין הערבים.** לרבי אושעיא פריך היכי מצי למימר פסח זמנו שחרית: **בין שני ערבים.** מעלות השחר עד שקיעת החמה דהיינו בין סוף ערב דאתמול ותחילת ערב דאורתא: **ואימא חד בבקר.** את הראשון לא ישהא יותר מחצות והשני כל היום זמנו רצה שחרית רצה ערבית כדכתיב בין הערבים דמפרשת ליה כל יומא: **ולא שנים בבקר.** הלכך על כרחך צריך להשהות השני עד הערב: **מדתה.** חצי לוג לכל נר ונר כך שיערו חכמים לילי תקופת טבת שלא תכבה כל הלילה ובתמוז ובניסן ובתשרי אם תדליק שליש היום לא איכפת לן: **אין לך עבודה.** מעבודות שהן אמורות ביום כגון עבודות הדם וקמצו וקטרת שכשרין מהדלקת נרות ואילך שזו מאוחרת לכולן:

דאיתקש

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הלא מָצִינוּ שמוֹתֵר חַטָּאת בָּא עוֹלָה, וְאולם אֵין מוֹתַר עוֹלָה בָּא חַטָּאת. ולדבריך גם בעולה לשם חטאת יש לדרוש קל וחומר, וּמָה חַטָּאת שֶׁמּוֹתָרָהּ בָּא עוֹלָה ואף על פי כן אם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם עוֹלָה היא פְּסוּלָה, עוֹלָה שֶׁאֵין מוֹתָרָהּ בָּא חַטָּאת, אם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חַטָּאת אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא פְּסוּלָה. ומכך שהיא כשירה, מוכח שאין זה קל וחומר, ואם כן אף אין לפסול שלמים לשם פסח.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא ראיה היא זו, שכן אִם אָמַרְתָּ בַּחַטָּאת שזבחים אחרים שנזבחו לשמה כשרים, אין זה אלא משום שֶׁכֵּן היא כְּשֵׁרָה לִשְׁמָהּ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, אך וכי תֹּאמַר כן גם בַּפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ אֶלָּא בִּזְמַנּוֹ, ולא בשאר ימות השנה. לפיכך הוֹאִיל וְהוּא פָּסוּל כשנשחט לִשְׁמוֹ שלא בזמנו, דִּין הוּא שֶׁיִּפָּסְלוּ גם אֲחֵרִים שנזבחו לִשְׁמוֹ בזמנו.

שנינו במשנתינו: שִׁמְעוֹן אָחִי עֻזִּיאֵל אוֹמֵר כו' שחטן לשם גבוה מהן בשרין, לשם נמוך מהן פסולין. והגמרא מבארת את טעמו: רַב אַשֵׁי מַתְנִי מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּא מַתְנִי מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי, מַאי טַעְמָא דִּשְׁמָעוֹן אָחִי עֻזִּיאֵל, משום דְּאָמַר קְרָא (ויקרא כב טו) 'וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'". ומשמע שמחשבה להרים את הקרבן ממעלתו אין בה משום חילול. ומכאן דרש שמעון אחי עזריה, שזבחים הקרבים בְּמחשבה לשם זבח אחר המוּרָם [–הגבוה] מֵהֶן בקדושתו, אֵין מְחַלְּלִין, אבל אם נשחטו בְּמחשבה לשם זבח אחר הנָּמוּךְ מֵהֶם בקדושתו מְחַלְּלִין.

מקשה הגמרא: וְהָאי לֶהֱכִי הוּא דַּאֲתָא – וכי כתוב זה בא לדרשה זו, וְהָא מִיפְּעֵי לֵיהּ לְכִדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, מִנַּיִן לָאוֹכֵל אֶת הַטָּבֵל שֶׁהוּא בְּמִיתָה בידי שמים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'". שמכך שנאמר 'ירימו' בלשון עתיד משמע שאין הכוונה לדבר שהוא כבר קדוש, אלא בְּפירות טבל הָעֲתִידִים לְתִרּוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. ומאחר שנאמר לשון חילול בטבל, חייבים עליו מיתה מכח גזירה שוה של 'חילול חילול' מתרומה, שכן נאמר בה (ויקרא כב ט) 'וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ', והאוכלה בטומאת הגוף חייב מיתה בידי שמים. מתרצת הגמרא: אִם כֵּן לְכְתּוֹב קְרָא 'אֲשֶׁר הוֹרִמוּ', מַאי 'אֲשֶׁר יָרִימוּ' בלשון עתיד, שְׁמַע מִינַּיהּ תַּרְתֵּי דרשות, גם פסול קדשים שנזבחו לשם נמוך מהם, וגם חיוב מיתה על אכילת טבל.

הגמרא דנה בביאור שיטתו של שמעון אחי עזריה: בָּעֵי [–הסתפק] רַבִּי זֵירָא, האם לדעת שמעון אחי עזריה זבחים שנזבחו לשם גבוה מהם כְּשֵׁרִין ואולם אֵין מְרַצִּין [–אינם עולים לשם חובה], וְכִי פְּלִיג בַּהֲדָא פָּלִיג – ולפי זה נחלק על חכמים רק בדבר אחד, שלדעת חכמים לשם נמוך כשרים ואינם מרצים, ולדעתו פסולים. אוֹ דִלְמָא, לדעת שמעון אחי עזריה לשם גבוה הם כְּשֵׁרִין וְאַף מְרַצִּין, וּבְתַרְתֵּי פְּלִיגִי, שלדעת שמעון אחי עזריה לשם גבוה כשרים ומרצים ולשם נמוך פסולים, וחכמים סוברים שבשניהם כשרים ואינם מרצים.

פושטת הגמרא ספק זה מדברי משנתינו: אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵּימָא – ויש אומרים בשם רַבִּי זֵירִיקָא, תָּא שְׁמַע, הַכְּבוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם שְׁלָמִים הגבוהים מהם כְּשֵׁרִים. אבל שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם בְּכוֹר אוֹ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר הנמוכים מהם פְּסוּלִין. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שלשם גבוה מהם כְּשֵׁרִין ומְרַצִּין, איך יתכן לומר על בכור שהוא כשר ומרצה, וכי בְּכוֹר בַּר רִיצּוּיֵי הוּא. אֶלָּא בהכרח כוונת המשנה שהם כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין. וּמַדְּסֵיפָא כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין, הֵרִישָׁא העוסקת בקדשים קלים לשם קדשי קדשים נָמֵי כְּשֵׁרִין וְאֵין מְרַצִּין. נמצא שלדעת שמעון אחי עזריה לשם גבוה מהם כשרים ואינם מרצים, ולא נחלק על חכמים אלא בלשם נמוך מהם.

דוחה הגמרא: מִידֵּי אִירְיָא, הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא – וכי מה ראיה היא זו, הלא יש לפרש את הרישא בענין אחד ואת הסיפא בענין אחר. ואף שהסיפא מתפרשת רק לענין הכשר הקרבן ולא לענין ריצוי, אך ה'כשרים' שברישא היינו כשרים ועולים לשם חובה.

מקשה הגמרא: אֶלָּא מַאי קָא מַשְׁמַע לָן המשנה בסיפא, וכי מהו גָּבוֹהַּ וּמהו נָמוּךְ קָא מַשְׁמַע לָן, והרי כבר תָּנִינָא מהרישא, 'כֵּיצַד קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם קָדָשִׁים כַּלִּים' כו', ולמה היה לה למשנה להביא גם בכור ומעשר ושלמים. אלא בהכרח ששנתה המשנה את הסיפא כדי לגלות על הרישא, שאף קדשים קלים לשם קדשי קדשים כשרים ואינם מרצים. מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא דווקא בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְקָדָשִׁים קַלִּים הוּא דְּאִיכָּא הבדלה בין גָּבוֹהַּ וְנָמוּךְ, שכן קדשי קדשים גבוהים מקדשים קלים, אֲבָל קַלִּים וְקַלִּים לעולם לֹא נחשבים גבוהים האחד מחבירו, על כן משמיעה המשנה שגם בהם יש חילוק מדריגות, והשלמים גבוהים מבכור ומעשר.

שוב מקשה הגמרא: הָא נָמֵי תְּנִינָא במשנה להלן (פט.), 'שְׁלָמִים קוֹדְמִים בהקרבתם אֶת הקרבת הַבְּכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן שתי מתנות שהן אַרְבַּע, וּסְמִיכָה, וְנִסָּכִים, וּתְנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק', מה שאין כן בבכור. הרי לנו כי שלמים מקודשים יותר מבכור. מתרצת הגמרא: הָא עִיקָּר – עיקר מקומו של חידוש זה הוא במשנתינו, וְהַהִיא אַגַּרְתָּא נָסְבָה – והמשנה הבאה מביאה חידוש זה רק אגב שאר דיני הקדימה השנויים שם.

משנה

שנינו בתחילת המסכת, שפסח שנשחט שלא לשמו פסול. ומבארת המשנה שלפנינו ממתי הוא נפסל: הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּשַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בניסן שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר אותו בְּאִילּוּ נִשְׁחַט בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בחודש שלא לשמו, שכן זמנו הוא רק מחצות היום, ודין פסח שלא בזמנו הוא כדין שלמים שאם נשחטו שלא לשמם כשרים. אבל בֶּן בְּתֵירָא פּוֹסֵל פסח זה בְּאִילּוּ נִשְׁחַט שלא לשמו באותו יום בֵּין הָעַרְבַּיִם.

אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עֲזַאי, מְקוּבָּל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵנִים, שדרשו בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּיִשִׁיבָה, שָׁכָל הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִין לאדם שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לְבַעֲלֵי מִזְבֵּחַ חוֹבָה. חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת, שהם פסולים לגמרי. מדייקת המשנה מדברי בן עזאי 'כל הזבחים הנאכלים', וְלֹא הוֹסִיף בֶּן עַזַּאי על הזבחים הנפסלים שלא לשמם אֶלָּא את הָעוֹלָה שאינה נאכלת. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים בעולה.

גמרא

הגמרא מבארת את שיטת בן בתירא במשנתינו: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַכְשִׁיר הָיָה בֶּן בְּתֵירָא בְּפֶסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לִשְׁמוֹ, ויוצאים בו ידי חובת פסח, משום דְּכוּלֵּיהּ יוֹמָא של י"ד זִימְנֵיהּ [–זמנו] הוּא, ולא דווקא מחצות היום. לפיכך פסח שנשחט שלא לשמו בשחרית פסול כפסח בזמנו.

שואלת הגמרא: וּמַאי 'כְּאִילּוּ' נשחט בין הערבים' שאמר בן בתירא, הלא לשיטתו כל היום קרוי 'בין הערבים' כפי שיבואר בסמוך, ואין זה אלא בין הערבים ממש. משיבה הגמרא: אֵידֵי דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ 'כְּאִילּוּ' נשחט בשלשה עשר', אָמַר בן בתירא אִיהוּ נַמִּי 'כְּאִילּוּ' נשחט בין הערבים'.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי אַדְּמִיפְלְגִי בְּשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ לִיפְלְגוּ בִּלְשֶׁמּוֹ – אם כן עד שחלקו רבי יהושע ובן בתירא בפסח שלא לשמו, היה להם לחלוק גם בפסח שנשחט בשחרית לשמו, שלדעת רבי יהושע הוא פסול ולדעת בן בתירא הוא כשר. מתרצת הגמרא: אִי אִיפְּלְגוּ בִּלְשֶׁמּוֹ, הָווּ אָמְינָא שדווקא בכך נחלקו, אֲבָל בְּנשחט בשחרית שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ מוֹדֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבֶן בְּתֵירָא שהוא פסול, ואפילו שאינו זמנו ממש, מכל מקום הוֹאִיל וּמְקָצָתוֹ של יום זה רָאוּי לפסח שוב אינו יכול להיעקר כל אותו יום לשלמים. קָא מַשְׁמַע לָן שגם לענין הכשרו שלא לשמו חולק רבי יהושע על בן בתירא ומכשיר.

מקשה הגמרא: איך יתכן לומר להכשיר פסח שנשחט קודם חצות, וְהָכְתִיב בפסח (שמות יב ו) 'בֵּין הָעַרְבָּיִם', ו'בין הערבים' הוא מחצות היום עד הלילה. מתרצת הגמרא: אָמַר עוּלָּא בְּרֵיהּ דְּרַב עֵילָאי, 'בין הערבים' הוא בֵּין שְׁנֵי עֲרָבַיִם, בין סוף הלילה של הקודם לתחילת הלילה שלאחריו, כלומר כל היום.

המשך בעמוד קיא

משום דְּאִיתְקַשׁ [–שהוקשה] לְנְרוֹת, שכן נאמר 'וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יְקַטְּרֶנָּה', וכשם שכוונת הכתוב בבין הערבים של נרות שזמן הדלקת הנרות הוא מחצות היום ואילך, הוא הדין לזמן הקטרת הקטורת של בין הערביים.

מקשה הגמרא: הלא כשם שנאמר בנרות 'מערב עד בוקר', הָתָם בפסח נַמִּי כְּתִיב (דברים טז ו) 'שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעֶרֶב', ואם כן גם שם יש לנו לפרש שהוא מחצות היום עד הלילה, כדרך שהוא מתפרש בנרות ובקטורת.

מתרצת הגמרא: הַהוּא 'ערב' שנאמר בפסח, לְדִין 'יְאוּחַר דָּבָר' שנאמר בפסח הוּא דַּאֲתָא, דְּתַנְיָא, יְאוּחַר דָּבָר [–קרבן פסח] שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גם 'בָּעֶרֶב' וגם 'בֵּין הָעַרְבַּיִם', לְדָבָר [–תמיד של בין הערבים] שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ אֶלָּא 'בֵּין הָעַרְבַּיִם' בִּלְבַד, ועל כן אפילו שזמן הפסח הוא מהבוקר וקודם לזמן התמיד שהוא מחצות היום, מכל מקום אם לא הקריבוהו עד לזמן התמיד, יש לאחרו עד לאחר הקרבת התמיד.

מקשה הגמרא: וּמִי אִיכָּא מִידֵי דְּאִילּוּ שָׁחִיט לֵיהּ מִצַּפְרָא אָמְרַת זִימְנִיָּה הוּא וְכִי מְטֵי בֵּין הָעַרְבַּיִם אָמְרַת יְאוּחַר דָּבָר – וכי יתכן שאם ישחט הפסח בבוקר יחשב כקרב בזמנו, ואילו אם המתינו מלשוחטו עד בין הערביים יש לאחרו עד לאחר התמיד, הלא זמנו קודם לזמן התמיד.

מתרצת הגמרא: אֵין – אכן מצאנו כדוגמת דבר זה בקדימת תפילת מנחה לתפילת המוספים. דְּהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כדברי האומר, שאם עומדות לפניו שתי תפילות, מנחה ומוסף, הרי הוא מִתְפַּלֵּל קודם תפילה שֶׁל מִנְחָה, וְרַק אַחַר כָּךְ הוא מִתְפַּלֵּל תפילה שֶׁל מוּסָפִין. ואפילו שזמן תפילת המוסף הוא כל היום והוא קודם לזמן המנחה, מכל מקום אם המתין מלהתפלל מוסף עד זמן המנחה, עליו להקדים לה את המנחה.

מקשה הגמרא: וּ'בֵּין הָעַרְבַּיִם' דִּכְתִיב נַמִּי קְטֹרֶת וְנֵרוֹת לָמָּה לִי, הלא בין כך לדעת בן בתירא משמעות בין הערביים בכל מקום היא כל היום, וצריך כתוב אחר כדי לגלות עליהם שזמנם בערב, אם כן למה נאמר בהם 'בין הערביים'.

וְעוֹד מקשה הגמרא על דברי רבי אושעיא, הלא שנינו בברייתא, הַשֵּׁיב רַבִּי תַּחַת [–במקום] בֶּן בְּתֵירָא לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ האומר שפסח שנשחט בי"ד שחרית באילו נשחט בי"ג, לֹא דומה פסח זה לנשחט בי"ג, שכן אִם אָמַרְתָּ בשוחט פסח בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שלא לשמו שהוא כשר, הלא הוא משום שֶׁאֵף אֵין מִקְצָתוֹ של יום זה רָאוּי לפסח ועל כן אפשר להקריבו לשלמים, שכן פסח הקרב שלא בזמנו נעקר לשלמים. אך וכי תֹּאמַר כן גם בשוחטו שלא לשמו בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁמִּקְצָתוֹ רָאוּי להקרבת הפסח, שיהיה כשר בתורת שלמים. הלא מאחר שמקצתו השני של יום זה ראוי לפסח, מסתבר שאי אפשר לעוקרו לשלמים כל אותו היום, ואפילו במקצת היום הראשון שאינו ראוי לפסח, שכן פסח בזמנו אינו נעשה שלמים. ומסיקה הגמרא את קושייתה: וְאִם אִיתָא שפסח שנשחט לשמו בי"ד שחרית כשר, הלא יום זה כּוּלּוֹ רָאוּי הוּא לפסח, ומטעם זה יש לפוסלו כשנשחט בשחרית שלא לשמו, ואיך פירש רבי בטעמו שהוא משום שמקצתו ראוי.

הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן בביאור שיטת בן בתירא: אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פּוֹסֵל הָיָה בֶּן בְּתֵירָא בְּפֶסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, בֵּין שנשחט לִשְׁמוֹ וּבֵין שנשחט שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. שכן מודה בן בתירא שזמן הפסח הוא בין הערביים, מחצות היום עד הלילה, ולא קודם לכן. ואף על פי כן פוסלו בן בתירא גם כשנשחט קודם חצות שלא לשמו, הוֹאִיל וּמִקְצָתוֹ השני של יום זה רָאוּי לפסח, ועל כן אין דינו כפסח שנשחט בשאר ימות השנה שלא לשמו שהוא כשר, אלא כפסח שלא לשמו בזמנו שהוא פסול.

דנה הגמרא מתי יש להקדיש את הפסח לשיטת רבי יוחנן אליבא דבן בתירא: מְנָּךְ [–תמה] הָא רַבִּי אֲבָהוּ במימרת רבי יוחנן זו, אִם בֶּן פֶּסַח כָּשֵׁר לְבֶן בְּתֵירָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – איך יתכן פסח שיהיה כשר להקרבה, הלא הלכה בידינו שכל קרבן שנדחה מהקרבה מאיזו סיבה שהיא, שוב אינו חוזר להכשרו לעולם, ואפילו לאחר שהסתלקה הסיבה שפסלה אותו. ואם כן אִי דְּאַפְרְשֵׁיהּ הָאִידָּנָא – אם הוקדש הפסח בי"ד בשחרית דְּחוּי מֵעִיקָּרוֹ הוּא, שכן בתחילת הקדשו לא היה ראוי להקרבה כלל, לא לפסח ולא לשלמים, ולשיטת רבי יוחנן שתובא להלן גם קרבן שכבר בשעת הקדשו נדחה מהקרבה נדחה לעולם. וְאִי דְּאַפְרְשֵׁיהּ – ואם הופרש מֵאֶתְמוֹל לפסח נִרְאֶה וְנִדְחֶה הוּא, שכן בתחילת הקדשו ביום י"ג היה ראוי להקרב לשלמים, ורק למחרת בי"ד בשחרית נדחה מהקרבה, וכל שהיה ראוי להקרבה ואחר כך נדחה בודאי שאינו חוזר ונראה לעולם.

אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ לתרץ את שיטת בן בתירא לפי רבי יוחנן, אכן תְּהֶא הפרשת הפסח רק לְאַחַר חֲצוֹת יום י"ד, שמתחילת הקדשו הוא ראוי להקרב לשם פסח, ורק באופן זה יהיה כשר להקרבה.

אַבַּיֵי אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא מִצַּפְרָא – אפילו אם תאמר שמקדישים את הפסח בבוקר יום י"ד, אין להקשות שיש לו להיפסל משום שנדחה מהקרבה באותה שעה, שכן אֵין הקרבן נחשב מְחוּסַּר זְמַן לענין דיחוי אם הוא ראוי לְהקרבה בּוֹ בַּיּוֹם, ומאחר שבאותו יום לאחר חצות הפסח ראוי להקרב, הרי הוא נחשב ראוי כבר מתחילת היום, ואינו נעשה דחוי.

רַב פָּפָּא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא מֵאוֹרְתָּא – אפילו אם תאמר שמקדישים את הפסח בליל י"ד, אינו נחשב לדחוי באותה שעה, שכן בַּלַּיְלָה הקודם ליום הקרבתו אֵין הקרבן נחשב לִמְחוּסַּר זְמַן ולדחוי מהקרבה, ואף שבפועל זמן הקרבתו הוא רק למחרת בחצות היום, הרי הוא נחשב לראוי כבר מאותה שעה. דְּהרי תָּנֵי בברייתא דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, ולד בהמה בְּלֵיל שְׁמִינִי ללידתו נִכְנָס לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר במעשר בהמה. ואפילו שרק ביום השמיני הוא ראוי להקרבה, וכל שהוא מחוסר זמן אינו מתעשר, אך בליל שמיני כבר אינו נחשב מחוסר זמן.

מביאה הגמרא מקור לדין האמור: וְטעם מה שלילה אינו מחוסר זמן הוא כְּדְרַבִּי אַפְּטוֹרִיקִי, דְּרַבִּי אַפְּטוֹרִיקִי רָמֵי [–הקשה] (ויקרא כב כז) 'שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ', הָא משמע מכתוב זה שבַּלַּיְלָה השמיני חָזֵי [–הוא ראוי] כבר להקרבה. וְאילו בהמשכו של כתוב זה כְּתִיב, 'וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה', הָא משמע שבַּלַּיְלָה שמיני עדיין לֹא חָזֵי להקרבה. הָא כֵּיצַד מתיישבת סתירה זו, אלא בהכרח שבַּלַּיְלָה הוא ראוי לְקִדּוּשָׁה [להקדישו למזבח], ואילו בְּיוֹם הוא נעשה ראוי לְהֶרְצָאָה, כלומר להקרבתו בפועל. ואפילו שאין מקדישים בהמה שאינה ראויה להקרבה, אפשר להקדישה בליל שמיני ללידתה, שכן מאחר שבבוקר תהיה ראויה להקרבה, כבר מהלילה היא נחשבת כראויה לענין הקדשתה. והוא משום שלילה אין בו משום מחוסר זמן כאמור.

דנה הגמרא באלו אופנים נאמר פסול דיחוי בקרבנות: אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אֲבָהוּ, לֵימָא – האם הינך אומר שקָסָבַר רַבִּי יוֹחָנָן שגם בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין. שהרי מכך שהקשית עליו מדוע כל פסח אינו נפסל משום דיחוי, נראה שהוכרח לך בשיטתו שגם קרבנות שנדחו מהקרבה קודם שחיטתם נפסלים לעולם למזבח, ולא רק קרבנות שחוטים.

אָמַר לֵיהּ רבי אבהו, אִין – אכן כן היא שיטת רבי יוחנן, דְּהרי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין שהִקְדִּישׁ אחד השותפים למזבח את חֶצְיָהּ השייך לו, וְאחר כך חָזַר וְלָקַח את חֶצְיָהּ השני משותפו וְהִקְדִּישָׁהּ גם את מחצית זו למזבח, בהמה זו קְדוּשָׁה וְאולם אֵינָהּ קְרֵיבָה למזבח, אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפדוה ויקחו בדמיה בהמה אחרת למזבח. שכן בשעה שהקדיש את חציה הראשון היתה דחויה מהקרבה, שהרי חציה השני היה עדיין חולין באותה שעה, ומכיון שנדחתה שעה אחת שוב אינה ראויה למזבח אף לאחר שהוקדשה כולה. וְבהמה זו עוֹשָׂה תְּמוּרָה כדין כל בהמת קדשים, שאם אמר על בהמה אחרת שתהיה תמורתה של זו גם השניה מתקדשת בקדושת מזבח. וְאולם גם תְּמוּרָתָהּ כַּיּוֹצֵא בָּהּ, שהיא קדושה ואינה קריבה למזבח, שכן דין התמורה הוא כדין הבהמה שהמירו בה לכל דבר.

מוביחה הגמרא: וּשְׁמַע מִינָּהּ תְּלַת – שמענו מדברי רבי יוחנן אלו שלש הלכות בדין דיחוי.

א. שְׁמַע מִינָּהּ, גם בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין לעולם, ולא רק קרבנות שחוטים.

ב. וּשְׁמַע מִינָּהּ, גם קרבן שהוא דָּחוּי מֵעִיקָּרָא [–מתחילת הקדשו] הָוֵה דָּחוּי, ולא רק קרבן שהיה ראוי למזבח ואחר כך נדחה.

ג. וּשְׁמַע מִינָּהּ,

רש"י

דאיתקש לנרות. ובהעלות אהרן וגו' והיינו בין הערבים דקטורת: **יאוחר דבר.** יאוחר פסח לתמיד דאע"ג דכולה יומא זמניה אי שהייה עד זמן שחיטת התמיד תמיד קודם לו: **אין דהא"ר יוחנן.** במסכת ברכות: **הלכה.** כדברי האומר היו לפניו ב' תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין ששהא ולא התפלל של מוספין עד זמן חבירתה משהגיע לה: **ובין הערבים דכתיב גבי קטורת ונרות למה לי.** הואיל ומיניה לא הוי משמע לן בין הערבים ממש ומבעי לן קרא אחריני לפרושי: **ועוד.** תני בתוספתא תיובתא לר' אושעיא דתקיני השיב רבי תחת בן בתירא כו': **לדברי ר' יהושע.** דאמר כאילו נשחט בי"ג: **שאין מקצתו ראוי.** לשמו הלכך לא קרינן ביה פסח בזמנו אלמא דרבי דס"ל כבן בתירא ומשום דמקצתו ראוי לשמו הוא דקאמר טעמיה: **ואם איתא.** דבן בתירא שחרית מכשר לשמו כולו ראוי לשמו הוא: **מגדף בה.** בהא דרבי יוחנן: **א"כ.** דבין לשמו ובין שלא לשמו פסול: **פסח כשר.** בזמנו לשמו לבן בתירא: **היכי משכחת לה אי דאפרשיה האידנא.** בי"ד בשחרית: **דחוי מעיקרא הוא.** דבשעת הפרשה לא חזי למידי ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר דחוי מעיקרא הוי דחוי לגמרי שלא להיראות עוד: **ואי דאפרשיה מאתמול נראה ונדחה הוא.** דכי אפרשיה חזי להקריבו שלא לשמו וכי מטיא י"ד שחרית לא חזי למידי ונראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה לדברי הכל בשלמא לרבנן פסח אינו נדחה כלל או מלשמו או משלא לשמו דעד זמן שחיטתו חזי לשלמים ובזמנו חזי לפסח אלא לבן בתירא דחוי הוא: **תהא לאחר חצות.** משכחת לה פסח כשר לבן בתירא במפריש לאחר חצות דהיינו זמן שחיטתו וחזי לשמו: **אפי' תימא מצפרא.** ואין כאן דחוי מעיקרו הואיל וראוי היום אין כאן חסרון זמן ראייתו: **ליל שמיני נכנם.** הולד להתעשר וקיימא לן בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נז.) מחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר: **הא לילה.** ליל שמיני חזי ולא הוי מחוסר זמן: **לקדושה.** ראוי להקדישו ואע"ג דלא חזי לילה להקרבה קאמרינן דמקדיש ליה אלמא לילה אין מחוסר זמן הואיל ומחר יהיה ראוי: **לימא קסבר ר' יוחנן כו'.** מדאיצטריך לן לשנויי אליביה במפריש לאחר חצות דאי לא שמיע לך מיניה בעלי חיים נדחים ראוי להפרישו לעולם דדלמא אין דחוי אלא בשחוטין בגון מת המשתלח ישפך הדם במס' יומא (דף סב.): **הקדיש חציה.** אחד מהם: **ועושה תמורה.** דהא אינה דשותפין: **ואינה קריבה.** הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין ודחוי מעיקרו הוא הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת:

יש

ובין הערבים דכתיב בקטורת ונרות למה לי. בין הערבים דתמיד ניתנה ליה לבדאמר בריש תמיד נשחט (פסחים דף נח.) דזימניה מבי יגנו צללי ערב: **ואם** איתא כוליה ראוי הוא. ולא מצי לתרץ דנקט מקצתו ראוי משום רבי יהושע משום דהכי פריך מנא ליה לר' אושעיא דבן בתירא מכשיר פסח שחרית אי משום דפסול שלא לשמו דלמא טעמא משום דמקצתו ראוי דהא חזינן הכא דטעם טוב הוא אבל לדברי ר' אושעיא דאינו תופסו לטעם טוב א"כ מאי פריך רבי לרבי יהושע הלא בכולו ראוי הוא תליא מילתא: **הג"ה** אי דאפרשיה האידנא דחוי מעיקרא הוא. דלא דמי למחוסר כפורים דלא חשיב דחוי קודם הבאת קרבנו דאין זמנו עד שיטהר ויטבול אבל האי לא חזי לפסח ושלמים אע"פ שהיה זמן שלמים: **רב** פפא אמר אפילו תימא מאורתא לילה אין מחוסר זמן. בריש מנחות (דף ה.) משמע דרב פפא ס"ל יש מחוסר זמן לבו ביום וצריך לחלק בין מחוסר זמן דהכא להתם: **לילה** אין מחוסר זמן. וכן משמע בברייתא ובחגיגה (דף ט:) לרבי יוחנן וכן במנחות פרק שתי הלחם (דף ק.) ובנזיר (יד:) ובזימא פרק אמר להם הממונה (דף כט:): **לילה** לקדושה **יום** להרצאה. הקשה הרב רבי יוסף דבתמורה (דף י.) משמע דתם במעי תמימה קדוש דקדושה חלה אעובר במעי אמו והיאך קדוש בין לבר פדא בין לר' יוחנן והא לילה לקדושה דוקא אבל קודם לכן לא: **יום** להרצאה. תימה תיפוק לי מביום צוותו ולמה לי דכתיב ביום השמיני וי"ל דאי לא כתיב אלא והיה שבעת ימים תחת אמו הוה אמינא אם שחט בלילה אם עלו לא ירדו והשתא קמשמע לן דהוי מחוסר זמן ותרד [אפילו לר"ש] דאין פסולו בקודש ובפ' בתרא (לקמן קיב:) נמי תנן מחוסר זמן ששחטו בחוץ אינו בכרת דאם עלו לא ירדו מוכח התם דקרי מתקבל לפתח אהל מועד וחייב כרת בחוץ ולר"י דאמר (לקמן דף פד.) בשחיטת לילה אם עלה תרד י"ל למ"ד בפרק בתרא (שם קכ.) אין לילה בכמה השתא שהוא מחוסר זמן אם שחט לילה אחר שביעי פסול אף בכמה ושקשה למאן דאמר יש פסול לילה בכמה יש לומר דמודה אף ר"י דבכמה שחיטת לילה לא תרד: **הג"ה** קדושה ואינה קריבה. לא דמי לרגלה של זו עולה דתמכר לצורכי עולה (תמורה דף יא:) דהתם אינה דחויה כיון דבידו לקדשה: **ש"מ** בעלי חיים נדחין. וא"ת מאי קמ"ל ר' יוחנן מתני' היא בפ' מי שהיה טמא (פסחים צז:) המפריש נקבה לפסחו כו' ואמרי' עלה בגמ' (צח.) ש"מ תלת ובי תימא משום דאיכא פלוגתא דתנאי בבעלי חיים נדחין בפ' שני שעירי (יומא דף עח.) ואשמועינן ר' יוחנן דבעלי חיים נדחין הא א"ר יוחנן חדא זימנא וי"ל דמפריש נקבה דחייה בידים ואפי' [רב] מודה התם דבעלי חיים נדחין ומיהו קשה מאבל חלב והמיר דתו דחוי דחייה בידים ועוד דחוי נראה ונדחה ולמה ליה לרבי יוחנן לאשמועינן וצריך לדקדק בכל הנך מימרות דר' יוחנן הנך תלת דבעלי חיים נדחים ובשני מקומות דפליגי רב ור' יוחנן בההיא דבפרק שני שעירי ובההיא דלקמן פ' קדשי קדשים (דף נט.) גבי מזבח שנפגם: **ושמע** מינה יש דיחוי בדמים. פי' בקונט' בדבר שאין בו אלא קדושת דמים לא תימא שאין דחוי מעיקרא (אין בו) אלא בקדושת הגוף וא"ת א"כ דחוי מעיקרא ודחוי בדמים הכל אחד דכל דחוי מעיקרא אין בו אלא קדושת דמים וי"ל דמשכחת לה בקבל דם בכלי שיש בו מים דראשון ראשון דחוי וחזר ונדחף למראה דם ובפ' התערובת (לקמן דף עח.) אמרי' דדם לתוך מים ראשון ראשון בטל ולענין כיסוי אינו כן דאין דחוי אצל מצות וה"ר חיים מפרש יש דחוי בדמים שדוחה תמורה שלא לקרב ואמרי' כאן דאין קדושה אלא לדמים לא אלימא להתפיס התמורה לדחותה מקדושתה לעשותה כיוצא בה ובפ' זה משמע מתוך גירסת הספרים דכריתות דגרסי' התם (דף כח.) כך ש"מ בעלי חיים נדחין דקתני ואינה קריבה וש"מ קדושת דמים מדחה דקתני ותמורתה כיוצא בה וש"מ יש דחוי בדמים דקתני קדושה למאי לדמים ודחוי מעיקרו לא קתני התם ומיהו ה"ר חיים גריס דחוי מעיקרו ולא גריס יש דחוי בדמים וכן יש כמה ספרים ולפי' קשה מההיא דמפריש נקבה לפסחו דלא קאמר התם תמורתה כיוצא בה ואמרי' עלה יש דחוי בדמים וכן בפ' בתרא דכריתות (דף כח.) דקאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני כו' דקאמר ש"מ תלת ולא שייכא תמורה [דאין תמורה בעופות] ורבינו ש"י פי' בתשובה כמו שפי' וכתב דבר זה למדתני פירושו ממס' כריתות דגרסי' התם בלשון זה ש"מ קדושת דמים מדחה כלומר ש"מ אפי' שלא קידשה מתחילה להקרבת גופו אלא קדושת דמים כגון הקדיש חציה וחציה שני חולין והכי נמי פרשינן ליה יש דיחוי בדמים כגון נקבה לפסחו לא חזיא גופא לפסח אלא לדמיה וכי אקדשה לדמים אקדשה ואיידי דדחויה היא דלא חזיא לאקרובי גופא לדבר שהוקדשה לה אמרי' תדחה מלקרב

תוספות

תוספות

מלקרב לעולם אפילו לאחר פסח דכל מותר הפסח הוי שלמים ונקיבה לשלמים מיחזא חזיא דקתני מתני׳ דמיה לשלמים אבל איהי גופה לא אלמא קדושת דמים לומר בה תורת דחוי ולא אשכחינן תנאי דפליגי בהא מילתא מיהו בהא מילתא טובא אתא לאשמועינן ורבינו חננאל מפרש יש דיחוי בדמים כלומר דמים דחוים (והדיחוי בדמים) שלא יקריב מן הדמים קרבנו שהיה בדעתו להפריש כמו יש

רש״י

יש דחוי בדמים. יש תורת דחוי בקדושת דמים אע״פ שאינה קדושת הגוף כגון הכא שהקדיש חציה לא קדשה אלא לדמיה שהרי אין לו חלק [אלא] בחציה ואין קדושה ראויה לפשוט בכולה על פיו ואפי׳ הכי שייך בה דחוי ותדחה עולמית ולא אמרי׳ לא אלימא קדושת דמים ליפסל משום דחוי: לישנא אחרינא יש דחוי בשביל הדמים שלא פרע לקנות חציה של חבירו שלא היתה קנויה לו כשהקדישה שעדיין לא קנה חציה משל חבירו ואינ״ו נרא״ה למור״ה: **והמיר דת.** נדחה מקרבן בהכל שוחטין (חולין דף ה:) מעם הארץ פרט למומר: **ונשתטה.** נדחה דבעינן דעת במסכת ערכין בפ׳ האומר משקלי עלי (דף כא.): **נשתפה.** שקט משעמומו כגון על הר נשפה (ישעיה יג) דמתרגם על טורא שלויא: **הורו ב״ד שהלב מותר.** נדחה לו דאילו עבר השתא לאו בר קרבן הוא דאמרינן בהוריות (דף ב:) יחיד שעשה בהוראת ב״ד פטור: **מהא פתח.** ודורש בו שידחה: **התם.** גבי מומר ושוטה גברא אידחי מקרבן קרבן לא אידחי תורת חטאת זאת לא נדחת מישראל מן הכשרין אבל הכא תורת קרבן זה נדחית מן הכל: **למה לי למיתני זקן. ליתני זקנים: בחדא.** בישיבה אחת היו יושבין ובולן היו כאיש אחד: **לאחר הקטרת אימורין כתיב.** וליבא למידרשיה לעיבובא דעצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר והאי הוא דרשינן למילתא אחריתי: **תרי הוא כתיבי.** ואם אין השני ענין לאחר הקטרה דהא כתיב חד תנהו ענין לעבודת דם ולפסול בשלא לשמן. חד הוא כתיב באיל עולה של מילואים בואתה תצוה וחד הוא כתיב בויקרא גבי עולת בן צאן: **אשם נמי תרי (אשם) הוא כתיבי.** חד בצו את אהרן אחר הקטרה וחד בויקרא אשם הוא אשם לה׳ ואע״ג דליכא חד מינייהו דכתיב גבי עבודת דם תן האחד באם אינו ענין לכך דכאמרת בעולה:

יֵ֣שׁ דְּחוּי בַּדָּמִים. אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲכַל חֵלֶב וְהִפְרִישׁ קָרְבָּנוֹ וְהֶמִּיר דָּתוֹ, וְחָזַר בּוֹ הוֹאִיל וְנִדְחָה, יָדְחָה. אִיתְּמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲכַל חֵלֶב וְהִפְרִישׁ קָרְבָּנוֹ וְנִשְׁתַּטָּה וְחָזַר וְנִשְׁתַּפָּה, הוֹאִיל וְנִדְחָה, יָדְחָה. וְצָרִיכִי, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמָּיְיתָא, מִשּׁוּם דְּהוּא דָּחֵי נַפְשֵׁיהּ בְּיָדַיִם, אֲבָל הָכָא דְּמִמֵּילָא אִידְּחֵי כְּיָשָׁן דָּמֵי. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא, מִשּׁוּם דְּאֵין בְּיָדוֹ לַחֲזוֹר, אֲבָל הָכָא דְּיֵשׁ בְּיָדוֹ לַחֲזוֹר, אֵימָא לֹא, צְרִיכָא. בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה, אָכַל חֵלֶב וְהִפְרִישׁ קָרְבָּנוֹ, וְהוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁחֵלֶב מוּתָּר וְחָזְרוּ בָּהֶן, מַהוּ. מִי הֲוֵי דָּחוּי אוֹ לֹא הֲוֵי דָּחוּי. אָמַר לֵיהּ הַהוּא סָבָא, כִּי פָּתַח רַבִּי יוֹחָנָן בְּדַרְחוּיֵין, מַהָא פָּתַח, מַאי טַעֲמָא, הָתָם גַּבְרָא אִידְּחֵי קָרְבָּן לֹא אִידְּחֵי, הָכָא קָרְבָּן נַמִּי אִידְּחֵי: אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, מְקוּבָּלַנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵן כּוֹ: לָמָּה לִי לְמִתְנָא ״שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵן״, דְּכוּלְּהוּ בַּחֲדָא שִׁיטְתָּא הָווּ קָיְימִי: לֹא הוֹסִיף בֶּן עַזַּאי אֶלָּא הָעוֹלָה: אָמַר רַב הוּנָא, מַאי טַעֲמָא דְּבֶן עַזַּאי, עוֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה״, הִיא לִשְׁמָהּ בְּשִׁרָּה, שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה. אָשָׁם נַמִּי, כְּתִיב בֵּיהּ ׳הוּא׳. הָהוּא, לְאַחַר הַקְטָרַת אֵימוּרִים הוּא דִּכְתִיב. הַאי נַמִּי, לְאַחַר הַקְטָרַת אֵימוּרִים הוּא דִּכְתִיב. תְּרֵי ׳הוּא׳ כְּתִיבִי. גְּבֵי אָשָׁם נַמִּי תְּרֵי ׳הוּא׳ כְּתִיבִי. אֶלָּא, בֶּן עַזַּאי בְּקַל וָחוֹמֶר מֵיתֵי לָהּ, וּמָה חַטָּאת שֶׁאֵינָהּ כָּלִיל, שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה. עוֹלָה שֶׁהִיא כָּלִיל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. מָה לְחַטָּאת שֶׁכֵּן מְכַפֶּרֶת, פֶּסַח יוֹכִיחַ. מָה לְפֶסַח שֶׁכֵּן זְמַנּוֹ קָבוּעַ, חַטָּאת תּוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁהֵן קָדָשִׁים, וְשֶׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן פָּסוּל. אַף אֲנִי אָבִיא עוֹלָה שֶׁהִיא קָדָשִׁים, וְשֶׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה. מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צַד כָּרֵת. בֶּן עַזַּאי, צד

צד

יקרב עולה ומפרש בגמרא דגבי מפריש נקבה לפסחו וילדה זכר לא הוה א״ר אליעזר הוא עצמו יקרב פסח דגמירי למקום שהמותר הולך שם הולד הולך ולפני הפסח דאימיה קדישה לדמי פסח שלא היה יכול להמתין עד שתלד חיים ויקריבנו פסח ולכך ולד נמי לדמי פסח אע״ג דקסבר בע״ח אין נדחים ומיהו קשה אדפריך ליה מבריית׳ דכריתות לסייעיה מת״ק דרבי אליעזר דתמורה דאית ליה בעלי חיים נדחין דקאמרי במפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה וממתניתין דפסחים ופלוגתא דתנאי ביומא (דף סד:) ועוד קשה היכי מייתי מהתיא דמת אחד מהם דאית ליה לר״ש דאין נדחין דלמא שאני התם דלא דחייה בידים ועוד קשה היכי מייתי מהתיא דרבי אליעזר דפשיטא ליה התם דבעלי חיים נידחים ולעיל מבעיא ליה התם בכריתות (דף כו.) ובתמורה פירשתי לפני רבינו דחידושא דרבי יוחנן הוי אע״ג דבידו לתקן וליקח חציה השני וכן רבי אלעזר אמר רבי אושעיא פ׳ בתרא דכריתות בידו להפקיר נכסיו והוי עני והוה ראוי הקן שהפריש ומיהו אין בידו כ״כ כמו נפגם המזבח בריש פ׳ קדשי קדשים (לקמן דף נט.) דחוי מעיקרו הוא וכשר [והכא] לכ״ע משמע דכשר בידו לתקן כדאיתא פרק לולב הגזול (סוכה דף לג.) ולכך נמי נקט רבי יוחנן אבל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וחזר שידחה דהוה ליה נראה ונדחה ולא נקט שהפריש קרבן לאחר שהמיר דתו דההוא כשר כיון דבידו לתקן בקל כמו נפגם המזבח וגם דחוי מעיקרו דכשר ובכריתות פ׳ בתרא דפריך לר׳ אושעיא מר׳ שמעון ולא מייתי ליה סייעתא מרבנן משום דעד כאן לא פליגי רבנן ואמרי שנדחה משום דאין בידו לתקן כלל בשעת הקדש שהיא נקבה לפסחו אבל היכא שבידו לתקן קצת כגון מטמא מקדש עשיר שהפריש קן דאי בעי מפקר נכסיה מודה דלא הוי דיחוי כל זה פי׳ רבינו הקדוש זצוק״ל וקשה לי על זה מאי פריך לעיל אי אפרשיה מצפרא דחוי מעיקרו הוא הלא בידו להשהותו עד חצות כמו הקדיש חובות בגלגל דכשירין בשילהי פרק אחרון (לקמן קיח.) וכן אותו ואת בנו: **וש״מ** דחוי מעיקרו הוי דחוי. תימה דגבי הדס אמרינן פ׳ לולב הגזול (סוכה דף לג:) היכא (דאשכחן) דאשתחר מערב יו״ט דדחוי מעיקרא לא הוי דחוי וי״ל דשאני התם דבידו לתקנו תדע דגבי לולב שנקטם ראשו [מע״ט] ועלתה בו תמרה [בי״ט] מיבעיא ליה אי יש דחוי אי לאו [ולא] פשטינן לה מהא משום דנקטם אין בידו לתקנו וא״ת מ״ט דר׳ יוחנן דאמר דחוי מעיקרו הוי דחוי ליליף ממחוסר זמן דלא הוי דחוי כדאמר בפ׳ שני שעירי (יומא דף סד.) וי״ל דשאני מחוסר זמן דחזר [ונראה] ממילא וא״ת אמאי איצטריך לרבי יוחנן מיעוטא דמום בם הני הוא דכי עבר מומם יצרו הא כל הדחויים אם עבר מומם לא יצרו הואיל ונידחו אידחו הא מום עובר לא ילפינן [דלדחי] דלא הוי דחוי דהתם ממילא הוי וי״ל דאיכא מום דאינו עובר אלא על ידי רפואה: **הכא** קרבן אידחי. וגרע מדאידחי גברא והא דמשמע איפכא בהוריות פ׳ בתרא (דף יא.) גבי נשיאות מהו שתפסיק לא דמי דהתם לא אידחי קרבן מן החלב שאבל דעדיין הוא חייב קרבן ור״ת פירש איפכא דגבי הורו ב״ד לא היה דחוי דגברא אידחי שאינו יודע אם פטור אם לאו קרבן לא אידחי דאי לא דהתירו ב״ד היה קרב ונמצא שלא היה דחוי אלא ע״י טעותו אבל הכא אפילו קרבן נמי אידחי דכיון שהוא שוטה או מומר פטור הוא לכולי עלמא: **כן** עזאי בק״ו מייתי לה. אף ע״ג דפסול שלא לשמן מוציאו מידי פגול דבעינן שיזהי כל מתירים בכשרות לא דמיא להא דאמר בפ״ק דפסחים (דף יא) כל דין שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין תימה ובן עזאי אי דריש אותה לשמה פסולה הא שאר קדשים כו׳ קל וחומר מאי אהני ליה ואי לא דריש א״כ אשם ליעבד מהיקישא דכחטאת וכאשם: **מה** להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד כרת. תימה ולר״א דפסל חטאת ואשם ליפסל נמי עולה ותיתי מחטאת ואשם [ופסח] וי״ל דשייך קצת צד כרת באשם משום דאיכא אשם תלוי ומיהו לא שייך כמו בחטאת ופסח כדמוכח לעיל:

יֵ֣שׁ דְּחוּי גם בקרבן שקדוש רק בִּקדושת דָּמִים ואין בו קדושת הגוף, שכן בהמה זו שחציה הוקדש על ידי אחד השותפים אין בה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי אין ראויה קדושתה להתפשט גם בחציה השני השייך לחבירו ולהקרב כולה למזבח. ומכל מקום אמר רבי יוחנן שחל בה דין דיחוי, ואין אומרים שקדושת דמים אינה אלימה דיה להפסל משום דיחוי.

אופנים נוספים של פסול דיחוי בקרבנות: **אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** מי **שֶׁאָכַל** חֵלֶב בשוגג והתחייב בחטאת, **וְהִפְרִישׁ** קָרְבָּן לחיובו, ואחר כך **הֵמִיר דָּת,** ואחר כך **חָזַר בּוֹ** מהמרתו, **הוֹאִיל** ובשעה שהיה מומר **נִדְּחָה** הקרבן מהקרבה, שכן הלכה בידינו שאין מקריבים את קרבנות המומר, **יְדָּחֶה** קרבן זה לעולם, ועליו להביא חטאת אחרת לאחר שחזר בתשובה.

אִיתְּמַר נַמִּי, עוד אופן של דיחוי נאמר בשם רבי יוחנן, **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** מי **שֶׁאָכַל** חֵלֶב בשוגג **וְהִפְרִישׁ** קָרְבָּן לחטאתו, **וְאַחַר כָּךְ נִשְׁתַּטָּה** ונדחה מהקרבה, **וְאַחַר כָּךְ חָזַר וְנִשְׁתַּפֶּה** [–נעשה שפוי בדעתו], **הוֹאִיל** ובשעה שהיה שוטה **נִדְּחָה** הקרבן מהקרבה, **יְדָּחֶה** קרבן זה לעולם, ועליו להביא חטאת אחרת לאחר שנשתפה.

מפרשת הגמרא: **וְצָרִיכִי** שתי המימרות של רבי יוחנן ואי אפשר ללמוד אחת מחבירתה. משום **דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא, מִשּׁוּם דְּהוּא דָּחֵי נַפְשֵׁיהּ בְּיָדַיִם** – שאם היה משמיענו רק את מימרתו הראשונה במומר, היינו אומרים שרק אופן זה נחשב דיחוי, משום שדחה הבעלים את עצמו בידים מהקרבה בכך שהמיר את דתו, **אֲבָל חָבָא** בשוטה **דְּמִמַּילָּא אִידָּחֵי** מהקרבה **בְּיָשֵׁן דָּמֵי,** שהרי ההשתטות באה עליו מאליה שלא מרצונו, והרי היא כמו שינה שבאה עליו ממילא שלא מדעתו. **וְאִי אַשְׁמְעִינַן חָבָא** בשוטה היינו אומרים שרק זה הוא דיחוי, **מִשּׁוּם דְּאֵין בְּיָדוֹ לַחֲזוֹר** ולהיות פקח, **אֲבָל חָבָא** במומר **דְּיֵשׁ בְּיָדוֹ לַחֲזוֹר** בתשובה כל זמן שירצה **אֵימָא לֹא** דיחוי הוא. על כן **צְרִיכָא** שתי המימרות של רבי יוחנן.

הגמרא מביאה ספק בדין דיחוי: שנינו בהוריות (ב.), שאם הורה בית דין הגדול לעבור על אחת מהעבירות שחייבים על שגגתן חטאת, והלך היחיד ועבר בשוגג על פי הוראתם, הרי הוא פטור מחטאת. **וּבָעֵי** [–הסתפק] **רַבִּי יִרְמְיָה,** מי **שֶׁאָכַל** חֵלֶב בשוגג **וְהִפְרִישׁ** קָרְבָּן לחטאתו, **וְאַחַר כָּךְ הוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁחֵלֶב מוּתָּר** באכילה, **וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ בָּהֶן** מהיתרם ושבו לאוסרו, **מַהוּ** דינו של קרבן זה. **מִי** [–האם] מאחר שבאותה שעה שהתירו בית דין חלב בטל חיוב חטאת חלב, על כן **חָיְיבִי** קרבן זה **דְּחוּי** לעולם, ולאחר שחזרו בהם בית דין מהיתרם, עליו להביא חטאת אחרת. **אוֹ לֹא חָיְיבִי** קרבן זה **דְּחוּי** לעולם, ולאחר שיחזרו בהם בית דין מהיתרם אפשר להקריבו.

אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא לרבי ירמיה, **כִּי פָּתַח רַבִּי יוֹחָנָן בְּהלכות דְּחוּיִין, מַהָא** [–מאופן דיחוי זה] **פָּתַח,** ואמר שהוא נדחה לעולם, משום שהורה דיחוי גדול יותר מהאופנים של מומר ושוטה.

מפרשת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** זהו דיחוי גדול יותר, משום **דְּהָתָם נַבְרָא אִידָּחֵי קָרְבָּן לֹא אִידָּחֵי, הָכָא קָרְבָּן נַמִּי אִידָּחֵי** – שכן במומר ושוטה רק הבעלים נדחים מהקרבה, אבל כשהורו בית דין שחלב מותר, כל עיקר חטאת חלב נדחה באותה שעה, ושום אדם מישראל אינו מחויב בה.

הגמרא חוזרת לביאור דברי המשנה. שנינו במשנתינו: **אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, מְקוּבָּלַנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן כּוֹ',** שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמם בשרים, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת.

שואלת הגמרא: **לָמָּה לִי לְמֵתָנָא** – למה נקט בן עזאי **'שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן',** בלשון יחיד, ולא 'זקנים' בלשון רבים.

משיבה הגמרא: משום **דִּכְווּלְּהוּ בַּהֲדָא שִׁיטְתָּא הָווּ קָיְימִי** – שכל שבעים ושנים זקנים אלו היו יושבים בישיבה אחת כאיש אחד, והיו באותה שיטה.

הגמרא מבארת את טעמו של שמעון בן עזאי. שנינו במשנתינו: **לֹא הוֹסִיף בֶּן עַזַּאי** על הזבחים הנפסלים שלא לשמם **אֶלָּא** את **הָעוֹלָה,** ונחלק על דברי חכמים הסוברים שעולה שנשחטה שלא לשמה כשירה ואינה עולה לשם חובה.

אָמַר רַב הוּנָא, מַאי טַעְמָא דְּבֶן עַזַּאי הפוסל עולה שלא לשמה, משום שנאמר בה (ויקרא א יג) **'עֹלָה הִוא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'',** ו'הוא' משמע שבהוייתה תהיה, שדווקא כשהִיא קרבה **לִשְׁמָהּ** היא **כְּשֵׁרָה,** אבל **שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה.**

מקשה הגמרא: הלא **אָשָׁם נַמִּי כְּתִיב בֵּיהּ** (שם ו ה) **'וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה לַה' אָשָׁם הוּא',** ואף על פי כן לשיטת חכמים במשנה הקודמת אף שלא לשמו הוא כשר, ואין דורשים מ'הוא' שנאמר בו שהוא פסול.

מתרצת הגמרא: **הָהוּא** 'הוא' שנאמר באשם **לְאַחַר הַקְטָרַת אֵימוּרִים הוּא דִּכְתִיב,** ולא נאמר לגבי שחיטה ושאר עבודות הדם. ועל כן לא יתכן שבא הכתוב לפוסלו מחמת הקטרה שלא לשמו, שהרי אין ההקטרה מעכבת.

שוב מקשה הגמרא: **הָאי** 'הוא' שנאמר בעולה **נַמִּי לְאַחַר הַקְטָרַת אֵימוּרִים הוּא דִּכְתִיב,** ומכל מקום הוא נדרש לענין פסול שלא לשמה.

מתרצת הגמרא: **תְּרֵי הוּא כְּתִיבִי** – שתי פעמים 'הוא' נאמר בעולה, אחד בכתוב האמור בעולת נדבה, ואחד באיל עולה של שבעת ימי המילואים (שמות כט יח) 'וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא'. ואף ששניהם נאמרו לאחר הקטרת האימורים, את ה'הוא' השני יש לדרוש לענין פסול שלא לשמה. שכן אם אינו ענין לאחר הקטרה, שהרי כבר נאמר פעם אחת לאחר הקטרה, תנהו ענין לעבודות הדם ולפסול עולה שלא לשמה.

שוב מקשה הגמרא: הלא **נַבִּי אָשָׁם נַמִּי תְּרֵי 'הוּא' כְּתִיבִי** – גם באשם נכתב שתי פעמים 'הוא', שכן מלבד הכתוב האמור נאמר עוד (ויקרא ה יט) 'אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַה'', ואף ששניהם לא נאמרו לגבי עבודות הדם מדוע לא נדרוש אחד מהם באם אינו ענין לפסול שלא לשמו.

מכח קושיא זו חזר בו רב הונא, והביא טעם אחר לדברי בן עזאי: **אֶלָּא בֶּן עַזַּאי בְּקַל וָחֹמֶר מֵיְיתֵי לָהּ** [–הוא דורש] פסול שלא לשמה בעולה. **וּמַה חַטָּאת שֶׁאֵינָהּ** מוקטרת **כָּלִיל** על גבי המזבח אלא נאכלת לכהנים, אם **שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ** היא **פְּסוּלָה, עוֹלָה שֶׁהִיא** כולה **כָּלִיל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שאם נשחטה שלא לשמה שהיא פסולה.

הגמרא פורכת קל וחומר זה: **מָה לְחַטָּאת שֶׁכֵּן** היא **מְכַפֶּרֶת** על החטא, ועל כן היא נפסלת במחשבת שלא לשמה, מה שאין כן בעולה שלא באה לכפר אלא לדורון, ועל כן יתכן שאינה נפסלת במחשבת שלא לשמה.

משיבה הגמרא: **פֶּסַח יוֹכִיחַ** שלא בא לכפר, ומכל מקום פסח שלא לשמו פסול, ואם כן הוא הדין לעולה, שאפילו שאינה מכפרת פסולה.

שוב פורכת הגמרא: **מָה לְפֶסַח שֶׁכֵּן זְמַנּוֹ קָבוּעַ,** אחת בשנה בי"ד ניסן, אבל עולה שאין לה זמן קבוע אין מחשבת שלא לשמה פוסלת אותה.

משיבה הגמרא: **חַטָּאת תּוֹכִיחַ** שאפילו שאין לה זמן קבוע פסולה, והוא הדין לעולה. **וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה** – שאין בחטאת את חומרת פסח שזמנו קבוע, ואין בפסח את חומרת חטאת שבאה לכפר. אך **הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁהֵן קָדָשִׁים,** ואם **שְׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן** כל אחד מהם **פָּסוּל, אַף אֲנִי אָבִיא עוֹלָה** שֶׁגם היא בכלל צד שוה זה ואף **הִיא קָדָשִׁים,** ועל כן אם **שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ** הרי היא **פְּסוּלָה.**

דוחה הגמרא: **מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן צַד כָּרֵת,** שהרי חטאת באה לכפר על שגגת עבירה שיש על זדונה שגגת כרת, וכן פסח יש על ביטולו כרת. מה שאין כן בעולה שאין בה שום צד כרת ועל כן אין לפוסלה משום מחשבת שלא לשמה.

משיבה הגמרא: **בֶּן עַזַּאי**

צַד בָּרֵת לֹא פָּרִיךְ – אינו סובר שזו היא פירכא, משום שצד זה אינו שוה בפסח וחטאת, שהרי בחטאת אין כרת על ביטול הקרבתה כמו בפסח, וכן פסח אינו מכפר על שגגת כרת כמו חטאת.

מקשה הגמרא: אם לדעת בן עזאי צד כרת אינו נחשב פירכא, אם כן **אָשָׁם** שלא לשמו **נַמִּי לַיְיתֵי** – יבוא ויפסל מהצד השוה של פסח וחטאת.

מתרצת הגמרא: על **אָשָׁם פָּרִיךְ, מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן** בפסח וחטאת **שֶׁבֵּן יֶשְׁנָן בְּקרבנות צִבּוּר בִּקְרבנות יָחִיד**, שכן ישנן חטאות שבאות על ידי הציבור, וגם פסח נחשב לקרבן ציבור משום שכל ישראל מביאים אותו בזמן אחד, מה שאין כן באשם שאינו בא אלא על ידי יחיד.

מביאה הגמרא שיטה אחרת במקורו של בן עזאי: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, צַד בָּרֵת נַמִּי פָּרִיךְ** – גם בן עזאי מודה לפירכא זו, **וְאולם בֶּן עַזַּאי גְּמָרָא גְּמִיר לָהּ** בקבלה שקיבל משבעים ושנים זקנים. **וְהָא דְּקָאָמַר רַב הוּנָא קָל וָחוֹמֶר** מחטאת ופסח לעולה, **לֹא אָמְרָה אֶלָּא לְחַדֵּד בָּהּ תַּלְמִידָיו**, כדי שיקשו על קל וחומר זה את הקושיות האמורות.

משנה

הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן – שחשב בשחיטה לשם זבח אחר ולא לשם פסח וחטאת, **או שֶׁקִּבֵּל** את דמם בכלי, **וְהָלַךְ** – או שהוליך דמם למזבח, **וְזָרַק** – או שזרק דמם על המזבח **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן** – שלא לשם פסח או חטאת, **או** שעשה אחת מארבע עבודות אלו **לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן** – שבתחילת העבודה חשב לשם הפסח או החטאת ואחרי כן חשב לשם זבח אחר, **או שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן**, הפסח או החטאת **פְּסוּלִים**.

מבררת המשנה: **כֵּיצַד** היא מחשבת **לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן**. מבארת המשנה: שחושב **לְשֵׁם פֶּסַח וְגם לְשֵׁם שְׁלָמִים, וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן** פירושו, שחשב **לְשֵׁם שְׁלָמִים וְגם לְשֵׁם פֶּסַח**. והקרבן פסול, מפני **שֶׁהֻזְּבַח נִפְסָל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, בַּשְּׁחִיטָה, וּבַקִּבּוּל, וּבַהֹלּוּךְ וּבַזְּרִיקָה.**

רַבִּי שִׁמְעוֹן חולק **וּמַכְשִׁיר** את הקרבן, אם חשב שלא לשמה **בַּהֹלּוּךְ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר** שאין מחשבה בהולכה פוסלת, מפני **שֶׁאִי אֶפְשָׁר** להכשיר את הקרבן **שֶׁלֹּא בַּשְּׁחִיטָה וְשֶׁלֹּא בְּקַבָּלָה וְשֶׁלֹּא בַּזְּרִיקָה, אֲבָל אֶפְשָׁר** להכשיר את הקרבן **בְּלֹא הֹלּוּךְ**, באופן ש**שׁוֹחֵט בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ** ומקבל **וְזוֹרֵק** את הדם על המזבח הסמוך לו. ולכן אין זו עבודה החשובה לפסול, וכששחט בריחוק מהמזבח וחשב בהולכה, אין מחשבה פוסלת. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** פעמים שהמחשבה פוסלת בהולכה, ופעמים שאינה פוסלת, **הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַלֵּךְ** – כששחט וקיבל את הדם בריחוק מהמזבח וצריך להוליך את הדם, **מַחְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת**, אבל המהלך **בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַלֵּךְ** – ששחט סמוך למזבח וקיבל את הדם, והרחיק את הדם מהמזבח, בהולכה זו **אֵין מַחְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת.**

גמרא

מקשה הגמרא: **וְקַבָּלָה מִי פָּסְלָה** – וכי בשעת קבלת הדם פוסלת מחשבה, **וְהָתַנְיָא** בברייתא המפרשת את הנאמר בקרבן עולה (ויקרא א ה), 'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם', **'וְהִקְרִיבוּ' זוֹ קַבָּלַת הַדָּם** – שצריך לקבל את הדם מצואר הבהמה לתוך כלי. שואלת הברייתא: **אַתָּה אוֹמֵר קַבָּלַת הַדָּם** – אתה מפרש שתיבת 'והקריבו' מלמדת על קבלת הדם, **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא זְרִיקָה** – שמא כוונת הפסוק שצריך לזרוק את הדם על המזבח. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** 'וְזָרְקוּ' **הֲרֵי זְרִיקָה אָמוּר** בפסוק, **הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים וְהִקְרִיבוּ** – ואם כן מה אפרש ב'והקריבו', בהכרח שזו **קַבָּלַת הַדָּם** בכלי. ומכך שנאמר ש'**בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים**' הם המקריבים את הדם, למדנו **שֶׁתְּהֵא** הקבלה נעשית **בְּכֹהֵן כָּשֵׁר, וּבִכְלִי שָׁרֵת** – הלבוש בגדי כהונה.

רבי עקיבא דורש בן ממקום אחר: **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנַּיִן לְקַבָּלָה שֶׁלֹּא תְּהֵא אֶלָּא בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלִי שָׁרֵת, נֶאֱמַר כָּאן** 'וְהִקְרִיבוּ **בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם**' (במדבר ג ג) **'אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים'**, ולומדים בגזירה שוה מתיבות 'בני אהרן', **מָה לְהַלָּן בפרשת במדבר מדובר בְּכֹהֵן כָּשֵׁר**, שהרי נאמר כן על אלעזר ואיתמר בני אהרן המוזכרים בפסוק שלפניו, **וּבִכְלִי שָׁרֵת** – בכהנים הלבושים בגדי כהונה, **אַף כָּאן** לגבי קבלת הדם שנאמר בה 'בני אהרן', מדובר **בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלִי שָׁרֵת.**

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֲקַפֵּח [–אקבור] **אֶת בָּנַי, אִם לֹא שָׁמַעְתִּי לְהַכְחִין הֶפְרֵשׁ בֵּין קַבָּלָה לִזְרִיקָה** – שיש לחלק שקבלה פחות חמורה מזריקה, ושלא כדברי רבי עקיבא שהשוה דיניהם, **וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ** – ואין אני יודע לפרש מה החילוק ששמעתי. **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲנִי אֲפָרֵשׁ, קַבָּלָה לֹא עָשָׂה בָהּ מַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה** – שאם חשב בקבלה מחשבת פסול, הקרבן כשר, שאין זה כמעשה הפוסל את הקרבן, אבל **זְרִיקָה עָשָׂה בָהּ מַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה** – שאם חשב בשעת הזריקה מחשבת פסול, הקרבן פסול. ועוד חילוק, שאם **קִבְּלוֹ בַּחוּץ** לעזרה **אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת**, אבל אם **זָרְקוֹ בַּחוּץ עֲנוּשׁ כָּרֵת.** וחילוק נוסף, שאם **קִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין כגון זרים או כהנים שתויי יין, אֵין חַיָּבִין עָלָיו** מיתה בידי שמים, אבל אם **זָרְקוּהוּ פְּסוּלִין חַיָּבִין עָלָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן** לרבי עקיבא **הָעֲבוֹדָה** [לשון שבועה] **אִם הִטִּית יָמִין וּשְׂמֹאל** מהפירוש הנכון בחילוק בין קבלה לזריקה, **אֲנִי שָׁמַעְתִּי וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ** מהו החילוק, **וְאַתָּה דּוֹרֵשׁ** מאליך **וּמַסְכִּים לַשְּׁמוּעָה** ששמעתי, **בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לוֹ** רבי טרפון לרבי עקיבא, **עֲקִיבָא, כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כְּפוֹרֵשׁ מֵחַיָּיו.** ומדברי רבי עקיבא למדנו שאם חשב בקבלה מחשבת שלא לשמה, אין הקרבן נפסל, וקשה על המבואר במשנה שקבלה היא מהעבודות שמחשבת שלא לשמה פוסלת בה.

רבא מתרץ את הקושיא מהברייתא: **אָמַר רָבָא לֹא קַשְׁיָא, מִפְּנֵי שֶׁכָּאן** [בברייתא] מדובר **בְּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל** – שחשב בשעת הקבלה לאכול את הבשר לאחר זמן אכילתו, ואין המחשבה מפגלת בקרבן, **וְאילו כָּאן** [במשנתינו] מדובר **בְּמַחֲשֶׁבֶת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ**, ואם חשב כן בקבלה, נפסלים הפסח והחטאת.

רבא מדייק כדבריו מלשון המשנה: **דַּיְקָא נַמִּי** שמשנתינו אינה עוסקת במחשבת פיגול, **דְּקָתָנֵי 'שֶׁהֻזְּבַח נִפְסָל' וְלֹא קָתָנֵי** שהזבח **מִתְפַּגֵּל**. מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן יש לדייק כך.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבא: **וְכִי מַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל לֹא פָּסְלָה בְּקַבָּלָה, וְהָתַנְיָא** בברייתא, **יָכוֹל** היית לפרש **שֶׁלֹּא תְּהֵא מַחֲשָׁבָה** של פיגול **מוֹעֶלֶת** לפסול, **אֶלָּא בִּזְרִיקָה בִּלְבַד, מִנַּיִן לְרִבּוֹת** שפוסלת אף **בְּשׁחִיטָה וְקַבָּלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ז יח) **'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זִבְחַ שְׁלָמָיו (פִּיגּוּל הוּא)** בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי **לֹא יֵרָצֶה'** – שאם חשב לאכול מבשר השלמים לאחר זמן אכילתו, הקרבן פיגול ואינו מרצה. ומלשון 'אם האכל יאכל' למדנו **שִׁבְרָבִים הַמְּבִיאִין לִידֵי אֲכִילָה הֲרֵי הֵן כְּתוֹכוֹ כְּמֵהֶם** – שחשב כן בשעת עבודה המכשירה את הקרבן לאכילה, ושחיטה וקבלה הם מעבודות אלו. **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** שמחשבה פוסלת **אַף בִּשְׁפִיכַת שִׁרַיִם** – כששפך את שיירי הדם ליסוד המזבח על מנת לאכול מבשרו חוץ לזמנו, **וְכן כשחשב כן בַּהַקְטָרַת אֵימוּרִין** על גבי המזבח, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה, הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב'**, שאם חשב מחשבה זו בשעת זריקת הדם שהיא מרצה, הקרבן פסול ואינו מרצה. ומבארת הברייתא: הלא **זְרִיקָה בִּכְלָל הָיְתָה** – בכלל העבודות המכשירות את הקרבן באכילה, **וְלָמָּה יָצְתָה** ונכתבה בפני עצמה, אלא כדי **לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ** את שאר העבודות, **וּלוֹמַר לָךְ** – ללמדך, **מָה זְרִיקָה מְיוּחֶדֶת שֶׁהִיא עֲבוֹדָה (וּמְכַפֶּרֶת) וּמְעַכֶּבֶת כַּפָּרָה** – שבלא זריקת הדם אין הקרבן מכפר, ואם חשב בה לאכול מהבשר לאחר זמן אכילתו, הקרבן מתפגל, **אַף כָּל** שהיא **עֲבוֹדָה וּמְעַכֶּבֶת כַּפָּרָה**, תועיל בה מחשבת פיגול. **יָצְאוּ שְׁפִיכַת שִׁרַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִין** שאם חשב בעשייתן מחשבת פיגול, אין המחשבה פוסלת בהן, מפני **שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַכַּפָּרָה** – שאם לא שפך שיריים או לא הקטיר אימורים הקרבן מכפר, אלא שלא קיים מצוה זו. וקשה, שמבואר בברייתא זו שמחשבת פיגול מועילה אף בשעת קבלת הדם, וזה שלא כפי שפירש רבא את הברייתא לעיל שאין מחשבת פיגול מועילה בקבלה.

רש"י

צד כרת לא פריך. לפי שאינו שוה בשניהם דחטאת אינו ענוש כרת על הבאתו אלא שעל שגגת כרת הוא בא ופסח ענוש כרת על הבאתו: **אשם נמי לייתי.** לפסול בשלא לשמו מבנין אב דכאמור רבי אליעזר לעיל (דף ו:) דקא"ל רבי יהושע חזורני חלילה ופרכינן ולידחר דינא ולייתי במה הצד וסליקנא להך אתקפתא משום דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד כרת.

ומשני לבן עזאי אשם מפירכא אחריתא מסלק ליה דלא לייתי בבנין אב דפריך מה להצד השוה שבהן שישנו בצבור פסח קרי ליה קרבן צבור כדאמרן בסדר יומא בפ' הוציאו לו (דף נא.) משום דאתי בכינופיא: **גמרא נמיר לה.** מפי ע"ב זקנים כדתנן: לחדד **תלמידיו.** שיקשו לו תשובה עליו א"נ שיתנו לבם להיות חריפין לדרוש קלים וחמורים מאילידן כבן עזאי: **מתני'** וקבל והלך וזרק **כו'.** או או קתני קבל או הלך או זרק: **או לשמו ושלא לשמו.** שחישב בעבודה אחת לשמו ושלא לשמו: **אבל אפשר בלא הילוך.** הלכך לא חשיבא למיפסל: **המהלך במקום שהוא צריך להוליך.** הולכה זו מחשבה פוסלת בה אם חישב בה שלא לשמה ובגמ' מפרש למילתי' מאי צריך ומאי אין צריך: **גמ' והקריבו.** דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן את הדם זו קבלת הדם וללמד שצריך לקבלו בכלי: **אתה אומר כו' או אינו אלא לזריקה.** דהא לשון הקרבה למזבח הוא כדכתיב לבהן המקריב אותה וגו' והאי נמי בהקרבה למזבח משתעי דהיינו זריקה אבל קבלה לא צריך [כלי] מאהל מועד ואילך: **כשהוא אומר כו' זו קבלת הדם.** כדאשכחן קבלה בעולת סיני (שמות כד) ויקח משה חצי הדם וישם באגנות ואע"ג דהקרבה לשון הולכה היא כדאמרן לעיל (דף ד.) והקריב הכהן את הכל זו הולכת אברים לכבש הבא כיון דזימנין הולכה ליתיה כלל כמו השוחט בצד המזבח לא כתב לה קרא ואקבלה הוא דאבתריה והיכא דאיצטריכא הולכה נפקא לן דהויא עבודה מדאפקא רחמנא לקבלה בלשון הולכה: **בכהן כשר.** לאפוקי חללים ובעלי מומין: **ובכלי שרת.** שיהו מלובשים בגדי כהונה דכהנים משמע (הכהנים) בכיהונם (לקמן דף יח:) והיינו בגדי כהונה וכל היכא דקתני נמי בכהן כשר ובכלי שרת בבגדי כהונה קאמר: **אמר רבי עקיבא.** ר' עקיבא לא משמע ליה מהכא דאיכא למימר בני אהרן כל שהן והכהנים בכיהונם לא משמע ליה: **מה להלן בכהנים בשרין.** הכתוב מדבר דהא אלעזר ואיתמר כתיבי ובכלי שרת נמי הכתוב מדבר דכתיב אשר מלא את ידם והיינו לשון רבוי בגדי כהונה דכתיב (ויקרא כא) ומלא את ידו ללבוש את הבגדים וכתיב נמי ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם למלא בם את ידם (שמות כט): **להכחין הפרש כו'. ואתה עושה את הקבלה כשאר עבודות: ואין לי לפרש.** איני יודע לפרש מה הפרש שמעתי ביניהן: **לא עשה בה מחשבה כמעשה.** השתא סלקא דעתך הא דקאמר אין מחשבה פוסלת בשבילה אם חישב בה חוץ לזמנו או שלא לשמו אלמא לא פסלה בקבלה: **קבלו בחוץ אינו חייב כרת.** דשחיטה היא דכתיב לחיובא [ואל פתח אהל מועד] וזריקה נפקא מדם יחשב לקמן בפרק השוחט (דף קו.): **קבלו פסולין.** זרים ושאר חייבי מיתות כגון שתויי יין והדומין להם: **אין חייבין עליו.** מיתה דבעיא עבודה תמה שאין אחריה עבודה בסדר יומא (דף כד.) ובפרק בתרא דהכא (דף קיב:) נמי תנן אין בהם משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים כו': **אתה דורש.** מאיליך ומסכים למה ששמעתי: **מחשבת פיגול.** דחוץ לזמנו לא פסלה בקבלה: **דיקא נמי.** [דתנא] דמתניתין לא איירי במחשבת פיגול: **אלא לזריקה.** במחשב בשעת זריקה ע"מ לאכול מזבחו ביום השלישי כדכתיב בקרא דמחשבת פיגול המקריב אותו לא יחשב ילפינן מיניה בפ"ב (לקמן כט.) במחשב בשעת הקרבה לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר [והקרבה] היינו זריקה: **כדברים המביאים.** את הקרבן לידי היתר אכילה הכתוב מדבר: **אף שפיכת שירים.** אם שפך שירי הדם ליסוד על מנת לאכול בשר חוץ לזמנו או אם הקטיר אימורין במחשבה זו: **לא ירצה.** היינו זריקה שהיא מרצה: **בכלל היתה.** בכלל הדברים המביאין לידי אכילה: **שאין מעכבין.** שירים אין מעכבין כדתניא באיזהו מקומן (לקמן דף נב.) יכול יעכבנו תלמוד לומר ואת כל הדם ישפך נתקו הכתוב ועשאו שירי מצוה כו' הקטרת אימורין לא מעכבין כפרה דכתיב הדם הוא בנפש יכפר: **לא קשיא הא.** דקתני לעיל מחשבת קבלה לא פסלה בפיגול לא בשחישב בשעת קבלה על אכילת בשר אלא במחשב בשעת שחיטה על מנת לקבל דם למחר דאילו זריקה כהאי גוונא עשה בה מחשבה כמעשה אם שחט על מנת לזרוק דם למחר פיגול דהיינו אכילת מזבח (ואי נמי) דאיתרבי בהדיא אפי' שפיכת שיריים לקמן: **הא דאמר כו'.** והאי דקתני מנין לרבות שחיטה וקבלה מחשב בשעת קבלה על מנת לשפוך שירים או אחת משאר האכילות קאמרי: **ושפיכת שירים לא פסלה בהו מחשבה.** דקתני לעיל יכול שאני מרבה אף שפיכת שיריים: **אלא באכילת בשר.** בשחישב לאכול בשר חוץ לזמנו: **מנין לרבות שפיכת שיריים.** וכל שכן תחלת זריקה:

לא

תוספות

אתה אומר זו קבלת הדם כו'. לעיל (דף ד.) פי' בקונט' דמוקמינן והקריבו בקבלה ולא בהולכה משום דוהקריבו נאמר מיד אחר שחיטה וקבלה היא עבודה ראשונה שאחר שחיטה ולפירושו קשה היכי בעי למימר הכא או אינו אלא זריקה אלא נראה דמוקמי' לה בקבלה או בזריקה לפי שהן עבודות חשובות שאי אפשר לבטלן מה שאין כן בהולכה: **בכהן** כשר ובכלי שרת. פירש בקונטרס כלי שרת בגדי כהונה וקשה דהא נפקא לקמן בפרק שני (דף יז:) מקרא דאין בגדיהם עליהן אין כהונה עליהן והוו להו זרים ואפילו בעבודה דלא מעבבא כפרה ויש לומר דאי לאו גזרה שוה דהכא הוה אמרינן מה שהקפידה תורה אמחוסר בגדים היינו היכא דכתיבי בגדים אבל היכא דלא כתיבי בגדים לא וגבי נתינת אש וסידור איברים לא הוה בעינא בגדים מכהן בכיהונו אלא מדגלי רחמנא גבי קבלה גזרה שוה ילפינן בכל דוכתא דהכהן הוי בכיהונו: **דיקא** נמי דקתני שהזבח נפסל. במסקנא לא חיישינן להאי דיקא דבקבלה נמי איכא פסול פיגול ויש

צַד כָּרֵת לֹא פָּרִיךְ. אָשָׁם נַמִּי לַיֵּיתֵי. אָשָׁם פָּרִיךְ, מַה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן בְּצִבּוּר כִּבְיָחִיד. וְאֵיבָעֵית אֵימָא, צַד כָּרֵת נַמִּי פָּרִיךְ, וּבֶן עַזַּאי גְּמָרָא גְּמִיר לָהּ. וְהָא דְּקָאָמַר רַב הוּנָא קַל וָחוֹמֶר, לֹא אֲמָרָהּ אֶלָּא לְחַדֵּד בָּהּ תַּלְמִידָיו: **מִשְׁנָה** הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, קִבֵּל וְהָלַךְ וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, פְּסוּלִים. כֵּיצַד לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, לְשֵׁם פֶּסַח וְלִשֵּׁם שְׁלָמִים. שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם פֶּסַח. שֶׁהַזֶּבַח נִפְסָל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים, בַּשְּׁחִיטָה, וּבְקִבּוּל, וּבַהֲילּוּךְ, וּבִזְרִיקָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר בַּהֲילּוּךְ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא בִּשְׁחִיטָה, וְשֶׁלֹּא בַּקִּבָּלָה וְשֶׁלֹּא בַּזְּרִיקָה, אֲבָל אֶפְשָׁר בְּלֹא הֲילּוּךְ, שׁוֹחֵט בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹרֵק. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת. בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, אֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת: **גְּמָרָא** וְקִבָּלָה מִי פָּסְלָה, וְהָתַנְיָא 'וְהִקְרִיבוּ' זוֹ קַבָּלַת הַדָּם. אַתָּה אוֹמֵר קַבָּלַת הַדָּם, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא זְרִיקָה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'וְזָרְקוּ' הֲרֵי זְרִיקָה אָמוּר. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים 'וְהִקְרִיבוּ', זוֹ קַבָּלַת הַדָּם. 'בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים' שֶׁתְּהֵא בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלֵי שָׁרֵת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִנַּיִן לְקַבָּלָה שֶׁלֹּא תְּהֵא אֶלָּא בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלֵי שָׁרֵת, נֶאֱמַר כָּאן 'בְּנֵי אַהֲרֹן', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן 'אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים', מַה לְּהַלָּן בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלֵי שָׁרֵת, אַף כָּאן בְּכֹהֵן כָּשֵׁר וּבִכְלֵי שָׁרֵת. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֶקַּפַּח אֶת בָּנַי, אִם לֹא שָׁמַעְתִּי לְהַכְחִין הֶכְרֵשׁ בֵּין קַבָּלָה לִזְרִיקָה, וְאֵין לִי לְכָרֵשׁ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲנִי אֲפָרֵשׁ. קַבָּלָה, לֹא עָשָׂה בָהּ מַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה. זְרִיקָה, עָשָׂה בָהּ מַחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה. קִבְּלוּ בַחוּץ, אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. זָרְקוּ בַּחוּץ, עָנוּשׁ כָּרֵת. קִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין, אֵין חַיָּבִין עָלָיו. זָרְקוּהוּ פְּסוּלִין, חַיָּבִין עָלָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, הֶעָבוֹדָה, אִם הִמְּיַתָּ יָמִין וּשְׂמֹאל, אֲנִי שָׁמַעְתִּי וְאֵין לִי לְכָרֵשׁ. אַתָּה הוֹרֵשׁ וּמַסְפִּים לַשְּׁמוּעָה בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה. אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כְּפוֹרֵשׁ מֵחַיָּיו. אָמַר רָבָא, לֹא קָשְׁיָא, כָּאן בְּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל, כָּאן בְּמַחֲשֶׁבֶת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. דַּיְקָא נַמִּי, דְּקָתָנֵי 'שֶׁהַזֶּבַח נִפְסָל', וְלֹא קָתָנֵי מִתְפַּגֵּל, שְׁמַע מִינַּהּ: וּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל לֹא פָּסְלָה בְּקַבָּלָה, וְהָתַנְיָא, יָכוֹל לֹא תְּהֵא מַחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא בִּזְרִיקָה בִּלְבַד, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שְׁחִיטָה וְקַבָּלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו (פִּיגּוּל הוּא) לֹא יֵרָצֶה'. בְּדָבָרִים הַמְּבִיאִין לִידֵי אֲכִילָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף שְׁפִיכַת שִׁירַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה, הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב', זְרִיקָה בִּכְלָל הָיְתָה, וְלָמָּה יָצְתָה, לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ. לוֹמַר לְךָ, מַה זְּרִיקָה מְיוּחֶדֶת שֶׁהִיא עֲבוֹדָה (וּמְכַפֶּרֶת) וּמְעַכֶּבֶת בַּכַּפָּרָה. אַף כֹּל, עֲבוֹדָה וּמְעַכֶּבֶת בַּכַּפָּרָה, יָצְאוּ שְׁפִיכַת שִׁירַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִין שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֶת הַכַּפָּרָה.

אלא

תוספות

ויש לפרש במסקנא דנקט לשון פסול דאיירי בשלא לשמן דהוי בכל ד' עבודות ומיהו אשכחן דיקא דלא קאי לבסוף גבי כל הנישום דמים באחר (קדושין דף כח.): **על** מנת לשפוך שיריים למחר. צ"ע בפרק קמא דמעילה (דף ז.) דמיבעיא לן חישב לנשפכין מהו ופי' רבינו דהתם מיירי שנשפך מן הכלי על הרצפה ומיבעיא ליה אם מוליך אותו מקצת דם הנשאר בכלי על מנת לזרוק מאותן נשפכין חוץ לזמנו שהרי ראויין לאוספן או דלמא כיון דבכוס איתיה דם וההוא דעל הרצפה הולך לאיבוד לא פסלה בהו: **הג"ה** תהי בה ריש לקיש כלום למדנו אלא משלמים. תימה הא ריש לקיש גופיה קאמר לקמן (יד.) מודה רבי שמעון בהולכת (אברים) חטאות הפנימיות: **אי** מה שלמים כו'. זה אין שייך לומר דמחשבת יום שני לא יפסול בחטאת כמו בשלמים דפשיטא דבכל חד אזלינן בתר חוץ לזמנו דידיה: **אלא** מאי אית לך למימר דבר הפוסל בהן כו'. השתא מסיק דמסברא יש לנו לומר כן דדבר הפוסל מוציא מידי פיגול ודבר המעכב בה מביא לידי פיגול כמו בשלמים ואין שייך להקשות שכן נוהג בכל הזבחים: **וה** הכלל כל הקומץ ונותן בכלי. בהגשה אין פיגול דקמיצה בנגד שחיטה ואין לו פיגול קודם שחיטה: מודה

רש"י

לא קשיא הא. דקמרבי שפיכת שירים כגון דאמר הריני זורק או אחת משאר עבודות על מנת לשפוך שירים למחר שהרי חישב להאכיל את המזבח חוץ לזמנו: **והא.** דמעטינהו לעיל כגון דאמר הריני שופך שירים כו' כללא דמילתא בעינן מחשבה בשעת עבודה על דבר אכילת אדם או למזבח הלכך חישב בשעת שפיכת שיריים על אכילת בשר לא כלום היא דלא הואי מחשבה בשעת עבודה: **שמעתי מרבותי שטבילת אצבע.** האמור בחטאות הפנימיות וטבל הכהן אצבעו וגו' (ויקרא ג) מפגלת בחטאת אם טבל ע"מ להקטיר אימורים למחר: **כלום למדנו פיגול.** בחטאת אלא משלמים דעיקר פיגול בשלמים כתיב ואם האכל יאכל ושלמים אין בהן טבילת אצבע שכל הדמים בזריקה מן הכלי למזבח חוץ מן החטאת שהיא במתנת אצבע: ופרכינן **וכי הכל משלמים למדנו:** דין פיגול בכל הזבחים כדינו בשלמים: **אי מה שלמים אין שלא לשמו מוציאו מידי פיגול.** אם שחט במחשבת חוץ לזמנו וקבל והוליך שלא לשמן לא יצאו מידי פיגולן שהרי אין שלא לשמו פוסל בשלמים והוה ליה קרב המתיר במצותו בפיגול בלא פסול מחשבה אחרת: **אף חטאת.** אע"פ שלא לשמו פסול בה לא תוציאנה מידי פיגול ואנן תנן בפ"ב (לקמן דף כט:) הפסח והחטאת ששחטן חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק שלא לשמו זהו שלא קרב המתיר במצותו ואינה פיגול ליענש כרת על אכילתו בדילפינן בפ"ב (שם דף כח:) מקרא כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול שיקרבו כל מתירין דהיינו ארבע עבודות בלא פסול מחשבה אחרת: **אלא מאי אית לך למימר מרבויא דקרא קאתי.** כל הזבחים לפיגול בת"כ ולא משלמים למדו הלכך כל חד וחד מאי דפסיל מוציאו מידי פיגול וכן לענין הבאתו לידי פיגול כל חד וחד מאי דכתיב ביה דהוי עבודה מביאו לידי פיגול: **הכי גרסינן שטבילת אצבע מפגלת: אין הכל משלמים למדנו.** ודקשיא לך בחטאת היאך שלא לשמו מוציאה מידי פיגול: **תואיל וחוץ למקומה כו'.** מחשבת ע"מ לאוכלו חוץ למחיצת אבילתו דהיינו בכל העיר וחוץ לעיר הוי חוץ למקומו פוסל בשלמים בהדיא מרבינן לה לפסולא בפ"ב אלא שאין בו כרת: **מוציא מידי פיגול.** כדילפינן בפ"ב שכל מחשבת פסול מוציאתו מידי פיגול: **מצדה תבוא.** תשובתה בצדה אם מחוץ למקומו אתה לומד לשלא לשמו ולהעמיד פיגול על עבודות הנוהגות בשלמים ותו לא אלא שמוציאתה מידי פיגול תלמד בחטאת שלא לשמו מחוץ

אֶלָּא לֹא קַשְׁיָא, הָא דְּאָמַר הֲרֵינִי [שׁוֹחֵט] עַל מְנָת לְקַבֵּל דָּמָהּ לְמָחָר, הָא דְּאָמַר הֲרֵינִי מְקַבֵּל דָּמָהּ עַל מְנָת לִשְׁפּוֹךְ שִׁירַיִם לְמָחָר. אָמַר לֵיהּ הַהוּא מְרַבָּנָן לְרָבָא, וְשִׁפְכִיכַת שִׁירַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִין, לֹא פְּסָלָה בְּהוּ מַחֲשָׁבָה, וְהָתְנַן, יָכוֹל לֹא תְּהֵא מַחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא בַּאֲכִילַת בָּשָׂר, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שְׁפִיכַת שִׁירַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִים, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל' בְּשָׁחֲטֵי אֲכִילוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַחַת אֲכִילַת אָדָם וְאַחַת אֲכִילַת מִזְבֵּחַ. לֹא קַשְׁיָא, הָא דְּאָמַר הֲרֵינִי זוֹרֵק עַל מְנָת לִשְׁפּוֹךְ שִׁירַיִם לְמָחָר, הָא דְּאָמַר הֲרֵינִי שׁוֹפֵךְ שִׁירַיִם עַל מְנָת לְהַקְטִיר אֵימוּרִין לְמָחָר: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, שָׁמַעְתִּי שֶׁטְּבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בְּחַטָּאת פְּנִימִית. שַׁמְעָהּ אִילְפָא אֲמָרָהּ קַמֵּיהּ דְּרַב פַּדָּא, אָמַר, כְּלוּם לָמַדְנוּ פִּיגּוּל אֶלָּא מִשְּׁלָמִים, מַה שְּׁלָמִים אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן, אַף חַטָּאת אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן. וְכִי הַכֹּל מִשְּׁלָמִים לָמְדוּ, אִי מַה שְּׁלָמִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אֵין מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל, אַף חַטָּאת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֵין מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל. אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר, מֵרְבּוּיָא דִּקְרָאֵי קָאָתְיָא, [הָכָא נַמִּי מֵרְבּוּיָא דִּקְרָא קָאָתֵי]. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּעַלְיָה זוֹ שָׁמַעְתִּי שֶׁטְּבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת. תָּהֵי בָּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּלוּם לָמְדוּ פִּיגּוּל אֶלָּא מִשְּׁלָמִים, מַה שְּׁלָמִים אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן, אַף חַטָּאת, אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן. וְכִי הַכֹּל מִשְּׁלָמִים לָמְדוּ, אִי מַה שְּׁלָמִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אֵין מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל, אַף חַטָּאת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֵין מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל. אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר, דָּבָר הַמְעֻכָּב בְּהֶן מְבִיאָן לִידֵי פִּיגּוּל. הָכָא נַמִּי, דָּבָר הַמְעֻכָּב בְּהֶן מְבִיאָהּ לִידֵי פִּיגּוּל. אָמַר רַב מָרִי, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא, זֶה הַכְּלָל כָּל הַקּוֹמֵץ וְנוֹתֵן בַּכֶּלִי, וְהַמּוֹלִיךְ וְהַמַּקְטִיר. בְּשָׁלְמָא קוֹמֵץ הַיְינוּ שׁוֹחֵט, מוֹלִיךְ הַיְינוּ מוֹלִיךְ, מַקְטִיר נַמִּי הַיְינוּ זוֹרֵק. אֶלָּא נוֹתֵן בַּכֶּלִי, מַאי נִיהוּ. אֵילֵימָא דְּדָמֵי לְקַבָּלָה, מִי דָּמֵי, הָתָם מְמֵילָא, הָכָא אֵיהוּ קָא שָׁקִיל וְרָמֵי. אֶלָּא כֵּיוָן דְּלָא סָגֵי דְּלָא יָהִיב, עַל כָּרְחֵיהּ עֲבוֹדָה חֲשׁוּבָה הִיא, הָכָא נַמִּי כֵּיוָן דְּלָא סָגֵי דְּלָא עָבִיד לָהּ, עַל כָּרְחֵיהּ הַיְינוּ הוֹלָכָה. לֹא, לְעוֹלָם דְּדָמֵי לְקַבָּלָה, וּדְקָאָמְרַת הָכָא מְמֵילָא, הָתָם אֵיהוּ קָא שָׁקִיל וְיָהִיב, כֵּיוָן דְּאִידִי וְאִידִי מַתַּן כְּלִי הוּא, מַה לִּי מְמֵילָא, מַה לִּי קָא שָׁקִיל וְיָהִיב. לֵימָא כְּתַנָּאֵי, דְּתָנֵי חֲדָא טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בַּחַטָּאת, וְתַנְיָא אִידָךְ לֹא מְפַגֶּלֶת וְלֹא מְתַפַּגֶּלֶת. מַאי לָאו, תַּנָּאֵי הִיא. לֹא, הָא רַבָּנָן, הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַאי אִירְיָא טְבִילַת אֶצְבַּע, הָאֲמַר כל

למקומו דשלמים יש להשיב מה לחוץ למקומו דין הוא שיוציא מידי פיגול שהרי פסול וחמור לנהוג בכל הזבחים תאמר כו': **אלא מאי אית לך למימר.** אם באת לומר הכל משלמים למדו מה יש לך טעם בשלא לשמו המוציא חטאת מידי פיגול כך יש לך לומר שלמים דבר הפוסל בהו כגון חוץ למקומו מוציאן מידי פיגול: **ודבר המעכב בהו.** כגון ד' עבודות הדם מביאין לידי פיגול: **הכא נמי.** אף חטאת דבר הפוסל בה כגון שלא לשמה מוציאה ודבר המעכב בה כל הכתוב בעבודת דמה וטבילת אצבע בכלל: **אף אנן נמי תנינא.** דטבילת אצבע מפגלת דתנן במנחות כל הקומץ בכל ד' עבודות [אם] חישב על מנת לאכול שיריים או להקטיר קומץ למחר פיגול: **בשלמא קומץ.** מפגל דהיינו בשוחט שמוציא דם שהוא חלק גבוה מן הבשר [והבשר] שיריים הם אף זה הפריש קומץ מתוך שיריים וכן שאר ב' עבודות דמפגל מהיקישא דהוקש מנחה לזבח דכתיב זאת התורה ואמר לקמן (דף צח.) דדך היקשא מה שלמים מפגל ומתפגלין אף כל מפגלין ומתפגלין: **התם ממילא.** נופל הדם בכלי הכא קא שקיל בידיה ורמי: **אלא כיון דלא סני דלא יהיב.** קומץ לכלי לקדשו בתוכו דאמרינן לעיל (דף יא.) שלא בכלי שרת פסולה ואמרינן טעמא במסכת סוטה בפרק שני (דף יד:) מידי דהוה אדם לאו אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה הדר בעי לקבוליה וקדושיה בכלי זימנא אחריתי קומץ נמי אע"ג דקדשה מנחה כולה בכלי בעי לקדושי קומץ זימנא אחריתי הלכך עבודה חשובה היא ומפגלה הכי נמי בטבילת אצבע כיון דלא סגי כו' הייגו הולכה שמוליך הדם באצבעו לקרבן למזבח: **לעולם דדמי לקבלה.** הלכך אתיא בהיקישא דאיתקוש מנחות לשלמים דהא איתרבי קבלה בשלמים לפגל דאמרי' לעיל ומתן כלי במנחה כקבלה בדם אבל טבילת אצבע לא איתרבאי ולא תיפשוט: **לא מפגלת.** אם טבל על מנת להקטיר אימורין למחר: **ולא מתפגלת.** אם שחט (או קבל) ע"מ לטבול אצבע למחר: **מאי לאו תנאי היא.** דמר חשיב לה הולכה ומר לא חשיב לה הולכה: **לא.** דכ"ע הולכה היא והא דקתני אינה מפגלת רבי שמעון היא דאמר במתניתין הולכה לא מפגלא כדתנן ורבי שמעון מכשיר בהילוך:

הגמרא מתרצת את סתירת הברייתות בענין פסול פיגול בקבלה: **אֶלָּא לֹא קַשְׁיָא, הָא** שאמר רבי עקיבא שמחשבת פיגול לא פסלה בקבלה, מדובר **דְּאָמַר** בשעת השחיטה, **הֲרֵינִי [שׁוֹחֵט] עַל מְנָת לְקַבֵּל דָּמֵהּ לְמָחָר, וְהָא** ששנינו בברייתא שמרבים שחיטה וקבלה, מדובר **דְּאָמַר** בשעת הקבלה, **הֲרֵינִי מְקַבֵּל דָּמֵהּ עַל מְנָת לִשְׁפּוֹךְ שִׁירַיִם לְמָחָר,** ומכיון שחשב באחת מארבע עבודות הדם לשפוך שיריים למחר, שהיא 'אכילת מזבח', מחשבתו מפגלת את הקרבן.

מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **הָהוּא** מֵרַבָּנָן לְרָבָא, **וְכִי** בִּשְׁפִיכַת שִׁירַיִם **וְהַקְטָרַת אֵימוּרִין לֹא פְּסָלָה בֵּהּ מַחֲשָׁבָה** וכפי ששנינו לעיל (ע"א), **וְהָתַנַן** בברייתא, **כָּל** היית לפרש שלֹא **תְּהֵא מַחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת** לפגל **אֶלָּא בַּאֲכִילַת בָּשָׂר** – כשחשב לאכול מבשר הקרבן לאחר זמן אכילתו, **מַנַּיִן לְרַבּוֹת** שמחשבה מפגלת גם אם חשב על **שְׁפִיכַת שִׁירַיִם וְהַקְטָרַת אֵימוּרִים** לעשותם למחר, וכל שכן אם חשב על תחילת זריקת הדם לעשותה למחר, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ז יח) **'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה, הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה', וּמכך** שכפל הכתוב לשון אכילה למדנו שבִּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת הָכָתוּב מְדַבֵּר – שהפסוק עוסק בשני אופני מחשבות על אכילה לאחר זמנה, מחשבה **אַחַת** היינו כשחושב על **אֲכִילַת אָדָם** – להאכיל לאדם מבשר הקרבן לאחר הזמן, **וְאַחַת** שחושב על **אֲכִילַת מִזְבֵּחַ** – להאכיל למזבח מבשר הקרבן העומד להקטרה או מדמו, לאחר הזמן שציותה התורה. וקשה, שדברי הברייתא כאן סותרים למבואר בברייתא לעיל שבשפיכת שיריים לא פוסלת מחשבת פיגול.

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא** ששנינו שמחשבה פוסלת בשפיכת שיריים, מדובר **דְּאָמַר** בשעת זריקת הדם **הֲרֵינִי זוֹרֵק עַל מְנָת לִשְׁפּוֹךְ שִׁירַיִם לְמָחָר,** ומכיון שחשב בשעת אחת מעבודות הדם המעכבות כפרה, להאכיל למזבח את שיירי הדם למחר, מחשבתו מפגלת. **וְהָא** ששנינו שבשפיכת שיריים והקטרת אימורים לא פוסלת מחשבת פיגול, מדובר **דְּאָמַר** בשעת שפיכת שיריים, **הֲרֵינִי שׁוֹפֵךְ שִׁירַיִם עַל מְנָת לְהַקְטִיר אֵימוּרִין לְמָחָר,** שאף שחשב להקטירם לאחר זמן הקטרתם, אין המחשבה מפגלת, מאחר ולא חשב כן בשעת אחת מהעבודות המעכבות כפרה.

הגמרא דנה במחשבת פיגול בעבודה נוספת הנעשית בחטאות הפנימיות: **אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא שָׁמַעְתִּי** מרבותי **שֶׁטְּבִילַת אֶצְבַּע** – שאם בשעה שטובל אצבעו בדם החטאת כדי להזות מדמה על המזבח הפנימי, חשב להקטיר אימוריה למחר, הרי מחשבתו **מְפַגֶּלֶת,** ודין זה נוהג **בְּחַטָּאת פְּנִימִית,** שמכיון שנאמר בה לשון טבילה (ויקרא ד יז) 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם', למדנו שטבילה זו עבודה היא, ולכן מחשבה פוסלת בה.

הגמרא מקשה על דין זה: **שָׁמְעָה אִילְפָא** לדין זה, **אֲמָרָהּ קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא, אָמַר** לו רב פפא, מדוע טבילת אצבע מפגלת, **כְּלוּם לָמְדָנוּ** – הרי לא למדנו לדיני מחשבת **פִּיגּוּל** בכל הקרבנות **אֶלָּא מְשֻׁלָּמִים,** שבהם נאמר בתורה דין פיגול, ואם כן, **מַה שְּׁלָמִים** – כשם שבשלמים **אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן,** משום שאין בהם כלל טבילת אצבע שהלא זורק את הדם מהכלי, **אַף חַטָּאת אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן.**

הגמרא דוחה את הקושיא: **וְכִי** הַכֹּל – וכי כל דיני פיגול **מְשֻׁלָּמִים** לָמְדוּ ויהיה נוהג דין פיגול בכל הזבחים רק באופן השייך גם בשלמים, **אִי מַה שְּׁלָמִים** – אם כן כשם ששלמים שעשה אחת מעבודות דמם במחשבת **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אֵין** מחשבה זו **מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל,** שאם חשב גם מחשבת פיגול בעבודת דם אחרת שבקרבן, מחשבת שלא לשמה אינה מוציאה את הקרבן מפיגולו, לפטור את האוכל ממנו מכרת, **אַף חַטָּאת** יהיה דינה כן, שאם עשה אחת מעבודות דמה **שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ,** אף אם יחשוב בשעת עבודה אחרת מחשבת פיגול **אֵין** מחשבת שלא לשמה **מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל** ותועיל מחשבתו לפגל בקרבן, אף שחשב בו גם מחשבת שלא לשמה הפוסלת בחטאת. והלא אי אפשר לומר כך, ששנינו להלן (כט:) שאם שחט את החטאת במחשבת חוץ לזמנו, ואחת משאר העבודות עשה במחשבת שלא לשמו, אין הקרבן פיגול.

הגמרא מבארת את הטעם בזה: **אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** – אלא מה יש לך לומר בטעם הדין שמחשבת שלא לשמה בחטאת מוציאה מידי פיגול, שדין מחשבת פיגול בשאר הזבחים **מְרַבּוֹיָא דִּקְרָאֵי קָאָתְיָא** – מריבוי הפסוקים הוא נלמד ולא מכך שהוקשו כל הקרבנות לשלמים, ולפיכך דין פיגול אינו דווקא באופן הנוהג בשלמים, אלא בכל קרבן מחשבה הפוסלת בו מוציאה מידי פיגול. ואם כן **[הָכָא נָמֵי** לענין העבודות שמחשבה מפגלת בהן, **מְרַבּוֹיָא דִּקְרָא קָאָתֵי** ולא משלמים, ולפיכך בכל קרבן מחשבה מפגלת בעבודה הכתובה בו, ואף בעבודת טבילת אצבע מחשבה מפגלת].

הגמרא מביאה עוד אמוראים שעסקו בדין זה: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בַּעֲלִיָּה זוֹ שָׁמַעְתִּי שֶׁטְּבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת, תְּהֵי בָּהּ** – תמה בהלכה זו **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, כְּלוּם** – האם לא **לָמְדוּ פִּיגּוּל אֶלָּא מִשְּׁלָמִים,** ואם כן ינהג דין פיגול בשאר הקרבנות כפי שנוהג בשלמים, **מַה שְּׁלָמִים אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן, אַף חַטָּאת, אֵין טְבִילַת אֶצְבַּע מְפַגֶּלֶת בָּהֶן.** דוחה הגמרא: **וְכִי** הַכֹּל **מִשְּׁלָמִים לָמְדוּ, אִי מַה שְּׁלָמִים** שעשה אחת מעבודות דמם במחשבת **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אֵין** מחשבה זו **מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל, אַף חַטָּאת** שעשה אחת מעבודות דמה **שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ,** במחשבה זו **אֵין מוֹצִיא** את הקרבן **מִידֵי פִּיגּוּל,** ומאחר ושנינו להלן (כט:) שאין הדין כן, על כרחך שלא כל דיני פיגול נלמדו משלמים.

רבי יוסי ברבי חנינא מבאר את הקושיא משלמים: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵין** – אכן יש לומר **שֶׁהַכֹּל מְשֻׁלָּמִים לָמְדוּ,** ואף על פי כן מחשבת שלא לשמה מוציאה את החטאת מידי פיגול. והטעם לכך, **הוֹאִיל** ו**הַחושב** בשעת אחת מעבודות הדם לאכול מבשר הקרבן **חוּץ לִמְקוֹמוֹ** – חוץ למקום שציותה התורה לאכלו, **פּוֹסֵל בַּשְּׁלָמִים** – קרבן השלמים פסול מחמת מחשבתו. **וְכֵן** החושב **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פּוֹסֵל בַּחַטָּאת,** יש להשוות שתי מחשבות אלו זו לזו, **מָה** – כשם שמחשבת **חוּץ לִמְקוֹמוֹ** שהיא מחשבה **הַפּוֹסֶלֶת בַּשְּׁלָמִים, מוֹצִיא** את הקרבן **מִידֵי פִּיגּוּל** – שאף אם יחשוב בעבודה אחרת מחשבת 'חוץ לזמנו', אין הקרבן מתפגל. **אַף** החושב באחת מעבודות דם החטאת **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** שהיא מחשבה **הַפּוֹסֶלֶת בַּחַטָּאת, מוֹצִיאָה מִידֵי פִּיגּוּל.** ומאחר שהכל משלמים למדנו, חוזרת הקושיא מדוע טבילת אצבע מפגלת בחטאות הפנימיות, הלא בשלמים אין טבילת אצבע.

רבי ירמיה מתרץ את הקושיא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מִצְּדָהּ תַּבְרָא** – תשובת הקושיא בצדה נמצאת, שאם תאמר שהכל משלמים למדנו, ואף על פי כן מחשבת שלא לשמו בחטאת מוציאה מידי פיגול משום שנלמדת ממחשבת חוץ למקומו בשלמים, יש להשיב על דברך, **מָה לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ הַפּוֹסֵל בַּשְּׁלָמִים** שפסול חמור הוא, **שֶׁכֵּן נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים** – שכל הקרבנות נפסלים במחשבה לאכול מבשרם חוץ למקומם, ולכן מן הדין שתוציא מחשבה זו מידי פיגול. וכי **תֵּאמַר** שיהיה הדין כן גם **בְּפסול שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּפֶסַח וְחַטָּאת בִּלְבַד,** ולא בשאר הזבחים, הלא אם למדת שמחשבת פסול חמור מוציאה מידי פיגול אין ללמוד משם למחשבת פסול קל. **אֶלָּא** אם תפרש שדיני פיגול בקרבנות נלמדים משלמים **מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** – מה יש לך לומר בטעם הדין שמחשבת שלא לשמו בחטאת מוציאה מידי פיגול, בהכרח שהטעם, שכשם שבשלמים **דָּבָר הַפּוֹסֵל בָּהֶן** – מחשבה הפוסלת בהם **מוֹצִיאָם מִידֵי פִּיגּוּל,** וכן **דָּבָר הַמְעַכֵּב בָּהֶן** כגון ארבע עבודות הדם, **מְבִיאָן לִידֵי פִּיגּוּל** – שאם חשב בשעת אחת מארבע העבודות לאכול מהקרבן חוץ לזמנו, הקרבן מתפגל, **הָכָא נָמֵי** לגבי חטאת, **דָּבָר הַפּוֹסֵל בָּהּ** – מחשבה הפוסלת בה כגון מחשבת שלא לשמה **מוֹצִיא מִידֵי פִּיגּוּל,** ו**דָּבָר הַמְעַכֵּב בָּהּ,** כארבע עבודות הדם וטבילת אצבע, **מְבִיאָהּ לִידֵי פִּיגּוּל,** אם יחשוב בשעת אחת מעבודות אלו מחשבת 'חוץ לזמנו'.

רב מרי מביא ראיה שטבילת אצבע מפגלת: **אָמַר רַב מָרִי אַף אֲנַן נָמֵי תְּנִינָא** דין זה שטבילת אצבע מפגלת, שלמדנו במשנה (מנחות יב.), **זֶה הַכְּלָל** בדיני פיגול במנחות, **כָּל הַקּוֹמֵץ** בידו מהמנחה **וְנוֹתֵן** – או שנותן את הקומץ **בַּכְּלִי, וְהַמּוֹלִיךְ** את הכלי עם הקומץ למזבח **וְהַמַּקְטִיר** את הקומץ, אם חשב באחת מעבודות אלו לאכול מן המנחה או להקטיר קומצה לאחר הזמן שציותה תורה, המנחה

המשך בעמוד נח

שכֹּל שֶׁאֵינוֹ עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן – שאין דמו נזרק על המזבח החיצון
בְּשִׁלְמֵים, אֵין בּוֹ מְשׁוּם פִּיגּוּל, מפני שאי אפשר ללמוד משלמים
לקרבן שאינו דומה להם.
מתרצת הגמרא: **אֶלָּא הָא וְהָא** – הן הברייתא שמחשבה מפגלת
בטבילת אצבע והן הברייתא שאינה מפגלת, דעת **רַבָּנָן** הן, **וְלֹא**
כַּשָּׁיָא הסתירה ביניהן, **כָּאן** – הברייתא ששנינו שמחשבה אינה
מפגלת, עוסקת **בַּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנוֹת** שאין מחשבה מפגלת בהן, **וְכָאן**
ששנינו שמחשבה מפגלת **בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת**, שבהן נאמר חיוב
טבילת אצבע, ועבודה חשובה היא, ומחשבה מפגלת בה.
מקשה הגמרא: **חֲטָאוֹת הַחִיצוֹנוֹת פְּשִׁיטָא** שלא מועילה מחשבה
בטבילת האצבע בדמן, שהרי **לֹא כְתִיב בְּהוּ** 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן
הַדָּם'. מתרצת הגמרא: **אִצְטְרִיךְ** התנא להשמיענו דין זה, **סָלְקָא**
דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וּכְתִיב בפרשה העוסקת בדיני חטאות
החיצונות 'וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ' (שם ד כה), מלשון 'ולקח'
משמע שהוא בעצמו צריך לקחת את הדם, **וְאִי אִתֵּי קוֹף רָמֵי לְהוּ**
אֲיָדֵיהּ – ואם יבא קוף וישליך את הדם על ידו, **בָּעֵי לְמִישְׁקַל וְיִמְצָא**
אַחֲרִיתֵי – צריך הכהן ליטול מהדם פעם נוספת, אם כן **כְּמַאן דְּכְתִיב**
וְטָבַל דָּמוֹ – דומה הדבר כאילו נכתב בהן 'וטבל', ותועיל מחשבת
פיגול בשעת טבילת האצבע, [**קָא מַשְׁמַע לָן**] **לְהָכִי לֹא כְתִיב** בפסוק
'וְטָבַל' אלא 'ולקח', **דְּמַשְׁמַע הָכִי וּמַשְׁמַע הָכִי,** שמכך שלא נאמר
בפירוש שצריך לטבול אצבעו בדם, למדנו שהטבילה אינה עבודה
חשובה לפגל בה, ומתיבות 'ולקח' ו'באצבעו' למדנו שאף בחטאות
החיצונות צריכה לקיחת הדם להיות באצבעו, ואם הדם הגיע
לאצבע הכהן על ידי קוף, אין לתתו על המזבח.
שנינו במשנה **שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר בְּהִילּוּךְ**. הגמרא דנה באלו
קרבנות מחשבה פוסלת בהילוך: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** אף שרבי
שמעון מכשיר בהילוך, כל זה בחטאות החיצונות, אבל **מוֹדֶה רַבִּי**
שִׁמְעוֹן בְּהוֹלֶכֶת חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, שאם חשב בהולכת דמם
לעשותם 'שלא לשמו' **מַחְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ, הוֹאִיל** וְהולכה זו היא
עֲבוֹדָה שֶׁאֵין יָכוֹל לְבַטְּלָהּ, שאין זה ממדת דרך ארץ לשחוט בהיכל,
וצריך לשחוט את החטאת בעזרה ולהוליך דמה להיכל.
מקשה הגמרא: איך יתכן שרבי שמעון מודה בכך, **וְהָאָמַר רַבִּי**
שִׁמְעוֹן (לקמן מג.), **שכֹּל** קרבן **שֶׁאֵינוֹ** קרב **עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן כְּשֵׁלָמִים,**
אֵין חַיָּבִין עָלָיו מְשׁוּם פִּיגּוּל, ואם כן אף שאינו יכול לבטל את
הולכת חטאות הפנימיות, אין חייבים עליהם משום פיגול, ומסתבר
שהוא הדין שמחשבת שלא לשמו אינה פוסלת בהם. מתרצת
הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא** אף לדעת רבי שמעון שאין
חטאות הפנימיות מתפגלות לחייב כרת על אכילתן, **מוֹדֶה הָיָה**
לְפָסוֹל – שהחטאת נפסלת **מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה** מחשבת **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן**
שֶׁהוּכְשְׁרוּ בְּשִׁלְמִים, ואינם נפסלים במחשבה זו, אף על פי כן **פְּסוּלִין**
בְּחַטָּאת – פוסלת היא את החטאת, מחשבת 'חוץ לְזְמַנּוֹ', **שֶׁפְּסוּלִין**
בְּשִׁלְמִים, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּפָּסְלוּ גם **בְּחַטָּאוֹת** הפנימיות. ואם חשב כן
בהולכה שאי אפשר לבטלה, מחשבה פוסלת בה.
הגמרא מבררת מנין למד רבי שמעון שמחשבת חוץ למקומו פוסלת
בחטאות הפנימיות: **וְאַשְׁכְּחָן** – ומצינו לימוד שמחשבת **חוּץ לִזְמַנּוֹ**
פוסלת בחטאות הפנימיות, אבל עדיין קשה לדברי רבי שמעון,
מחשבת **חוּץ לִמְקוֹמוֹ** – אם חשב בשעת שחיטת חטאות הפנימיות
להקטיר אימוריהם חוץ לעזרה, **מְנָלָן** שמחשבה זו פוסלת בהם, **אִי** –
אם נלמד כן **מִמחשבת חוּץ לִזְמַנּוֹ,** ונאמר שכשם שהיא פוסלת
בפנימיות כך תפסול גם מחשבת חוץ למקומו. יש לדחות ולומר, **מָה**
לְחוּץ לִזְמַנּוֹ שֶׁכֵּן מחשבה חמורה היא, שהרי בקרבנות הקרבים על
מזבח החיצון חייבים עליה **כָּרֵת,** מה שאין כן מחשבת חוץ למקומו,
שאין בה חיוב כרת. **וְאִי** – ואם נלמד **מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ** שאף שאינה
פוסלת בשלמים פוסלת בחטאות הפנימיות, קל וחומר שמחשבת חוץ
למקומו שפוסלת בשלמים תפסול בפנימיות, יש לדחות ולומר
שדווקא מחשבת שלא לשמה פוסלת בהם, **שֶׁכֵּן** פסול זה חמור,
שנּוֹהֵג גם בְּבָמָה – בקרבן הקרב בבמת יחיד בשעת היתר הבמות, מה
שאין כן מחשבת חוץ למקומו אינה שייכת בבמה.
מתרצת הגמרא: (**חִיּוּב**) פסול **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן נוֹהֵג,** הלא אינו נוהג
אלא **בְּפֶסַח וַחֲטָאת,** אבל שאר קרבנות אין נפסלים במחשבה זו.
והלא **פֶּסַח וַחֲטָאת בַּבָּמָה לֹא קָרְבוּ,** שאין קרבים בה אלא נדרים
ונדבות בלבד, ולא קרבנות חובה כפסח וחטאת. ומכיון ששתי
מחשבות אלו אין נוהגות בבמה, אפשר ללמוד מחשבת חוץ למקומו
ממחשבת שלא לשמה בקל וחומר.
הגמרא מביאה מקור נוסף לפסול מחשבת חוץ למקומו לדברי רבי
שמעון: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא הֶקֵּישָׁא הוּא** – פסול חוץ למקומו נלמד
מהיקש. שנאמר בשלמים (ויקרא ז יח) 'וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח
שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה, הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה', ופסוק זה נדרש, **'שְׁלִישִׁי' זֶה חוּץ לִזְמַנּוֹ** – בחושב לאכול מבשר הזבח
ביום השלישי לאחר הזמן שציותה תורה לאכלו. **'פִּגּוּל' [זֶה] חוּץ**
לִמְקוֹמוֹ – החושב לאכול מבשר הזבח חוץ למקום שציותה תורה, אף
מחשבתו פוסלת. ומכיון ששתי המחשבות הוקשו זה לזה בפסוק אחד,
למדנו שבכל מקום שנוהג פסול חוץ לזמנו נוהג גם פסול חוץ למקומו.
רבא מבאר אופנים שההולכה נחשבת כעבודה שאי אפשר לבטלה:
אָמַר רָבָא, אִם תִּימְצֵי לוֹמַר שרבי **שִׁמְעוֹן סָבַר לָהּ כִּבְרַיְיהוּ** רבי
אלעזר **דְּאָמַר** (להלן כ.) **בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ צָפוֹן** – שהחלק הצפוני
שבעזרה הנמצא בין האולם ולמזבח אף הוא קרוי 'צפון' ומותר
לשחוט בו קדשי קדשים, **אֵין מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת** לפסול ולפגל, **בְּהוֹלָכַת**
דם חַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת לתוך ההיכל, **אֶלָּא** אם יחשוב כן **מִשעת**
כניסתו **לְפֶתַח אוּלָם** ועד שיכנס **לְפָנִים** ההיכל. שהולכה זו אי אפשר
לבטלה, אבל אם חשב בהולכת הדם עד האולם מכיון שאפשר
לבטלה על ידי שישחט סמוך לפתח האולם, אין מחשבתו פוסלת.
וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שרבי שמעון **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר** להלן (נט.)
תּוֹךְ עֲזָרָה מְקַדֵּשׁ – רצפת העזרה מקודשת כמזבח, וראוי להקטיר
עליה קרבנות, **אֵין מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת בְּהוֹלָכַת סִילּוּק בָּזִיכִין** –
כשמסלק את בזיכי הלבונה מעל השלחן ומוליכם להקטירם על מזבח
החיצון **אֶלָּא** אם חשב כן בשעה שמוליכם **מִפֶּתַח הֵיכָל וְלַחוּץ** – ועד
שיגיע ליציאה מהאולם, שהולכה זו אינה יכולה להתבטל. אבל בתוך
ההיכל אפשר לבטל את ההולכה, שרשאי להעמיד את השלחן סמוך
לפתח ההיכל, ולא יהיה צריך להוליך את הבזיכים בהיכל.
וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁסָּבַר רבי שמעון שקְּדוּשַׁת **הֵיכָל וְאוּלָם חֲדָא הִיא**
– שקדושה אחת להם, **אֵין מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת, אֶלָּא** אם חשב בשעת
הולכת הבזיכים **מִתחילת** עובי כותל **פֶּתַח הָאוּלָם וְלַחוּץ** – ועד
שיצא מחוץ לחלל הפתח. אבל בתוך האולם יכול לבטל את ההולכה
על ידי שיעמיד את השלחן סמוך לפתח, ומיד שיצא מחלל פתח יכול
להקטיר את הבזיכים על רצפת העזרה.
וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שתּוֹךְ חלל **הַפֶּתַח** של האולם, הרי הוא **כִּלְפָנִים** –
כתוך האולם עצמו, אם כן **אֵין מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת** בהולכת הבזיכים,
אֲפִילּוּ לא בהילוך **פְּסִיעָה אַחַת** שלימה, **אֶלָּא בְּכִבְרֵי הוֹשַׁטַת יָדוֹ** –
בשעה שעומד בפתח האולם ומושיט ידו לרצפת העזרה בכדי
להקטיר שם את הבזיכים. **וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר** שרבי שמעון **סָבַר**
שהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָרֶגֶל – שמקרב את הקומץ או את הבזיכים למקום
הקטרתן בהושטת היד, **לֹא שְׁמָהּ הוֹלָכָה** – אין היא נחשבת כהולכה,
מפני שאינו הולך ברגליו, אם כן **אֵין מַחְשָׁבָה מוֹעֶלֶת כְּלָל** בהולכת
הבזיכים, שאפשר לסדר את השלחן בסוף חלל פתח האולם ולהקטיר
את הבזיכים בסמוך על רצפת העזרה, והושטת היד לרצפה שנעשית
שלא ברגל אינה הולכה, ומאחר ואפשר לבטל את ההולכה, לדברי
רבי שמעון אין מפגלים בה.
הגמרא דנה האם הולכה כשרה בזר: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לַאֲמוֹרֵיהּ דְּרַב**
חִסְדָּא, בָּעֵי מִינֵּיהּ מֵרַב חִסְדָּא, הוֹלָכָה בְּזָר מַהוּ – מה דין הולכת
הדם הנעשית על ידי זר. **אָמַר לֵיהּ** רב חסדא, הולכה זו **בְּשָׁרָה,**
וּמִקְרָא מְסַיְּיעֵנִי – ויש ראיה לדברי מפסוק, שנאמר (דברי הימים ב' לה
יא) **'וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּסַח וַיִּזְרְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָדָם מִיָּדָם וְהַלְוִיִּם**
מַפְשִׁיטִים', ומשמע בפסוק שהיו הכהנים זורקים את הדם מידיהם
של הזרים ששחטו, שהזרים חזרו ולקחו את הדם מיד הכהן המקבל
והוליכוהו לכהנים הזורקים את הדם על המזבח, ולמדנו שהולכה
כשרה בזר.
רב ששת מקשה על דברי רב חסדא: **מֵתִיב רַב** ששת מברייתא
ששנינו בה, **שׁוֹר, וְכֵן אוֹנֵן** – כהן שמת אחד משבעה קרוביו, ואסור
לעבוד ביום המיתה.

רש"י

כל קרבן שאינו על מזבח החיצון כשלמים. שלמדנו מהם פיגול לכל הזבחים אין בו משום פיגול לקמן בפרק בית שמאי (דף מג.): בחמאות החיצונות. אינה מפגלת דלא כתיב בהו וטבל אלא ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו והזיה לקיחה קבלה היא ומינה ילפינן קבלה לקמן באיזהו מקומן (דף מח.): איצטריכא מהו דתימא הואיל **ואתי** ולקח. דמשמע הוא בעצמו יקח: **ואי אתי** קוף **ורמי להו אידיה.** על אצבעו בעי מיהדר ומשקך אלמא ולקח נמי אאצבעו קאי שיטבול אצבעו אימא כמאן דכתיב וטבל דמי: **להכי לא כתביה טבילה.** בהדיא אלא כתב קבלה ומדסמכיה אאצבעו ונתן הוא דליף לטבול אצבעו שצריך ליקח בעצמו ולטבול דמשמע הכי דלא תהא טבילת אצבע עבודה חשובה בהן לפגל מדלא אחשבה קרא להצריכה בפירוש ומשמע הכי שצריכה היא לטבול כחטאות החיצונה ולא דלישקל קוף ולירמייה לדם על האצבע דבעינן לקיחת אצבע מעליותא דולקח נמי אאצבע קאי: **שאי אפשר לבטלה.** דלאו אורח ארעא לשחוט בהיכל ועל כרחו הוא שוחטו בעזרה ומוליכה בהיכל לקרנות מזבח פנימי ולהזאת פרוכת: **כל שאינו.** כל קרבן שאין מתן דמו על מזבח החיצון לאפוקי חטאות הפנימיות וקס"ד דה"ה לפסול דשלא לשמו: **מודה הוא לפסול.** נהי דאין בהן פיגול להתחייב כרת על אבילתו אבל מודה הוא דמחשבה חוץ לזמנו פוסלתו מק"ו והכי נמי הוה מצי לתרוצי ליה אנן במחשבה שלא לשמו קיימינא דפסלה בהו אלא דבעי רבי יוסי בר' חנינא לאשמועינן דמחשבת חוץ לזמנו פסלה בהו לר"ש: **חוץ לזמנו הפוסל בשלמים כו'.** ומיהו כרת לא נפקא לן בו מינה דהא ק"ו מכח שלא לשמו אתי ודיו להבא מן הדין להיות בנדון: **חוץ למקומו מנא לן.** דהא חוץ למקומו נמי בשלמים כתיב ומינייהו גמרינן לכל הזבחים ולר' שמעון דלא גמר מיניהו אלא חיצונות כמותן מנ"ל דפסלה בפנימיות: **אי מחוץ לזמנו.** במה מצינו: **אי משלא לשמו.** ובק"ו כדלעיל: **שכן נוהג בכמה.** [בקרבן במת יחיד בשעת היתר הבמות שהרי שנוי קדש הוא תאמר בחוץ למקומו דלא שאין מחיצה בכמה] וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם: **ומשני שלא לשמו כמאי נוהג.** באיזה קרבן אתה מוצא פסולו בפסח וחטאת והני בכמה לא קרבי דתנן לקמן (דף קיז.) כל הנידר ונידב קרב בכמה ושאינו נידר ונידב אינו קרב בכמה: **ואיבעית אימא.** חוץ למקומו מחוץ לזמנו אתי ולא פרכינן שכן כרת דהיקשא הוא דאיתקש חוץ למקומו לחוץ לזמנו בפ' שני (לקמן דף כח.) בקרא אחרינא דאמרינן אם האכל יאכל ביום השלישי זה מחשבת חוץ לזמנו לא יחשב לו פיגול יהיה קרא יתירא הוא לאתויי חוץ למקומו וכיון דאיתקוש גמרינן מהדדי ואין משיבין על ההיקש: **אמר רבא את"ל ר' שמעון סבר לה כבריה דאמר.** לקמן בפ' שני (דף כ.): **בין האולם למזבח צפון.** חלק צפוני שבעזרה שבין האולם ולמזבח אע"ג דלא קרינן ביה על ירך המזבח צפונה דהא במערבו של מזבח הוא הוי צפון לענין שחיטת קדשי קדשים: **אין מחשבה מועלת בחטאות הפנימיות.** אפילו לפסול: **אלא מפתח האולם ולפנים.** שאם חישב בהולכת הדם ממקום שחיטתו עד האולם אינה מחשבה שהרי אפשר לבטל הולכה זו לשחוט אצל פתח האולם אבל אי סבר כרבי יוסי דפליג אדרבי אלעזר בר' שמעון ואומר אין צפון אלא כנגד המזבח מקיר המזבח צפוני עד כותל העזרה צפונית הויא לה עבודה שאין יכול לבטלה דהא חטאת טעונה צפון לשחיטתה דכתיב במקום אשר תשחט העולה וגו' וצפון בעולה כתיב: **ואת"ל.** ר' שמעון סבר לה כר' יהודה דאמר לקמן בפ' קדשי קדשים (דף נט.) תוך עזרה מקדש כל רצפת העזרה בין האולם ולמזבח מקודשת להקטיר חלבים כמזבח עצמו דכתיב ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר ותניא לקמן דברים ככתבן דברי ר' יהודה: **אין מחשבה מועלת.** לר' שמעון בהולכת בזיכי לחם הפנים שהן מתירין את הלחם כדם המתיר את הבשר ובקומץ המתיר את השיריים והלחם מתפגל במחשבת עבודת הבזיכים הואיל והן מתירין רבי שמעון אי כרבי יהודה סבר לה אין מחשבת הולכה מועלת בה לפסול אלא מפתח היכל ולחוץ משהגיע לפתח היכל עד שמגיע ליציאת אולם לרצפת העזרה שלפניו דבכל ההיכל לא מהניא מחשבה שהרי כל ההיכל כשר להושיב שם שלחן לסדר עליו עד הפתח ואולם כי עזרה סבירא לן ומן האולם ולחוץ נמי לא מהניא מחשבה בהולכה שהרי אפשר להקטירו על רצפת העזרה מיד אם ירצה נמצאת הולכתו עד המזבח שלא לצורך: ה"ג **ואת"ל סבר רבי שמעון קדושת אולם והיכל חדא היא אין מחשבה מועלת אלא מפתח אולם** ולחוץ. כלומר ה' אמות של עובי כותל פתחו של אולם דבכל חללו של אולם לא מהניא דכפנים דמי וחוץ לפתח לא מהניא דאפשר להקטיר שם: **ואת"ל סבר לה תוך פתח האולם כלפנים אין מחשבה מועלת אפילו פסיעה שלימה אלא ככדי הושטת ידו.** עומד בפתח האולם ומושיט ידו לרצפה היינו הולכה ומהניא בה מחשבה: הכי גרסינן **ואם תמצי לומר הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה אין מחשבה מועלת כלל.** דהא הושטת ידו הולכה שלא ברגל היא:

ויזרקו **הכהנים את הדם מידם.** [מידם] של שוחטין משמע ושוחטין זרים נינהו ואשמועינן קרא שהזורים לוקחין אותו מיד המקבל ומוליכין אותו לזורק:

שיכור

תוספות

מודה היה לפסול מקל וחומר. מכאן מתרצים ההיא דפ' הנזקין (גיטין דף נד: ושם) דקאמר ר' יוסי כהן גדול ביום הכפורים יוכיח דכי אמר פיגול מהימן ור' יוסי סבירא ליה כר"ש בפ' הקומץ זוטא (מנחות דף יד.) דאין פיגול אלא בדבר הנעשה על מזבח החיצון ולמאי דאמר הכא דמודה הוא לפסול ניחא דפיגול לאו דוקא ועוד יש לפרש היינו שלא לשמה ולא נהירא: **ומה** שלא לשמן כר'. תימה מה לשלא לשמן שכן נוהג בד' עבודות תאמר בחוץ לזמנו שאינו נוהג אלא בזריקה וכי האי גוונא פריך לעיל (דף ד.) (מה לחוץ לזמנו שכן כרת) ויש לומר דאי הוה פריך הכי הוה עביד ק"ו משנני בעלים דהוי כפיגל בזריקה ומיהו קשה מה לשנוי בעלים שכן פוסל בזביחה בפסח או בזריקה לחודיה וי"ל דשלא לשמן יוכיח וילפינן במה הצד משנוי קדש ושנוי בעלים: **הג"ה** תוך עזרה מקדש. טעמא דרבי יהודה לקמן בפרק קדשי קדשים (דף נט.) וצריך לדקדק לר' יהודה בין דעזרה מקדש היכי משכחת לה בפסולין דאם ירדו לא יעלו וי"ל דמשכחת לה [באותם] דירדו בלשכה או באולם או על גבי דף ועדיף מאויר דאמר בפ"ב (לקמן כו.) תלה ושחט פסול א"נ שחט על הרצפה ואח"כ נתן על הדף דהשתא ירדו וצ"ע דלקמן (דף קכ.) מבעיא להו ירדו מהו שיעלו [וי"ל דשחט על הרצפה ואח"כ נתן על הדף] ועוד יש לומר דמודה רבי יהודה בדמים לקמן דבעי מזבח והדם לא עלה ברצפה ותו דלשון אם עלו דנקט היינו לדינא דקודם דאתא דוד וקדיש רצפה וקודם בנין שלמה. הג"ה:

שיכור

תוספות

שיכור. פירש בקונטרס שתוי יין ולא משמע כן בפרק מומין אלו פסולין באדם (בכורות דף מה:) אלא שיכור בשאר דברים המשכרים ודלא כר' יהודה דאמר מחלי עבודה מיהו שיכור דתנן התם ודאי לא הוי שתוי יין כדפרי' התם בהדי מומין דמחלי עבודה בעי למיחשבה אבל שיכור דהכא פשיטה משמע שתוי יין והא כדאיתא ולבולי עלמא מחלל לעבודה כדפריך התם בפשיטות אחולי מיחל עבודה הוא: **והא** שחיטה שאי אפשר לבטלה ובשרה. פרש"י אלמא לאו באפשר לבטלה תלי ואת אמרת לרבנן פסול ותימה דמאי פירכא לרבנן ודאי לא בהא תלי והא דפסלי בהולכה משום דמקבלה ואילך מצות כהונה אלא פריך דמכשיר לר' שמעון משום דאפשר לבטל הא לא תלי בהא מדמכשר זר בשחיטה אע"ג דאי אפשר לבטלה ובסמוך דפריך מהולכת אברים לרבי שמעון פריך וכן דמייתי אמר ר' אלעזר הולכה בזר פסולה לרבי שמעון: **הג"ה** שחיטה לאו עבודה היא. פירש בקונטרס מדאתכשרו בה כל הפסולים ואי אפשר לומר כן דאהכשר זר גופה מייתי לה [והכא] ובפ"ק דמנחות (דף ו:) ומיהו יש ליישב פירושו דכיון דבשום מקום לא בעי כהן בשחיטה לאו עבודה היא ולהכי פריך עלה מפרה וה"ר יעקב דאורלינ"ש מפרש לאו עבודה היא לפי ששוה בחולין ובקדשים א"כ לאו מטעם עבודה צוה המקום שחיטה ולי נראה לאו עבודה היא מדמכשרינן לקמן בפ' שני (דף כו.) עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט בקדשי קדשים ובמקבל פסול דדרשינן אותו בצפון ולא שוחט בצפון אבל מקבל בצפון ובשלמים מכשירין עומד בחוץ והושיט ידו לפנים ושחט ואם קבל קבלתו פסולה דדרשינן בפ' כל הפסולין (לקמן דף לב:) בן הבקר לפני ה' ולא שוחט לפני ה' אבל קבל קבלתו פסולה משום דכתיב לעמוד לפני ה' לשרתו אלמא כל שירות לפני ה' ש"מ מדמכשיר רחמנא עומד בחוץ והושיט ידו לפנים ושחט מכלל דשחיטה לאו עבודה היא ועוד מדאמר בההיא שמעתא בפ"ב (דף כו.) נתלה ושחט שחיטתו כשרה דשחיטה על ירך אמר רחמנא ולא שוחט על ירך (אמר רחמנא) אלמא דשחיטה לאו עבודה היא דאי עבודה היא לא הוה מכשר רחמנא בבי האי גוונא דהא נתלה וקבל אמרינן דקבלתו פסולה משום דאין דרך שירות בכך ומדפריך הכא ובפ' חטאת העוף (לקמן דף סה:) ובפ"ק דמנחות (דף ו:) מפרה דאמר רב שחיטת פרה בזר פסולה משמע קצת כפי' הקונטרס מיהו גם לפי מה שפירשתי יש ליישבו אבל קשה לי לפירושו דא"כ לשמעון התימני דבעי פרק כל הפסולין (לקמן דף לב:) שיהא ידיו של שוחט לפנים מן הנשחט הויא שחיטה עבודה: **שאני** פרה דקדשי בדק הבית היא. בפ"ק דחולין (דף יא.) פירשתי: **והרי** הולכת אברים לכבש דאפשר לבטלה פסולה בזר דכתיב והקריב הכהן את הכל המזבחה ואמר מר כו' שאני הכא דגלי קרא. הקשה ה"ר אליהו מאברוויקא הקדוש דבפ"ב דיומא (דף כז.) אמרינן מדאצטריך למכתב כהן בהולכת אברים לכבש פי' לגופיה לא אצטריך אלא לגלות דהולכת עצים למזבח לא בעי כהן ומדאצטריך מעוט להולכת עצים א"כ סידור ב' גזרי עצים בעי כהונה (בלאו קרא מטעם) וא"כ רבי שמעון דבעי ב' כהנים התם (דף כו:) לשני גזרי עצים מנא ליה דהא כהן דכתב גבי הולכת אברים אצטריך לגופיה משום דאפשר לבטלה וי"ל דרבי שמעון לטעמא דאמר התם (דף מה.) הצתת אליתא לא צריך למכתב ביה כהן ודבי תעלה על דתעך שזר קרב למזבח ורבנן אפשר דעביד במפוחא וא"כ רבי שמעון ע"כ שני גזרי עצים בעו כהונה בלא קרא מטעמא דוכי תעלה על דתעך כו' דכמו דלית ליה במפוחא לית ליה אפשר להו בזריקה אבל לרבנן אית להו בזריקה כמו דאית להו במפוחא וכהן דגבי הולכת אברים לגופיה לא אצטריך דהא לית ליה טעמא דאפשר לבטלה אלא לגלות על שני גזרי עצים דבעי כהונה ובפ' הקומץ רבה (מנחות דף כ.) אמר לא מלח כהן אלא זר פריך וכי תעלה על דתעך שזר קרב יש לומר דאפילו לרבנן דאית להו במפוחא וזריקה פריך שאין יכולין למלוח בטוב על ידי זריקה: **אי בעיא** להו (כל זה בהג"ה דאיבעיא להו) הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא. פרש"י לפסול בה מחשבה וגם בזר דאי שמה הולכה מחשבה שלא לשמן או פיגול פוסלת בה ואי לא שמה הולכה אינה קרויה עבודה וצריך להחזיר המזרק אחריו ולעשות הולכה ברגל וגם אם עשאה זר או יושב אין בכך כלום ויכול לתקנה בכהן [בהולכת רגל] דכהן או זר מוליך [בהולכת רגל] פסולה [ואינו] יכול לתקנה בכהן להחזירה ולהוליכה כהן וקאמר ת"ש וכן יושב פסול הא עומד דומיא דיושב שאינו זז ממקומו כשר אלמא הויא הולכה ועשה עבודה כתקנה ולכך נמי כי עשאה מיושב פסול דכתיב לעמוד לשרת אבל מיושב פסול לא מצי מוכח דהויא הולכה עבודה בלאו דיוקא [משום] דדלמא לאו עבודה היא ויושב פסול היינו כי לא תקנה ולא החזיר הדם לאחוריו לעשות הולכה אחרת:

הולכה

רש"י

שיכור. היינו שתוי יין: **מעשה אי צטבא.** עומדין במקומן הזר אצל הכהן המקבל והכהן נותנו לו ואוחזו עד שבא הזורק ונוטלו מידו ואין הזר מקרבן לצד המזבח לא בהולכת רגל ולא בהושטת יד אלא כאי צטבא זו שמניחין כלי עליה: **והא שחיטה כו'.** אלמא טעם לא בהא תלי וליכא למיפשט לרבנן דמשום דסבירא להו דהולכה אי אפשר לבטל א"כ בשחיטה דאי אפשר לבטל תיפסל בזר והא שחיטה בזר כשרה: ומשני **שחיטה לאו עבודה היא.** מדאתכשרו בה כל הפסולים אבל מידי דהוי עבודה ואי אפשר לבטלה פסול בזר: **ואמר רב עלה.** לפרושי למילתיה מאי טעם פסולה דכתיב בשחיטתה ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ושחט וכתיב בה בפרה חוקה וכל היכא דכתיב חוקה עבוכא: **שאני פרה.** וחילוק טעם זה אינו מטעם עבודה דהא אינה קדושת מזבח אלא קדושת דמים בעלמא כקדשי בדק הבית ועל כרחך טעם הפוסל בה לאו משום תורת עבודה אלא גזירת הכתוב בעלמא היא אבל בקדשי מזבח דשייכי בהן עבודות לא חשיבא להיות עבודה: **הולכת אברים אפשר לבטלה.** שאם רצה מפשיט ומנתח אצל המזבח: **היכא דגלי גלי.** הולכת אברים דגלי בהן כהן בעינן כהן אבל הולכת הדם דלא גלי בהו כהן לרבי שמעון דאפשר לבטלה לא בעי כהן: **אפילו לר' שמעון.** דאע"ג דאמר ר' שמעון לא פסל בה מחשבה משום דאין היתר הקרבן תלוי בה ולא קרינא בה דברים המביאים לידי אכילה אבל עבודה הוי ליפסל בזר: **שמה הולכה.** ופסלה בה מחשבה לרבנן או אם עשאה זר פסולה: **או לא שמה הולכה.** ולא פסלה מחשבה: **וכן כהן יושב.** קתני דפסול בהולכה [הא עומד] דאינו מוליך אלא בהושטת יד דומיא דיושב כשר אלמא שמה הולכה: **דשייך מישך.** שמגרר עצמו לצד המזבח שייך משפשף בקרקע שייך מגרר כמו שייך ליה מישחא (שבת דף י:) שף אחת ובועט שתים (מנחות דף עו.) פרי"ר ודכוותה דוק מיניה בעומד דכשרה דנייד פורתא בשפשוף רגלים: **ת"ש דתנן בסדר הפסח שחט ישראל כו'.** כן היה דרכן לעשות: **נתנו לחבירו.** דקתני התם הכהנים עומדים שורות שורות: **יחזיר לכשר.** שנתנו לו ואשמעינן תרתי בה חדא דלא מיפסל במאי דאפסקיה פסול ואשמעינן בה דהולכה זו שעשה הכשר שלא ברגל שהושיט לפסול שהיה עומד בצד המזבח לא נעשית בהכשר ולא שמה הולכה דקתני יחזירנה למי שנתנה לו ואי הולכה שלא ברגל שמה הולכה אמאי יחזירנה לאחור יבא כשר ויטלנה מידו לצד המזבח וזה לא יושיטנה לו אלא דמעשה אצטבא בעלמא עביד: **אימא יחזור כשר.** לצד המזבח ויקבלנו יטלנו מיד הפסול דהולכת כשר קמא כשרה: **לא שמה הולכה.** ואינה כשרה להוליכה כן ואין מחשבה מפגלת בה:

אפשר

וכן כהן שִׁיכּוֹר – ששתה יין, וּבַעַל מוּם [–או בעל מום], בְּקַבָּלָה בְּהוֹלָכָה בִּזְרִיקָה פָּסוּל – אם קבלו את הדם או הוליכוהו למזבח או זרקוהו על המזבח, עבודתם פסולה, וְכֵן כהן הַיּוֹשֵׁב בשעת העבודה, וְכֵן העובד בידּ שְׂמֹאל, עבודתם פסולה. ומברייתא זו הפוסלת זר להולכה, קשה על דברי רב חסדא שהכשיר הולכה בזר. מסיקה הגמרא: תְּיוּבְתָּא – אכן יש מכאן פירכא על דברי רב חסדא.

הגמרא מבררת כיצד יתכן שדברי רב חסדא ידחו מהלכה. מקשה הגמרא: וְהָא רַב חִסְדָּא לא חידש דין מסברא שיש להקשות עליו מברייתא, אלא קְרָא קָאָמַר – למד דבריו מפסוק, ואיך שייך להקשות על כך מברייתא. מתרצת הגמרא: הפסוק מדבר דְּעָבִיד כַּעֲשֵׂה אִצְטַבָּא – שהזר שימש במקום שמניחים עליו דברים. כלומר, שהזרים עמדו בסמוך לכהנים שקיבלו את הדם, והכהן נתן לזר את הכלי עם הדם, והזר אחזו בידו עד שבא הכהן הזורק ונטלו ממנו, והזר לא קרב את הדם למזבח לא בהולכה ולא בהושטת יד.

הגמרא דנה האם פסול הולכה בזר תלוי במחלוקת חכמים ורבי שמעון במשנתינו: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ, הוֹלָכָה בְּזָר אם פוסלת את העבודה, או לא, תלוי בְּמַחֲלוֹקֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן, שלפי רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שֵׁעֲבוֹדָה שֶׁאֶפְשָׁר לְכַתְּחִלָּה לָאו עֲבוֹדָה הִיא, ואין מחשבה מועילה בה, הולכה כְּשֵׁרָה בְּזָר. אולם לְרַבָּנָן הסוברים, שהולכה היא עבודה שאי אפשר לבטלה ומחשבה פוסלת בה, הולכה בזר פְּסוּלָה.

אביי מקשה על דין זה: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, וכי פסול עבודה בזר תלוי בכך שתהיה זו עבודה שאי אפשר לבטלה, וְהָא שְׁחִיטָה דַּעֲבוֹדָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכַתְּחִלָּה, וְאף על פי כן כְּשֵׁרָה בְּזָר, ומאחר ולדברי חכמים מצאנו עבודה שאי אפשר לבטלה וכשרה בזר, גם בהולכה יתכן לומר כן, וקשה על רבה ורב יוסף שאמרו שלדברי חכמים זר פסול להוליך מפני שאי אפשר לבטלה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ, אין להביא ראיה משחיטה שגם עבודה שאי אפשר לבטלה אפשר להכשירה בזר, מפני שֶׁשְּׁחִיטָה לָאו עֲבוֹדָה הִיא – אינה נחשבת כעבודה, שהרי כל הפסולים כשרים לשחוט. אבל הולכה הנחשבת ל'עבודה' ולדברי חכמים אי אפשר לבטלה, פסולה בזר.

מקשה הגמרא: וְלָא – וכי שחיטה אינה עבודה, וְהָאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב שְׁחִיטַת פָּרָה אדומה הנעשית בְּזָר פְּסוּלָה. וְאָמַר רַב עֲלָה – רב פירש את דבריו שטעם הפסול מפני שֶׁאֶלְעָזָר וְחוּקָּה כְּתִיב בָּהּ – שכתוב בפרשת פרה אדומה שאלעזר הכהן מצווה לשחטה, וכן נאמר בה 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה' (במדבר יט ב), ולשון 'חוקה' בא ללמדנו שכל הנאמר בפרה מעכב. ומאחר שמצאנו שבפרה אדומה לא התירה התורה שפסולים ישחטוה, אם כן מוכח שגם שחיטה היא עבודה.

מתרצת הגמרא: שָׁאנֵי פָּרָה – שונה הפרה משאר הקרבנות, דְּקָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת הִיא – שיש בה קדושת דמים בלבד ולא קדושת הגוף, וכמו בשאר דברים שהוקדשו לבדק הבית, וכיון שאין שייך בקדשי בדק הבית 'עבודה', על כרחך שזה שהצריכה התורה שדווקא כהן ישחט את הפרה, גזירת הכתוב היא, ואין ללמוד ממנה לשאר קרבנות שיש בהם 'עבודה'.

הגמרא דוחה תירוץ זה: וְלָאו כָּל דְּכֵן הוּא – וכי אין זה 'כל שכן', שאם בקָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת שחיטה הֲוָיָא עֲבוֹדָה, וכי יתכן שבְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ שקדושתם חמורה מקדשי בדק הבית, שחיטתם לָאו עֲבוֹדָה הִיא, כל שכן שגם בהם השחיטה עבודה. וחוזרת הקושיא על דברי רבה ורב יוסף שאמרו שכל עבודה שאי אפשר לבטלה פסולה בזר, שהלא שחיטה היא עבודה ואי אפשר לבטלה, וכשרה בזר.

הגמרא מיישבת את התירוץ: אָמַר רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אכן הדין כדברי רבה ורב יוסף, ושחיטה כשרה בזר מפני שאינה עבודה. וגם שחיטת פרה אינה עבודה, וזה שצריך כהן לשחיטתה, מִידֵי דַּהֲוָה לְכַתְּחִלָּה הִיא שאם ירצה יפשיט וינתח את העולה בסמוך למזבח, וְאַף עַל פִּי כֵן פְּסוּלָה בְּזָר, דִּכְתִיב (ויקרא א יג) 'וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל [וְהִקְטִיר] הַמִּזְבֵּחָה', וְאָמַר מַר, הקרבה זוֹ היא הוֹלָכַת אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ.

מתרצת הגמרא: הֵיכָא דְּגַלֵּי – במקום שגילה הכתוב שצריך כהן, גַּלֵּי ואכן צריך כהן, וְהֵיכָא דְּלָא גַּלֵּי – אבל במקום שלא גילה הפסוק, לָא גַּלֵּי ואין לנו לחדש כן מדעתנו, ולכן רק בהולכת אברים שגילתה התורה שהכהן מצווה להוליך, אם יעשנה זר עבודתו פסולה. אבל בהולכת הדם שלא גילתה התורה שצריך כהן, לדברי רבי שמעון כשרה היא בזר.

שואלת הגמרא: וְלָאו כָּל דְּכֵן הוּא – וכי אין זה כל שכן, וּמָה הוֹלָכַת אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ דְּלָא מְעַכְּבָא כַּפָּרָה בָּעֲיָא כְּהוּנָּה – שאם הולכת אברים לכבש שאינה מעכבת את הכפרה צריכה כהן שיעשנה, הוֹלָכַת דָּם דְּמְעַכְּבָא כַּפָּרָה [לָא כָּל שֶׁכֵּן] שתהיה צריכה להעשות על ידי כהן, אף לדעת רבי שמעון הסובר שהיא עבודה שאפשר לבטלה. וקשה, מדוע אמרו רבה ורב יוסף שלדברי רבי שמעון הולכת הדם הואיל ואפשר לבטלה, כשרה בזר. מסיקה הגמרא: (מיבעיא) [קַשְׁיָא] – אכן קשה הדבר.

הגמרא מביאה דעה נוספת שאף לדברי רבי שמעון הולכה בזר פסולה: אִיתְּמַר [נַמִּי], אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הוֹלָכָה בְּזָר פְּסוּלָה אֲפִילּוּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן שאמר שאין מחשבה פוסלת בהולכה מפני שאפשר לבטלה, אולם עבודה היא ואם יעשנה זר, תפסל.

הגמרא דנה האם הולכה שנעשית שלא ברגל שמה הולכה: אִיבַּעְיָא לְהוּ, הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל – המוליך את הדם למזבח שלא ברגליו אלא בהושטת ידו, שְׁמָהּ הוֹלָכָה – האם נחשב הדבר כעבודת הולכה וזר פסול לעשותה, וכן אם יחשוב בה מחשבת פסול יפסל הקרבן, אוֹ לֹא שְׁמָהּ הוֹלָכָה, ואין מחשבה פוסלת בה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' ב

הגמרא מקשה על דברי בן בתירא ממקומות אחרים: וכי תָּמִיד של בין הערבים דִּכְתִיב גם בֵּיהּ 'בֵּין הָעַרְבַּיִם', הָכִי נַמִּי 'תאמר דִּכְולֵּי יוֹמָא הוא כָּשֵׁר, והרי זמנו הוא רק מחצות היום ואילך. מתרצת הגמרא: הָתָם – בתמידים מִדִּכְתִיב בתמיד של שחר (במדבר כח ד) 'אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר', מִכְּלָל דְּהתמיד השני שנאמר בו 'בֵּין הָעַרְבַּיִם', הוא בֵּין הָעַרְבַּיִם מַמָּשׁ מחצות היום עד הלילה.

מקשה הגמרא: אֵימָא תמיד חַד קרב דווקא בַּבֹּקֶר, אֵידָךְ [השני] קרב כּוּלֵּיהּ יוֹמָא. מתרצת הגמרא: ממה שנאמר 'את הכבש אחד תעשה בבקר' משמע שרק אֶחָד קרב בַּבֹּקֶר, וְלֹא שְׁנַיִם קרבים בַּבֹּקֶר, ואין השני קרב אלא מחצות היום.

עוד מקשה הגמרא: הדלקת נֵרוֹת המנורה דְּגם בה כְּתִיב (שמות ל ח) 'בֵּין הָעַרְבַּיִם', הָכִי נַמִּי דִּכְולֵּי יוֹמָא כָּשֵׁר יהיה להדלקה. מתרצת הגמרא: שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב בה (שם כז כא) 'מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר', וְתַנְיָא, 'מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר', תֵּן לָהּ למנורה כמות שמן כְּמִדָּתָהּ זו, שֶׁתִּהֵא דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר. ועוד דָּבָר אַחֵר דרשו משם, שאין לְךָ עֲבוֹדָה בְּשֵׁרָה מֵעֶרֶב וְעַד בֹּקֶר אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד, שכל עבודות היום אינן כשירות לאחר הדלקת הנרות, שכן זו היא העבודה המאוחרת מכולן. ומכאן שהדלקתה היא רק בסוף היום.

עוד מקשה הגמרא: הקטרת הקְּטוֹרֶת דִּכְתִיב בָּהּ (שם ל ח) 'בֵּין הָעַרְבַּיִם' הָכִי נַמִּי דִּכְולֵּי יוֹמָא כָּשֵׁר להקטרה. מתרצת הגמרא: שָׁאנֵי דין קְטֹרֶת

הגמרא מביאה ראיה לפשוט ספק זה: **תָּא שְׁמַע**, ששנינו בברייתא **וְכֵן יוֹשֵׁב וְכֵן שְׁמֹאל, פָּסוּל**. ומלשון הברייתא שפסלה דווקא יושב שדרכו להעביר חפץ לחבירו על ידי הושטת ידו, יש לדייק **הָא עוֹמֵד דּוּמְיָא דְּיוֹשֵׁב** – שאם הכהן עמד בשעת ההולכה, אלא שהוליך בדומה להולכה הנעשית בישיבה, שהושיט את החפץ לחבירו בידו, הקרבן **כָּשֵׁר**.

הגמרא דוחה את הראיה: **הִלְמָא יוֹשֵׁב** שהולכתו פסולה, הרי זה באופן **דְּקָשְׁיֵיהּ מֵישָׁה** – שיושב וגורר עצמו לעבר המזבח, וההולכה פסולה מפני שנעשית בישיבה, ומה שיש לדייק שאם **עוֹמֵד דּוּמְיָא דְּיוֹשֵׁב** הקרבן כשר, הרי זה באופן **דְּנָיֵיד פּוּרְתָּא** – שנע מעט ברגליו לכיוון המזבח על ידי שמשפשף רגליו בקרקע.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לפשוט את הספק: **תָּא שְׁמַע** מהמשנה העוסקת בסדר הקרבת קרבן פסח, **שָׁחַט יִשְׂרָאֵל** את הפסח **וְקִבֵּל הַכֹּהֵן** את דמו בבזך, והיו הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב, והכהן שקיבל את הדם **נָתָנוֹ לַחֲבֵירוֹ** שעמד בסמוך לו בהמשך השורה, **וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵירוֹ** עד שהיה מגיע הדם למזבח. ומאחר שהיו עומדים זה בצד זה לא היה הכהן צריך להלך ברגליו בכדי להעביר את הבזך לחבירו, אלא עשה כן בהושטת ידו, ולמדנו מכך שגם הולכה שלא ברגל כשרה.

הגמרא דוחה את הראיה: **הָתָם נַמִּי דְּנָיֵיד פּוּרְתָּא** – גם שם יש לומר, שהכהן שהושיט את הבזך לחבירו זז מעט ברגליו, ונעשתה ההולכה ברגל.

שואלת הגמרא: **וּמאחר** שהיו הכהנים מוליכים את הבזיכים ברגליהם **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** התנא שטרח בביאור סדר ההולכה. משיבה הגמרא: המשנה באה ללמדנו שמצוה לעשות את ההולכה על ידי כהנים רבים העסוקים בעבודה, כי **'בְּרוֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ'** (משלי יד כח).

תָּא שְׁמַע ראיה נוספת ממה ששנינו, שאם **קִבֵּל כהן הַכָּשֵׁר** את הדם מצואר הבהמה לתוך הכלי, **וְלאחר** מכן **נָתַן** – הושיט את הכלי **לְפָסוּל**, שעמד קרוב ממנו לצד המזבח, **יַחְזִיר** הפסול את הכלי עם הדם **לאחוריו, לַכָּשֵׁר** שנתנו לו, והכשר יוליכנו למזבח. ולמדנו מכך שאף שהדם היה בידי הפסול בין הקבלה להולכה אין זה פוסל את הקרבן. ועוד למדנו שהולכה שלא ברגל אין נחשבת כהולכה, ולכן לא יועיל אם כהן כשר שנמצא לפנים מהפסול יקח את הדם מיד הפסול ויוליכו למזבח, אלא צריך להחזיר את הדם לאחור, ומשם יוליכנו הכשר ברגליו.

הגמרא דוחה את הראיה: **אִימָא** שיש לגרוס במשנה, **יַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיַקְבְּלֶהָ** – שכהן אחר העומד בסמוך למזבח יקח את הדם מיד הפסול וימשיך להוליכו למזבח, ואין צריך לחזור ולהוליך את הדם, מפני שהושטת היד לפסול, נחשבת כהולכה.

הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן בדין זה: **אִיתְּמַר, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָרֶגֶל לֹא שְׁמָהּ הוֹלָכָה** – ואין כשר לקיים בכך את עבודת ההולכה, וכן אם חשב בשעת ההולכה מחשבת פיגול, אין הקרבן נפסל.

הגמרא דנה האם אפשר לתקן הולכה שנעשתה שלא ברגל. שואלת הגמרא: **אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ** – אפשר לתקן הולכה שלא ברגל, על ידי שיחזיר את הכלי עם הדם לאחוריו, ויחזור ויוליך ברגליו, **אוֹ לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ**, והקרבן פסול.

תָּא שְׁמַע ראיה מהמשנה שהובאה לעיל, שאם **קִבֵּל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר**, ומוכח שאפשר לתקנה על ידי שיחזיר לכשר ויחזור ויוליכנו ברגליו. **וְהֵי נַמִּי** – ואף אם נפרש את המשנה כגירסא שהובאה לעיל (יד:) **דְּיַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיַקְבְּלֶנּוּ**, ואין צריך להחזיר את הכלי למקומו הראשון, כל שכן שאין כאן ספק, שהרי לגירסא זו מוכח שהולכה שלא ברגל שמה הולכה, ואין צריך לתקנה. אמנם **אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ**, ונגרוס במשנה שאם קיבל הפסול יחזיר לכשר, אם כן יקשה איך מועיל להחזיר את הדם לכשר, הלא **אִיפַּסְלָא לָהּ** – כבר נפסלה ההולכה שנעשתה בהושטת היד, ושוב אי אפשר לתקנה.

הגמרא דוחה את הראיה: **מִי סָבְרַת** – האם אתה סבור **דְּקָאֵי זָר גַּבֵּי** – שהזר עומד כלפי פנים לצד המזבח, **וְהכהן** שהושיט לו את הדם קרבו למזבח. **לֹא** – אין זה כך, אלא **דְּקָאֵי זָר בָּרַאי** – הזר עומד כלפי חוץ **וכשמושיט** לו הכהן את הדם, מרחיקו מהמזבח, ואין זו הולכה כלל, ואין שייך לפוסלה משום הולכה שלא ברגל.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי יוחנן לגבי הולכה שלא ברגל: **אִיתְּמַר, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָרֶגֶל פָּסוּלָה,** ואפילו אם עשאה כהן הדם נפסל. ומדברי רבי יוחנן שהולכה זו פוסלת את הדם, **אַלְמָא לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ** – הרי שאי אפשר לתקנה.

רב נחמן מקשה על דברי רבי יוחנן: **אִיתֵיבֵיהּ רַב נַחְמָן לְעוּלָּא,** כיצד אמר רבי יוחנן שהולכה שלא ברגל פסולה, והלא שנינו (לב.) שאם לאחר שקיבל את הדם מצואר הבהמה לתוך כלי, **נִשְׁפַּךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ,** הדם **כָּשֵׁר** לזריקה. ומכיון שדרך הדם הנשפך להתפשט על הרצפה לכל צד, נמצא שדם זה נתקרב למזבח בלא הולכה ברגל, ולמדנו שעל ידי שהכהן אוספו ומוליכו ברגליו מתקיימת בו הולכה כדינה. וקשה, שלדברי רבי יוחנן הלא אי אפשר לתקן הולכה זו.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּשֶׁיָּצָא** הדם **לַחוּץ** ונתרחק מהמזבח, ואין בזה משום הולכה. תמהה הגמרא: וכי יתכן שדם שנשפך, **לְכַרַאי נָפֵיק לְגַוַּאי לֹא עָיֵיל** – יצא לצד חוץ ולא יכנס לפנים. מיישבת הגמרא: מדובר במשנה שהדם נשפך **בְּמָקוֹם מְדֻרוֹן** ששיפועו לצד הרחוק מהמזבח, והדם אינו מתקרב למזבח. **אִיבָּעֵית אֵימָא,** מדובר שהדם נפל **בְּגוּמָּא** ואינו מתפשט כלל לצדדים. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, בִּסְמִיכָא** – בדם עבה שעומד לקרוש, שאינו מתפשט לצדדים.

מקשה הגמרא: **וְאִיכַּפֵּל תַּנָּא לְאַשְׁמוּעִינַן כָּל הָנֵי** – וכי טרח התנא להשמיענו דין נשפך הדם באופנים אלו שאינם מצויים. **וְעוֹד** יש להקשות, **אַדְּתָנֵי בְּאִידָךְ פִּירְקָא** – עד ששנה התנא בפרק הבא (להלן כה.) שאם **נִשְׁפַּךְ** הדם מצואר הבהמה **עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ** לתוך כלי, **פָּסוּל** לזריקה, הלא התנא היה יכול **לְיַפְלוֹגֵי בְּדִידֵיהּ** – לחלק גם בדין שלו. ולומר במשנה בפרק שלישי, **בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שדם שנשפך מהכלי כשר, **כְּשֶׁיָּצָא לַחוּץ, אֲבָל** אם **נִכְנַס לִפְנִים** – לכיוון המזבח, אפילו אם יחזור ויאספנו, **פָּסוּל** לזריקה, שכניסתו לצד פנים הרי היא הולכה שלא ברגל ואי אפשר לתקנה. ומכך שלא שנה התנא לחילוק זה, משמע שרק דם שנשפך מצואר הבהמה פסול, אבל אם נשפך מהכלי, אף שנתקרב מעצמו לגבי המזבח, יכול הכהן לאוספו ולחזור ולהוליכו. מסיקה הגמרא: אכן יש מכאן **תְּיוּבְתָּא** על דברי עולא משמו של רבי יוחנן שאי אפשר לתקן הולכה שלא ברגל.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדין הולכה שלא ברגל: **אִיתְּמַר, הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָרֶגֶל** אם נחשבת כעבודה, היא **מַחֲלוֹקֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן** וְרַבָּנָן במשנתינו. לדעת רבי שמעון שאין מחשבה פוסלת בה, אין היא נחשבת לעבודה, ולחכמים שאמרו שמחשבה פוסלת בה, עבודה היא. מפרשת הגמרא: **בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי** – בהולכה גדולה, כששחט רחוק מהמזבח, ומוליך את הכלי עם הדם ברגליו, **בּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – לא נחלקו רבי שמעון וחכמים **דְּפָסוּלָה. כִּי פְּלִיגִי בְּהוֹלָכָה זוֹטַרְתִּי** – ונחלקו בהולכה קטנה, כששחט בצד המזבח ומושיט בידו את הכלי עם הדם כדי לזרוק ממנו על המזבח, לדברי רבי שמעון לא פסלה מחשבה, ולחכמים פסלה.

הגמרא מקשה שאי אפשר לפרש כך את מחלוקתם: **מַחֲכוּ עָלָּהּ בְּמַעֲרָבָא** – שחקו על שמועה זו באמוראי ארץ ישראל, שאם לרבי שמעון אין מחשבה פוסלת בהולכה שלא ברגל, גם כשאי אפשר לבטלה, קשה, **אֶלָּא חַטַּאת הָעוֹף דְּפָסוּלָה בָּהּ מַחֲשָׁבָה** בשעת הזאת דמה, **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** – היכן מוצא אתה שמחשבה תפסול בהזאתה, **אִי דְּחַשִּׁישׁ עָלָּהּ מְקַמֵּי דְּלִיפּוֹק דָּם** – אם נאמר שחשב קודם שיצא דם, בשעה שמעלה ומוריד את העוף בכח כדי להזות מדמו, **לֹא כָלוּם הֵיא,** שהרי היא הולכה מועטת בידו, ולדברי רבי שמעון אין מחשבה פוסלת בה. **וְאִי בָּתַר דְּנָפַק דָּם** – ואם נאמר שמחשבה פוסלת לאחר שהדם יצא מהצואר, הלא כבר

המשך בעמוד סא

רש"י

אפשר לתקנה. בין שעשאה זר בין שעשאה כהן אמרינן דאין הולכה ופסולה דהא נעשית שלא בהלבתה מיהו יש לה תקנה להחזירה לאחוריה ולחזור לה להוליך ברגל או אין לה תקנה: **יחזיר לכשר.** אלמא אפשר לתקנה: **ונחי נמי כו'.** כלומר ואי נמי מפרשת לה דבכשר ראשון [שיולין] לצד המזבח קאמר וכל שכן דשמעת דהולכת כשר קמא דהואי שלא ברגל כשרה היא מכל מקום ש"מ

דכשרה ע"י תקנה: **איפסלא.** בהולכת כשר ראשונה: **מי סברת דקאי זר גואי.** לצד המזבח שהקריב הראשון בהושטתו לצד המזבח: **דקאי זר בראי.** וכשר שהושיטה לו הרחיקה מן המזבח הלכך לאו הולכה הואי לפסול וכי פשטינן יחזור כשר ויטלנו וזר מעשה איצטבא הוא דעבד דליכא הושטת יד המקרבתו למזבח: **פסלה.** ואפילו עשאה כהן פוסלת הדם והיא דפסחים בדנידי וכדשנינן: **נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר.** הואיל ונתקבל בכלי משנה היא בפ' שלישי בכל הפסולים קס"ד כשנשפך ונתפשט ברצפה נתקרב לצד המזבח וקתני כשר ונהי נמי דאמרת דצריך להחזירו לאחוריו ולחזור ולהוליך ברגל מ"מ בתקנתא סגי לה: **כשיצא לחוץ.** כשנשפך לא נתפשט לצד המזבח אלא נתפשט להלן מן המזבח ונתרחק: ופרכינן **לבראי נפיק לגואי לא עייל.** בתמיה וכי אפשר לדם צלול שישפך ולא יתפשט לכל צדדין: **במקום מדרון.** ומשופע חוץ למזבח: **בגומא.** שעומד במקומו ולא נתפשט: **אי נמי בסמיכא.** דם עבה וקרוב לקרוש: **באידך פירקין.** בפ' שני: **נשפך על הרצפה.** מצואר בהמה ולא נתקבל בכלי: **לפלוג בדידיה.** בההיא דפרק שלישי דאיירי בקבלת כלי נפלוג בה חילוק לפסול שפעמים שאף מן הכלי לרצפה פסול אלא מדלא אשכח פסול אלא מצואר בהמה ש"מ נשפך מן הכלי לא שנא נפק לבראי ול"ש עייל לגואי כשר: **תיובתא.** דעולא: **מחלוקת ר' שמעון ורבנן.** דמתני' היא אי הויא עבודה אי לא לרבי שמעון לא הויא עבודה דהא קתני מתני' ר' שמעון מכשיר בהילוך דלא פסל בה מחשבה בהולכה שלא ברגל ומשום דלאו הולכה היא: **בהולכה רבתי כו'.** מסקנא היא למילתיה דקמפרש ואומר דבי פליגי ר"ש ורבנן (בהולכה זוטרתא) [בהולכה זוטרתא] פליגי ששחט בצד המזבח וזרק דהיינו שלא ברגל אבל בהולכה רבתי דהיינו ברגל לא פליגי ולקמן מותיב לה ממתניתין דשמעינן מינה דבשוחט נמי רחוק מן המזבח מכשיר רבי

תוספות

הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן. יש מפרש פירוש אחר אבל פירוש הקונטרס עיקר: **תמאת** העוף דפסלה [הזאה] היכי משכחת לה. כיון דמכשיר ר"ש בהולכה שלא ברגל אלא ודאי אפצא מסתברא ותלוי הדבר באפשר לבטלה דרחוק מן המזבח הולכה זו [אפשר לבטלה] דאי בעי הוה שחיט בצד המזבח ולא פסלה בה מחשב' אבל שחט קרוב למזבח דהולכה זו של הושטת יד לא אפשר לבטלה פסלה בה מחשבה ולהכי בחטאת העוף פסלה מחשבה בהזאה מכי נפיק עד דמטא למזבח דלא אפשר לבטל דבר זה אבל לאידך דלא תליא באפשר ולא אפשר אלא הולכה שלא ברגל לא חשיבא והוי כאילו איתעביד אם כן בחטאת העוף נמי כאילו אתעביד מצותו ומשני דרחמנא מחשבה זו מחשבה שלימה. ברו"ך: **אלא** חטאת העוף דפסלה בה מחשבה היכי משכחת לה. אי אמרת בשלמא בהולכה (שלא ברגל) פליגי אבל בזוטרתי דלא אפשר לבטלה פסלה מחשבה משכחת לה מיקמי דתיפוק דם משום דדם הנתון בצואר כנתון בכלי שרת ולא דמי לבעיא דרבי אבין ברייש דם חטאת (לקמן דף צב:) דאיבעיא ליה אי צואר בכלי שרת אי לא אבל אי בזוטרתי לא פסלה לר' שמעון היכי משכחת לה אבל מכל זריקה דעלמא לא קשיא ליה אי מיקמי דליפוק דם מן הכלי לאו כלום הוא ואי בתר דנפק הא איתעביד ליה מצותו משום [דמדמפריש] ליה עד דמטא לא איתעביד מצותו אבל בהזאה סד"א דלא צריך מזבח מידי דהוה אהזאה דפרוכת ובין הבדים דהויא הזאה אע"פ שלא נגע. הגה"ה:

הדרן עלך כל הזבחים

תָּא שְׁמַע וְכֵן יוֹשֵׁב וְכֵן שְׁמֹאל, פָּסוּל. הָא עוֹמֵד, הוּמְיָא דְּיוֹשֵׁב כָּשֵׁר. דִּלְמָא יוֹשֵׁב דְּקָשָׁיוְ מִישָׁךְ. עוֹמֵד הוּמְיָא דְּיוֹשֵׁב, דְּנָיֵיד פּוּרְתָּא. תָּא שְׁמַע, שָׁחַט יִשְׂרָאֵל וְקִבֵּל הַכֹּהֵן, נָתְנוּ לַחֲבֵירוֹ וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵירוֹ. הָתָם נַמִּי דְּנָיֵידִי פּוּרְתָּא, וּמַאי קָא מַשְׁמַע לָן, 'בְּרוֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ'. תָּא שְׁמַע, קִבֵּל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר. אֵימָא, יַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיַקְבְּלֶנָּה. אִיתְמַר, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל לֹא שְׁמָהּ הוֹלָכָה. אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ אוֹ לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ. תָּא שְׁמַע, קִבֵּל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר. וּנְהִי נַמִּי דְּיַחֲזוֹר הַכָּשֵׁר וְיַקְבְּלֶנּוּ, אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ, אִיפַּסְלָא לָהּ. מִי סָבְרַת דְּקָאֵי זָר גּוָּאוֹ, לֹא, דְּקָאֵי זָר בְּרָאי. אִיתְמַר, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל פְּסוּלָה, אַלְמָא לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ. אֵיתִיבֵיהּ רַב נַחְמָן לְעוּלָּא, נִשְׁפַּךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, כָּשֵׁר. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּשֶׁיָּצָא לַחוּץ. לִבְרָאי נָפִיק, לְגַוָּאוֹ לֹא עָיֵיל. בְּמָקוֹם מְדַרוֹן. אִיבָּעֵית אֵימָא, בְּגוּמָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, בְּסָמִיכָא. וְאִיכָּפֵל תַּנָּא לְאַשְׁמוּעִינַן כָּל הָנֵי, וְעוֹד אִדְּתָנֵי בְּאִידָךְ פִּירְקִין, נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ פָּסוּל, לִיפְלוֹג בְּדִידֵיהּ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁיָּצָא לַחוּץ, אֲבָל נִכְנַס לִפְנִים פָּסוּל. תְּיוּבְתָּא. אִיתְמַר. הוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל, מַחֲלוֹקֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן. בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי, כּוּלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּפָסוּלָה. כִּי פְּלִיגִי, בְּהוֹלָכָה זוּטְרָתִי. מַחֲכוּ עָלָהּ בְּמַעֲרָבָא, אֶלָּא חַטַּאת הָעוֹף דְּפָסוּלָה בָּהּ מַחֲשָׁבָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ. אִי דְּחַשִּׁישׁ עָלָהּ מַקַּמֵּי דְּלִיפּוֹק דָּם, לֹא כְּלוּם הִיא. וְאִי בָּתַר דִּנְפַק דָּם, אִיתְעֲבִידָא לֵיהּ מְצוָתוֹ. מַאי קוּשְׁיָא, דִּלְמָא מִדְּפָרִישׁ וְעַד דִּמְטָא לְמִזְבַּח. דְּהָא בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא, הָיָה מְזֶה וְנִקְטָעָה יָדוֹ שֶׁל מְזֶה עַד שֶׁלֹּא הִנִּיעַ דָּם לָאֲוִיר הַמִּזְבֵּחַ, מַהוּ. וְאָמַר לֵיהּ [פְּסוּלָה. מַאי טַעֲמָא], 'וְהִזָּה' 'וְנָתַן' בָּעֵינַן. כִּי אֲתוּ רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִבֵּי רַב, אָמְרִי הֵיינוּ חוֹכָא. וּבְהוֹלָכָה רַבָּתִי לֹא פְּלִיגִי, וְהָא כִּי פְּלִיגִי, בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי פְּלִיגִי. אֶלָּא בְּהוֹלָכָה זוּטְרָתִי, כּוּלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי, דִּלְמָא פָּסְלָה. כִּי פְּלִיגִי, בְּהוֹלָכָה רַבָּתִי. הוֹלִיכוֹ זָר וְהֶחֱזִירוֹ כֹּהֵן וְחָזַר וְהוֹלִיכוֹ, פְּלִיגִי בָּהּ בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יַנַּאי, חַד אָמַר כָּשֵׁר וְחַד אָמַר פָּסוּל. מַר סָבַר אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ, וּמַר סָבַר לֹא אֶפְשָׁר לְתַקּוּנָהּ. הוֹלִיכוֹ כֹּהֵן וְהֶחֱזִירוֹ וְחָזַר וְהוֹלִיכוֹ זָר, אָמַר רַב שִׁמִי בַּר אַשִׁי, לְדִבְרֵי הַמַּכְשִׁיר פָּסוּל, לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל כָּשֵׁר. רָבָא אָמַר, אַף לְדִבְרֵי הַפּוֹסֵל, פָּסוּל. מַאי טַעֲמָא, דְּהָא צָרִיךְ לְאַמְטוֹיֵיהּ

שמעון מדקתני שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק: **מחכו עליה במערבא.** [מחייכו עליה] דהאי שמעתא דמוקי טעמא דר"ש בהולכה זוטרתא] ולמימר דלאו הולכה היא ואע"פ שאי אפשר לבטלה לזו לאו עבודה היא: **אלא חמאת העוף.** דקיימא לן בפ' קדשי קדשים (לקמן דף סה.) דפסל בה מחשבה בהזאת דמה שהוא עיקר עבודתה דכתיב שם והזה מדם החטאת על קיר וגו' שאוחזה בגופה ומתיו דמה לקיר והך התזה הולכה זוטרתי היא וכיון דטעמא דר"ש משום דהולכה זוטרא לא פסל בה מחשבה היכי פסל בהך: **אי דחשיב עליה מקמי דליפוק דם.** דהיינו בהתזתה: **הא אמרת לא כלום היא.** דהא הולכה זוטרתי היא: **ואי בתר שנעקר הדם.** וניתו מן הצואר חשיב: **הא איתעבידא מצוותיה.** דקס"ד מכי נפק דם גמרה לה עבודת הזאתה ואע"ג דלא מטא דם למזבח אא"ב בהולכה רבתי פליגי וטעמא דר"ש משום דאפשר לבטלה הוא הא דחטאת אי אפשר לבטלה אלא אי אמרת משום טעם דלאו הולכה היא ובשלא ברגל פליגי היכי פסלה בהך הלא אין כאן מחשבה אלא בהולכה שלא ברגל ולר' יוחנן דאמר לעיל הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה [ולא פסיל בה מחשבה] ליכא למיפרך מהא דכי אמר ר' יוחנן הולכה רבתי קאמר שאין דרכה בכך אבל השוחט בצד המזבח כו' וכן חטאת העוף שנמלקת אצל המזבח עיקר הולכתה בכך ומודה בה רבי יוחנן: **ומאי קושיא דלמא מדפריש.** דם דפסק לה הולכה מתחלת הזאה וישנה להזאה עד דמטי למזבח וחיילא עלה המחשבה: **דהא בעא מיניה כו' היה מזה.** בחטאת העוף או בחטאות הפנימיות: **מהו.** מי הויא עבודה בבעל מום ופסולה או לא דאיכא למימר מכי פריש דם גמרה לה: **וא"ל פסולה מ"ט והזה.** דחטאת העוף או דחטאות הפנימיות דכתיב בהן הזאה והזה ונתן בעינן הזאה דומיא דנתן דגבי הדדי כתיבי והזה מן הדם וגו' ונתן הכהן מן הדם על קרנות וגו' אלמא ישנה להזאה עד שיגיע למזבח: **היינו חוכא.** הא דמחכו במערבא משום דקשיא להו הכי: **ובהולכה רבתי לא פליגי והא כי פליגי כו'.** דהא דקתני אפשר שלא בהילוך ש"מ בדהילוך עסקינן וטעם משום שאפשר לבטלה הוא והא מיהא לא ביטל: אלא בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דפסולה. גרסינן ושעמא משום דא"א לבטל ומאן דגריס דלא פסלה טעמא משום דלאו כלום היא ואין שם הולכה עליה אלא כולה צורך זריקה היא והא לא הוה בדעתיה למחשב אזריקה אלא אהולכה ולא חשיב מידי ופסול דחטאת העוף כדאוקי מדפריש ועד דמטא למזבח ומשום מחשבת הזאה ולא משום מחשבת הולכה: **הוליכו זר.** ברגל והחזירו כהן שהעבודה עליו מוטלת וחזר והוליכו כשר והא דתניא לעיל זר ואונן בהולכה פסול כשלא הוחזרה: **אפשר לתקונה.** להולכת פסול ולא דמיא לשאר עבודות דאילו שחיטה וקבלה וזריקה מאחר שנעשו בפסול אי אפשר לחזור ולעשותן בהכשר וא"ת קבלה נמי יש לתקן בגון שלא קבל הפסול כל הדם ויכול כשר לחזור ולקבל ההיא ודאי כשרה ובפ' שלישי (לקמן דף לב.) תנן לה אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וכן בזריקה: **הכי גרסינן הוליכו כהן והחזירו וחזר והוליכו זר: אמר רב שימי לדברי המכשיר.** בהוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו: **פוסל.** כיון דהתם מ"ט מכשיר דאזיל בתר בתרייתא ה"נ זיל בתר בתרייתא: **לדברי הפוסל.** דאזיל בתר הולכה קמייתא מכשיר כיון דאזיל בתר קמייתא: אף לדברי הפוסל [שם] פוסל כאן דהא צריך לאמטוייה [מאחר שנתרחק צריך לחזור ולהביאו לצד מזבח נמצא דהולכה אחרונה לצורך ככל ההולכות]:

תוספות

זר ואונן. הא דלא תנא בעל מום ושתויי יין ופרועי ראש משום דכתיב בהן חילול בהדיא:

מבוא יום. אח"כ תני טמא וזו ואין צריך לומר זו קתני ומשום דאיכא תרי קראי תני תרוייהו והא דלא תני טמא ברישא דניחא ליה למיתני טמא בהדי ערל דבאשבחן בפרק הערל (יבמות דף ע.) ובחגיגה (דף ד:) ועוד איכא תנא דמרבי ליה לערל כי טמא ומיהו סוגיא דגמ' דלא כוותיה מדמצרכי ליה תרי קראי וכי תימא דאצטריך לערל בקרבן צבור דאילו טמא שרי דהא כי מרבי ר"ע לערל כי טמא היינו בזב ומצורע דמההוא קרא דריש דכתיב איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב ואותה טומאה לא הותרה בצבור:

אלא למעוטי גוים השתא ציץ לא מרצה. הקשה הרב רבי יום טוב דהכא משמע דהאי בני ישראל לא אתא למעוטי גוים ולקמן אמרינן בפ' ב"ש (דף מה.) קדשי גוים אין חייבין עליהם משום נותר דילפינן חילול מטומאה ובטומאה כתיב בני ישראל ולא גוים ואין לומר דמבני ישראל דכתיב גבי אכילת קודש בטומאה קדרים שזהו פסוק שני לו בפרשת אמור אל הכהנים דלא משמע הכי בתורת כהנים וברישׁ תמורה (דף ג.) דמייתי התם בהדיא קרא דוינזרו ועוד דגבי וינזרו כתיב חילול ולא גבי אכילת קודש בטומאה וי"ל דקרא דוינזרו מיירי בכל שימוש בין בכהן טמא ששימש בין בזר ששימש וגם איירי בכל טומאה בין באכילת קדשים בטומאה בין בטמא ששימש ופשיטא ליה דלמעוטי קדשי גוים מאכילה בטומאה לחודיה לא אתא דמבני ישראל דכתיב בתריה גבי אכילה בטומאה נפקא ואתא למידרש זר מבני ישראל ולא יחללו ובאכילת טומאה דכתיב הכא לאשמועינן דכתיב ביה חילול לאגמורי אנותר וא"ת א"כ במכות (דף יד:) ובשבועות (דף ז.) ובפרק הערל (יבמות דף עה.) אמאי דחק ר' יוחנן אזהרה לאכילת קודש בטומאה תיפוק לן מהכא ויש לומר משום דהאי קרא הוי לאו שבכללות דאתא נמי לטמא ששימש מידהו קשה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) דילפי טמא ששימש במיתה מחילול חילול מתרומה ופריך לילף חילול חילול מנותר דכתיב ולא במיתה ומשני חילול דרבים עדיף ולא יחללו מלא יחללו אבל נותר כתיב כי את קדש ה' חילל בלי יחיד והשתא אבתי הוה ליה למילף מאכילת טומאה דכתיב דבהאי קרא גופיה ועוד כיון דמחד קרא נפקי נקיש חילול דשימוש לחילול דאכילה ועוד דלקמן שילהי פ' בית שמאי (דף מו.) אמרינן ולא יחללו בשני חלולין הכתוב מדבר אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה ומקשי אהדדי אם כן בנותר נמי איכא חילול דרבים ולא יחללו וי"ל דילף טמא ששימש במיתה מחילול דנותר דכתיב גבי כרת כי את קדש ה' חלל ונכרתה ולכך משני היינו חילול דיחיד אבל לא יחללו דקרא דוינזרו אע"ג דמיירי בטמא שאכל וגם בנותר ההוא חילול לא כתיב ענוש בהדיה. ז"ה עיקר ברו"ך. ועוד י"ל דבהאי קרא דלא יחללו משמע טמא ששימש וזר ואכילת קודש ונותר ולא ידעינן להי מינייהו נקיש אי לזר דבמיתה או לאכילת קודש ונותר דבכרת לכך צריך ג"ש ומיהו קשה לתנא דבי ר' ישמעאל דלא נפקא לן זר מהאי קרא ועוד קשה אדנפקא לן ליה בעל מום ששימש במיתה מטמא ששימש נילף מאכילת קודש דבכרת וחילול דרבים וקשה לרבינו זצ"ל דלקמן דיליף דאין חייבין על קדשי גוים על עון דנותר דיליף מחילול חילול דטומאה דכתיב בני ישראל ולא גוים הלא ההוא קרא גופיה בנותר מישתעי כדתני לוי בשני חילולין הכתוב מדבר ועוד קשה לי מנלן ללוי דדריש שני חילולין חילול נותר וחילול טומאה הלא לוי גופיה בשמעתין מוקי לקרא בשני חילולין אחריני חילול טומאה וחילול זרות י"ל ביון דטומאה וזרות כתיב בקרא אפילו לא כתיב אלא חד חילול ממילא הוה קאי אתרוייהו ותימה לי הא אצטריך חילול לשון רבים לאגמורי מיתה בטמא ששימש פרק הנשרפין (סנהדרין דף פג.). ברו"ך: **אתיא** בקל וחומר מבעל מום. מיושב שאוכל לא מצי למילף דמה ליושב שכן פסול לעדות כדקאמר בסמוך וממחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים נמי דהני לא פסלי אלא מטעם זרות אבל קשה דנילף בק"ו משתויי יין (דלקמן) ופרועי ראש (ועומד על גבי כלים) [וי"ל] דלא קשיא מידי משתויי יין דלקמן מפיק שתויי יין דחילל מחוקה חוקה ממחוסר בגדים ומחוסר בגדים לא נפקא לן דחילל אלא מטעם זרות וזר אבתי לא קמ"ל וגם מפרועי ראש לא קשיא מידי דשילהי פרק שני דסנהדרין (דף כב:) אמרינן דפרועי ראש למיתה גמירי אבל למיחל לא גמירי ואפילו למאן דאמר התם דמחלל היינו משום דאיתקש לשתויי יין דמחלי מטעם זרות וצ"ע אמאי לא יליף מק"ו דיושב דאינו במיתה וגם זר דאינו במיתה בקבלה לפי שאינה עבודה תמה ומחללי כל שכן פרועי ראש דבמיתה דמחללי. ברו"ך:

זר

רש"י

הא צריך לאמטוייה. דקאמרת לאחשובה עבודה מהאי טעם מחלוקת ר' אליעזר ורבנן במתני': **כחוץ.** להלן מן המזבח והכניסו בפנים לצד המזבח: **והוציאו לחוץ.** כלומר ריחקו מן המזבח הנך חוץ ופנים כולהו בעזרה: **הא צריך לאמטוייה.** לכשיחזור ויקריבנו לצד המזבח אם תאמ אותה הולכה במחשבה פסולה: **לאו כהילוך הצריך לעבודה דמי.** הואיל ושלא לצורך הוציאו על חנם הוצרך לחזור ולהכניסו: **אי תניא.** דמודה בה ר' אליעזר תניא ואין מחלוקת בין ר"א לת"ק אלא אר"ש אבוה קאי ופליג:

לְאַמְטוּיֵיהּ. אָמַר לֵיהּ (רב ירמיה) [רַבִּינָא] לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמַר רַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי, הָא צָרִיךְ לְאַמְטוּיֵיהּ. מַתְקֵיף לַהּ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבָּנָן, דִּתְנַן, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ, מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת. מָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, אֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת. וְאָמַר רָבָא, הַכֹּל מוֹדִים, קִבְּלוֹ בַּחוּץ וְהִכְנִיסוֹ בִּפְנִים, וְהוּ הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ. קִבְּלוֹ בִּפְנִים וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ, וְהוּ הִילּוּךְ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא כְּשֶׁהִכְנִיסוֹ וְחָזַר וְהוֹצִיאוֹ, מַר סָבַר הָא צָרִיךְ לְאַמְטוּיֵיהּ, וּמַר סָבַר לָאו הִילּוּךְ הַצָּרִיךְ לַעֲבוֹדָה דָּמֵי. אִיתְּיבֵיהּ אַבַּיֵי, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר הַמְהַלֵּךְ מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ, מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת. בֵּיצַד, קִבְּלוֹ בַּחוּץ וְהִכְנִיסוֹ לִפְנִים, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ. קִבְּלוֹ בִּפְנִים וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ. הָא חָזַר וְהִכְנִיסוֹ, הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ הוּא. אָמַר לֵיהּ, אִי תַּנָּיָא תַּנָּיָא:

הדרן עלך כל הזבחים

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבְּלוּ דָמָן, זָר, אוֹנֵן, טְבוּל יוֹם וּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים וּמְחוּסַּר בְּגָדִים, שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרַגְלָיו, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גַּבֵּי כֵלִים, עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, עַל גַּבֵּי רַגְלֵי חֲבֵרוֹ, פָּסַל. קִבֵּל בִּשְׂמֹאל, פָּסַל. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר: **גמרא** זָר מְנָלָן, דְּתָנֵי לֵוִי ׳דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו, וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׳ וגו׳, ׳בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ לְמַעוּטֵי מַאי. אִילֵימָא לְמַעוּטֵי נָשִׁים, קְרַבַּן נָשִׁים בְּטוּמְאָה קָרֵב. אֶלָּא לְמַעוּטֵי עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, הַשְׁתָּא צִיץ לֹא מְרַצֶּה, דְּאָמַר מַר וּבְעוֹבְדֵי כוֹכָבִים בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, לֹא הוּרְצָה. בְּטוּמְאָה קָרֵב. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, ׳וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ׳. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִבַּעַל מוּם, מַה בַּעַל מוּם שֶׁאוֹכֵל אִם עָבַד חִילֵּל,

זר

הקדשים ופסלם: **בעל מום שאוכל.** את קדשי קדשים דכתיב (ויקרא כא) מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל: **אם עבד חילל.** דכתיב מום בו ולא יחלל את מקדשי (שם):

הדרן עלך כל הזבחים

כל הזבחים. אונן. כל זמן שלא נקבר המת: **טבול יום.** דשרע ודמת ושאר טומאות שלא הוצרכו לקרבן: **מחוסר כפורים.** זב ומצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו בפרתן: **מחוסר בגדים.** כהן גדול ששימש בפחות משמונה וכהן הדיוט בפחות מד': **ושלא רחץ ידים ורגלים.** מן הכיור: **ערל.** כהן שמתו אחיו מחמת מילה: **יושב או עומד על גבי כלים.** שיש חציצה בין רגליו לרצפה וכולהו יליף בגמ' דפסלי בעבודה: **גמ' וינזרו מקדשי וגו'.** גבי מקריבים בטומאה כתיב דסמיך ליה כל איש אשר יקרב מכל זרעכם: (**למעוטי מאי**) **בני ישראל למעוטי מאי.** קרבן של מי הוא ממעט מלהזדהר כהנים על הטומאה: **אילימא למעוטי בנות ישראל.** קרבן נשים שלא הוזהרו כהנים מלהקריבו בטומאה: **קרבן נשים בטומאה קרב.** בתמיה וכי יש כח בקרבן נשים לדחות הטומאה: **אלא למעוטי קרבן גוים.** גוי ששילח עולתו כדתניא בהכל שוחטין (חולין דף יג:) איש איש לרבות את הגרים שנודרים נדרים ונדבות בישראל: **השתא ציץ לא מרצה.** על טומאת עולץ שבקרבנו כגון נטמא הדם או החלב כדרך שמרצה על של ישראל: **דאמר מר.** במנחות בהקומץ רבה (דף כה.): **לא הורצה.** דכתיב לרצון להם ולא לגוים: **בטומאת הגוף יהא קרב.** בתמיה והלא [אפילו] אצל קרבן יחיד דישראל לא נדחת: **אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי.** יתרחקו בטומאה מכל קדשים: **בני ישראל לא יחללו.** והזרים אף הם ינזרו כדי שלא יחללום לימד על זר שעבד שחילל את

לְאַמְטוּיֵיהּ – לחזור ולהביא את הדם למזבח, ונמצא שהולכה אחרונה זו שהיא בכדי לקרב את הדם, הולכה גמורה היא, ונפסלת בזר.

הגמרא מבארת שדברי רבא נחלקו בהם תנאים במשנתינו: אָמַר לֵיהּ (רב ירמיה) [רַבִינָא] לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמַר רַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי, הָא צָרִיךְ לְאַמְטוּיֵיהּ – סברא זו שאם צריך לחזור ולהביא את הדם פעם נוספת, אף זו נחשבת הולכה וזר פוסלה, מַתְקֹף רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנָן היא. דְּתַנְיָא לעיל (יג.) שחכמים אומרים שהזבח נפסל בארבעה דברים בשחיטה בקיבול ובהילוך ובזריקה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חולק וְאוֹמֵר שפעמים שמחשבה פוסלת בהילוך ופעמים שאינה פוסלת. שַׁמַּחֲשֶׁבֶת בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ, אם חשב בהולכה זו מחשבת שלא לשמה, הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת, אבל המהלך בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת. וְאָמַר רָבָא הַכֹּל – בין רבי אליעזר ובין חכמים מוֹדִים, שאם קִבְּלוֹ בַּחוּץ וְהִכְנִיסוֹ בְּפָנִים – קיבל את הדם רחוק מהמזבח וקרבו למזבח, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ כדי שיוכל לזרוק את הדם, ומחשבה פוסלת בו, ואם קִבְּלוֹ בְּפָנִים וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ – קיבל את הדם קרוב למזבח והרחיקו, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, ואין מחשבה פוסלת בו. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא כְּשֶׁהִכְנִיסוֹ לדם וקרבו למזבח וְחָזַר וְהוֹצִיאוֹ לחוץ, מַר סָבַר – חכמים סוברים שמאחר ובעת הדם עומד רחוק מהמזבח, הָא צָרִיךְ לְאַמְטוּיֵיהּ – הרי צריך להביאו למזבח, והילוך זה נצרך ומחשבה פוסלת בו. וּמַר סָבַר לָאו בְּהִילּוּךְ הַצָּרִיךְ לַעֲבוֹדָה דָּמְיִ – ורבי אליעזר סובר שאין זה דומה להילוך הנצרך לעבודת הדם, שהוא בכדי להביא את הדם ממקום השחיטה למזבח, ואילו כאן מוליך את הדם מפני שהוציאו לחינם לחוץ, וצריך לחזור ולקרבו למזבח. ולמדנו מכך, שדברי רבא שפסל הולכה שנעשתה בכהן והחזירה, ולבסוף הוליכה זר, נאמרו לדעת חכמים במשנתינו, אבל רבי אליעזר מכשיר.

הגמרא דוחה את דברי רבא ורב ירמיה מדיפתי בדעת רבי אליעזר: אִיתֵיבֵיהּ אַבַּיֵי לרבא, מהברייתא ששנינו בה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר הַמְּהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ, מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בשעת הולכתו, ומפרשת הברייתא, כֵּיצַד, קִבְּלוֹ בַּחוּץ וְהִכְנִיסוֹ לְפָנִים – אם קיבל את הדם בריחוק מהמזבח והוליכו לפנים וקרבו למזבח, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ, אבל אם קִבְּלוֹ בְּפָנִים וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ, זֶהוּ הִילּוּךְ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַלֵּךְ, מפני שבהילוכו מרחיק את הדם מהמזבח. ויש לדייק מדברי רבי אליעזר, הָא חָזַר וְהִכְנִיסוֹ לדם כדי לקרבו למזבח, הִילּוּךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַלֵּךְ הוּא, ומחשבה פוסלת בו, ורק הילוך המרחיק את הדם מהמזבח, הרי הוא 'הילוך שאינו צריך'.

רבא חוזר בו ומקבל את דברי אביי: אָמַר לֵיהּ רבא לאביי, אִי תַּנְיָא שמודה רבי אליעזר בדין זה, תַּנְיָא – כן הדין כדברי הברייתא. ונמצא שאין מחלוקת בין רבי אליעזר וחכמים, ובכל אופן שמקרב את הדם למזבח בכדי לזרקו, הולכה היא ומחשבה פוסלת בה. ורבי אליעזר במשנה אינו חולק על חכמים, אלא על רבי שמעון הסובר שאין מחשבה פוסלת בהולכה כלל.

הדרן עלך כל הזבחים

פרק שני - כל הזבחים שקבלו דמן

משנה

העבודה השניה הנעשית בקרבן לאחר השחיטה היא 'קבלת הדם' בכלי שרת מצואר הבהמה כדי לזרקו על המזבח. המשנה תבאר אלו אנשים קבלת הדם שלהם פסולה, וכן באלו אופנים העבודה פסולה אף כשנעשית על ידי כשר לעבודה.

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבְּלוּ אֶת דָּמָן, זָר – שאינו כהן. או אוֹנֵן – מי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם, ועדיין לא נקבר. או טְבוּל יוֹם – טמא שאין צריך להביא קרבן, שטבל ועדיין לא העריב שמשו. וְכֵן מְחוּסַּר כִּפּוּרִים – זב ומצורע שטבלו והעריב שמשם, ועדיין לא הקריבו הקרבן שחייבים בו. וְכֵן כהן שקיבל הדם כשהוא מְחוּסַּר בְּגָדִים מבגדי הכהונה. או שֶׁלֹּא רָחַץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם מן הכיור. או עָרֵל. או טָמֵא. או שהיה הכהן יוֹשֵׁב ומקבל הדם. או שהיה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי בֵּלִים החוצצים בין רגליו לרצפת העזרה, וכן אם עמד עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, או עַל גַּבֵּי רַגְלֵי חֲבֵרוֹ, בכל אופנים אלו פָּסַל את העבודה. דין נוסף, קִבֵּל הדם בְּיַד שְׂמֹאל, פָּסַל העבודה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר.

גמרא

מבררת הגמרא את המקור לכל הפסולים המוזכרים במשנה: זָר מְנָלָן שעבודתו פסולה. ומשיבה: דְּתָנֵי לֵוִי בברייתא, נאמר בתורה בפרשה המזהירה את הכהנים שלא יעבדו בטומאה (ויקרא כב ב), 'דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו, וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי ה'', ויש לברר, מה שהוסיף הכתוב 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' ולא אמר 'וינזרו מהקדשים', שלכאורה הכוונה היא שרק מקדשי 'בני ישראל' יש להם לפרוש, לְמַעוּטֵי מַאי – איזה קרבן בא למעט, שאפשר להקריבו בטומאה. אִילֵימָא לְמַעוּטֵי קרבן שהביאוהו נָשִׁים [ו'בני ישראל' הכוונה ולא קרבנם של 'בנות ישראל'], תמוה, וכי קָרְבַּן נָשִׁים בְּטוּמְאָה קָרֵב, והלא בודאי אין כח בקרבנם לדחות איסור עבודה בטומאה. אֶלָּא נפרש ש'בני ישראל' לְמַעוּטֵי קרבן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שמותר להקריבם בטומאה, תמוה, הַשְׁתָּא, ומה צִיץ לֹא מְרַצֶּה על טומאת חלב ודם של קרבן עובד כוכבים, דְּאָמַר מַר בברייתא, וּבְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שנטמא דם קרבנם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, לֹא הוּרְצָה הקרבן ופסול הוא, בְּטוּמְאָה קָרֵב – וכי אפשר לומר שלא הוזהרו הכהנים להקריב לכתחילה את קרבנו כשהם טמאים, והלא כל שכן הוא מקרבן יחיד של ישראל, שעדיף מקרבן עובד כוכבים בכך שהציץ מרצה על טומאת חלבו ודמו, ומכל מקום לא הותרה הקרבתו בכהן טמא.

אֶלָּא בהכרח יש לשנות כוונת הכתוב ממשמעותו הפשוטה, וְהָכִי קָאָמַר, 'דבר אל אהרן ואל בניו, וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי – ויתרחקו בעת טומאתם מעבודת כל הקרבנות, וכן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יתרחקו מלעבוד בהקרבת הקדשים וְלֹא יְחַלְּלוּ' – כדי שלא יחללו את הקרבן, שאם לא יפרשו הזרים אלא יעבדו הרי הם מחללים העבודה.

מקור נוסף לחילול עבודת זר: דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִבַּעַל מוּם, וּמַה כהן בַּעַל מוּם שֶׁאוֹכֵל קדשי קדשים, אִם עֲבַד חִילֵּל,

---

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ט כסלו, ה'תשי"ז

חג ושבת שמחים ולשנה טובה ושמחה בתורה ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו.

מנחם שניאורסאהן

זָר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל קדשי קדשים, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל.
מפריכה הגמרא: מַה לְּטָמֵא שֶׁכֵּן מְטַמֵּא אחרים, מה שאין כן זר.
משיבה הגמרא: בַּעַל מוּם יוֹכִיחַ, שאינו פוסל אחרים ומחלל עבודתו, וְחָזַר הַדִּין, כלומר, אם תפרוך שוב מה לבעל מום שכן עשה בו קרב במקריב, יש להוכיח מטמא, ונמצא דלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה – אין חומרתו של בעל מום כחומרתו של טמא, ואין חומרתו של טמא כחומרתו של בעל מום, שבעל מום חמור שפסול גם בקרב, וטמא חמור שמטמא, ובהכרח שלא החומרא גורמת שיחללו העבודה, שהרי אין חומרתם שוה, אלא הצד השוה שבהם הוא הגורם זאת, וְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁמְּזַהֲרִין שלא לעבוד, וְאִם עָבְדוּ חִילְּלוּ, אַף אֲנִי אָבִיא זָר ששוה להם שֶׁהוּא מְזַהֵר שלא לעבוד, ונשוה אותו להם שאִם עָבַד חִילֵּל.
מבררת הגמרא: מָנָלָן דְּמְזַהֵר – מנין למד תנא דבי רבי ישמעאל אזהרה לזר שלא יעבוד, אִי מִ'וְזָרְזוּ' (ויקרא כב ב), כמבואר לעיל (טו:) שכוונת כתוב זה בהזכירו 'בני ישראל' לאזהרה לזר, קשה שהרי חִילּוּל זר עבודתו בְּגוּפֵיהּ כְּתִיב בֵּיהּ – מפורש בכתוב, שנאמר 'ולא יחללו' ומשמע שאם עבד חילל, וכפי שדרשו לעיל (שם), ואין צורך בלימוד מקל וחומר. אלא בהכרח שחולק על הדרשה האמורה, ויש לברר מנין למד אזהרה לזר. משיבה הגמרא: אֶלָּא למד זאת מְהָנאמר לאהרן ובניו (במדבר יח ד) 'וְזָר לֹא יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם' לסייע לכם בעבודה. ומבעל מום וטמא למד שמחלל העבודה.
הגמרא מפריכה את הצד השוה: אִיכָּא לְמֵיפְרָךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן – שבבעל מום וטמא, שחמורים בכך שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ לעבודה בְּבָמָה, מה שאין כן זר שהותרה עבודתו בבמה קטנה.
הגמרא חוזרת בה ודורשת באופן אחר: אלא, כשתפרוך מה לבעל מום שכן עשה בו קרב במקריב, לֹא תֵּימָא טָמֵא יוֹכִיחַ, אֶלָּא אֵימָא אוֹנֵן יוֹכִיחַ, שאף הוא אין פסולו אלא במקריב, ומחלל העבודה. אלא שיש לפרוך מַה לְּאוֹנֵן שֶׁכֵּן אָסוּר בְּאכילת מַעֲשֵׂר שני, ולכן חמור גם לענין חילול עבודתו, מה שאין כן זר המותר באכילת מעשר. ויש להשיב, [בַּעַל מוּם] יוֹכִיחַ, שמותר במעשר שני ומחלל עבודתו, וְחָזַר הַדִּין, כלומר, אם תפרוך שוב מה לבעל מום שעשה בו קרב במקריב, יש להוכיח מאונן שלא שייך פסולו אלא במקריב, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה ולא ראי זה כראי זה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁמְּזַהֲרִין כו' שלא לעבוד, ואם עבדו חיללו, אף אני אביא זר שמוזהר שלא לעבוד, שגם הוא אם עבד חילל.
מקשה הגמרא: הָכָא נַמִּי לִפְרוֹךְ מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן – שבבעל מום ואונן, שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ בַּבָּמָה, מה שאין כן זר שהותר. הגמרא משיבה בקושיא: מַתְקֵיף לָהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וּמַאן לֵימָא לָן – ומי יאמר לנו דְּאוֹנֵן אָסוּר בַּבָּמָה, דִּלְמָא שָׁרֵי בַּבָּמָה. ואם כן אין שום פירכא על הצד השוה מבעל מום ואונן ללמד על זר שמחלל עבודתו.
רב משרשיא סבר שכיון שאין מפורש שאונן הותר בבמה, ואפשר שבאמת פסול הוא, אם כן יש לפרוך על הצד השוה של בעל מום ואונן, שלא הותרו בבמה, מה שאין כן זר, ולכן לומד חילול זר בקל וחומר אחר: רַב מְשַׁרְשִׁיָא אָמַר, חילול עבודת זר אֲתָיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִכהן היוֹשֵׁב בעת העבודה, מָה יוֹשֵׁב שֶׁאוֹכֵל קדשים, שמותר לאכלם בישיבה, אִם עָבַד חִילֵּל, זָר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל קדשים, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל.
מפריכה הגמרא: מַה לְּיוֹשֵׁב שֶׁכֵּן פָּסוּל לָעֲבוֹדוֹת, מה שאין כן זר שכשר לעבודות. משיבה הגמרא: הקל וחומר הוא מְיוֹשֵׁב תַּלְמִיד חָכָם, שבית דין מכבדים אותו ושומעים עבודתו כשיושב, ולענין עבודה במקדש אף תלמיד חכם אם ישב ועבד חילל. שוב מפריכה הגמרא: מַה לְּשָׁם יוֹשֵׁב שֶׁכֵּן פָּסוּל לָעֲבוֹדוֹת, כלומר, אף שאין תלמיד חכם יושב פסול לעבודות, מכל מקום מצינו פסול 'ישב' בעבודת, והיינו בסתם אדם, מה שאין כן פסול 'זרות' אינו כלל בעבודות, ואם כן אין ללמוד חילולו של זר מיושב, שהרי חמור מזר לענין עבודות.
משיבה הגמרא: לדברי רב משרשיא שָׁם יוֹשֵׁב לֹא פָּרִיךְ – התנא סבר שאין לפרוך מכך שבכללות עבודות שייך פסול 'יושב', כיון שבתלמיד חכם עצמו שממנו נלמד הקל וחומר לא שייך פסול זה, ונמצא שאין בו שום חומרא שאינה בזר.
מוסיפה הגמרא: וְאִם תֹּאמְרִי לוֹמַר דְּפָרִיךְ גם מ'שם יושב', יש לומר חילול עבודת זר אֲתָיָא בצד השוה מִיּוֹשֵׁב, וּמַחֲרָא מַהֲנָךְ – ומאחד מאלו האמורים לעיל, אונן, או טמא, או בעל מום. וכגון, כשתפרוך מה ליושב שכן פסול לעבודות. יש להשיב, אונן יוכיח, שכשר לעבודת ומחלל עבודתו. וכשתפרוך מה לאונן שפסול בבמה. יש להשיב, יושב יוכיח, שהותר בבמה ובמקדש מחלל העבודה, וחזר הדין וכו', הצד השוה וכו'.
כפי שנתבאר רב משרשיא סבר שאין ללמוד מ'אונן' ומ'טמא' ומ'בעל מום' לפסול עבודתו של 'זר', כיון שהזר כשר בבמה, מה שאין כן טמא ובעל מום שפסולים בבמה, וגם אונן לא מצאנו בפירוש שהותר לעבוד בבמה, ולכן פירש שהקל וחומר נלמד מ'יושב', ומתבאר מדבריו שעל קל וחומר זה אין לפרוך פירכא זו, והיינו מפני שיושב כשר בבמה. מבררת הגמרא: וְיוֹשֵׁב דְּכֵשֵׁר בְּבָמָה מְנָלָן. מבארת הגמרא: אֲמַר קְרָא (דברים י ח), לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ', ויש לדרוש, דווקא 'לִפְנֵי ה'' – בבית המקדש, צריך לעבוד בעמידה, וְלֹא לִפְנֵי בָּמָה.
שנינו במשנה בין הפוסלים קבלת הדם, אוֹנֵן. מבררת הגמרא: מְנָלָן שאונן מחלל עבודתו. משיבה הגמרא: דִּכְתִיב לענין כהן גדול שמתו אביו או אמו, שאסור לו להיטמא להם, וממשיך הכתוב (ויקרא כא יב) 'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו', והיינו שאפילו באנינותו אינו מפסיק עבודתו, 'ולא יחלל' מלמד שאין עבודתו באנינות מחוללת, ויש לדייק מכך שהוצרכה התורה לכתוב שכהן גדול אונן עבודתו כשרה, הָא אָחֵר, והיינו כהן הדיוט, שֶׁלֹּא יָצָא מבית המקדש באנינותו אלא המשיך בעבודה, חִילֵּל העבודה.
הגמרא מביאה מקור נוסף לחילול עבודתו של אונן: רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מֵהָכָא נלמד הדבר, ביום חנוכת המשכן נאמר (ויקרא י טז–ב), שמשה רבינו כעס על אלעזר ואיתמר בני אהרן מדוע שרפו את שעיר ראש חודש, ולא אכלוהו, ומבואר בגמרא (להלן קא:) לדעת רבי נחמיה, שמתשובתו של אהרן יש ללמוד שתמידהו של משה היתה וכי משום שהקרבתם אותו באנינות נפסל ושרפתם אותו. והשיבו אהרן בתמיה (שם י יט) 'הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ' וגו', כלומר, וכי בני שהם כהנים הדיוטים הקריבוהו, והלא אֲנִי הִקְרַבְתִּי אותו, וכהן גדול מותר לעבוד באנינות. אלא נשרף מחמת שאסורים היינו לאכול בשרו באנינות.
מדייק רבי אלעזר: מְכָלָל – מתשובתו של אהרן יש ללמוד, דְּאִי אִינָהוּ אַקְרִיב שַׁפִּיר אִישְׁתְּרוֹף – שאילו היו בניו מקריבים את השעיר בדין נשרף, והיינו מפני שכהן הדיוט העובד באנינות פוסל הקרבן.
הגמרא מבארת מדוע אמר כל אחד מאמוראים טעם אחר. מבררת הגמרא: וְרַבִּי אֶלְעָזָר מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר שחילול עבודת אונן נלמד מִ'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל', שמשמע שכהן הדיוט העובד באנינות מחלל. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רבי אלעזר, מִי כְּתִיב – וכי כתוב מפורש הָא אַחֵר [והיינו כהן הדיוט] שֶׁלֹּא יָצָא חִילֵּל, והרי לא נאמר רק שהכהן גדול מותר לעבוד באנינות, ואינו מחלל העבודה, ואפשר שבאמת גם בכהן הדיוט הדין כן, אלא שכתבה זאת התורה בכהן גדול שלא נטעה לומר שדווקא כהן הדיוט הותר בזה, אבל כהן גדול עקב חשיבותו וקדושתו היתירה אסור לעבוד באנינות, ואם עבד חילל. לכן הוצרך רבי אלעזר ללמוד חילול אונן מ'הן היום הקריבו' וגו'.
מבררת הגמרא: וְאִידָךְ – והאמורא הראשון, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר שחילול אונן נלמד מֵ'הֵן הִקְרִיבוּ', כרבי אלעזר. משיבה הגמרא: קָסָבַר מִפְּנֵי טוּמְאָה נִשְׂרְפָה חטאת של ראש חודש בחנוכת המשכן, ולא מפני אנינות, ולדבריו לא נזכר כלל פסול אנינות לעבודה בפרשה זו.
הגמרא מביאה מקור נוסף לחילול עבודת אונן: דְּרַבִּי יַרְבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, חילול עבודת אונן אֲתָיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִבַּעַל מוּם, וּמַה

רש"י

זר שאינו אוכל. בקדשי קדשים: **שכן עשה בו קרב כמקריב.** המום פוסל בקרבן כדרך שפוסל בכהן: **טמא יוכיח.** שלא עשה בו קרב כמקריב שאין בהמה מקבלת טומאה מחיים כשם שהכהן טמא מחיים וכתיב וינזרו וינזרו ולא יחללו אלמא טמא שעבד חילל: **שמוזהרין.** שלא לעבוד טמא מוינזרו בעל מום מולא יגש: **היכא מוזהר.** זר: **אי נימא מוינזרו.** דרשת ליה להאי קרא בני ישראל להזהיר זרים כדאמר לעיל: **חילול בנופיה כתיב.** וק"ו למה לך: ה"ג **מה להצד כו' שכן לא הותרה בבמה.** בבמת יחיד (בבמה) בשעת היתר הבמות דתנן בפ' בתרא (לקמן קיג.) הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה ובברייתא תניא עלה דברים ששוותה במה קטנה לבמה גדולה דם מתיר ומפגל ומומין תאמר בזר שכשר בבמה כדתנן התם אלו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה וקתני התם כיהון ובגדי שרת וקראי נמי מוכחי בגדעון ומנוח ושמואל שהקריבו בבמה: **אונן.** ילפינן לקמן מקראי אם עבד חילל: **שכן אסור במעשר.** דכתיב לא אכלתי באוני (דברים כו): **אונן מוזהר שלא יעבוד.** דכתיב בכהן גדול ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חילל: **דלמא שרי כבמה.** דגבי אונן כתיב ומן המקדש: **יושב אם עבד חילל.** לקמן ילפינן לה בפירקין (כג:): **שכן פסול לעדות.** דאמרי' במס' שבועות (דף ל.) ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר: **ומשני מיושב תלמיד חכם.** הכא מייתי לה דכשר לעדות דאמרי' התם (שם) שבית דין חולקים לו בבוד ומושיבים אותו: [**שם יושב**]. מצינו שם יושב בעלמא שפסול לעדות משום שם יושב תאמר בשם זר שאינו נפסל לעדות משום שם זרות: **שם יושב לא פריך.** הואיל וההוא יושב ת"ח דמייתי מיניה לק"ו כשר לעדות: **ומחד מהנך.** אונן או טמא או בעל מום: **ויושב דכשר בבמה מנא לן.** דלא נפרך שכן לא הותרו בבמה דהא מדשבקיה רב משרשיא לקל וחומר דלעיל דאונן וטמא ובעל מום ונקט יושב משום הני פירכי שבקיה דלא משכחת ליתיה בבמה בהדיא לחד מינייהו הכא מנליה: **לעמוד לפני ה'.** במקדש הוא דבעי' עמידה: **אונן מנלן.** דפסול כדקתני מתני': **ומן המקדש וגו'.** לעיל מיניה כתיב לאביו ולאמו לא יטמא ובכהן גדול משתעי וסמיך ליה ומן המקדש וגו' כלומר אף ביום שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש אלא עומד ומקריב ולא יחלל שאין הקדשים מתחללין בכך הא הדיוט שלא יצא ועבד חילל: **הן הקריבו.** הן היום הקריבו וגו' מתשובתו של אהרן אתה לומד מה אמר לו משה מדוע לא אכלתם כו' שמא בניך הקריבוה באנינות שהיו אוננים על נדב ואביהוא ופסלתיה ולכך נשרפה אמר לו אהרן וכי הן הקריבו והלא הדיוטות הן ופסולין לעבודה אני הקרבתי שאמרת לי ועשה את קרבן העם וגו' ואני כהן גדול ומקריב אונן מכלל דאי אינהו אקרוב דשפיר אשתרוף ולא היה משה אומר להם מדוע לא אכלתם: **מי כתיב הא אחר כו'.** דלמא אחר נמי לא חילל ובדידיה איצטריך ליה למישרייה דלא תימא מתוך חישובו וקדושתו יתירא הוא פסול אונן: **קסבר מפני טומאה.** שנגע בה נשרפה ולא הוזכר שם אנינות לענין הקרבה והן הקריבו ה"ק הן היום הלא עדיין יום הוא והיינו אסורין בקדשים לאכול עד הערב ומתוך כך אירע בה טומאה באונס ואיכא תנאי דפליגי לקמן (דף קא.) בהא חד אמר מפני טומאה נשרפה וחד אמר מפני אנינות נשרפה שלא היו יכולין לאוכלה אפילו לערב דקסבר אנינות לילה נמי אסור ואפילו נקבר המת ולפי שלא היו לה אוכלין נשרפה ובדר' יוחנן בן ברוקה דאמר בפסחים (דף פב.) גבי נטמאו בעלים של פסח אף זה ישרף מיד שאין לו אוכלין ואין טעון עבור צורה: שאינו

תוספות

זר שאינו אוכל כו'. ואין לומר דטמא בקרבן צבור וכהן גדול אונן יוכיח שאינן אוכלין ועובדים דמה להנך שכן אינן מוזהרים תאמר בזר דמוזהר: **מה** לטמא שכן מטמא. לא מצי למיפרך שכן עשה בו קריבים כמקריבים (כדפי' בקונטרס): **אף** אני אביא זר שמוזהר כו'. לכך צריך לטעמא דאזהרה משום דלא תימא טמא בקרבן צבור וכהן גדול אונן יוכיח כדפרישית ומהאי טעמא נמי צריך לקמן בערל הלכתא גמירי לה דלא אתי בק"ו: **היכן** מוזהר. תימה נימא מוהקריבו בני אהרן דדרשי' (לקמן דף לב.) מקבלה ואילך מצות כהונה מיהו עדיפא משני לאו גמור מוכל זר לא יקרב: **הג"ה** דלמא שרי בבמה. והאי דלא חשיב אונן לקמן בסוף מכילתין (דף קיג.) בדברים שבין במה גדולה לבמה קטנה כדחשיב ביהון ובגדי שרת דילמא תנא ושייר דשייר נמי יושב: **ומה** יושב שאוכל. כגון במורם מקדשים ובכור: **מה** לישב שכן פסול לעדות. צריך ליזהר שלא לדון ע"פ עדות דמישב ובגט אשה צריך ליזהר יותר ושמא דיעבד אין לחוש דאמר בירושלמי פרק ד' מיתות גבי מברך את השם והדיינין עומדין על רגליהם מיכן לדיינין שקבלו עדות מעומד שדנין על פי עדותן ומשמע התם דבי היכי דאין עבודה בישיבת הדיינין אע"פ שיש להם לישב מן התורה ה"נ אין עבודה בעמידת העדים אע"פ שיש להם לעמוד מן התורה הקשה ה"ר אפרים כהן גזלן יהא פסול לעבודה קל וחומר מבעל מום שכשר לעדות ואם עבד חילל ולייתי מבעל מום ומחד מהנך ולאו קושיא היא דכיון דגזלן אינו מוזהר לא אתי מיניהו כדפרישית לעיל: **מיושב** תלמיד חכם. א"כ הא דאמרי' (שבועות דף ל:) דתלמיד חכם לא ליזל אסהודי לקמיה דזוטר מיניה לאו משום דצריך לעמוד אלא משום זילותא דהא אי אזיל לאסהודי (מנפשיה) מעיד מיושב ותו דאמרינן בפרק שבועת העדות (שם) הני מילי לממונא אבל לאיסורא ילך להעיד אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' ותימה בסנהדרין (יט.) דאמרו לו לינאי עמוד על רגליך ויעידו בך והא מלך עדיף מתלמיד חכם דמלך אין יכול למחול על כבודו ותלמיד חכם יכול למחול וי"ל דלא דמי דטעמא דמחיל תלמיד חכם משום דתורה דידיה היא אבל מלך כתיב שתהא אימתו עליך אין זה שלו אלא של אחרים ואין יכול למחול זה ולגבי מצות יכול למחול דאם מוחל על כבודו בשביל כך לא יניח שלא תהא אימתו עליך ועוד יש לומר דעובדא דינאי דיני נפשות הוה ובדיני נפשות אפילו תלמיד חכם עומד ואם תאמר היכי גמר מיושב תלמיד חכם מה לירושב תלמיד חכם שכן פסול לחליצה דחליצה בעי מעומד כדאמר שילהי מצות חליצה (יבמות קו.) בתי עמודי וטעמא משום דכתיב ועמד ואמר ומיהו טעמא על כרחין דחליצה מעומד לאו משום ועמד ואמר דמי כתיב ויעמד ויאמר כדדייק פ' בתרא דמועד קטן (דף כא.) גבי קריעה אלמא טעמא משום דהוי כמו דין ויכול תלמיד חכם לישב ובדיעבד אם חלצה מיושב כשרה תדע דהא תניא חלצה בין עומד בין יושב בין מוטה כשרה ואי מקרא דועמד ואמר בעינן מעומד אם כן ליהוי עכובא מקרא דכתיב אלא מטעם דין הוי כדפרישית ובספרי דדריש עומד מקרא דועמד ואמר אסמכתא הוא: הגה"ה ואם תאמר מה לישב שכן אסור בעזרה כדאמר (יומא דף כה.) אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ושמא אינו מן התורה תדע דאי דאורייתא אמאי צריך קרא לקמן (דף נג:) לישב למצוה תיפוק ליה דאפילו בלאו עבודה אין ישיבה ומיהו איצטריך קרא לעובד בהשתחוואה: **קסבר** מפני טומאה נשרפה. הוה מצי למימר כבדסמוך לתנא דבי רבי ישמעאל דקסבר מפני אנינות נשרפה והן הקריבו אתי לאזהרה שאמר

זֶר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, אֵינוֹ דִין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל. מַה לְּבַעַל מוּם שֶׁכֵּן עָשָׂה בּוֹ קָרֵב כְּמַקְרִיב, טָמֵא יוֹכִיחַ. מַה לְּטָמֵא שֶׁכֵּן מְטַמֵּא, בַּעַל מוּם יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁמּוּזְהָרִין וְאִם עָבְדוּ חִילְּלוּ, אַף אֲנִי אָבִיא זָר שֶׁהוּא מוּזְהָר וְאִם עָבַד חִילֵּל. מְנָלָן דְּמוּזְהָר, אִי מ'וַיִּנָּזְרוּ', חִילּוּל בְּנוּפְיֵהּ כְּתִיב בֵּיהּ. אֶלָּא מִ'וָּזֹר' לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם', אִיבָּא לְמֵיפְרַךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ בַּבָּמָה. לֹא תֵּימָא, טָמֵא יוֹכִיחַ, אֶלָּא אֵימָא, אוֹנֵן יוֹכִיחַ. מַה לְּאוֹנֵן שֶׁכֵּן אָסוּר בְּמַעֲשֵׂר, [בַּעַל מוּם] יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁמּוּזְהָרִין כּוּ'. הָכָא נַמִּי לִפְרוֹךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ בַּבָּמָה. מַתְקִיף לָהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וּמַאן לֵימָא לָן דְּאוֹנֵן אָסוּר בַּבָּמָה, דִּלְמָא שָׁרֵי בַּבָּמָה. רַב מְשַׁרְשְׁיָא אָמַר, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִיּוֹשֵׁב. מַה יּוֹשֵׁב שֶׁאוֹכֵל, אִם עָבַד חִילֵּל. זָר שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, אֵינוֹ דִין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל. מַה לְּיוֹשֵׁב, שֶׁכֵּן פָּסוּל לָעֵדוּת. מִיּוֹשֵׁב תַּלְמִיד חָכָם. מַה לְּשֵׁם 'יוֹשֵׁב' שֶׁכֵּן פָּסוּל לָעֵדוּת, שֵׁם יוֹשֵׁב לֹא פָּרִיךְ. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר, פָּרִיךְ אָתְיָא מִיּוֹשֵׁב, וּמֵחֲדָא מֵהָנָךְ. וְיוֹשֵׁב דְּכָשֵׁר בַּבָּמָה, מְנָלָן. אָמַר קְרָא 'לַעֲמוֹד לִפְנֵי ה' לְשָׁרְתוֹ', 'לִפְנֵי ה'' וְלֹא לִפְנֵי בָּמָה: אוֹנֵן: מְנָלָן, דִּכְתִיב 'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל', הָא אַחֵר, שֶׁלֹּא יָצָא חִילֵּל. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מֵהָכָא 'הֵן הִקְרִיבוּ', אֲנִי הִקְרַבְתִּי. מִכְּלָל דְּאִי אִינְהוּ אַקְרִיב, שַׁפִּיר אִישְׁתְּרוּף. וְרַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר מִ'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא'. אָמַר לְךָ, מִי כְּתִיב, הָא אַחֵר שֶׁלֹּא יָצָא חִילֵּל. וְאִידָךְ, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר מִ'הֵן הִקְרִיבוּ'. קָסָבַר, מִפְּנֵי טוּמְאָה נִשְׂרְפָה. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִבַּעַל מוּם, וּמָה בעל

תוספות

רש"י

בַּעַל מוּם שֶׁאוֹכֵל, אִם עָבַד חִילֵּל. אוֹנֵן שֶׁאֵין אוֹכֵל, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל. מַה לְּבַעַל מוּם שֶׁכֵּן עָשָׂה בּוֹ קְרִיבִין בְּמַקְרִיבִין, זָר יוֹכִיחַ. מַה לְּזָר שֶׁכֵּן אֵין לוֹ תַּקָּנָה, בַּעַל מוּם יוֹכִיחַ. וְחֲזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁהֵן מוּזָהָרִין וְאִם עָבְדוּ חִילְּלוּ, אַף אֲנִי אָבִיא אוֹנֵן שֶׁמּוּזְהָר וְאִם עָבַד חִילֵּל. הֵיכָן מוּזְהָר, אֵילֵימָא מִ'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא', חִילּוּל בְּגוּפֵיהּ כְּתִיב בֵּיהּ. אֶלָּא מִ'הֵן הַקְרִיבוּ', וְקָסָבַר מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרָפָה. אִיכָּא לְמִפְרַךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ מִכְּלָלָן אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבָּן יָחִיד. שֵׁם 'טוּמְאָה' מֵיהָא אִישְׁתְּרַאי. רַב מְשָׁרְשִׁיָא אָמַר, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִיּוֹשֵׁב, וּמַה יּוֹשֵׁב שֶׁאוֹכֵל, אִם עָבַד חִילֵּל. אוֹנֵן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל. מַה לְּיוֹשֵׁב, שֶׁכֵּן פָּסוּל לְעֲדוּת. מִיּוֹשֵׁב תַּלְמִיד חָכָם. מַה לְּשֵׁם יּוֹשֵׁב' שֶׁכֵּן פָּסוּל לְעֲדוּת, שֵׁם יוֹשֵׁב לֹא פָרִיךְ. וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר, פָּרִיךְ אָתְיָא מִיּוֹשֵׁב, וּמַחֲדָא מֵהָנָךְ: אוֹנֵן פָּסוּל: אָמַר רָבָא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֲבָל בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מָרֵצָה, קַל וָחוֹמֶר מִטּוּמְאָה, מַה טּוּמְאָה שֶׁלֹּא הוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, הוּתְּרָה אֲצַל הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר. אֲנִינוּת שֶׁהוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֵינוֹ דִּין שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר. מַתְקִיף לָהּ רָבָא בַּר אַהֲילָאי, לֹא תּוּתַּר אֲנִינוּת אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, מִקַּל וָחוֹמֶר. וּמַה טּוּמְאָה שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּצִבּוּר, לֹא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֲנִינוּת שֶׁלֹּא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תּוּתַּר אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד. וְתוּתַּר טּוּמְאָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, מִקַּל וָחוֹמֶר. וּמָה אֲנִינוּת שֶׁלֹּא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, טּוּמְאָה שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, אֵינוֹ דִּין שֶׁתּוּתַּר אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד. וְלֹא תּוּתַּר טּוּמְאָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, לְפִי שֶׁלֹּא תּוּתַּר בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר. (וְלֹא תּוּתַּר וְלֹא תּוּתַּר, אֲנִינוּת וְטוּמְאָה. טוּמְאָה, יָחִיד, וְיָחִיד צִיבּוּר, סִיְּמֵן).

שאינו אוכל. דכתיב לא אבלתי באוני: [אין לו תקנה]. ואונן יש לו תקנה למחר: **בעל מום.** יש לו תקנה כשיעבור מומו: **חילול בגופיה כתיב.** כיון דדייקת הא אחר שלא יצא ק"ו תו לא למה לך: **וקסבר מפני אנינות נשרפה.** שלא היו לו אוכלין ובדפרישית ובשאמרו לו מפני אנינות שרפוה טעה כסבור שהקריבוה אוננים ואמר להם שמא באנינות הקריבוה ומיהו חילול לא יליף ר' ישמעאל מיניה דאי לאו קרא אחרינא הוה אמינא דכי נמי דאמר להם באנינות אקרבתוה לא למימר דאי עבוד הכי שפיר אשתרוף אלא בשאמרו לו מפני אנינות שרפוה אמר להם שמא עברתם על אזהרה והקרבתם אוננים ואמר אהדר לומר וטעיתם לשורפה על כך דאי לאו הכי מה ענין זה אצל (זה) שריפה ועל זה השיב אהדר הן הקריבו אני הקרבתי ומפני אנינות שאמרתי לא מפני הקרבתם באנינות אלא מפני שלא יכולנו לאכול מפני אנינות וא"ת בפ' כיצד צולין (פסחים פב.) ולקמן בפרק התערובת (דף פג.) דדרשינן חטאת שנכנס דמה לפנים פסולה מהן לא הובא את דמה היכי דריש ליה דלמא הכי קאמר ליה שמא טעית לשורפה מפני שנכנס דמה לפנים וי"ל דלא דמי דלמה הזיה לו להזכיר למשה הנך פסולין דיוצא ונכנס דמה לפנים דבשלמא גבי אנינות היה סבור שמא טעה לפי שאמר לו אהרן מפני אנינות נשרפה וה"ר חיים תירץ דאנינות לא אמר לו משה בפירוש אלא מתוך תשובתו של אהרן אבל הן לא הובא את דמה אמר משה בפ' משמע בהדיא דאם הובא שפיר אישתרוף: **שכן** לא הותרו מכללן. פירש בקונטרס וזר דהותר בבמה אין זה הותר מכללו שהרי לא נאסר שם מעולם והקשה ה"ר חיים דבהקומץ רבה (מנחות כה.) קרי עון יוצא הותר מכללו בבמה ותירץ דשאני גבי ציץ דכתיב לרצון להם בכל מקום שמרצה ועוד י"ל דאפילו מיקרי הותר מכללו מ"מ פרכינן הכא שפיר שכן לא הותרו במכללן במקום שנאסרו: **שם** טומאה מיהא אישתראי. וא"ת מה להנך זר בעל מום טמא שכן במיתה תאמר באונן וכו' וי"ל דסבר לה כרבנן דאמרי (סנהדרין פג.) בעל מום ששימש באזהרה ולא כרבי [דאמר] במיתה וא"ת מה להנך שכן פסולין בפרה בעל מום זר וטמא תאמר באונן (לקמן דף יז:) וי"ל טבול יום יוכיח: **אתיא** בק"ו מיושב. תימה מה לישב שכן לא הותר מכללו: **אבל** בקרבן צבור מרצה. תימה הרי חטאת דאהרן דהיינו שעיר דר"ח דקיימא לן בפרק טבול יום (לקמן קא.) ובשמעתין דאם הקריבוה באנינות פסולה וי"ל כיון דלא ילפינן אלא מטומאה דינו בטומאה דאינו מרצה אלא באימורין אבל הקרבן אינו נאכל ועוד דבלאו הכי סתר ליה שפיר להאי ק"ו: **ומה** טומאה. תימה אי אנינות לילה דאורייתא איכא למיפרך מה לטומאה שכן הותרה בפסח הבא בטומאה באכילה תאמר באנינות שלא הותר: **ולא** תותר אנינות כו'. תימה מה לטמא שכן מטמא ויש לומר דאינו ק"ו גמור אלא סתירת דברים: **כל** חדא וחדא תיקום בדוכתיה. צ"ע פ"ק דחולין (דף כב:) גבי ק"ו דכשר בתורים פסול בבני יונה וגבי כשר שבפרה פסול בעגלה (שם נג:) וגבי ויהיו כל הכלים מקבלין טומאה מאוירן מק"ו (שם כה.) ובפר' ואלו מנחות (מנחות עה.) גבי חלות ורקיקין וכן פר' כל המנחות (שם דף סב:) גבי שלמי יחיד שטעונין סמיכה ובפ' השובר את הפועלים (ב"מ פח:) גבי שור אוכל במחובר ובפרק כיצד הרגל (ב"ק כה:) דקאמר ותהא שן חייבת ברשות הרבים מק"ו ובפ"ק דקדושין (דף יד.) ותהא יבמה יוצאה בגט מקל וחומר ובנזיר פרק שלשה מינין (דף מד.) גבי טמא במיטמא ובסוף יש מותרות (יבמות פז:) דנעשה מתים כחיים מק"ו צריך לדקדק בכולן אמאי לא אמר כל חדא וחדא תיקום בדוכתיה ושמא שאני הכא משום

אלא

הכתובים:

דאיכא

דהני

כהן בַּעַל מוּם שֶׁאוֹכֵל קדשי קדשים, אִם עָבַד חִילֵּל העבודה, אוֹנֵן אֵין אוֹכֵל קדשים, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל הקרבן.
הגמרא מפריכה את הקל וחומר: מַה לְּבַעַל מוּם שֶׁכֵּן עָשָׂה בּוֹ כְּרֵיבִין כְּמַקְרִיבִין, שבין בכהן המקריב ובין בבהמה הקריבה פוסל מום, מה שאין כן פסול 'אנינות' אינו אלא במקריב, ואם כן אין ללמוד חילול עבודה מבעל מום החמור לאונן הקל. משיבה הגמרא: זָר יוֹכִיחַ, שאין פסולו אלא במקריב, ואף על פי כן מחלל עבודתו, וכך יש לומר גם באונן.
הגמרא מפריכה את ההוכחה: מַה לְּזָר שֶׁכֵּן אֵין לוֹ תַּקָּנָה, מה שאין כן אונן למחרת עוברת אנינותו וכשר לעבודה. משיבה הגמרא: בַּעַל מוּם עובר יוֹכִיחַ, שגם הוא יש לו תקנה כשיעבור מומו, אך כל זמן שבעל מום הוא עבודתו פסולה. וְחָזַר הַדִּין, כלומר, אם תפרוך שוב מה לבעל מום שכן עשה בו קרב במקריב, יש להוכיח מזר שאינו פסול אלא במקריב, ונמצא דלֹא רְאִי זֶה כְּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כְּרְאִי זֶה – אין חומרתו של בעל מום כחומרתו של זר, ואין חומרתו של זר כחומרתו של בעל מום, ובהכרח שלא החומרא שיש לכל אחד גורמת לכך שיחללו את העבודה, שהרי אין חומרתם שוה, אלא הצד השוה שבהם הוא הגורם את הדין שיחללו את העבודה, וְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁהֵן מְווַהָּרִין שלא לעבוד, וְאִם עָבְדוּ חִילְּלוּ, אַף אֲנִי אָבִיא אוֹנֵן שֶׁמְּווַהָּר שלא לעבוד, וְאִם עָבַד חִילֵּל.
מבררת הגמרא: הֵיכָן מְווַהָּר האונן שלא יעבוד במקדש, לדברי תנא דבי רבי ישמעאל, אֵילֵימָא מִ'וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא', האמור לגבי כהן גדול אונן, וכפי שדרשה הגמרא לעיל (ע"א) שיש לדרוש שכהן הדיוט אסור לעבוד באנינות, קשה, שהרי חִילּוּל בְּנוּפֶיהָ כְּתִיב בֵּיהּ – הדין שכהן הדיוט אונן שעבד חילל מפורש בכתוב, שהרי נאמר לגבי כהן גדול 'ולא יחלל', ודרשו לעיל (שם) 'הא אחר שלא יצא חילל', ואם מודה התנא לדרשה זו שוב אין צריך ללמוד חילול בקל וחומר. אלא בהכרח שהוא חולק על הדרשה האמורה, ושוב יש לברר מנין למד אזהרה לזר. משיבה הגמרא: אֶלָּא התנא סובר כרבי אלעזר (לעיל ע"א) שאזהרתו של אונן נלמדת מִ'הַכֵּן הִקְרִיבוּ', וְקָסָבַר מָפְנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרְפָה החטאת, כלומר, שאהרן ובניו היו אוננים ולא יכלו לאכול את בשרה ולכן נשרפה, ומהצד השוה מזר ובעל מום דורש שאונן מחלל עבודתו.
הגמרא מפריכה את הצד השוה: אִיבָּא לְמִפְרְךָ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרָה מִכְּלָלוֹ – זר ובעל מום לעולם לא יצאו מכלל איסורם, שלא הותרו לעבוד בשום קרבן, וכן לא הותרו פסולים אלו בשום אדם, מה שאין כן פסול 'אנינות' הותר מכללו, שהרי כהן גדול עובד באנינות. משיבה הגמרא: טָמֵא יוֹכִיחַ, שהותר מכללו בקרבן ציבור, ומכל מקום בקרבן יחיד אם עבד חילל.
הגמרא מפריכה את ההוכחה מטמא: מַה לְּטָמֵא שחמור שֶׁכֵּן מְטַמֵּא אחרים בנגיעתו בהם, תאמר באונן שאין פוסל אחרים. משיבה הגמרא: הָנָךְ – זר ובעל מום יוֹכִיחוּ, שגם הם אין פוסלים אחרים, ומכל מקום מחללים עבודתם, וְחָזַר הַדִּין כּוֹ' לא ראי זה כראי זה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן [–זר בעל מום וטמא] שֶׁמְּווַהָּרִין כּוֹ' שלא לעבוד ואם עבדו חיללו, אף אני אביא אונן שמוזהר שלא לעבוד ואם עבד חילל.
מקשה הגמרא: וְלִפְרוֹךְ, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן לֹא הוּתְּרוּ מִכְּלָלָן אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, מה שאין כן אונן שהותר בכהן גדול בקרבן יחיד. משיבה הגמרא: אין זו פירכא, כיון שֶׁשָּׁם 'טוּמְאָה' מִיהָא אִישְׁתְּרַאי – על כל פנים הותרה, והיינו בקרבן ציבור.
מקור נוסף שעבודת אונן מחוללת: רַב מַשְׁרְשִׁיָא אָמַר, אָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מִיּוֹשֵׁב, וּמָה יוֹשֵׁב שֶׁאוֹכֵל בקדשים, אִם עָבַד חִילֵּל, אוֹנֵן שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל קדשים, אֵינוֹ דִּין שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל.
מפריכה הגמרא: מַה לְּיוֹשֵׁב שחמור מאונן שֶׁכֵּן פָּסוּל לְעֲדוּת. משיבה הגמרא: הקל וחומר הוא מִיּוֹשֵׁב תַּלְמִיד חָכָם, שכשר לעדות, ומכל מקום אם עבד חילל.
שוב מפריכה הגמרא: מַה לְּשָׁם 'יוֹשֵׁב' שֶׁכֵּן פָּסוּל לְעֲדוּת, מה שאין כן פסול 'אנינות' אינו בעדות כלל. משיבה הגמרא: שָׁם יוֹשֵׁב לֹא פָּרִיךְ, כיון שבתלמיד חכם שממנו נלמד הקל וחומר לא שייך פסול זה, ונמצא שאין בו שום חומרא שאינה באונן. מוסיפה הגמרא: וְאִם תֵּימְצִי לוֹמַר שהתנא פָּרִיךְ גם מ'שם יושב', יש לומר, חילול אונן אָתְיָא בצד השוה מִיּוֹשֵׁב, וּמַחֲדָא מַחֲנָךְ – ומאחד מאלו האמורים לעיל, בעל מום, או זר, או טמא. וכגון, כשתפרוך מה לישב שכן פסול לעדות. יש להשיב, בעל מום יוכיח, שכשר לעדות ומחלל עבודתו. וכשתפרוך מה לבעל מום שכן עשה בו קרבין כמקריבין. יש להשיב, יושב יוכיח, שאינו פסול אלא במקריב, וחזר הדין וכו', הצד השוה וכו'.
שנינו במשנה: אוֹנֵן שקיבל את הדם, פָּסוּל. אָמַר רָבָא, לֹא שָׁנוּ שפסולה עבודתו של אונן, אֶלָּא בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֲבָל בְּקָרְבַּן צִבּוּר, כגון קרבן התמיד, אף אם נתקבל הדם על ידי אונן מַרְצֶה הקרבן. שנלמד בקל וָחוֹמֶר מִפסול טוּמְאָה, מַה טּוּמְאָה שֶׁלֹּא הוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, מכל מקום הוּתְּרָה הטומאה אפילו אֲצַל כהן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, אֲנִינוּת הקלה מטומאה, שֶׁהוּתְּרָה מִכְּלָלָהּ אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל אפילו בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֵינוֹ דִּין שֶׁהוּתְּרָה אף אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִיבּוּר.
מַתְקִיף לָהּ רָבָא בַּר אֲחִילַאי על רבא, הלא הקל וחומר שאמרת בנוי על שלשה יסודות, א. לא הותרה טומאה בקרבן יחיד אף לכהן גדול. ב. בקרבן ציבור הותרה טומאה אפילו לכהן הדיוט. ג. אנינות הותרה לכהן גדול אפילו בקרבן יחיד. ובאמת יסודות אלו אינם מפורשים בתורה, אלא נלמדים מסתימת הכתובים, שכיון שנאסרה עבודה בטומאה בקרבן יחיד בסתם, וכן הותרה בציבור בסתם, אין אנו מחלקים מעצמנו בין כהן הדיוט לכהן גדול, וכן כיון שהותרה עבודת כהן גדול באנינות בסתם, אין אנו מחלקים בין קרבן יחיד לקרבן ציבור. ואם כן מאותו טעם עלינו לנקוט שכהן הדיוט אונן מחלל עבודתו אף בקרבן ציבור, שהרי בסתם נאמר הכתוב. ולדבריך שעל ידי קל וחומר יש לחלק חילוק שלא נתפרש בכתוב, ולומר שאיסור אנינות בכהן הדיוט לא נאמר אלא בקרבן יחיד, אם כן גם בשלשת הדינים שמהם למדת את הקל וחומר יש לחלק על ידי קל וחומר, ומדוע פשוט לך בזה יותר מבזה, ומפרט רבא בר אהילאי את הקל וחומר שיש לומר בכל אחד מהם:
א. לֹא תּוּתַּר אֲנִינוּת אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, ונפרש שהכתוב המתיר עבודתו באנינות אינו מדבר אלא בקרבן ציבור, ונלמד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה טּוּמְאָה שיש בה קולא שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּצִבּוּר, מכל מקום לֹא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, שהרי לא חילק הכתוב באיסור טומאה בקרבן יחיד ובהיתרה בקרבן ציבור בין כהן הדיוט לכהן גדול, אֲנִינוּת החמורה שֶׁלֹּא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט אפילו בְּקָרְבַּן צִבּוּר, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תּוּתַּר אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד.
ב. וְתוּתַּר טּוּמְאָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, ונפרש שהאזהרה שלא יעבדו הכהנים בטומאה לא נאמרה אלא לכהן הדיוט, ונלמד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה אֲנִינוּת החמורה בכך שֶׁלֹּא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מכל מקום הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל אפילו בְּקָרְבַּן יָחִיד, טּוּמְאָה הקלה שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, אֵינוֹ דִּין שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל אף בְּקָרְבַּן יָחִיד.
ג. וְלֹא תּוּתַּר טּוּמְאָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט בְּקָרְבַּן צִבּוּר, ונפרש שלא הותרה טומאה בציבור אלא לכהן גדול, ונלמד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה אֲנִינוּת שיש בה קולא שֶׁהוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל אפילו בְּקָרְבַּן יָחִיד, מכל מקום לֹא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן הֶדְיוֹט אפילו בְּקָרְבַּן צִבּוּר, טּוּמְאָה החמורה שֶׁלֹּא הוּתְּרָה אֲצַל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּקָרְבַּן יָחִיד, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תּוּתַּר בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט אפילו בְּקָרְבַּן צִבּוּר.
(סימן לשלשת הקל וחומר שהציע רבא בר אהילאי וְלֹא תּוּתַּר [תּוּתַּר], אֲנִינוּת וְטוּמְאָה טּוּמְאָה, יָחִיד וְיָחִיד צִיבּוּר, סִימָן).

אֶלָּא אִיבָּא לְמִיפְרַךְ הָכִי וְאִיבָּא לְמִיפְרַךְ הָכִי, כלומר, יש לדון קל וחומר אחד ולהניח שאר הדינים בסתימת הכתובים, וכמו כן יש לדון קל וחומר אחר ולהניח שאר הדינים בסתימת הכתובים, ואין אנו יודעים איזה קל וחומר לדרוש, ולכן **כָּל חָדָא וַחֲדָא תֵּיקוּ בְּדוּכְתֵּיהּ** – כל אחד מהדינים ישאר במקומו בסתימתו, וכשהותרה אנינות לכהן גדול בין בקרבן יחיד ובין בקרבן ציבור הותרה, וכשנאסרה להדיוט בין בקרבן יחיד ובין בקרבן ציבור נאסרה, וכשהותרה טומאה בקרבן ציבור אף לכהן הדיוט הותרה, וכשנאסרה בקרבן יחיד אף לכהן גדול נאסרה, ולא נלמד קל וחומר כלל לשנות דינו של אחד מהם.

שנינו במשנה בין הפוסלים קבלת הדם: **טְבוּל יוֹם** – טמא שטבל ועדיין לא העריב שמשו.

מבררת הגמרא: **מַנְלָן.** משיבה הגמרא: **דְּתַנְיָא, רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר, רֶמֶז לְטְבוּל יוֹם שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל מַנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר** בפרשה העוסקת באזהרה לכהנים שלא יטמאו למת שאינו קרובם (ויקרא כא ו), **'קְדוֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם' וממשיך הכתוב 'וְלֹא יְחַלְּלוּ',** והיינו שאם לא ישמרו על קדושתם אלא יטמאו ויקריבו קרבנות בטומאה, הרי הם מחללים את הקרבן. ואחת מהמידות שהתורה נדרשת בהם היא, שפסוק שאינו נצרך לענין שנכתב בו, דורשים אותו לענין אחר, וגם כאן **אִם אֵינוֹ עָנְיָן לְטָמֵא** גמור שעבד שחילל, **דְּנָפִיק מֵהכתוב** (שם כב ב) **'דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו, וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל' המזהיר את** הכהנים שלא יעבדו בטומאה, ומסיים הכתוב **'וְלֹא יְחַלְּלוּ** אֶת שֵׁם קָדְשִׁי' וגו', והיינו שאם לא ינזרו הרי הם מחללים הקרבן, **תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטְבוּל יוֹם,** שבא הכתוב ללמד שדינו כטמא לענין עבודה, ומוזהר שלא לעבוד, ואם עבד חילל.

מקשה הגמרא: **אִימָּא** אם אינו ענין לטמא **תְּנֵהוּ עָנְיָן לְכֹהֵן הַקּוֹרֵחַ** – התולש שיער ראשו מחמת צערו על המת, **וְכֵן** יש לומר **תְּנֵהוּ עָנְיָן לְמַשְׁחִית פְּאַת זָקָן** – לכהן המגלח זקנו בתער, ששני איסורים אלו מוזכרים בפסוק שלפניו (שם כא ה), ונדרוש שהפסוק שלאחריו בא לומר שאם עבר הכהן וקרח קרחה, או השחית זקנו פסול לעבודה, ואם עבד חילל.

מתרצת הגמרא: **טְבוּל יוֹם דְּאַם** עבר **וְעָבַד** בעבודת הקרבנות עונשו **בְּמִיתָה** בידי שמים **מַנָּא לָן,** הלא נתבאר במסכת סנהדרין (פג:) שהמקור הוא **דְּנָמֵר 'חִילּוּל חִילּוּל' מִתְּרוּמָה** – שלמדנו גזירה שוה 'חילול' האמור בפסוק 'קדושים יהיו' שאנו עוסקים בו, מ'חילול' האמור בטמא וטבול יום שאכלו תרומה, שכשם שטמא וטבול יום שאכלו תרומה עונשם במיתה בידי שמים, כך טבול יום שעבד במקדש [שפסולו לעבודה נזכר בפסוק 'קדושים יהיו'] עונשו במיתה בידי שמים. ולכן אף שלא מפורש בכתוב 'קדושים יהיו' באיזה פסול לעבודה עוסק, כיון שנתקבלה גזירה שוה 'חילול חילול' ללמוד את עונשו של הפסול המוזכר בפסוק זה אם עבד, מעונשו של האוכל תרומה בטומאה, מסתבר להעמיד את הפסוק במי שפסול לאכילת תרומה, ועליו מלמדת הגזירה שוה מתרומה שעונשו במיתה, ולכן **דְּפָסִיל בִּתְרוּמָה** – הפסול לאכילת תרומה, והיינו טבול יום, **מַחִיל עֲבוֹדָה, וּדְלֹא פָּסִיל בִּתְרוּמָה,** כגון קורח קרחה ומשחית זקנו, שמותרים באכילת תרומה, **לֹא מַחִיל עֲבוֹדָה,** שלא נכללו בפסוק 'קדושים יהיו'.

בברייתא שהובאה התבאר המקור בתורה לחילול עבודתם של טמא ושל טבול יום, ולהלן (יט:) דרשה הגמרא מפסוק את חילול עבודתו של מחוסר כיפורים. רבה מבאר מדוע הוצרכה התורה לפרש חילול בשלשתם: **אָמַר רַבָּה, לָמָּה לִי דִּכְתַב רַחֲמָנָא** חילול עבודתם של **טָמֵא וּטְבוּל יוֹם וּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים,** והלא היה די לכתוב אחד מהם ונלמד ממנו האחרים במה מצינו. מבאר רבה, **צְרִיכִי, דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא** רק חילולו של **טָמֵא,** אין ללמוד ממנו טבול יום ומחוסר כיפורים, שמה לטמא **שֶׁכֵּן מְטַמֵּא** אחרים, ולכן חמור גם לענין חילול עבודתו, מה שאין כן הם אינם מטמאים אחרים.

ואילו נכתב חילול רק **בְּטְבוּל יוֹם, מְחוּסַּר כִּפּוּרִים לֹא אָתֵי מִינַּיהּ,** שמה לטבול יום שחמור **שֶׁכֵּן פָּסוּל בַּתְּרוּמָה,** מה שאין כן מחוסר כיפורים מותר בתרומה.

ואילו נכתב חילול רק **בִּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים, טְבוּל יוֹם לֹא אָתֵי מִינַּיהּ,** שמה למחוסר כיפורים **שֶׁכֵּן מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה** לטהרתו, והיינו הבאת הקרבנות, מה שאין כן טבול יום אין מחוסר אלא שקיעת החמה, הבאה מאליה.

מקשה הגמרא: אכן **מֻחָדָא לֹא אָתֵי** – מפסול אחד אין ללמוד את השני, אמנם קשה, **תֵּיתֵי חָדָא מְתַרְתֵּי** – שיהיו כתובים רק שנים מהפסולים, ונלמד חילולו של הנותר משנים האחרים.

הגמרא מבררת את הקושיא: **בְּהֵי** – באיזה מהם **לֹא לְכְתוֹב רַחֲמָנָא,** אם הכוונה היא **שלֹא לְכְתוֹב** חילול **בִּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים, וְתֵיתֵי מְהָנָךְ** – מטמא וטבול יום. הלא **מַה לְהָנָךְ שֶׁכֵּן פְּסוּלִים בַּתְּרוּמָה** – שאסורים באכילת תרומה, ולכן החמירה בהם התורה שיחללו עבודתם, מה שאין כן מחוסר כיפורים מותר בתרומה.

אֶלָּא הקושיא היא, **לֹא לְכְתוֹב רַחֲמָנָא** חילול עבודה **בְּטְבוּל יוֹם, וְתֵיתֵי מֵהָנָךְ** – מטמא ומחוסר כיפורים, **דְּמַאי פָּרְכַת** צד השוה זה, **מַה לְהָנָךְ שֶׁכֵּן מְחוּסְּרִים מַעֲשֶׂה,** שהטמא מחוסר טבילה, ומחוסר כיפורים מחוסר הבאת הקרבנות, אין זו פירכא, **שסּוֹף סוֹף קִלְּישָׁא לָהּ (טוּמְאָתוֹ) [טוּמְאָתָן]** – סוף סוף טומאתו של מחוסר כיפורים כבר הוחלשה, שכבר טבל והעריב שמשו, ונחשב כאינו מחוסר מעשה לטהרתו, אף שעדיין אסור בקדשים עד שיביא כפרתו. ואם כן מדוע הוצרכה התורה לכתוב חילולו של טבול יום, והלא אפשר ללמוד זאת מטמא ומחוסר כיפורים.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הגאולה י"ט כסלו ה'תשד"מ

"לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי' תכתבו ותחתמו,

כולל פעילות רבה בכל המבצעים ובכלל בתורה ובגמ"ח ובתפלה וכל זה באופן דופרצת

ובמיוחד שהשנה הוא ביום דהוי' מלך גאות לבש, ערב שבת קודש ומנוחה שלימה,

יומין זכאין למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא: אלקים נצב (מלך) בעדת קל. אתה תנחל בכל הגוים, בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

מנחם שניאורסאהן"

רש"י

דאיכא למיפרך הכי כו'. יש לדון כו' ויש להחליף ולא נדע איזה נדרוש הלכך כל חדא תיקו בדוכתה ככתיבתה סתם כשהותרה אגינות לכ"ג סתם בין ביחיד בין בצבור הותרה ובשנאסרה להדיוט בין ביחיד בין בצבור נאסרה ובשהותרה טומאה בצבור הותרה אף לכהן הדיוט ובשנאסרה בקרבן יחיד נאסרה אף לכ"ג: **קדושים יהיו.** גבי טומאה כתיב באמור ולא יחללו וגו' כי את אשי ה' לחם וגו' בחילול קדשים הכתוב מדבר: **דנפקא ליה מוינזרו.** דכתיב ביה חילול: **ונימא תנהו ענין וכו'.** דמיניהו סליק לא יקרחו קרחה וסמיך ליה קדושים יהיו אלא לא גרס: **טבול יום דאם עבד במיתה.** שינויא הוא כלומר לא מצית למיתני תנהו ענין לקורח קרחה דמיתה גבי טבול יום שעבד ילפינן לה בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף פג:) וגמר חילול חילול מתרומה ומחילול דהאי קרא יליף לה נאמר כאן חילול ונאמר בטמא וטבול יום שאכלו תרומה חילול ומתו בו כי יחללוהו מה להלן במיתה כו' והלכך הואיל והאי קרא לג"ש מתרומה אתא ולא מפרש ביה במאי קאי לא תתנהו ענין אלא לפסולין לתרומה דילפי' מיניה דפסול בתרומה מחיל עבודה כו': **למה לי דכתב רחמנא טמא וטבול יום כו'.** אטמא לא קמיבעיא ליה דאי לאו כתב טמא לא הוה אתי לן חד מנייהו שיחלל עבודה דהא טבול יום באם אינו ענין לטמא ילפינן ואי לא הוה כתב טמא בוינזרו הוה אוקימנא לקדושים יהיו בטמא ולא מחוסר כפורים נמי לא כתב בה חילול אלא מדאיקרי טמא ילפינן ליה לקמן וכי מיבעי ליה לרבה טבול יום ומחוסר כפורים קמיבעיא: **במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה שכן מחוסר מעשה.** הבאת קרבן תאמר בטבול יום שאינו מחוסר הבאת קרבן ושימשא ממילא ערבא בטמא ליכא למימר דלא אתיא מיני' דהא איהו נמי מחוסר טבילה ועוד דטמא לא קמיבעיא ליה מדלא קאמר בסיפא דמילתא לא לכתוב טמא ותיתי מהנך דתו לא הוה ליה לשנויי עלה מידי: **קלישא ליה טומאתו.** דמחוסר כפורים שהריר העריב שמשו ותו ליכא פירכא דמה הצד דהוה ליה חד מינייהו נמי שאינו מחוסר מעשה:

קסבר

תוספות

דהני ק"ו סתרי אהדדי מה שאין כן בהנהו והטעם כמו שפירש בקונט' משום דנבתבו הכתובים סתם דכשהותרה אגינות לכ"ג סתם בין ביחיד בין בצבור הותרה ובשנאסרה להדיוט בין ביחיד בין בצבור נאסרה ובשהותרה טומאה לצבור הותרה אף לכהן הדיוט ובשנאסרה בקרבן יחיד נאסרה אף לכ"ג ואם במה שלא חלקן הכתובים נדון לחלק על ידי ק"ו אמאי פשיטא בהאי טפי מבהאי דיש לדרוש חלוף ולהחליף את כולן הלכך אמרינן כל חדא וחדא תיקום בדוכתיה: **טבול** יום מנא לן. תימה תיפוק לי מדכתיב גבי טבול יום ובא השמש וטהר מכלל שהוא טמא כדדריש לקמן מחוסר כפורים מדכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה ותירץ ה"ר חיים דגבי טבול יום איכא למידרש וטהר טהר יומא כדדרשינן בשמעתא קמייתא דברכות (דף ב:) אבל וטהרה לא שייך למידרש הכי ואע"ג דבפ' הערל (יבמות עד:) דרשי' וטהרה לטבולת יום ארוך הזהיא מחוסרת כפרה היא ועל ידי מכלל שהיא טמאה לא אתי מיניה טבול יום גרידא ומיהו קשה דאיכא קרא אחרינא בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר דמוקמינן בפרק הערל (שם) בזב בעל שתי ראיות דלאו בר קרבן הוא ולענין תרומה ונימא מכלל שהוא טמא ויש לומר דרבי סימאי דדריש הכא טבול יום מקרא אחרינא סבר לה כתנא [דפליג התם אתנא] דבי רבי ישמעאל דמוקי ליה התם בזב בעל שלש ראיות ומאי עד אשר יטהר עד דמייתי כפרה ומיהו קשה דגבי נגיעת כלי כתיב במים יובא וטמא עד הערב וטהר [מכלל שהוא טמא] וצריך לומר דאי לאו קרא דר' סימאי דהכא דדריש טבול יום מולא יחללו לא הוה דרשינן מחוסר כפרה מוטהרה מכלל שהיא טמאה ולא טבול יום מוטהר מכלל שהוא טמא משום דקלישא טומאתייהו אבל מכיון דאשכחן קרא בהדיא לטבול יום ואע"ג דקלישא טומאתיה תו דרשינן שפיר מוטהרה מחוסר כפרה ותימה במים יובא וטמא הלא מפורש בהדיא לטבול יום דאיקרי טמא וי"ל דצריך קרא גבי עבודה דלא יחללו דשמעתין וגבי אבילת תרומה וקדשים קרא אחרינא בפרק הערל (שם) ולא ילפינן מהדדי אבל וטהרה דכתיב גבי יולדת דרשינן מיניה מחוסר כפורים דאסור בקדשים פרק הערל וגבי דמחלל עבודה לקמן בפרקין דאשה בשרה לשחוט קדשים כדתנן ריש כל הפסולין א"כ שייך בה חילול עבודה ותימה דגבי זב וזבה ובעל קרי ושכבת זרע כתיבי כמה פעמים ורחץ במים וטמא עד הערב אלמא טבול יום איקרי טמא בין לעבודה בין לקדשים דקראי סתמא כתיבי ואיקרי טמא לכל מילי ועוד קשה דבפ' שלשה מינין (נזיר מה.) ובפ' אלו הן הגולין (מכות דף ח:) אמרינן טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים לענין ביאת מקדש והשתא ל"ל קרא הא איקרי טמא לענין עבודה ולאכילת קדשים וכי תימא דלא נילף ביאת מקדש מנייהו (ועוד) קשה שהרי קרא דרחץ במים וטמא עד הערב סתמא כתיב דטבול יום איקרי טמא לכל מילי ואפי' לביאת מקדש ועוד תימה כיון דדרשי' טבול יום מטמא יהיה למה איצטריך תו עוד טומאתו למחוסר כפורים תיפוק לי מוכפר עליה הכהן וטהרה כדדרשינן לקמן בפירקין מכלל שהיא טמאה לענין עבודה ובפ' הערל (יבמות דף עד:) לענין אבילת קדשים נדרוש נמי לענין ביאת מקדש דקרא בכל מילי מיירי שהיא טמאה קודם כפרה ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חד רבויא הוה מוקמינא ליה במחוסר כפורים משום דמחוסר מעשה ולא בטבול יום משום דשמשא ממילא ערבא דאם כן הוה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפורים עוד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה לתרץ דלענין ביאת מקדש לא הוה דרישנא מחוסר כפורים מוטהרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב איש אשר יטמא ולא יתחטא דמיירי בטומאת מת אבל מחוסר כפרה דלא שייך במת לא ליהוי בכרת ועוד י"ל דצריך קרא לרבות טבול יום [משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב ולא יתחטא] דמשמע אבל נתחטא שהזה ושנה וטבל דלאו מחוסר מעשה הוא כגון טבול יום לא הוי בכרת ומהני טעמי אתי שפיר דליכא למימר למה לי קרא הא איתקש קדש למקדש דהא קרא דביאת מקדש מישתעי לפטורא וקרא ובא השמש וטהר איצטריך משום דכתיב בשרץ דקיל טפי מנדה ושכבת זרע: **הג"ה** ולמאי דפרישית דמוטהרה מכלל שהיא טמאה לא הוה מרבינן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דרבי סימאי קצת קשה הא דקאמר בסמוך דאי כתב רחמנא במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתי לן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחנא קרא בטבול יום וי"ל שרוצה לומר אי כתב רחמנא מחוסר כפורים בפירוש וכי האי גוונא בפרק כיצד (יבמות דף כג.) גבי שפחה ונכרית ומיהו קשה אי להאי אתיא א"כ ניכתוב רחמנא טבול יום ומחוסר כפורים בהדיא ולא ליכתוב טמא וי"ל דכיון דלא משכחת צריכותא בהני לא חש לדקדק: **רמז** לטבול יום שאם עבד חילל מנין. הוה מצי למילף מיושב או מבעל מום וחד מהנך: **דגמר** חילול חילול מתרומה. הקשה ה"ר חיים כיון דטבול יום יליף מתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה יהא במיתה ובפ' הנשרפין (סנהדרין פג.) לא חשיב טבול יום ושמא הוא הדין א"נ כי היכי דממעטי התם (דף פד.) רבנן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא בעל מום ה"ה ומתו בו דכתיב בתרומה בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלהכי אהני גז"ש דחילול חילול וכן טבול יום ששימש נמי הוי במיתה כדאיתא הכא והתם והיינו טעמא דתמי לטמא טפי מבעל מום ונראה דה"ה לתרומה דלא ממעטינן טבול יום וכן פירש בקונטרס בהדיא דטבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשיב להתם משום דטמא וטבול יום מחד קרא נפקי דהכי כתיבי קראי בפרשת אמור אל הכהנים ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וגו' והדר כתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו וקצת תימה היכי יליף התם בסנהדרין מחוסר כפורים ששימש במיתה משום דאיקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה ודלא פסול בתרומה לא כדאמרינן הכא דפסול בתרומה מחיל עבודה כו' ויש לומר כיון דמחיל עבודה מטעמא דנפקא לן מוינזרו ולא יחללו כל דאיקרי טמא [סברא היא דגמרינן] בגזירה שוה דחילול חילול מתרומה פרק הנשרפין דהוי במיתה אע"ג דטהור לתרומה:

קסבר

אֶלָּא אִיבָּא לְמִיפְרַךְ הָכִי וְאִיבָּא לְמִיפְרַךְ הָכִי, כָּל חֲדָא וַחֲדָא תֵּיקוּ בְּדוּכְתֵּיהּ: טָבוּל יוֹם: מְנָלָן, דְּתַנְיָא, רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר, רֶמֶז לְטָבוּל יוֹם שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל מַנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'קְדוֹשִׁים יִהְיוּ וְלֹא יְחַלְּלוּ', אִם אֵינוֹ עָנְיָן לְטָמֵא דְּנָפִיק מִ'וְיִנָּזְרוּ', תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטָבוּל יוֹם. אֵימָא, תְּנֵהוּ עָנְיָן לְקוֹרַח קָרְחָה וּלְמַשְׁחִית פֵּאַת זָקָן. טָבוּל יוֹם דְּאִם עָבַד בְּמִיתָה מְנָא לָן, דְּנָמַר 'חִילּוּל חִילּוּל' מִתְּרוּמָה. דְּפָסֵל בְּתָרוּמָה, מַחִיל עֲבוֹדָה. דְּלֹא פָּסֵל בְּתָרוּמָה, לֹא מַחִיל עֲבוֹדָה. אָמַר רַבָּה, לָמָּה לִי דְּכָתַב רַחֲמָנָא טָמֵא וְטָבוּל יוֹם וּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים. צְרִיכִי, דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא טָמֵא, שֶׁכֵּן מְטַמֵּא בְּטָבוּל יוֹם, מְחוּסַּר כִּפּוּרִים לֹא אָתֵי מִינַּיהּ, שֶׁכֵּן פָּסוּל בַּתְּרוּמָה. בְּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים, טָבוּל יוֹם לֹא אָתֵי מִינַּיהּ, שֶׁכֵּן מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה. מֵחֲדָא לֹא אָתֵי, תְּיֵתֵי חֲדָא מִתַּרְתֵּי. בְּהֵי לֹא לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא, לֹא לִכְתּוֹב בְּמְחוּסַּר כִּפּוּרִים, לֹא לִכְתּוֹב טָבוּל יוֹם דְּאִי לָא כְּתִיב הָנֵי תְּלָתָא מֵהָנֵךְ, וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ. מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן פְּסוּלִים בַּתְּרוּמָה. בַּתְּרוּמָה לֹא כְּתִיב רַחֲמָנָא בְּטָבוּל יוֹם, וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ, מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן מְחוּסְּרֵי כִּפּוּרִים. אֶלָּא לֹא לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּטָבוּל יוֹם, וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ, דְּמַאי פְּרָכַת, מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן מְחוּסְּרֵי כִּפּוּרִים מַעֲשֶׂה, סוֹף סוֹף קְלִישָׁא לָהּ (טומאתן) [טוּמְאָתוֹ].

קסבר רבה מחוסר כפורים דזב כזב דמי. הכי נמי אית ליה פרק שני דכריתות (דף י.) ופירש בקונט' לענין קדשים שלא הותר אצלן היה כאילו לא טבל ואם אכלן חייב כרת או אם נגע בהן טמאן למנות בהן ראשון ושני וקשה לפירושו דאם כן למ"ד לאו כזב דמי לית ביה כרת ובריש מסכת כלים תנן בהדיא דמחוסר כפורים שנכנס למקדש חייב דתנן עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייב חטאת וכן בהדיא דפרק אלו הן הגולין (מכות דף ח:) ושלשה מינין (נזיר מה.) טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים ובהקומץ רבה (מנחות דף נז:) מחוסר כפרה שנכנס לפנים ממחיצתו לעזרה בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ואיתקש קודש למקדש בהערל (יבמות עה.) ובמכות (דף יד.) ובשבועות (דף ז.) ודוחק לומר דכל הני אתיין כמאן דאמר מחוסר כפורים דזב כזב דמי ועוד דבההיא סוגיא דנזיר וטמא יהיה לרבות טבול יום דכ"ע מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי ואפילו הכי מרבה התם כרת למקדש במחוסר כפורים ומיהו פלוגתא דאמוראי איכא ריש פ' כל הפסולין (לקמן לב: לג:) אית דאמרי הא דאיתקש קודש למקדש היינו אפילו לכרת דביאה במקצת שמה ביאה כמו נגיעה ואית דאמרי לענין מלקות דוקא איתמר ומוקי לה בכל קדש לא תגע אזהרה לנוגע לקודש דליכא אלא לאו אע"ג דאל המקדש לא תבא הוי בכרת ועוד מה שפ' בקונטרס לענין למנות בו ראשון ושני לקדש תימה הלא טבול יום אין מונין בו ראשון ושני לטומאה [וכ"ש מחוסר כפורים] ועוד הא תנן במסכת מעילה (דף ח.) חטאת העוף בו' הוכשר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ודייק בגמ' ליפסל אין לטמיי לא ורבינו תם היה אומר דלא נקט פסול במחוסר כפורים אלא אגב טבול יום והקשה לו הרב רבינו חיים מהא דבסוטה פרק כשם (ד' כט.) אמרי' מנין לרביעי בקודש שהוא פסול ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש משמע פסול אין טמא לא ועוד אי מונין בו ראשון ושני א"ב יעשה רביעי חמישי בקודש מק"ו ומיהו יש לומר בזה דחמישי אין ללמוד דמן הדין הוה למימר דיו כתרומה אי לאו משום דמפרך ק"ו ודי לנו במעלה אחת יותר מתרומה שיעשה רביעי ומיהו עוד קשה מהא דתנן בפ' בתרא דנדה (דף עא:) הישבת על דם טוהר (היתה) מערה מים לפסח חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים ומוקי לה בגמ' כאבא שאול דאמר טבול יום תחלה לקודש משמע אבל לרבנן לא ודוחק לומר דכולהו ההיא דמעילה ודסוטה ורבנן דאבא שאול סברי כמ"ד מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי ומפרש הרב ר' חיים דנפקא מינה לענין פסח הבא בטומאה דתנן (פסחים דף צה:) לא יאכלו ממנו זבין וזבות דלמ"ד מחוסר כפורים דזב כזב דמי אין שוחטין וזורקין עליו דלא אישתראי בצבור אלא טמא מת וה"ה טמא שרץ דאין טומאה יוצאה מגופו בק"ו ממת כדאיתא לקמן ומ"ד לאו כזב דמי שוחטין והכי מוכח בהדיא בפרק שני דכריתות (דף י.) ועוד דנפקא מינה לענין טומאה דחוייה בצבור (לקמן דף לב:):

שרפה אונן ומחוסר כפורים כשרה. פי' בקונט' דפרה קדשי בדק הבית היא ושקה דמ"מ אית בה כל פסולין שבקרבן כגון שלא לשמה דאמר בהקומץ רבה (מנחות כז:) ושבע הזאות שבפרה שעשאן שלא לשמן פסולות נפקא לן בסיפרי משום דחטאת קרייה רחמנא ומהאי טעמא נמי אמרינן בפ"ק דחולין (דף יא.) דטרפות פוסל בה ונראה דהיינו טעמא הכא משום דטבול יום כשר בפרה ואתי אונן ומחוסר כפורים בק"ו מטבול יום שאסור בנגיעת תרומה ומותר בפרה ולמ"ד מחוסר כפורים דזב כזב דמי לא אתי בק"ו דמה לטבול יום דמת שמותר לאכול בפסח הבא בטומאה מה שאין כן במחוסר כפורים והאי דטבול יום כשר מן התורה אפשר דמדרבנן פסול דהא אמרינן דאפי' בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת כל שכן טבול יום והא [דאמרי' במסכת פרה (פ"ג) מטמאין היו כהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים שאמרו] במעורבי שמש היתה נעשית לאו היינו טבול יום ממש אלא אחיו הכהנים היו מניחין ידיהם על ראשו ומאותה נגיעה היה טבול יום כדתניא בתוספתא ואיכא בהו היכרא לצדוקים ועוד יש לפרש דטבול יום ממש היה כשר בה והא דבגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת משום היסח הדעת דשאר טומאות: **והוה** הטהור. ואף על גב דהוזאת מי חטאת כשרה בזר ושרפה פסול מכל מקום יליף שרפה מהוזאה: **אונן** וטבול יום של טמא שרץ דקיל אתו מק"ו מטבול יום דמת. ואין להקשות מה לטבול יום שכן מותר במעשר מה שאין כן באונן דמנגיעה ילפינן דכאמר בפ' הערל (יבמות עב:) ערל שהזה הזאתו כשרה מידי דהוה אטבול יום שאע"פ שאסור בתרומה כשר בפרה ופריך מה לטבול יום שכן מותר במעשר ומשני אטו אנן לאכילה קאמרינן לנגיעה קאמרינן ומה טבול יום שאסור בנגיעה בתרומה מותר בפרה ערל שמותר בנגיעה דתרומה אינו דין שמותר בפרה וה"נ ילפינן אונן וא"ת מחוסר כפורים ובעל מום יוכיחו שמותרין בתרומה ואסורין בפרה אף אני אביא ערל ואונן ומיהו אאונן לא קשיא דמה לההנך שכן לא הותרו מכללן תאמר מכללו אצל כ"ג אבל אערל קשה ונראה לי דמה למחוסר כפורים שאסור ליגע בקדשים אבל ערל ואונן מותרין אבל מבעל מום קשה. ברו"ך.

ועוד מה לטבול יום שכן אינו מחוסר מעשה תאמר בערל: **אין** בגדיהם עליהן אין כהונתן עליהם. מהכא ילפינן מיתה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פג:) דקאמר אין בגדיהם עליהם הוו להו זרים ואמר מר זר ששימש במיתה והקשה הרב רבי יעקב מאורלינש והא מיתה כתיבא בהדיא בפרשת ואתה תצוה ותירץ דאף על גב דכולהו בגדים כתיבי התם מכל מקום מיתה אמכנסיים דוקא כתיבא כדמשמע פשטא דקרא וקרא דוחגרת דכתיב בפרשה שאחריה דדרשינן מינה דאין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם איצטריך לשאר בגדים ומיניה לא הוה ילפינן מכנסיים דמכנסיים לא כתיבי התם ועוד יש לומר דקרא דוחגרת צריך לחילול עבודה דמקרי זר. ברו"ך:

תלמוד

קסבר. רבה מדרשה להאי שמעתא למימר דכולהו צריכי: **מחוסר כפורים דזב כזב.** ה"ה למצורע אלא חד מנייהו נקט מחוסר כפורים דזב כזב דמי לענין קדשים שלא הותר אצלו הוה ליה כאילו לא טבל ואם אכלו חייב כרת או אם נגע בהו טמאן למנות בהן ראשון ושני לכך לא קלשה טומאה אצל קדשים כלל: **שרפה אונן כו'.** בפרה אדומה קאי: **כשרה.** דקדשי בדק הבית היא ואין אונן אסור בה דלא כתיבי הנך קראי אלא בקדשי מזבח: **כזב דמי.** והוה ליה טמא וקרא כתיב איש טהור: **לאו כזב דמי.** וה"ל לכטבול יום דקיימא [לן] דכשר בפרה: **לא דכ"ע כזב דמי.** ולענין שאר קדשים שטבול יום אסור בהו הוה מחוסר כפורים דזב חמור מטבול יום דשאר טומאות שאין טעונות כפרה: **והכא.** גבי פרה בהאי קרא קמיפלגי והוה הטהור על הטמא טהור כל דהוא משמע דהא קרא יתירא הוא דכתיב לעיל מיניה ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והוה ליה למכתב והזה על הטמא לימד על טבול יום שכשר בפרה דאשכחן טבול יום דאיקרי טהור למעשר דכתיב ורחץ במים וטהר: **מר סבר טומאה דכל התורה.** ת"ק סבר האי טבול יום דאשכר בה קרא אטבול יום דכל הטומאות שבתורה קאי ואף טבול יום דזב שהוא מחוסר כפורים: **טומאה דאותה פרשה.** והיינו דמת טבול יום דטומאת מת אכשר בה הלכך טבול יום של שאר טומאות דמגע ומשא כגון שרץ ונבילה ומגע [זב] אתי להכשירא מטבול יום דמת מק"ו ומה טבול יום [דמת] דטומאת שבעה כשר טבול יום דטומאת ערב לא כ"ש אבל מחוסר כפורים וכו'; **והיתה להם.** הלבישה הזאת לכהונה אלמא כהונתן תלויה בבגדיהן ואי לא הוו להו זרים ובזר אשכחן דמחיל עבודה: **ובין החול.** עבודה שאתה עובד בשכרות קרויה חול:

חוקה

קסבר מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי. (ומחוסר). [לֵימָא, מְחוּסַּר] כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי, תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, שָׁרְפָה אוֹנֵן וּמְחוּסַּר כְּפוּרִים, כְּשֵׁרָה. יוֹסֵף הַבַּבְלִי אוֹמֵר, אוֹנֵן, כְּשֵׁרָה. מְחוּסַּר כְּפוּרִים, פְּסוּלָה. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מַר סָבַר, מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי. וּמַר סָבַר, לָאו כְּזָב דָּמֵי. לֹא, דְּכוּלֵי עָלְמָא כְּזָב דָּמֵי, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּכְתִיב 'וְהִזָּה הַטָּהֹר', מִכְּלָל שֶׁהוּא טָמֵא. לִימֵּד עַל טְבוּל יוֹם, שֶׁכָּשֵׁר בַּפָּרָה. מַר סָבַר, טוּמְאָה דְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ. וּמַר סָבַר, טוּמְאָה דְּהַהִוא פָּרָשָׁה. הִלְכָּךְ (אונן וטבול יום דטמא) [טָבוּל יוֹם דְּנִבְלָה, וּטְמֵא] שֶׁרֶץ, דְּקִילִי, אָתוּ בְּקַל וָחוֹמֶר מִטְּבוּל יוֹם דְּמֵת. אֲבָל מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב, דַּחֲמִיר, שֶׁכֵּן טוּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ, לֹא: מְחוּסַּר בְּגָדִים: מְנָלָן, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמְטוּ בָּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר קְרָא 'וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו, וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעוֹת, וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם', בְּזְמַן שֶׁבִּגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם כְּהוּנָּתָם עֲלֵיהֶם, אֵין בִּגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם אֵין כְּהוּנָּתָם עֲלֵיהֶם. וְהָא מֵהָכָא נָפְקָא, מֵהָתָם נָפְקָא. דְּתַנְיָא, מִנַּיִן לְשֻׁתּוּיֵי יַיִן שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ' וגו' 'וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחוֹל'. מְחוּסַּר בְּגָדִים, וְשֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, מְנַיִן.

תלמוד

משיבה הגמרא: רבה שפירש מדוע נצרכה התורה לפרש חילול בשלשתם **קָמַיְפְלִגְי, דְּכְתֵיב כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי** – זב שטבל והעריב שמשו, אלא שעדיין לא הקריב כפרתו, לא הוקלשה טומאתו כלל לענין קדשים, והרי הוא לעניינם כזב גמור, וכאילו לא טבל. ולכן אי אפשר ללמוד חילולו של טבול יום במה הצד מטמא ומחוסר כיפורים, שיש לפרוך, מה לשניהם שמחוסרים מעשה לטהרתם, מה שאין כן טבול יום, שאינו חסר אלא שקיעת השמש הבאה מאליה.

הגמרא מבררת האם נחלקו תנאים במהות פסולו של מחוסר כיפורים לקדשים: **(ומחוסר) [לֵימָא]** – האם נאמר, שהנידון האם **מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי, תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא,** פרה אדומה ששָׂרְפָה **אוֹנֵן** – מי שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם, וְכן אם שרפה **מְחוּסַּר כְּפוּרִים, כְּשֵׁרָה. יוֹסֵף הַבַּבְלִי** חולק **ואוֹמֵר,** אכן אם שרפה **אוֹנֵן, כְּשֵׁרָה,** אבל אם שרפה **מְחוּסַּר כְּפוּרִים, פְּסוּלָה.**

הגמרא מנסה לתלות המחלוקת בנידון האמור: **מַאי לָאו בְּהָא קָמַיְפְלִגְי, מַר** [–יוסף הבבלי] **סָבַר, מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב כְּזָב דָּמֵי,** וכיון שדינו כטמא גמור לענין קדשים, לכן פוסל את הפרה כשם שטמא גמור פוסלה, ואינו דומה לטבול יום שכשר לפרה. **וּמַר** [–ותנא קמא] **סָבַר,** מחוסר כיפורים **לָאו כְּזָב דָּמֵי** אף לענין קדשים, ולכן כשר לעבודת פרה אדומה, כשם שטבול יום הותר.

דוחה הגמרא: **לֹא** בכך נחלקו, אלא **דְּכוּלֵי עָלְמָא** סוברים מחוסר כיפורים **כְּזָב דָּמֵי,** וחמור לענין קדשים יותר מטבול יום שהיה טמא בטומאה שאינה מחייבת בכפרה, **וְהָכָא** לענין פרה אדומה **בְּהָא קָמַיְפְלִגְי, דְּכְתֵיב** בהזאת מי החטאת [אפר הפרה המעורב במים חיים] על טמא מת (במדבר יט יט), 'וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי' וגו', ותיבת 'הטהור' מיותרת, שהרי כבר נאמר בפסוק שלפניו 'וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה', הרי ש'איש טהור' הוא המזה, והיה די לכתוב בפסוק שלאחריו 'והזה על הטמא', ומה שחזר הכתוב לכתוב 'הטהור', פירשו חכמים, **מִכְּלָל** – הכתוב בא להשמיע שדי בכך שהמזה טהור במקצת, אף שָׁעדיין **הוּא טָמֵא** במקצת, **וּלְיוֹמֵד עַל טָבוּל יוֹם,** שנקרא 'טהור' [והיינו לענין חולין ומעשר שני], **שֶׁכָּשֵׁר בַּפָּרָה,** אף שלענין שאר קדשים עדיין נחשב כטמא ואסור בהם. ונחלקו התנאים בברייתא הנ"ל איזה טבול יום הוכשר בכתוב זה, **מַר** [–תנא קמא] **סָבַר, טְבוּלָה** במקצת **דְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ** הותרה בפסוק זה, ואף טומאת זב, ולכן זב טבול יום כשר לעבודת פרה אדומה, אף שהוא מחוסר כיפורים, וכל שכן שכשר אחר הערב שמש קודם הבאת קרבנותיו. **וּמַר** [–ויוסף הבבלי] **סָבַר,** רק **טוּמְאָה דְּהַהִוא פָּרָשָׁה** – טומאה שפרשה זו עוסקת בה, הותרה, והיינו טבול יום מטומאת מת, **הָלְכָךְ (אונן וטבול יום דטמא) [טָבוּל יוֹם דְּטומאת נְבֵלָה,** וטבול יום **דְּטָמֵא] שֶׁרֶץ, דְּקִילִי** – שקלים מטבול יום של טמא מת, ודומים לו בכך שאין הטומאה יוצאת מגופם, אלא טומאה חיצונית היא, **אָתוּ** – נלמדת בשרותם לעבודת פרה אדומה, **בְּקַל וָחוֹמֶר מִטְּבוּל יוֹם דְּמֵת, אֲבָל מְחוּסַּר כְּפוּרִים דְּזָב, דַּחֲמִיר** מטמא מת **שֶׁכֵּן טוּמְאָה יוֹצְאָה עָלָיו מִגּוּפוֹ,** מה שאין כן טמא מת, טומאתו חיצונית על ידי מגעו במת, **לֹא** הוכשר לעבודת הפרה.

שנינו במשנה בין הפוסלים קבלת הדם: **מְחוּסַּר בְּגָדִים.**

מבררת הגמרא: **מְנָלָן.** משיבה הגמרא: **אָמַר** רַבִּי **אַבָּהוּ אָמַר** רַבִּי **יוֹחָנָן, וְכֵן תָּנָא בְּהָא מַשְׁמֵיהּ** – ויש שמביאים שמועה זו משמו **דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר קְרָא** במצות בגדי הכהונה (שמות כט ח–ט) 'וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כֻּתֳּנֹת, וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו, וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת, וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם', ויש לפרש כוונת הכתוב 'והיתה להם כהונה' שלבישת הבגדים היא הגורמת כהונתם, ולכן **בִּזְמַן שֶׁבְּגָדֵיהֶם עֲלֵיהֶם כְּהוּנָּתָם עֲלֵיהֶם, אֵין בְּגָדֵיהֶם עֲלֵיהֶם אֵין כְּהוּנָּתָם עֲלֵיהֶם,** אלא זרים הם, וזר מחלל עבודתו, כפי שנתבאר לעיל (טה).

מקשה הגמרא: **וְהָא מֵהָכָא נָפְקָא** – וכי חילול עבודתו של מחוסר בגדים נלמד מפסוק זה, והלא **מֵהָתָם נָפְקָא** – מלימוד אחר נלמד, **דְּתַנְיָא, מְנַיִן לְשָׁתוּיֵי יַיִן** – כהנים ששתו רביעית יין שאסורים בעבודה, **שֶׁאִם עָבַד חִילֵּל, תַּלְמוּד לוֹמַר** באזהרת ה' לאהרן הכהן (ויקרא י ט), 'יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ' וגו' **אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא תָּמֻתוּ, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם.** ונאמר בפסוק שלאחריו, 'וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל', וכוונת הכתוב היא, שעבודה שאתה עובד בשכרות הרי היא 'חול', ויש להבדיל בינה לבין עבודה כשרה שהיא 'קודש'.

ממשיכה הברייתא: כהן **מְחוּסַּר בְּגָדִים,** וְכן כהן **שֶׁלֹּא** רָחַץ **יָדָיו וְרַגְלָיו** קודם עבודתו, **מְנַיִן** שמחללים עבודתם,

---

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח להמשתתפים בהפארבריינגענס בכפר חב"ד ועוד – לחג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשד"מ

"לכל המשתתפים בהפארבריינגענס די"ט כסלו – שליט"א.

לחיים, לחיים ולברכה.

יהי רצון מהשי"ת שבכל אחד ואחת יהי' ויקויים פדה בשלום וגומר במילואו

ושיצליחו בעשיית הכלים לזה כביאור חז"ל בהכתוב שזהו העוסק בתורה (הנגלה והחסידות) ובגמ"ח ובתפלה

וכל זה באופן שופרצת ומתחיל בהמבצעים ובכל המבצעים

ובמיוחד שהשנה הוא ביום דהוי' מלך גאות לבש, ערב שבת קודש ומנוחה שלימה,

יומין זכאין למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא: אלקים נצב (מלך) בעדת קל, אתה תנחל בכל הגוים, בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

מנחם שניאורסאהן"

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 י וְיָכוֹל לִיתְּנוֹ לְקָטָן אֲפִילּוּ הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ[34] וְהוּא בְּנוֹ שֶׁחַיָּב לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת[35] מִכָּל מָקוֹם חִינּוּךְ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי
2 סוֹפְרִים וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ.
3 וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לוֹ אוֹ אֲפִילּוּ לְחָרֵשׁ וְשׁוֹטֶה צָרִיךְ לִיתְּנוֹ לָהֶם כְּשֶׁעָקְרוּ רַגְלֵיהֶם לָלֶכֶת וְלִיטְּלוֹ מֵהֶם כְּשֶׁהֵם
4 רוֹצִים לַעֲמוֹד כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֲקִירָה וַהֲנָחָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה[כט][36] שֶׁאַף שֶׁאֵינוֹ מִצְוֶה עַל שְׁבִיתָתָם מִכָּל מָקוֹם
5 חֲרֵי אָסוּר לְהַאֲכִילָם דָּבָר הָאָסוּר בְּיָדַיִם מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שמ"ג[37] וְזֶה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם כִּיסּוֹ אַף עַל פִּי
6 שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם מִבְּעוֹד יוֹם מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיּוֹלִיכוּהוּ בְּשַׁבָּת וּלְדַעַת כֵּן נוֹתֵן לָהֶם[ל] חֲרֵי זֶה כְּמַאֲכִילָם אִיסּוּר
7 בְּיָדַיִם לְפִיכָךְ אֵין הַיִּתֵּר אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עֲקִירָה וַהֲנָחָה שֶׁאָז אֵין בְּזֶה אִיסּוּר שֶׁל תּוֹרָה (אַף אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים
8 גְּמוּרָה[לא]) וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים אִיסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם[לב] כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ.
9 וּמִכָּל מָקוֹם אִם הָיָה עִמּוֹ חֲמוֹר יַנִּיחֶנּוּ עַל חֲמוֹרוֹ וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְאֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁהֵם בִּכְלָל אָדָם וְיֵשׁ בְּמִינָם שֶׁחַיָּבִים
10 בְּמִצְוֹת וְיִתְחַלְּפוּ בָּהֶם:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף י

הלכתא רבתא

כט] כמו שנתבאר למעלה - ויש ליזהר בזה אפילו בקטן שלא הגיע לחינוך.

ל] ולדעת כן נותן להם - אבל כשלא נותן להם כיסו על מנת שיוליכוהו, אף אם ידוע שיוליכוהו ברשות הרבים - מותר ליתנו להם[38].

לא] ברשות הרבים גמורה - כמבואר לעיל סעיף ג שכשחסרה העקירה או הנחה אסור מדברי סופרים בלבד, ובכל אופן אין כאן איסור תורה כיון שבדרכים שלנו אין לנו רשות הרבים גמורה כמוזכר לעיל ס"ו.

לב] איסור של דבריהם - הוא איסור נתינה לקטן (או לחרש ושוטה) לטלטל אפילו בלא עקירה והנחה[39], או איסור זה עוקר וזה מניח[40].

ציונים והוספות

34) סי' שמג ס"ג: שיעור החינוך במצוות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי ענייניו כגון היודע מענין שבת חייב לשמוע קידוש והבדלה היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית כמ"ש בסי' י"ז וכן כל כיוצא בזה בין במצות עשה של תורה בין בשל דברי סופרים.

אבל החינוך בלא תעשה בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בעל כרחו מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו.

וכן אם הוא כהן אינו צריך להוציאו מבית שהטומאה בתוכו אלא אם כן הוא בר הבנה אזי אביו מצווה להוציאו.

35) סי' שמג ס"ב: וכל זה באחרים אבל אביו כיון שהוא מצווה מדברי סופרים לחנך את בנו או בתו אפילו במצוות עשה משהגיעו לחינוך כל שכן שמחוייב מדברי סופרים לגעור בהם ולהפרישם מלעבור על לא תעשה ואפילו על איסור של דברי סופרים.

36) סעיף ג.

37) סעיף ה: וכל זה לענין להפרישו מאיסור אבל לספות לו איסור בידים אסור לכל אדם מן התורה אפילו אינו בר הבנה כלל שנאמר לא תאכלום ופירשו חכמים לא תאכילום לקטנים ואפילו דברים האסורים מדברי סופרים אסור להאכילו אפילו הוא צריך לכך ואפילו הוא חולה כל שאין בו סכנה כמו שאסור בגדול וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד אפילו בדברים האסורים משום שבות. .

38) בדי השלחן סי' קמז ס"ק י"א, שדומה לדין שמותר ליתן לתינוק בשבת חפצים שידוע שיעשה בהם מלאכה לעצמו - כגון ליתן לו עוגה שכתובים עליה אותיות - אבל שלא יתן לתוך פיו (סי' שמג ס"ט), אמנם אם נותן לו על מנת שיאכל - אסור כנותן לתוך פיו.

39) ראה בדובר שלום ע' קב ב' אפשריות לבאר איסור הנתינה לחשו"ק: אם מצד איסור להאכילו בידים שישנו מדרבנן - אף באיסורים בדרבנן, או מצד שלא יתרגל הקטן לטלטל (דאתי למיסרך).

40) כן נראה מתאים יותר לפשט דברי רבינו שכתב שכשלא עושה עקירה והנחה אינו עובר על איסור תורה - אלא על איסור של דבריהם שהתירו לו, ומשמע שהכוונה לאיסור טלטול בו דיבר מקודם.

ומה עוד שודאי אין הכוונה לאיסור משום חינוך שאינו שייך בחרש ושוטה ובקטן שלא הגיע לחינוך, וגם איסור לספותו בידים מדרבנן או דאתי למסרך אינו מוזכר כאן כלל ועיקר.

ומה שהקשה בדובר שלום שם שא"כ מותר לו ליתן אפילו לגדול כשהוא מהלך; אה"נ, אלא שלגדול אסור לטלטל חפץ שלא שייך לו אפילו בלא עקירה והנחה (סי' שמז ס"א), ולא התירו לא' לעבור איסור מדברי סופרים על מנת שחברו לא יעבור על איסור חמור אפילו מה"ת,

אבל בחרש שוטה וקטן שהם פטורים לגמרי וכל האיסור אינו אלא עליו (שאסור לעקור כיסו ולהניחו על הקטן אפילו בלא שמטלטל) - התירו חכמים איסור מדבריהם.

אלא שעדיין היה אפשר לאסור (בבנו הקטן שהגיע לחינוך) מצד חינוך - שהרי יש לחנך אפילו על איסורים מדבריהם כמו טלטול אפילו בלא עקירה והנחה - וע"ז כותב בתחלת הסעיף שגם חיוב זה התירו כאן.

שולחן ערוך – הלכות ברכת המזון

א אחר שסיים ברכת המזון צריך לברך בורא פרי הגפן על הכוס של ברכת המזון אפילו אם כבר בירך על היין שבתוך הסעודה שכל מה שאוכל ושותה אחר ברכת המזון סעודה אחרת היא לפי שברכת המזון היא סילוק והיסח הדעת למה שלפניה וגם אי אפשר לשתות ולאכול בעודו מברך.

ומפני זה נשתנה ברכת המזון מכל דברים הטעונים כוס כגון קידוש והבדלה ברכת חתנים ומילה שבכולם ברכת היין קודמת וכאן מברך בורא פרי הגפן אחר ברכת המזון ולא לפניה אפילו אם לא בירך על היין בתוך הסעודה ואפילו בירך הרי כשנטל הכוס בידו לברך ברכת המזון הסיח דעתו מלשתות קודם ברכת המזון ואם היה נמלך לשתות היה צריך לחזור ולברך וכיון שכן למה אינו מברך בורא פרי הגפן קודם ברכת המזון אלא לפי שבברכת המזון הוא מודה ומשבח לבוראו על מה שאכל ושתה הוא סילוק והיסח הדעת על מה שעשה ואפילו על ברכת המזון שמברך והכוס בידו לכך צריך לברך תיכף לשתייתו:

ב כל דבר הטעון כוס לא די באחיזת הכוס לבדה בשעת אמירת אותו דבר שזה אינו מעכב כלל בדיעבד אלא עיקר מה שהטעינו כוס הוא לשתות ממנו אחר אמירת אותו דבר שתהא אותה אמירה כעין שירה הנאמרת על היין שמנסכין על גבי המזבח שהיא שתיית המזבח אף כאן תהא נאמרת שירה על שתיית היין ואין שתייה חשובה לומר שירה אלא אם כן שותה שיעור הראוי ליישב דעתו של אדם שהוא כמלא לוגמיו שהיא שתיה של הנאה ובפחות משיעור זה לא קיים מצות הכוס כלל.

וכל דבר שהכוס מעכב בו אפילו בדיעבד שאם אמר בלא כוס צריך לחזור ולומר על הכוס כגון קידוש והבדלה ה״ה אם אמר על הכוס ולא שתה ממנו כמלא לוגמיו מיד קודם שעקר ממקומו ובלא היסח הדעת בינתיים צריך לחזור ולקדש כמ״ש בסי׳ רע״א וכן בברכת המזון לא קיים מצות הכוס כלל:

ג וצריך ג״כ שיהיה היין בשעת האמירה אצלו על השלחן או על גבי דבר אחר באותו חדר מוכן לשתיה וזהו ג״כ מעכב אפילו בדיעבד שאם אין היין לפניו בשעת האמירה ג״כ אינו נקרא אומר שירה על היין משא״כ אחיזת הכוס בידו אינו אלא מי׳ דברים שנאמרו בכוס למצוה ולא לעכב כמו שנתבאר בסי׳ קפ״ג:

ד אע״פ ששתיית כוס של ברכה מעכבת אין מעכב שישתה המברך בעצמו אלא די בשתיית אחר ואפילו מטעים ממנו לתינוק (כמלא לוגמיו של תינוק) יצא ידי חובה (ששיעור מלא לוגמיו הוא בכל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו) אע״פ שהתינוק אינו מחויב בדבר אין בכך כלום לפי שגם על המברך לא חל החיוב כלל שלא חייבוהו אלא לומר שירה על היין שישתה ממנו איזה אדם מישראל שיהיה שתיה שהיא חשובה הנאה לו (ואפילו תינוק בן יומו).

ומכל מקום לכתחלה צריך להטעים לתינוק גדול קצת שהגיע לכלל חינוך ברכת הנהנין כדי שיוכל לברך ברכת היין ולא תהא ברכתו לבטלה מפני שהתינוק שומעה ממנו ומברך ושותה משא״כ אם יטעים לקטן שלא הגיע לחינוך יפסיד ברכת היין שלא יוכל לאמרה אע״פ שאינה מעכבת.

(אבל רשאי הוא להטעים לגדול שיברך בעצמו ברכת היין אם הוא אינו שותה יין מפני ששונא אותו או משום נדר אבל מי שהוא שותה יין מצוה מן המובחר שיטעום בעצמו וכן לכל המסובים שזימן עליהם אך א״צ לכל אחד ואחד כמלא לוגמיו אלא די בטעימה כל שהוא).

ויש אומרים שכל דבר הטעון כוס חוץ מקידוש לא הצריכו לטעום ממנו אלא משום שלא יהא גנאי לברכת היין שיאמרו שלא לצורך הוא ברכה זו ונראית כברכה לבטלה אבל באמת הוא לצורך שכך תקנו חכמים בכל שירה הנאמרת על היין שיסדרו אותה אצל ברכת היין שהוא עיקר שירה המיוחדת ליין לפיכך רשאי לברך ברכת היין ולהטעים לקטן אע״פ שלא הגיע לחינוך ברכות ואפילו אינו יודע לדבר שכיון שהטעימה אינה אלא משום גנאי דיה בתינוק קטן כזה.

וכן נוהגין במילה שביום הכיפורים הואיל ואי אפשר בענין אחר כמ״ש בסי׳ תרכ״א אבל במקום שאפשר כגון קידוש שבבית הכנסת בשבת ויום טוב יש לחוש לסברא הראשונה להטעים לקטן שהגיע לחינוך ברכה כמו שיתבאר בסי׳ רס״ט.

(אבל קידוש שבבית שאדם יוצא בו ידי חובתו יש אומרים אפילו לפי סברא האחרונה שלא די במה שיטעים לתינוק ולא אפילו שיטעים לגדול אלא המקדש בעצמו צריך לטעום כמלא לוגמיו ואם לאו לא יצא משום שנאמר זכור את יום השבת לקדשו ואמרו חכמים זכרהו על היין כלומר על שתיית היין לכבוד היום לפיכך המזכירו על היין הוא המקדש שותה ממנו בעצמו וראוי לחוש לזה לכתחלה כמ״ש בסי׳ רע״א).

ולפי סברא זו שתקנת חכמים הוא בכל דבר הטעון כוס שיסדרו אותו על ברכת היין א״כ מי שאינו שותה יין אי אפשר לו לברך ברכת המזון על הכוס אלא א״כ יטעים ממנו לקטן שהגיע לחינוך אבל לא לגדול שיברך בעצמו לפי שהמברך ברכת המזון הוא בעצמו צריך לברך ברכת היין לפי סברא זו והוא אינו רשאי לברך ברכת היין לחבירו אף להאומרים שברכת המזון טעונה כוס שלדבריהם ברכת היין היא חובה כברכת המצות שאדם יכול להוציא חבירו ידי חובתו כמ״ש בסי׳ קס״ז מכל מקום כיון שחבירו יכול לברך בעצמו אין לאחר לברך לו (אבל בקידוש והבדלה רשאי שכיון שצריך לברך ברכת קידוש והבדלה בשביל עצמו יכול לומר גם ברכת היין שנתקנה קודם ברכת קידוש והבדלה כמ״ש בסימן ער״ב).

(ומכל מקום מי שבמצותיו חפץ מאד לברך ברכת המזון בזימון על הכוס יוכל לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים.

וכן בהבדלה אם לא טעם כמלא לוגמיו א״צ לחזור ולהבדיל שספק ברכות של דבריהם להקל כסברא האחרונה):

ה אע״פ שמצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס של ברכה א״צ לטעום מכוס המברך אלא יכול כל אחד ליתן כוסו לפניו ויותר טוב לעשות כן אם אפשר לפי שכוס המברך הוא פגום לאחר ששתה ממנו המברך.

ואף שאפשר לתקנו ע״י שיוסיפו בו יין לשתות כל אחד ואחד מהמסובין מכל מקום יותר טוב שיטעימו מיין של ברכה שכשיש לפני כל אחד ואחד כוסו בשעת ברכת המזון הרי כולם הן כוסות של ברכה כמו כוס המברך.

ואם לפני המסובין הן כוסות ריקנים יכול ליתן מכוס הברכה מעט לכל כוס וכוס שלהם אחר שבירך בורא פרי הגפן קודם

שתייתו כדי שיטעימו מכוס שאינו פגום ואין בזה משום הפסק בין ברכה לשתיה כיון שהוא לצורך שתיית המסובים ומה שהוא מברך הוא כאלו הם מברכים שהרי הם יוצאים בברכתו וכן אם כוסות שלפניהם מלאים אלא שהם פגומים יכול לשפוך מכוס שלו לתקנם קודם שישתה.

וכיון שהם זקוקים לכוסו אין להם לטעום עד שיטעום הוא כמו שנתבאר בסי' קס"ד אבל אם אינם זקוקים לכוסו שכוסות שלהם מלאים ואינן פגומים יכולים לטעום קודם שיטעום הוא:

ו אע"פ שטעימת כוס של ברכה די בכמלא לוגמיו בכוס של ברכת המזון טוב לשתות רביעית לצאת מידי ספק ברכה אחרונה שכמלא לוגמיו באדם בינוני הוא רוב רביעית שהוא יותר מכזית ומכזית עד רביעית יש מסתפקים אם צריך לברך ברכה אחרונה כמ"ש בסי' ר"[י].

ויותר מרביעית א"צ לשתות אף אם הוא אדם גדול שכמלא לוגמיו הוא יותר מרביעית.

ומצוה לגמוע גמיעות גסות משום חיבוב מצוה:

ז אם דעתו לשתות עוד לא יברך ברכה אחרונה עד לבסוף והוא שדעתו לשתות עוד מיד שאל"כ יש לחוש שמא יתעכל מה ששתה כמו שנתבאר בסימן קפ"ד ואם היה בדעתו לשתות מיד וטעה ובירך ברכה אחרונה א"צ לברך ברכה ראשונה כיון שהיה בדעתו לשתות עוד ובירך בטעות אבל אם בירך במתכוין אע"פ שדעתו לשתות עוד צריך לברך ברכה ראשונה שכל ברכה אחרונה היא סילוק והיסח הדעת למה שלפניה ומפסקת הואיל ואי אפשר לשתות בעודו מברך כמו שנתבאר למעלה:

חלק א סימן קצ, שתיית היין אחר הברכה ודיניו סעיפים א-ז

תורה אור

מעלתן של מצוות מעשיות שעל ידן מתדבקים בהקב"ה עצמו

[בפרק זה יבאר רבינו, שמעלת אהבה רבה של הנשמה בבחינת "בכל מאדך", כנ"ל, היא רק לגבי השגת חכמת התורה ("הון ביתו"), אבל לא לגבי קיום מצוות מעשיות;

ובזה יבאר את הפסוק "אחות לנו קטנה גו'", שנאמר בהמשך לפסוק "אם יתן איש גו':]

אבן כל זה הוא הפירוש וטעמי המצות, שהוא בחינת חכמת התורה שנמשך מחכמתו ית' כנ"ל.

בפרק הקודם נתבאר כי מאחר שאהבת השי"ת של הנשמה היא צמאון להתדבק אך ורק במהותו ועצמותו ית' ו"להיכלל בגופא דמלכא", לכן "בוז יבוזו" לנשמה "כל הון ביתו" - בחינת חכמת התורה, הנמשכת מחכמתו ית', לפי שאינה אלא זיו והארה בלבד מאתו ית'.

אכן, כל זה הוא בבחינת "חכמת התורה", היינו הפירוש וטעמי המצוות.

אבל גופי המצות מעשיות, כמו תפלין וסוכה ומצות צדקה שנאמר והי' מעשה הצדקה וכדומה.

אבל עצם מעשה המצוות המעשיות, כגון הנחת תפילין, ישיבה בסוכה ונתינת הצדקה (שנאמר בה "והי' מעשה הצדקה"), הוא למעלה הרבה ממדריגת חכמת התורה - ועל ידו מתדבק האדם במהותו ועצמותו יתברך ("גופא דמלכא"), ולא בזיו והארה בלבד.

[והטעם - לפי:]

שהן הם רצונו ית', שלמעלה מהטעם והדעת הנמשך בבחינת חכמה.

המצוות הן רצונו של הקב"ה, שכך עלה ברצונו ית' שבני ישראל יקיימו מצוות אלו, ומאחר שהרצון הוא למעלה מן השכל והטעם, הרי מעשה קיום המצוות, שבזה נשלם רצונו יתברך (שלמעלה משכל וטעם), הוא למעלה מעלה ממדריגת ובחינת חכמת התורה (פירוש וביאור טעמי המצוות).

*[ואף המצוות שיש להן טעם המובן בשכל, מכל מקום אין טעם המצוה כל הסיבה לציווי המצוה, ואין הכוונה שמחמת טעם פלוני ציוה הקב"ה מצוה זו, כי לאמיתו של דבר כל המצוות כולן הן **גזירות וחוקי** המלך שלמעלה מן הטעם. אלא שבחסדו, הנה בחלק מהמצוות "הלביש" הקב"ה, כביכול, את רצונו ית' שלמעלה מן הטעם והשכל גם בחכמה ושכל, כדי שיהי' לנו איזה מושג בענין המצוה, אבל גם מצוות אלו הרי הן **גזירות** המלך.*

וזהו הטעם שכל המצוות כולן - גם מצוות אלו שיש להם טעם המובן בשכל - צריכים לקיימן באופן של "הקדמת נעשה לנשמע", היינו מצד קבלת עול מלכותו יתברך, בלי תערובת שכל והשגה, כעבד המקבל עליו עול אדונו מבלי לחקור את מהות וטעם ציווי האדון, שהרי כך היא האמת, שמהותן של מצוות הן גזירות המלך, שלמעלה מטעם ודעת].

ולהיות ששרשם גבוה מאד ממדרגת התורה כו', על כן נתלבשו בדברים גשמיים דוקא, שאי אפשר לבא לבחינת השגה כו'.

וזהו הטעם לכך שרוב מצוות התורה הן מצוות

מעשיות, וקיומן הוא על ידי חפץ גשמי דוקא, כתפילין, סוכה וצדקה הנ"ל - כי היות שהמצוות הן רצונו יתברך שהוא למעלה מטעם ודעת, ואי אפשר שיבואו ויתגלו בהשגת השכל, לכן נתלבשו בדברים גשמיים, באופן שקיומן הוא על ידי עשי' דוקא (ולא על ידי שכל והשגה).

פירוש:

היות שרצונו יתברך הוא למעלה מבחינת חכמה והשגה, לכן, "המשכת" רצונו יתברך לא יכולה להיות באמצעות השכל וההבנה של האדם, אלא על ידי כח המעשה, שלמטה מכח השכל וההשגה.

[אך לכאורה דבר זה תמוה ביותר: אם רצונו יתברך אינו יכול להתגלות על ידי כח השכל וההשגה, כיצד ביכולתו להתגלות בכח המעשה שהוא כח תחתון יותר?

- על זה ממשיך ומביא דוגמא:]

וכמו שאמרו ז"ל לחכימא ברמיזא, שדבר העמוק מאד אי אפשר לגלותו בדבור כי אם ברמיזא שמראה לו באצבע כו'.

דוגמא לדבר - שדבר נעלה ביותר שאינו יכול להתגלות על ידי השכל, מתגלה על ידי כח המעשה שהוא למטה מן השכל - מצינו בהשפעת השכל עצמה, כמו שאמרו רז"ל "לחכימא ברמיזא", היינו שלפעמים אי אפשר לגלות חכמה עמוקה על ידי הסבר בדיבור, אלא החכם מבין את הענין דוקא על ידי שרומזים לו רמז על ידי האצבעות, ב"כח המעשה".

כלומר: בדרך כלל, "השפעת" ומסירת רעיון שכלי לאדם אחר היא על ידי דיבור, היינו שהאדם המבקש למסור רעיון שכלי מוצא "אותיות" מתאימות שעל ידן הוא מסביר את הרעיון לתלמידיו או לחבריו; אך כאשר הרעיון הוא עמוק מדי, עד שאינו יכול למצוא "אותיות" כדי להסביר את הדבר לזולתו, אזי הדרך "להעביר" ולמסור את הרעיון לאחרים היא על ידי "רמז" באצבעותיו, שהוא ענין של מעשה, למטה מן השכל.

כמו כן מצות מעשיות, מפני ששרשם מאד נעלה, שהן פנימיות רצונו ית' בכיכול שלמעלה מהשגה, לזאת אי אפשר לבא לידי גילוי למטה כי אם בהתלבשותם בדברים גשמיים דוקא.

[והטעם לכך שדבר עליון יותר יכול להתגלות דוקא בדבר תחתון יותר:]

כי נעוץ תחלתן בסופן דוקא.

איתא בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן". פירוש: המדריגה הנעלית ביותר ("תחילתן") נעוצה וקשורה דוקא במדריגה התחתונה ביותר ("סופן"), ולכן מדריגה עליונה יכולה להתגלות דוקא על ידי כח תחתון.

וכך הוא בעניננו: דוקא במעשה המצוות בדברים גשמיים - שכח המעשה היא המדריגה האחרונה בכחות האדם, וכן הדברים הגשמיים הם דברים תחתונים ופחותים - מתגלה פנימיות רצונו של הקב"ה, שלמעלה מעלה מבחינת החכמה וההשגה.

וזהו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום כו'.

וזהו ביאור המשך הענינים בפרשה ראשונה של קריאת שמע - שתיכף אחר הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך גו' ובכל מאדך", כתוב "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום גו'", המדבר בקיום מצוות מעשיות.

כי הנה כל פרשת קריאת שמע - שמע ישראל - הוא רק התבוננות מבחינת שמותיו כו'.

דהנה, כל ההתבוננות בתפלה ובקריאת שמע היא רק בענייני גדלות השם שהם בגדר השגה, "ואי אפשר לשום נברא . . להשיג כי אם איזו הארה מאור ה'. . זיו השכינה");

- "זיו והארה" של אלקות נקראים בחינת "שמותיו" של הקב"ה, כי כמו ששם האדם אינו ממהותו ועצמותו של האדם, שהרי האדם כשהוא לעצמו אינו זקוק כלל לשם, ועוד זאת, שאי אפשר להכיר את מהות האדם ואת כשרונותיו מן השם שלו, אלא כל ענין השם אינו אלא בשביל הזולת - כך "שמותיו" של הקב"ה אינם אלא זיו והארה בלבד שנמשכו מאתו ית' בשביל קיום וחיות העולמות.

ועל ידי זה ואהבת בכל לבבך כו' [ובכל נפשך]**, עד שיגיע לבחינת אהבת בכל מאדך הנ"ל, שהוא ליכלל ולדבקה בו במהותו ועצמותו ית' ממש.**

ההתבוננות בזה גופא מביאה את האדם לידי אהבה גדולה להשי"ת בכל לבבו ובכל נפשו, ועד לאהבה בלי גבול, "בכל מאדך", שהיא הרצון לידבק ולהכלל במהותו ועצמותו יתברך (ולא להסתפק ב"זיו" השכינה בלבד, כנ"ל).

ואי אפשר זאת כי אם על ידי קיום מצותיו ית'

דוקא, שהן פנימיות רצונו ית', ונעוץ סופן בתחלתן.

אמנם, האדם אינו יכול לידבק ולהכלל בהקב"ה בכבודו ובעצמו (ד"לית מחשבה תפיסא בי' כלל") אלא על ידי קיום מצוותיו במעשה בפועל, כי המצוות הן הן "פנימיות" רצונו יתברך שלמעלה מבחינת חכמה, ו"נעוץ סופן בתחלתן" (כנ"ל). ולכן, דוקא על ידי מעשה המצוות ("סופן") אפשר להתדבק במהותו ועצמותו יתברך ממש ("תחלתן").

וזהו אשר אנכי - מי שאנכי - שהוא מהותו ועצמותו ממש, ולא בבחינת אור וזיו בלבד, מצוך על ידי קיום מצות מעשיות דוקא כנ"ל.

וזהו שממשיך הכתוב (אחרי "ואהבת גו' ובכל מאדך") - "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום".

פירוש:

"אנכי" מורה על מהותו ועצמותו יתברך, שהוא למעלה מגדר וענין ה"שם" ("דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל") - ולכן נקרא "אנכי", "אנכי מי שאנכי"; כדאיתא בזהר "דא סתימו עילאה, כמאן דאמר מאן דאנא ולא אתיידע מאן הוא" (זה סתום העליון, כמי שאומר "מי שאנכי", ולא ידוע מי הוא). כלומר, אין לנו שום מושג וידיעה בעצמותו ית', ולכן אומרים עליו רק "אנכי".

ועל זה אומר הכתוב "אשר אנכי מצוך" (מצוה מלשון צוותא וחיבור). פירוש, שמהותו ועצמותו יתברך ("אנכי") מקשר ומחבר את ישראל אליו (כביכול) על ידי ענין המצות. וכנ"ל, שדוקא על ידי קיום מצוות מעשיות מתקשרים עם עצמותו יתברך.

היום כו', שהיום דוקא, שהנשמה מלובשת בתוך הגוף, מה שאין כן קודם התלבשותה בגוף היתה רק נהנית מזיו השכינה כו'.

וזהו שממשיך בכתוב "(אשר אנכי מצוך) היום" - שדוקא "היום" (בעולם הזה), בהיות הנשמה מלובשת בגוף, ישנה אפשרות להתקשר עם מהותו ועצמותו יתברך, כיון שקיום המצוות המעשיות הוא רק למטה בעולם הזה, משא"כ בהיות הנשמה למעלה בגן עדן, קודם שירדה ונתלבשה בגוף, לא שייך כלל ענין מצוות מעשיות, ולכן בגן עדן אי אפשר להתקשר עם מהותו ועצמותו ית', אלא רק ליהנות מ"זיו השכינה".

וזהו ודברת בם, שהוא מצות הדבור של התורה, וכמ"ש והגית בו כו', ועקימת שפתיו הוי מעשה כו'.

ובזה יובן הטעם לכך שבפסוק הבא, המדבר בציווי על מצות תלמוד תורה, לא הסתפק ב"ושננתם לבניך" אלא מוסיף גם "ודברת בם", כי ציווי זה אינו על ידיעת התורה והשגתה אלא על הדיבור בתורה (והוא הציווי "והגית בו יומם ולילה", היינו שלימוד התורה צריך להיות בדיבור, כמ"ש לעיל מיני' "לא ימוש גו' מפיך").

וטעם הדבר, כי אי אפשר להתקשר עם מהותו ועצמותו ית' על ידי השגת התורה בלבד (מבחינת החכמה, כנ"ל) אלא על ידי קיום מצוות מעשיות, ובמצות תלמוד תורה ההתקשרות עם מהותו ועצמותו ית' היא על ידי הדיבור בתורה, כי קיימא לן ד"עקימת שפתיו הוי מעשה".

וזהו אחות לנו קטנה, שנעשה בחינת אחות, והוא לשון אחת, שמתאחדת בתכלית עם מהותו ועצמותו ית' כביכול ממש, על ידי קיום המצות מעשיות כנ"ל.

ע"פ הנ"ל יבואר התוכן הפנימי של הכתוב (הנאמר בהמשך ל"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו' אם יתן איש וגו' באהבה וגו'") - "אחות לנו קטנה וגו' מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה":

"אחות" הוא מלשון חיבור ואיחוי [כפרש"י שם], וכן בלשון חז"ל "איחוי אלכסנדרי" - שהוא חיבור כזה שעל ידו הבגד "הוה כשלם", עד שלא ניכר בבגד מקום החיבור; והוא גם מלשון "אחת", היינו אחדות אחת בתכלית.

ובפנימיות הענינים היינו שעל ידי האהבה המתעוררת כתוצאה מ"מים רבים" דטרדות הפרנסה - שהיא אהבה להקב"ה בלי גבול, ותשוקה לידבק ולהכלל במהותו ועצמותו יתברך - בא האדם לקיום מצוות מעשיות, שעל ידם הרי הוא נעשה בבחינת "אחות" להקב"ה, כביכול, היינו שמתאחד ומתחבר עם מהותו ועצמותו יתברך ממש בתכלית ההתאחדות כנ"ל.

וכמו שכתוב וימינו תחבקני, כאדם החובק את חבירו מכל צדדיו כו'.

על התאחדות זו עם הקב"ה נאמר "וימינו תחבקני", שעל ידי קיום המצוות הקב"ה "מחבק"

אותנו כביכול, והרי חיבוק מורה על התאחדות גמורה, כאדם המחבק את חבירו שהחיבוק מקיפו מכל צדדיו.

וזהו מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה. וד"ל:

וזהו דיוק לשון הכתוב "מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה", שלפי הפירוש הפנימי קאי על בחינת דיבור התורה כנ"ל, שדוקא על ידי הדיבור דתלמוד תורה (דעקימת שפתיו הוי מעשה) כנסת ישראל מתאחדת עם הקב"ה בתכלית עד שהיא נקראת "אחותינו".

ד"ה מים רבים פרק ח

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(יד) **אך** הנה בחי' הבירור דחכמה במדות הנ"ל צריך להיות תחלה ואח"כ הבירור דמו"ד דק"נ כו' מפני שהבירור צ"ל תחלה בפנימי' דרצון ושכל ומדות ואח"כ בחיצוניות דלבושי' דמחדו"מ כו' ולזה הטעם אמרו דהטבת ב' נרות קודמת לקטרת שהטבת הנרות בחי' המדו' דנש"י הוא ע"י אור החכמה במדות דוק' כנ"ל הוא קודם לקטרת ואח"כ מתבררים גם המו"ד ע"י הקטרת שאין אור החכמ' מגיע להם לבררם כו' וכמ"ש ובהעלות אהרן את הנרות ואח"כ יקטירנה וכן בבקר בבקר בהטיבו כו' ואח"כ יקטירנ' כו' אבל אם לא הבירור דמדות ע"י החכמ' תחלה ע"י החכמה לא יועיל הקטרת לברר למו"ד דק"נ כלל ולכאורה הי' ראוי שיבורר הקשה יותר בתחל' וממילא יבוררו המדו' דיש בכלל מאתיי' מנה אך הנה מבואר למעל' שבאותיו' מו"ד יש ב' מדריגות א' בבחי' כלים לאו"פ והן אותיות לרצון ותענוג ושכל ומדות שבלב שנק' הרהורי לבו ומוחו כו' שיש בצירופי אותיות אלה אור וחיות רב מאד מן המוח והלב וכו' וצריך שיבוררו תחל' והוא ע"י בירור המדות ומוחין ורצון כי בעלותם יעלו עמהם גם כל האור וחיות שבאותיות שנק' כלים והוא בחי' פנימית החיות של האותיות מו"ד שנתברר תחל' ואח"כ לא נשאר רק חיצוניות שלהן שהוא בחי' דומם בעלמא שא"א להתברר ע"י החכמה שבמדות כנ"ל אז הן מתבררי' ע"י הקטרת ע"י סממני' שאין בהם טעם כלל כנ"ל משא"כ אם הי' באותיות מו"ד האור וחיות פנימית עדיין לא היו יכולים לעלות ע"י הקטרת כלל כו' כי זהו הכלל דאחר בירור כל הפנימית בנקל יותר להתברר גם החיצוניות הנשאר בצמצום כו' וד"ל (דא"פ מזכך חצי הכלי מבפנים וא"מ החצי שמבחוץ שהן עצם האותיות כמו שהן בנפש שלמעלה מרצון וחו"ב ומדות כנ"ל ועיקר הטעם הוא שאחר בירור נר"ן דצלם יומשך כח המקיף דיחיד' לברר גם האותיות דמו"ד שקבועים בעצם הנפש כמו קרבן עולה על הרהור המוח ולב אז מכפר על הרהור האותיות הללו שבעצם הנפש ע"י הקטרת (דוגמא לזה הוידוי בתשובה שתחלה צריך לעקור הרצון ומדות שבלב בשב ואל תעשה כו' ואחר כך צריך להתודות בפה דוקא לפרט חטאיו ואם עשה תשוב' שבלב ומעשה ולא הספיק להתוודות אין מוציאין אותו מגיהנם מפני האותיות שלו שבעצם נפשו שלא נטהרו עדיין עי"ז כ"א ע"י ווידוי בפה שמתקן בזה הצירופים הרעים שבחטאים שלו שבעצם צלם נפשו וד"ל) וכמו שא' רשע עוונותיו חקוקים על עצמותיו וכה"ג):

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

י) **אחר** שנתבארו העיקר הב' וכל פרטי עיקר הה' בפרקים הקודמים ועלו כהוגן ב"ה, נבא לביאור עיקר הג' והוא מ"ש שאינו גוף ולא כח בגוף, וירצו בזה בטול הגשמות שלא תשיגהו מה שישיג לגופים חלילה כמו התנועה והמנוחה והכתוב המורה ע"ז הוא מ"ש כי לא ראיתם כל תמונה וגו' (דברים ד' ט"ו), ולפי משנת"ל פ"ג בענין ביאור ההאמנה שהוא ית' למעלה מעלה מבחי' חכמה ושכל כלל והנה כל הנבראי' הרוחניים הם בחי' שכליים נבדלים ואפי' הספי' שהן אלקות הן מקור החכמה והשכל שבנבראים אבל עצמותו ית' אינו בגדר חכמה כנ"ל באריכות, הנה יתפרש העיקר הזה לפי זה היות שאינו כח בגוף ר"ל שאינו ממהות כחות הרוחניים שהם בחי' שכליים

ר"ל שעם היותן רוחניים מתלבשים בגוף ג"כ כנפש האדם שמתלבשת בגוף כו' ונק' כח בגוף, ואפי' השכליים שאינן מתלבשים בגוף אינן רחוקים במהות כ"כ מן המתלבשים בגוף, אבל הוא ית' אינו מערכם ומהותם כלל והוא מופלא ונשגב מהעליונים הרוחניים כמו שנעלם מהתחתונים ר"ל הגשמיים, ואין לומר כלל שמהות הרוחני' קרוב לו יותר מהגשמיות אלא כמו שאין לומר בו גשמיות ח"ו כך ממש אין לתאר בו שכל ורוחני' ח"ו אלא מרומם מהם עילוי רב וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ט באריכות וז"ס מי כה' אלקינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ כו' (תלים קי"ג ה' ו') ולכאורה קשה הלא אמר רם על כל גוים ה' על השמים כבודו (תלים שם ד') ואיך אומר שאנחנו אומרים שמגביהי לשבת יותר במה שמשפילי לראות גם בארץ אמנם הענין ירצה בזה כי האומות אומרים שעל השמים כבודו של מקום ושמים הוא כינוי לרוחני' גבי ארץ שהיא גשמיות ור"ל שהם מתארים אותו בשהוא רוחני כרוחניות השכליים ולפיכך אומרים שעל השמים כבודו ושם השגחתו על השכליים אבל לא על הארץ הגשמי' ואומרים עזב ה' את הארץ (יחזקאל ח' י"ב), אבל אנחנו אומרים שמגביהי לשבת יותר עד שאינו מערך השכליי' כנ"ל שהשכל עם העשי' גשמיות שוים אצלו לפי שהתהוותם הוא ע"י הצמצום ומק"פ הנ"ל פ"ו ולכן משפילי לראות גם בארץ כמו שמשפילי לראות בשמים כי בשניהם צ"ל השפלה א' ממש לגבי מהו"ע ית' אלא שהן הן גבורותיו להשפיל עצמו להשגיח כנ"ל באורך וע"כ הוא משפילי לראות בארץ כמ"ש למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ דוקא (שמות ח' י"ח):

מצות האמנת אלקות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ובכ"ז יובן המשך הפסוק מגיד מראשית אחרית היינו עכשיו בזה"ג כנ"ל, אך ירידה זו של בחי' המל' בקבלת השפע ממ"ד דחכ' כנ"ל לצורך עלי' היא, כמו שכל ירידה היא לצורך עלי', והיינו בכדי שיעלו ישראל במח' הקדומה דא"ק לע"ל ותהי' מקבל מבחי' מקדם אשר לא נעשה עדיין בסדרי השתלשלות, וזהו שמסיים אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה פי' עצתי היתה לירידה זו דמל' לקבל מבחי' המ"ד דחכ' בזה"ג כדי שכל חפצי אעשה לע"ל שתוכל לקבל מבחי' קדם, ולמה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה פי' רצון קונה היא כלליות ענין הרצון, והיינו מה שבזה"ג היא בבחי' רצוא לקבל מבחי' מ"ד שז"ע ואל אישך תשוקתך שזהו ע"פ סדרי השתלשלות דשמי' קדמו, ועי"ז תגיע לע"ל לבחי' וכל חפצי אעשה היינו שתגיע לבחי' קדם הנ"ל שז"ע חפצי הוא בחי' חפץ פנימיות הרצון, והיינו שבזה"ג והוא ימשול בך בחי' המשכת מ"ד דחכ' שבסדרי השתלשלות, תהי' לע"ל נקבה תסובב גבר ותהי' אשת חיל עטרת בעלה, והי' ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלי' בחי' מל' אל הים הקדמוני הוא בחי' ים החכ' הנמשך מבחי' קדם הוא בחי' האין המהוה היש דחכ' להיות כי תהי' עליית המל' בבחי' חפץ דכ"ע ולכן תהי' המשפעת בבחי' החכ' כו'.

וזהו ענין המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה דברי התנאים והברית, פי' שכמו בסדר השתלשלות הנה הוא מגיד מראשית אחרית ההשפעה מבחי' החכ' למל', אם כי המל' בשרשה נעלה יותר מ"מ עצתי תקום שתקבל מבחי' מ"ד בכדי שכל חפצי אעשה לע"ל להיות נקבה תסובב גבר, כן הוא יתן שם טוב ושארית, פי' שם טוב הוא ע"ד מ"ש טוב שם משמן הטוב, שמן הטוב הוא בחי' חכ', והשם הוא טוב יותר מן בחי' שמן הטוב דחכ' וכענין כתר שם טוב עולה על גביהן כו', ושארית שכ"ז הוא ע"י שהוא בחי' שארית בחי' ביטול שמשים עצמו כשיריים לקבל מבחי' המ"ד דחכ' אם כי בשרשה היא גבוה ממנו מ"מ משמת עצמה כשיריים לקבל מ"ד, ועי"ז יהי' בחי' והי' שארית יעקב כו' כטל מאת ה' אשר לא יקוה לאיש פי' שלא תקוה לקבל המ"ד מבחי' איש כי לא תצטרך לכל זה כי כל חפצי אעשה הוא בחי' פנימיות החפץ דכ"ע שהמל' תתעלה לשם, לכן תהי' כטל מאת ה' כו' וזהו הוא יתן שם טוב ושארית כו'.

ד"ה המגיד מראשית אחרית

ש"פ ויקרא פ' זכור, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

טו. **והגם** שיש מעלה בענין הקנאה ברוחניות וכמו שכתוב קנאת סופרים תרבה חכמה, כדאיתא במדרש רבה על פסוק ותקנא רחל באחותה, שקנאתה במעשיה הטובים, וכמו שנאמר אַל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה׳ כו׳. זהו כשהקנאה היא מצד שחפץ מאד במעשה הטוב או בחכמה וכדומה, לזאת מקנא במי שיש בו הרבה חכמה ומעשים טובים, והרי זה פועל עליו גם כן להשתדל הרבה בזה עד שבא גם כן למעלה ומדריגה זו כו׳. והיינו מפני שהקנאה מגיע בעומק מאד בפנימיות נפשו ולזאת הרי זה מגלה ומביא את הכחות הנעלמים שבנפש עד שיגיע למעלה ומדריגה עליונה מאד. וכמו שכתוב במקום אחר בענין הכח דאור חוזר שמביא מהעלם אל הגילוי את הכחות הנעלמים ביתרון הרבה מכח אור ישר כו׳, וכמו כן הוא בענין הקנאה בקדושה כו׳. וכל זה הוא כשיחפץ את הטוב, אבל כאשר באמת אינו חפץ להיות במעלת הפרישות והטהרה וכדומה רק שמקנא בחבירו למה הוא עומד במעלה ומדריגה זו ומחמת זה הוא שונא אותו, זהו דבר קשה וגרוע מאד מאד כו׳. והיינו מצד הישות שלו כנ"ל, ולכן הוא שונא דוקא לעובדי ה׳, וְיַרְאֵה אהבתו והתחברותו לאנשים פשוטים דוקא ויכול לְדַמות בנפשו ולרמות את עצמו שזהו מצד השפלות שלו משום זה יתחבר ויאהב לאנשים פשוטים, אבל באמת זהו מצד הישות שלו דוקא. דלהיותו מכלל עובדי ה׳ לכן כל שנאתו הוא למי שהוא באיזה מעלה ומדריגה בעבודה שזהו המנגד לישות שלו. אבל אנשים פשוטים שאינם עומדים באיזה מדריגה יאהב אותם מצד שצריכים לאהוב את ישראל כו׳. ומי שהוא גס ויש יותר יכול להיות שאהבתו והתקרבותו אליהם הוא מצד ששם מתפשט ישותו, כי מכבדים אותו בעיניו ומקבלים ומייקרים את דבריו כו׳.

קיצור. מעלת הקנאה דקדושה. ישות גורמת שנאה לבר מעלה ויכול להיות באהבה לאנשים פשוטים. טעם הדבר.

שמחות תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה׳תש"א

מעלת המדות על השכל – שבאות לידי ביטוי בעבודת האדם, ומביאות לקיום מצוות בפועל ובחיות, וזוהי גאולת האדם ממיצר הגרון המעכב, ע"י עבודה שבלב בתפלת שחרית, ותחילתה מבערב, בחשבון צדק בק"ש שעל המטה

ה) **אָמְנָם** לְפִי זֶה שֶׁגְּדֻלָּה מַעֲלַת הַמֹּחִין עַל מַעֲלַת הַמִּדּוֹת עַד כִּי הַהַמְשָׁכָה מִן הַשֵּׂכֶל אֶל הַמִּדּוֹת בָּאָה בְּשִׁנּוּי הַמַּהוּת, צָרִיךְ לְהָבִין לָמָּה צְרִיכִים כְּלָלוּת עִנְיַן הַמִּדּוֹת, הֲלֹא הַמֹּחִין הֵם גְּבוֹהִים בְּמַעֲלָה וּמַדְרֵגָה מֵהַמִּדּוֹת. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּבֶאֱמֶת חֲרֵי יֵשׁ יִתְרוֹן מַעֲלָה בַּמִּדּוֹת עַל הַשֵּׂכֶל, וְעִם הֱיוֹת דְּהַמֹּחִין הֵם גְּבוֹהִים בְּמַעֲלָה וּמַדְרֵגָה עַל הַמִּדּוֹת, וְהַיְנוּ דַּהֲגַם דִּשְׁנֵיהֶם הֵן שֵׂכֶל וְהֵן מִדּוֹת הֵם מְצִיאוּת יֵשׁ, וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת מַדְרֵגָה מְמֻצַּעַת בֵּינֵיהֶם, דְּאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת יֵשׁ מִיֵּשׁ אִם לֹא שֶׁיִּהְיֶה אַיִן הַמְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם, בְּכָל זֶה חֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה הַיֵּשׁ וּמְצִיאוּת דְּשֵׂכֶל לְגַבֵּי הַיֵּשׁ וּמְצִיאוּת דְּמִדּוֹת, שֶׁהַשֵּׂכֶל גָּבוֹהַּ מֵהַמִּדּוֹת, אֲבָל עִם זֶה יֵשׁ יִתְרוֹן בַּמִּדּוֹת וְהַיִּתְרוֹן הוּא לְגַבֵּי הָאָדָם, הַיְנוּ בְּעִנְיַן עֲבוֹדַת הָאָדָם, דִּלְגַבֵּי הָאָדָם הִנֵּה מַה שֶּׁמַּאִיר בְּגִלּוּי יוֹתֵר הוּא מְעֻלֶּה יוֹתֵר, וְהַמִּדּוֹת הֵן גִּלּוּי יוֹתֵר, דְּעִם הֱיוֹת שֶׁגַּם הַמֹּחִין הֵן גִּלּוּי, וְחָכְמָה הִיא רֵאשִׁית הַגִּלּוּי דִּשְׁלֹשָׁה מֹחִין חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁהֵם כֹּחוֹת גְּלוּיִים, בְּכָל זֶה אֵינָם גִּלּוּי כָּל כָּךְ כְּמוֹ הַמִּדּוֹת, וְהוּא שֶׁהַדָּבָר שֶׁמֻּשְׂכָּל וּמֻשָּׂג בְּמֹחוֹ אֵינוֹ קָרוֹב כָּל כָּךְ אֵלָיו, כִּי אִם עֲדַיִן רָחוֹק וּמֻבְדָּל מִמֶּנּוּ בִּבְחִינַת מַקִּיף, וְעִקַּר גִּלּוּי בִּפְנִימִיּוּת הוּא מֵהַמִּדּוֹת דַּוְקָא, וְיוּבָן זֶה מִמַּה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן בְּפֶרֶק טז בַּתַּנְיָא דְּדַוְקָא מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁבְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ נַעֲשִׂים גַּדְפִּין[י] לְמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, אֲבָל דְּחִילוּ וּרְחִימוּ[יא] שֶׁבְּתְבוּנַת מֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת

י. כנפיים. יא. יראה ואהבה.

לִבּוֹ כוּ׳ גָּבְהוּ דַּרְכָּם מִלִּהְיוֹת גַּדְפִּין לְמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹסְקִים בִּידִיעוֹת וְהַשָּׂגַת אֱלֹקוּת וּמַשִּׂיגִים הֵיטֵב עִנְיַן אַחְדוּת הֲוָיָ׳ וּבְטוּל הָעוֹלָמוֹת אֵיךְ שֶׁהָעוֹלָמוֹת בְּטֵלִים בַּמְּצִיאוּת מַמָּשׁ, וּבְשִׂכְלָם מְבִינִים הֵמָּה הֵיטֵב אֵיךְ שֶׁבֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם מְצִיאוּת יֵשׁ, וְאֵינוֹ אֶלָּא שֶׁנִּדְמֶה לְיֵשׁ לְעֵינֵינוּ, וְהֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו לִהְיוֹת נִדְמֶה לָנוּ לְמְצִיאוּת יֵשׁ, וּכְאִלּוּ מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל אֱלֹקוּת, דְּכָל זֶה הוּא רַק בִּשְׁבִיל הָעֲבוֹדָה לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיֵּשׁוּת וְהַהֶעְלֵם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ״כִּי מְנַסֶּה ה׳ אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם״, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר שֶׁמַּעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל אֱלֹקוּת כְּלָל, וְאַדְרַבָּא הַהֶעְלֵם הוּא בִּשְׁבִיל הַגִּלּוּי, דְּכָל זֶה הִנֵּה הֵם יוֹדְעִים וּמַשִּׂיגִים וּמִתְפַּעֲלִים בְּשִׂכְלָם עַל הַפְלָאַת אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, זֵיי וֶועֶרְן נִתְפָּעֵל פּוּן דֶּעם וואָס זֵיי פַארְשׂטֵייעֶן[יב], וְאַחַר כָּל זֶה הִנֵּה כָּל עִנְיַן יְדִיעָתָם בְּהַשָּׂגַת עִנְיַן אֱלֹקִי אֵין זֶה נוֹגֵעַ לַעֲשִׂיָּה בְּפֹעַל, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה כַּמָּה חִלּוּקֵי דַּרְגּוֹת שׁוֹנוֹת, יֵשׁ שֶׁבְּלִמּוּד הַתּוֹרָה יֵשׁ לוֹ חֵשֶׁק וְלַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּפֹעַל אוֹ לְתְפִלָּה אֵין לוֹ חַיּוּת כְּלָל וּמְקַיֵּם זֹאת בְּהֶכְרֵחַ, וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּשְׁתּוֹקֵק לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה הַשָּׂגָה אֱלֹקִית אֲבָל מִבֵּינָן שֶׁהָעִנְיָן נוֹגֵעַ לַעֲבוֹדָה בְּבְרוּר וְתִקּוּן הַמִּדּוֹת אוֹ בְּעִנְיָנֵי יִרְאַת שָׁמַיִם כְּבָר אֵינוֹ חָפֵץ לִשְׁמֹעַ, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם יִקָּר בְּמִצְוָה וְיִרְאַת אֱלֹקִים, וְלָכֵן אִם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה עִנְיָן בְּעִנְיָנֵי עוֹלָם לַעֲשׂוֹתוֹ הֲרֵי הוּא מְקַדִּים זֹאת לְקִיּוּם הַמִּצְוָה לִהְיוֹת שֶׁאֵין לוֹ חַיּוּת בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁזֶּהוּ הֶפֶךְ עִנְיַן הַהַשָּׂגָה בְּעִנְיָן אֱלֹקִי בְּמֹחוֹ, אֲבָל כַּאֲשֶׁר הַהַשָּׂגָה בָּאָה אֶל הַלֵּב, וְהַיְנוּ דְּכַאֲשֶׁר מִתְפָּעֵל בְּלִבּוֹ בְּאַהֲבָה וּמִדָּה מֻרְגֶּשֶׁת מֵהַהַשָּׂגָה שֶׁבַּמֹּחַ, אָז מֵאִיר אָצְלוֹ בְּגִלּוּי, וְיֵשׁ לוֹ חַיּוּת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְיִקָּר בְּכָל עִנְיָן אֱלֹקִי, אַ טַיִיעֲרְקייט אִין תּוֹרָה וּתְפִלָּה[יג], וְזֶהוּ עִנְיַן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוּת מַה שֶּׁעוֹבֵר דֶּרֶךְ הַהִתְעַלְּמוּת שֶׁבֵּין מֹחִין לְמִדּוֹת, דְּעַל יְדֵי זֶה הוּא גְּאֻלַּת נַפְשׁוֹ. וְעִם הֱיוֹת דְּהַגְּאֻלָּה הִיא בְּיוֹם בְּהָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב דְּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, אֲבָל הַתְחָלַת הַגְּאֻלָּה הִיא מִבָּעֶרֶב שֶׁהוּא הַחֶשְׁבּוֹן צֶדֶק בְּהִתְבּוֹנְנוּת דְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה.

כ״א כסלו, תש״א.

יב. הם מתפעלים ממה שהם מבינים. יג. יוקר בתורה ותפילה.

לקוטי דיבורים

יודעים היינו כולנו, כי רבנו הגדול מחבב הוא את נכדו זה, כי כולנו ידענו אשר אמו הרבנית היתה אשה גדולה בדעת ויראת אלקים, ומסורה לרבנו הגדול כאחד החסידים הגדולים.

ויתרון חשיבות היה לה בקרב החסידים, כי כולנו ידענו אשר חיי רבנו משנת תקנ"ג והלאה הוא תודת מסירת נפשה בפועל עבור רבנו הגדול, וכולנו החסידים החדשים בנינו ובני בנינו נהנים לאור רבנו הגדול בגללה.

* * *

הסכסוכים בהענינים בכלל, ובעניני ארץ הקודש בפרט, וחילופי המכתבים בין רבותינו שבארץ הקודש זצ"ל ורבנו הגדול, והדילטוריא שהכניסו בין אדמו"רי וואהלין זצ"ל ורבנו הגדול, החשיכו אז מאורות ישראל קדישא, ומעשה שטן הצליח, ורבנו הגדול חשב אשר בא עתו, עת שקיעת השמש.

באחד הימים סיפר רבנו הגדול, לבתו הרבנית הצדקנית מצב הענינים, ואשר מרגיש הוא כי עת כבדה היא, והקטרוג גדול במאד, ויצטער במאד על מצב החסידים ותורת הבעש"ט.

בת רבנו הגדול הבינה כי המצב הוא איום ונורא, ואשר בתוצאותיו תלויים חייו של רבנו הגדול, וימים אחדים היתה מבולבלה מאת אשר שמעה ותחליט כי מחוייבת היא לגלות ליחידי סגולה ולהתיישב עמהם, וגמרה בלבה למסור חייה בעד חיי רבנו הגדול.

בת רבנו הרבנית הצדקנית קראה שלשת החסידים הזקנים ר' משה מייזילש, ר' פנחס רייזעס ור' משה ווילנקר, ותדרוש מאתם כי יבטיחו לה לשמוע בכל אשר תצוה עליהם, ואשר ישבעו לה בשבועת אומן בכל חומר שבדיני התורה אשר ישאר הכל בסוד גמור עד אשר אפשר יהיה לגלות.

האריות הללו אם כי היו אבירי הדעת ואדירי הלב, בכל זה התרגשו במאד ויאמרו לה כי צריכים המה להתיישב ביניהם תחילה אם יכולים המה להסכים על התנאים אשר אמרה ומבקשים המה זמן יום אחד.

בימים ההם היה רבנו הגדול סגור בחדרו יותר מכמו הרגיל, וגם החסידים היותר מקורבים לא יכלו לכנוס ב"גן עדן העליון", והשינוי בההנהגה הראה לדעת כי עת צרה היא, עת מצוקה, אבל מה היא הצרה, ובמה איפוא אפשר להועיל או לעשות – איש לא ידע.

שלשה הנבחרים התוועדו פעמים במשך היום, והחליטו כי בלילה זה יתועדו כל הלילה לשקול בדעתם האם יכולים המה למלאות התנאים אשר התנתה בת רבנו הגדול.

הם התוועדו יחדיו, התבוננו בהמצב ויבינו נאמנה כי בת רבנו הגדול יודעת היא יותר מכל הנעשה מאשר

יודעים המה ואשר על כן מוכרחים המה למלאות התנאים, ובהחלט זה באו אל בת רבנו הגדול, בזמן אשר יעדה להם.

בת רבנו הגדול קבלה אותם בסבר פנים יפות וראשית דבריה היו לאמר: כולנו חסידי אבינו רבנו אנחנו, וכולנו חייבים אנחנו למסור נפשנו בפועל ממש עבור אבינו רבנו ועבור תורתו תורת הבעש"ט, ותפסוק מלדבר ותבכה בכי רב.

לשמע הדברים האלה התרגש החסיד ר' משה מייזילש ויעמוד ממקומו בבהלה, ויאמר, מה אתם בוכים, הגידו לנו מה הדבר הזה, אנכי הראשון ההולך למות, באש או במים עבור רבנו הגדול, עבור תורת הבעש"ט, הגידו לנו מה לעשות, אנכי אלך בשמחה, בשמחה וטוב לבב מרב כל, כאשר ביאר לנו רבנו הגדול.

ראשית דבר - אמרה הרבנית - הנני דורשת מכם אשר תשבעו לי בשבועה חמורה שאין לה הפרה, אשר תקיימו ככל אשר אומר לכם, והשבועה תהיה רק על דעתי, כי אתם אינכם יודעים מה אגיד לכם, ובכן תשבעו שבועה חמורה על פי התורה שאין לה הפרה כלל גם בדבר שנוגע בנפש אדם.

לשמע הדברים האלה, הנה החסיד ר' משה ווילנקר שהיה נודע לבעל מוח מבהיל ואדיר לב והיה מופלא במתינות, הנה גם הוא התרגש במאד ויאמר כי דבר זה צריכים לעשות בשיקול הדעת ובמתינות גדולה כי ירא הוא להסכים על זה.

ר' משה מייזילש ור' פנחס לא חפצו גם להתיישב בזה ויאמרו הלא כבר החלטנו למלאות כל התנאים ואם כן איפוא מה ענין הישוב בזה, והשנים הכריעו את השלישי ויסכימו וישבעו שבועה חמורה על פי התורה.

עתה הנני עושה אתכם - אמרה הרבנית - לבית דין ואתם תקבלו עליכם להיעשות בית דין לפסוק הלכה למעשה על פי גזירת חוקי ודיני תורתנו הקדושה.

רשימה לחג הגאולה יב־יג תמוז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קט"ז – הבלן ממינסק ובנו

הרקי היתה עיירה קטנה, והאוכלוסיה היהודית בה מנתה כשמונים משפחות. אך עיירה קטנה זו תפסה מקום מרכזי בתולדות הנסתרים והמקובלים ומאוחר יותר בתולדות החסידות.

היהודים בהרקי הצטיינו ביראת־השמים שלהם. מספר גדול מיהודים אלה היו מופלגים בתורה, ובכללם בעלי המלאכה. אפילו פשוטי הפשוטים בין יהודי הרקי לא היו עמי־הארץ.

אפילו זלמן פושט העור, צדוק אליהו הזבלן, זעליג צבי הקצב, ואברהם יוסה ומשה אהרן בעלי העגלה היו מסוגלים לפתוח ספר ולעיין בו. אשר ליראת שמים - בזה יכלו להשתוות עם גדולי הלמדנים.

חלק נכבד בעובדה שהרקי היתה עיירה למדנית ויראת שמים יש לזקוף לזכותו של הרב המקומי רבי נחמן יצחק ואשתו, שרה רבקה הצדקנית.

רבי נחמן יצחק ישב על כסא הרבנות בהרקי לא פחות מששים שנה, ובמשך ששים השנים האלה נטע בקרב יהודי המקום יראת שמים ומדות טובות, ולימדם והדריכם בתורה כך שכל יהודי משם ידע את "האותיות הקטנות".

הוא היה בעל אישיות נדירה. מוצאו היה ממינסק, כבנו של הבלן המקומי שם, אשר נחשב כל ימיו כאדם פשוט אך בסופו של דבר התברר כי היה למדן וצדיק גדול, נסתר אמיתי.

על הבלן הנפלא הזה יסופר להלן. תחלה נתוודע אל אישיותו הנדירה של בנו, רבי נחמן יצחק, רבה של הרקי. הוא לא היה רק למדן גדול, כי אם גם סמל ודוגמא של טוב לב ויושר. הבעלי־בתים

של הרקי, שהכירוהו שנים רבות כל־כך, אמרו כי מעולם לא שמעו מפי רבם אף מלה חמורה על אדם כלשהו. הוא גילה חיבה יתירה ויחס של נימוס לכל אחד.

גם כאשר רצה להוכיח אדם שחטא עשה זאת באהבה וברחמים גדולים, ובכאב לב על שהוא נאלץ להשמיע דברי תוכחה באזני יהודי.

צדקותו הגדולה באה לידי ביטוי מיוחד, כאשר פרצה פעם מגפה, רחמנא ליצלן, בהרקי, ורבים מתו בה. הרב הזמין אסיפה גדולה, שאליה נקראו כל בני הקהילה, אנשים ונשים וטף, נער וזקן.

הרב עלה על הבמה ואמר: ברור בהחלט שהמגפה באה בגלל חטאים בעיירה, שהרי הקב״ה לא היה מביא עונש כזה על העיירה לולא בוצעו כאן חטאים כבדים. אלא שאינני יכול לשער מי הם בעלי־עבירה כאלה בעיירה שלנו, ובטוחני כי האחריות מוטלת עלי כדברי רש״י על הפסוק ״ואשימם בראשיכם״.

הרב פרץ בבכי, ולאחריו געה כל הקהל כולו בבכי רב.

רבי נחמן יצחק התייחס לבני קהלתו כאב לבניו. לא היה אצלו הבדל בין אחד לשני, כשם שאב אינו מבדיל בין בן אחד למשנהו. אל כולם התייחס באהבה ובתשומת לב מודגשת, ואת כולם הדריך במדות טובות.

הסדר מעניין ומחוכם קבע בין שנים עשר החנוונים בעיירה. לפי סדר זה היו כל שתים־עשרה החנויות פתוחות רק ביום שוק, כאשר כל איכרי הסביבה באו לעיירה לערוך קניותיהם. אך בימים רגילים הנהיג הרב תורנות יומית של שלוש חנויות פתוחות. סדר זה איפשר לחנוונים פרנסה הוגנת בלי התחרות, קנאה ומחלוקת, וכן הותיר בידם זמן פנוי לענינים רוחניים.

עוד הנהיג הרב שכל הסוחרים ישתתפו באופן שוה באספקת סחורה אל שלוש חצרות האצילים שהיו בסביבת הרקי. רק בעונת הציד, כאשר כל פריצי הסביבה התרכזו בעיירה כדי לערוך ציד ביערות הסביבה ניתנה יד חפשית לכל יהודי להציע סחורה לאצילים ומלוויהם הרבים.

כך נשמר, הודות למאמציו וחכמתו של הרב, השלום בעיירה, וזו לא ידעה כל קנאה ושנאה וריב.

הרבנית שרה רבקה תרמה מצדה תרומה משמעותית לרמת יראת־השמים והמדות הטובות בעיירה. היא היתה אישיות דגולה מצד עצמה. תמיד עסקה בענינים כגון הכנסת כלה, ביקור חולים וגמילות חסדים. הרבנית דאגה לגדל ולפאר כל שמחה שהיתה בעיירה, ברית־מילה, בר־מצוה, מסיבת שידוכין, וחתונה. מצד שני דאגה שבכל ענין של צער ואבל, חלילה, שאירע למישהו בעיירה ישתתפו כל אנשי העיירה. והיא עצמה היתה ראשונה בצער ובנחמה, בשמחה ובעזרה.

במיוחד הקדישה שרה רבקה מזמנה ללמד את הנשים מידות טובות, שלא יריבו בינן לבין עצמן ולא תעלבנה זו את זו, שלא תדברנה לשון הרע ורכילות, ולא תגלינה שנאה וקנאה אחת לזולתה.

כאשר באה לגור משפחה חדשה בהרקי, והאשה לא היתה כה טובה ומחונכת כתושבות הוותיקות, התמסרה הרבנית לשיחות ממושכות אתה עד שהשתנתה.

בימי הקיץ הארוכים היתה הרבנית מכנסת סביבה במרפסת ביתה נשים מן העיירה ומספרת להן מסיפורי התורה, המדרש וספרים אחרים. היא היתה מסבירה להן בהרחבה את הרעיונות העמוקים שבסיפורים, ומפיקה את מוסר ההשכל שבהם, בחורף היתה אוספת את הנשים בביתה פנימה וממשיכה בסיפוריה, ובהסברתה המרתקת והמאלפת.

הרבנית היתה לכן אהובה ונערצת על נשי העיירה. המבוגרות היו קוראות לה - "אמא", והצעירות - "סבתא". שלא בנוכחותה היתה מכונה בפי כל: "הרבנית הקדושה".

גם מוצאה של שרה רבקה, כבעלה הרב, היה ממינסק, והעבר שלה היה מעניין לא פחות משל בעלה.

עתה נתוודע אל הבלן ממינסק, אביו של רבי נחמן יצחק.

שמו של הבלן הזה היה - שמעון לייב. במינסק לא העריכו אותו במיוחד, שכן סוף־סוף אין הבלנות מקצוע כה מכובד, אמנם היתה לו, לשמעון לייב, הדרת פנים בלתי מצויה, פניו האירו וזקנו הוסיף לו לויית חן. עיניו הפיקו חכמה רבה, אך עם כל זה - מי משים לבו לבלן...

מובן ששמעון לייב הוחזק לאדם פשוט והדיוט, מעולם לא שמע איש מפיו מאמר חז"ל, או אף פסוק חומש. ידעו עליו רק כי הוא משלם את התשלום השבועי הקבוע ל"חברת תהלים", והוא משתתף תכופות באמירת תהלים בציבור בחברה זו.

מאחר ולא בכל יום הוסק המרחץ במינסק של אז, היה שמעון לייב משוטט ימים שלמים על פני הרחובות. מובן שדבר זה חיזק את הרושם על היותו הולך בטל ומתרועע עם יושבי קרנות, דבר שלא תרם להעלאת חשיבותו בעיני מכיריו.

במדה טובה אחת הצטיין שמעון לייב על דעת הכל: כל הכסף שחסך משך שנים היה מלוה לעניים. החסד שבדבר היה גדול במיוחד בכך שלא המתין עד שמישהו יבוא אליו לבקשת גמילות־חסד. בגלל שוטטותו הרבה ברחובות היה יודע תמיד היכן ולמי חסר קצת כסף כדי לקנות סחורה ולמוכרה, או כדי לפרנס אשתו וילדיו. כבדרך פלא ידע כל מחסורי כל בני העיירה, ובהתאם לכך פעל. תכופות לא היה מסתפק במתן הלוואה, כי אם מביא שק תפוחי אדמה או שק קמח לביתו של עני תלמיד־חכם או לביתה של אלמנה, או סתם נזקק.

גבוה וחסון ומלא און היה נושא את השקים כמי שנושא אריזות קלות ומכניס שמחה לבתים רבים.

אלא שכל זה לא הוסיף לו חשיבות במינסק. סוף־סוף אין חשיבות לעם־הארץ במינסק הלמדנית.

אגרות קודש

ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב

דובער שמשון שי'

שלום וברכה.

הנה כאשר שמעתי בסמאלענסק נדרש רב, וכאשר ע"י מכתבים כבד לדבר בפרטיות, וכולנו התמימי' שי' איש אחד אנחנו, ועלינו התעודה לדאוג בעד התמימי' ובעד אחינו ב"י, ד' עליהם יחיו בעניני תורה ועבודה, ע"כ באם שאפשר לו הדבר, מצד עניניו הפרטיים, או השגת רשיון הנסיעה (באם נדרש כזאת אצלם), הייתי מבקשו להיות בסמאלענסק להתראות עם ידידינו התמימים שי' ואנ"ש שי' לידע מצבם.

ולדעתי הי' טוב לפניהם ידידינו תלמידינו היקר, בעל מדות תרומיות, הרב ר' יעקב זכרי' שי' מאסקאליק, אשר הנהו עתה רב בזוראויץ, וכבר חפצו בכמה מקומות לקחתו, אבל לא חפץ, והוא ת"ל מוצא חן בעיני כל, בדיבורו הטוב, ועסקן גדול לסדר עניני הרוחניים בלימוד הן באגודה בין אנ"ש וגם ההמון אנשי' הפשוטי' השומעים דבריו בנחת ובהתעוררות, מתעוררי' לתורה ושמירת השבת והן בענין סידור חדר, ותלמוד תורה. וישתדל בזה. והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

והי' ברכה כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

פרשת וישב

לז א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
ב אֵלֶּה | תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שְׁבַע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה
הָיָה רֹעֶה אֶת־אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא נַעַר אֶת־בְּנֵי
בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף
אֶת־דִּבָּתָם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם: ג וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־
יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ
כְּתֹנֶת פַּסִּים: (לוי) ד וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתּוֹ אָהַב
אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ
לְשָׁלֹם: ה וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ
עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ: ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי: ז וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים
בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה
תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי: (ישראל)
ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל
תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמֹתָיו
וְעַל־דְּבָרָיו: ט וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ
לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: י וַיְסַפֵּר
אֶל־אָבִיו וְאֶל־אֶחָיו וַיִּגְעַר־בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה
הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ
וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: יא וַיְקַנְאוּ־בוֹ אֶחָיו
וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 161)

וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר (לז, יא) הָיָה מַמְתִּין וּמְצַפֶּה מָתַי יָבוֹא (רש"י) יֵשׁ לִשְׁאוֹל, מַהוּ הָעִלּוּי בָּזֶה שֶׁיּוֹסֵף יִמְלֹךְ עַל אֶחָיו וְהֵם יִשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַרְצָה, וְעַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה מַמְתִּין וּמְצַפֶּה לְכָךְ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁיַּעֲקֹב הִמְתִּין לְמַלְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, הַיְינוּ מָשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, שֶׁבָּא כְּהַקְדָּמָה וַהֲכָנָה לְמָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד.

שני יב וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בִּשְׁכֶם:
יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם
לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי: יד וַיֹּאמֶר לוֹ
לֶךְ־נָא רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֹּאן
וַהֲשִׁבֵנִי דָּבָר וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה:
טו וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹעֶה בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ
לֵאמֹר מַה־תְּבַקֵּשׁ: טז וַיֹּאמֶר אֶת־אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ
הַגִּידָה־נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים: יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסָעוּ
מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים נֵלְכָה דֹתָיְנָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף
אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן: יח וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק
וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ:
יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה
בָּא: כ וְעַתָּה | לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת
וְאָמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה־יִּהְיוּ
חֲלֹמֹתָיו: כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא
נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ: כב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם | רְאוּבֵן אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם
הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד
אַל־תִּשְׁלְחוּ־בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ
אֶל־אָבִיו:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 171)

וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן (לז, יז) כָּתַב הַשֵּׂ"ל: יוֹסֵף שָׁמַע לְאָבִיו . . אַף עַל פִּי שֶׁסַּכָּנָה גְּדוֹלָה הָיְתָה לוֹ. וְאַף עַל גַּב שֶׁאָמְרוּ רַז"ל אִם אָבִיךָ אוֹמֵר לְךָ לְחַלֵּל שַׁבָּת לֹא תִּשְׁמַע אֵלָיו כִּי אַתָּה וְאָבִיךָ חַיָּבִים בְּכִבּוּדוֹ - זֶהוּ בְּדָבָר הַשַּׁיָּךְ לְבֵין אָדָם לְבֵין הַמָּקוֹם, אֲבָל הַנּוֹגֵעַ לְעַצְמוֹ מֵחִיל אֲנַפְשִׁיהּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו, עכ"ל. וְצָרִיךְ עִיּוּן, שֶׁהֲרֵי אֵין נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קְנָיְנוֹ אֶלָּא קִנְיַן הַקָּבָ"ה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה (ראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

שלישי כג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וַיַּפְשִׁיטוּ
אֶת־יוֹסֵף אֶת־כָּתָּנְתּוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים אֲשֶׁר
עָלָיו: כד וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין
בּוֹ מָיִם: כה וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכָל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ
וְהִנֵּה אֹרְחַת יִשְׁמְעֵאלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמַלֵּיהֶם
נֹשְׂאִים נְכֹאת וּצְרִי וָלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיְמָה:
כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מַה־בֶּצַע כִּי נַהֲרֹג אֶת־
אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ: כז לְכוּ וְנִמְכְּרֶנּוּ לַיִּשְׁמְעֵאלִים
וְיָדֵנוּ אַל־תְּהִי־בוֹ כִּי־אָחִינוּ בְשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ
אֶחָיו: כח וַיַּעַבְרוּ אֲנָשִׁים מִדְיָנִים סֹחֲרִים וַיִּמְשְׁכוּ
וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף
לַיִּשְׁמְעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף
מִצְרָיְמָה: כט וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף
בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: ל וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר

הַיֶּלֶד אֵינֶנּוּ וַאֲנִי אָנָה אֵנִי־בָא: לא וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֹנֶת בַּדָּם: לב וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא: לג וַיַּכִּירָהּ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף: לד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֶּל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: לה וַיָּקֻמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֵד אֶל־בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו: לו וְהַמְּדָנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 324)

וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם (לז, כד) אֲבָל נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים יֵשׁ בּוֹ (רש"י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּמִפְרָשׁ מַה בֵּן הָיָה בַּבּוֹר. וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל: "אֵין בּוֹ מַיִם, אֵין בּוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְמַיִם". וְלָכֵן אֵין צֹרֶךְ לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ בַּבּוֹר נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁאֵין בּוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ בְּדָרְךְ מְמֵילָא דְּבָרִים הַמְגָנְּדִים לַתּוֹרָה. וְעַל דֶּרֶךְ פְּרוּשׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַפָּסוּק וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם: "כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַפְרִיד אֶת עַצְמוֹ מֵהשי"ת, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא שֶׁיֵּשׁ דָּבָר מְמֻצָּע".

רביעי **לח** א וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה: ב וַיַּרְא־שָׁם יְהוּדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: ג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר: ד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן: ה וַתֹּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁלָה וְהָיָה בְכְזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר: ז וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִתֵהוּ יְהוָה: ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ: ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן־זֶרַע לְאָחִיו: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם־אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כַּלָּתוֹ שְׁבִי אַלְמָנָה בֵּית אָבִיךְ עַד־יִגְדַּל שֵׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת

בַּת־שׁוּעַ אֵשֶׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גֹּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה: יג וַיֻּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיךְ עֹלֶה תִמְנָתָה לָגֹז צֹאנוֹ: יד וַתָּסַר בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתִּתְעַלָּף וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאֲתָה כִּי־גָדַל שֵׁלָה וְהִוא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה: טו וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הָבָה־נָּא אָבוֹא אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִוא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּן־לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי: יז וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֵרָבוֹן עַד שָׁלְחֵךְ: יח וַיֹּאמֶר מָה הָעֵרָבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לָךְ וַתֹּאמֶר חֹתָמְךָ וּפְתִילֶךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן־לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ: יט וַתָּקָם וַתֵּלֶךְ וַתָּסַר צְעִיפָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי אַלְמְנוּתָהּ: כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת־גְּדִי הָעִזִּים בְּיַד רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי לָקַחַת הָעֵרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מְצָאָהּ: כא וַיִּשְׁאַל אֶת־אַנְשֵׁי מְקֹמָהּ לֵאמֹר אַיֵּה הַקְּדֵשָׁה הִוא בָּעֵינַיִם עַל־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה: כב וַיָּשָׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מְצָאתִיהָ וְגַם אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הָיְתָה בָזֶה קְדֵשָׁה: כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיֶה לָבוּז הִנֵּה שָׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מְצָאתָהּ: כד וַיְהִי | כִּמְשֻׁלָּשׁ חֳדָשִׁים וַיֻּגַּד לִיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָה תָּמָר כַּלָּתֶךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לִזְנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשָּׂרֵף: כה הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל־חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: כו וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְנִי וְלֹא־יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ: כז וַיְהִי בְּעֵת לִדְתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ: כח וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן־יָד וַתִּקַּח הַמְיַלֶּדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה: כט וַיְהִי | כְּמֵשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ: ל וְאַחַר יָצָא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ
הַשָּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח (לח, כט-ל) זֶרַח — רוֹמֵז לַעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁאוֹר תּוֹרָתָם וַעֲבוֹדָתָם זוֹרֵחַ בְּאֹפֶן תְּמִידִי וְקָבוּעַ. פֶּרֶץ — רוֹמֵז לַעֲבוֹדַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא בְּדֶרֶךְ פְּרִיצַת גָּדֵר, יְצִיאָה מֵהַגְבָּלוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם וְהִתְקָרְבוּת אֶל ה׳. וְהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז״ל ״פֶּרֶץ זֶה מָשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָה הַפּוֹרֵץ לִפְנֵיהֶם״, כִּי חִדּוּשׁוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמָר ״מָשִׁיחַ אָתָא לְאָתָבָא צַדִּיקַיָּא בִּתְיוּבְתָא״.

חמישי **לט** א וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר
סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד
הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה: ב וַיְהִי יְהוָה
אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי: ג וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־הוּא
עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ: ד וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו
וַיְשָׁרֶת אֹתוֹ וַיַּפְקִדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשׁ־לוֹ נָתַן
בְּיָדוֹ: ה וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר
יֶשׁ־לוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף וַיְהִי
בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֶשׁ־לוֹ בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה:
ו וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ
מְאוּמָה כִּי אִם־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף
יְפֵה־תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה (לט, א) בְּבָשׂוּן, הִמְד״א כִּי הוּא רוֹדֶה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר (בראשית רבה)

הַכַּוָּנָה וְהַמַּטָּרָה שֶׁל גָּלוּת מִצְרַיִם הִיא הָעֲלוּי שֶׁבָּא עַל יְדֵי הַגְּאוּלָה. בְּגַשְׁמִיּוּת - ״וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ גָּדוֹל״. בְּרוּחָנִיּוּת - הֲכָנָה לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה. וְכָךְ רוֹאִים בְּדִבְרֵי יוֹסֵף לְאֶחָיו: ״כִּי לְמִחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם . . לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹקִים״. וְהַדָּבָר מְדֻגָּשׁ גַּם בִּפְסוּקֵנוּ: שְׁלִיטָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם נִלְמֶדֶת מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר ״הוּרַד״, הֵיינוּ שֶׁזּוֹהִי הַכַּוָּנָה וְהַמַּטָּרָה שֶׁל יְרִידָה זוֹ.

ששי ז וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־אֲדֹנָיו
אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי: ח וַיְמָאֵן |
וַיֹּאמֶר אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי
מַה־בַּבָּיִת וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן בְּיָדִי: ט אֵינֶנּוּ גָדוֹל
בַּבַּיִת הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׂךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם־
אוֹתָךְ בַּאֲשֶׁר אַתְּ־אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים: י וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ
אֶל־יוֹסֵף יוֹם | יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ
לִהְיוֹת עִמָּהּ: יא וַיְהִי כְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה
לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם
בַּבָּיִת: יב וַתִּתְפְּשֵׂהוּ בִּבְגָדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב
בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: יג וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ
כִּי־עָזַב בִּגְדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה: יד וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי
בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי
לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לִשְׁכַּב עִמִּי וָאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:
טו וַיְהִי כְשָׁמְעוֹ כִּי־הֲרִימֹתִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בִּגְדוֹ
אֶצְלִי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: טז וַתַּנַּח בִּגְדוֹ אֶצְלָהּ
עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ: יז וַתְּדַבֵּר אֵלָיו כַּדִּבְרִים
הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ
לָּנוּ לְצַחֵק בִּי: יח וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וָאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב
בִּגְדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס הַחוּצָה: יט וַיְהִי כְשֹׁמַע אֲדֹנָיו
אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְּרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים
הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עַבְדֶּךָ וַיִּחַר אַפּוֹ: כ וַיִּקַּח אֲדֹנֵי
יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם
אֲשֶׁר־כתיב אסורי קרי אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־
שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר: כא וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט
אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר: כב וַיִּתֵּן
שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִם אֲשֶׁר
בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה
עֹשֶׂה: כג אֵין | שַׂר בֵּית־הַסֹּהַר רֹאֶה אֶת־כָּל־
מְאוּמָה בְּיָדוֹ בַּאֲשֶׁר יְהוָה אִתּוֹ וַאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מַצְלִיחַ: פ

שביעי **מ** א וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מַשְׁקֵה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֹפֶה לַאדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרָיִם:
ב וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שַׂר הַמַּשְׁקִים
וְעַל שַׂר הָאוֹפִים: ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר
הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר
שָׁם: ד וַיִּפְקֹד שַׂר הַטַּבָּחִים אֶת־יוֹסֵף אִתָּם וַיְשָׁרֶת
אֹתָם וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמָר: ה וַיַּחַלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם

אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ
הַמַּשְׁקֶה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים
בְּבֵית הַסֹּהַר: ו וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בַּבֹּקֶר וַיַּרְא אֹתָם
וְהִנָּם זֹעֲפִים: ז וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אִתּוֹ
בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם:
ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חָלַמְנוּ וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פִּתְרֹנִים סַפְּרוּ־נָא לִי:
ט וַיְסַפֵּר שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה־גֶפֶן לְפָנָי: י וּבַגֶּפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם
וְהִוא כְּפֹרַחַת עָלְתָה נִצָּהּ הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלֹתֶיהָ
עֲנָבִים: יא וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי וָאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים
וָאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פַּרְעֹה וָאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס
עַל־כַּף פַּרְעֹה: יב וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת
הַשָּׂרִגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יג בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשֶׁךָ וַהֲשִׁיבְךָ עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַתָּ
כוֹס־פַּרְעֹה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ
מַשְׁקֵהוּ: יד כִּי אִם־זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ
וְעָשִׂיתָ־נָּא עִמָּדִי חָסֶד וְהִזְכַּרְתַּנִי אֶל־פַּרְעֹה
וְהוֹצֵאתַנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה: טו כִּי־גָנֹב גֻּנַּבְתִּי מֵאֶרֶץ
הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי
בַּבּוֹר: טז וַיַּרְא שַׂר־הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר
אֶל־יוֹסֵף אַף־אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי
עַל־רֹאשִׁי: יז וּבַסַּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מַאֲכַל פַּרְעֹה
מַעֲשֵׂה אֹפֶה וְהָעוֹף אֹכֵל אֹתָם מִן־הַסַּל מֵעַל
רֹאשִׁי: יח וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת
הַסַּלִּים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יט בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשְׁךָ מֵעָלֶיךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל־עֵץ
וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ מֵעָלֶיךָ: מפטיר כ וַיְהִי | בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת־פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה
לְכָל־עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ | שַׂר הַמַּשְׁקִים וְאֶת־
רֹאשׁ שַׂר הָאֹפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו: כא וַיָּשֶׁב אֶת־שַׂר
הַמַּשְׁקִים עַל־מַשְׁקֵהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פַּרְעֹה:
כב וְאֶת שַׂר הָאֹפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:
כג וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עָלְתָה נִצָּהּ, הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים (מ, י) עָלְתָה נִצָּהּ - הִגִּיעַ זְמַנָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגָּאֵל. הִבְשִׁילוּ אַשְׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים - הִגִּיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכְאוֹרָה הָיָה הַסֵּדֶר צָרִיךְ לִהְיוֹת הָפוּךְ: תְּחִלָּה שׁוֹתָה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה וּלְאַחַר מִכֵּן נִגְאָלִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבַּשָּׁלָב הָרִאשׁוֹן מִתְגַּבְּרִים יִשְׂרָאֵל עַל מִצְרַיִם וְיוֹצְאִים מִמֶּנָּהּ נֶגֶד רְצוֹנָהּ. וְאִלּוּ בַּשָּׁלָב הַשֵּׁנִי מִצְרַיִם עַצְמָהּ הוֹפֶכֶת לְטוֹב: כְּשֵׁם שֶׁשְּׁתִיַּת יַיִן מְבִיאָה לִשְׁכְרוּת (בְּטוּל מְצִיאוּת הָאָדָם), כָּךְ גַּם שְׁתִיַּת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה מְבַטֶּלֶת אֶת מְצִיאוּתָם הַקּוֹדֶמֶת וְהוֹפֶכֶת אוֹתָהּ לְטוֹב.

פפפ קו"ב **פ**סוקים יב"ק סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם

הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת וישב בעמוס פרק ב־ג

ב ׀ כֹּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־מִכְרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם: ז הַשֹּׁאֲפִים עַל־עֲפַר־אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דַּלִּים וְדֶרֶךְ עֲנָוִים יַטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יֵלְכוּ אֶל־הַנַּעֲרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבֻלִים יַטּוּ אֵצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וְיֵין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהּוֹ וְחָסֹן הוּא כָּאַלוֹנִים וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרָשָׁיו מִתָּחַת: י וְאָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: יא וָאָקִים מִבְּנֵיכֶם לִנְבִיאִים וּמִבַּחוּרֵיכֶם לִנְזִרִים הַאַף אֵין־זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה: יב וַתַּשְׁקוּ אֶת־הַנְּזִרִים יָיִן וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ: יג הִנֵּה אָנֹכִי מֵעִיק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תָּעִיק הָעֲגָלָה הַמְלֵאָה לָהּ עָמִיר: יד וְאָבַד מָנוֹס מִקָּל וְחָזָק לֹא־יְאַמֵּץ כֹּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא־יְמַלֵּט נַפְשׁוֹ: טו וְתֹפֵשׂ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יְמַלֵּט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יְמַלֵּט נַפְשׁוֹ: טז וְאַמִּיץ לִבּוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם־הַהוּא נְאֻם יְהוָה: ג א שִׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנֹתֵיכֶם: ג הֵיֵלְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בִּלְתִּי אִם־נוֹעָדוּ: ד הֶיִשְׁאַג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ הֵיִתֵּן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעֹנָתוֹ בִּלְתִּי אִם־לָכָד: ה הֲתִפֹּל צִפּוֹר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הֲיַעֲלֶה־פַּח מִן־הָאֲדָמָה וְלָכוֹד לֹא יִלְכֹּד: ו אִם־יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיהוָה לֹא עָשָׂה: ז כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי יֱהוִה דָּבָר כִּי אִם־גָּלָה סוֹדוֹ אֶל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים: ח אַרְיֵה שָׁאָג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי יֱהוִה דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב״ה, כ״א כסלו, תשי״ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השני, בו כותב אודות הענינים המטרידים אותו ומונעים מלימוד התורה כדבעי וכן גם בלבולים בעת התפלה.

ומהנכון שיבדקו את התפילין שלו, וכן אשר בכל יום חול לפני תפלת הבקר יפריש איזה פרוטה לצדקה, ולאחר התפלה גם בשבתות ויום טובים יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהילים לימי החדש.

ויתבונן וישנן לעצמו עד שיזכור היטב תוכן הענינים המבוארים בכ״מ ע״ד הענין דהשגחה פרטית, שהוא כפשוטו ממש, אשר בורא עולם ומנהיגו משגיח על כל אחד ואחת בפרטיות בכל ענייניהם שמזה מובן שאין עליו לדאוג ע״ד הענינים אודותם כותב, ופשיטא שאין כל מקום לבקשה, וכלשונו במכתבו לרצון חזק להיפך ח״ו מחיים, ויתבונן בעצמו אשר נשמת כ״א מישראל חצובה מתחת כסא הכבוד וירדה למטה לבשה בגוף גשמי (שזהו ירידה עצומה, שהרי אין כל ערך בין הנשמה כמו שהיא למעלה והגוף כמו שהוא למטה) וכ״ז כדאי בשביל פעולות איש הישראלי עלי אדמות דוקא, היינו לימוד התורה וקיום המצות שמזה מובן שכל פעולה ופעולה (לדוגמא - תפילין) הוא ענין נעלה עד אין באר וכן בכל עניני תורה ומצות (שכל התורה כולה הוקשה לתפילין), והתבוננות בענינים אלו וכיו״ב תעמידו על אמיתית המצב אשר חלק היפה ניתן לו למלאות שליחותו של הקב״ה בעולם זה ע״י אורח חיים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים, ויעבוד בענינים אלו בשמחה, וכמבואר ברמב״ם סוף הל׳ לולב, וראה ג״כ רמב״ם הלכות דיעות ריש פרק ב׳ בסופו.

בברכה,

בשם כ״ק אדמו״ר שליט״א
מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:10	6:15	8:14	8:17	8:46	8:49	9:39	9:42	16:43	16:42	17:08	17:07	16:22	17:17
חיפה (ח)	6:12	6:17	8:15	8:18	8:47	8:50	9:40	9:43	16:39	16:38	17:05	17:04	16:08	17:14
ירושלים (ח)	6:07	6:12	8:13	8:16	8:44	8:47	9:37	9:40	16:42	16:41	17:08	17:06	16:01	17:14
תל אביב (ח)	6:12	6:18	8:15	8:18	8:47	8:51	9:40	9:43	16:41	16:39	17:06	17:05	16:19	17:16
אוסטריה וינה (ח)	7:06	7:14	8:49	8:54	9:21	9:26	10:07	10:11	16:14	16:10	16:47	16:42	15:52	16:57
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:53	5:50	8:55	8:55	9:27	9:27	10:40	10:40	20:19	20:26	20:48	20:55	20:08	21:08
אוקראינה אודסה (ח)	7:04	7:12	8:49	8:54	9:21	9:26	10:08	10:12	16:21	16:17	16:52	16:49	15:59	16:53
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:53	7:01	8:35	8:40	9:07	9:12	9:53	9:57	15:58	15:53	16:30	16:26	15:36	16:30
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:26	7:35	9:04	9:09	9:36	9:42	10:21	10:25	16:16	16:11	16:50	16:45	15:53	16:49
אוקראינה קייב (ח)	7:18	7:27	8:57	9:02	9:29	9:34	10:13	10:18	16:09	16:03	16:43	16:38	15:46	16:42
אוקראינה דונייצק (ח)	6:40	6:48	8:23	8:28	8:55	9:00	9:41	9:45	15:49	15:44	16:21	16:17	15:27	16:21
איטליה מילאנו (ח)	7:27	7:34	9:14	9:18	9:46	9:50	10:33	10:37	16:51	16:47	17:22	17:18	16:29	17:32
אקוואדור קיטו (ח)	5:48	5:50	8:22	8:24	8:52	8:54	9:55	9:56	18:12	18:13	18:34	18:36	17:55	18:40
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:34	5:32	8:32	8:32	9:05	9:05	10:16	10:17	19:44	19:50	20:12	20:18	19:31	20:31
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:06	6:02	9:15	9:16	9:46	9:45	11:01	11:01	20:57	21:04	21:27	21:34	20:44	21:38
ארה"ב בולטימור (ח)	6:54	7:00	8:49	8:53	9:21	9:25	10:11	10:15	16:50	16:47	17:18	17:15	16:30	17:19
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:46	6:52	8:40	8:44	9:12	9:16	10:02	10:05	16:38	16:34	17:06	17:03	16:17	17:15
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:47	6:53	8:40	8:44	9:12	9:16	10:02	10:06	16:37	16:34	17:05	17:02	16:16	17:15
ארה"ב דטרויט (ח)	7:26	7:33	9:18	9:23	9:50	9:54	10:39	10:43	17:10	17:06	17:39	17:36	16:49	17:48
ארה"ב היוסטן (ח)	6:48	6:53	8:53	8:57	9:25	9:29	10:19	10:22	17:26	17:25	17:51	17:50	17:07	18:00
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:27	6:33	8:29	8:33	9:01	9:05	9:54	9:57	16:50	16:48	17:16	17:14	16:30	17:24
ארה"ב מיאמי (ח)	6:41	6:45	8:49	8:52	9:22	9:25	10:17	10:19	17:33	17:32	17:57	17:56	17:14	18:06
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:45	6:51	8:36	8:41	9:09	9:13	9:58	10:02	16:30	16:27	16:59	16:56	16:09	17:10
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:42	6:49	8:36	8:40	9:07	9:12	9:57	10:00	16:30	16:27	16:59	16:56	16:09	17:07
בוליביה לה פאס (ח)	5:40	5:40	8:28	8:29	8:57	8:58	10:04	10:06	18:57	19:00	19:20	19:24	18:42	19:28
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:06	8:16	9:43	9:48	10:15	10:21	10:59	11:04	16:49	16:43	17:24	17:19	16:26	17:37
בלגיה בריסל (ח)	8:04	8:13	9:42	9:48	10:14	10:19	10:59	11:03	16:52	16:47	17:27	17:22	16:29	17:38
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:34	7:45	9:04	9:10	9:36	9:42	10:18	10:22	15:49	15:41	16:27	16:21	15:25	16:25
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:07	6:06	8:56	8:57	9:28	9:28	10:36	10:37	19:38	19:42	20:02	20:07	19:23	20:14
ברזיל ריו דה ז'נרו (ק)	5:54	5:53	8:43	8:44	9:14	9:15	10:23	10:23	19:23	19:27	19:47	19:52	19:09	19:59
בריטניה לונדון (ח)	7:24	7:33	9:01	9:07	9:33	9:38	10:17	10:21	16:08	16:02	16:43	16:38	15:45	16:54
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:41	7:51	9:14	9:20	9:46	9:52	10:29	10:33	16:08	16:01	16:44	16:39	15:44	16:57
גרמניה ברלין (ח)	7:35	7:45	9:09	9:15	9:41	9:47	10:25	10:29	16:09	16:03	16:45	16:39	15:46	16:43
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:43	7:52	9:24	9:29	9:55	10:00	10:40	10:44	16:39	16:33	17:12	17:08	16:16	17:12
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:01	5:00	7:55	7:56	8:25	8:26	9:35	9:36	18:46	18:51	19:11	19:16	18:32	19:20
הודו בומביי (ח)	6:47	6:51	9:01	9:04	9:34	9:36	10:31	10:33	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:29
הודו פונה (ח)	6:40	6:44	8:56	8:59	9:28	9:31	10:26	10:28	18:00	18:00	18:23	18:23	17:42	18:27
הונגריה בודפשט (ח)	6:54	7:02	8:37	8:42	9:09	9:14	9:56	10:00	16:05	16:00	16:37	16:33	15:43	16:37
טורקיה איסטנבול (ח)	6:55	7:02	8:48	8:53	9:21	9:25	10:10	10:14	16:44	16:41	17:12	17:10	16:23	17:14
יוון אתונה (ח)	7:09	7:15	9:05	9:09	9:38	9:42	10:29	10:32	17:13	17:10	17:40	17:38	16:52	17:42

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ח)	7:14	7:22	8:57	9:02	9:30	9:35	10:17	10:21	16:26	16:22	16:58	16:54	16:04	16:58
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:40	6:44	8:59	9:02	9:29	9:32	10:27	10:29	18:05	18:04	18:28	18:28	17:46	18:32
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ'(ח)	4:48	4:44	7:57	7:56	8:30	8:28	9:45	9:45	19:43	19:50	20:14	20:22	19:32	20:26
נפאל קטמנדו (ח)	6:23	6:27	8:33	8:37	9:04	9:07	9:59	10:02	17:16	17:15	17:40	17:39	16:57	17:43
סינגפור סינגפור (ח)	6:46	6:48	9:14	9:15	9:46	9:48	10:48	10:49	18:55	18:56	19:17	19:18	18:38	19:22
פולין ורשא (ח)	7:02	7:12	8:38	8:44	9:10	9:15	9:54	9:58	15:41	15:35	16:16	16:11	15:18	16:15
פרו לימה (ח)	5:30	5:31	8:08	8:09	8:40	8:41	9:45	9:46	18:18	18:21	18:40	18:44	18:02	18:48
צרפת ליאון (ח)	7:44	7:52	9:31	9:36	10:03	10:08	10:51	10:55	17:08	17:04	17:39	17:35	16:47	17:49
צרפת פריז (ח)	8:04	8:13	9:47	9:52	10:18	10:23	11:04	11:08	17:08	17:03	17:41	17:36	16:46	17:51
קולומביה בוגוטה (ח)	5:37	5:39	8:08	8:10	8:38	8:39	9:39	9:41	17:47	17:49	18:10	18:11	17:31	18:15
קנדה טורונטו (ח)	7:15	7:22	9:05	9:10	9:37	9:42	10:26	10:29	16:51	16:48	17:21	17:18	16:30	17:30
קנדה מונטריאול (ח)	6:58	7:05	8:45	8:50	9:17	9:21	10:04	10:08	16:22	16:18	16:53	16:49	16:00	17:03
קפריסין לרנקה (ח)	6:24	6:30	8:22	8:26	8:56	8:59	9:47	9:50	16:38	16:36	17:04	17:02	16:18	17:06
רוסיה מוסקבה (ח)	8:10	8:21	9:40	9:46	10:11	10:17	10:52	10:57	16:20	16:12	16:59	16:52	15:55	17:10
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:31	7:39	9:14	9:19	9:47	9:52	10:33	10:37	16:43	16:38	17:14	17:10	16:21	17:14
שוייץ ציריך (ח)	7:33	7:41	9:19	9:24	9:50	9:55	10:37	10:41	16:49	16:45	17:21	17:17	16:27	17:30
תאילנד בנגקוק (ח)	6:18	6:21	8:36	8:38	9:09	9:11	10:07	10:09	17:50	17:50	18:12	18:13	17:32	18:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל א' י"ד בו

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנֻיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00244
21/11/2010

P.P.
שולם
1949
תל אביב